سلسلہ اشاعۃ العلوم حیدرآباد دکن نمبر (۳۸)

هذا بيان للناس وهدى وموعظة للمتقين

قد طبع النصف الثانى من هذا الكتاب المستطاب النافع لكل متعظ

المجلد الثانى من

خير المواعظ

من مصنفات محقق المسائل الفقهيه بالآيات الصريحه والاحاديث

الصحيحه المدقق الفرد الفريد مولانا الحاج المولوى محمد زمان خان الشهيد

مع ترجمة المولوى محمد شاه سلمه الله بامر الجناب السامى

ذى المجد والفضل الثانى شمس علماء الشريعة بدر فقهاء الطريقة شيخ الاسلام مولانا

المولوى الحافظ الحاج محمد انوار الله معين المهام الامور

المذهبيه فى السلطنة الآصفيه دامت مكارمه بعون الله

باهتمام

الشيخ المولوى الحافظ ابى الدرجات محمد ولى الدين الفاروقى

الامدادى المهتمم لمجلس اشاعة العلوم

بمطبعة عثمان پريس بلدة حيدرآباد دكن سنة ۱۳۳۲ھ

فہرس مضامین المجلد الثانی من کتاب خیر المواعظ

هذا بيان للناس هدى وموعظة للمتقين

قد طبع النصف الثاني من هذا الكتاب المستطاب النافع لكل متعظ وواعظ

المجلد الثاني من

خير المواعظ

من مصنفات محقق المسائل الفقهيه بالآيات الصريحه والاحاديث الصحيحه
المدقق الفرد الفريد مولانا الحاج المولوى محمد زمان خان ابن الشهيد مع
ترجمة المولوى محمد شاه سلمه الله بامر الجناب السامى
ذى المجد والفضل النامى شمس علماء الشريعة بدر فقهاء الطريقه شيخ الاسلام
مولانا المولوى الحافظ الحاج محمد انوار الله دامت
مكارمه بعون الله

باهتمام
الشيخ المولوي الحافظ ابى الدرجات محمد ولى الدين الفاروقى
الامدادى المهتمم لمجلس اشاعة العلوم

بمطبع عثمان پريس بلدة حيدرآباد دكن سنة ١٣٣٢ھ

بسم الله الرحمن الرحیم

ابتدا میکنم بنام خدائے بسیار مہربان بخشش کننده

کتاب الآداب باب السلام والاستیذان

کتاب آداب باب سلام والاستیذان

فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

پس چون در آئید بخانہا پس سلام گوئید بر نفسہا خود ہدیہ از نزد خدا

مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ

بابرکت پاکیزه ہمچنین بیان میکند خدا برائے شما آیتہا شاید دریابید

تَعْقِلُونَ ۝ وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا

وچون تحیت داده شوید پس تحیت کنید به نیکوتر ازان یا باز گردانید

أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

آن را بدرستیکه خدا تعالیٰ ہست بر ہر چیزے شمار کننده اے آنانکه گرویده اید

آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا وَ

در آئید بخانہا جز خانہاے خود پس تا وقتیکه دستورے گیرید و سلام دہید بکسان آن

تُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ۝

این بہتر است شمارا تا شما پند گیرید

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنْكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
ای آنانکه گرویده آید دستورے خواہند از شما آنانکه مالک شده اند دستہائے شما
الْآيَةَ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٥
تا آیت ہمچنین بیان میکند خدا برائے شما آیتها و خدا داناست حکم کننده تر
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
واز ابی ہریرہ رض مرویست کہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلَقَ اللّٰهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ طُولُهُ سِتُّونَ
علیہ وسلم پیدا کرد خدا تعالے آدم را بر صورت خود درازی قامت
ذِرَاعًا فَلَمَّا خَلَقَهُ قَالَ اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَى أُولٰئِكَ
او شصت دست بود پس ہنگامے کہ پیدا کرد خدا تعالی آدم را خطاب کرد مر آدم را گفت برو پس
النَّفَرِ وَهُمْ نَفَرٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ جُلُوسٌ فَاسْتَمِعْ مَا يُحَيُّونَكَ
سلام کن بر آن جماعت و آنہا جماعت فرشتگان بودند نشسته پس بشنو چه نوع تحیت یعنی سلام میکنند
فَإِنَّهَا تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ ذُرِّيَّتِكَ فَذَهَبَ فَقَالَ
ایشان بر تو پس بدرستیکہ این کلمہ کہ از ملائکہ بشنوی سلام تو و سلام اولاد تو است پس رفت
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالُوا السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ
آدم پس گفت آدم علیہ السلام السلام علیکم پس گفتند فرشتگان در جواب وے السلام علیکم ورحمة اللہ
فَزَادُوهُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ قَالَ فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ
پس زیاده کردند فرشتگان آدم را در جواب وے لفظ ورحمة اللہ گفت آنحضرت صلعم پس ہر کہ می در آید بہشت
عَلَى صُورَةِ آدَمَ وَطُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا فَلَمْ يَزَلِ
بر صورت آدم باشد وحال آنکہ درازی قامت وے شصت گز باشد پس ہمیشہ
الْخَلْقُ يَنْقُصُ بَعْدَهُ حَتَّى الْآنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ
خلق یعنے آدمیان کوتاه شوند بعد از آدم تا آنکہ آمدن باین مقدار رسیدند متفق علیہ

عَبْدِ اللّٰہِ بْنِ عَمْرٍو رض اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی

روایت است از عبد اللہ بن عمرو بن عاص کہ مردے پرسید از آنحضرت صلی اللہ

اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَیُّ الْاِسْلَامِ خَیْرٌ قَالَ تُطْعِمُ الطَّعَامَ

علیہ وسلم کدام خصلت اسلامی فاضلتر ست فرمود خورانیدن تو طعام

وَتُقْرِئُ السَّلَامَ عَلٰی مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَّمْ تَعْرِفْ مُتَّفَقٌ

را و گفتن تو سلام را بر آشنا و بیگانہ متفق

عَلَیْہِ وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی

علیہ واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لَا تَدْخُلُوْنَ الْجَنَّۃَ حَتّٰی تُؤْمِنُوْا وَ

علیہ وسلم در نمی آیید شما بہشت را تا آنکہ ایمان نیارید و

لَا تُؤْمِنُوْنَ حَتّٰی تَحَابُّوْا اَوَلَا اَدُلُّکُمْ عَلٰی شَیْءٍ اِذَا فَعَلْتُمُوْہُ

ایمان نمی آرید و کامل نمیشو و ایمان شما تا آنکہ یکدیگر دوست میدارید یعنی آیا راہ نمایم

تَحَابَبْتُمْ اَفْشُوا السَّلَامَ بَیْنَکُمْ رَوَاہُ مُسْلِمٌ وَعَنْہُ رض قَالَ

شما را بر کارے کہ چون بکنید آن را دوست دارید یکدیگر را و آن صفت اینست کہ فاش و آشکار کنید سلام را میان خود رواہ مسلم

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یُسَلِّمُ الرَّاکِبُ عَلَی

و روایتست از ابی ہریرہ رض فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم باید کہ سلام گوید کسیکہ سوار است

الْمَاشِیْ وَالْمَاشِیْ عَلَی الْقَاعِدِ وَالْقَلِیْلُ عَلَی الْکَثِیْرِ مُتَّفَقٌ

بر آن کسیکہ پیادہ است و سلام گوید پیادہ ای آنکہ راہ میرود بر آنکہ نشستہ است و سلام گویند اندک بر بسیار متفق

عَلَیْہِ وَعَنْہُ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

علیہ و ہم از وے مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ یُسَلِّمُ الصَّغِیْرُ عَلَی الْکَبِیْرِ وَالْمَارُّ عَلَی الْقَاعِدِ وَالْقَلِیْلُ

وسلم باید کہ سلام کند صغیر بر کبیر و روندہ بر نشستہ و اندک

عَلَى الْكَثِيْرِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ اَنَّ رَسُوْلَ

بر بسیار رواه البخاری واز انس رض مرویست گفت انس رض

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلٰى غِلْمَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ

که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گذشت بر جماعت خردان پس سلام کرد برایشان از غایت تواضع

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

وشفقت متفق علیہ واز ابی ہریرہ رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَبْدَؤُا الْيَهُوْدَ وَلَا النَّصَارٰى

علیہ وسلم فرمود ابتدا نکنید یہود و نصاری را

بِالسَّلَامِ وَاِذَا لَقِيْتُمْ اَحَدَهُمْ فِيْ طَرِيْقٍ فَاضْطَرُّوْهُ اِلٰى

بسلام وچون ملاقات کنید شما یکے از یہود و نصاری را در راہے پس مضطر و بیچارہ گردانید

اَضْيَقِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رض

او را بسوئے مکانے کہ تنگ ترست رواہ مسلم واز ابی سعید خدری رض مرویست

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِيَّاكُمْ وَالْجُلُوْسَ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بپرہیزید از نشستن

بِالطُّرُقَاتِ فَقَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ

در راہہا پس گفتند یا رسول اللہ چارہ نیست مارا از مجلسہائے ما در راہہا یعنی التجاہا

فِيْهَا قَالَ فَاِذَا اَبَيْتُمْ اِلَّا الْمَجْلِسَ فَاَعْطُوا الطَّرِيْقَ حَقَّهٗ

باید نشست در راہہا پس چون ابا می کنید از ہمہ کار مگر مجلس را پس بدہید راہ را حق

قَالُوْا وَمَا حَقُّ الطَّرِيْقِ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ

وے گفتند چہ چیزست حق طریق یا رسول اللہ فرمود آنحضرت پوشیدن چشم ست

الْاَذٰى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْاَمْرُ بِالْمَعْرُوْفِ وَالنَّهْيُ عَنِ

و دور کردن آنچہ ایذا کند و دادن جواب سلام مردم را و امر کردن مردم بمشروع و باز داشتن

الْمُنْكَرِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَلِيٍّ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از نامشروع متفق علیه وروایت است از علی رضـ گفت فرمود رسول الله

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ بِالْمَعْرُوْفِ

صلی الله علیه وسلم مر مسلمان را بر مسلمان شش حق ست مقرون بمعروف

يُسَلِّمُ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهُ وَيُجِيْبُهُ إِذَا دَعَاهُ وَيُشَمِّتُهُ إِذَا

سلام کند بروے چون ملاقات کند او را و اجابت کند چون بخواند او را بطعام و یرحمک الله

عَطَسَ وَيَعُوْدُهُ إِذَا مَرِضَ وَيَتْبَعُ جَنَازَتَهُ إِذَا مَاتَ

گوید چون عطسه زند و پرسد چون بیمار گردد و در پے جنازه او رود چون بمیرد و دوست دارد

وَيُحِبُّ لَهُ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عِمْرَانَ ابْنِ

مر مسلم را چیزے که دوست دارد مر نفس خود را رواه ترمذی و دارمی و روایت است از عمران بن

حُصَيْنٍ رضـ اَنَّ رَجُلًا جَاءَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حصین که مردے آمد نزد آنحضرت صلی الله علیه وسلم

فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَرَدَّ عَلَيْهِ ثُمَّ جَلَسَ فَقَالَ النَّبِيُّ

پس گفت السلام علیکم پس رد کرد بروے سلام او بلفظے که او گفته پس نشست آنمرد

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرٌ ثُمَّ جَاءَ اٰخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ

پس گفت پیغمبر خدا ده که ثابت شد مر این مرد را ده نیکی پس تر آمد مرد دیگر پس گفت السلام علیکم

وَرَحْمَةُ اللّٰهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ فَجَلَسَ فَقَالَ عِشْرُوْنَ ثُمَّ جَاءَ اٰخَرُ

و زیاده کرد لفظ ورحمة الله پس جواب سلام داد آنحضرت بهمین لفظ پس نشست آنمرد پس فرمود

فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ فَرَدَّ عَلَيْهِ

بست حسنه است اینمرد را پس تر آمد مردے دیگر پس گفت السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته پس جواب داد آنحضرت

فَجَلَسَ فَقَالَ ثَلٰثُوْنَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ

باین الفاظ پس نشست آن مرد پس فرمود سی را سی حسنه است رواه ترمذی و ابوداؤد

مَعَاذِ بْنِ اَنَسٍ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از معاذ بن انس رضـ از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

بِمَعْنَاهُ وَزَادَ ثُمَّ اَتٰى اٰخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ

بمعنی حدیث مذکور و زیادہ کرد معاذ یک مرتبہ دیگر کہ پستر آمد مردے دیگر پس گفت السلام علیکم ورحمۃ اللہ

اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ وَمَغْفِرَتُهُ فَقَالَ اَرْبَعُوْنَ وَقَالَ هٰكَذَا تَكُوْنُ

و برکاتہ ومغفرتہ پس فرمود آنحضرت کہ ثابت شد مرا و را چہل حسنہ و فرمود ہمچنین میباشد

الْفَضَائِلُ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رضـ قَالَ قَالَ

فضائل رواہ ابو داود و از ابی امامہ رضـ مرویست گفت کہ فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاللّٰهِ مَنْ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ قریب ترین و مخصوص ترین مردم بجناب حق عز وعلا

بَدَاَ بِالسَّلَامِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ

کسی است کہ ابتدا کند بسلام رواہ احمد و ترمذی و ابو داود

جَرِيْرٍ رضـ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلٰى نِسْوَةٍ فَسَلَّمَ

و روایت است از جریر بن عبد اللہ بجلی کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گذشت بر جماعت زنان پس سلام کرد

عَلَيْهِنَّ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِيْ طَالِبٍ رضـ قَالَ

آنحضرت بر ایشان رواہ احمد و روایت است از علی بن ابی طالب رضـ گفت علی رضـ کفایت

يُجْزِيْ عَنِ الْجَمَاعَةِ اِذَا مَرُّوْا اَنْ يُّسَلِّمَ اَحَدُهُمْ وَيُجْزِيْ

میکند از جماعت چون بگذرد کہ سلام کند یکے از ینہا و کفایت میکند از نشستگان کہ جواب سلام گوید یکے از

عَنِ الْجُلُوْسِ اَنْ يَّرُدَّ اَحَدُهُمْ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

ایشان حاصل آنکہ سنت سلام و جواب آن بر سبیل کفایاست اگر از جماعت یکے گوید از ہمہ ساقط گردد

مَرْفُوْعًا وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ رضـ

از روے مرفوع و از عمرو بن شعیب مرویست و او از پدر او از پدرش کہ جد عمرو ست

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ لَیْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّہَ

گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودنیست ازما کسیکہ مشابہت

بِغَیْرِنَا لَا تَشَبَّہُوْا بِالْیَہُوْدِ وَلَا بِالنَّصَارٰی فَاِنَّ تَسْلِیْمَ الْیَہُوْدِ

سازد خود را بغیر ما تشبہ نکنید بہ یہود و نصاریٰ زیرا کہ سلام کردن یہود

اَلْاِشَارَۃُ بِالْاَصَابِعِ وَتَسْلِیْمَ النَّصَارٰی اَلْاِشَارَۃُ بِالْاَکُفِّ

اشارت کردنست بانگشتان وسلام کردن نصاریٰ اشارت کردنست بکفہائے دست

رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَقَالَ اِسْنَادُہٗ ضَعِیْفٌ وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رض

رواہ ترمذی وگفت کہ اسناد آن ضعیف ست وروایت است از ابی ہریرہ رض

اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا لَقِیَ اَحَدُکُمْ اَخَاہُ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود چون پیش آید یکے از شما برادر خود را

فَلْیُسَلِّمْ عَلَیْہِ فَاِنْ حَالَتْ بَیْنَہُمَا شَجَرَۃٌ اَوْ جِدَارٌ اَوْ حَجَرٌ

پس باید کہ سلام کند برو سے پس اگر حائل شد میان دو کس درخت یا دیوار و سنگے پس تر ملاقات کرد

ثُمَّ لَقِیَہٗ فَلْیُسَلِّمْ عَلَیْہِ رَوَاہُ اَبُوْدَاؤُدَ وَعَنْ قَتَادَۃَ رض

وے را پس باید کہ سلام کند بوے رواہ ابو داؤد و از ابن قتادہ مرویست

قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِذَا دَخَلْتُمْ بَیْتًا فَسَلِّمُوْا عَلٰی

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون در آئید خانہ را پس سلام کنید

اَھْلِہٖ وَاِذَا خَرَجْتُمْ فَاَوْدِعُوْا اَھْلَہٗ بِسَلَامٍ رَوَاہُ الْبَیْہَقِیُّ

براہل خانہ وچون بیرون آئید ودیعت نہید نزد اہل خانہ سلام را روایت کرد این حدیث را

فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ مُرْسَلًا وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

بیہقی در شعب الایمان از روے مرسل وروایت است از انس رضی اللہ عنہ کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ یَا بُنَیَّ اِذَا دَخَلْتَ عَلٰی اَھْلِکَ فَسَلِّمْ

علیہ وسلم فرمود کہ اے پسرک چون درآئی براہل وعیال خود پس سلام کن

يَكُوْنُ بَرَكَةً عَلَيْكَ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

برایشان می باشد سبب وجود برکت بر تو اہل خانۂ تو روایت ترمذی

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز جابر رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلسَّلَامُ قَبْلَ الْكَلَامِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

وسلم سلام پیش از کلام ست روایت ترمذی

أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

واز ابی ہریرہ رضا مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودنیست

لَاخَيْرَ فِيْ جُلُوْسٍ فِي الطُّرُقَاتِ إِلَّا لِمَنْ هَدَى السَّبِيْلَ

نیکی در نشستن در راہہا مگر کسیکہ بنماید راہ راو جواب گوید سلام را

وَرَدَّ التَّحِيَّةَ وَغَضَّ الْبَصَرَ وَأَعَانَ عَلَى الْحَمُوْلَةِ رَوَاهُ

وبپوشد نظر را ویاری می دہد در حمولہ یعنی یاری دہد در برداشتن بار رواہ

فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

در شرح السنۃ و مرویست از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا خَلَقَ اللّٰهُ آدَمَ وَنَفَخَ فِيْهِ الرُّوْحَ

صلی اللہ علیہ وسلم ہرگاہ کہ پیدا کرد خدا تعالی آدم را ودمید در وی روح را

عَطَسَ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ فَحَمِدَ اللّٰهَ بِإِذْنِهٖ فَقَالَ لَهٗ رَبُّهٗ يَرْحَمُكَ

عطسہ زد آدم پس گفت الحمد للہ پس حمد کرد آدم خدا را بتوفیق وی پس گفت مر او را

اللّٰهُ يَا آدَمُ اِذْهَبْ إِلَى أُولٰئِكَ الْمَلَائِكَةِ إِلَى مَلَإٍ مِّنْهُمْ

پروردگار او رحمت کند ترا خدا تعالی ای آدم برو بسوی این فرشتگان یعنی بسوی جماعت عظیم ایشان

جُلُوْسٍ فَقُلِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ

کہ نشستگانند پس بگو السلام علیکم پس گفت آدم السلام علیکم

قَالُوْا عَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ ثُمَّ رَجَعَ اِلٰى رَبِّهٖ فَقَالَ

گفتند فرشتگان علیکم السلام و رحمة الله پس تر باز آمد آدم بسوی پروردگار خود پس گفت

اِنَّ هٰذِهٖ تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ بَنِيْكَ بَيْنَهُمْ فَقَالَ لَهُ اللّٰهُ وَيَدَاهُ

پروردگار بدرستیکه این کلمات روشن سلام تست و سلام پسران تو میان یکدیگر پس گفت مر آدم را

مَقْبُوْضَتَانِ اِخْتَرْ اَيَّتَهُمَا شِئْتَ فَقَالَ اخْتَرْتُ يَمِيْنَ رَبِّيْ

خدای تعالی و هر دو دست وے تعالی البته بوند اختیار کن هر کدام ازین دو دست را که میخواهی پس گفت آدم اختیار کردم

وَكِلْتَا يَدَيْ رَبِّيْ يَمِيْنٌ مُّبَارَكَةٌ ثُمَّ بَسَطَهَا فَاِذَا فِيْهَا اٰدَمُ

دست راست پروردگار خود را و هر دو دست پروردگار من راست است مبارک پس تر کشاد پروردگار دست را پس ناگاه در دست راست آدم

وَذُرِّيَّتُهٗ فَقَالَ يَا رَبِّ مَا هٰؤُلَاءِ قَالَ هٰؤُلَاءِ ذُرِّيَّتُكَ

و اولاد اوست پس گفت آدم ای پروردگار من چه اند اینها که در دست تو اند گفت پروردگار اینها

فَاِذَا كُلُّ اِنْسَانٍ مَّكْتُوْبٌ عُمْرُهٗ بَيْنَ عَيْنَيْهِ فَاِذَا فِيْهِمْ رَجُلٌ

ذریت تو اند پس ناگاه هر آدمی نوشته است عمر وی میان دو چشم وے پس ناگاه در میان این

اَضْوَءُهُمْ اَوْ مِنْ اَضْوَئِهِمْ قَالَ يَا رَبِّ مَنْ هٰذَا قَالَ هٰذَا

آدمیان مردیست روشن ترین ایشان یا از روشن ترین مردم گفت آدم ای پروردگار کیست این مرد

اِبْنُكَ دَاوٗدُ وَقَدْ كَتَبْتُ لَهٗ عُمْرًا اَرْبَعِيْنَ سَنَةً قَالَ رَبِّ

گفت پروردگار این پسر تست که داود نام دارد و تحقیق نوشتم مر او را عمر چهل سال گفت آدم پروردگار من

زِدْ فِيْ عُمُرِهٖ قَالَ ذٰلِكَ الَّذِيْ كَتَبْتُ لَهٗ قَالَ يَا رَبِّ فَاِنِّيْ

زیاده کن در عمر وی چیزے گفت پروردگار همانست که نوشته ام مر او را از عمر گفت آدم ای پروردگار

قَدْ جَعَلْتُ لَهٗ مِنْ عُمُرِيْ سِتِّيْنَ سَنَةً قَالَ اَنْتَ وَذَاكَ

تحقیق گردانیدم مر او را از عمر خویش شصت سال گفت پروردگار تو دانی و مطلوب تو یعنی اختیار تر است گفت آدم عمر

قَالَ ثُمَّ سَكَنَ الْجَنَّةَ مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ اُهْبِطَ مِنْهَا وَكَانَ اٰدَمُ يَعُدُّ

پس تر ساکن شد آدم بهشت را آنقدر که خدا خواسته بود پس تر پایان انداخته شد آدم از بهشت و بود آدم میشمرد برای

لِنَفْسِهٖ فَاَتَاهُ مَلَكُ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهٗ اٰدَمُ قَدْ عَجَّلْتَ

یعنے سال عمر خود پس آمد آدم را ملک الموت پس گفت ملک الموت را آدم شتابی کردی

قَدْ كُتِبَتْ لِيْ اَلْفُ سَنَةٍ قَالَ بَلٰى وَلٰكِنَّكَ جَعَلْتَ

بتحقیق نوشته شده است مرا عمر ہزار سال گفت ملک الموت آری ولیکن تو بخشیدے مر پسر خود را

لِابْنِكَ دَاوٗدَ سِتِّيْنَ سَنَةً فَجَحَدَ فَجَحَدَتْ ذُرِّيَّتُهٗ وَنَسِيَ

که داؤد دست از عمر خود شصت سال پس انکار کرد آدم این قول پس انکار کرد ذریت وی و نسیان کرد آدم — منکر شدن ۱۲

فَنَسِيَتْ ذُرِّيَّتُهٗ قَالَ فَمِنْ يَّوْمَئِذٍ اُمِرَ بِالْكِتَابِ وَالشُّهُوْدِ

کرد ذریت او گفت آنحضرت ؐ پس از آنکه واقع شد از آدم جحود و نسیان واقع شد امر نوشتن معاملات

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ الطُّفَيْلِ بْنِ اَبِيْ كَعْبٍ اَنَّهٗ كَانَ

و گواہان روایت کرد ترمذے و از طفیل بن ابی کعب مرویست که وے می آمد

يَاْتِيْ ابْنَ عُمَرَ رضہ فَيَغْدُوْ مَعَهٗ اِلَى السُّوْقِ قَالَ فَاِذَا غَدَوْنَا

نزد ابن عمر رضہ پس میرفت در وقت بامداد با ابن عمر بسوی بازار گفت طفیل پس چون میرفتیم — بوقت ۱۲

اِلَى السُّوْقِ لَمْ يَمُرَّ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ عَلٰى سَقَّاطٍ وَّلَا عَلٰى

بامداد بسوی بازار نمی گزشت عبد اللہ بن عمر بر ہیچ سقاط و نمی گذشت

صَاحِبِ بَيْعَةٍ وَلَا عَلٰى مِسْكِيْنٍ وَلَا عَلٰى اَحَدٍ اِلَّا سَلَّمَ عَلَيْهِ

بر ہیچ بیع کننده و نمی گزشت بر ہیچ مسکینے و نه بر ہیچ یکے مگر آنکه سلام میکرد

قَالَ الطُّفَيْلُ فَجِئْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عُمَرَ رضہ يَوْمًا فَاسْتَتْبَعَنِيْ

ابن عمر بروے گفت طفیل پس آمدم نزد عبد اللہ بن عمر رضہ روزی پس ہمراه بودن خواست مرا

اِلَى السُّوْقِ فَقُلْتُ لَهٗ وَمَا تَصْنَعُ فِي السُّوْقِ وَاَنْتَ لَا تَقِفُ

بجانب بازار پس گفتم ابن عمر را چه کار خواہی کرد تو در بازار که میروی و تو نمی ایستی بر فروختن

عَلَى الْبَيْعِ وَلَا تَسْاَلُ عَنِ السِّلَعِ وَلَا تَسُوْمُ بِهَا وَلَا تَجْلِسُ

و نمی پرسی از متاع که میفروشند و خریداری نمی کنی متاع را و نمی نشینی

فِي مَجَالِسِ السُّوقِ فَاجْلِسْ بِنَا هٰهُنَا نَتَحَدَّثْ قَالَ

در نشستگاههای بازار پس نشین با ما همین جای تا حرف وحکایت کنیم با یکدیگر گفت طفیل

فَقَالَ لِي عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ يَا أَبَا بَطْنٍ قَالَ وَكَانَ الطُّفَيْلُ

پس گفت عبد الله مرا ای خداوند شکم گفت راوی و بود طفیل

ذَا بَطْنٍ إِنَّمَا نَغْدُوْ مِنْ أَجْلِ السَّلَامِ نُسَلِّمُ عَلَى مَنْ لَقِيْنَاهُ

شکم داری یعنی شکم بزرگ گفت ابن عمر میرویم به بازار مگر بجهت سلام کردن بر هر مردم سلام میکنیم بر کسیکه

رَوَاهُ مَالِكٌ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ جَابِرٍ رض

پیش آییم او را یا بر کسے که پیش آید ما را روایت کرد مالک و بیهقی در شعب ایمان و روایت کرد جابر رض

قَالَ أَتَى رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِفُلَانٍ

آمد مردی پیغمبر خدا را صلی الله علیه وسلم پس گفت آمرزد مر فلان کس را در بوستان

فِي حَائِطِي عَذْقٌ وَإِنَّهُ قَدْ آذَانِي مَكَانُ عَذْقِهِ فَأَرْسَلَ

درخت خرمائیست و گفت آمرزد بتحقیق ایذا کرده است مرا وجود عذق وی پس فرستاد

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ بِعْنِي عَذْقَكَ قَالَ لَا قَالَ

پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم کسی وی کسی را که بفروش بدست من درختان خود گفت

فَهَبْ لِي قَالَ لَا قَالَ فَبِعْنِيْهِ بِعَذْقٍ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ لَا فَقَالَ

نمی فروشم گفت اگر نمی فروشی پس بخش مرا گفت نمی دهم فرمود پس تصدق کن بوعده عذقی که در بهشت است گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا رَأَيْتُ الَّذِيْ هُوَ أَبْخَلُ

هم نمی کنم پس گفت آنحضرت صلی الله علیه وسلم ندیدم آن کسی را که او بخیل تر است

مِنْكَ إِلَّا الَّذِيْ يَبْخَلُ بِالسَّلَامِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ

از تو مگر آن کسے که بخل میکند بسلام روایت کرد احمد و بیهقی

فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

در شعب ایمان و از عبد الله بن مسعود رض از آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْبَادِيُ بِالسَّلَامِ بَرِيٌّ مِّنَ الْكِبْرِ رَوَاهُ

علیہ وسلم روایت میکند کہ فرمود ابتدا کنندہ بسلام بیزار است از تکبر رواہ

الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ جَابِرٍ رضه قَالَ اَتَيْتُ

بیہقی فی شعب الایمان و از جابر رضا مرویست رضہ گفت آمدم

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي دَيْنٍ كَانَ عَلٰى اَبِيْ فَدَقَقْتُ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم بسبب دینی کہ بود بر پدر من پس بکوفتم در را

الْبَابَ فَقَالَ مَنْ ذَا فَقُلْتُ اَنَا فَقَالَ اَنَا اَنَا كَاَنَّهٗ كَرِهَهَا

پس گفت آنحضرت کیست اینکہ در میکوبد پس گفتم منم پس فرمود آنحضرت منم منم گویا این کلمہ را از جابر خوش

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضه اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

داشت متفق علیہ و از ابوہریرہ رضہ گفت کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا دُعِيَ اَحَدُكُمْ فَجَاءَ مَعَ الرَّسُوْلِ فَاِنَّ ذٰلِكَ

علیہ وسلم چون خواندہ شود یکی از شما پس بیاید ہمراہ فرستادہ پس آن آمدن ہمراہ فرستادہ

لَهٗ اِذْنٌ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوُدَ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ قَالَ رَسُوْلُ الرَّجُلِ اِلَى

اذن است وحاجت باستیذان نیست رواہ ابوداؤد و در روایتی مر ابو داؤد را کہ میگفت آنحضرت فرستادہ

الرَّجُلِ اِذْنُهٗ وَعَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ رضه اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ

مردی بسوی مردی اذن اوست و روایت ست از عطاء بن یسار رضہ کہ مردی پرسید

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَسْتَاْذِنُ عَلٰى اُمِّيْ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت آیا طلب اذن کنم از برای آمدن بر مادر خود

فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ الرَّجُلُ اِنِّيْ مَعَهَا فِي الْبَيْتِ فَقَالَ رَسُوْلُ

پس فرمود آنحضرت آری بکن پس گفت مردی کہ من با او میباشم در یک خانہ پس فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِسْتَاْذِنْ عَلَيْهَا فَقَالَ الرَّجُلُ

صلی اللہ علیہ وسلم استیذان بکن بر وی اگرچہ با او در یک خانہ باشی

إِنِّيْ خَادِمُهَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس باز گفت مردی پس من خادم مادرم پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

إِسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا أَتُحِبُّ أَنْ تَرَاهَا عُرْيَانَةً قَالَ لَا قَالَ

استیذان بکن برای آمدن بروی آیا دوست میداری که بینی اورا برہنہ گفت مرد دوست

فَاسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا رَوَاهُ مَالِكٌ مُرْسَلًا وَعَنْ جَابِرٍ رضـ

ندارم که برہنہ ببینم گفت آنحضرت پس استیذان بکن روایت کرد مالک این حدیث را بطریق مرسل واز

۱۲۸ موطا

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَأْذَنُوْا لِمَنْ لَمْ يَبْدَأْ

مرویست که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود اذن نکنید برای درآمدن کسی را که ابتدا نکرده

بِالسَّلَامِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ

بسلام روایت بیہقی فی شعب الایمان

جَابِرٍ رضـ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَتَبَ أَحَدُكُمْ

واز جابر رضـ مرویست که آنحضرت صلعم فرمود چون بنویسد یکی از شما نامه را پس باید که خاک

۱۲۰ ابن ماجه

كِتَابًا فَلْيُتَرِّبْهُ فَإِنَّهُ أَنْجَحُ لِلْحَاجَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بروی یا مراد آنست که بر خاک اندازد اورا از زیرا که این برآورنده تر است مر حاجت را روایت

۱۲۶ ترمذی

بَابُ الْمُصَافَحَةِ وَالْمُعَانَقَةِ

باب در مصافحہ و معانقہ

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

روایت است از براء بن عازب رضـ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَلْتَقِيَانِ فَيَتَصَافَحَانِ

علیہ وسلم نیست ہیچ دو مسلمانے که پیش آیند بیکدیگر پس مصافحہ کنند

إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَتَفَرَّقَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

مگر آنکه آمرزیده شود مر ایشان را پیش از آنکه جدا شوند از یکدیگر روایت احمد و ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَفِي رِوَايَةِ أَبِي دَاوُدَ قَالَ إِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ

وابن ماجه و در روایت ابی داود و آمده که گفت آنحضرت چون ملاقات میکنند دو مسلمان

فَتَصَافَحَا وَحَمِدَا اللهَ وَاسْتَغْفَرَاهُ غُفِرَ لَهُمَا وَعَنْ أَنَسٍ رضه

پس مصافحه میکنند و حمد گویند خدا را و آمرزش خواهند از خدا آمرزیده شود مر ایشان را و از انس مرویست

قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللهِ الرَّجُلُ مِنَّا يَلْقَى أَخَاهُ أَوْ صَدِيقَهُ

که مردی از آنحضرت صلعم پرسید که مردی از مسلمانان پیش می آید برادر خود را یا پیش می آید دوست خود را

أَيَنْحَنِي لَهُ قَالَ لَا قَالَ أَفَيَلْتَزِمُهُ وَيُقَبِّلُهُ قَالَ لَا قَالَ أَفَيَأْخُذُ

چه کار کند آیا دوتا کند سر و پشت برای وی فرمود نکند گفت آمرد آیا پس معانقه کند و بوسه زند آن را

بِيَدِهِ وَيُصَافِحُهُ قَالَ نَعَمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي

فرمود نکند گفت آمرد آیا پس بگیرد دست او را و مصافحه کند فرمود آری دست بگیرد و مصافحه کند روایت

أُمَامَةَ رضه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَمَامُ

امامه رض روایت ست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود تمام و کمال

عِيَادَةِ الْمَرِيضِ أَنْ يَضَعَ أَحَدُكُمْ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ أَوْ عَلَى

پرسش بیمار اینست که بنهد یکی از شما دست خود را بر پیشانی بیمار یا بر دست وی پس بپرسد

يَدِهِ فَيَسْأَلُهُ كَيْفَ هُوَ وَتَمَامُ تَحِيَّاتِكُمْ بَيْنَكُمُ الْمُصَافَحَةُ

چگونه است وے و تمام و کمال سلامهای شما که میان یکدیگر میکنید مصافحه است

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ ضَعَّفَهُ وَعَنْ عَائِشَةَ رضه

روایه احمد و ترمذی ضعیف کرد آن را و روایت ست از عائشه رض صدیقه

قَالَتْ قَدِمَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ الْمَدِينَةَ وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

گفت که قدوم آورد زید بن حارثه که متبنای آنحضرت صلعم بود بمدینه منوره و حال آنکه آنحضرت

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِي فَأَتَاهُ فَقَرَعَ الْبَابَ فَقَامَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ

صلی الله علیه وسلم در خانه من بود پس آمد زید آنحضرت صلعم را پس بکوفت در را پس ایستاد و رفت بجانب

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُرْيَانًا يَجُرُّ ثَوْبَهُ وَاللّٰهِ مَا رَأَيْتُهُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم برہنہ درحالیکہ میکشید جامۂ خود را بخدا سوگند ندیدم

عُرْيَانًا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ فَاعْتَنَقَهُ وَقَبَّلَهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

من آنحضرت را برہنہ پیش ازین ونہ بعد ازین پس معانقہ کرد آنحضرت زید را و بوسہ کرد او را روایت کرد ترمذی

وَعَنْ أَبِي أَيُّوبَ بْنِ بُشَيْرٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ عَنَزَةَ أَنَّهُ قَالَ

و روایت ست از ایوب بن بشیر از مردی کہ از عنزہ بود کہ گفت آن مرد گفتم

قُلْتُ لِأَبِي ذَرٍّ هَلْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مر ابی ذر را آیا بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

يُصَافِحُكُمْ إِذَا لَقِيتُمُوهُ قَالَ مَا لَقِيتُهُ قَطُّ إِلَّا صَافَحَنِي وَبَعَثَ

کہ مصافحہ میکرد شما را چون ملاقات میکردید شما آنحضرت را گفت ابوذر ملاقات نکردم من آنحضرت را

إِلَيَّ ذَاتَ يَوْمٍ وَلَمْ أَكُنْ فِي أَهْلِي فَلَمَّا جِئْتُ أُخْبِرْتُ فَأَتَيْتُهُ

ہیچ گاہ مگر آنکہ مصافحہ کرد مرا و کس فرستاد بسوی من روزی و نبودم من درمیان اہل خانہ خود پس ہرگاہ کہ آمدم خبر

وَهُوَ عَلَى سَرِيرِهِ فَالْتَزَمَنِي فَكَانَتْ تِلْكَ أَجْوَدَ وَأَجْوَدَ

داده شدم پس آمدم آنحضرت را در حالیکہ آنحضرت نشستہ بود بر سریر پس معانقہ کرد پس آن معانقہ جیدتر و مسنونتر از معانقہا

رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فِي قِصَّةِ

یا از مصافحہ آنحضرت میکردند و ایں بار صاحب روایت روایہ ابو داود و روایت است از جعفر بن ابی طالب در قصہ باز گشتن

رُجُوعِهِ مِنْ أَرْضِ الْحَبَشَةِ قَالَ فَخَرَجْنَا حَتَّى أَتَيْنَا الْمَدِينَةَ

از ہجرت حبشہ کہ گفت پس بیرون آمدیم از حبشہ تا آنکہ آمدیم بمدینہ منورہ پس پیش آمد

فَتَلَقَّانِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاعْتَنَقَنِي ثُمَّ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پس معانقہ کرد مرا پس

قَالَ مَا أَدْرِي أَنَا بِفَتْحِ خَيْبَرَ أَفْرَحُ أَمْ بِقُدُومِ جَعْفَرٍ وَافَقَ

گفت آنحضرت ندانم یا ہم من کہ بفتح خیبر خوش حال شوم یا بباز آمدن جعفر از حبشہ موافق

ذٰلِكَ فَتْحَ خَيْبَرَ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ زَارِعٍ رضـ

افتادہ بود آمدن جعفر بفتح خیبر رواہ فی شرح السنہ ودروایت است از زارع رضـ

وَكَانَ فِي وَفْدِ عَبْدِ الْقَيْسِ قَالَ لَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِيْنَةَ

وبود در ایلچیان عبد القیس گفت ہرگاہ کہ قدوم آوردیم بمدینہ

فَجَعَلْنَا نَتَبَادَرُ مِنْ رَوَاحِلِنَا فَنُقَبِّلُ يَدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى

پس شتابی میکردیم وازدورمی شتافتیم وفرود می آمدیم از مرکبهای خود پس بوسہ میدادیم دست مبارک

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِجْلَهٗ رَوَاهُ اَبُوْ دَاؤُدَ وَعَنْ عَائِشَةَ رضـ

پیغمبر خدا وپای شریف ویرا رواہ ابو داؤد واز عائشہ رضـ مرویست

قَالَتْ مَا رَاَيْتُ اَحَدًا كَانَ اَشْبَهَ سَمْتًا وَهَدْيًا وَدَلًّا وَفِي

گفت عائشہ ندیدم ہیچ یکے را کہ باشد مانندتر از روی سمت واز روی ہدی واز روی دل ودر

رِوَايَةٍ حَدِيْثًا وَكَلَامًا بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت دیگر آمدہ از روے حدیث وکلام برسول مقبول صلی اللہ علیہ وسلم

مِنْ فَاطِمَةَ رضـ كَانَتْ اِذَا دَخَلَتْ عَلَيْهِ قَامَ اِلَيْهَا فَاَخَذَ

از فاطمہ رضـ بود فاطمہ رضـ چون می درآمد بر آنحضرت می استاد ومی رفت آنحضرت بسوی

بِيَدِهَا فَقَبَّلَهَا وَاَجْلَسَهَا فِي مَجْلِسِهٖ وَكَانَ اِذَا دَخَلَ

آنحضرت دست فاطمہ را پس بوس میکرد اورا می نشاند آنحضرت در جای نشست خود وبود آنحضرت چون می

عَلَيْهَا قَامَتْ اِلَيْهِ فَاَخَذَتْ بِيَدِهٖ فَقَبَّلَتْهُ وَاَجْلَسَتْهُ

بر فاطمہ رضـ می استاد ومیرفت بسوی آنحضرت پس میگرفت دست آنحضرت را پس بوس میکرد ومی نشاند

فِي مَجْلِسِهَا رَوَاهُ اَبُوْ دَاؤُدَ وَعَنْ يَعْلٰى رضـ قَالَ اِنَّ حَسَنًا

در محل نشست خود رواہ ابو داؤد واز یعلی رضـ بن امیہ مرویست گفت بدرستیکہ

وَحُسَيْنًا اِسْتَبَقَا اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

صاحبزادگان حسن رضـ وحسین رضـ دویدہ رسیدند بجانب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

فَضَمَّهُمَا إِلَيْهِ وَقَالَ إِنَّ الْوَلَدَ مَنْجَلَةٌ مَجْبَنَةٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ

پس ضم کرد وفراهم آورد ایشان را بسوی خود وفرمود بدرستیکه اولاد باعث بخلند وعلت جبن رواه احمد

وَعَنْ عَطَاءِ نِ الْخُرَاسَانِيِّ رضـ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز عطای خراسانی رضـ مرویست که آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَصَافَحُوا يَذْهَبِ الْغِلُّ وَتَهَادَوْا وَتَحَابُّوا

علیه وسلم فرمود مصافحه کنید تا برود کینه وهدیه فرستید بیکدیگر دوست دارید

وَتَذْهَبِ الشَّحْنَاءُ رَوَاهُ مَالِكٌ مُرْسَلًا وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ

بیکدیگر تا برود دشمنی روایت کرد مالک از روی مرسل واز براء بن

عَازِبٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عازب رضـ گفت مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

مَنْ صَلَّى أَرْبَعًا قَبْلَ الْهَاجِرَةِ فَكَأَنَّمَا صَلَّاهُنَّ فِي لَيْلَةِ

فرمود کسیکه بگذارد چهار رکعت پیش از نیمروز پس گویا که گذارده آن رکعات را در شب

الْقَدْرِ وَالْمُسْلِمَانِ إِذَا تَصَافَحَا لَمْ يَبْقَ بَيْنَهُمَا ذَنْبٌ إِلَّا

قدر ودو مسلمان چون مصافحه کنند باقی نماند میان ایشان هیچ گناه

سَقَطَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ.

مگر آنکه ساقط میگردد رواه بیهقی در شعب الایمان

بَابُ الْقِيَامِ

باب دربیان قیام

عَنْ أَبِي سَعِيدِ نِ الْخُدْرِيِّ رضـ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ بَنُو قُرَيْظَةَ

روایت است از ابی سعید خدری گفت چون فرود آمدند قبیلهٔ بنو قریظه

عَلَى حُكْمِ سَعْدٍ بَعَثَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِ

از یهود بر حکم سعد بن معاذ رضـ کسے را فرستاد آنحضرت صلی الله علیه وسلم

وَكَانَ قَرِيبًا مِنْهُ فَجَاءَ عَلَى حِمَارٍ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْمَسْجِدِ

بسوی سعد و طلبید او را و بود سعد نزدیک آنحضرت پس آمد سعد بخدمت آنحضرت خر سوار پس چون نزدیک شد

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْأَنْصَارِ قُومُوا

فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مر گروہ انصار را که خیزید

إِلَى سَيِّدِكُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ

و پروید بجانب بهتر خود متفق علیه واز ابن عمر رض مرویست که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ مِنْ مَجْلِسِهِ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود باید که ایستاده نکند و برنخیزاند مرد دیگر مرد را از جای نشست

ثُمَّ يَجْلِسُ فِيهِ وَلٰكِنْ تَفَسَّحُوا وَتَوَسَّعُوا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

وی پستر بنشیند خود در جای وی ولیکن فراخ کنید جای را و جای دهید متفق علیه

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی هریره رض مرویست که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ مَنْ قَامَ مِنْ مَجْلِسِهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

فرمود کسیکه برخیزد از جای خود پستر باز آید بسوی جای خود پس وی سزاوار تر است بآنجای

وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ لَمْ يَكُنْ شَخْصٌ أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنْ

واز انس رض مرویست گفت نبود هیچ شخص محبوب تر نزد صحابه رض

رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانُوا إِذَا رَأَوْهُ لَمْ يَقُومُوا

از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و بودند ایشان که چون میدیدند آنحضرت را بر

لِمَا يَعْلَمُونَ مِنْ كَرَاهِيَتِهِ لِذٰلِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ

نمی خاستند و نمی استادند از جهت آنچه میدانستند از ناخوش داشتن آنحضرت استادن را رواه

هٰذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ رض قَالَ قَالَ

این حدیث حسن است و صحیح واز معاویه رض مرویست که فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَرَّهٗ اَنْ يَّتَمَثَّلَ لَهُ
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ خوشحال میگرداند اورا بخدمت
الرِّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَبَوَّءْ مَقْعَدَهٗ مِنَ النَّارِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ
پیش استادن و برجا برخاستن مردم او را پس باید کہ بگیرد جای نشست خود را از آتش دوزخ رواہ ترمذی
وَاَبُوْدَاؤُدَ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رضـ قَالَ خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ
وابوداؤد واز ابی امامہ رض مرویست کہ بیرون آمد آنحضرت
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّكِئًا عَلٰى عَصًا فَقُمْنَا لَهٗ فَقَالَ
صلی اللہ علیہ وسلم تکیہ کردہ بر چوبے پس برخاستیم برائے آنحضرت ﷺ پس گفت
لَا تَقُوْمُوْا كَمَا يَقُوْمُ الْاَعَاجِمُ يُعَظِّمُ بَعْضُهَا بَعْضًا رَوَاهُ
برنخیزید و نہ ایستید چنانکہ برمی خیزند اہل عجم و تعظیم میکنند بعضے از ایشان بعض را رواہ
اَبُوْدَاؤُدَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضـ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ
ابوداؤد واز عبداللہ بن عمرو رض مرویست از آنحضرت
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ اَنْ يُّفَرِّقَ بَيْنَ
صلی اللہ علیہ وسلم کہ فرمود حلال نیست مر ہیچ مردیرا کہ تفریق کند و جدائی
اثْنَيْنِ اِلَّا بِاِذْنِهِمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاؤُدَ وَعَنْ
افگند میان دو کس کہ بہم نشستہ اند مگر باذن ایشان رواہ ترمذی و ابوداؤد
عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ رضـ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ
واز عمرو بن شعیب رض و او از پدرش و پدرش از جد عمرو رض روایت میکند کہ آنحضرت ﷺ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَجْلِسْ بَيْنَ رَجُلَيْنِ اِلَّا
صلی اللہ علیہ وسلم فرمود منشین میان دو مرد مگر
بِاِذْنِهِمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ كَانَ
باذن ایشان رواہ ترمذی واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت کہ بود

۱ع این ماخوذ است از قول عرب میگویند ... ۱۲

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْلِسُ مَعَنَا فِي الْمَسْجِدِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ می نشست با ما در مسجد که سخن میکرد

يُحَدِّثُنَا فَإِذَا قَامَ قُمْنَا قِيَامًا حَتّٰى نَرَاهُ قَدْ دَخَلَ بَعْضَ

با ما پس چون می استاد از مجلس می استادیم ما و استاده می ماندیم تا آنکه می دیدیم که بتحقیق در آمد

بُيُوْتِ أَزْوَاجِهٖ وَعَنْ وَاثِلَةَ ابْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ دَخَلَ

بعض خانہای زنان خود را واز واثلہ بن خطاب رض مرویست گفت درآمد

رَجُلٌ إِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ

مرد نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و آنحضرت در مسجد نشستہ بود

قَاعِدٌ فَتَزَحْزَحَ لَهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

پس جنبید و یکسو شد برائے او آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم از جای خود پس گفت

الرَّجُلُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ إِنَّ فِي الْمَكَانِ سَعَةً فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

آنمرد یا رسول اللہ صلعم که در جای فراخی ست پس فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِلْمُسْلِمِ لَحَقًّا إِذَا رَاٰهُ أَخُوْهُ أَنْ يَتَزَحْزَحَ لَهٗ

علیہ وسلم بدرستیکہ مر مسلمان را حق ست چون ببیند آن مسلمان را که بجنبد برائے آن برادر

رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ

روایت کرد این دو حدیث را بیہقی در شعب ایمان

بَابُ الْجُلُوْسِ وَالنَّوْمِ وَالْمَشْيِ

باب در بیان نشستن و خفتن و رفتن

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابن عمر رض گفت دیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

بِفِنَاءِ الْكَعْبَةِ مُحْتَبِيًا بِيَدَيْهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَبَّادِ بْنِ

در پیش صحن کعبہ بود بر وضع احتبا رواہ البخاری و عباد بن تمیم روایت میکند

تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهٖ رضؔ قَالَ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از عم خود کہ عبد اللہ بن زید انصاری ست گفت دیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

فِى الْمَسْجِدِ مُسْتَلْقِيًا وَّاضِعًا اِحْدٰى قَدَمَيْهِ عَلَى الْاُخْرٰى

در مسجد بر قفا خفتہ نہندہ یکپاے خودرا برپاے دیگر

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رضؔ قَالَ نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ است و روایت است از جابر رض گفت نہی کرد پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يَّرْفَعَ الرَّجُلُ اِحْدٰى رِجْلَيْهِ

صلی اللہ علیہ وسلم از برداشتن مرد یکپاے خودرا برپاے دیگر

عَلَى الْاُخْرٰى وَهُوَ مُسْتَلْقٍ عَلٰى ظَهْرِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

یعنی نہادن بران وحال آنکہ آن مرد خسپیدہ است بر پشت خود رواہ مسلم

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضؔ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

بَيْنَمَا رَجُلٌ يَّتَبَخْتَرُ فِيْ بُرْدَيْنِ وَقَدْ اَعْجَبَتْهُ نَفْسُهٗ خُسِفَ

در اثنار آنکہ مردی بتخیر امید و گردن افروختہ میرفت در دو جامہ وبتحقیق در عجب انداخت اورا نفس او

بِهِ الْاَرْضُ فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِيْهَا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

فرو بردہ شد او را در زمین پس آن مرد می جنبد و فرو میرود در زمین تا روز قیامت متفق علیہ

وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رضؔ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و مرویست از جابر بن سمرہ رض گفت پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا صَلَّى الْفَجْرَ تَرَبَّعَ فِيْ مَجْلِسِهٖ حَتّٰى تَطْلُعَ

علیہ وسلم چون میگذارد نماز فجر را چار زانو نشست تا آنکہ نیک برمی آمد

الشَّمْسُ حَسْنَاءَ رَوَاهُ اَبُوْدَاؤُدَ وَعَنْ جَابِرٍ رضؔ قَالَ نَهٰى

آفتاب سفید و روشن رواہ ابوداؤد و مرویست از جابر رض گفت جابر کہ نہی کرد

رسول الله صلی الله علیه وسلم ان ینام الرجل علی سطح

آنحضرت صلی الله علیه وسلم از خواب کردن مرد بر بامی که سنگ بست کرده

لیس بمحجور علیه رواه الترمذی وعن حذیفة رضه

نشده است بروی یعنی پرده دیوار بران نکشیده اند رواه ترمذی و مرویست از حذیفة بن الیمان

قال ملعون علی لسان محمد صلی الله علیه وسلم من

که گفت لعنت کرده شده است بر زبان محمد صلی الله علیه وسلم کسی که بنشیند

قعد وسط الحلقة رواه الترمذی وابو داود وعن

درمیان حلقه رواه ترمذی و ابو داود

ابی هریرة رضه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال

و مرویست از ابی هریره رضه که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود

اذا کان احدکم فی الفیء فقلص عنه الظل فصار بعضه

چون باشد یکی از شما نشسته در سایه پس بر آمد از وی سایه پس گشت پاره از وی

فی الشمس وبعضه فی الظل فلیقم رواه ابو داود وعن

در آفتاب و پاره در سایه پس باید که برخیزد از انجا رواه ابو داود و مرویست

ابی ذر رضه قال مر بی النبی صلی الله علیه وسلم وانا مضطجع

از ابی ذر رضه گفت گذشت آنحضرت صلی الله علیه وسلم برمن در حال آنکه من

علی بطنی فرکضنی برجله وقال یا جندب انما هی ضجعة

خفته بودم بر شکم پس زد آنحضرت مرا بپایے مبارک خود و فرمود ای جندب جزین نیست که این

اهل النار رواه ابن ماجة

خفتیدن دوزخیان ست رواه ابن ماجه

باب العطاس والتثاؤب

باب در بیان عطسه و خمیازه

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

مرویست از ابی ہریرہ رضـ از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْعُطَاسَ وَيَكْرَهُ التَّثَاؤُبَ فَاِذَا عَطَسَ اَحَدُكُمْ

آنحضرت صـ بدرستیکہ خدایتعالیٰ دوست میدارد عطسہ زدن را ومکروہ میدارد خمیازہ را پس چون عطسہ زند

وَحَمِدَ اللّٰهَ كَانَ حَقًّا عَلٰى كُلِّ مُسْلِمٍ سَمِعَهٗ اَنْ يَّقُوْلَ لَهٗ يَرْحَمُكَ

یکے از شما وثنا گوید مر خدا را باشد حق و واجب گردد بر ہر مسلمان کہ بشنود حمد ویرا کہ بگوید مر عاطس را

اللّٰهُ فَاَمَّا التَّثَاؤُبُ فَاِنَّمَا هُوَ مِنَ الشَّيْطَانِ فَاِذَا تَثَاءَبَ اَحَدُكُمْ

رحمت کند ترا خدایتعالیٰ اما خمیازہ پس نیست مگر از شیطان پس چون بیاید خمیازہ یکے از شمارا

فَلْيَرُدَّهٗ مَا اسْتَطَاعَ فَاِنَّ اَحَدَكُمْ اِذَا تَثَاءَبَ ضَحِكَ مِنْهُ

پس باید کہ باز گرداند او را تا آنکہ تواند پس بدرستیکہ یکے از شما چون خمیازہ میزند ومیکشاید دہان را

الشَّيْطَانُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ فَاِنَّ اَحَدَكُمْ

میخندد ازین شیطان رواہ بخاری ودر روایتے مر مسلم را اینچنین آمدہ است زیرا کہ

اِذَا قَالَ هَا ضَحِكَ الشَّيْطَانُ مِنْهُ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ

یکے از شما چون بگوید ہا میخندد شیطان ازان وہم از ابی ہریرہ رضـ مرویست گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا عَطَسَ اَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود چون عطسہ زند یکے از شما پس باید کہ بگوید

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلْيَقُلْ لَهٗ اَخُوْهُ اَوْ صَاحِبُهٗ يَرْحَمُكَ اللّٰهُ فَاِذَا قَالَ

الحمد للہ و باید کہ بگوید مر او را برادر او یعنے مسلمان یا مصاحب او یرحمک اللہ پس چون گفت

لَهٗ يَرْحَمُكَ اللّٰهُ فَلْيَقُلْ يَهْدِيْكُمُ اللّٰهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

مر عاطس را برادر او یرحمک اللہ پس باید کہ بگوید عاطس ورا راہ راست نماید شمارا خدا و نیک گرداند دلہائے شما یا احوال شمارا

وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رضـ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از ابی موسیٰ رضـ مرویست گفت شنیدم آنحضرت را صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَحَمِدَ اللّٰهَ فَشَمِّتُوهُ

علیه وسلم که می گفت چون عطسه زند یکے از شما پس حمد گوید خدا را پس جواب عطسه دہید بیرحمک اللہ

وَإِنْ لَمْ يَحْمَدِ اللّٰهَ فَلَا تُشَمِّتُوهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ

واگر حمد نگوید خدا را پس جواب عطسہ آن نگوئید رواہ مسلم واز ابی سعید

الْخُدْرِيِّ رضـ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا

خدری رضـ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود چون

تَثَاوَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيُمْسِكْ بِيَدِهِ عَلَى فِيهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ

خمیازہ کند یکی از شما پس باید کہ بنهد ونگاہ دارد دست خود را بر دہن خود زیرا کہ شیطان می درآید

يَدْخُلُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ أَنَّ النَّبِيَّ

در دہن وی چون کشادہ دارد رواہ مسلم واز ابی ہریرہ رضـ مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا عَطَسَ غَطَّى وَجْهَهُ بِيَدِهِ

صلی اللہ علیہ وسلم بود چون عطسہ میزد می پوشید روی مبارک خود را بدست خود

أَوْ ثَوْبِهِ وَغَضَّ بِهَا صَوْتَهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ

یا بجامہ خود و پست میکرد بہ عطسہ آواز خود را رواہ الترمذی وابو داؤد

وَعَنْ أَبِي مُوسَى رضـ قَالَ كَانَ الْيَهُودُ يَتَعَاطَسُونَ

وگفت ابی موسی اشعری بودند یہود کہ بتکلف عطسہ میزدند

عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْجُونَ أَنْ يَقُولَ لَهُمْ

نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بامید آنکہ آنحضرت مر ایشان را بگوید رحمت

يَرْحَمُكُمُ اللّٰهُ فَيَقُولُ يَهْدِيكُمُ اللّٰهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

کند شما را خدا پس میگفت آنحضرت در تشمیت ایشان لفظ یہدیکم اللہ ویصلح بالکم رواہ

وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ شَمِّتْ أَخَاكَ ثَلَاثًا

وابو داؤد واز ابی ہریرہ مرویست کہ گفت تشمیت کن برادر خود را سہ کرت

فَإِنْ زَادَ فَهُوَ زُكَامٌ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَقَالَ لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا أَنَّهُ

پس چون زیاده شد از سه پس آن زکام است روایت کرد ابوداود و آن را او گفت سعید مقبری که راوی

رَفَعَ الْحَدِيثَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

نمی دانم ابی هریره رض را مگر رفع کرد حدیث را بسوی آنحضرت صلی الله علیه وسلم

بَابُ الضَّحِكِ

باب در خندیدن

وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَى وَحُشِرَ

و بدرستی آدمی خنداند و میگریاند و بدرستی آدمی میراند و زنده میسازد و جمع کرده شد برای

لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ

سلیمان لشکرهای او از دیوان و آدمیان و مرغان پس ایشان ایستاده کرده شدند

حَتَّى إِذَا أَتَوْا عَلَى وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا

تا چون آمدند بر وادی مورچگان گفت مورچه ای مورچگان در آئید

مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝

منزلهای خویش نشکند شما را سلیمان و لشکرهای او و ایشان ندانند

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ

پس تبسم کرد به تعجب از گفتار آن و گفت پروردگار من الهام ده مرا که سپاس کنم

نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا

نعمت ترا که نعمت کردی بر من و بر پدر و مادر من و آنکه کنم عمل شائسته

تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ عَنْ

پسندی آن را و در آر مرا به بخشایش خود در بندگان شائستگان خود از

عَائِشَةَ رض قَالَتْ مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عائشه رض مرویست گفت ندیدم آنحضرت صلی الله علیه وسلم را

مُسْتَجْمِعًا ضَاحِكًا حَتّٰى اَرٰى مِنْهُ لَهَوَاتِهٖ اِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ

مستجمع شونده درحالت ضحک یعنی خنده نمیکرد بتمام تا آنکه ببینیم از وی لهوات را جز این نیست که بود که تبسم میکرد

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جَرِيْرٍ رض قَالَ مَا حَجَبَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ

کننده رواه البخاری و روایت ست از جریر رض گفت منع نکرد مرا پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْذُ اَسْلَمْتُ وَلَا رَاٰنِيْ اِلَّا تَبَسَّمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

علیه وسلم از درآمدن بروی از انباز که مسلمان شدم و ندید مرا آنحضرت الا آنکه تبسم کرد متفق علیه

وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ قَالَ مَا رَأَيْتُ اَحَدًا

و از عبد اللہ بن حارث بن جزء مرویست که گفت ندیدم من هیچ یکے را

اَكْثَرَ تَبَسُّمًا مِنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

زیاده تر از روے تبسم از آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم رواه ترمذی

وَعَنْ قَتَادَةَ رض قَالَ سُئِلَ ابْنُ عُمَرَ رض هَلْ كَانَ اَصْحَابُ

و روایت ست از قتاده رض گفت پرسیده شد ابن عمر رض آیا بودند یاران

رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضْحَكُوْنَ قَالَ نَعَمْ وَالْاِيْمَانُ

آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم که خنده میکردند یعنی میان یکدیگر گفت ابن عمر آرے

فِيْ قُلُوْبِهِمْ اَعْظَمُ مِنَ الْجَبَلِ وَقَالَ بِلَالُ بْنُ سَعْدٍ اَدْرَكْتُهُمْ

احیانا میخندند و حال آنکه بود ایمان در دلهای ایشان بزرگتر از کوه و گفت بلال بن سعد دریافتم من صحابه را

يَشْتَدُّوْنَ بَيْنَ الْاَغْرَاضِ وَيَضْحَكُ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ

که میدویدند میان هدفها در تیر انداختنها و خنده میکردند و میرفتند بعضے از ایشان سوی بعضے

فَاِذَا كَانَ اللَّيْلُ كَانُوْا رُهْبَانًا رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

پس چون میشد شب بودند راهب و ترسنده در اعتنب از دنیا رواه فی شرح السنة

بَابُ الْاَسَامِيْ

باب در بیان نام نهادن

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابن عمر رض مرویست که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

إِنَّ أَحَبَّ أَسْمَائِكُمْ إِلَى اللّٰهِ عَبْدُ اللّٰهِ وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بدرستیکه دوسترین نامهای شما بسوی خدایتعالی عبداللہ وعبدالرحمن ست رواه مسلم

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وروایت ست از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

أَخْنَى الْأَسْمَاءِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ اللّٰهِ رَجُلٌ يُسَمّٰى مَلِكَ الْأَمْلَاكِ

خوارتر وزشت ترین نامها روز قیامت نزد خدای عزوجل نام مردیست که نام کرده بشود بادشاه

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَفِي رِوَايَةٍ مُسْلِمٍ قَالَ أَغْيَظُ رَجُلٍ عَلَى اللّٰهِ يَوْمَ

بادشاهان ولبفارسی شاهنشاه رواه البخاری ودر روایت مسلم آنچنین آمده فرمود خشم ترین مردم

الْقِيٰمَةِ وَأَخْبَثُهُ رَجُلٌ كَانَ يُسَمّٰى مَلِكَ الْأَمْلَاكِ لَا مَلِكَ

وخبیث ترین ایشان بر خدایتعالی یوم قیامت مردیست که تسمیه کرده میشود در دنیا شاهنشاه

إِلَّا اللّٰهُ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض أَنَّ بِنْتًا كَانَتْ لِعُمَرَ رض يُقَالُ لَهَا

زیراکه نیست بادشاه مگر خدا واز ابن عمر رض مرویست که بود دختری مر عمر فاروق رض را که گفته میشود

عَاصِيَةُ فَسَمَّاهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَمِيلَةَ

مر آنرا عاصیه یعنی نام وی عاصیه بود پس تبدیل کرده نام وی را آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم جمیله نام کرد

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

رواه مسلم واز ابی ہریرہ رض مرویست که فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَسُبُّ أَحَدُكُمُ الدَّهْرَ فَإِنَّ اللّٰهَ هُوَ

صلے اللہ علیہ وسلم که دشنام نکند یکے از شما روزگار را زبرای آنکه خدایتعالی درست

الدَّهْرُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

مصرف ومحول احوال رواه مسلم واز ابی درداء رض مرویست که فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ بِأَسْمَائِكُمْ وَأَسْمَاءِ

صلے اللہ علیہ وسلم خوانده میشوید شما روز قیامت بنامهای خود و بنامهای پدران

آبَائِكُمْ فَأَحْسِنُوا أَسْمَاءَكُمْ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

خود چنانکه گویند فلان بن فلان پس نیک نهید نامهای خود رواه احمد و ابوداود

حُذَيْفَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقُولُوا

روایت میکند حذیفه از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفت آنحضرت که نگویید

مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ فُلَانٌ وَلٰكِنْ قُولُوا مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ

آنچه خواهد خدا و خواهد فلان و لکن بگوئید آنچه خواهد خدا تعالیٰ پس تر خواهد فلان

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَفِي رِوَايَةٍ مُنْقَطِعًا قَالَ لَا تَقُولُوا

رواه احمد و ابوداود و در روایتی آمده که منقطع است سند وی گفت

مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقُولُوا مَا شَاءَ

آنحضرت نگوئید آنچه خدا خواهد و خواهد محمد صلے اللہ علیہ وسلم و بگوئید آنچه خواهد

اللهُ وَحْدَهُ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

حق سبحانه تنها بلی شرکت رواه فی شرح السنة وهم از حذیفه از آنحضرت

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقُولُوا لِلْمُنَافِقِ سَيِّدٌ فَإِنَّهُ إِنْ يَكُ

علیہ وسلم مرویست که فرمود نگوئید مر منافق را سید زیرا که وی اگر باشد

سَيِّدًا فَقَدْ أَسْخَطْتُمْ رَبَّكُمْ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي وَهْبٍ

سید و مهتر پس بتحقیق ناراض ساختید پروردگار خود را رواه ابوداود و مرویست از ابی وهب

الْجُشَمِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَسَمَّوْا

جشمی گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نامدار شوید

بِأَسْمَاءِ الْأَنْبِيَاءِ وَأَحَبُّ الْأَسْمَاءِ إِلَى اللهِ عَبْدُ اللهِ وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ

بنامهای پیغمبران و محبوب ترین نامها نزد خدا تعالیٰ عبد اللہ و عبد الرحمٰن

وَاَصْدَقُهَا حَارِثٌ وَهَمَّامٌ وَاَقْبَحُهَا حَرْبٌ وَمُرَّةُ رَوَاهُ

وراست ترین نامها و مطابق ترین آنها بواقع حارث و همام ست و زشت ترین نامها حرب و مرة است رواه

اَبُوْدَاؤُدَ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض یَبْلُغُ بِهِ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

ابوداود و روایت ست از ابی ہریرہ رض و او میرساند این حدیث را بآنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ اَخْنَعُ اِسْمٍ عِنْدَ اللّٰهِ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ رَجُلٌ یُّسَمّٰی مَلِكَ الْاَمْلَاكِ

فرمود خوار ترنامها نزد خدایتعالی روز قیامت مردیست که نامدار شد بملک الاملاک

قَالَ سُفْیَانُ شَاهَانْ شَاهْ هٰذَا حَدِیْثٌ حَسَنٌ صَحِیْحٌ وَاَخْنَعُ

گفت سفیان در معنی آن شاہ شاہان این حدیث حسن ست و صحیح از روی اسناد

یَعْنِیْ اَقْبَحُ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ

واخنع یعنی اقبح است رواه ترمذی

بَابُ الْبَیَانِ وَالشِّعْرِ

باب در بیان کلام فحش و شعر

وَالشُّعَرَاءُ یَتَّبِعُهُمُ الْغَاوٗنَ اَلَمْ تَرَ اَنَّهُمْ فِیْ كُلِّ وَادٍ یَّهِیْمُوْنَ ۵

و شاعران پیروی میکنند ایشانرا گمراهان آیا نمی بینی بدرستی ایشان در ہر وادی سرگردان

وَاَنَّهُمْ یَقُوْلُوْنَ مَا لَا یَفْعَلُوْنَ اِلَّا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا

میشوند و بدرستی ایشان میگویند آنچه نمی کنند مگر آنانکه گرویده اند و کردند

الصّٰلِحٰتِ وَذَكَرُوا اللّٰهَ كَثِیْرًا وَّانْتَصَرُوْا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوْا

شایستها و یاد کردند خدارا بسیار و نصرت یافتند از پس آنکه ستم دیده شدند

عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

روایت ست از ابن مسعود رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُوْنَ قَالَهَا ثَلٰثًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

وسلم ہلاک شوند تعمق و مبالغہ کنندگان در سخن گفت آنحضرت صلعم این کلمہ را سہ بار رواہ مسلم

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأَنْ يَمْتَلِئَ

واز ابی ہریرہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ پر شدن شکم

جَوْفُ رَجُلٍ قَيْحًا يَرِيهِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

مردی بزرد آب کہ فاسد گرداند شکم او را بہتر ست از پر شدن شکم از شعر متفق علیہ

وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و مرویست از ابی امامہ و او از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم روایت میکند

الْحَيَاءُ وَالْعِيُّ شُعْبَتَانِ مِنَ الْإِيمَانِ وَالْبَذَاءُ وَالْبَيَانُ

کہ فرمود آنحضرت ص کہ حیا و بستگی در سخن کہ ضد بیان ست دو شاخ اند از ایمان و فحش در کلام

شُعْبَتَانِ مِنَ النِّفَاقِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ ثَعْلَبَةَ

و بیہودہ گوئی و تکلف و مبالغہ در سخن دو شاخ اند از نفاق رواہ ترمذی واز ابی ثعلبہ

الْخُشَنِيِّ رض أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ أَحَبَّكُمْ

خشنی مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بدرستیکہ دوست

إِلَيَّ وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَاسِنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ

ترین شما و نزدیکترین شما از من روز قیامت نیکوترین شما اند از روی اخلاق و بدترین

إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَسَاوِيكُمْ أَخْلَاقًا الثَّرْثَارُونَ الْمُتَشَدِّقُونَ

بسوی من و دورترین شما از من بدترین شما اند از روی اخلاق بسیار سخن کنندگان و تکلف نمایندگان

الْمُتَفَيْهِقُونَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ سَعْدِ

تشدق کنندگان در سخن و فراخ کنندگان در سخن رواہ بیہقی در شعب ایمان واز سعد

ابْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن ابی وقاص رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَخْرُجَ قَوْمٌ يَأْكُلُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ كَمَا يَأْكُلُ

بر پا نمیشود قیامت تا آنکہ بیرون می آید و پیدا میشوند گروہی کہ میخورند بوسیلہ زبانہای خود چنانچہ میخورند

الْبَقَرَةُ بِأَلْسِنَتِهَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

گاو ها بزبانها خود رواه احمد وروایت ست از انس رض گفت انس رض فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي بِقَوْمٍ تُقْرَضُ شِفَاهُهُمْ

صلی الله علیه وسلم بگذشتم آن شب که برده شدم المعراج بگروهی که بریده میشود لبها ے

بِمَقَارِيْضَ مِنَ النَّارِ فَقُلْتُ يَا جِبْرَئِيْلُ مَنْ هٰؤُلَاءِ قَالَ هٰؤُلَاءِ خُطَبَاءُ أُمَّتِكَ

ایشان بمقراض ها از آتش پس گفتم ای جبرئیل ع چه کسانند این جماعت گفت جبرئیل ع این جما

الَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ مَا لَا يَفْعَلُوْنَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

خطیبان امت تواند آنکسان که میگویند چیزے را که خود نمی کنند رواه الترمذی

أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَعَلَّمَ

واز ابی هریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم کسیکه بیاموزد

صَرْفَ الْكَلَامِ لِيَسْبِيَ بِهِ قُلُوْبَ الرِّجَالِ أَوِ النَّاسِ لَمْ يَقْبَلِ اللهُ

صرف کلام را تا اسیر گرداند و بندکند دلهای مردان را قبول نکند خدا تعالے

مِنْهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ

ازوی روز قیامت صرف را یعنی توبه را و نه عدل را یعنی فدیه یا نافله و فریضه را رواه ابوداؤد

صَخْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ رض قَالَ سَمِعْتُ

واز صخر بن عبد الله بن بریده مرویست واو از پدرش و پدرش از جد وی روایت دارد گفت

رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ سِحْرًا

آنحضرت صلی الله علیه وسلم که میگفت بدرستیکه بعضے از بیان سحر ست

وَإِنَّ مِنَ الْعِلْمِ جَهْلًا وَإِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكَمًا وَإِنَّ مِنَ الْقَوْلِ

وبدرستیکه بعضے از علم جہل ست وبدرستیکه بعضے از شعر حکمت ست

عِيَالًا رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ كَانَ

وبدرستیکه بعضے از قول عیال ست واز عائشه رض مرویست. که بود

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَضَعُ لِحَسَّانَ مِنْبَرًا فِی الْمَسْجِدِ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ مے نہاد مرحسان را منبری در مسجد

یَقُوْمُ عَلَیْہِ فَاِنَّمَا یُفَاخِرُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

می استاد حسان بران منبر پس جز این نیست کہ مفاخرت میکرد از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

اَوْ یُنَافِحُ وَیَقُوْلُ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰہَ

شک راویست یا گفت مدافعت یا مخاصمت میکرد از جانب آنحضرت ومیگفت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

یُؤَیِّدُ حَسَّانَ بِرُوْحِ الْقُدُسِ مَا نَافَحَ اَوْ فَاخَرَ عَنْ رَسُوْلِ

بدرستی خدا تعالی تائید میکند حسان را بجبرئیل مادام کہ مخاصمت میکند یا مفاخرت میکند از

اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ وَعَنْ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم روا ہ بخارے

عَائِشَۃَ رضؔ قَالَتْ ذُکِرَ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

واز عائشہ رضؔ مرویست کہ گفت عائشہ کہ ذکر کردہ شد نزد آنحضرت ؐ ورسیدہ شد کہ نیک است یا بد

الشِّعْرُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ ھُوَ کَلَامٌ

شعر گفتن پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم شعر کلام ست

فَحَسَنُہٗ حَسَنٌ وَقَبِیْحُہٗ قَبِیْحٌ رَوَاہُ الدَّارَقُطْنِیُّ وَرَوَی

پس نیک وی نیک ست وبدوی بد روایت کرد این حدیث را دارقطنی مسند مرفوع بآنحضرتؐ

الشَّافِعِیُّ عَنْ عُرْوَۃَ مُرْسَلًا وَعَنْ اَبِیْ سَعِیْدِ نِ الْخُدْرِیِّ

وروایت شافعی از عروہ بن زبیر تابعی بطریق ارسال وروایت ست از ابی سعید خدری

قَالَ بَیْنَا نَحْنُ نَسِیْرُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

گفت ابوسعید در اثنای آنکہ ما سیر میکنیم با آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

بِالْعَرْجِ اِذْ عَرَضَ شَاعِرٌ یُنْشِدُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

بعرج کہ نام موضعے ست ناگاہ پیدا شد شاعری کہ شعر میخواند پس فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذُوا الشَّيْطَانَ اَوْ اَمْسِكُوا الشَّيْطَانَ لَاَنْ

علیہ وسلم بگیرید این شیطان را یا فرمود لفظ امسکوا بجای خذوا یعنی نگاه دارید

يَمْتَلِيَ جَوْفُ رَجُلٍ قَيْحًا خَيْرٌ لَهُ مِنْ اَنْ يَمْتَلِيَ شِعْرًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

ونگذارید کہ برود ہر آئینہ پر شدن شکم مردی بزرد آب بہتر ست مر آنمرد را از پر شدن شعر رواہ مسلم

وَعَنْ جَابِرٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از جابر رضـ گفت جابر فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَلْغِنَاءُ يُنْبِتُ النِّفَاقَ فِي الْقَلْبِ كَمَا يُنْبِتُ الْمَاءُ الزَّرْعَ

سرود گفتن وشنیدن میرویاند نفاق را در دل چنانچہ میرویاند آب زراعت را

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ

روایت کرد این حدیث را بیہقی در شعب ایمان

بَابُ الْمَزَامِيْرِ وَالْمَعَازِفِ

باب در بیان مزامیر و معازف

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِيْ لَهْوَ الْحَدِيْثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

واز مردمان آنکہ می خرد بیہودہ سخن تا گمراہ سازد از راہ خدا

بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ

بے دانش و فرا میگیرد آیات خدا را سخریہ آنگروہ مر ایشان راست عذاب خوار کنندہ

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيٰتُنَا وَلّٰى مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَّمْ يَسْمَعْهَا كَاَنَّ

وچون خواندہ میشود براو آیتہای ما روی بگرداند درحالیکہ گردن کش و مستکبر بود گویا نشنیدہ

فِيْ اُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ عَنْ اَبِيْ عَامِرٍ

آنرا گویا در گوش او گرانیست پس مژدہ دہ ورا بعذاب دردناک و روایت ست از ابی عامر

اَوْ اَبِيْ مَالِكٍ الْاَشْعَرِيِّ رضـ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

یا از ابی مالک اشعری رضـ گفت ابو عامر یا ابو مالک شنیدم پیغمبر خدا را صلی اللہ

ـــ
۱ مزامیر جمع مزمار بمعنی نای واصل آن آواز تصفیر است کہ [illegible] باشد بفارسی آنرا [illegible] گویند ۱۲ از مجمع البحار وغیرہ

۲ معازف جمع معزف کہ آلہ لہو ولعب مثل دف وغیرہ [illegible] مجمع البحار [illegible] جزو ۲۱ رکوع ۱۰

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَيَكُوْنَنَّ مِنْ اُمَّتِيْ اَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّوْنَ

علیه وسلم که میگفت هر آئینه خواهند بود از امت من گروهها که حلال میگردانند

الْخَزَّ وَالْحَرِيْرَ وَالْخَمْرَ وَالْمَعَازِفَ وَلَيَنْزِلَنَّ اَقْوَامٌ اِلٰى جَنْبِ

خزو حریر وخمر و معازف را و هر آئینه فرود آیند گروهها در

عَلَمٍ يَرُوْحُ عَلَيْهِمْ بِسَارِحَةٍ لَهُمْ يَأْتِيْهِمْ رَجُلٌ لِحَاجَةٍ

پهلوهاے کوه بلند شبانگاه می آید بر ایشان چرانندهٔ آنها می آید مر ایشان را شخصے از جهت

فَيَقُوْلُوْنَ اِرْجِعْ اِلَيْنَا غَدًا فَيُبَيِّتُهُمُ اللّٰهُ وَيَضَعُ الْعَلَمَ وَيَمْسَخُ

حاجت پس میگویند بقصد رد سوال باز آی بسوی ما فردا پس میفرستد خدایتعالی ایشان را عذاب

اٰخَرِيْنَ قِرَدَةً وَخَنَازِيْرَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

شباشب و می نهد کوه را بر بعضے از ایشان و مسخ میکند الله تعالی بعضے از ایشان را بصورت بوزینه و خوکان تا روز قیامت

وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از ابی امامه رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

اِنَّ اللّٰهَ بَعَثَنِيْ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِيْنَ وَهُدًى لِّلْعَالَمِيْنَ وَاَمَرَنِيْ

بدرستیکه خدایتعالی برانگیخته و فرستاده است مرا سبب رحمت مر جهانیان را و سبب هدایت مر جهانیان را

رَبِّيْ عَزَّ وَجَلَّ بِمَحْقِ الْمَعَازِفِ وَالْمَزَامِيْرِ وَالْاَوْثَانِ وَالصُّلُبِ

گویا بیان رحمت است و امر کرده مرا پروردگار من بباطل کردن و پامال گردانیدن و کم کردن معازف

وَاَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ وَحَلَفَ رَبِّيْ عَزَّ وَجَلَّ بِعِزَّتِيْ لَا يَشْرَبُ

و امر کرده شکستن و کم کردن بتان و صلیبهای نصاری را و کارها و عادات جاهلیت و سوگند خورده است

عَبْدٌ مِّنْ عَبِيْدِيْ جَرْعَةً مِّنْ خَمْرٍ اِلَّا سَقَيْتُهُ مِنَ الصَّدِيْدِ

است وی سوگند میخورم بعزت و غلبهٔ قدرت خود که ننوشد هیچ بنده از بندگان من جرعهٔ می از خمر مگر آنکه بنوشانم او را از زرداب

مِثْلَهَا وَلَا يَتْرُكُهَا مِنْ مَّخَافَتِيْ اِلَّا سَقَيْتُهُ مِنْ حِيَاضِ الْقُدُسِ

و نگذارد هیچ بنده خمر را از ترس من مگر آنکه بنوشانم او را از حوضهای قدس که عبارت ست از حوضهای بهشت

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواه احمد و روایت ست از ابی ہریرہ رض کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْجَرَسُ مَزَامِيْرُ الشَّيْطَانِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

علیہ وسلم فرمود کہ جرس مزامیر شیطان ست رواہ مسلم

بَابُ الْعَلَامَاتِ عِنْدَ قُرْبِ الْقِيَامَةِ

باب در بیان علامات قرب قیامت

وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رض عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز ابن عباس رض مرویست از آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ الْخَمْرَ وَالْمَيْسِرَ وَالْكُوْبَةَ وَقَالَ كُلُّ مُسْكِرٍ

وسلم کہ فرمود بدرستی خدا حرام کرد خمر و قمار و کوبہ را و فرمود ہر سکر آرندہ

حَرَامٌ قِيْلَ الْكُوْبَةُ الطَّبْلُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ

حرام ست گفتہ شد کہ کوبہ طبل ست رواہ بیہقی در شعب ایمان

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز ابی ہریرہ رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِذَا اتُّخِذَ الْفَيْءُ دُوَلًا وَالْأَمَانَةُ مَغْنَمًا وَالزَّكٰوةُ مَغْرَمًا

وسلم وقتیکہ گرفتہ شود و گردانیدہ شود غنیمتہا را دولت و گرفتہ شود امانت را غنیمت و گردانیدہ شود

وَتُعُلِّمَ لِغَيْرِ الدِّيْنِ وَأَطَاعَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ وَعَقَّ أُمَّهُ وَأَدْنٰى

زکوۃ تاوان و آموختہ میشود علم نہ برای دین و فرمانبرداری کند مرد زن خود را و برنجاند مادر خود را

صَدِيْقَهُ وَأَقْصٰى أَبَاهُ وَظَهَرَتِ الْأَصْوَاتُ فِي الْمَسَاجِدِ

و نزدیک گرداند مرد دوست خود را و دور دارد پدر خود را و پیدا گردد آوازہا و سخنہای لایعنی در مسجدہا

وَسَادَ الْقَبِيْلَةَ فَاسِقُهُمْ وَكَانَ زَعِيْمُ الْقَوْمِ أَرْذَلَهُمْ

و مہتر و بزرگ گردد قبیلہ را کسیکہ فاسق ست میان ایشان و باشد کفیل و رئیس قوم کسیکہ رذیل و کمینہ ترین ایشان

وَاُكْرِمَ الرَّجُلُ مَخَافَةَ شَرِّهٖ وَظَهَرَتِ الْقَيْنَاتُ وَالْمَعَازِفُ
وگرامی داشته شود مرد از جهت ترس بدی او وپیدا آیند مطربانان که مردم اختلاط کنند بایشان وپیدا

وَشُرِبَتِ الْخُمُوْرُ وَلَعَنَ اٰخِرُ هٰذِهِ الْاُمَّةِ اَوَّلَهَا
آید ملاهی وخورده شود شرابها ونفرین کنند وبد گویند پسینیان این امت پیشینیان است راپس انتظار

فَارْتَقِبُوْا عِنْدَ ذٰلِكَ رِيْحًا حَمْرَاءَ وَزَلْزَلَةً وَّخَسْفًا
برید وقت پیدا شدن این امور باد سرخ را وجنبیدن زمین وفرو رفتن در زمین ومسخ کردن

وَّمَسْخًا وَقَذْفًا وَّاٰيَاتٍ تَتَابَعُ كَنِظَامٍ قُطِعَ سِلْكُهٗ فَتَتَابَعَ
آدمیان را وسنگ افتادن از آسمان وانتظار برید نشانهای قیامت را که پی درپی میرسد بنحو ترتیب

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ نَافِعٍ رضقَالَ كُنْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ رض
رشتۂ جواهر گسسته شده پس بپای افتاده میشود رواه الترمذی واز نافع مرویست که بودم همراه ابن عمر رض

فِيْ طَرِيْقٍ فَسَمِعَ مِزْمَارًا فَوَضَعَ اِصْبَعَيْهِ فِيْ اُذُنَيْهِ وَنَاٰءَ
در راهی پس شنید ابن عمر آوازنائی را پس بنهاد هردو انگشت خود را در دو گوش و دور رفت

عَنِ الطَّرِيْقِ اِلَى الْجَانِبِ الْاٰخَرِ ثُمَّ قَالَ لِيْ بَعْدَ اَنْ بَعُدَ
ابن عمر از راه بجانب دیگر بقصد احتراز پس گفت مرا بعد از انکه دور رفت ای نافع آیا چی شنوی

يَا نَافِعُ هَلْ تَسْمَعُ شَيْئًا قُلْتُ لَا فَرَفَعَ اِصْبَعَيْهِ مِنْ اُذُنَيْهِ
چیزی از ان آواز گفتم نمی شنوم پس برداشت هردو انگشت خود را از دو گوش خود گفت ابن عمر که

قَالَ كُنْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعَ
بودم من همراه آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس شنید آنحضرت

صَوْتَ يَرَاعٍ فَصَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُ قَالَ نَافِعٌ وَّكُنْتُ
آواز نے راپس کرد مانند آنچه کردم من گفت نافع بودم من دران وقت

اِذْ ذَاكَ صَغِيْرًا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ اَنَسٍ رض
خرد رواه احمد وابو داؤد واز انس رض مرویست

ا براع نقیع القصب ۱۲
زمّاره

أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَعَثَنِيَ اللّٰهُ هُدًى

که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود که برانگیخته است مرا خدا تعالی

وَرَحْمَةً لِّلْعَالَمِيْنَ وَبَعَثَنِيْ لِاَمْحَقَ الْمَزَامِيْرَ وَالْمَعَازِفَ

سبب ہدایت و سبب رحمت مر جہانیان را و فرستادہ است مرا تا کہ باطل کنم من مزامیر را و ملاہی را

وَالْاَوْثَانَ وَاَمْرَ الْجَاهِلِيَّةِ الْحَدِيْثَ رَوَاهُ الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ وَابْنُ

و زنار را و کارہای جاہلیت را تا آخر حدیث روایت کرد حسن بن سفیان و ابن منده

مَنْدَةَ وَاَبُوْ نُعَيْمٍ قَالَ ابْنُ عَبْدِ الْبَرِّ لَيْسَ اِسْنَادُهٗ بِالْقَوِيِّ

و ابو نعیم گفت ابن عبد البر کہ نیست اسناد این حدیث قوی

بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ عَنْ كُلِّ مَا لَا يَعْنِيْهِ

باب در حفظ زبان از بیہوده گفتنی

لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّوْٓءِ مِنَ الْقَوْلِ

دوست نمی دارد خدا آشکارا کردن را از سخن بد مگر آشکارا کردن

اِلَّا مَنْ ظُلِمَ وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيْعًا عَلِيْمًا

کسیکه بر وستم کرده شود و ہست خدا شنوا و دانا

وَالَّذِيْنَ يَرْمُوْنَ الْمُحْصَنٰتِ ثُمَّ لَمْ يَاْتُوْا بِاَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ

و آنانکه رمی میکنند زنان نیک را پستر نیارند چہار گواه

فَاجْلِدُوْهُمْ ثَمَانِيْنَ جَلْدَةً وَّلَا تَقْبَلُوْا لَهُمْ شَهَادَةً اَبَدًا

پس بزنید ایشان را ہشتاد تازیانه و قبول نکنید مر ایشان را گواہی ہرگز و آن

وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُوْنَ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا يَسْخَرْ

گروه ایشانند بدکاران ای آنانکه گرویده اید افسوس

قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسٰٓى اَنْ يَّكُوْنُوْا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَآءٌ مِّنْ نِّسَآءٍ

و مسخر نکند گروہی از گروہی شاید کہ باشند بہتر از ایشان و نه زنان از زنان

م۱ جزو ۱۳ رکوع ۱۲ گفته اند که مراد از مزامیر ...

م۲ ... خداوند تعالی ... زبان ... شکایت ...

م۳ جزو ۱۸ رکوع ۸ ...

م۴ ... ۱۲ ...

م۵ جزو ۲۶ رکوع ۱۴ ...

عَسٰی اَنْ یَّکُنَّ خَیْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوْا اَنْفُسَکُمْ وَلَا تَنَابَزُوْا

شاید کہ باشند بہتر از ایشان و عیب مکنید نفسہائے خویش را و مخوانید

بِالْاَلْقَابِ بِئْسَ الْاِسْمُ الْفُسُوْقُ بَعْدَ الْاِیْمَانِ وَمَنْ لَّمْ

بلقبہا بد نام ست فسق بعد از ایمان و ہر کہ باز نگردد

یَتُبْ فَاُولٰٓئِکَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ یٰٓاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوْا

پس آنگروہ ایشانند ستمگاران ای آنانکہ گرویدہ اید پرہیز کنید

کَثِیْرًا مِّنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَّلَا تَجَسَّسُوْا وَلَا

بسیارے را از گمان ہا بدرستی برخے از گمان گناہ ست و تجسس مکنید

یَغْتَبْ بَّعْضُکُمْ بَعْضًا اَیُحِبُّ اَحَدُکُمْ اَنْ یَّاْکُلَ لَحْمَ اَخِیْهِ

و غیبت مکنید برخے شما برخے را آیا دوست میدارد یکے از شما کہ بخورد گوشت

مَیْتًا فَکَرِهْتُمُوْهُ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَّحِیْمٌ عَنْ

برادر خود را کہ مردہ است پس ناخوش دارید او را و بترسید از خدا بدرستی خدا باز گردندہ ست آمہربانست

سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

از سہل بن سعد رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ یَّضْمَنْ لِّیْ مَا بَیْنَ لَحْیَیْهِ وَمَا بَیْنَ رِجْلَیْهِ اَضْمَنْ لَهُ

کسیکہ ضامن شود برای من چیزیرا کہ میان لحیین اوست و نگہداشت چیزیکہ میان ہر دو پای اوست ضامن میشوم

الْجَنَّةَ رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

بہشت رواہ البخاری و از ابی ہریرہ رضـ مرویست کہ فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْعَبْدَ لَیَتَکَلَّمُ بِالْکَلِمَةِ

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ بندہ ہر آئینہ سخن میکند بسخنے کہ صادر ست از محل

مِنْ رِّضْوَانِ اللّٰهِ لَا یُلْقِیْ لَهَا بَالًا یَّرْفَعُ اللّٰهُ بِهَا دَرَجَاتٍ

رضای حق نمی اندازد بندہ آن کلمہ را دل خود را بلند میگرداند اللہ تعالیٰ بسبب آن کلمہ درجہای بزرگ

وَاِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللّٰهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا

وبدرستیکه بنده هر آئینه سخن میکند بکلمه که دروی بیرضای حق است باک ندارد و منز نمیگرداند دل را می افتد بنده بسبب آن

يَهْوِي بِهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا يَهْوِي بِهَا

کلمه در دوزخ یعنی زبان را نگاه باید داشت و فعل آنرا آسان نباید انگاشت روایت کرد این حدیث را این لفظ

فِي النَّارِ اَبْعَدَ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رض

بخاری و در روایتی دیگر مر بخاری و مسلم را این لفظ آمده که می افتد بنده بسبب آن کلمه در آتش دوزخ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتَدْرُوْنَ مَا اَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ

افتادنی دور دراز مسافت میان مبدأ و منتهای او مثل مسافت مابین مشرق و مغرب است و از ابی هریره مرویست

النَّاسَ الْجَنَّةَ تَقْوَى اللّٰهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ اَتَدْرُوْنَ مَا اَكْثَرُ

که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم آیا میدانید که چه چیز است بیشتر آنچه در آرد مردم را در بهشت تقوی خدا و حسن خلق

مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ اَلْاَجْوَفَانِ الْفَمُ وَالْفَرْجُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

آیا میدانید چه چیز است بیشتر آنچه می درآرد مردم را در آتش دوزخ دو چیز میان خالی یکی دهان

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

دوم فرج مرد و زن روایت کرد ترمذی و ابن ماجه و از عبد الله بن عمر رض مرویست که فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَمَتَ نَجَا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

صلی الله علیه وسلم کسیکه خاموشی گزیند از سخن بد نجات یابد از آفات دنیا و آخرت

وَالدَّارِمِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ عُقْبَةَ

که از راه زبان آید روایت کرد این حدیث را ترمذی و دارمی و بیهقی نیز در شعب الایمان و مرویست از عقبه

ابْنِ عَامِرٍ رض قَالَ لَقِيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ

بن عامر رض گفت ملاقات کردم آنحضرت صلی الله علیه وسلم را پس گفتم

مَا النَّجَاةُ فَقَالَ اَمْلِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ وَلْيَسَعْكَ بَيْتُكَ

و پرسیدم از آنحضرت که چیست سبب نجات گفت مالک شو بر خود و زبان خود و گنجا ند ترا خانه تو

یعنی بنشین در خانه بعبادت مصروف ۱۲

وَ ابْكِ عَلٰى خَطِيْئَتِكَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

وبگری بر گناہان وتقصیرات خود رواه احمد وترمذی

اَبِيْ سَعِيْدٍ رض رَفَعَهُ قَالَ اِذَا اَصْبَحَ ابْنُ اٰدَمَ فَاِنَّ الْاَعْضَاءَ

واز ابی سعید رض مرویست که رفع کرد با نحضرت گفت آنحضرت چون صبح کرد آدمی

كُلَّهَا تُكَفِّرُ اللِّسَانَ فَتَقُوْلُ اتَّقِ اللّٰهَ فِيْنَا فَاِنَّا نَحْنُ بِكَ

بدرستیکہ ہمہ اعضا خضوع وفروتنی میکنند زبان را پس میگویند پرہیز کن خدارا درحق ما زیرا که ما

فَاِنِ اسْتَقَمْتَ اسْتَقَمْنَا وَاِنِ اعْوَجَجْتَ اعْوَجَجْنَا رَوَاهُ

بتوایم پس اگر راست می ایستی تو راست می ایستیم ما واگر کج میشوی کج میشویم ما رواه

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

ترمذی واز علی بن حسین رض مرویست که فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حُسْنِ اِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ

صلی اللہ علیہ وسلم از علامات حسن ایمان مرد ترک کردن اوست

مَا لَا يَعْنِيْهِ رَوَاهُ مَالِكٌ وَاَحْمَدُ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ

چیزیرا که عنایت واہتمام ندارد رواه مالک واحمد واز انس رض مرویست

تُوُفِّيَ رَجُلٌ مِنَ الصَّحَابَةِ فَقَالَ رَجُلٌ اَبْشِرْ بِالْجَنَّةِ فَقَالَ

وفات کرد مردے از اصحاب پس گفت مردی شادمان باش بدر آمدن

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوَلَا تَدْرِيْ فَلَعَلَّهُ تَكَلَّمَ

بہشت پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم آیا میگوئی این سخن را ونمی دانی

فِيْمَا لَا يَعْنِيْهِ اَوْ بَخِلَ بِمَا لَا يَنْقُصُهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

حقیقت حال را پس شاید وی سخن کرده باشد در چیزیکه نباید یا بخیلی کرده باشد بچیزیکه دادن وی نقصان نمی آرد

سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ الثَّقَفِيِّ رض قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

رواه ترمذی واز سفیان بن عبد اللہ ثقفی رض مرویست گفت یا رسول خدا ص چیست

مَا أَخْوَفُ مَا تَخَافُ عَلَيَّ قَالَ فَأَخَذَ بِلِسَانِ نَفْسِهٖ وَقَالَ

خوفناک ترین کہ می ترسی تو بر من شر آنرا پس گرفت آنحضرت زبان شریف خود و فرمود

هٰذَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حِطَّانَ رض قَالَ

اینست کہ بیشتر میترسم آنرا برو رواه ترمذی واز عمران بن حطان رض مرویست گفت

أَتَيْتُ أَبَا ذَرٍّ رض فَوَجَدْتُهُ فِي الْمَسْجِدِ مُحْتَبِيًا بِكِسَاءٍ أَسْوَدَ

آمدم اباذر را رض پس یافتم او را در مسجد متکا کنند بگلیم سیاه تنہا نشستہ

وَحْدَهٗ فَقُلْتُ يَا أَبَا ذَرٍّ رض مَا هٰذِهِ الْوَحْدَةُ فَقَالَ سَمِعْتُ

پس گفتم یا اباذر چیست این تنہا نشستن تو پس گفت ابو ذر شنیدم

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْوَحْدَةُ خَيْرٌ

رسول اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت تنہا نشستن بہتر است

مِنْ جَلِيسِ السُّوْءِ وَجَلِيسُ الصَّالِحِ خَيْرٌ مِنَ الْوَحْدَةِ

از نشستن با ہمنشین بد و نشستن با ہمنشین نیک بہتر است از تنہا نشستن و سخن کردن

وَإِمْلَاءُ الْخَيْرِ خَيْرٌ مِنَ السُّكُوتِ وَالسُّكُوتُ خَيْرٌ مِنْ

نیک بہتر است از خاموشی و خاموش نشستن بہتر است از سخن کردن بد

إِمْلَاءِ الشَّرِّ وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ

واز عمران بن حصین رض مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَقَامُ الرَّجُلِ بِالصَّمْتِ أَفْضَلُ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود گاہی باشد کہ منزلت و مرتبہ مرد نزد خدا بخاموشی

مِنْ عِبَادَةِ سِتِّيْنَ سَنَةً وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رض قَالَ دَخَلْتُ

فاضل تر و زیادہ تر آمده است از عبادت شصت سال واز ابی ذر مرویست گفت درآمدم

عَلٰى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ

من بر آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم پس ذکر کرد حدیث را

بِطُوْلِهٖ اِلٰی اَنْ قَالَ قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَوْصِنِیْ قَالَ اُوْصِیْكَ

با درازی وی کہ اینجا مذکور نیست تا آنکہ گفت ابو ذر گفتم یا رسول اللہ اندرز کن مرا گفت آنحضرت اندرز

بِتَقْوَی اللّٰهِ فَاِنَّهٗ اَزْیَنُ لِاَمْرِكَ كُلِّهٖ قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ عَلَیْكَ

کنم ترا بتقوی خدا زیرا کہ تقوی آرایش دہندہ تر است ہمہ کار ترا گفتم زیادہ کن مرا فرمود بر تو باد

بِتِلَاوَةِ الْقُرْاٰنِ وَذِكْرِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ فَاِنَّهٗ ذِكْرٌ لَّكَ فِی السَّمَاۗءِ

تلاوت قرآن و یاد کردن خدای عز و جل زیرا کہ ذکر خدا سبب ذکر کردن مر تر است در آسمان

وَنُوْرٌ لَّكَ فِی الْاَرْضِ قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ عَلَیْكَ بِطُوْلِ

و روشنائی است مر ترا در زمین گفتم زیادہ کن مرا اگر چہ این کافی ست فرمود بر تو باد بخاموشی

الصَّمْتِ فَاِنَّهٗ مَطْرَدَةٌ لِّلشَّیْطَانِ وَعَوْنٌ لَّكَ عَلٰی اَمْرِ دِیْنِكَ

دراز کہ مقرون بفکر ست زیرا کہ وی سبب راندن ست مر شیطان را کہ از راہ زبان می در آید و یاری

قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ اِیَّاكَ وَكَثْرَةَ الضَّحِكِ فَاِنَّهٗ یُمِیْتُ الْقَلْبَ

مر ترا بر کار دین تو گفتم زیادہ کن مرا فرمود دور دار خود را از بسیاری خندہ زیرا کہ خندہ بسیار میمیراند دل را

وَیَذْهَبُ بِنُوْرِ الْوَجْهِ قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ قُلِ الْحَقَّ وَاِنْ كَانَ مُرًّا

و می برد روشنائی روی را گفتم زیادہ کن مرا در اندرز فرمود مرا حق گو اگر چہ تلخ و ناخوش آید خلق را گفتن و

قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ لَا تَخَفْ فِی اللّٰهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ قُلْتُ زِدْنِیْ قَالَ

گفتم زیادہ کن مرا فرمود مترس در اظہار دین خدا و تائید وی ملامت کنندہ را ہر چہ گوید گفتم زیادہ کن مرا

لِیَحْجُزْكَ عَنِ النَّاسِ مَا تَعْلَمُ مِنْ نَّفْسِكَ وَعَنْ اَنَسٍ رضی اللہ عنہ

فرمود باید کہ مانع آید ترا از دیدن و گفتن عیب مردم چیزیکہ میدانی از عیبہای نفس خود را و از انس رضی اللہ عنہ

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ یَا اَبَا ذَرٍّ اَلَا اَدُلُّكَ

مرویست از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت مر ابی ذر را

عَلٰی خَصْلَتَیْنِ هُمَا اَخَفُّ عَلَی الظَّهْرِ وَاَثْقَلُ فِی الْمِیْزَانِ

ای ابا ذر آیا رہنمایم ترا بر دو خصلت کہ آن دو خصلت سبکتر اند بر پشت و گران تر اند در میزان

قَالَ قُلْتُ بَلٰى قَالَ طُوْلُ الصَّمْتِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ

گفت ابوذر گفتم آرے بمامرافرمود آن دو خصلت خاموشی دیر و خوئی دہ سوگند بخدا ئیکہ بقای ذات من

بِيَدِهٖ مَا عَمِلَ الْخَلَائِقُ بِمِثْلِهِمَا رَوَى الْبَيْهَقِيُّ الْأَحَادِيْثَ الْأَرْبَعَةَ

در دست قدرت اوست کار نکردند خلائق مانند این دو خصلت یعنی ہیچ کار بہ ازین نیست روایت کرد بیہقی ہر چہار

فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ أَسْلَمَ رضـ قَالَ إِنَّ عُمَرَ رضـ دَخَلَ

را در شعب ایمان و روایت ست از اسلم مولی عمر بن خطاب رضـ در آمد روزے

يَوْمًا عَلٰى أَبِيْ بَكْرِ نِ الصِّدِّيْقِ رضـ وَهُوَ يَجْبِذُ لِسَانَهٗ فَقَالَ

بر ابی بکر صدیق رضـ و حال آنکہ ابو بکر می کشید زبان خود را پس گفت عمر ابو بکر کمن

عُمَرُ مَهْ غَفَرَ اللّٰهُ لَكَ فَقَالَ لَهٗ أَبُوْ بَكْرٍ إِنَّ هٰذَا أَوْرَدَنِيْ

این فعل را بیامرزد ترا خدا پس گفت ابو بکر بدرستیکہ این زبان در آورد مرا در مہالک

الْمَوَارِدَ رَوَاهُ مَالِكٌ

روایت کرد مالک

بَابُ لَعْنِ الْمُؤْمِنِ وَرَمْيِهٖ بِالْكُفْرِ وَالْفُسُوْقِ

این باب در مذمت لعنت کردن مومن و دشنام دادن مومن را بکفر و فسق ست

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

از عبد اللہ بن مسعود رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوْقٌ وَقِتَالُهٗ كُفْرٌ

اللہ علیہ وسلم دشنام دادن مسلمان را فسق ست و قتال او کفر

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِيْ ذَرٍّ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

متفق علیہ و مرویست از ابی ذر رضـ گفت فرمود رسول اللہ صلی اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَرْمِيْ رَجُلٌ رَجُلًا بِالْفُسُوْقِ وَلَا يَرْمِيْهِ بِالْكُفْرِ

علیہ وسلم دشنام ندہد مردے مردے را بفسق و دشنام ندہد مردے را بکفر

اِلَّا ارْتَدَّتْ عَلَيْهِ اِنْ لَّمْ يَكُنْ صَاحِبُهٗ كَذٰلِكَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

مگر آنکه رجوع کند این کلمه بر قائل اگر نباشد که او دشنام داده شده است ہمچنین که میگوید رواه بخاری

وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابی درداء رض مرویست که شنیدم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم راکه

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ اللَّعَّانِيْنَ لَا يَكُوْنُوْنَ شُهَدَاءَ وَلَا

میگفت که لعنت بسیار کنندگان نمی باشند گواهی دهندگان بر خلق و نباشند

شُفَعَاءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

شفاعت کنندگان مرایشان را روز قیامت رواه مسلم واز ابن مسعود رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الْمُؤْمِنُ

مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود نیست مؤمن

بِالطَّعَّانِ وَلَا بِاللَّعَّانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَذِيِّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

طعنه کننده در آبروی مردم و نه لعنت کننده و نیست سخت گوینده و نه بخیل رواه ترمذی

وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ سَمِعْتُ

و بیهقی در شعب ایمان و روایت است از ابی درداء رض گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ الْعَبْدَ اِذَا لَعَنَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم راکه میگفت بدرستیکه بنده چون لعنت کند

شَيْئًا صَعِدَتِ اللَّعْنَةُ اِلَى السَّمَاءِ فَتُغْلَقُ اَبْوَابُ السَّمَاءِ دُوْنَهَا ثُمَّ تَاْخُذُ

چیزیرا که آدمی باشد یا غیر آدمی بر میرود لعنت بسوی آسمان پس بسته می شود درهای آسمان

يَمِيْنًا وَّشِمَالًا فَاِذَا لَمْ تَجِدْ مَسَاغًا رَجَعَتْ اِلَى الَّذِيْ لُعِنَ

میگیرد راه را بجانب راست و چپ پس چون نمی یابد لعنت جای رفتن را باز میگردد بسوی کسیکه

فَاِنْ كَانَ لِذٰلِكَ اَهْلًا وَّاِلَّا رَجَعَتْ اِلٰى قَائِلِهَا رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ

لعنت کرده شده است او را پس اگر هست آنکس مر قبول کردن لعنت را اہل و گرنه رجوع میکند بسوی گوینده

بَابُ اِثْمِ الْکَذِبِ

این باب دربیان معصیت دروغ ست

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی
واز عبد الله بن مسعود رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله
اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَلَیْکُمْ بِالصِّدْقِ فَاِنَّ الصِّدْقَ یَهْدِیْ اِلَی
علیه وسلم لازم گیرید برخود راست گفتاری زیراکه راست گفتن راه می نماید
الْبِرِّ وَاِنَّ الْبِرَّ یَهْدِیْ اِلَی الْجَنَّةِ وَمَا یَزَالُ الرَّجُلُ یَصْدُقُ وَیَتَحَرَّی
بسوی نیکوکاری و بدرستیکه نیکوکاری راه می نماید بسوی بهشت وهمیشه مردی راست میگوید وطلب
الصِّدْقَ حَتّٰی یُکْتَبَ عِنْدَ اللهِ صِدِّیْقًا وَاِیَّاکُمْ وَالْکَذِبَ
وکوشش میکند راست گفتن را تا آنکه نوشته میشود آنمرد نزد خدایتعالی صدیق ودور دارید خودرا
فَاِنَّ الْکَذِبَ یَهْدِیْ اِلَی الْفُجُوْرِ وَاِنَّ الْفُجُوْرَ یَهْدِیْ اِلَی النَّارِ
از دروغ گفتن زیراکه دروغ گفتن میرساند بخاصیت بسوی فسق وفجور و بدرستی فسق کردن میرساند
وَمَا یَزَالُ الرَّجُلُ یَکْذِبُ وَیَتَحَرَّی الْکَذِبَ حَتّٰی یُکْتَبَ عِنْدَ
بسوی آتش دوزخ وهمیشه است مردیکه دروغ میگوید وطلب وکوشش میکند دروغ گفتن را تا آنکه نوشته میشود
اللهِ کَذَّابًا مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَفِیْ رِوَایَةٍ لِمُسْلِمٍ قَالَ اِنَّ الصِّدْقَ
نام او نزد خدا دروغگو متفق علیه ودر روایتی مرمسلم را باین لفظ آمده فرمود زیراکه صدق
بِرٌّ وَاِنَّ الْبِرَّ یَهْدِیْ اِلَی الْجَنَّةِ وَاِنَّ الْکَذِبَ فُجُوْرٌ وَاِنَّ الْفُجُوْرَ
نیکی ست ونیکی میرساند بسوی بهشت و بدرستیکه کذب فسق کردن ست وبدرستیکه فسق کردن میرساند بسوی
یَهْدِیْ اِلَی النَّارِ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ
آتش دوزخ واز انس رضا مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله
عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَرَکَ الْکَذِبَ وَهُوَ بَاطِلٌ بُنِیَ لَهٗ فِیْ رَبَضِ
علیه وسلم کسیکه بگذارد دروغ گفتن را وحال آنکه آن دروغ ناروا ست بنا کرده شود برای وی

الْجَنَّةِ وَمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَهُوَ مُحِقٌّ بُنِيَ لَهُ فِيْ وَسْطِ الْجَنَّةِ وَمَنْ

مکانی در حوالی بہشت و کسیکہ بگذارد جدال و نزاع وحال آنکہ حق بجانب اوست بنا کردہ شود برای وی

حَسَّنَ خُلُقَهُ بُنِيَ لَهُ فِيْ أَعْلَاهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

درمیانہ بہشت و کسیکہ نیک گرداند و تہذیب کند خلق خود را بنا کردہ شود برای وی در اعلا و جای بلند بہشت روایت کردہ

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَذَبَ

واز ابن عمر رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون دروغ میگوید

الْعَبْدُ تَبَاعَدَ عَنْهُ الْمَلَكُ مِيْلًا مِنْ نَتْنِ مَا جَاءَ بِهِ رَوَاهُ

بندہ دور میگردد از ان بندہ فرشتہ یک کردہ از بد بوی ناخوش آنچہ آوردہ است آن بندہ آنرا از دروغ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سُفْيَانَ بْنِ أَسَدِ الْحَضْرَمِيِّ رض قَالَ

روایت کردہ ترمذی واز سفیان بن اسد حضرمی رض مرویست گفت

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ كَبُرَتْ

شنیدم من آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت بزرگ

خِيَانَةً أَنْ تُحَدِّثَ أَخَاكَ حَدِيْثًا هُوَ لَكَ بِهِ مُصَدِّقٌ

ناراستی خیانت ست کہ بگوی برادر خود را سخنے کہ آن برادر بر تراست در ان سخن مصدق

وَأَنْتَ بِهِ كَاذِبٌ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ رض

و تو در ان سخن دروغ گوئندہ روایت کردہ ابو داؤد واز صفوان بن سلیم رض

أَنَّهُ قِيْلَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ

مرویست کہ گفتہ شد مر آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم کہ آیا باشد مسلمان

جَبَانًا قَالَ نَعَمْ فَقِيْلَ لَهُ أَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ بَخِيْلًا قَالَ نَعَمْ فَقِيْلَ لَهُ

بزدل و ترسندہ گفت آنحضرت آری میباشد پس گفتہ شد آنحضرت را کہ آیا باشد مسلمان بخیل فرمود

أَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ كَذَّابًا قَالَ لَا رَوَاهُ مَالِكٌ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ

آری پس گفتہ شد مر آنحضرت را آیا باشد مسلمان دروغ گوی فرمود نہ مسلمان دروغ گو نباشد روایت کردہ مالک و بیہقی در شعب

الْإِيْمَانِ مُرْسَلًا وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضـ أَنَّ

شعب ایمان مرسل وازعبادہ بن صامت رضـ مرویست کہ آنحضرت

النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِضْمَنُوْا لِيْ سِتًّا مِّنْ اَنْفُسِكُمْ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ضامن شوید براے من محافظت

اَضْمَنْ لَكُمُ الْجَنَّةَ اُصْدُقُوْا اِذَا حَدَّثْتُمْ وَاَوْفُوْا اِذَا وَعَدْتُّمْ

شش چیز را از ذاتہای خود ضامن شوم من شمارا بہشت را راست گوئید چون سخن کنید و خبر دہید

وَاَدُّوْا اِذَا ائْتُمِنْتُمْ وَاحْفَظُوْا فُرُوْجَكُمْ وَغُضُّوْا اَبْصَارَكُمْ وَكُفُّوْا

وبسر برید چون وعدہ کنید و امانت ادا کنید چون امین گرفتہ شوید و نگاہدارید عورتہای خود را و فرو خوابانید

اَيْدِيَكُمْ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنِ

چشمہای خود را از دیدن نامحرم و باز دارید دستہارا از ضرب و تناول آنچہ حرام ست رواہ بیہقی در شعب ایمان

الْمِقْدَادِ بْنِ الْاَسْوَدِ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت ست از مقداد بن اسود رضـ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِذَا رَاَيْتُمُ الْمَدَّاحِيْنَ فَاحْثُوْا فِيْ وُجُوْهِهِمُ التُّرَابَ

وسلم چون بہ بینید مدح گویندگان را یعنے در حالت مدح پس بپاشید در رویہای آنہا خاک مراد از خاک

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَنَسٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

انداختن حرمان ست یعنے چیزی ندہید یا اندک چیزدادن کہ مشابہ بخاک ست رواہ مسلم وازانس رضـ روایت

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا مُدِحَ الْفَاسِقُ غَضِبَ الرَّبُّ تَعَالٰى

کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون مدح کردہ شود فاسق درخشم مے آید پروردگار و مے جنبد

وَاهْتَزَّ لَهُ الْعَرْشُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

ومی لرزد از جہت مدح فاسق عرش رواہ بیہقی در شعب ایمان

بَهْزِ بْنِ حَكِيْمٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

وروایت ست از بہز بن حکیم کہ روایت میکند از پدر خود و پدر او از جد بہز روایت دارد و اسم جد معاویہ بن

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْلٌ لِمَنْ يُحَدِّثُ فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہلاک وسختی مر کسے راکہ سخن میکند پس دروغ میگوید تا بخندانند بآن

بِهِ الْقَوْمَ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُودَاوُدَ

سخن مردم را ویل وہلاکی ست مرآنرا ویل وسختی ست مرآنرا رواہ احمد وترمذی و ابو داؤد

وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

ودارمی واز ابی ہریرہ رض مرویست کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْعَبْدَ لَيَقُولُ الْكَلِمَةَ لَا يَقُولُهَا

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ بندہ ہر آئینہ میگوید کلمہ را نمیگوید آن کلمہ را مگر برای آنکہ

إِلَّا لِيُضْحِكَ بِهِ النَّاسَ يَهْوِي بِهَا أَبْعَدَ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ

تا بخندانند باین مردم را افتد آن بندہ بسبب آن کلمہ یعنی بسوئے دوزخ افتادن کہ دور تر ست

مسافتے ان ۱۲

وَالْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَيَزِلُّ عَنْ لِسَانِهِ أَشَدَّ مِمَّا يَزِلُّ عَنْ

از مسافتے کہ میان آسمان وزمین ست و بدرستیکہ ہر آئینہ می لغزد بندہ از زبان خود سخت تر از

قَدَمِهِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ

لغزیدن از قدم رواہ البیہقی در شعب الایمان

أُمِّ كُلْثُومٍ رض قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ام کلثوم رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ وَيَقُولُ خَيْرًا

نیست دروغ گوئے آنکس کہ اصلاح میکند میان مردم ومیگوید سخنان نیک راکہ باعث

وَيَنْمِي خَيْرًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

اصلاح در رفع نزاع میگردد و اگر چہ دروغ گوید و آنکہ میرساند سخنان خوب بجدیگر متفق علیہ

بَابُ تَرْكِ الْفُحْشِ وَالشَّمَاتَةِ وَالطَّعْنِ

این باب در بیان ترک فحش وبدگوئی وطعن ست وسخن چینی وطعنہ کردن بر مردم

عَنْ عَائِشَةَ رضـ أَنَّ رَجُلًا اِسْتَأْذَنَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از عائشه مرویست که مردے اذن طلبید که درآید بر پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ فَقَالَ ائْذَنُوْا لَهٗ فَبِئْسَ اَخُ الْعَشِيْرَةِ فَلَمَّا جَلَسَ تَطَلَّقَ

وسلم پس فرمود آنحضرت ؐ اذن دہید مر این مرد را و بگذارید تا درآید پس بد قبیله داریست

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ وَجْهِهٖ وَانْبَسَطَ اِلَيْهِ فَلَمَّا

پس چون درآمد و نشست طلاقت لسان و تازه روئی نمود آنحضرت در روئے وے اظہار انبساط

انْطَلَقَ الرَّجُلُ قَالَتْ عَائِشَةُ رضـ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قُلْتَ لَهٗ كَذَا

کرد آنحضرت بسوی آن مرد پس ہرگاہ که رفت آن مرد گفت عائشه رضـ یا رسول الله ؐ گفتی مر این مرد را

وَكَذَا ثُمَّ تَطَلَّقْتَ فِيْ وَجْهِهٖ وَانْبَسَطْتَ اِلَيْهِ فَقَالَ رَسُوْلُ

غائبانه چنین و چنین پستر بشاشت نمودی در روئے وی و انبساط نمودی بسوے وے این چیست پس فرمود

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَتٰى عَاهَدْتِّنِيْ فَحَّاشًا اِنَّ شَرَّ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم کے یافتی و دیدی مرا ای عائشه رضـ بدگوینده بدرستی بدترین

النَّاسِ عِنْدَ اللّٰهِ مَنْزِلَةً يَّوْمَ الْقِيٰمَةِ مَنْ تَرَكَهُ النَّاسُ اتِّقَاءَ

مردمان نزد خدایتعالی از روی مرتبه روز قیامت کسیکه ترک دهند و بگذارند او را مردم از جهت پرہیز کردن

شَرِّهٖ وَفِيْ رِوَايَةٍ اِتِّقَاءَ فُحْشِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

از شر وے و در روایتے بجاے اتقاء شره اتقاء فحشه آمده متفق علیه

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی ہریره رضـ مرویست گفت آنحضرت صلی الله علیه وسلم

كُلُّ اُمَّتِيْ مُعَافًى اِلَّا الْمُجَاهِرُوْنَ وَاِنَّ مِنَ الْمُجَانَةِ اَنْ يَّعْمَلَ

ہمه امت سلامت داشته و گذاشته میشود مگر آشکارا کنندگان بدی و بیحیائی را و بدرستیکه از بیباکی و بیپروائی

الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا ثُمَّ يُصْبِحُ وَقَدْ سَتَرَهُ اللّٰهُ فَيَقُوْلُ يَا فُلَانُ

اینکه عمل کند مردی در شب عمل بد را پستر صبح کند و حال آنکه پوشیده است او را خدا تعالی به پرده علم و کرم او پس میگوید ای مرد

عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا وَقَدْ بَاتَ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ وَيُصْبِحُ

کردم دی شب چنین و چنان کاری و بتحقیق شب کرد باین حال که میپوشد عمل او را

يَكْشِفُ سِتْرَ اللهِ عَنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ وَاثِلَةَ رضـ قَالَ قَالَ

پروردگار وے و صبح میکند باینحال که بدر و پردهٔ خدا را از خود متفق علیه و روایت ست از واثله بن اسقع که فرمود

رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُظْهِرِ الشَّمَاتَةَ لِأَخِيْكَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ظاہر مکن شماتت را برائے مسلمانی و شاد مشو به بلا یکه

فَيَرْحَمُهُ اللهُ وَيَبْتَلِيْكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ

بوے رسید پس اگر شاد شدی بدان رحم کند خدا تعالی او را و مبتلا گرداند ترا بآن بلیه رواه ترمذی و از ابی ہریرہ رضـ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ الرَّجُلُ

مرویست که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون بگوید مردے ہلاک شدند

هَلَكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلَكُهُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ رضـ

مردم پس آنمرد ہلاک ترین مردم ست رواه مسلم و از عائشه رضـ

قَالَتْ قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسْبُكَ مِنْ صَفِيَّةَ

مرویست گفت گفتم من مر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را بس است ترا از صفیه

كَذَا وَكَذَا تَعْنِيْ قَصِيْرَةً قَالَ لَقَدْ قُلْتِ كَلِمَةً لَوْ مُزِجَ بِهَا

یعنی از عیبہائے او چنین و چنان و مراد میدارد عائشه رضـ کوتاه قامت را فرمود آنحضرت صلعم ہر آئینه

الْبَحْرُ لَمَزَجَتْهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ

سخنے را که اگر آمیخته شود بآن کلمه دریا ہر آئینه خلط میکند دریا را رواه احمد و ترمذی و ابوداود

أَنَسٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا كَانَ

و روایت ست از انس رضـ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نباشد

الْفُحْشُ فِيْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ وَمَا كَانَ الْحَيَاءُ فِيْ شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ

فحش در چیزے مگر عیب دار میکند آنرا و نباشد حیا در چیزے مگر که زینت میدهد آنرا

م فحش سخنی و تجاوز از حد اعتدال
خیر ... از سخن و عبارات و غالب
استعمال فحش در سخن ۱۲
شرح فارسی مشکوٰة ۱۲

۱۲ یعنی

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

روایت کرده است آن را ترمذی

بَابُ الْغِيبَةِ وَالنَّمِيمَةِ وَمَا عَلَى ذِي الْوَجْهَيْنِ

باب در بیان غیبت و نمامی و چغلی و وعید بر صاحب نمیمه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابی هریره رضـ مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود

قَالَ أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ قَالُوا اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ

آیا میدانید که غیبت چیست گفتند صحابه خدا و رسول داناترست گفت آنحضرت غیبت یاد کردن

أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ قَالَ

تست برادر خود را بچیزیکه ناخوش دارد و آنرا گفته شد آیا پس میدانی خبر ده ما را اگر باشد در برادر من آنچه میگویم

إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ

گفت آنحضرت اگر هست دران شخص چیزیکه میگوئی از بدی پس بتحقیق غیبت کرده تو و اگر نیست در وی آنچه

بَهَتَّهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضـ أَنَّ رَجُلَيْنِ

پس بتحقیق بهتان کرده روایه مسلم و از ابن عباس رضـ مرویست که دو مرد

صَلَّيَا صَلٰوةَ الظُّهْرِ أَوِ الْعَصْرِ وَكَانَا صَائِمَيْنِ فَلَمَّا قَضَى

گذارند نماز ظهر را یا عصر را شک راویست و بودند آن مرد ان روزه دار پس هرگاه

النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلٰوةَ قَالَ أَعِيدُوا وُضُوءَكُمَا

که ادا کردند آنحضرت صلی الله علیه وسلم نماز را گفت بآن دو مرد باز گردانید شما وضوی خود را

وَصَلٰوتَكُمَا وَامْضِيَا فِي صَوْمِكُمَا وَاقْضِيَا يَوْمًا

و نماز خود را بگذارید روزه خود را یعنے تمام کنید و افطار نکنید و قضا کنید این روزه را

آخَرَ قَالَا لِمَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ اغْتَبْتُمْ فُلَانًا وَعَنْ

روز دیگر گفتند آن دو مرد چرا اعاده کنیم یا رسول خدا فرمود شما غیبت کردید فلان شخص را

أَبِي سَعِيدٍ وَجَابِرٍ رض قَالَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و از ابی سعید و از جابر رضـ مرویست گفتند هر دو که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلْغِيبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ عَلَيْكَ

وسلم غیبت کردن بعضے وجوہ سخت تر از زنا کردن ست گفتند یا رسول اللہ بر تو نازل باد

الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ وَكَيْفَ الْغِيبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَاءِ قَالَ

صلوة و سلام چگونہ غیبت سخت تر از زنا باشد فرمود آنحضرت بدرستیکہ مرد بر آئینہ زنا میکند پس

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَزْنِي فَيَتُوبُ فَيَتُوبُ اللهُ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ فَيَتُوبُ

توبہ میکند پس رجوع میکند حقتعالی بروی برحمت و در روایتی این لفظ آمدہ پس توبہ میکند

فَيَغْفِرُ اللهُ لَهُ وَإِنَّ صَاحِبَ الْغِيبَةِ لَا يُغْفَرُ لَهُ حَتّٰى

آمرزد پس می آمرزد خدا مر او را و بدرستیکہ صاحب غیبت آمرزیدہ نشود مر او را تا آنکہ

يَغْفِرَهَا لَهُ صَاحِبُهُ وَفِي رِوَايَةِ أَنَسٍ رض قَالَ صَاحِبُ

بیامرزد او را یار او و در روایت انس رضـ آمدہ کہ گفت آنحضرت

الزِّنَاءِ يَتُوبُ وَصَاحِبُ الْغِيبَةِ لَيْسَ لَهُ تَوْبَةٌ رَوَى

زنا کنندہ توبہ میکند و غیبت کنندہ نیست مر او را توبہ و استحلال کند و در روایت کفر افتد

الْبَيْهَقِيُّ الْأَحَادِيثَ الثَّلَاثَةَ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

روایت کرد بیہقی این سہ حدیث را در شعب ایمان

وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و از انس رضـ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ كَفَّارَةِ الْغِيبَةِ أَنْ تَسْتَغْفِرَ لِمَنِ اغْتَبْتَهُ

وسلم فرمود کہ از جملہ کفارت غیبت یعنی آنچہ بپوشد اثم آنرا اینست کہ آمرزش خواہی مر کسی کہ غیبت کردہ

تَقُولُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلَهُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي دَعْوَاتِ الْكَبِيرِ

صورت آمرزش آنکہ گوئی خدایا بیامرز مارا و مر او را روایت کرد این حدیث را بیہقی در دعوات کبیر

وَعَنْ عقبةَ بْنِ عَامِرٍ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

واز عقبہ بن عامر رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ رَاٰى عَوْرَةً فَسَتَرَهَا كَانَ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بیند عیب کسی را پس بپوشد آنرا باشد آنکس مانند کسیکہ

كَمَنْ اَحْيٰى مَوْؤُدَةً رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

زندہ گرداند دختر زندہ درگور کردہ را روا اہ احمد و ترمذی

اَنَسٍ رضه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اُغْتِيْبَ

و روایت کرد انس رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت کسیکہ غیبت

عِنْدَهٗ اَخُوْهُ الْمُسْلِمُ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلٰى نَصْرِهٖ فَنَصَرَهٗ نَصَرَهُ اللهُ

نزد وی برادر وی مسلمان و حال آنکہ قادرست بر مدد او و می تواند کہ منع کند پس مدد کرد او را مدد میکند

فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ فَاِنْ لَّمْ يَنْصُرْهُ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلٰى نَصْرِهٖ

خدا تعالیٰ آن را در دنیا و آخرت پس اگر مدد نکرد برادر خود را و حال آنکہ وی قدرت داشت بر نصرت

اَدْرَكَهُ اللهُ بِهٖ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

وے میگیرد او را خدا و مواخذہ میکند او را بسبب عدم نصرت وے در دنیا و آخرت روایت کرد اینحدیث را

وَعَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ رضه قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى

واز اسماء بنت یزید رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ ذَبَّ عَنْ لَحْمِ اَخِيْهِ بِالْمَغِيْبَةِ كَانَ

علیہ وسلم کسیکہ دفع کند از گوشت خوردن برادر خود بغیبت کردن و باز داشت

حَقًّا عَلَى اللهِ اَنْ يُّعْتِقَهٗ مِنَ النَّارِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ

او را از غیبت کردن باشد او را حق بر خدا از روی لطف آنکہ آزاد کند او را خدا از آتش دوزخ روایت کرد

الْاِيْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ غَنْمٍ وَاَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ

اینحدیث را بیہقی در شعب ایمان و روایت ست از عبد الرحمن بن غنم و اسماء بنت یزید

قَالَا اِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خِيَارُ عِبَادِ اللّٰهِ الَّذِيْنَ

گفتند ہر دو کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود نیکوترین بندگان خدا آنانند کہ چون

اِذَا رُءُوْا ذُكِرَ اللّٰهُ وَشِرَارُ عِبَادِ اللّٰهِ الْمَشَّاؤُنَ بِالنَّمِيْمَةِ

دیدہ شوند یاد کردہ شود خدا تعالیٰ و بدترین بندگان خدا روندگانند بسخن چینی و جدائی افگنندگان

الْمُفَرِّقُوْنَ بَيْنَ الْاَحِبَّةِ الْبَاغُوْنَ الْبُرَآءَ الْعَنَتَ رَوَاهُ اَحْمَدُ

میان دوستان بسخن چینی و طلب کنندگان از پاکان عیب و فساد و بزہ و زنا را رواہ احمد

وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ حُذَيْفَةَ رضـ قَالَ

و بیہقی در شعب ایمان و از حذیفہ رضـ کہ صاحب سر رسول ع بود مرویست

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا يَدْخُلُ

کہ شنیدم آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را کہ مے گفت در نمی آید

الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةِ مُسْلِمٍ نَمَّامٌ

بہشت راسخن چین یا آنکہ پنہان گوش بر سخن مردم دارد متفق علیہ است و در روایت مسلم لفظ نمام

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

معنی ہر دو یکیست و از ابو ہریرہ رضـ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَجِدُوْنَ شَرَّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

علیہ وسلم مے یابید بدترین مردم روز قیامت

ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِيْ يَأْتِيْ هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَهٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ

دو رویہ را آنکہ می آید این جماعت را بروئے و بطریقے و می آید جماعت دیگر را بروئے و رنگی دگر

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَمَّارٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

متفق علیہ و از عمار بن یاسر رضـ مرویست کہ فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ فِي الدُّنْيَا كَانَ لَهٗ

صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ ہست خداوند دو روئے در دنیا میباشد مر او را

ع) عنت بمعنی مشقت و فساد ... شرح اللمعات

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لِسَانَانِ مِنْ نَارٍ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ
روز قیامت دو زبان از آتش رواه دارمی

اِسْمٰعِيْلَ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ اُسَامَةَ
واز اسمعیل بن زیاد واز جعفر بن محمد از پدرش از اسامہ

ابْنِ زَيْدٍ رضـ قَالَ بَيْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بن زید مرویست درحالیکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

عَلٰى بَغْلَتِهِ الشَّهْبَاءِ وَاَنَا رِدْفُهٗ اِذْ عَثَرَتِ الْبَغْلَةُ فَقُلْتُ
سوار بود بر بادہ استر کہ نام اوشہبا رست ومن پس پشت آنحضرتؐ بودم ناگاہ درجنبش آمد

تَعِسَ اِبْلِيْسُ فَضَرَبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
ناقہ آنحضرتؐ پس گفتم ہلاک باد ابلیس پس زد دست مبارک آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

عَلٰى مَنْكِبِيْ وَقَالَ يَا اُسَامَةُ لَا تَقُلْ هٰكَذَا فَاِنَّ اِبْلِيْسَ
بر بازوی ماو فرمودای اسامہ مگو چنین زیراکہ مر ابلیس را وقت گفتن چنین سخن باشد

عِنْدَ ذٰلِكَ نَخْوَةٌ يَقُوْلُ ذَكَرَنِيْ وَنَسِيَ رَبَّهٗ وَلٰكِنْ قُلْ بِسْمِ اللّٰهِ
نخوت ورعونت میگوید کہ یاد کرد مرا وفراموش کرد پروردگار خود را ولیکن بگو بسم اللہ

هٰذَا فِي الْمُتَّفَقِ وَالْمُفْتَرَقِ وَرِجَالُهٗ ثِقَاتٌ لٰكِنَّ فِيْهِ اِنْقِطَاعٌ
این لفظ حدیث در متفق ست و در مفترق نیز ومردان اینحدیث یعنے راویان ثقہ اند ہمہ لیکن در این سند

بَيْنَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ وَبَيْنَ اُسَامَةَ وَعَنْ اَنَسٍ رضـ قَالَ
انقطاع است میان محمد بن حسین ومیان اسامہ واز انس رضـ مرویست گفت

قُبِضَ رَجُلٌ مِّنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قبض کردہ شد مردے از یاران آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

فَقَالُوْا هَنِيْئًا لَّكَ الْجَنَّةُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
پس گفتند صحابہ خوش گوار باد ترا بہشت پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَمَا عَلَّمَكُمْ لَعَلَّهُ قَدْ تَكَلَّمَ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ اَوْ مَنَعَ

وسلم وچہ چیز معلوم گردانید شمارا کہ وی داخل بہشت ست شاید وی بتحقیق کلام کردہ باشد در چیزیکہ ضرورت

مَا لَا يَنْقُصُهُ رَوَاهُ ابْنُ جَرِيرٍ

نداشتہ باشد یا بخیلی کردہ باشد بدادن انچہ نقصان نمی آرد اورا رواہ ابن جریر

بَابُ الْوَعْدِ

باب در بیان وعدہ

وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا وَاَوْفُوا الْكَيْلَ

و وفا کنید پیمان را بدرستیکہ پیمان ہست پرسیدہ شدہ تمام کنید پیمانہ را چون بہ پیمائید

اِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَّاَحْسَنُ

وبسنجید بہ ترازوے راست این بہتر ست و نیکوتر ست

تَاْوِيلًا وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِسْمٰعِيلَ اِنَّهُ كَانَ صَادِقَ

بعافیت و یاد کن در قرآن اسمعیل را بدرستیکہ او بود راست

الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا وَّكَانَ يَاْمُرُ اَهْلَهُ بِالصَّلٰوةِ

وعدہ و بود فرستادہ پیغمبر و بود میفرمود کسان خود را بنماز

وَالزَّكٰوةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ

و زکوٰۃ و بود نزد پروردگار خود پسندیدہ و از عبد اللہ بن

الْحَسْمَاءِ رض قَالَ بَايَعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ

حسماء رض مرویست گفت کہ خریدم از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چیزے را

اَنْ يُّبْعَثَ وَبَقِيَتْ لَهُ بَقِيَّةٌ فَوَعَدْتُهُ اَنْ اٰتِيَهُ بِهَا فِي مَكَانِهِ

پیش ازان کہ مبعوث گردد و باقیماندہ بود مر آنحضرت مرا برمن بقیہ از ثمن مبیع پس وعدہ کردم

فَنَسِيتُ فَذَكَرْتُ بَعْدَ ثَلٰثٍ فَاِذَا هُوَ فِي مَكَانِهِ فَقَالَ

آنحضرت را کہ بیارم اورا بقیہ ثمن درجای آنحضرت کہ آنجا نشستہ بود یا درجای بیع پس فراموش کردم پس یاد آوردم

لَقَدْ شَقَقْتَ عَلَيَّ أَنَا هٰهُنَا مُنْذُ ثَلَاثٍ أَنْتَظِرُكَ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوٗدَ

در مشقت من انداختی من اینجام از مدت سه روز انتظار میبرم آمدن ترا تا خلاف وعده نشود رواه ابو داود

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز زید بن ارقم رضـ مرویست از آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ إِذَا وَعَدَ الرَّجُلُ لِأَخَاهُ وَمِنْ نِيَّتِهِ أَنْ يَّفِيَ لَهٗ فَلَمْ يَفِ

که فرمود چون وعده کند مرد برادر خودرا واز جمله نیت او این ست که بسر برد

وَلَمْ يَجِئْ لِلْمِيْعَادِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

وراست گرداند وعده را برای برادر خود پس بسر نبرد ونیاید وقت وعده پس نیست بروی ایچ گناه رواه ابوداود

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَامِرٍ قَالَ دَعَتْنِيْ أُمِّيْ يَوْمًا وَرَسُوْلُ

واز عبد الله بن عامر رضـ مرویست که خواند مرا مادر من روزے وآنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ فِيْ بَيْتِنَا فَقَالَتْ هَا تَعَالَ

صلی الله علیه وسلم نشسته بود در خانهٔ ما پس گفت مادر من

أُعْطِيْكَ فَقَالَ لَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَرَدْتِ

آگاه باش وبیا بدهم ترا پس گفت مادر مرا آنحضرت صلی الله علیه وسلم که چه میخواستی

أَنْ تُعْطِيَهُ قَالَتْ أَرَدْتُ أَنْ أُعْطِيَهُ تَمْرًا فَقَالَ لَهَا رَسُوْلُ

که بدهی اورا گفت مادر من خواستم که اورا خرمای خشک بدهم پس فرمود مر مادر مرا آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّكِ لَوْ لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا كُتِبَتْ

صلی الله علیه وسلم آگاه باش بدرستیکه تو ای زن اگر نمیدادی آن پسر را

عَلَيْكِ كِذْبَةٌ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوٗدَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ

چیزے نوشته میشد بر تو دروغی رواه ابو داود و بیهقی در شعب ایمان

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رضـ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت ست از زید بن ارقم رضـ که آنحضرت صلی الله علیه

وسلم قال من وعد رجلا فلم يأت أحدهما الى وقت

وسلم فرمود کسیکه وعده کرد مرد ے را پس نیامد یکے ازان دو مرد تا وقت نماز و رفت آنمرد

الصلوة وذهب الذي جاء ليصلي فلا إثم عليه رواه رزين

که آمده بود بجای نماز تا نماز بگذارد پس نیست گناه بروی روایت کرد این حدیث را رزین

باب المزاح

باب در بیان خوش طبعی

عن أنس رضـ أن رجلا استحمل رسول الله صلى الله

از انس رضـ مرویست که مرد ے طلب سواری کرد از آنحضرت صلی الله

عليه وسلم فقال إني حاملك على ولد ناقة فقال

علیه وسلم و در خواست که مرکب عطا کند پس فرمود که من سوار کننده ام

ما أصنع بولد الناقة فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم

ترا بر بچهٔ ناقه یعنی عطا میکنم پس گفت آنمرد چه کار میکنم من بچهٔ ناقه را شتر میخواهم پس فرمود آنحضرت صلی الله

وهل تلد الإبل إلا النوق رواه الترمذي وأبو داود

و آیا میزاید شتر از اشتر ناقها یعنی هر شتر بچهٔ ناقه است روا ه الترمذی و ابو داود

وعنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال له يا

و هم از انس رضـ مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود مرا او را صاحب

ذا الأذنين رواه أبو داود والترمذي وعنه عن النبي

دو گوش رواه ابو داود و ترمذی و هم ازو مرویست که آنحضرت

صلى الله عليه وسلم قال لامرأة عجوز إنه لا تدخل

صلی الله علیه وسلم فرمود بطریق مزاح پیرزنی را چون وی التماس دعا ے بهشت کرد نمی اید

الجنة عجوز فقالت وما لهن وكانت تقرأ القرآن

به بهشت پیرزن پس گفت پیرزن بیچیره چه شد مر پیرزنان را که در نمی آیند بهشت را و بود آن زن قرآن خوان

بَغْلَتِهٖ یَعْنِیْ بَغْلَةَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا غَشِیَهُ

استر آنحضرت ۲ را او آنحضرت ۲ نیز و استر را تا حمله کند پس هرگاه پوشیدند آنحضرت ۲ را

الْمُشْرِکُوْنَ نَزَلَ فَجَعَلَ یَقُوْلُ اَنَا النَّبِیُّ لَا کَذِبَ اَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ

مشرکان فرود آمدند از استر بکمال شجاعت پس ایستاد و شروع کرد آنحضرت ۲ که میخواندند این رجز را من پیغمبرم

قَالَ فَمَا رُئِیَ مِنَ النَّاسِ یَوْمَئِذٍ اَشَدُّ مِنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ

نیست هیچ درین دروغ من پسر عبد المطلب ام که مشهور شجاعت است گفت راوی پس دیده نشد درین روز

وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

از آدمیان سخت تر و قوی تر از آنحضرت ۲ متفق علیه و از انس مرویست گفت انس آمد مردی نزد آنحضرت صلی الله

فَقَالَ یَا خَیْرَ الْبَرِیَّةِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ذَاكَ اِبْرَاهِیْمُ

علیه وسلم پس گفت آمرد مر آنحضرت ۲ را ای بهترین خلق پس فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بطریق

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

تواضع یعنی آن خیر البریت ابراهیم است واین خاصهٔ اوست رواه مسلم و از عمر رض مرویست که فرمود آنحضرت

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَا تُطْرُوْنِیْ کَمَا اَطْرَتِ النَّصَارٰی عِیْسَی ابْنَ

صلی الله علیه وسلم مدح نکنید مرا و از حد مگذرید و دروغ مگوئید چنانکه در آن از حد درگذشتند و دروغ

مَرْیَمَ فَاِنَّمَا اَنَا عَبْدُهٗ فَقُوْلُوْا عَبْدُ اللّٰهِ وَرَسُوْلُهٗ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ

گفتند نصاری در مدح عیسی بن مریم که الله و ابن الله گفتند پس نیستم من مگر بندهٔ خدا پس بگوئید مرا بندهٔ خدا

وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی هریره رض از آنحضرت ۲ روایت است که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ لَیَنْتَهِیَنَّ اَقْوَامٌ یَفْتَخِرُوْنَ بِآبَائِهِمُ الَّذِیْنَ مَاتُوْا اِنَّمَا هُمْ

فرمود بخدا سوگند هر آئینه باز آیند قومهای که افتخار میکنند به پدران خود که مرده اند نیستند ایشان مگر انگشت

فَحْمٌ مِنْ جَهَنَّمَ اَوْ لَیَکُوْنُنَّ اَهْوَنَ عَلَی اللّٰهِ مِنَ الْجُعَلِ الَّذِیْ

از دوزخ یا باشند خوارتر نزد خدا از کرم سیاه مشهور که در پلیدی می باشد آنکه می غلطاند می جنباند

فَقَالَ لَهَا اَمَا تَقْرَئِيْنَ الْقُرْاٰنَ اِنَّا اَنْشَاْنَاهُنَّ اِنْشَاءً

پس گفت آنحضرت صلعم آنزا آیا نمی خوانی قرآن را ونمی دانی که گفته است حق تعالیٰ که بدرستیکه ما پیدا

فَجَعَلْنَاهُنَّ اَبْكَارًا رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

کردہ ایم زنان بهشت را پیدا کردنی پس گردانیدیم ایشانرا بکرها روایت کرد آنرا رزین واز ابن عباس رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تُمَارِ اَخَاكَ وَلَا تُمَازِحْهُ

مرویست از آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم که فرمود آنحضرت صلعم خصومت مکن برادر مسلمان را

وَلَا تَعِدْهُ مَوْعِدًا فَتُخْلِفَهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ومزاح مکن اورا از آنچه ایذا کشد ووعده مکن آنرا وعده کردنی پس خلاف کنی آن وعده یعنی وعده وفا کن روا[ه]

بَابُ الْمُفَاخَرَةِ وَالْعَصَبِيَّةِ

باب در بیان تفاخر وتعصب

يٰاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَّاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ

ای مردمان بدرستیکه ما آفریدیم شمارا از مرد وزنان وگردانیدیم شمارا

شُعُوْبًا وَّقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوْا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰكُمْ

گروهها وقبیلها تا بشناسید بدرستیکه بزرگترین شما نزد خدا پرهیزگارترِ شماست

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابن عمر رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم

اَلْكَرِيْمُ ابْنُ الْكَرِيْمِ ابْنِ الْكَرِيْمِ ابْنِ الْكَرِيْمِ يُوْسُفُ بْنُ يَعْقُوْبَ

از روی حسب ونسب کریم ابن کریم ابن کریم ابن کریم یوسف بن یعقوب

ابْنِ اِسْحٰقَ بْنِ اِبْرَاهِيْمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رض

بن اسحق بن ابراهیم است روایه بخاری واز براء بن عازب رض مرویست

قَالَ فِيْ يَوْمِ حُنَيْنٍ كَانَ اَبُوْ سُفْيَانَ بْنُ الْحَارِثِ اٰخِذًا بِعِنَانِ

گفت ابن عازب که در روز حنین ابوسفیان بن حارث گرفته بود عنان

يُدَهْدِهُ الْخِرَاءَ بِأَنْفِهِ إِنَّ اللّٰهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُبِّيَّةَ

پلیدے را بہ بینی خود بدرستیکہ خدا تعالیٰ دور کرد از شما نخوت و تکبر و فخر جاہلیت را بہ پدران

الْجَاهِلِيَّةِ وَفَخْرَهَا بِالْآبَاءِ إِنَّمَا هُوَ مُؤْمِنٌ تَقِيٌّ أَوْ فَاجِرٌ

نیست آدمی مگر او یا مومن متقی یا گناہگار بدبخت ہمہ پسران آدم اند و آدم

شَقِيٌّ اَلنَّاسُ كُلُّهُمْ بَنُوْ آدَمَ وَآدَمُ مِنْ تُرَابٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

از خاک ست روایت کرد این حدیث را ترمذی

وَأَبُوْ دَاؤُدَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

و ابوداؤد و روایت میکند ابن مسعود رضـ از آنحضرت صلی اللہ علیہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ نَصَرَ قَوْمَهٗ عَلٰى غَيْرِ الْحَقِّ فَهُوَ

وسلم کہ فرمود کسیکہ یاری دہد قوم خود را بر ناحق پس وے مانند شتریکہ

كَالْبَعِيْرِ الَّذِيْ رُدِّيَ فَهُوَ يُنْزَعُ بِذَنَبِهٖ رَوَاهُ أَبُوْ دَاؤُدَ

فرو افتادہ در چاہ ہلاک پس آن شتر کشیدہ میشد از دم او روایہ ابوداؤد

وَعَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ رضـ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

و از واثلہ بن اسقع رضـ روایت ست گفت گفتم یا رسول اللہ

مَا الْعَصَبِيَّةُ قَالَ أَنْ تُعِيْنَ قَوْمَكَ عَلَى الظُّلْمِ رَوَاهُ أَبُوْ دَاؤُدَ

عصبیت کہ مذموم ست چیست فرمود کہ یاری دادن تست قوم خود را بر ظلم رواہ ابوداؤد

وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رضـ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از جبیر بن مطعم مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلٰى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا

وسلم فرمود نیست از ما کسیکہ بخواند مردم را بجانب عصبیت یعنی باعث شود

مَنْ قَاتَلَ عَصَبِيَّةً وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ مَاتَ عَلٰى عَصَبِيَّةٍ

فرمود و نیست از ما کسیکہ جنگ کند بجہت عصبیت و نیست از ما کسیکہ بمیرد بحمیت عصبیت

رواہ ابوداود وعن ابی الدرداء عن النبی صلی الله

رواہ ابو داود و از ابی درداء مرویست از آنحضرت صلی الله

علیه وسلم قال حبک الشیء یعمی ویصم رواہ ابوداود

علیه وسلم فرمود محبت داشتن تو چیزے را کور میگرداند و کر میگرداند رواہ ابوداود

باب البر بالوالدین

باب در بیان نیکی کردن بوالدین

جزو ۵ رکوع ۳

جزو ۱۵ رکوع ۳

واعبدوا الله ولا تشرکوا به شیئا وبالوالدین احسانا

وبپرستید خدا را و شریک نکنید باو چیزے را و نکوئی کنید با پدر و مادر نکوئی کردنے

وبذی القربی والیتمی والمساکین والجار ذی القربی

و بخویشان و یتیمان و درویشان و ہمسایہ خویشاوند

والجار الجنب والصاحب بالجنب وابن السبیل وما ملکت

و ہمسایہ اجنبی و ہمنشین بر پہلو نشستہ و برہگذران و با آنچہ دست شما مالک

ایمانکم ان الله لا یحب من کان مختالا فخورا وقضی ربک

او شد ہر آئینہ خدا دوست ندارد کسے را کہ باشد متکبر خودستایندہ و حکم کرد پروردگار تو کہ

الا تعبدوا الا ایاہ وبالوالدین احسانا اما یبلغن عندک

نپرستید مگر او را و نکنید با پدر و مادر نکوکارے اگر برسد نزد تو بہ بزرگ سالے یکے

الکبر احدھما او کلاھما فلا تقل لھما اف ولا

از ایشان یا ہر دو پس مگو مر ایشان را اف و بانگ

تنھرھما وقل لھما قولا کریما واخفض لھما جناح

مزن بر ایشان و بگو با ایشان سخن نیکو و فرو گیر برائے ایشان بال فروتنے از بخشش و بگو

الذل من الرحمة وقل رب ارحمھما کما ربیانی صغیرا

پروردگار من ببخشائے ایشان را چنانچہ پروردگار مرا در خرد سالے

رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَا فِيْ نُفُوْسِكُمْ اِنْ تَكُوْنُوْا صٰلِحِيْنَ فَاِنَّهٗ كَانَ

پروردگار شما دانا تر است بانچه در نفسهای شما است اگر باشید شایستگان پس بدرستی او هست

لِلْاَوَّابِيْنَ غَفُوْرًا وَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهٗ وَالْمِسْكِيْنَ وَابْنَ

مر توبه کنندگان را آمرزنده و بده خداوندان خویشی را حق او و درویش را و رهگذر را

السَّبِيْلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيْرًا اِنَّ الْمُبَذِّرِيْنَ كَانُوْا اِخْوَانَ

و اسراف مکن اسراف کردنی بدرستیکه اسراف کنندگان هستند برادران دیوان و هست

الشَّيٰطِيْنِ وَكَانَ الشَّيْطٰنُ لِرَبِّهٖ كَفُوْرًا وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ

ابلیس مر پروردگار خویش را ناسپاس و وصیت کردیم آدمی را

بِوَالِدَيْهِ اِحْسَانًا حَمَلَتْهُ اُمُّهٗ كُرْهًا وَّوَضَعَتْهُ كُرْهًا

بپدر و مادر او نکوئی کردن برداشت او را مادر او برنج و بنهاد او را برنج

وَحَمْلُهٗ وَفِصَالُهٗ ثَلٰثُوْنَ شَهْرًا عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ

و بار او و از شیر باز گرفتن او سی ماه است و از ابی هریره رضـ

قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَنْ اَحَقُّ بِحُسْنِ صَحَابَتِيْ

مرویست گفت مردے ای رسول خدا کیست سزاوار تر به نیک صحبتے فرمود آنحضرت ع مادر تو

قَالَ اُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ اُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ اُمُّكَ

گفت پستر کیست فرمود مادر تو گفت پستر کیست فرمود مادر تو گفت پستر کیست فرمود بار چهارم

قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ اَبُوْكَ وَفِيْ رِوَايَةٍ قَالَ اُمُّكَ ثُمَّ اُمُّكَ

پدر تو و در روایتے باین لفظ آمده فرمود مادر تو پستر مادر تو پستر

ثُمَّ اُمُّكَ ثُمَّ اَبَاكَ ثُمَّ اَدْنَاكَ فَاَدْنَاكَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ

مادر تو پستر پدر تو پستر قریب تر تو پس قریب تر تو متفق علیه و هم از ابی هریره رضـ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَغِمَ اَنْفُهٗ

فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم بخاک پیوسته باد

رَغِمَ اَنْفُهٗ رَغِمَ اَنْفُهٗ قِيْلَ مَنْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ مَنْ اَدْرَكَ

بینی وی بخاک آلوده شد سه بار فرمود پرسیده شد کیست یا رسول اللہ فرمود کسیکه دریابد

وَالِدَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ اَحَدَهُمَا اَوْ كِلَاهُمَا ثُمَّ لَمْ يَدْخُلِ

پدر و مادر خود را نزد پیری یکی از آن دو را یا هر دو را پس در نیاید بهشت را یعنی خدمت

الْجَنَّةَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ الْمُغِيْرَةِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

ایشان نکند رواه مسلم واز مغیره رض مرویست گفت فرمود

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوْقَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکه خدا حرام گردانیده است بر شما رنجانیدن مادران

الْاُمَّهَاتِ وَوَأْدَ الْبَنَاتِ وَمَنْعَ وَهَاتِ وَكَرِهَ لَكُمْ قِيْلَ

بر شما زنده در گور کردن دختران را و حرام گردانیده است بر شما بخیلی نمودن و سوال و گدائی کردن را

وَقَالَ وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ وَاِضَاعَةَ الْمَالِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

و شما مکروه گردانیده است خدا قیل و قال را و کثرت سوال را و اسراف در مال متفق علیه

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز عبد اللہ بن عمرو رض مرویست که فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْكَبَائِرِ شَتْمُ الرَّجُلِ وَالِدَيْهِ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ

علیه وسلم از جمله گناهان کبیره است دشنام دادن مرد مر مادر و پدر را گفتند

اللّٰهِ وَهَلْ يَشْتِمُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ قَالَ نَعَمْ يَسُبُّ اَبَ الرَّجُلِ

ای رسول خدا آیا دشنام میدهد مرد مادر و پدر خود را گفت آری میدهد باینکه دشنام میدهد

فَيَسُبُّ اَبَاهُ وَيَسُبُّ اُمَّهٗ فَيَسُبُّ اُمَّهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

پدر مرد را پس می شنوید پدر او را و دشنام میدهد مادر او را پس دشنام میدهد وی مادر او را

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز عائشه رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیه

وَسَلَّمَ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ فِيْهَا قِرَاءَةً فَقُلْتُ مَا هٰذَا

وسلم درآمدم من بہشت را پس شنیدم من درو وے آواز قرآن خواندن پس گفتم کیست

قَالُوْا حَارِثَةُ ابْنُ النُّعْمَانِ كَذٰلِكُمُ الْبِرُّ كَذٰلِكُمُ الْبِرُّ وَكَانَ اَبَرَّ النَّاسِ بِاُمِّهٖ

این جواب دادند این قرآن خوانندہ حارثہ بن نعمان ست ہمچنین ست نیکی کردن بوالدین

رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

دوبار تکرار فرمود و بود وے نیکی کنندہ ترین مردم بمادر خود روایت کرد در شرح سنة و بیہقی در شعب ایمان

وَفِيْ رِوَايَتِهٖ قَالَ نِمْتُ فَرَاَيْتُنِيْ فِي الْجَنَّةِ بَدَلَ دَخَلْتُ

و در روایت بیہقی ست گفت آنحضرت خواب کردم پس دیدم خود را در بہشت این عبارت بدل بجاے

الْجَنَّةَ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

دخلت الجنة و از عبد اللہ بن عمرو رضا مرویست کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِضَى الرَّبِّ فِيْ رِضَى الْوَالِدِ وَسَخَطُ

صلے اللہ علیہ وسلم خوشنودی پروردگار در خوشنودی پدر ست

الرَّبِّ فِيْ سَخَطِ الْوَالِدِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ بَهْزِ بْنِ

و ناخوشنودی پروردگار در ناخوشنودی پدر است رواہ ترمذی و از بہز بن

حَكِيْمٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَنْ اَبَرُّ

حکیم مرویست و او از پدرش روایت میکند و پدرش از جد بہز گفت گفتم کرا نیکی کنم و کرا احسان

قَالَ اُمَّكَ قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ اُمَّكَ قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ اُمَّكَ

نمایم فرمود مادر خود را نیکی کن گفتم پستر کرا نیکی کنم فرمود بمادر خود احسان نمائی گفتم پستر کرا نیکی کنم فرمود مادر

قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ اَبَاكَ ثُمَّ الْاَقْرَبَ فَالْاَقْرَبَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

خود را گفتم پستر کرا احسان کنم فرمود در مرتبہ چہارم مر پدر خود را پستر نیکی کن آنرا کہ نزدیکتر ست بتو پس نزدیک ات

وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رضـ اَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

رواہ ترمذی و از ابی امامہ رضا مرویست کہ مردے گفت یا رسول اللہ

مَا حَقُّ الْوَالِدَيْنِ عَلٰى وَلَدِهِمَا فَقَالَ هُمَا جَنَّتُكَ وَنَارُكَ

چیست حق مادر و پدر بر فرزند ایشان پس فرمود مادر و پدر تو بهشت و دوزخ

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

تو اند رواه ابن ماجه و از ابن عباس رض روایت ست فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَصْبَحَ مُطِيْعًا لِلّٰهِ فِيْ وَالِدَيْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم کسیکہ بامداد کند در حالیکہ فرمانبرداری کننده است خدا را در حق

اَصْبَحَ لَهٗ بَابَانِ مَفْتُوْحَانِ مِنَ الْجَنَّةِ وَاِنْ كَانَ وَاحِدًا

مادر و پدر خود بامداد کند در حالیکه ثابت ست برای او دو در کشاده از بهشت و اگر باشد یکے از مادر

فَوَاحِدًا وَمَنْ اَصْبَحَ عَاصِيًا لِلّٰهِ فِيْ وَالِدَيْهِ اَصْبَحَ لَهٗ بَابَانِ

و پدر پس مفتوح یک در است و کسیکه بامداد کند در حالیکه بیفرمانی کننده است خدا در حق مادر و پدر بامداد

مَفْتُوْحَانِ مِنَ النَّارِ وَاِنْ كَانَ وَاحِدًا فَوَاحِدًا قَالَ رَجُلٌ

کند برای وے دو در کشاده از آتش دوزخ و اگر هست یکے از مادر و پدر پس مفتوح یک در است

وَاِنْ ظَلَمَاهُ قَالَ وَاِنْ ظَلَمَاهُ وَاِنْ ظَلَمَاهُ وَاِنْ ظَلَمَاهُ

گفت مردے و اگر ظلم هم کنند فرمود آنحضرت ؐ اگرچه ظلم کنند مادر و پدر سه بار تکرار فرمود از برای تاکید

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ

روایت کرد بیهقی این حدیث را در شعب ایمان و هم از ابن عباس مرویست که

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ وَلَدٍ بَارٍّ يَنْظُرُ اِلٰى

آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم فرمود نیست هیچ فرزند نیکی کننده بوالدین که نگاه می کند

وَالِدَيْهِ نَظْرَةَ رَحْمَةٍ اِلَّا كَتَبَ اللّٰهُ لَهٗ بِكُلِّ نَظْرَةٍ حَجَّةً

بسوی ایشان نگاه رحمت و محبت مگر آنکه بنویسد مر او را خدا تعالی بر هر نگاه کردن حج مقبول افتاده

مَبْرُوْرَةً قَالُوْا وَاِنْ نَظَرَ كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ قَالَ نَعَمْ اَللّٰهُ اَكْبَرُ

صحابه بطریق استبعاد گفتند اگرچه نگاه کند هر روز صد مرتبه فرمود آرے اگرچه نظر کند صد بار خدا بزرگتر است

وَالطِّيبُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ

و پاک تر ست از انچه در گمان ستمات رواه بیهقی در شعب ایمان

أَبِي بَكْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابی بکره رض روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

كُلُّ الذُّنُوبِ يَغْفِرُ اللهُ مِنْهَا مَا شَاءَ إِلَّا عُقُوقَ الْوَالِدَيْنِ

هر گناه و همه گناهان می آمرزد خدا تعالی از ان گناهان هر چه میخواهد مگر رنجانیدن پدر و مادر

فَإِنَّهُ يُعَجِّلُ لِصَاحِبِهِ فِي الْحَيٰوةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ

پس بدرستیکه خدا تعالی اشتاب میکند عقوبت را مر صاحب عقوق را در زندگانی پیش مردن روایت کرد

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ

این حدیث را بیهقی در شعب ایمان و از عبدالله بن عمرو رض مرویست گفت عبدالله فرمود

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنَّانٌ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم در نمی آید بهشت را منت نهنده بعد از عطا

وَلَا عَاقٌّ وَلَا مُدْمِنُ خَمْرٍ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

جای ایذا کننده بران و همچنین در نمی آید در بهشت آزار کننده والدین و در نمی آید در بهشت دایم خورنده

وَعَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ رض قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

شراب روایت کرد این حدیث را نسائی و دارمی و روایت است از ابی الطفیل رض گفت دیدم پیغمبر خدا صلی الله

وَسَلَّمَ يَقْسِمُ لَحْمًا بِالْجِعْرَانَةِ إِذْ أَقْبَلَتِ امْرَأَةٌ حَتّٰى

وسلم را که بخش میکرد گوشتی را در موضعی که نام جعرانه است قریب از مکه معظمه ناگاه پیش آمد زنی تا انکه

دَنَتْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَسَطَ لَهَا رِدَاءَهُ

نزدیک شد بسوی آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس گسترانید آنحضرت برای نشستن وی ردای مبارک خود پس

فَجَلَسَتْ عَلَيْهِ فَقُلْتُ مَنْ هِيَ فَقَالُوا هِيَ أُمُّهُ الَّتِي

نشست آن زن بران ردای مبارک پس گفتم من کیست این زن پس گفتند این مادر رضاعی آنحضرت

اَرْضَعَتْهُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما عَنِ النَّبِيِّ

شیر داده آنحضرت را رواه ابوداود و روایت است از ابن عمر رضی الله عنهما از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَمَا ثَلٰثَةُ نَفَرٍ يَتَمَاشَوْنَ

صلی الله علیه وسلم که فرمود در اثنای آنکه سه کس باهمدیگر می رفتند دریافت

اَخَذَهُمُ الْمَطَرُ فَمَالُوْا اِلٰى غَارٍ فِي الْجَبَلِ فَانْحَطَّتْ عَلٰى فَمِ

ایشان را باران پس میل کردند بسوی غاری که در کوه بود پس فرو افتاد بر دهان غار ایشان سنگی

غَارِهِمْ صَخْرَةٌ مِّنَ الْجَبَلِ فَاَطْبَقَتْ عَلَيْهِمْ فَقَالَ بَعْضُهُمْ

بزرگ از کوه پس پوشید ایشان را پس بایکدیگر گفتند

لِبَعْضٍ اُنْظُرُوْا اَعْمَالًا عَمِلْتُمُوْهَا لِلّٰهِ صَالِحَةً فَادْعُوا اللّٰهَ بِهَا

که بنگرید کارهای را که کرده اید آن را برای خدا که آن کارها نیک باشد پس بخوانید خدا را و توسل کنید بدان اعمال

لَعَلَّهٗ يُفَرِّجُهَا فَقَالَ اَحَدُهُمْ اَللّٰهُمَّ اِنَّهٗ كَانَ لِيْ وَالِدَانِ

که کشاده بکند تعالی شما را و زائل کند آن صخره را پس گفت یکی ازین سه نفر خداوندا بتحقیق بود مرا مادر و پدر پیر

شَيْخَانِ كَبِيْرَانِ وَلِيْ صِبْيَةٌ صِغَارٌ كُنْتُ اَرْعٰى عَلَيْهِمْ

بودند مرا کودکان خرد بودم من که بچرانیدم گوسفندان را که اتفاق میکردم شیر از برای ایشان پس چون بیامدم

فَاِذَا رُحْتُ عَلَيْهِمْ فَحَلَبْتُ بَدَاْتُ بِوَالِدَيَّ اَسْقِيْهِمَا

شبانگاه براین خردان پس دوشیدم گوسفند از آغاز میکردم بپدر و مادر خود میخورانیدم ایشان را پیشتر از اولاد خود

قَبْلَ وُلْدِيْ وَاَنَّهٗ قَدْ نَاٰى بِيَ الشَّجَرُ فَمَا اَتَيْتُ حَتّٰى اَمْسَيْتُ

و بدرستیکه بتحقیق دور برد مرا درختان که چراگاه گوسفندان بود پس نیامدم بخانه تا آنکه شام کردم پس یافتم مادر و پدر را

فَوَجَدْتُّهُمَا قَدْ نَامَا فَحَلَبْتُ كَمَا كُنْتُ اَحْلِبُ فَجِئْتُ

بتحقیق خواب کرده اند پس دوشیدم گوسفندان را چنانکه عادت بود که می دوشیدم پس آوردم شیر را پیاله استادم

بِالْحِلَابِ فَقُمْتُ عِنْدَ رُءُوْسِهِمَا اَكْرَهُ اَنْ اُوْقِظَهُمَا

نزدیک سرهای پدر و مادر در حالیکه مکروه داشتم که بیدار کنم ایشان را

وَأَكْرَهُ أَنْ أَبْدَءَ بِالصِّبْيَةِ قَبْلَهُمَا وَالصِّبْيَةُ يَتَضَاغَوْنَ

وناخوش دارم که آغاز کنم بخوردان پیش از مادر و پدر و خردان فریاد میکنند و می نالند از گرسنگی نزدیک هر دو پای من پس بود

عِنْدَ قَدَمَيَّ فَلَمْ يَزَلْ ذٰلِكَ دَأْبِي وَدَأْبُهُمْ حَتّٰى تَطْلُعَ

خواب کردن مادر و پدر و استادن من و فریاد خردان تا آنکه برآمد فجر این بود حکایت حال

الْفَجْرُ فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ

کرده گفت خداوندا پس اگر هستی تو که من کرده ام این کار بمحض طلب رضای تو پس بکشا برای ما کشادگی

فَافْرُجْ لَنَا فُرْجَةً نَرٰى مِنْهَا السَّمَاءَ فَفَرَّجَ اللّٰهُ لَهُمْ

که ببینیم از آن کشادگی آسمان را پس بکشاد خدا تعالی برای این قوم تا آنکه چنان شد که می بیند آسمان را گفت

حَتّٰى يَرَوْنَ السَّمَاءَ قَالَ الثَّانِي اَللّٰهُمَّ إِنَّهُ كَانَتْ لِي

مرد دوم خداوندا بدرستیکه بود مرا دختر عم که دوست میداشتم او را مشکل سخت ترین دوستیهای مردان مر زنان را پس طلب

بِنْتُ عَمٍّ أُحِبُّهَا كَأَشَدِّ مَا يُحِبُّ الرِّجَالُ النِّسَاءَ فَطَلَبْتُ

نمودم بسوی وے نفس او را یعنے میل کردم بسوے وے پس سرکشے

إِلَيْهَا نَفْسَهَا فَأَبَتْ حَتّٰى آتِيَهَا بِمِائَةِ دِينَارٍ فَسَعَيْتُ

کرد از مطاوعت من تا آنکه بیارم او را صد دینار پس کسب کردم تا آنکه بهم

حَتّٰى جَمَعْتُ مِائَةَ دِينَارٍ فَلَقِيتُهَا فَلَمَّا قَعَدْتُّ

رسانیدم صد دینار و دادم او را پس هرگاه که نشستم میان دو پاے آن زن

بَيْنَ رِجْلَيْهَا قَالَتْ يَا عَبْدَ اللّٰهِ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تَفْتَحِ الْخَاتَمَ

گفت آن زن ای بندهٔ خدا پرهیز کن و بترس از خدا و مکشا مهر امانت را که کنایه است

فَقُمْتُ عَنْهَا اَللّٰهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذٰلِكَ

از بکارت پس استادم از وے خداوندا پس اگر میدانی تو که من کردم آن را برای طلب رضای تو

ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا فُرْجَةً مِنْهَا فَفَرَّجَ اللّٰهُ لَهُمْ فُرْجَةً

پس کشاده مارا از این صخره پس بکشاد خدا تعالی برای ایشان کشادگی

وَقَالَ الْآخَرُ اللّٰهُمَّ إِنِّي كُنْتُ اسْتَأْجَرْتُ أَجِيرًا بِفَرَقٍ

وگفت مرد دیگر خداوندا بدرستیکه من بودم بمزدوری گرفتم مزدوری را به پیمانه تا میکه در وے سیزده رطل

أَرُزٍّ فَلَمَّا قَضَى عَمَلَهُ قَالَ أَعْطِنِي حَقِّي فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ

میگنجد پس هنگامیکه تمام کرد آنمزد کار خود را گفت بده مرا حق مرا پس پیش آوردم بر وے حق وے

حَقَّهُ فَتَرَكَهُ وَرَغِبَ عَنْهُ فَلَمْ أَزَلْ أَزْرَعُهُ حَتّٰى جَمَعْتُ

پس بگذاشت حق خود را و اعراض کرد از ان پس همیشه زراعت میکردم حق او را تا آنکه بهم آوردم از حاصل

مِنْهُ بَقَرًا وَرَاعِيَهَا فَجَاءَنِي فَقَالَ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تَظْلِمْنِي

زراعت گاوان و چرانندگان گاوان پس آمد نزد من آن اجیر پس گفت بترس از خدا و ظلم مکن

وَأَعْطِنِي حَقِّي فَقُلْتُ اذْهَبْ إِلٰى ذٰلِكَ الْبَقَرِ وَرَاعِيهَا

مرا و بده مرا حق مرا پس گفتم برو بسوی آن گاوان و چرانندهٔ آنکه حق تو است پس گفت بترس

فَقَالَ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تَهْزَأْ بِي فَقُلْتُ إِنِّي لَا أَهْزَأُ بِكَ فَخُذْ

از خدا و استهزا و سخریت مکن از من پس گفتم بدرستیکه من استهزا نمی کنم بتو پس بگیر آن گاوان را

ذٰلِكَ الْبَقَرَ وَرَاعِيَهَا فَأَخَذَهُ فَانْطَلَقَ بِهَا فَإِنْ كُنْتَ

و چرانندگان آن را پس گرفت این مال و متاع را پس برد آنهمه شیار را پس اگر میدانی

تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ مَا بَقِيَ

خداوندا که من کرده ام آن را برائے طلب رضائے تو پس بکشا آنچه باقیمانده است از این سنگ

فَفَرَّجَ اللّٰهُ عَنْهُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ

پس بکشاد خدا آن سنگ را از ایشان متفق علیه و از انس رضی الله عنه روایت است گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْعَبْدَ لَيَمُوتُ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم بدرستیکه بنده هر آئینه بمیرد پدر و مادر وے

وَالِدَاهُ أَوْ أَحَدُهُمَا وَإِنَّهُ لَهُمَا لَعَاقٌّ فَلَا يَزَالُ يَدْعُو لَهُمَا

هر دو یا یکے از ان دو حال آنکه آن بنده مر ایشان را رنجانیده و حقوق ورزیده است پس همیشه دعا میکند

وَيَسْتَغْفِرُ لَهُمَا حَتّٰى يَكْتُبَهُ اللّٰهُ بَارًّا رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ
آن بنده مر پدر و مادر را و آمرزش میخواهد از خدا تا آنکه مینویسد او را خدا تعالی نیکی کننده بایشان
الْاِيْمَانِ وَعَنْ اَبِيْ اُسَيْدِ نِ السَّاعِدِيِّ قَالَ بَيْنَا نَحْنُ
در شعب الایمان واز ابی اسید ساعدی رض روایت گفت در اثنای آنکه ما بودیم
عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ مِّنْ
نزدیک پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم ناگاه آمد آنحضرت را مردے
بَنِيْ سَلِمَةَ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ هَلْ بَقِيَ مِنْ بِرِّ اَبَوَيَّ شَيْءٌ اَبَرُّهُمَا
از بنی سلمه پس گفت ای رسول خدا آیا باقیمانده است از نیکی پدر و مادر من چیزیکه بکنم آن را
بِهٖ بَعْدَ مَوْتِهِمَا قَالَ نَعَمِ الصَّلٰوةُ عَلَيْهِمَا وَالْاِسْتِغْفَارُ لَهُمَا
پس از مرگ ایشان فرمود آری باقیمانده است رحمت فرستادن بر ایشان و آمرزش خواستن
وَاِنْفَاذُ عَهْدِهِمَا مِنْ بَعْدِهِمَا وَصِلَةُ الرَّحِمِ الَّتِيْ لَا تُوْصَلُ
از حق مر ایشان را و روان کردن عهد و وصیت ایشان بعد از ایشان و صله رحم که گرده نمیشود مگر بسبب
اِلَّا بِهِمَا وَاِكْرَامُ صَدِيْقِهِمَا رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ
خالص حق ایشان و بزرگ داشتن دوستان والدین را و احسان کردن بایشان روایت کرد ابو داود و ابن ماجه و از
ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ
واز ابن عمر رض مرویست فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه از
اَبَرِّ الْبِرِّ صِلَةَ الرَّجُلِ اَهْلَ وُدِّ اَبِيْهِ بَعْدَ اَنْ يُّوَلِّيَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ
نیکترین نیکیها احسان کردن مرد است اهل محبت پدرش را بعد از پشت دادن او روایت کرد مسلم

بَابُ الصِّلَةِ وَاِثْمِ قَاطِعِ الرَّحِمِ

این باب در بیان صله رحم و گناه قاطع الرحم ست

عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
از انس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ اَحَبَّ اَنْ يُّبْسَطَ لَهٗ فِيْ رِزْقِهٖ وَيُنْسَأَ لَهٗ فِيْ اَثَرِهٖ

کسیکه دوست دارد که فراخی کرده شود مر او را در رزق وی و تاخیر کرده شود در اجل وے

فَلْيَصِلْ رَحِمَهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ

پس باید که صلهٔ رحم خود کند متفق علیه واز ابے ہریرہ رضـ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلرَّحِمُ شُجْنَةٌ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم صلهٔ رحم شاخی و شعبهٔ ایست از رحمت

مِنَ الرَّحْمٰنِ فَقَالَ اللّٰهُ مَنْ وَصَلَكِ وَصَلْتُهٗ وَمَنْ قَطَعَكِ

حضرت رحمٰن پس گفته است خدا کسیکه پیوند کند ترا پیوند کنم او را و هر که قطع کند ترا

قَطَعْتُهٗ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رضـ قَالَ

قطع کنم او را رواه البخاری واز جبیر بن مطعم رضـ مرویست گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ

فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در نیاید بہشت را ہمراه سابقان و مقربان قاطع رحم

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیه واز ابن عمر رضـ مرویست که گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِيْ وَلٰكِنَّ

صلے اللہ علیہ وسلم نیست وصل کننده رحم مکافات کننده با اقربا ولیکن

اَلْوَاصِلُ الَّذِيْ اِذَا قُطِعَتْ رَحِمُهٗ وَصَلَهَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

وصل کننده کامل آنست چون قطع کرده شود وصل کند رحم را رواه بخاری

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ اَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى

و روایت ست از ابی ہریرہ رضـ که مردے گفت یا رسول خدا صلے اللہ

اللّٰهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ اِنَّ لِيْ قَرَابَةً اَصِلُهُمْ وَيَقْطَعُوْنِيْ

علیک وسلم بدرستیکه مرا خویشان اند که پیوند میکنم ایشان را و می برند ایشان

وَاُحْسِنُ اِلَیْهِمْ وَیُسِیْئُوْنَ اِلَیَّ وَاَحْلُمُ عَنْهُمْ وَیَجْهَلُوْنَ عَلَیَّ

قرابت را برای من و نیکی میکنم بسوی ایشان و بدی میکنند ایشان بسوی من و حلم می ورزم از ایشان

فَقَالَ لَئِنْ کُنْتَ کَمَا قُلْتَ فَکَاَنَّمَا تُسِفُّهُمُ الْمَلَّ وَلَایَزَالُ

و جہل میکنند بر من پس گفت آنحضرت بخدا سوگند اگر ہستی تو چنانکه میگوئی گویا می اندازی در دہن ایشان خاکستر

مَعَکَ مِنَ اللّٰهِ ظَهِیْرٌ عَلَیْهِمْ مَادُمْتَ عَلٰی ذٰلِکَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

گرم و او ہمیشہ ہست با تو از خدا معین و ناصر از ایشان مادام ثابت و مستقیم باشی بران صفت رواه مسلم

وَعَنْ ثَوْبَانَ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

و از ثوبان رضه مولای آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم روایت ست که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَایَرُدُّ الْقَدَرَ اِلَّا الدُّعَاءُ وَلَایَزِیْدُ فِی الْعُمْرِ اِلَّا الْبِرُّ وَاِنَّ

باز نمیگرداند تقدیر الہی را مگر دعا و زیادت نمی کند در عمر آدمی مگر نیکی بوالدین و بدرستیکه

الرَّجُلَ لَیُحْرَمُ الرِّزْقَ بِالذَّنْبِ یُصِیْبُهٗ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

مرد ہر آئینه محروم گردانیده میشود از رزقی که ویرا نہاده اند بسبب شومی گناہے که در می یابد مرد را

وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ رضه قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

رواه ابن ماجه و از عبد الرحمٰن بن عوف رضه مرویست گفت شنیدم آنحضرت را

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَکَ وَتَعَالٰی اَنَا اللّٰهُ

صلے اللہ علیہ وسلم که میگفت که گفت خدای تبارک و تعالی منم خدا

وَاَنَا الرَّحْمٰنُ خَلَقْتُ الرَّحِمَ وَشَقَقْتُ لَهَا مِنِ اسْمِیْ فَمَنْ

و منم رحمٰن پیدا کردم رحم را و شگافتم مر رحم را نامے از نام خود که رحمانست پس

وَصَلَهَا وَصَلْتُهٗ وَمَنْ قَطَعَهَا بَتَتُّهٗ رَوَاهُ اَبُوْدَاؤُدَ وَعَنْ

کسیکه پیوند کند رحم را پیوند کنم من او را و ہر که بگسلاند رحم را بگسلانم او را رواه ابو داؤد

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ اَبِیْ اَوْفٰی رضه قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

و از عبد اللہ بن ابی اوفیٰ رضه مرویست گفت شنیدم من آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ عَلٰى قَوْمٍ فِيْهِمْ قَاطِعُ رَحِمٍ

علیه وسلم را که فرمود نمی آید رحمت خاص الٰهی بر قومی که در میان ایشانست برندهٔ رحم و برشتهٔ نا کننده

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ أَبِيْ بَكْرَةَ رض قَالَ

حق آنرا رواه بیهقی فی شعب الایمان و روایت ست از ابی بکره رض گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ ذَنْبٍ أَحْرٰى

فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم نیست هیچ گناهی سزاوارتر آنکه شتاب کند

أَنْ يُّعَجِّلَ اللّٰهُ لِصَاحِبِهِ الْعُقُوْبَةَ فِي الدُّنْيَا مَعَ مَا يَدَّخِرُ لَهُ فِي

خدا تعالی مرکننده آن گناه را عذاب در دنیا با آنچه نگاه میدارد او را از عذاب در آخرت از

الْاٰخِرَةِ مِنَ الْبَغْيِ وَقَطِيْعَةِ الرَّحِمِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْ دَاؤدَ

برآمدن از اطاعت امام عادل و برید پیوند رحم رواه ترمذی و ابو داؤد

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از ابی هریره رض مرویست که آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ تَعَلَّمُوْا مِنْ أَنْسَابِكُمْ مَا تَصِلُوْنَ بِهٖ أَرْحَامَكُمْ فَإِنَّ صِلَةَ

وسلم فرمود بیاموزید از نسبهای خود آن قدر که پیوند کنید بدان رحمهای خود را زیرا که پیوند کردن

الرَّحِمِ مَحَبَّةٌ فِي الْأَهْلِ مَثْرَاةٌ فِي الْمَالِ مَنْسَاةٌ فِي الْأَثَرِ

برحم جای وجود محبت و محل دوستی ست در خویشان و سبب کثرت ست در مال و سبب تاخیر

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سَعِيْدِ بْنِ الْعَاصِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

رواه ترمذی و از سعید بن العاص رض مرویست که فرمود

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقُّ كَبِيْرِ الْإِخْوَةِ عَلٰى صَغِيْرِهِمْ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم ادب و حرمت بزرگ از میان برادران خود

حَقُّ الْوَالِدِ عَلٰى وَلَدِهٖ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ

همچو حق پدر است بر فرزند وی رواه بیهقی در شعب الایمان

بَابُ الشَّفَقَةِ وَالرَّحْمَةِ عَلَى الْخَلْقِ وَالنَّصْرِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ

باب دربیان شفقت و رحمت بر خلق و مدد برائے ہر مسلمان

وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ

و نپوشید گواہی را و ہر کہ بپوشد آنرا پس بدرستیکہ وی گنہگار است دل او و خدا بآنچہ میکنند

عَلِيمٌ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

دانا ست از عبداللہ بن عمرو رضی اللہ عنہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمٰنُ اِرْحَمُوا مَنْ فِي

علیہ وسلم رحم و شفقت کنندگان بر خلق رحمت می کند ایشان را رحمن

الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ رَوَاهُ أَبُودَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

رحم کنید کسے را کہ در زمین ست از آدمیان رحم کند شما را کسیکہ در آسمانست ای ملائکہ روایت کرد

وَعَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابوداؤد و ترمذی و روایت ست از جریر بن عبداللہ رضی اللہ عنہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَا يَرْحَمُ اللّٰهُ مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

رحمت نمیکند خدا تعالی برحمت خاص کامل خود کسی را کہ رحمت نمی کند آدمیان را متفق علیہ

ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ مِنَّا

و از ابن عباس رضی اللہ عنہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نیست از تابعان ما کسیکہ

مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيُوَقِّرْ كَبِيرَنَا وَيَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَ

رحم نکند خردان ما را و حرمت نگاہ ندارد کلان ما را و نیست از ما کسیکہ امر نکند بمشروع و منع نکند از غیر مشروع

عَنِ الْمُنْكَرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ

روایت کرد این حدیث را ترمذی و از ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ مرویست کہ شنیدم آنحضرت را

الصَّادِقَ الْمَصْدُوقَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا تُنْزَعُ الرَّحْمَةُ إِلَّا مِنْ شَقِيٍّ

کہ راست گوی و راست گفتہ شدہ باوی صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت کشیدہ نشود مہربانی مگر از دل بد بخت

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ رض قَالَ

روایت کرد آن را احمد و ترمذی واز نعمان بن بشیر رضا روایت ست

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْمُؤْمِنُوْنَ كَرَجُلٍ

که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مجموع مسلمانان ہمہ در حکم

وَاحِدٍ اِنِ اشْتَكٰى عَيْنُهٗ اشْتَكٰى كُلُّهٗ وَاِنِ اشْتَكٰى رَاْسُهٗ

یک مرد و یک شخص اند اگر شکایت می کند آن مرد درد چشم خود را شکایت میکند ہمہ بدن خود را

اِشْتَكٰى كُلُّهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رض عَنِ

و اگر شکایت می کند آن مرد درد سر را شکایت میکند تمام بدن خود را روا ہ مسلم و از ابی موسی رض از

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم روایت ست که فرمود آنحضرت مسلمان مر مسلمانان دیگر را مانند بناست

يَشُدُّ بَعْضُهٗ بَعْضًا ثُمَّ شَبَّكَ بَيْنَ اَصَابِعِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

و محکم میدارد بعضے اجزا اجزاے دیگر را بستر در آورد آنحضرت انگشتان یکدست در انگشتان دست دیگر را ۱۲

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از انس رض روایت گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اُنْصُرْ اَخَاكَ ظَالِمًا اَوْ مَظْلُوْمًا فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

یاری ده برادر مسلمان را ظالم باشد یا مظلوم پس گفت مردی ای رسول خدا یاری میدہم او را

اَنْصُرُهٗ مَظْلُوْمًا فَكَيْفَ اَنْصُرُهٗ ظَالِمًا قَالَ تَمْنَعُهٗ مِنَ

در حالت مظلومیت او پس چگونه یاری دہم او را که ظالم ست فرمود یاری دادن ظالم اینکه منع میکنی

الظُّلْمِ فَذٰلِكَ نَصْرُكَ اِيَّاهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

از ستم کردن پس آن باز داشتن وی نصرت دادن تست او را متفق علیہ و از ابن عمر رض

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُسْلِمُ اَخُو الْمُسْلِمِ

مرویست که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود که مسلمان برادر دینی مسلمانست

لَا يَظْلِمُهٗ وَلَا يُسْلِمُهٗ وَمَنْ كَانَ فِيْ حَاجَةِ اَخِيْهِ كَانَ

نباید کہ ستم کند مسلمانی مر مسلمانان دیگر را و نگذارد ویرا در دست دشمن و کسیکہ باشد سعی کنندہ

اللّٰهُ فِيْ حَاجَتِهٖ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللّٰهُ عَنْهُ

در حاجت روائی برادر خود باشد خدا تعالیٰ در قضای حاجت وے و ہر کہ بکشاید از مسلمانی اندوہے

كُرْبَةً مِنْ كُرُبَاتِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللّٰهُ

خدا تعالیٰ از وی اندوہے از اندوہہای روز قیامت و کسیکہ پردہ پوشی کند مسلمانی را پردہ پوشی

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَنَسٍ رضـ قَالَ قَالَ

میکند او را خدا روز قیامت متفق علیہ و از انس رضـ مرویست گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سوگند بخدا ئے کہ بقای ذات من در دست قدرت

لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتّٰى يُحِبَّ لِاَخِيْهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهٖ

اوست ایمان نیارد ہیچ بندہ تا آنکہ دوست دارد برای برادر مسلمان چیزیرا کہ دوست دارد برای خود یعنی

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَرِيْرٍ رضـ قَالَ بَايَعْتُ رَسُوْلَ

کامل متفق علیہ و از جریر رضـ مرویست گفت بیعت کردم آنحضرت را

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى اِقَامِ الصَّلٰوةِ وَاِيْتَاءِ الزَّكٰوةِ

صلے اللہ علیہ وسلم بر بر پا داشتن نماز و دادن زکوٰۃ

وَالنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَنَسٍ رضـ

و خیر خواہی نمودن مر ہر مسلمان را متفق علیہ و از انس رضـ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اَكْرَمَ شَابٌّ

گفت کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود گرامی نکردہ ہیچ جوانے پیرے را

شَيْخًا مِنْ اَجْلِ سِنِّهٖ اِلَّا قَيَّضَ اللّٰهُ لَهٗ عِنْدَ سِنِّهٖ مَنْ يُكْرِمُهٗ

از جہت کلان سالی وے مگر آنکہ بگمارد خدا تعالیٰ برای وے نزد کلان سالی وے کسے را کہ گرامی دارد او را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِيْ مُوْسٰى رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ
روایت کرد آن را ترمذی و از ابی موسے رض مروی است گفت فرمود آنحضرت
اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللهِ إِكْرَامَ ذِي
صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ از جملہ اجلال و تعظیم اللہ تعالی است گرامی داشتن
الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ وَحَامِلِ الْقُرْاٰنِ غَيْرِ الْغَالِيْ فِيْهِ وَلَا الْجَافِيْ
پیرے را کہ مسلمان است و گرامی داشتن بردارندہ قرآن آنکہ غالی نباشد دران و نہ جافی بلکہ
عَنْهُ وَإِكْرَامَ السُّلْطَانِ الْمُقْسِطِ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَالْبَيْهَقِيُّ
متوسط الحال باشد و اکرام و تعظیم کردن بادشاہ عادل است رواہ ابوداود و بیہقی
فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رض قَالَ سَمِعْتُ
فی شعب الایمان و از ابی درداء رض مرویست گفت شنیدم
رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا مِنْ مُسْلِمٍ
آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت نیست ہیچ مسلمانے کہ رد کند
يَرُدُّ عَنْ عِرْضِ أَخِيْهِ إِلَّا كَانَ عَلَى اللهِ أَنْ يَرُدَّ عَنْهُ نَارَ جَهَنَّمَ
از آبروے برادر خود مگر آنکہ ثابت گردد بر خدا کہ رد کند از وے آتش دوزخ را
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ تَلَا هٰذِهِ الْاٰيَةَ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ
روز قیامت پستر خواند این آیت را برای استشہاد و ہست ثابت و واجب بر ما یاری دادن
الْمُؤْمِنِيْنَ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ جَابِرٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ
مومنان روایت کرد این حدیث را در شرح سنۃ و از جابر رض مرویست کہ آنحضرت
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنِ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَخْذُلُ امْرَأً
صلے اللہ علیہ وسلم فرمودہ نیست ہیچ مردے مسلمان کہ مخذول گرداند یعنے
مُسْلِمًا فِيْ مَوْضِعٍ يُنْتَهَكُ فِيْهِ حُرْمَتُهُ وَيُنْقَصُ فِيْهِ
یاری ندہد مسلمان را در جائیکہ گرفتہ شود درانجا حرمت او و کم کردہ شود درانجا چیزے

مِنْ عِرْضِهٖ اِلَّا خَذَلَهُ اللّٰهُ تَعَالٰی فِیْ مَوْطِنٍ يُحِبُّ فِيْهِ

از آبروی وی مگر آنکه مخذول گرداند او را اللہ تعالیٰ در جایگاه که دوست میدارد آنجا یاری دادن

نُصْرَتَهٗ وَمَا مِنِ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَنْصُرُ مُسْلِمًا فِيْ مَوْضِعٍ يُنْتَقَصُ

خدا او را و نیست هیچ مردے مسلمان که یاری دهد مسلمانرا در جائیکه کم کرده میشود از آبروے وی

مِنْ عِرْضِهٖ وَيُنْتَهَكُ فِيْهِ مِنْ حُرْمَتِهٖ اِلَّا نَصَرَهُ اللّٰهُ فِيْ مَوْطِنٍ

و هتک کرده میشود در وے از حرمت وی مگر آنکه یاری می دهد او را خدا در جایگاه که دوست

يُحِبُّ فِيْهِ نُصْرَتَهٗ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

میدارد آن بنده در انجا یاری خدا را رواه ابو داؤد و از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَحَدَكُمْ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ یکے از شما

مِرْاٰةُ اَخِيْهِ فَاِنْ رَاٰى بِهٖ اَذًى فَلْيُمِطْ عَنْهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

آئینه برادر خود ست پس اگر ببیند یکے از شما در برادر خود عیبے و مکروہے پس باید که دور کند اذی را ازو

وَضَعَّفَهٗ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ وَلِاَبِيْ دَاوٗدَ الْمُؤْمِنُ مِرْاٰةُ الْمُؤْمِنِ

رواه ترمذی و این لفظ را ضعیف گفت و در روایتے مر او را و مر ابی داؤد راست باین لفظ مسلمان آئینه

اَلْمُؤْمِنُ اَخُ الْمُؤْمِنِ يَكُفُّ عَنْهُ ضَيْعَتَهٗ وَيَحُوْطُهٗ

مسلم دیگرست و مسلمان برادر مسلمان ست باز میدارد از وے ضرر و ہلاک را و حفظ میکند حق او را

مِنْ وَّرَائِهٖ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از پس او یعنی غائبانه او و از معاذ بن انس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَمٰى مُؤْمِنًا مِنْ مُنَافِقٍ بَعَثَ

صلی اللہ علیہ وسلم کسیکه حفظ کند و نگاهدارد مسلمان را از شر منافق بر انگیزد

اللّٰهُ مَلَكًا يَحْمِيْ لَحْمَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ وَمَنْ

خدا تعالیٰ فرشته را که نگاهدارد جسد او را روز قیامت از آتش دوزخ و ہر کہ

رَمٰی مُسْلِمًا بِشَیْءٍ یُرِیْدُ بِهٖ شَیْنَهٗ حَبَسَهُ اللّٰهُ عَلٰی جِسْرِ جَهَنَّمَ

دشنام دہد مسلمانی را بچیزیکہ میخواہد بدان چیز عیب اورا محبوس و موقوف دارد اورا خدا تعالی بر پل

حَتّٰی یَخْرُجَ مِمَّا قَالَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَنَسٍ رضـ

تا آنکہ بیرون آید ازان چیزیکہ گفتہ است رواہ ابوداود واز انس رضـ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَضٰی لِاَحَدٍ

مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ بر آرد مریکے

مِّنْ اُمَّتِیْ حَاجَةً یُّرِیْدُ اَنْ یَّسُرَّهٗ بِهَا فَقَدْ سَرَّنِیْ وَمَنْ سَرَّنِیْ

از امت مرا حاجتے و کار سے بدحالیکہ ارادہ کرد کہ شاد گرداند اورا بقضای آن حاجت

فَقَدْ سَرَّ اللّٰهَ وَمَنْ سَرَّ اللّٰهَ اَدْخَلَهُ اللّٰهُ الْجَنَّةَ وَعَنْهُ

پس بتحقیق شاد گردانید مرا و کسیکہ گرداند مرا شاد پس بتحقیق راضی گردانید خدا را و ہر کہ راضی گرداند خدا را

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَغَاثَ

در آرد خدا تعالی اورا در بہشت و ہم از وی مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کسیکہ فریادرسی

مَلْهُوْفًا کَتَبَ اللّٰهُ لَهٗ ثَلٰثًا وَّسَبْعِیْنَ مَغْفِرَةً وَّاحِدَةٌ فِیْهَا

کند اندوہگین را بنویسد خدا تعالی برای وی ہفتاد و سہ آمرزشے یکے دران اینست کہ دروے

صَلَاحُ اَمْرِهٖ کُلِّهٖ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُوْنَ لَهٗ دَرَجَاتٌ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ

صلاح کار اوست ہمہ کار دنیا و آخرت و ہفتاد و دو اوراست زیادۃ درجات روز قیامت

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

واز عبداللہ رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلْخَلْقُ عِیَالُ اللّٰهِ فَاَحَبُّ الْخَلْقِ اِلَی اللّٰهِ مَنْ اَحْسَنَ

وسلم مخلوقات حکم عیال خدا دارند پس محبوب ترین خلق بسوی خدا کسیکہ نیکوئی کند

اِلٰی عِیَالِهٖ رَوَی الْبَیْهَقِیُّ الْاَحَادِیْثَ الثَّلٰثَةَ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ

بسوے عیال خدا روایت کرد بیہقی این سہ حدیث را در شعب الایمان

وَعَنْ عَائِشَةَ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز عائشه رض مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود

قَالَ أَنْزِلُوا النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَعَنْ

فرود آرید مردم را در مراتب ایشان روایت کرد این حدیث را ابوداؤد

أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ إِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی هریره رض مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

وَقَفَ عَلٰى نَاسٍ جُلُوْسٍ فَقَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِكُمْ

استاد بر مردم که نشسته بودند پس فرمود آیا خبر نکنم شما را نیکترین را از بدترین شما گفت

مِنْ شَرِّكُمْ قَالَ فَسَكَتُوْا فَقَالَ ذٰلِكَ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ

ابن عباس پس سکوت کردند پس فرمود این کلام را سه بار پس گفت

رَجُلٌ بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ أَخْبِرْنَا بِخَيْرِنَا مِنْ شَرِّنَا فَقَالَ خَيْرُكُمْ

مردے آرے یا رسول خدا خبر ده ما را و بیان کن نیکترین ما را از بدترین ما

مَنْ يُرْجٰى خَيْرُهُ وَيُؤْمَنُ شَرُّهُ وَشَرُّكُمْ مَنْ لَا يُرْجٰى خَيْرُهُ

پس فرمود نیکترین شما کسی ست که امید داشته باشند مردم نیکی او را و امین بوده باشند از بدی او

وَلَا يُؤْمَنُ شَرُّهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ

شما کسی ست که امید نداشته باشند مردم نیکی او را و امین نبوده باشند از بدی وی روایت کرد این حدیث را ترمذی

بَابُ حَقِّ الْجِيْرَانِ

باب در بیان حق همسایه

عَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از انس رض مرویست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود

وَاللّٰهِ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

سوگند بخدا داخل نمیشود بهشت را کسیکه ایمن نباشد همسایه او از بدیهای او روایت کرد مسلم

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ

واز ابی ہریرہ رضـ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاللهِ لَا يُؤْمِنُ وَاللهِ لَا يُؤْمِنُ وَاللهِ لَا يُؤْمِنُ

علیہ وسلم بخدا سوگند باایمان نیارد وکامل نشود ایمان شخصی وفرمود این را ۳ بار

قِيْلَ مَنْ يَا رَسُوْلَ اللهِ قَالَ الَّذِيْ لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ

پرسیدہ شد کہ ایمان نیارد وکرامیگوئی یارسول اللہ فرمود آنکسیکہ ایمن نباشد ہمسایہ او از بدیہای او

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رضـ قَالَ قَالَ

متفق علیہ واز عبداللہ بن عمر رضـ مرویست فرمود

رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ الْاَصْحَابِ عِنْدَ اللهِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بہترین اصحاب نزد خدا بہترین ایشان است

خَيْرُهُمْ لِصَاحِبِهِ وَخَيْرُ الْجِيْرَانِ عِنْدَ اللهِ خَيْرُهُمْ لِجَارِهِ

مر صاحب خود را وبہترین ہمسایہ ہا نزد خدا بہترین ایشانست مر ہمسایہ خود را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضـ

روایت کرد این حدیث را ترمذی ودارمی واز عقبہ بن عامر رضـ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوَّلُ خَصْمَيْنِ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نخستین دو خصم

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ جَارَانِ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضـ

کہ بیکدیگر خصومت کنند دو ہمسایہ اند روایت کرد این حدیث را احمد واز ابن مسعود رضـ

قَالَ قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُوْلَ اللهِ

مرویست گفت گفت مردے مر آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم چگونہ شناختہ شود مرا

كَيْفَ اَنْ اَعْلَمَ اِذَا اَحْسَنْتُ اَوْ اِذَا اَسَأْتُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ

نیکوکارے خود وبدکاری خود پس فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا سَمِعْتَ جِيْرَانَكَ يَقُوْلُوْنَ قَدْ اَحْسَنْتَ

علیه وسلم چون شنیدی همسایهای خود را که میگویند بتحقیق نیک کردی پس تحقیق

فَقَدْ اَحْسَنْتَ وَاِذَا سَمِعْتَهُمْ يَقُوْلُوْنَ قَدْ اَسَأْتَ فَقَدْ اَسَأْتَ

نیک کردی و چون شنیدی تو آنانرا که میگویند بتحقیق بد کردی پس تحقیق بد کردی یعنی نیکی و بدی تو بگواهی

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ اَبِيْ قُرَادٍ رض

دادن همسایه معلوم گردد رواه ابن ماجه و روایت ست از عبد الرحمن بن ابی قراد حجازی رض

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ يَوْمًا فَجَعَلَ اَصْحَابُهُ

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم وضو کرد روزی پس شروع کردند اصحاب آنحضرت

يَمْسَحُوْنَ بِوَضُوْئِهِ فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

که مسح کردند بآب وضوی آنحضرت پس فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

مَا يَحْمِلُكُمْ عَلٰى هٰذَا قَالُوْا حُبُّ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى

چه چیز برداشت شما را برین کار گفتند برداشت ما را برین کار محبت خدا و رسول خدا پس فرمود

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَرَّهُ اَنْ يُّحِبَّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ اَوْ يُحِبَّهُ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم کسیکه شاد میگرداند ورا که دوست دارد خدا و رسول خدا یا دوست دارد اورا

اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ فَلْيَصْدُقْ حَدِيْثَهُ اِذَا حَدَّثَ وَلْيُؤَدِّ اَمَانَتَهُ

و رسول خدا پس باید که راست گوید سخن خود را چون گوید سخن را و باید که ادا کند امانت مردم را چون نهاده شود

اِذَا ائْتُمِنَ وَلْيُحْسِنْ جِوَارَ مَنْ جَاوَرَهُ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

امانت نزد وی و باید که نیک کند همسایگی کسیکه همسایه شده است اورا و از ابن عباس رض

قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ

مرویست گفت شنیدم آنحضرت را صلی الله علیه وسلم که میفرمودیست

لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالَّذِيْ يَشْبَعُ وَجَارُهُ جَائِعٌ اِلٰى جَنْبِهِ

مسلمان کامل کسیکه سیر میخورد و همسایه او گرسنه است در هر دو پهلوی وے

رواهما البيهقي في شعب الإيمان وعن أبي هريرة رضـ

روایت کرد این هردو حدیث را بیهقی در شعب ایمان واز ابی هریره رضـ

قال قال رجل يا رسول الله إن فلانة تذكر من كثرة

مرویست گفت مردی ای رسول خدا بدرستیکه فلان زن ذکر کرده میشود از بسیاری نماز وی

صلاتها وصيامها وصدقتها غير أنها تؤذي جيرانها

وروزه وی وتصدق وی جز آنکه آن زن میرنجاند همسایهای خودرا

بلسانها قال هي في النار قال يا رسول الله إن فلانة تذكر

بزبان خود فرمود آنحضرت ﷺ که وی در آتش خواهد بود گفت آنمرد یا رسول الله بدرستیکه فلان زن

قلة صيامها وصدقتها وصلاتها وإنها تصدق

ذکر کرده میشود از کمی روزه وتصدق وی ونماز وی وبدرستیکه این زن تصدق میکند به پاره هاء ازپنیر که چیز

بالأثوار من الأقط ولا تؤذي بلسانها جيرانها قال هي

حقیرست ولیکن ایذا نمی کند بزبان خود همسایگان خودرا گفت آنحضرت ﷺ این زن

في الجنة رواه أحمد والبيهقي في شعب الإيمان وعن

در بهشت خواهد بود روایت کرد این حدیث را احمد وبیهقی در شعب ایمان

ابن مسعود رضـ قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

واز ابن مسعود رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

إن الله قسم بينكم أخلاقكم كما قسم بينكم أرزاقكم

بدرستیکه خدا تعالی قسمت کرد میان شما خلقها وسیرتهای شمارا چنانکه قسمت کرد میان شما رزقهای شما

إن الله تعالى يعطي الدنيا من يحب ومن لا يحب

بدرستیکه خدا تعالی میدهد دنیارا کسیکه دوست دارد خدا اورا یعنی مومن را وکسیکه دوست

ولا يعطي الدين إلا من أحب فمن أعطاه الله الدين

ندارد یعنی کافر را ونمیدهد دین را مگر کسی را که دوست میدارد او را یعنی مومن را پس کسیکه بدهد او دین

له جمع ثور است یعنی پاره پنیر پس در عبارت تجرید است

فَقَدْ اَحَبَّهُ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَا يُسْلِمُ عَبْدٌ حَتّٰى يُسْلِمَ

پس بتحقیق دوست داشته است او را او سوگند بخدا مسلمان نشود بنده تا آنکه مطیع گردد

قَلْبُهٗ وَلِسَانُهٗ وَلَا يُؤْمِنُ حَتّٰى يَاْمَنَ جَارُهٗ بَوَائِقَهٗ

دل بنده و زبان او و ایمان کامل نیاورده باشد تا آنکه امین گردد همسایه او بدیهای او را

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ

روایت کرد این حدیث را احمد و بیهقی در شعب الایمان

عَائِشَةَ وَابْنِ عُمَرَ رضـ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ مَا زَالَ جِبْرَئِيْلُ يُوْصِيْنِيْ

و روایت میکنند عائشه رضـ و ابن عمر رضـ از آنحضرت ﷺ که فرمود آنحضرت ﷺ همیشه جبرئیل اندرز

بِالْجَارِ حَتّٰى ظَنَنْتُ اَنَّهٗ سَيُوَرِّثُهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

نگاه داشتن حق همسایهای تا آنکه گمان کردم که حکم کند بوارث شدن یکی از همسایه بدیگرے متفق علیه

بَابُ الْيَتِيْمِ وَتَرْبِيَةِ الْاَوْلَادِ

باب در بیان یتیم و تربیت اولاد

وَلَا تَقْرَبُوْا مَالَ الْيَتِيْمِ اِلَّا بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ

و نه نزدیک گردید مال یتیم را مگر بآنکه آن نیکوست تا برسد قوت خود را

اَشُدَّهٗ اِنَّ الَّذِيْنَ يَاْكُلُوْنَ اَمْوَالَ الْيَتَامٰى ظُلْمًا اِنَّمَا

بدرستیکه آنانکه میخورند اموالِ یتیمان را بستم جز این نیست

يَاْكُلُوْنَ فِيْ بُطُوْنِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيْرًا فَاَمَّا الْيَتِيْمَ

که میخورند در شکمهای خویش آتش را و زود در آیند در آتش دوزخ پس لیکن بے پدر را

فَلَا تَقْهَرْ وَاَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ

قهر مکن و لیکن سوال کننده را پس بانگ مزن و لیکن بنعمت پروردگار خویش

فَحَدِّثْ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

سخن گو از سهل بن سعد رضـ مرویست که آنحضرت ﷺ

صلی الله علیه وسلم انا وکافل الیتیم له ولغیره فی

صلی الله علیه وسلم فرموده که من ومتکفل امر یتیم خواه آن یتیم از اقربای او باشد یا از غیر او در بهشت

الجنة هکذا واشار بالسبابة والوسطی وفرج بینهما شیئاً

این چنین باشد واشاره کرد بعبارت انگشت سبابه وانگشت میانه وکشادگی کرد میان هردو

رواه البخاری وعن ابی هریرة رض قال قال رسول

اندکی رواه بخاری واز ابی هریره رض مرویست که فرمود آنحضرت

الله صلی الله علیه وسلم خیر بیت فی المسلمین بیت

صلی الله علیه وسلم بهترین خانها در مسلمانان خانه

فیه یتیم یحسن الیه وشر بیت فی المسلمین بیت

ایست که در وی یتیمی ست که نیکی کرده میشود بسوی وی وبدترین خانها در مسلمانان خانه ایست

فیه یتیم یساء الیه رواه ابن ماجة وعن

که در وی یتیمی ست که بدی کرده میشود بسوی وی رواه ابن ماجه

ابی امامة رض قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم

واز ابی امامه رض مرویست گفت آنحضرت صلی الله علیه وسلم

من مسح راس یتیم لم یمسحه الا لله کان له بکل شعرة

کسیکه بگذارد دست را بر سر یتیم در حالیکه نگذارد هر دو دست را مگر برای رضای خدا باشد مر آنکس را

تمر علیها یده حسنات ومن احسن الی یتیمة

بمقابله هر موی که میگذرد بران دست وی نیکی ها وکسیکه نیکی کند بسوی دختری یتیم یا پسری یتیم که نزد

او یتیم عنده کنت انا وهو فی الجنة کهاتین وقرن

اوست باشم من واو متقارن در بهشت بچو این دو انگشت وپیوست

بین اصبعیه رواه احمد والترمذی وعن

آنحضرت صلی الله علیه وسلم برای تحقیق تقارن شان دو انگشت مبارک خود رواه احمد وترمذی

ابْنِ عَبَّاسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

واز ابن عباس رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَنْ اٰوٰی یَتِیْمًا اِلٰی طَعَامِہٖ وَشَرَابِہٖ اَوْجَبَ اللّٰہُ لَہُ

کسیکہ جای دہد یتیمی را بسوی خوراک خود و آب خود واجب گرداند خدا تعالی مر او را

الْجَنَّۃَ اَلْبَتَّۃَ اِلَّا اَنْ یَّعْمَلَ ذَنْبًا لَا یُغْفَرُ وَمَنْ عَالَ ثَلٰثَ

بہشت قطعا و بخشد ہمہ گناہان را مگر گناہی را کہ آمرزیدہ نشود و آن کفر ست و کسیکہ عیال دارد

بَنَاتٍ اَوْ مِثْلَہُنَّ مِنَ الْاَخَوَاتِ فَاَدَّبَہُنَّ وَرَحِمَہُنَّ

وغمخواری کند سہ دختر را یا مانندشان از خواہران پس ادب آموزد ایشان را و مہربانی کند ایشان را تا آنکہ

حَتّٰی یُغْنِیَہُنَّ اللّٰہُ اَوْجَبَ اللّٰہُ لَہُ الْجَنَّۃَ فَقَالَ رَجُلٌ یَا رَسُوْلَ

گرداند اللہ تعالی ایشان را واجب گرداند خدا مر آنکس را بہشت پس گفت مردے یا رسول اللہ یا دو دختر باشند

اللّٰہِ اَوِ اثْنَتَیْنِ قَالَ اَوِ اثْنَتَیْنِ حَتّٰی لَوْ قَالُوْا اَوْ وَاحِدَۃً

فرمود یا دو باشند تا آنکہ اگر الناس میکردند این ثواب را بر تربیت یک دختر البتہ قبول میفرمود کسیکہ ببرد خدا

لَقَالَ وَاحِدَۃً وَمَنْ اَذْہَبَ اللّٰہُ کَرِیْمَتَیْہِ وَجَبَتْ لَہُ

ہر دو کریمۂ او را واجب گردد مر او را

الْجَنَّۃُ قِیْلَ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ وَمَا کَرِیْمَتَاہُ قَالَ عَیْنَاہُ رَوَاہُ

بہشت گفتہ شد یا رسول خدا چیست دو کریمۂ وے فرمود دو چشم او روایت کرد

فِیْ شَرْحِ السُّنَّۃِ وَعَنْ اَبِیْ ہُرَیْرَۃَ رضہ اَنَّ رَجُلًا شَکَا

این حدیث را در شرح السنۃ واز ابی ہریرہ رضہ مرویست کہ مردی شکایت

اِلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَسْوَۃَ قَلْبِہٖ قَالَ اِمْسَحْ رَاْسَ

کرد بسوے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم سختی دل را فرمود آنحضرت بگذار دست را بر سر

الْیَتِیْمِ وَاَطْعِمِ الْمِسْکِیْنَ رَوَاہُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِیْ ہُرَیْرَۃَ رضہ

یتیم از روے شفقت و بخوران طعام مسکین را روایت کرد احمد واز ابی ہریرہ رضہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلسَّاعِيْ عَلَى
مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم سعی کننده در تحصیل

الْاَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِيْنِ كَالسَّاعِيْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَاَحْسِبُهٗ
مؤنت زن بے شوہر وسعی کننده در مؤنت مسکین مانند سعی کننده و انفاق کننده در راه خدا است

قَالَ كَالْقَائِمِ لَا يَفْتُرُ وَكَالصَّائِمِ لَا يُفْطِرُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ
گفت راوی گمان میبرم آنحضرت را که گفت مانند عابد شب ست که سستی نمی کند مانند روزه دار ست

وَعَنْ اَنَسٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
و از انس رضـ مرویست گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتّٰى تَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَنَا وَهُوَ
فرمود کسیکه غمخواری کند دو دختر را و نفقه رساند ایشان را تا آنکه برسند بحد بلوغ می آید روز قیامت

هٰكَذَا وَضَمَّ اَصَابِعَهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ رضـ
آن کس در حالیکه من و وی باہم باشیم ہمچنین و فراہم آورد انگشتان خود را برای بیان رواه مسلم و از عائشه رضـ

قَالَتْ جَاءَتْنِيْ امْرَاَةٌ وَمَعَهَا ابْنَتَانِ لَهَا تَسْاَلُنِيْ فَلَمْ
مرویست گوید زنی که با آن زن دو دختر بود مرا و را سوال میکرد از من آن زن پس نیافت آن زن

تَجِدْ عِنْدِيْ غَيْرَ تَمْرَةٍ وَاحِدَةٍ فَاَعْطَيْتُهَا اِيَّاهَا فَقَسَمَتْهَا
نزد من جز یک خرما پس دادم آن را یک خرما پس قسمت کرد آن خرما را

بَيْنَ ابْنَتَيْهَا وَلَمْ تَاْكُلْ مِنْهَا ثُمَّ قَامَتْ فَخَرَجَتْ فَدَخَلَ
میان دو دختر و خود نخورد از ان پستر برخاست آن زن و رفت پس در آمد

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَدَّثْتُهٗ فَقَالَ مَنِ ابْتُلِيَ
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس گفتم این فعل زن را پس فرمود کسیکه

مِنْ هٰذِهِ الْبَنَاتِ بِشَيْءٍ فَاَحْسَنَ اِلَيْهِنَّ كُنَّ لَهٗ سِتْرًا
آزمایش کرده شود از جنس این دختران بچیزی پس نیکی کند بسوی ایشان باشند این دختران مر او را

مِنَ النَّارِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكٍ رضـ

ازد از آتش متفق علیہ واز سراقہ بن مالک رضـ مرویست

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلَا اَدُلُّكُمْ عَلٰى اَفْضَلِ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آیا دلالت نکنم شمارا بر فاضلترین

الصَّدَقَةِ اِبْنَتُكَ مَرْدُوْدَةً اِلَيْكَ لَيْسَ لَهَا كَاسِبٌ

صدقات صدقہ کردن نیست بر دختر تو کہ باز گردانیدہ شدہ است بسوی تو وحال آنکہ نیست

غَيْرُكَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رضـ

مراین دختر را کسب کنندہ ونفقہ دہندہ جز تو رواہ ابن ماجہ واز جابر بن سمرہ رضـ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاَنْ يُّؤَدِّبَ

مرویست گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہر آئینہ ادب دادن

الرَّجُلُ وَلَدَهٗ خَيْرٌ لَّهٗ مِنْ اَنْ يَّتَصَدَّقَ بِصَاعٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مرد فرزند خود را بہتر است او را از تصدق کردن پیمانہ از غلہ رواہ ترمذی

بَابُ الْحُبِّ فِي اللّٰهِ

باب در بیان دوستی برای خدا

وَلَا تَرْكَنُوْا اِلَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ

ومیل نکنید بسوی آنانکہ ستم کردند پس بباید مس کند شمارا آتش ونیست مر شمارا جز خدا

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُوْنَ يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ

ہیچ دوستی پس یاری کردہ نشوید ای آنانکہ گرویدہ اید مگیرید

اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّيْ وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَاءَ تُلْقُوْنَ اِلَيْهِمْ

دشمن مرا و دشمن خویش را دوستان القا میکنید بسوی ایشان اخبار حبیب مرا

بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوْا بِمَا جَاءَكُمْ مِّنَ الْحَقِّ يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

دوستی وحال آنست کہ وی کافر شدہ اند بآنچیزیکہ آمدہ است شمارا از سخن راست ای آنانکہ گرویدہ

لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوْا مِنَ الْاٰخِرَةِ

دوستی مکنید گروہی را کہ خشم گرفت خدا بر ایشان بدرستیکہ نومید شدند از آنجہان چنانچہ نومید شدند

كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحٰبِ الْقُبُوْرِ لَا تَجِدُ قَوْمًا

ای گرویدگان از اہل گورہا نیابی گروہے را کہ میگروند بخدا و در روز پسین

يُّؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوَآدُّوْنَ مَنْ حَآدَّ اللّٰهَ

دوست دارند آن را کہ خلاف کند خدا را و رسول او را اگرچہ باشند

وَرَسُوْلَهٗ وَلَوْ كَانُوْٓا اٰبَآءَهُمْ اَوْ اَبْنَآءَهُمْ اَوْ اِخْوَانَهُمْ

پدران شان یا پسران شان یا برادران شان

اَوْ عَشِيْرَتَهُمْ اُولٰٓئِكَ كَتَبَ فِيْ قُلُوْبِهِمُ الْاِيْمَانَ

یا خویشان شان آن گروہ نوشتہ است در دلہای شان گرویدن را

وَاَيَّدَهُمْ بِرُوْحٍ مِّنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ

و قوت دادہ ایشان را برحمت از خود و در آرد ایشان را بوستانہا کہ میرود

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ

از زیر آن جویہا جاوید باشند در آن خوشنود شود خدا از ایشان و خوشنود

وَرَضُوْا عَنْهُ اُولٰٓئِكَ حِزْبُ اللّٰهِ اَلَآ اِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ

شوند از وے آن گروہ لشکر خدا اند بدرستیکہ لشکر خدا ایشانند

الْمُفْلِحُوْنَ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُوْدَ وَالنَّصٰرٰٓى

رستگاران ای آنانکہ گرویدہ آید فرا مگیرید جہودان و ترسایان را

اَوْلِيَآءَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَّتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاِنَّهٗ

دوستان برخی از ایشان دوستان برخی اند و ہرکہ دوستی کند بدیشان از شما بدرستیکہ

مِنْهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ اِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ

او از ایشان ست بدرستیکہ خدای نہ راہ نماید گروہ ستمگاران را جز این نیست کہ دوست شما خدا

م جزء ۲۸ سورہ ع ۳

مم جزء ۶ سورہ ع ۱۲

م جزء ۶ سورہ ع ۱۳

وَرَسُوْلُهٗ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوا الَّذِيْنَ يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوْنَ

و فرستادۂ او و آنانکه گرویدند آنانکه بپا مے میدارند نماز و بدہند

الزَّكٰوةَ وَهُمْ رٰكِعُوْنَ وَمَنْ يَّتَوَلَّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَالَّذِيْنَ

زکوٰۃ را و ایشان رکوع آرندگانند و ہر کہ دوست دارد خدا را و فرستادۂ او را و آنانکہ

اٰمَنُوْا فَاِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغٰلِبُوْنَ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

گرویدند پس بدرستی کہ گروہ خدائے ایشانند غالبان ای آنانکہ گرویدہ اید فرا مگیرید

لَا تَتَّخِذُوا الَّذِيْنَ اتَّخَذُوْا دِيْنَكُمْ هُزُوًا وَّلَعِبًا مِّنَ

آنانرا کہ فرا گرفتہ اند دین شمارا افسوس و بازی از آنانکہ دادہ شدند

الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ اَوْلِيَآءَ وَاتَّقُوا

کتاب از پیش از شما و ہم ناگرویدگان را دوستان و بترسید

اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُوْنَ الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَآءَ

از خدا اگر ہستید گرویدگان نگیرند گرویدگان ناگرویدگان را دوستان

مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللّٰهِ

جز گرویدگان و ہر کہ بکند این پس نیست از خدا

فِيْ شَيْءٍ اِلَّآ اَنْ تَتَّقُوْا مِنْهُمْ تُقٰىةً وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهٗ

در چیزے مگر آنکہ بترسید از ایشان ترسیدنی و می ترساند شمارا خدائے از نفس خود

وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيْرُ عَنْ عَائِشَةَ رضقَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و بسوی خداست بازگشت و از عائشہ صدیقہ رض مرویست کہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْاَرْوَاحُ جُنُوْدٌ مُّجَنَّدَةٌ فَمَا تَعَارَفَ

صلی اللہ علیہ وسلم ارواح پیش از تعلق با بدان مثل لشکرہا بودند یکجا پس

مِنْهَا ائْتَلَفَ وَمَا تَنَاكَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ

آنہا کہ شناسا بودند از آنہا بعلاقہ مناسبت الفت گرفتند و آنہا کہ بیگانہ گشتند از آنہا مختلف شدند روایت کرد این

جزو (۶) سورۂ مائدہ

جزو ۳ سورۂ آل عمران

عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رضـ وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

از ابی ہریرہ رضـ واز ابی ہریرہ رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللهَ اِذَا اَحَبَّ عَبْدًا دَعَا جِبْرَئِيْلَ

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالی چون دوست میدارد بندہ را میخواند جبرئیل ع را

فَقَالَ اِنِّي اُحِبُّ فُلَانًا فَاَحِبَّهُ قَالَ فَيُحِبُّهُ جِبْرَئِيْلُ ثُمَّ يُنَادِي

پس میگوید حضرت رب العزت من دوست میدارم فلان بندہ راپس دوست بدار تو اورا گفت

فِي السَّمَاءِ فَيَقُوْلُ اِنَّ اللهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَاَحِبُّوْهُ فَيُحِبُّهُ اَهْلُ

پس دوست میدارد اورا جبرئیل ع پستر ندا میکند جبرئیل ع در آسمان پس میگوید بفرشتگان کہ خدا دوست میدارد

السَّمَاءِ ثُمَّ يُوْضَعُ لَهُ الْقَبُوْلُ فِي الْاَرْضِ وَاِذَا اَبْغَضَ عَبْدًا

فلان بندہ راپس دوست دارید شما نیز پس دوست میدارند اورا اہل آسمان پستر نہادہ میشود مر آن بندہ را

دَعَا جِبْرَئِيْلَ فَيَقُوْلُ اِنِّي اُبْغِضُ فُلَانًا فَاَبْغِضْهُ قَالَ

قبول در زمین وچون دشمن میدارد خدا بندہ را میخواند جبرئیل را پس میگوید بتحقیق من دشمن گرفتہ ام

فَيُبْغِضُهُ جِبْرَئِيْلُ ثُمَّ يُنَادِي فِي اَهْلِ السَّمَاءِ اِنَّ اللهَ يُبْغِضُ

فلان بندہ راپس دشمن دار تو اورا گفت آنحضرت ع پس دشمن میدارد اورا جبرئیل ع پستر ندا میکند جبرئیل

فُلَانًا فَاَبْغِضُوْهُ قَالَ فَيُبْغِضُوْنَهُ ثُمَّ يُوْضَعُ لَهُ الْبَغْضَاءُ فِي

در اہل آسمان کہ خدا دشمن میدارد فلان بندہ راپس دشمن دارید شما اورا فرمود پس دشمن میدارند

الْاَرْضِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

اورا پستر نہادہ میشود مر آن بندہ را دشمنی در دلہای زمینیان روایت کرد مسلم وہم از ابی ہریرہ رضـ مرویست

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللهَ يَقُوْلُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَيْنَ

کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالی میگوید روز قیامت کجا اند دوست

الْمُتَحَابُّوْنَ بِجَلَالِي اَلْيَوْمَ اُظِلُّهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ

دارندگان یکدیگر بسبب بزرگی من امروز سایہ دہم ایشان را در سایہ خود در روزیکہ نیست سایہ

اِلَّا ظِلِّیْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

مگر سایۂ من رواہ مسلم وہم از ابی ہریرہ رض مرویست از آنحضرت

اَنَّ رَجُلًا زَارَ اَخًا لَهٗ فِیْ قَرْيَةٍ اُخْرٰی فَاَرْصَدَ اللّٰهُ لَهٗ عَلٰی

صلی اللہ علیہ وسلم کہ مردے قصد زیارت کرد برادرے را کہ مر او را بود در دیہ دیگر پس منتظر نشاند خدا تعالی

مَدْرَجَتِهٖ مَلَكًا قَالَ اَيْنَ تُرِيْدُ قَالَ اُرِيْدُ اَخًا لِّیْ فِیْ هٰذِهِ

برای وی در راہے کہ میگذشت او فرشتہ پیدا او از ان مرد کجا میخواہی کہ بروی گفت آنمرد میخواہم کہ ملاقات

الْقَرْيَةِ قَالَ هَلْ لَكَ عَلَيْهِ مِنْ نِّعْمَةٍ تَرُبُّهَا قَالَ لَا غَيْرَ

برادرے را کہ مرا ہست درین دیہ گفت فرشتہ آیا ہست مر ترا بر وے حقے از نعمت کہ مالک شوے و استیفا کنی

اِنِّیْ اَحْبَبْتُهٗ فِی اللّٰهِ قَالَ فَاِنِّیْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكَ بِاَنَّ اللّٰهَ

آنرا گفت آنمرد نیست مرا داعیہ بزیارت مگر محبت داشتن من او را بوجہ اللہ گفت آن فرشتہ بدرستیکہ من

قَدْ اَحَبَّكَ كَمَا اَحْبَبْتَهٗ فِيْهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ

فرستادۂ خدا بسوی ترام تا خبر دہم کہ خدا تعالی دوست داشت ترا چنانکہ دوست داشتی تو او را برای خدا

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از ابن مسعود رض مرویست گفت آمد مردے بسوے آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ كَيْفَ تَقُوْلُ فِیْ رَجُلٍ اَحَبَّ

وسلم پس گفت یا رسول اللہ چگونہ حکم میفرمائی در مردے کہ دوست داشتہ است گروہے را و نیافتہ است

قَوْمًا وَلَمْ يَلْحَقْ بِهِمْ فَقَالَ الْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

ایشان را پس گفت آنحضرت مرد با کسیست کہ دوست داشتہ است متفق علیہ

وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَتَی السَّاعَةُ

و روایتست از انس رض کہ مردی گفت یا رسول اللہ کے می آید قیامت فرمود آنحضرت

قَالَ وَيْلَكَ وَمَا اَعْدَدْتَ لَهَا قَالَ مَا اَعْدَدْتُ لَهَا

وائے بر تو و چہ آمادہ کردۂ از عمل برائے قیامت گفت آنمرد آمادہ نکردہ ام

۱ [illegible] ۱۲

۲ از این لفظ عبارت [illegible] ... کہ مردی [illegible] ... [illegible] مالکیت است [illegible] ... [illegible] و اصطلاح [illegible] ... [illegible] لمعات [illegible]

۳ [illegible] ۱۲

إِلَّا أَنِّي أُحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ قَالَ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ

مگر اینکہ من خدا و رسول خدا را دوست میدارم فرمود آنحضرت ﷺ کہ تو با کسے خواہی بود کہ دوست

قَالَ أَنَسٌ رضـ فَمَا رَأَيْتُ الْمُسْلِمِينَ فَرِحُوا بِشَيْءٍ بَعْدَ

داری گفت انس رضـ پس ندیدم مسلمانان را کہ خوشحال شدہ باشند بہیچ چیزے بعد از اسلام

الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي مُوسَى رضـ

ہمچو خوشحال شدن ایشان باین کلمہ متفق علیہ واز ابی موسے رضـ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلُ الْجَلِيسِ

مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم حال ہمنشین

الصَّالِحِ وَالسُّوْءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ فَحَامِلُ

نیک و بد مثل بردارندہ مشک است ودم کنندہ کیر پس بردارندہ مشک

الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْذِيَكَ وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا

یا آنکہ میدہد ترا ازان مشک بلے عوض یا آنکہ بخرے مشک را ازان و یا آنکہ بیابی ازان

أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ

مشک بوئے ودم کنندہ کیر یا آنکہ میسوزد جامہاے ترا یا آنکہ میابی

ثِيَابَكَ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا خَبِيثَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

ازان بوئے بد متفق علیہ

وَعَنْ عُمَرَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز عمر رضـ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللّٰهِ لَأُنَاسًا مَا هُمْ بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمُ

بدرستیکہ از بندگان خدا آدمیانند کہ نیستند ایشان پیغمبران و نہ شہیدان رشک میبرند

الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ بِمَكَانِهِمْ مِنَ اللّٰهِ قَالُوا يَا رَسُولَ

ایشان را پیغمبران و شہیدان روز قیامت بسبب مرتبہ ایشان از خدا تعالی گفتند یا

اللهِ تُخْبِرُنَا مَنْ هُمْ قَالَ هُمْ قَوْمٌ تَحَابُّوا بِرُوحِ اللهِ عَلَى غَيْرِ

مجبر کن ما را کیستند ایشان فرمود ایشان قومی اند که دوست داشتند یکدیگر را بر غیر قرابتها که

اَرْحَامٍ بَيْنَهُمْ وَلَا اَمْوَالٍ يَتَعَاطَوْنَهَا فَوَاللهِ اِنَّ وُجُوهَهُمْ

میان ایشان باشد و نه مالها که داد و ستد می کنند آنرا پس سوگند بخدا که رویهای ایشان هر آئینه

لَنُورٌ وَاِنَّهُمْ لَعَلٰى نُورٍ لَا يَخَافُونَ اِذَا خَافَ النَّاسُ وَلَا

نور اند و بدرستیکه ایشان بنور باشند نمی ترسند وقتیکه بترسند مردم و اندوهگین

يَحْزَنُونَ اِذَا حَزِنَ النَّاسُ وَقَرَأَ هٰذِهِ الْاٰيَةَ اَلَا اِنَّ اَوْلِيَاءَ

نمی شوند وقتیکه اندوهگین شوند مردم و خواند آنحضرت برای استشهاد این آیت را آگاه باش

اللهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنِ

بدرستیکه دوستان خدا اند نه خوف ست برایشان و نه ایشان اندوهگین شوند رواه ابوداؤد

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابن عباس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لِاَبِيْ ذَرٍّ يَا اَبَا ذَرٍّ اَيُّ عُرَى الْاِيْمَانِ اَوْثَقُ قَالَ اللهُ وَرَسُوْلُهٗ

مر ابوذر را ای ابوذر کدام یکے از عروهای ایمان محکم ترست گفت ابو ذر خدا و رسول خدا

اَعْلَمُ قَالَ الْمُوَالَاةُ فِي اللهِ وَالْحُبُّ فِي اللهِ وَالْبُغْضُ فِي اللهِ

داناترست فرمود آنحضرت دوستی کردن باہم از جہت خدا و دوست داشتن کسے را از جہت خدا

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ

و دشمن داشتن از جہت خدا روایت کرد آنرا بیہقی در شعب ایمان و از مقدام بن

مَعْدِيْكَرِبَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا

معدی کرب رض مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم که فرمود چون دوست دارد مرد مسلمانی را که برادر

اَحَبَّ الرَّجُلُ اَخَاهُ فَلْيُخْبِرْهُ اَنَّهٗ يُحِبُّهٗ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

دینی وست پس باید که خبر کند آنمرد آن مسلمان را که دوست میدارد او را که این باعث استمالت قلب ست

[illegible]

١٠ بارع اللہ [illegible] دوست داشتن [illegible] قرآن [illegible] دوستی [illegible] ایشان [illegible] دین اسلام [illegible] محبت [illegible] خدا [illegible] دوست [illegible]

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

واز ابی سعید رضی اللہ عنہ مرویست کہ وی شنید آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت

لَا تُصَاحِبْ إِلَّا مُؤْمِنًا وَلَا يَأْكُلْ طَعَامَكَ إِلَّا تَقِيٌّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

یاری مکن و صحبت مدار مگر مسلمانے را و باید کہ نخورد طعام ترا مگر مردی پرہیزگار یعنی طعام تو باید کہ از وجہ حلال باشد

وَأَبُو دَاوُدَ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

تا متقیان خورند رواہ ترمذی و ابو داود و دارمی و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ مرد بر دین دوست خود است پس باید کہ نظر و اندیشہ کند یکے از شما

مَنْ يُخَالِلُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي

کہ کرا دوست میدارد رواہ احمد و ترمذی و ابو داود و بیہقی در

شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رض قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ

شعب ایمان و از ابوذر رضی اللہ عنہ مرویست کہ بیرون آمد بر ما پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَتَدْرُونَ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللهِ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آیا میدانید کہ کدام عمل از اعمال محبوب تر است نزد خدای

تَعَالَى قَالَ قَائِلٌ اَلصَّلٰوةُ وَالزَّكٰوةُ وَقَالَ قَائِلٌ اَلْجِهَادُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى

تعالی گفت گوینده نماز محبوب تر است و زکوۃ محبوب ترین اعمال ست و گفت گوینده دیگر جہاد فرمود

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللهِ تَعَالَى اَلْحُبُّ فِي اللهِ وَالْبُغْضُ

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ محبوب ترین اعمال سوی خدا تعالی دوستی از جہت خداست و دشمنی از جہت

فِي اللهِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

خداست رواہ احمد و از ابی امامہ رضی اللہ عنہ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَحَبَّ عَبْدٌ عَبْدًا لِلّٰهِ

صلی اللہ علیہ وسلم دوست نہ داشت ہیچ بندہ بندۂ دیگر را از برای خدا

إِلَّا أَكْرَمَ رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَسْمَاءَ
مگر بزرگ داشت باین دوست داشتن خدائے بزرگ را رواه احمد واز اسماء
بِنْتِ يَزِيدَ رض أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بنت یزید رضا روایت ست که وی شنید آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم
يَقُولُ أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخِيَارِكُمْ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ
که میگفت آیا اعلام نکنم شمارا به بہترین شما گفتند صحابہ اعلام کن مارا یا رسول اللہ فرمود
خِيَارُكُمُ الَّذِينَ إِذَا رُءُوا ذُكِرَ اللّٰهُ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ
آنحضرت م که بہترین شما کسانے اند که چون دیده شوند یاد کرده شود خدا رواه ابن ماجه
وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
واز ابی ہریره رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ أَنَّ عَبْدَيْنِ تَحَابَّا فِي اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ
علیہ وسلم اگر باشد اینکه دو بنده که دوست داشته باشند یکدیگر را از جہت خدا تعالی
وَاحِدٌ فِي الْمَشْرِقِ وَآخَرُ فِي الْمَغْرِبِ لَجَمَعَ اللّٰهُ بَيْنَهُمَا
یکے در مشرق و دیگرے در مغرب ہر آئینه جمع کند خدا تعالی میان ہر دو بنده
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَقُولُ هٰذَا الَّذِي كُنْتَ تُحِبُّهُ فِيَّ وَعَنْ
روز قیامت میگوید خدا تعالی این بنده آن کسی ست که بودی تو دوست میداشتی او را در جہت من
أَبِي رَزِينٍ رض أَنَّهُ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
واز ابی رزین رضا مرویست بدرستیکه آنحضرت صلے اللہ علیہ
وَسَلَّمَ أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مِلَاكِ هٰذَا الْأَمْرِ الَّذِي تُصِيبُ بِهِ
وسلم گفت مردے را آیا راه نمایم ترا بر چیزے که قائم و برپا شود بآن کار
خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ عَلَيْكَ بِمَجَالِسِ أَهْلِ الذِّكْرِ
دین آن چیز یکه برسی تو بسبب آن نیکی دنیا و دین را پس از ان بیان کرد برتو باد نشستن بمجلسہاے اہل ذکر

وَاِذَا خَلَوْتَ فَحَرِّكْ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللّٰهِ

وچون تنہا نشینی پس بجنبان زبان خود را چند انکہ توانی بذکر خدا و دوست دار ہر کرا دوستداری

وَاَحِبَّ فِي اللّٰهِ وَاَبْغِضْ فِي اللّٰهِ يَا اَبَا رَزِيْنٍ هَلْ شَعَرْتَ

برای خدا و دشمن دار ہر کرا کہ دشمن داری برائے خدا ای ابا رزین آیا میدانی کہ مرد چون

اَنَّ الرَّجُلَ اِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهٖ زَائِرًا اَخَاهُ شَيَّعَهٗ سَبْعُوْنَ

بیرون آید از خانۂ خود بقصد زیارت برادر مسلمان در پئے میرسند اورا ہفتاد ہزار

اَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّوْنَ عَلَيْهِ وَيَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا

فرشتہ ہمہ آن فرشتگان دعا رحمت میفرستند ومیگویند ای پروردگار ما بدرستی

اِنَّهٗ وَصَلَ فِيْكَ فَصِلْهُ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ تُعْمِلَ

این شخص پیوند کرد از برائے تو پس پیوند کن او را برحمت و مغفرت پس اگر میتوانی

جَسَدَكَ فِيْ ذٰلِكَ فَافْعَلْ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ

کہ بکار داری تن خود را وزیارت برادر مسلمان پس بکن آنرا واز ابی ہریرہ رضـ مرویست

قَالَ كُنْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

گفت ابو ہریرہ رضـ کہ بودم با آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَعُمُدًا

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ در بہشت ستونہاست

مِنْ يَاقُوْتٍ عَلَيْهَا غُرَفٌ مِّنْ زَبَرْجَدٍ لَهَا اَبْوَابٌ

از یاقوت بران ستونہا غرفہاست از زبرجد مر آن غرفہا را درہاست

مُفَتَّحَةٌ تُضِيْئُ كَمَا يُضِيْئُ الْكَوْكَبُ الدُّرِّيُّ فَقَالُوْا

کشاده داشتہ شده میدرخشد آن غرفہ چنانکہ میدرخشد ستاره روشن پس گفتند صحابہ

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَنْ يَسْكُنُهَا قَالَ الْمُتَحَابُّوْنَ فِي اللّٰهِ وَالْمُتَجَالِسُوْنَ

ای رسول اللہ کہ میباشد دران غرفہا فرمود میباشند دران دوست دارندگان یکدیگر را برای خدا و ہم

شرح السنہ ۱۲

فِي اللهِ وَالْمُتَلَاقُوْنَ فِي اللهِ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ الْأَحَادِيْثَ الثَّلٰثَةَ

برای خدا وملاقات کنندگان برای خدا روایت کرد این هر سه حدیث را بیهقی

فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ

در شعب ایمان

بَابُ مَا يُنْهٰى مِنَ التَّهَاجُرِ وَالتَّقَاطُعِ وَاتِّبَاعِ الْعَوْرَاتِ

باب آنچه منع کرده شده است از هجران و قطع رحمی و پیروی عیوب

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اقْتَتَلُوْا فَأَصْلِحُوْا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ

واگر دو گروه از گرویدگان کارزار کنند پس صلح کنید میان شان پس اگر ستم کند

إِحْدٰىهُمَا عَلَى الْأُخْرٰى فَقَاتِلُوا الَّتِيْ تَبْغِيْ حَتّٰى تَفِيْءَ

یکی از ایشان بر دیگرے پس جنگ کنید آنرا که ستم می کند تا باز گردد سوے فرمان خدا

إِلٰى أَمْرِ اللهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوْا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوْا

پس اگر باز گردد پس صلح کنید میان شان براستی وداد کنید

إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوْا

بدرستی خدا دوست میدارد دادکنندگان را جز این نیست که گرویدگان برادرانند پس صلح

بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ وَقُلْ لِعِبَادِيْ

کنید میان برادران خویش و بترسید از خدا شاید شما بخشیده شوید و بگو مر بندگان مرا

يَقُوْلُوا الَّتِيْ هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ

گویند آنکه نیکو است بدرستی دیو دشمنی می اندازد میان شان بدرستیکه

كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِيْنًا عَنْ أَبِيْ أَيُّوْبَ الْأَنْصَارِيِّ رضـ

شیطان هست مرادمی را دشمنے پیدا از ابو ایوب انصاری رضـ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَحِلُّ لِلرَّجُلِ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم که حلال نیست مرد را

أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثِ لَيَالٍ يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هٰذَا وَيُعْرِضُ هٰذَا

ترک کردن بر مرد مسلمان را زیاده از سه روز صورت ہجر اینکه جمع شوند یکدیگر

وَخَيْرُهُمَا الَّذِيْ يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

پس رو بگرداند این بجانبی و روے گرداند این بجانب دیگر و بہترین شان کسی ست که پیشتر گوید سلام ادرا متفق علیه

أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم

يُعْرَضُ أَعْمَالُ النَّاسِ فِيْ كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّتَيْنِ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ

عرض کرده میشود عملهای مردم بر خدا در ہر ہفته دو بار روز دوشنبه

وَيَوْمَ الْخَمِيْسِ فَيُغْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ إِلَّا عَبْدًا بَيْنَهٗ

و روز پنجشنبه پس آمرزیده شود مر ہر بنده مسلمان را مگر بنده که میان او و میان برادر وی

وَبَيْنَ أَخِيْهِ شَحْنَاءُ فَيُقَالُ اتْرُكُوْا هٰذَيْنِ حَتّٰى يَفِيْئَا

دشمنی ست پس گفته میشود که بگذارید ایشانرا تا آنکه رجوع کنند از دشمنی

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ رضـ قَالَتْ قَالَ

رواه مسلم واز اسماء بنت یزید مرویست گفت که فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَحِلُّ الْكَذِبُ

آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم که حلال نیست دروغ گفتن

إِلَّا فِيْ ثَلٰثٍ كَذِبُ الرَّجُلِ امْرَأَتَهٗ لِيُرْضِيَهَا وَالْكَذِبُ فِي

مگر سه جا یکی دروغ گفتن مرد زن خود را تا راضی گرداند او را دوم دروغ گفتن در جنگ

الْحَرْبِ وَالْكَذِبُ لِيُصْلِحَ بَيْنَ النَّاسِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

سوم دروغ برائے آنکه صلح افگند میان مردم رواه احمد و الترمذی

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رضـ مرویست که آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم

وَالصَّلٰوةِ قَالَ قُلْنَا بَلٰى قَالَ اِصْلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ وَفَسَادُ

و نماز گفت راوی گفتیم آری خبر دہ یا رسول اللہ فرمود آن عمل نیک گردانیدن احوالی کہ درمیان

ذَاتِ الْبَيْنِ هِيَ الْحَالِقَةُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ

یکدیگرست و فساد احوالے کہ ذات البین ست حالقست رواہ ابوداود و ترمذی

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ اِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَاِنَّ الْحَسَدَ يَاْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَاْكُلُ

فرمود دور دارید خود را از حسد زیرا کہ حسد میخورد و میبرد نیکیہا را چنانکہ میخورد

النَّارُ الْحَطَبَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ اَبِيْ بَكْرِنِ الصِّدِّيْقِ رض

و میسوزد آتش ہیزم را رواہ ابوداود واز ابی بکر صدیق رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَلْعُوْنٌ

روایت ست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم رانده شد

مَنْ ضَارَّ مُؤْمِنًا اَوْ مَكَرَ بِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ

کسیکہ ایذا دہد مومن را یا کرد بد سگالی کند یعنے رانده شود از درگاہ رحمت رواہ ترمذی

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ صَعِدَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابن عمر رض مرویست برآمد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم منبر را

الْمِنْبَرَ فَنَادٰى بِصَوْتٍ رَفِيْعٍ فَقَالَ يَا مَعْشَرَ مَنْ اَسْلَمَ

پس آواز داد با آواز بلند پس فرمود اے گروہ اسلام آرندگان

بِلِسَانِهٖ وَلَمْ يُفْضِ الْاِيْمَانُ اِلٰى قَلْبِهٖ لَا تُؤْذُوا الْمُسْلِمِيْنَ

بزبان خود و نرسیدہ است ایمان تا دل ایشان ایذا مکنید مسلمانان را و سرزنش نکنید

وَلَا تُعَيِّرُوْهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوْا عَوْرَاتِهِمْ فَاِنَّهٗ مَنْ يَّتَّبِعْ

ایشان را و نزدیدہ مدید عیبہای ایشان پس بدرستیکہ کسیکہ تتبع کند در عیب برادر مسلمان تتبع

قَالَ لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَّهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَنْ هَجَرَ

فرمود حلال نیست مر مسلمان را که ترک دهد برادر خود را بالاے سه روز پس کسیکه هجران کند

فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَاَبُوْدَاوٗد

بالاے سه روز پس بمیرد درآید در آتش دوزخ روایت کرد احمد و ابو داؤد

وَعَنْ اَبِيْ خِرَاشٍ السُّلَمِيِّ رضـ اَنَّهٗ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ

واز ابی خراش سلمی رضـ مرویست که وے شنید آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ هَجَرَ اَخَاهُ سَنَةً فَهُوَ

صلی اللہ علیہ وسلم که میگفت کسیکه هجران کند برادر خود را یکسال پس این

كَسَفْكِ دَمِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗد وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ

هجران گویا خون او ریختن ست روایت کرد ابو داؤد واز ابی هریره رضـ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَحِلُّ لِمُؤْمِنٍ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم که میگفت حلال نیست مومن را

اَنْ يَّهْجُرَ مُؤْمِنًا فَوْقَ ثَلٰثٍ فَاِنْ مَرَّتْ بِهٖ ثَلٰثٌ فَلْيَلْقَهٗ فَلْيُسَلِّمْ

که هجران کند مومن را بالای سه روز پس اگر بگذرد بر مومن سه روز پس باید که پیش آید او را پس باید که سلام کند

عَلَيْهِ فَاِنْ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ فَقَدِ اشْتَرَكَا فِي الْاَجْرِ وَاِنْ لَّمْ يَرُدَّ

بروی پس اگر رد کرد سلام را و جواب داد او را پس بتحقیق شریک شدند هر دو در اجر و ملت

عَلَيْهِ فَقَدْ بَاءَ بِالْاِثْمِ وَخَرَجَ الْمُسْلِمُ مِنَ الْهِجْرَةِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗد

و اگر رد نکرد سلام را و جواب نداد پس بتحقیق رجوع کرد و بازگشت بگناه و بیرون آمد سلام دهنده از گناه هجران روایت کرد

وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز ابی درداء رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِاَفْضَلَ مِنْ دَرَجَةِ الصِّيَامِ وَالصَّدَقَةِ

وسلم آیا خبر دهم شما را بعملے که فاضلتر ست از درجه روزه و صدقه

عَوْرَةَ اَخِیْهِ الْمُسْلِمِ یَتَّبِعِ اللّٰهُ عَوْرَتَهٗ وَمَنْ یَتَّبِعِ اللّٰهُ عَوْرَتَهٗ

خدا تعالی عیب اورا و کسیکه تتبع کند خدا تعالی عیبهای اورا رسوا گرداند اورا اگرچه

یَفْضَحْهُ وَلَوْ فِیْ جَوْفِ رَحْلِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ

باشد آنکس پنهان درمیان منزل خود رواه ترمذی

سَعِیْدِ بْنِ زَیْدٍ رضـ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

واز سعید بن زید رضـ روایت است از آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ اِنَّ مِنْ اَرْبَی الرِّبٰوا الْاِسْتِطَالَةَ فِیْ عِرْضِ الْمُسْلِمِ بِغَیْرِ حَقٍّ

که فرمود آنحضرت صـ بدرستیکه از بدترین رباها دراز کردن زبان است در آبروی مسلمان بناحق

رَوَاهُ اَبُوْدَاؤُدَ وَالْبَیْهَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنْ

رواه ابوداود و بیهقی در شعب ایمان

اَنَسٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا عُرِجَ

واز انس رضـ مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم هرگاه بالا برد

بِیْ رَبِّیْ مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ اَظْفَارٌ مِنْ نُحَاسٍ یَخْمِشُوْنَ

مرا پروردگار من گذشتم بقومی که مرایشان را ناخنان است از مس که میخراشند

وُجُوْهَهُمْ وَصُدُوْرَهُمْ فَقُلْتُ مَنْ هٰؤُلَآءِ یَا جِبْرَئِیْلُ

رویهای خود را و سینهای خود را پس گفتم کیستند این قوم ای جبرئیل

قَالَ هٰؤُلَآءِ الَّذِیْنَ یَاْکُلُوْنَ لُحُوْمَ النَّاسِ وَیَقَعُوْنَ

گفت جبرئیل این آنجماعت اند که میخورند گوشتهای مردم را بغیبت و دشنام و واقع شوند

فِیْ اَعْرَاضِهِمْ رَوَاهُ اَبُوْدَاؤُدَ وَعَنِ الْمُسْتَوْرِدِ

در آبروریزی مردم رواه ابوداود واز مستورد

عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَکَلَ بِرَجُلٍ مُسْلِمٍ

روایت است از آنحضرت صلی الله علیه وسلم که فرمود آنحضرت کسیکه بخورد بسبب مرد مسلم

أُكْلَةً فَإِنَّ اللّٰهَ يُطْعِمُهُ مِثْلَهَا مِنْ جَهَنَّمَ وَمَنْ كُسِيَ ثَوْبًا

پس بدرستیکه خدا میخوراند آن غیبت گر را مثل آن لقمه از آتش وکسیکه بپوشاند نفس خود را جامه

بِرَجُلٍ مُسْلِمٍ فَإِنَّ اللّٰهَ يَكْسُوهُ مِثْلَهُ مِنْ جَهَنَّمَ وَمَنْ قَامَ

بسبب مردی مسلمان بدرستیکه خدا تعالی می پوشاند او را مانند آن از آتش وکسیکه بایستد کردے در

بِرَجُلٍ مَقَامَ سُمْعَةٍ وَرِيَاءٍ فَإِنَّ اللّٰهَ يَقُومُ لَهُ مَقَامَ

مقام شنوانیدن ونمودن محاسن را بدرستیکه خدای ایستد برائے وے در مقام سمعه

سُمْعَةٍ وَرِيَاءٍ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ

وریا روز قیامت رواه ابو داود

اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز انس رض مرویست که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

كَادَ الْفَقْرُ اَنْ يَّكُوْنَ كُفْرًا وَّكَادَ الْحَسَدُ اَنْ يَّغْلِبَ الْقَدَرَ

نزدیک ست که فقر کفر گردد ونزدیک ست حسد که غالب کند تقدیر الہی را

وَعَنْ جَابِرٍ رض عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وروایت ست از جابر گفت جابر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ مَنِ اعْتَذَرَ اِلٰى اَخِيْهِ فَلَمْ يَعْذِرْهُ اَوْ لَمْ يَقْبَلْ عُذْرَهٗ

فرمود کسیکہ عذر خواهی کند بسوی برادر خود پس معذور ندارد او را آن برادر یا قبول ندارد

كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ خَطِيْئَةِ صَاحِبِ مَكْسٍ رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ

عذر او را باشد بروی گناه مانند گناه خداوند مکس روایت کرد این دو حدیث را

فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَقَالَ الْمَكَّاسُ الْعَشَّارُ وَعَنْ

بیہقی در شعب ایمان وگفت مکاس ده یک گیرنده است

اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقَاطَعُوْا

واز انس رض مرویست از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم که فرمود قاطع نکنید

وَلَا تَدَابَرُوْا وَلَا تَحَاسَدُوْا وَلَا تَبَاغَضُوْا وَكُوْنُوْا عِبَادَ اللّٰهِ

ونہ تدابر ونہ بایکدیگر حسد کنید ونہ بغض وکینہ دارید و باشید شما

اِخْوَانًا لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَّهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ رَوَاهُ ابْنُ النَّجَّارِ

بندگان خدا برادران حلال نیست مر مسلم را این کہ ترک کند برادر خود را زاید از سہ روز رواہ ابن النجار

بَابُ الْحَذَرِ وَالتَّاَنِّیْ فِی الْاُمُوْرِ

باب الحذر و درنگ در امور

وَالَّذِيْنَ اسْتَجَابُوْا لِرَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَمْرُهُمْ شُوْرٰى

وآنانکہ اجابت کردند برای پروردگار خویش وبپا داشتند نماز را وکار ایشان مشورتست

بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ه فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ

میان شان وانچہ روزی دادیم ایشان از آنفقہ میکنند پس درگذر از ایشان و آمرزش خواہ

وَشَاوِرْهُمْ فِی الْاَمْرِ فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَيَدْعُ

از من برای ایشان ومشورت نمائی با ایشان در کار پس چون قصد کاری کردی پس توکل بر خداکن ومیخواند آدمی

الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهٗ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُوْلًا ه

وقت غضب بدی را مثل خواندن او نیکی را وہست آدمی شتاب کنندہ در دعا

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ

وازپی مرو انچہ نیست مر ترا بآن دانش بدرستیکہ گوش وچشم و دل ہمہ

كُلُّ اُولٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُوْلًا عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رض

اینہاست از خود پرسیدہ شدہ واز ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ

مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود گزیدہ نشود مسلمان

مِنْ جُحْرٍ وَّاحِدٍ مَّرَّتَيْنِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سَهْلِ بْنِ

از یک سوراخ دو بار متفق علیہ واز سہل بن

سَعْدِنِ السَّاعِدِيِّ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سعد ساعدی رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ اَلْاَنَاءَةُ مِنَ اللّٰهِ وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

فرمود کہ درنگ در کارہا از خدا و مرضی اوست و شتابی از شیطان ست و مطلوب اوست رواہ ترمذی

وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز ابی سعید رض مروی است گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا حَلِيْمَ اِلَّا ذُوْ عَثْرَةٍ وَلَا حَكِيْمَ اِلَّا ذُوْ تَجْرِبَةٍ

علیہ وسلم نیست حلیم کامل مگر خداوند لغزش آنکہ در ذلت افتادہ باشد و نیست حکیم

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ رَجُلًا قَالَ

مگر صاحب تجربہ رواہ احمد و ترمذی و از انس رض مرویست کہ مردی گفت مر

لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوْصِنِيْ قَالَ خُذِ الْاَمْرَ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم اندرز کن مرا فرمود بگیر کار را با پایان کار نگریستن یعنی

بِالتَّدْبِيْرِ فَاِنْ رَاَيْتَ فِيْ عَاقِبَتِهٖ خَيْرًا فَامْضِهٖ وَاِنْ خِفْتَ

ببینی در پایان او نیکی را پس کن آنرا و اگر بترسی و گمان بری گمراہی را

غَيًّا فَاَمْسِكْ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ مُصْعَبِ

پس نگاہ دار خود را از کردن آن کار رواہ فی شرح السنۃ و از مصعب

ابْنِ سَعْدٍ رض عَنْ اَبِيْهِ قَالَ الْاَعْمَشُ لَا اَعْلَمُهٗ اِلَّا عَنِ النَّبِيِّ

بن سعد رض روایت ست از پدرش گفت اعمش کہ راوی این حدیث ست نمیدانم این حدیث را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ التُّؤَدَةُ فِيْ كُلِّ شَيْءٍ خَيْرٌ اِلَّا فِيْ عَمَلِ

مگر از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت باہستگی رفتن در ہر چیز بہتر ست

الْاٰخِرَةِ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مگر در عمل آخرت رواہ ابو داود و از جابر رض مرویست کہ آنحضرت

۱۳ یعنی نیست حلیم کامل مگر آنکہ در ذلت و معصیت افتادہ باشد و خطا و خلل دیدہ و خجالت کشیدہ ... اطلاع برد و عیب پوشی کند ... حلیم ... و عفو ... ۱۲

۱۴ سکون ... تا نی ... اشعۃ اللمعات ۱۲

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْمَجَالِسُ بِالْاَمَانَةِ اِلَّا ثَلٰثَةَ مَجَالِسَ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود کہ مجلسہا با امانت ست مگر سہ مجلس و سہ سخن کہ در مجلس شنوند واجب گردد

سَفْكُ دَمٍ حَرَامٍ اَوْ فَرْجٌ حَرَامٌ اَوِ اقْتِطَاعُ مَالٍ بِغَيْرِ حَقٍّ

نقل یکے ریختن خون حرام دوم فرج حرام یعنے زنا کردن سوم ازمال کسی گرفتن بظلم یعنی کسی گفت میکشم فلانرا

رَوَاهُ اَبُوْ دَاؤُدَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

یا زنا کنم یا مال میگیرم فلانرا باید کہ باین جماعت این سخن رسانند رواه ابوداود واز ابن عمر رض مرویست کہ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الرَّجُلَ لَيَكُوْنُ مِنْ اَهْلِ الصَّلٰوةِ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ مردے میباشد از اہل نماز

وَالصَّوْمِ وَالزَّكٰوةِ وَالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ حَتّٰى ذَكَرَ سِهَامَ الْخَيْرِ كُلَّهَا

وروزه و زکوٰة وحج وعمره تا آنکہ ذکر کرد آنحضرت ص ہمہ حصص نیکی را

وَمَا يُجْزٰى يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِلَّا بِقَدْرِ عَقْلِهِ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رض

وجزا داده نمی شود آنمرد در روز قیامت مگر باندازهٔ عقل او واز ابی ذر رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا اَبَا ذَرٍّ لَا عَقْلَ

مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود اے ابوذر نیست ہیچ عقل

كَالتَّدْبِيْرِ وَلَا وَرَعَ كَالْكَفِّ وَلَا حَسَبَ كَحُسْنِ الْخُلُقِ

مثل تدبیر ونیست ورع و پرہیزگاری مانند کف از محارم ونیست حسب و فضیلت مثل حسن خلق

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابن عمر رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اَلْاِقْتِصَادُ فِي النَّفَقَةِ نِصْفُ الْمَعِيْشَةِ وَالتَّوَدُّدُ اِلَى النَّاسِ

میانہ روی کردن در خرچ نصف معیشت ست و دوستی از مردم نصف عقل ست

نِصْفُ الْعَقْلِ وَحُسْنُ السُّؤَالِ نِصْفُ الْعِلْمِ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ

ونیک کردن سوال از علم نصف علم ست روایت کرد بیہقی

الأحاديث الثلثة في شعب الايمان

این ہر سہ حدیث را در شعب ایمان

باب الرفق والحياء وحسن الخلق

این باب در فضیلت نرمی و شرم و خوشخوئی است

ولا تستوي الحسنة ولا السيئة ادفع بالتي هي احسن

و برابر نیست نیکی و بدی دور کن بآنکه آن نیکوست

فاذا الذي بينك وبينه عداوة كانه ولي حميم ه وما يلقاها

پس ناگاہ آنکہ میان تو و میان وی دشمنی ست گویا او دوست مہربان و نہ پیش آید

الا الذين صبروا وما يلقاها الا ذو حظ عظيم ه خذ العفو

این را مگر آنانکہ صبر کردند و نہ پیش آید این را مگر خداوند بہرۂ بزرگ فرا گیر عفو را

وأمر بالمعروف واعرض عن الجاهلين ه انك لعلى

و فرما نیکوئی و روی گردان از نادان و بدرستی تو ہر آئینہ

خلق عظيم عن عائشة رض قالت قال النبي صلى الله

بر خوئی بزرگی از عائشہ رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ

عليه وسلم من اعطي حظه من الرفق اعطي حظه

علیہ وسلم کسیکہ دادہ شد او را نصیب او از نرمی و لطف دادہ شد او را نصیب

من خير الدنيا والاخرة ومن حرم حظه من الرفق

او از نیکی دنیا و آخرت و کسیکہ محروم گردانیدہ شد از نصیب وی از نرمی محروم گردانیدہ شد

حرم حظه من خير الدنيا والاخرة رواه في شرح السنة

از نصیب وی از نیکی دنیا و آخرت رواہ فی شرح السنۃ

وعن عبد الله بن مسعود رض قال قال رسول الله صلى الله

و از عبد اللہ بن مسعود رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلَى النَّارِ وَبِمَنْ يَحْرُمُ

علیه وسلم آیا خبر ندہم شمارا کہ کیست حرام ست وی بر آتش

النَّارُ عَلَيْهِ عَلَى كُلِّ هَيِّنٍ لَيِّنٍ قَرِيبٍ سَهْلٍ رَوَاهُ أَحْمَدُ

و آتش بروے حرام ست بر ہر آرمیدہ آہستہ رو و نرم طبع رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

و ترمذی و روایت ست از ابی ہریرہ رضـ از آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُؤْمِنُ غِرٌّ كَرِيمٌ وَالْفَاجِرُ خَبٌّ لَئِيمٌ

علیه وسلم فرمود مسلمان فریب خورندہ است از جہت کرم و فاجر فریبندہ است

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ مَكْحُوْلٍ رضـ

از جہت لئیمی رواہ احمد و ترمذی و ابو داؤد و از مکحول تابعی رضـ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُوْنَ

روایت گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم کہ مسلمانان آرمیدہ

هَيِّنُوْنَ لَيِّنُوْنَ كَالْجَمَلِ الْأَنِفِ إِنْ قِيْدَ انْقَادَ وَإِنْ أُنِيْخَ

و نرم و منقاد اند ہمچو شتر کہ در بینی مہار از چوب انداختہ اند اگر کشیدہ شود می نہد گردن خود را

عَلَى صَخْرَةٍ اسْتَنَاخَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مُرْسَلًا وَعَنْ

و اگر نشاندہ شود بر سنگی می نشیند ہم بر سنگ روایت کرد ترمذی از روی مرسل این حدیث را

عَائِشَةَ رضـ قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از عائشہ رضـ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم نمیخواہد اللہ تعالی باہل خانہ نرمی را

لَا يُرِيْدُ اللّٰهُ بِأَهْلِ بَيْتٍ رِفْقًا إِلَّا نَفَعَهُمْ وَلَا يَحْرِمُهُمْ

مگر آنکہ سود کند رفق ایشانرا و محروم نمیگرداند ایشانرا از نرمی مگر آنکہ زیان کند حرمان از

إِيَّاهُ إِلَّا ضَرَّهُمْ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ

رفق ایشان را روایت کرد این حدیث را بیہقی در شعب ایمان

ابْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُسْلِمُ

و از ابن عمر رض از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مرویست فرمود مسلمانیکہ

الَّذِيْ يُخَالِطُ النَّاسَ وَيَصْبِرُ عَلٰى اَذَاهُمْ اَفْضَلُ مِنَ الَّذِيْ

آمیزش میکند مردمان را و صبر میکند بر ایذاے ایشان زیادہ تر است در اجر و ثواب از مسلمانی

لَا يُخَالِطُهُمْ وَلَا يَصْبِرُ عَلٰى اَذَاهُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

کہ آمیزش نمیکند باایشان و صبر نکند بر ایذاے شان روایت ست از ترمذی و ابن ماجہ

وَعَنْ سَهْلِ ابْنِ مُعَاذٍ عَنْ اَبِيْهِ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

و از سہل بن معاذ از پدرش مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ يَقْدِرُ عَلٰى اَنْ يُنْفِذَهُ

علیہ وسلم فرمود کسیکہ فرو خورد خشم را در حال آنکہ وے قادرست بر گذرانیدن خشم

دَعَاهُ اللّٰهُ عَلٰى رُؤُسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حَتّٰى يُخَيِّرَهُ فِيْ اَيِّ

و روان کردن آن بخواند او را خدا تعالیٰ در حضور خلایق روز قیامت تا آنکہ اختیار بدہد

الْحُوْرِ شَاءَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاَبُوْدَاوُدَ وَعَنْ عِمْرَانَ

در ہر حوریکہ خواہد روا ترمذے و ابو داود و از عمران

ابْنِ حُصَيْنٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن حصین رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

اَلْحَيَاءُ لَا يَاْتِيْ اِلَّا بِخَيْرٍ وَفِيْ رِوَايَةٍ اَلْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

کہ حیا نمی آرد مگر نیکی را و در روایت دیگر نیکوست حیا ہمہ اقسام او متفق علیہ

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از ابن مسعود رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِمَّا اَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النُّبُوَّةِ

علیہ وسلم بدرستیکہ از جملہ آنچہ دریافتہ اند مردم از کلام انبیائے سابق

الْأُوْلٰى إِذَا لَمْ تَسْتَحْيِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

اینکہ چون شرم نداری بکن آنچہ میخواہی زیراکہ مانع حیاست رواہ بخاری

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اَلْحَيَاءُ مِنَ الْإِيْمَانِ وَالْإِيْمَانُ فِي الْجَنَّةِ وَالْبَذَاءُ مِنَ الْجَفَاءِ

شرم داشتن از فعل قبیح از ایمان ست و ایمان یعنی اہل ایمان در بہشت و فحش و سخن بد

وَالْجَفَاءُ فِي النَّارِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

از بدیست و بدی یعنی اہل جفا در آتش ست رواہ احمد و ترمذی

ابْنِ عُمَرَ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الْحَيَاءَ

واز ابن عمر رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ حیا

وَالْإِيْمَانَ قُرَنَاءُ جَمِيْعًا فَإِذَا رُفِعَ أَحَدُهُمَا رُفِعَ الْآخَرُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ

و ایمان ہر دو بہم پیوستہ لازم یکدیگرند پس ہرگاہ برداشتہ شود از شخصی یکی ازین دو برداشتہ

فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى

شود دیگرے روایت کرد بیہقی این حدیث را در شعب ایمان واز نواس بن سمعان رضی اللہ تعالی

عَنْهُ قَالَ سَأَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْبِرِّ

عنہ مرویست کہ سوال کردم از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از نیکی

وَالْإِثْمِ فَقَالَ الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ

و بدی پس فرمود نیکی یعنی عمدہ اقسام نیکی خوش خوئی ست و موجب بدی عملیست کہ تردد آرد

وَكَرِهْتَ أَنْ يَّطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

در سینہ تو و ناخوش داری کہ واقف شوند مردم بران عمل رواہ مسلم

عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز عبد اللہ بن عمر رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

بدرستیکہ از جملۂ محبوب ترین شما بسوے من نیک ترین شما اند از روے اخلاق رواہ البخاری

وَعَنْهُ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وہم از عبد اللہ بن عمر رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

بدرستیکہ از جملۂ اخیار شما نیک ترین شما اند از روے اخلاق متفق علیہ

أَبِي الدَّرْدَاءِ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی درداء رضـ مرویست از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ إِنَّ أَثْقَلَ شَيْءٍ يُوْضَعُ فِي مِيْزَانِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

فرمود آنحضرت بدرستیکہ گران ترین چیزیکہ نہادہ شود در ترازوے مسلمان روز قیامت

خُلُقٌ حَسَنٌ وَإِنَّ اللّٰهَ يُبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَذِيَّ

خوے نیک ست و بدرستیکہ خدا تعالیٰ دشمن میدارد از حد ادب گذرندہ بیحیا و بیہودہ گوئی را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رضـ قَالَتْ سَمِعْتُ

رواہ ترمذی　　واز عائشہ رضـ مرویست گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ إِنَّ الْمُؤْمِنَ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم را کہ می گفت　بدرستیکہ مسلمان

لَيُدْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهٖ دَرَجَةَ قَائِمِ اللَّيْلِ وَصَائِمِ النَّهَارِ

ہر آئینہ مے یابد بسبب حسن خلق درجۂ نماز گزارندہ در شب و روزہ دارندہ در روز

رَوَاهُ أَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْ مَالِكٍ بَلَغَهٗ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

رواہ ابو داؤد　　واز مالک　　روایت ست کہ رسیدہ است

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بُعِثْتُ لِأُتَمِّمَ حُسْنَ الْأَخْلَاقِ

اورا کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود برانگیختہ شدہ ام برای آنکہ تمام بیان کنم و بکمال رسانم حسن اخلاق ۱۲۱

رَوَاهُ فِي الْمُوَطَّاءِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ

و روایت در موطاست واز ابی ہریرہ رضا مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلَا اُنَبِّئُكُمْ بِخِيَارِكُمْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آیا خبر دہم شمارا آگاہ نگردانم شمارا بآنکہ

قَالُوْا بَلٰى قَالَ خِيَارُكُمْ اَطْوَلُكُمْ اَعْمَارًا وَّاَحْسَنُكُمْ اَخْلَاقًا

بہترین شما چہ کسانند گفتند آری خبر دہ ما را فرمود بہترین شما درازترین شمااند از روی عمر

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْهُ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ونیکترین شما از روی اخلاق روایت کرد احمد وہم از وی رضـ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَكْمَلُ الْمُؤْمِنِيْنَ اِيْمَانًا اَحْسَنُهُمْ خُلُقًا

علیہ وسلم فرمود کامل ترین مسلمانان از روے ایمان نیک ترین ایشانند از روے خلق

رَوَاهُ اَبُوْ دَاوُدَ وَالدَّارِمِيُّ

رواہ ابو داؤد و دارمے

كِتَابُ الزُّهْدِ وَالرِّقَاقِ

کتاب در بیان زہد و ریاضت

اِعْلَمُوْا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ وَّزِيْنَةٌ وَّتَفَاخُرٌ

بدانید آنرا کہ زندگانی این سرائے بازیست بیہودہ وآرایش و نازیدن میان

بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ

خویشتن و بسیاری در مالہا و فرزندان مانند باران کہ شگفت آرد مزارعان را رستہ آن

الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرٰىهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُوْنُ حُطَامًا

پس خشک شود پس بہ بینی آن را زرد ترشدہ پس گردد درہم شکستہ

يٰاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَآ اَوْلَادُكُمْ

اے آنانکہ گرویدہ اید مشغول نگرداند شمارا مالہاے شما و فرزندان شما

عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُوْنَ ٥

از یاد خدا وہرکہ کند این پس آن گروہ ایشانند زیانکاران

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ وَاَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ

اے آنانکہ گرویدہ اید بدرستیکہ از زنان شما و فرزندان شما دشمنند

فَاحْذَرُوْهُمْ وَاِنْ تَعْفُوْا وَتَصْفَحُوْا وَتَغْفِرُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ

برائے شما پس بترسید وا گر عفو کنید و درگذارید و بیامرزید پس بدرستی خدا آمرزندہ است

رَّحِيْمٌ ٥ اِنَّمَآ اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللّٰهُ عِنْدَهٗٓ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ٥

ومہربانست جز این نیست کہ اموالے شما و اولاد شما آزمائشی ست و خدا نزد اوست مزد بزرگ

فَمَآ اُوْتِيْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ

پس آنچہ دادہ شوید از چیزے پس برخورداری زندگانی این سرا ست و آنچہ نزد خداست

خَيْرٌ وَّاَبْقٰى لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ عَنْ

بہتر ست و پایندہ تر مر آنہا را کہ گرویدہ اند و بر پروردگار خویش توکل میکنند

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابن عباس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

نِعْمَتَانِ مَغْبُوْنٌ فِيْهِمَا كَثِيْرٌ مِّنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ

دو نعمت اند کہ زیان زدہ شوند دران دو نعمت بسیاری از مردم یکے صحت بدن و دیگر فراغت

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ الْمُسْتَوْرِدِ بْنِ شَدَّادٍ رض قَالَ سَمِعْتُ

رواہ بخاری واز مستورد بن شداد رض مرویست گفت شنیدم

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ وَاللّٰهِ مَا الدُّنْيَا

آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت بخدا سوگند نیست دنیا در مقابلہ

فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا مِثْلُ مَا يَجْعَلُ اَحَدُكُمْ اِصْبَعَهٗ فِي الْيَمِّ

آخرت مگر مانند آنچہ مے اندازد یکے از شما انگشت خود را در دریا

فَلْيَنْظُرْ بِمَ يَرْجِعُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جَابِرٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ

پس باید که ببیند بچه باز گردد رواه مسلم واز جابر رض مرویست که آنحضرت

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِجَدْيٍ اَسَكَّ مَيِّتٍ قَالَ اَيُّكُمْ

صلی الله علیه وسلم گذشت بر بزغاله بریده گوش یا لی گوش مرده افتاده گفت برای

يُحِبُّ اَنَّ هٰذَا لَهٗ بِدِرْهَمٍ فَقَالُوْا مَا نُحِبُّ اَنَّهٗ لَنَا بِشَيْءٍ

حقارت کدام یکی از شما دوست میدارد که این بزغاله مر او را باشد بدل یک درهم پس گفتند صحابه که دوست

قَالَ فَوَاللهِ لَلدُّنْيَا اَهْوَنُ عَلَى اللهِ مِنْ هٰذَا عَلَيْكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

که باشد مارا بهیچ چیزے گفت آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس سوگند بخدای هر آینه دنیا خوارتر نزد خداتعالیٰ

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

ازین بزغاله که نزد شماست رواه مسلم واز ابی هریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

وَسَلَّمَ اَلدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

که دنیا بمثابه زندانست مر مسلمان را و بمنزله بهشت ست مر کافران را رواه مسلم

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

واز انس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ اِنَّ اللهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً يُعْطٰى بِهَا فِى الدُّنْيَا

وسلم بدرستیکه خداتعالیٰ کم نمیکرداند مسلمان را نیکی را که داده میشود بسبب آن حسنه در دنیا

وَيُجْزٰى بِهَا فِى الْاٰخِرَةِ وَاَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتِ

و جزا داده میشود بآن حسنه در آخرت و اما کافر را پس خورانیده میشود بسبب حسناتیکه کرده است

مَا عَمِلَ بِهَا لِلّٰهِ فِى الدُّنْيَا حَتّٰى اِذَا اَفْضٰى اِلَى الْاٰخِرَةِ لَمْ يَكُنْ لَهٗ

برای خدا در دنیا تا آنکه چون میرسد بسوئے آخرت نمی باشد که جزا داده میشود

حَسَنَةٌ يُجْزٰى بِهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

بآن نیکی رواه مسلم واز ابی هریره رض

۱ه اسک یعنی صغیر الاذنین یا مقطوع الاذنین ۱۲

۲ه یا علیم الاذنین یا ظاهر منفعل لقمعان متعدی بدو مفعول است ۱۲

قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم حجبت النار

مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم پوشیده شده است آتش دوزخ

بالشهوات وحجبت الجنة بالمکاره متفق علیه الا عند

بشهوتها و لذتها و پوشیده شده است بهشت بمشقتها و سختیها متفق علیه مگر نزد

مسلم حفت بدل حجبت وعن ابی هریرة رض قال

مسلم اینچنین حفت برائے حجبت معنے هر دو یکیست واز ابی هریره رض مرویست گفت

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول العبد مالی

که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم که میگوید بنده مال من یعنی افتخار میکند دران بدرستیکه

مالی ان ماله من ماله ثلث ما اکل فافنی اولبس فابلی

آنچه مراوراست از مال وی سه چیزیست که خورد پس سپری گردانید آنرا یا جامه که پوشید و کهنه گردانید

او اعطی فاقتنی وما سوی ذلک فهو ذاهب وتارکه

آنرا یا بخشش کرد بکسے پس جمع کرد و هرچه جز این سه چیز است رونده است از دست

للناس رواه مسلم وعن انس رض قال قال رسول الله

وگذارنده است آنرا برائے مردم رواه مسلم واز انس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صلی الله علیه وسلم یتبع المیت ثلثة فیرجع اثنان

صلی الله علیه وسلم میرود در پے میت سه چیز پس باز میگردد دو چیز و باقی میماند باو یک چیز

ویبقی معه واحدة یتبعه اهله وماله وعمله فیرجع

در پے میرود او را اهل او و مال او و عمل او پس باز می گردد

اهله وماله ویبقی عمله متفق علیه وعن عبد الله

اهل وے و مال وے و باقی میماند همراه وے کردار او متفق علیه واز عبد الله

ابن مسعود رض قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم

ابن مسعود رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

اَيُّكُمْ مَالُ وَارِثِهٖ اَحَبُّ اِلَيْهِ مِنْ مَّالِهٖ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

کدام یکی از شماست که مال وارث محبوب‌تر است نزد وے از مال خودش گفتند صحابه یا رسول الله

مَا مِنَّا اَحَدٌ اِلَّا مَالُهٗ اَحَبُّ اِلَيْهِ مِنْ مَّالِ وَارِثِهٖ قَالَ فَاِنَّ

نیست از ما هیچ یکے مگر آنکه باشد مال او نزد وے محبوب‌تر از مال وارث و گفت آنحضرت ﷺ بدرستیکه

مَالَهٗ مَا قَدَّمَ وَمَالَ وَارِثِهٖ مَا اَخَّرَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

مال وے چیزیست که پیشتر فرستاده است آنرا و مال وارث اوست آنچه پس گذاشت رواه البخاری

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی هریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم نیست توانگری از بسیاری مال

لَيْسَ الْغِنٰى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ وَلٰكِنَّ الْغِنٰى غِنَى النَّفْسِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

ومتاع دنیاوی ولیکن توانگری توانگری نفس ست بقناعت وقلت همت متفق علیه

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابی هریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم کیست که بیاموزد

مَنْ يَّاْخُذُ عَنِّيْ هٰؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ فَيَعْمَلُ بِهِنَّ اَوْ يُعَلِّمُ

ویادگیرد از من این کلمات را که بعد ازین گویم پس بکار بندد آنرا یا بیاموزد کسے را که

مَنْ يَّعْمَلُ بِهِنَّ قُلْتُ اَنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَاَخَذَ بِيَدِيْ فَعَدَّ خَمْسًا

بکار بندد آنرا گفتم انا یا رسول الله ﷺ پس گرفت آنحضرت ﷺ دست مرا پس شمار کرد پنج چیز را

فَقَالَ اتَّقِ الْمَحَارِمَ تَكُنْ اَعْبَدَ النَّاسِ وَارْضَ بِمَا قَسَمَ اللّٰهُ

پس فرمود اول اینکه پرهیز کن محارم را باشی تو عبادت کننده‌ترین مردم دوم اینکه راضی وخرسند باشی

لَكَ تَكُنْ اَغْنَى النَّاسِ وَاَحْسِنْ اِلٰى جَارِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا

بآنچه قسمت نهاده است خدا باشی تو غنی‌ترین مردم سوم نیکی کن بسوی همسایه خود باشی تو مومن کامل

وَاَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُسْلِمًا وَلَا تُكْثِرِ الضَّحِكَ

وچهارم آنکه دوست داری نفس خود را از چیز دنیا وآخرت باشی تو مسلمان کامل پنجم بسیار مکن خنده

فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحِكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

زیرا کہ بسیار خندہ میمیراند دل را وسخت میگرداند او را وغفلت می آرد از یاد خدا رواہ احمد وترمذی

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ الْأَوْدِيِّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

واز عمرو بن میمون اودی مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِرَجُلٍ وَّهُوَ يَعِظُهُ اِغْتَنِمْ خَمْسًا

مرد برا در انحالیکہ آنحضرت پند میکرد آنمرد را غنیمت شمار پنج چیز را پیش پنج چیز غنیمت شمار

قَبْلَ خَمْسٍ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَصِحَّتَكَ قَبْلَ

جوانی را پیش از پیری وغنیمت شمار تندرستی را پیش از بیماری وغنیمت شمار توانگری را پیش

سُقْمِكَ وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَ

از فقر وغنیمت شمار فراغ وقت را پیش از شواغل ومشوشات وغنیمت شمار زندگانی را

حَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مُرْسَلًا وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

پیش از موت خود روایت کرد ترمذی از روے مرسل وگفت ابی ہریرہ رض

أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَلَا إِنَّ الدُّنْيَا

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آگاہ باشید بدرستیکہ دنیا رانده شده است از درگاه

مَلْعُوْنَةٌ مَّلْعُوْنٌ مَا فِيْهَا إِلَّا ذِكْرُ اللّٰهِ وَمَا وَالَاهُ وَعَالِمٌ أَوْ مُتَعَلِّمٌ

رحمت درانده شده است ہر چیز کہ در ان ست مگر ذکر خدا وچیزیکہ دوست میدارد وی تعالی آنرا

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ سَهْلِ ابْنِ سَعْدٍ

وعالم ومتعلم رواہ ترمذی وابن ماجہ واز سہل بن سعد رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا

مرویست گفت کہ فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم اگر میبود دنیا کہ برابر میشد نزد خدا بازوی

تَعْدِلُ عِنْدَ اللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍ مَّا سَقٰى كَافِرًا مِّنْهَا شَرْبَةً

پشہ را نمی نوشانید ہیچ کافرے را از دنیا یک آب خوردنی

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِي مُوسَى رض

رواه احمد و ترمذی و ابن ماجه و روایت ست از ابی موسی رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَحَبَّ دُنْيَاهُ

گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم کسیکه دوست میدارد دنیای خودرا

أَضَرَّ بِآخِرَتِهِ وَمَنْ أَحَبَّ آخِرَتَهُ أَضَرَّ بِدُنْيَاهُ فَآثِرُوْا مَا يَبْقَى

زیان میرساند آخرت خودرا و کسیکه دوست میدارد آخرت خودرا زیان میرساند دنیای خودرا

عَلَى مَا يَفْنَى رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ

پس اختیار کنید چیزیرا که باقی ست بر چیزیکه فانی ست رواه احمد و بیهقی در شعب الایمان

أَبِي هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لُعِنَ عَبْدُ

واز ابی هریره رض روایت از آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود لعنت کرده شده باد بندهٔ دینار

الدِّيْنَارِ وَلُعِنَ عَبْدُ الدِّرْهَمِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

ولعنت کرده شود بندهٔ درهم رواه ترمذی

كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رض عَنْ أَبِيْهِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ

واز کعب بن مالک رض روایت گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا ذِئْبَانِ جَائِعَانِ أُرْسِلَا فِي غَنَمٍ فَأَفْسَدَ لَهَا

علیه وسلم نیستند دو گرگ گرسنه که فرستاده شدند در گوسپندان پس تباه کنند

مِنْ حِرْصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِيْنِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مر گوسپندان را از حرص مرد بر مال و جاه مر دین را رواه ترمذی

وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ

و دارمی واز انس رض روایت که گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّفَقَةُ كُلُّهَا فِي سَبِيْلِ اللهِ إِلَّا الْبِنَاءَ فَلَا خَيْرَ

علیه وسلم خرچ کردن همه در راه خداست مگر خرچ در بنا که عمارت پس نیست نیکی

فِيهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

و ثواب در وی. روایت کرد ترمذی و هم از وی روایت است که آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ يَوْمًا وَنَحْنُ مَعَهُ فَرَأَى قُبَّةً مُشْرِفَةً

علیه وسلم بیرون آمد روزی و ما با وی بودیم پس دید آنحضرت قبهٔ بلند را

فَقَالَ مَا هٰذِهِ قَالَ أَصْحَابُهُ هٰذِهِ لِفُلَانٍ رَجُلٍ مِّنَ الْأَنْصَارِ

پس فرمود چیست این قبه گفتند صحابه این قبه است مر فلان کس را که از انصار است

فَسَكَتَ وَحَمَلَهَا فِي نَفْسِهِ حَتّٰى لَمَّا جَاءَ صَاحِبُهَا فَسَلَّمَ

پس آنحضرت خاموش ماندند ولیکن پوشیده داشتند این حکایت را در دل خود تا آنکه آمد صاحب آن

عَلَيْهِ فِي النَّاسِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ صَنَعَ ذٰلِكَ مِرَارًا حَتّٰى عَرَفَ

قبه پس سلام کرد بر آنحضرت در مردم پس روی گردانید آنحضرت از وی کرد آنحضرت این فعل را چند

الرَّجُلُ الْغَضَبَ فِيهِ وَالْإِعْرَاضَ عَنْهُ فَشَكَا ذٰلِكَ إِلٰى أَصْحَابِهِ

تا آنکه شناخت آن مرد خشم را در آنحضرت و روی گردانی از وی پس شکایت کرد آن مرد از آن

وَقَالَ وَاللهِ إِنِّي لَأُنْكِرُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اصحاب آنحضرت و گفت ... بخدا سوگند من نا آشنائی میبینم از آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالُوا خَرَجَ فَرَأَى قُبَّتَكَ فَرَجَعَ الرَّجُلُ إِلٰى قُبَّتِهِ فَهَدَمَهَا حَتّٰى

گفتند که قصه آنست که بیرون آمد آنحضرت پس دید قبهٔ ترا پس رجوع کرد آن مرد بسوی قبه

سَوَّاهَا بِالْأَرْضِ فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

خود پس منهدم کرد آنرا تا آنکه برابر ساخت آنرا بزمین پس بیرون آمد آنحضرت صلی الله علیه وسلم

ذَاتَ يَوْمٍ فَلَمْ يَرَهَا قَالَ مَا فَعَلَتِ الْقُبَّةُ قَالُوا شَكَا إِلَيْنَا

روزی پس ندیدند آن قبه را گفت آنحضرت چه شد آن قبه گفتند شکایت کرد بسوی ما صاحب او روی گردانی ترا

صَاحِبُهَا إِعْرَاضَكَ فَأَخْبَرْنَاهُ فَهَدَمَهَا فَقَالَ أَمَا إِنَّ كُلَّ

پس خبر دادیم او را حقیقت حال پس ویران کرد آنرا پس گفت آنحضرت آگاه باشید

بِنَاءٍ وَبَالٌ عَلٰى صَاحِبِهٖ اِلَّا مَا لَا يَعْنِيْ اِلَّا مَا لَا بُدَّ مِنْهُ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ

هر بنا سبب عذاب است بر صاحبش مگر چیزیکه نیست چاره ازان و ضروریست روایت کرد اینحدیث را ابو داود

وَعَنْ عُثْمَانَ رضـ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ لِابْنِ اٰدَمَ

و از عثمان رضـ مرویست که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود نیست مر آدمی را

حَقٌّ فِيْ سِوٰى هٰذِهِ الْخِصَالِ بَيْتٌ يَسْكُنُهٗ وَثَوْبٌ يُوَارِيْ

استحقاق در غیر این چند امور خانه که سکونت تواند کرد درو و بر قدر کفاف و جامه که بپوشد

بِهٖ عَوْرَتَهٗ وَجِلْفُ الْخُبْزِ وَالْمَاءِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

بدان عورت خود را و نان خشک که نان خورش و آب که بدان تا تشنگی بنشاند رواه ترمذی

سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضـ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ دُلَّنِيْ

و از سهل بن سعد رضـ مرویست گفت سهل آمد مردی پس گفت ای رسول خدا مرا راه بنمائی مرا بر کاریکه

عَلٰى عَمَلٍ اِذَا اَنَا عَمِلْتُهٗ اَحَبَّنِيَ اللّٰهُ وَاَحَبَّنِيَ النَّاسُ قَالَ اِزْهَدْ

چون من کنم آنرا دوست دارد مرا خدا و دوست دارند مرا آدمیان گفت آنحضرت نفرت کن

فِي الدُّنْيَا يُحِبَّكَ اللّٰهُ وَازْهَدْ فِيْمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبَّكَ النَّاسُ

و نخواه دنیا تا که دوست دارد ترا خدای تعالی و رغبت مکن در آنچه نزد مردم است تا دوست دارند مردم ترا

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضـ

رواه ترمذی و ابن ماجه و از ابن مسعود رضـ مرویست

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَامَ عَلٰى حَصِيْرٍ فَقَامَ

که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم خواب کرد بر بوریا پس خاست و بتحقیق تاثیر کرده بود

وَقَدْ اَثَّرَ فِيْ جَسَدِهٖ فَقَالَ ابْنُ مَسْعُوْدٍ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ لَوْ اَمَرْتَنَا

بوریا در تن مبارک او پس گفت ابن مسعود رضـ ای رسول اللہ اگر میفرمودی مارا که

اَنْ نَبْسُطَ لَكَ وَنَعْمَلَ فَقَالَ مَا لِيْ وَلِلدُّنْيَا وَمَا اَنَا وَالدُّنْيَا

بگسترانیم برای تو فرشهای نرم و بسازیم پس فرمود آنحضرت چه کار میکنم دنیا را و نیستم من و دنیا

إِلَّا كَرَاكِبٍ اِسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا رَوَاهُ أَحْمَدُ

مگر مانند سواری کہ سایہ جست زیر درختے پستر رفت وگذاشتت آن درخت را رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضـ قَالَ

والترمذی وابن ماجہ واز ابی امامہ رضـ مرویست

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرَضَ عَلَيَّ رَبِّي

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم عرض کرد برمن پروردگار من

لِيَجْعَلَ لِي بَطْحَاءَ مَكَّةَ ذَهَبًا فَقُلْتُ لَا يَا رَبِّ وَلٰكِنْ أَشْبَعُ

کہ بگرداند برای من بطحا مکۂ معظمہ را طلا پس گفتم نمیخواہم ای پروردگار من ولیکن میخواہم

يَوْمًا وَأَجُوْعُ يَوْمًا فَإِذَا جُعْتُ تَضَرَّعْتُ إِلَيْكَ وَذَكَرْتُكَ

سیر باشم روزے و گرسنہ باشم روزے پس چون گرسنہ باشم زاری کنم بسوی تو و یاد کنم ترا

وَإِذَا شَبِعْتُ حَمِدْتُكَ وَشَكَرْتُكَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

وچون سیر شوم ستایش تو کنم وسپاس گویم ترا رواہ احمد و ترمذی

الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِيْكَرِبَ رضـ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وروایت ست از مقدام بن معدیکرب رضـ گفت شنیدم آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وِعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ

علیہ وسلم را کہ میگفت کہ پر نکرد آدمی آوندی را بدتر از شکم بس ست

بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أُكُلَاتٌ يُقِمْنَ صُلْبَهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ

آدمی را لقمہ چند کہ راست وبرپا دارند استخوان پشت او را پس اگر ہست آدمی کہ البتہ بخورد

فَثُلُثٌ طَعَامٌ وَثُلُثٌ شَرَابٌ وَثُلُثٌ لِنَفَسِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

شکم را پس باید کہ حصہ سازد شکم را یک حصہ طعام ویک حصہ آب ویک حصہ برای نفس زدن تا ضرر نکند

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضـ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ ترمذی وابن ماجہ واز ابن عمر رضـ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَتَجَشَّأُ فَقَالَ اَقْصِرْ مِنْ جُشَائِكَ

علیه وسلم شنید مردی را که آروغ میزند پس فرمود آنحضرت کوتاه کن از آروغ خود

فَاِنَّ اَطْوَلَ النَّاسِ جُوْعًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَطْوَلُهُمْ شِبَعًا فِي الدُّنْيَا

زیرا که دراز ترین مردم از روی گرسنگی روز قیامت دراز ترین ایشانند از روی سیری

رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ

در دنیا رواه فی شرح السنة واز ابی هریره رضا مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَوَّلَ مَا يُسْاَلُ الْعَبْدُ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم بدرستیکه اول پرسیده شدن بنده

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنَ النَّعِيْمِ اَنْ يُّقَالَ لَهٗ اَلَمْ نُصِحَّ جِسْمَكَ

روز قیامت از نعمت اینست که گفته میشود مراورا آیا درست نگردانیدیم تن ترا

وَنُرْوِيَكَ مِنَ الْمَآءِ الْبَارِدِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

وسیراب نگردانیدیم ترا از آب سرد رواه ترمذی

ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

واز ابن مسعود رضـ مرویست از آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود نمیرود پایهای مردم روز قیامت

لَا تَزُوْلُ قَدَمَا ابْنِ اٰدَمَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حَتّٰى يُسْاَلَ عَنْ خَمْسٍ

یعنی ایستاده میباشند در بارگاه خداوندی تا آنکه پرسیده میشود از پنج حالت پرسیده میشود از عمر وی

عَنْ عُمُرِهٖ فِيْمَا اَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهٖ فِيْمَا اَبْلَاهُ وَعَنْ مَالِهٖ

که در چه کار بسر کردی و پرسیده میشود از جوانی وی که در چه چیز کهنه کردی آنرا و پرسیده میشود

مِنْ اَيْنَ اكْتَسَبَهٗ وَفِيْمَا اَنْفَقَهٗ وَمَاذَا عَمِلَ فِيْمَا عَلِمَ

از مال وی که از کجا گرد آورد آنرا و در چه چیز صرف کرد آنرا و پرسیده میشود که چه کار کرد در آنچه دانست

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضـ عَنِ النَّبِيِّ

رواه ترمذی واز عقبه بن عامر رضـ مرویست از آنحضرت ۲

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا رَأَيْتَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُعْطِي الْعَبْدَ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت چون ببینی خدا تعالیٰ را کہ میدہد بندہ را از دنیا

مِنَ الدُّنْيَا عَلَى مَعَاصِيهِ مَا يُحِبُّ فَإِنَّمَا هُوَ اسْتِدْرَاجٌ ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللهِ

باوجود گناہان او یا بدل گناہان او کہ میکند آنچہ دوست میدارد پس نیست آن دادن مگر استدراج

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ

و مکر الٰہی پستر خواند پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم پس ہرگاہ کہ فراموش کردند چیزی را کہ تذکیر کردہ شدند بآن چیز

أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً

کشادیم برایشان درہای ہر چیز را از نعمتہای دنیا تا آنکہ چون خوشحال شدند بچیزیکہ دادہ شدند از نعم گرفتیم

فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رض أَنَّ رَجُلًا

ایشان را ناگہانی پس ناگاہ ایشان متحیر و ناامید اند رواہ احمد و از ابی امامہ رض مرویست کہ مردی

مِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ تُوُفِّيَ وَتَرَكَ دِينَارًا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

از اہل صفہ مرد و گذاشت یک دینار را پس فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيَّةٌ قَالَ ثُمَّ تُوُفِّيَ آخَرُ فَتَرَكَ دِينَارَيْنِ فَقَالَ

علیہ وسلم داغی ست گفت ابی امامہ پستر مرد دیگر و گذاشت دو دینار پس فرمود

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيَّتَانِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دو داغ اند رواہ احمد و بیہقی

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

فی شعب الایمان و از انس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ مِنْ أَحَدٍ يَمْشِي عَلَى الْمَاءِ إِلَّا ابْتَلَّتْ قَدَمَاهُ

علیہ وسلم آیا ہست ہیچ یکے کہ برود بر آب مگر آنکہ تر گردد پاہای او گفتند

قَالُوا لَا يَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ قَالَ كَذٰلِكَ صَاحِبُ

نیست ای رسول خدا صلے اللہ علیک وسلم فرمود آنحضرت ہمچنین صاحب

الدُّنْيَا لَا يَسْلَمُ مِنَ الذُّنُوْبِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ

دنیا سلامت نمیماند از گناہان البتہ رواہ بیہقی فی شعب الایمان

وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ مُرْسَلًا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

واز جبیر بن نفیر مرویست بطریق مرسل گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أُوْحِيَ إِلَيَّ أَنْ أَجْمَعَ الْمَالَ وَأَكُوْنَ مِنَ التَّاجِرِيْنَ

علیہ وسلم وحی کردہ نشدہ بسوے من کہ جمع کنم مال راو باشم از بازرگان و سوداگران

وَلٰكِنْ أُوْحِيَ إِلَيَّ أَنْ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِيْنَ

ولیکن وحی کردہ شدہ است بسوی من کہ دائم اوقات بہ تسبیح و تحمید و عبادت وخصوص بنماز مشغول

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَقِيْنُ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

باشم و عبادت کنم پروردگار خود را تا آخر عمر روایت کرد در شرح سنۃ

وَأَبُوْ نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ عَنْ أَبِيْ مُسْلِمٍ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ

و ابونعیم در حلیہ از ابی مسلم و از ابی ہریرہ رضـ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ طلب کند دنیا

حَلَالًا اِسْتِعْفَافًا عَنِ الْمَسْأَلَةِ وَسَعْيًا عَلٰى أَهْلِهِ وَتَعَطُّفًا

واسباب آنرا بوجہ حلال نگاہداشت از سوال وسعی بر اہل و عیال خود و از براے مہربانی کردن

عَلٰى جَارِهٖ لَقِيَ اللّٰهَ تَعَالٰى يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَوَجْهُهٗ مِثْلُ الْقَمَرِ

برہمسایہ خود پیش آید خدا یتعالی روز قیامت حال آنکہ روی او باشد مانند ماہ در شب چہاردہ

لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَمَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا حَلَالًا مُكَاثِرًا مُفَاخِرًا مُرَائِيًا

وکسیکہ طلب کند دنیا را از روی حلال در حالیکہ طلب زیادہ کنندہ است در مال و نازندہ است بر مردم

لَقِيَ اللّٰهَ تَعَالٰى وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ

وزیادہ کنندہ است ملاقات میکند خدا را او حال آنکہ خدا خشمناک است روایت کرد آنرا بیہقی در شعب الایمان

وَأَبُو نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ

و ابونعیم در حلیه واز عائشه رض روایت ست از رسول خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الدُّنْيَا دَارُ مَنْ لَّا دَارَ لَهُ وَمَالُ مَنْ لَّا مَالَ لَهُ

علیه وسلم که فرمود دنیا دار کسی ست که نیست دار مر او را و دنیا مال کسی ست که نیست

وَلَهَا يَجْمَعُ مَنْ لَّا عَقْلَ لَهُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ

مراو را مال و برای دنیا جمع میکند مال را کسیکه نیست عقل او را روا ه احمد و بیهقی در شعب الایمان

وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ ارْتَحَلَتِ الدُّنْيَا مُدْبِرَةً وَّارْتَحَلَتِ الْآخِرَةُ

واز علی رض مرویست کوچ کرده است دنیا در حالیکه پشت دهنده است و کوچ

مُقْبِلَةً وَّلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُمَا بَنُوْنَ فَكُوْنُوْا مِنْ أَبْنَاءِ الْآخِرَةِ

کرده است آخرت در حالیکه روی آرنده است و مر هر یکی را ازان فرزندان ست پس باشید از

وَلَا تَكُوْنُوْا مِنْ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا فَإِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَّلَا حِسَابَ وَغَدًا

آخرت و نباشید از ابنای دنیا زیرا که امروز یعنی در دنیا عمل ست و نیست حساب و فردا

حِسَابٌ وَّلَا عَمَلَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي تَرْجَمَةِ بَابٍ وَعَنْ

حساب ست و نیست عمل روایت کرد بخاری این حدیث را در ترجمهٔ باب

أَبِي هُرَيْرَةَ رض يَبْلُغُ بِهِ قَالَ إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ قَالَتِ الْمَلٰئِكَةُ

واز ابی هریره رض مرویست بطریق رفع یعنی میرسانید این حدیث را با نحضرت گفت ابوهریره چون

مَا قَدَّمَ وَقَالَ بَنُوْ آدَمَ مَا خَلَّفَ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ

میرد آدمی میگویند و میپرسند فرشتگان چه چیز پیش فرستاد و آنچه نیست و میگویند فرزندان آدم چه چیز پس گذاشت

وَعَنْ مَالِكٍ رض أَنَّ لُقْمَانَ قَالَ لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ إِنَّ النَّاسَ

از مالک روایه بیهقی در شعب ایمان واز امام مالک روایت ست که لقمان حکیم گفت مر پسر خود را ای پسرک

قَدْ تَطَاوَلَ عَلَيْهِمْ مَا يُوْعَدُوْنَ وَهُمْ إِلَى الْآخِرَةِ سِرَاعًا يَذْهَبُوْنَ

بدرستیکه مردمان بتحقیق دراز افتاد بر ایشان مدتیکه خبر داده و عده کرده شد ایشان بسوی آخرت بزودی

وَاِنَّكَ قَدِ اسْتَدْبَرْتَ الدُّنْيَا مُنْذُ كُنْتَ وَاسْتَقْبَلْتَ الْاٰخِرَةَ

وبدرستیکه تو ای پسر کہ من بتحقیق تو پشت دادہ دنیا را از ابتدا ایکہ پیدا شدہ و روی آوردہ

وَاِنَّ دَارًا تَسِيْرُ اِلَيْهَا اَقْرَبُ اِلَيْكَ مِنْ دَارٍ تَخْرُجُ مِنْهَا

آخرت را و بدرستیکہ سرائے کہ تو میروی بسوی آن قریب ست بسوی تو از سرائیکہ بیرون می آئی تو از آن

رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضـ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

رواہ رزین واز عبد اللہ بن عمرو رضـ مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَرْبَعٌ اِذَا كُنَّ فِيْكَ فَلَا عَلَيْكَ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چہار خصلت اند کہ چون یافتہ شوند در تو پس ضرر نیست

مَا فَاتَكَ الدُّنْيَا حِفْظُ اَمَانَةٍ وَصِدْقُ حَدِيْثٍ وَحُسْنُ

ترا از فوت شدن دنیا اول آنکہ امانت در حقوق رب و حقوق عباد دوم راستی در سخن سوم نیک

خَلِيْقَةٍ وَعِفَّةٌ فِيْ طُعْمَةٍ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

طبعی و درست خلقی چہارم پارسائی در لقمہ رواہ احمد و بیہقی در شعب ایمان

وَعَنْ اَبِيْ اَيُّوْبَ الْاَنْصَارِيِّ رضـ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ

و روایت ست از ابی ایوب انصاری رضـ گفت آمد مردے بسوے آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عِظْنِيْ وَاَوْجِزْ فَقَالَ اِذَا قُمْتَ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت آن مرد با آنحضرت پند دہ مرا و مختصر کن پس فرمود

فِيْ صَلَاتِكَ فَصَلِّ صَلٰوةَ مُوَدِّعٍ وَلَا تَكَلَّمْ بِكَلَامٍ تَعْتَذِرُ مِنْهُ

آنحضرت چون بگذاری نماز خود پس بگذار ہمچو نماز شخصے کہ وداع کنندہ است و مگو سخن کہ محتاج گردی بعذر

غَدًا وَاَجْمِعِ الْاِيَاسَ مِمَّا فِيْ اَيْدِي النَّاسِ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضـ

ازان فردا و عزم مستحکم کن بناامیدی از چیزیکہ در دست آدمیان است و قطع طمع کن از ایشان

قَالَ لَمَّا بَعَثَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَى الْيَمَنِ خَرَجَ

و از معاذ بن جبل مرویست ہرگاہ کہ فرستاد آنحضرت معاذ را بسوی یمن بعہدہ قضا و بیرون

مَعَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوْصِيْهِ وَمُعَاذٌ

آمد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بمشایعت وے در حالیکہ وصیت میکرد

رَاكِبٌ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْشِيْ تَحْتَ

آنحضرت او را و معاذ رضی سوار بر شتر بود و پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پیادہ میرفت زیر شتر

رَاحِلَتِهٖ فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ يَا مُعَاذُ إِنَّكَ عَسٰى أَنْ لَا تَلْقَانِيْ

سواری معاذ پس هرگاه که فارغ گشت آنحضرت از وصیت فرمود ای معاذ بدرستیکه تو نزدیک است

بَعْدَ عَامِيْ هٰذَا وَلَعَلَّكَ أَنْ تَمُرَّ بِمَسْجِدِيْ هٰذَا وَقَبْرِيْ

که تو در نیابی مرا بعد از سال عمر من که اینست و شاید که تو میگذری باین مسجد من و قبر من پس

فَبَكٰى مُعَاذٌ جَشَعًا لِفِرَاقِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بگریست معاذ از جهت جزع و اندوه فراق آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

ثُمَّ الْتَفَتَ فَأَقْبَلَ بِوَجْهِهٖ نَحْوَ الْمَدِيْنَةِ فَقَالَ إِنَّ أَوْلَى

پس نگریست و روی آورد آنحضرت بجانب مدینہ منورہ پس فرمود متصل ترین مردم

النَّاسِ بِيَ الْمُتَّقُوْنَ مَنْ كَانُوْا وَحَيْثُ كَانُوْا رَوَاهُمَا أَحْمَدُ

بمن پرهیزگارانند هر کسانیکه باشند و هر جائیکه باشند روایت کرد این هر دو حدیث را احمد

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ وَأَبِيْ خَلَّادٍ رضـ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و مرویست از ابی هریره رضـ و از ابی خلاد رضـ که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا رَأَيْتُمُ الْعَبْدَ يُعْطٰى زُهْدًا

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود چون بیبیند بنده را که داده میشود او را بی رغبتی در دنیا

فِي الدُّنْيَا وَقِلَّةَ مَنْطِقٍ فَاقْتَرِبُوْا مِنْهُ فَإِنَّهٗ يُلَقَّى الْحِكْمَةَ

و کم سخنی و خاموشی پس نزدیکی جوئید ازان بنده پس بدرستیکه تعلیم کرده میشود آن بنده را حکمت

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ

روایت کرد این حدیث را بیهقی در شعب الایمان و از عبد اللہ بن

عُمَرَ رض قَالَ اَخَذَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْكِبِيْ

عمر رض مرویست کہ گرفت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بازوے من

فَقَالَ كُنْ فِي الدُّنْيَا كَاَنَّكَ غَرِيْبٌ اَوْ كَعَابِرِ سَبِيْلٍ وَّكَانَ

پس فرمود باش در دنیا چنانکہ گویا در شہرے غریبے یا بیچارہ گذرے و بود

ابْنُ عُمَرَ يَقُوْلُ اِذَا اَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ وَاِذَا

ابن عمر رض میگفت کہ چون شب کنی پس انتظار مکن صبح را و چون صبح کنی

اَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرَضِكَ

پس انتظار مکن شب را و بگیر از تندرستی خود برای بیماری خود و بگیر از زندگانی خود

وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

برائے مرگ خود رواہ بخارے

بَابُ فَضْلِ الْفُقَرَاءِ

باب در فضل فقرا

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ

و مران آنانرا کہ میخوانند پروردگار خویش را بامداد و شبانگاہ میخواہند

يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهٗ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِّنْ شَيْءٍ

ذات خدا را نیست بر تو از حساب ایشان چیزے و نیست

وَّمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِّنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُوْنَ

از حساب تو بر ایشان ہیچ چیزی پس برانی ایشان را پس باشی از ستمکاران

مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ۝ لِلْفُقَرَآءِ الْمُهٰجِرِيْنَ الَّذِيْنَ اُخْرِجُوْا مِنْ

و برائے درویشان ہجرت کنندگان آنانکہ بیرون کردہ شدند از سراہائے

دِيَارِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا

شان و مالہائے ایشان میجویند افزونی از خدا و خوشنودی

وَيَنصُرُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهٗ أُولٰٓئِكَ هُمُ الصّٰدِقُونَ ۝ وَلَوْلَا

و یاری میکنند خدا را و فرستادهٔ او را آنگروه ایشانند راست گویان و گرنه که باشند

أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ

مردمان گروه یک هر آئینه میگردانیم براے آنکه نمیگرود برحمن

لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ

مرخانهای ایشان را سقفها از نقره و نردبانها که بر ان بر آیند

ع جزء ۲۵ ر رکوع ۱۲۵

وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ وَزُخْرُفًا

و مرخانهاے ایشان را درها و تختها بر ان تکیه کنند و زینت و نیست همه آن

وَإِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ

مگر برخوردارے زندگانی این سراے و آخرت نزد پروردگار تو براے

لِلْمُتَّقِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پرہیزگاران ست مرویست از ابو ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُبَّ أَشْعَثَ مَدْفُوعٍ بِالْأَبْوَابِ لَوْ أَقْسَمَ

علیه وسلم بسا ژولیده موے گرد آلوده رانده شده از درها جہت حقارت اگر سوگند خورد بر خدا

عَلَى اللّٰهِ لَأَبَرَّهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض قَالَ قَالَ

هر آئینه راست گرداند وی تعالی او را در سوگند رواه مسلم و از عبد الله بن عمرو رض مرویست که فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ

آنحضرت صلے الله علیه وسلم بدرستیکه فقرائے مہاجران

يَسْبِقُونَ الْأَغْنِيَاءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ إِلَى الْجَنَّةِ بِأَرْبَعِينَ خَرِيفًا

پیشی میکنند توانگران را روز قیامت بسوے بہشت بچہل سال

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

رواه مسلم و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت ؐ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْفُقَرَاءُ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ

صلی اللہ علیہ وسلم درمی آیند فقیران بہشت را پیش از توانگران

بِخَمْسِ مِائَةِ عَامٍ نِصْفِ يَوْمٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ

بہ پانصد سال کہ نیم روز ست از روزی کہ نزد پروردگارست رواہ ترمذی

قَالَ لَقَدْ رَأَيْتُ سَبْعِيْنَ مِنْ أَصْحَابِ الصُّفَّةِ مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ عَلَيْهِ رِدَاءٌ

و از ابی ہریرہ رضی مرویست گفت بتحقیق دیدم ہفتاد نفر از اصحاب صفہ را کہ نیست از ایشان مرد

إِمَّا إِزَارٌ وَإِمَّا كِسَاءٌ قَدْ رَبَطُوْا فِي أَعْنَاقِهِمْ فَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ نِصْفَ

کہ بروی چادری باشد بلکہ یا ازاری بود یا گلیمی کہ بتحقیق بستہ بودند در گردنہای خود پس بعضی از اہا

السَّاقَيْنِ وَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ الْكَعْبَيْنِ فَيَجْمَعُهُ بِيَدِهِ كَرَاهِيَةَ

میرسید نیمہ ہردو ساق را و بعضی از اہا میرسید ہردو شتالنگ را پس گرد مے آورد آنرا بدست خود از

أَنْ تُرٰى عَوْرَتُهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِيْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ

ناخوش داشتن آنکہ دیدہ شود اندام شرمگاہ او روایت کرد آنرا البخاری و مرویست از عبد الرحمن

الْحُبُلِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عَمْرٍو وَسَأَلَهُ رَجُلٌ قَالَ أَلَسْنَا

حبلی گفت شنیدم عبد اللہ بن عمرو را و حالانکہ بتحقیق پرسید او را مردے گفت آیا نیستیم

مِنْ فُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِيْنَ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللّٰهِ أَلَكَ امْرَأَةٌ تَأْوِيْ

ما از فقیران مہاجران پس فرمود اورا عبد اللہ آیا مر ترا زن ست کہ جاے میگیری

إِلَيْهَا قَالَ نَعَمْ قَالَ أَلَكَ مَسْكَنٌ تَسْكُنُهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَأَنْتَ

با او گفت آرے ہست گفت عبد اللہ آیا مر ترا جای مسکن ہست کہ می باشی در وے گفت آرے گفت پس تو از داری ہستی

مِنَ الْأَغْنِيَاءِ قَالَ فَإِنَّ لِيْ خَادِمًا قَالَ فَأَنْتَ مِنَ الْمُلُوْكِ

مسکن گفت عبد اللہ پس تو از توانگرانی گفت اگر دارم خدمتگاری نیز ہست گفت عبد اللہ پس تو

قَالَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ وَجَاءَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ إِلٰى عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو

از پادشاہانی گفت عبد الرحمن و آمدند سہ کس بسوے عبد اللہ بن عمر

وَاَنَا عِنْدَهٗ فَقَالُوْا يَا اَبَا مُحَمَّدٍ وَّاللّٰهِ مَا نَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ لَا نَفَقَةٍ

ومن نزد وی بودم پس گفتند یا ابا محمد سوگند بخدا توانا نیستیم ما بر چیزی نه بر خرچ ونه بر سواری

وَلَا دَابَّةٍ وَّلَا مَتَاعٍ فَقَالَ لَهُمْ مَا شِئْتُمْ اِنْ شِئْتُمْ رَجَعْتُمْ

چار پایه ونه از اسباب دیگر گفت عبد الله چه خواستید شما اگر میخواهید باز می آئید بسوی ما

اِلَيْنَا فَاَعْطَيْنَاكُمْ مَا يَسَّرَ اللّٰهُ لَكُمْ وَاِنْ شِئْتُمْ ذَكَرْنَا اَمْرَكُمْ

پس میدهیم شمارا چیزی که آسان گرداند خدا تعالی برای شما اگر میخواهید ذکر کنیم قصه شمارا

لِلسُّلْطَانِ وَاِنْ شِئْتُمْ صَبَرْتُمْ فَاِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ

برای پادشاه واگر میخواهید صبر کنید زیرا که من شنیده ام پیغمبر خدا ﷺ را

يَقُوْلُ اِنَّ فُقَرَآءَ الْمُهَاجِرِيْنَ يَسْبِقُوْنَ الْاَغْنِيَآءَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

که میگفت بدرستیکه فقیران مهاجران پیشی میکنند توانگران را روز قیامت

اِلَى الْجَنَّةِ بِاَرْبَعِيْنَ خَرِيْفًا قَالُوْا فَاِنَّا نَصْبِرُ لَا نَسْاَلُ شَيْئًا

بسوی بهشت بچهل سال گفتند آن جماعت پس تحقیق ما صبر میکنیم و نخواهیم چیزی را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رضی الله عنه قَالَ اَمَرَنِيْ خَلِيْلِيْ بِسَبْعٍ

روایت کرد آنرا مسلم ودر روایت است از ابی ذر رض گفت امر کرد مرا دوست جانی من که آنحضرت ﷺ

اَمَرَنِيْ بِحُبِّ الْمَسَاكِيْنِ وَالدُّنُوِّ مِنْهُمْ وَاَمَرَنِيْ اَنْ اَنْظُرَ

است بهفت خصلت اول امر کرد بدوستی مسکینان ونزدیک شدن از ایشان ودوم امر کرد مرا

اِلٰى مَنْ هُوَ دُوْنِيْ وَلَا اَنْظُرَ اِلٰى مَنْ هُوَ فَوْقِيْ وَاَمَرَنِيْ اَنْ اَصِلَ

که نظر کنم بسوی کسیکه فرود من ست ونظر نکنم بسوی کسیکه بالای من ست یعنی در دنیا وسوم امر کرد که صله رحم کنم

الرَّحِمَ وَاِنْ اَدْبَرَتْ وَاَمَرَنِيْ اَنْ لَّا اَسْاَلَ اَحَدًا شَيْئًا

اگرچه پشت دهنده است یعنی صاحب رحم وچهارم امر کرد که سوال نکنم از هیچ کسی چیزی را وپنجم امر کرد

وَاَمَرَنِيْ اَنْ اَقُوْلَ بِالْحَقِّ وَاِنْ كَانَ مُرًّا وَاَمَرَنِيْ اَنْ لَّا اَخَافَ

که بگویم حق وامر کنم بدان اگرچه باشد تلخ وناخوش آینده وششم امر کرد مرا که نترسم در دین خدا

فِي اللّٰهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ وَأَمَرَنِي أَنْ أُكْثِرَ مِنْ قَوْلِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ

ملامت کردن ہیچ ملامت کنندہ را و گفتم امر کرد مرا کہ بسیار گویم لاحول ولا قوۃ

إِلَّا بِاللّٰهِ فَإِنَّهُنَّ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ

الا باللہ پس بدرستیکہ این کلمات یا این ہفت خصلت از گنجیست زیر عرش روایت ست از احمد

عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت ست از عمرو بن شعیب او روایت میکند از پدر خود و پدر شعیب از جدا و واو از حضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خَصْلَتَانِ مَنْ كَانَتَا فِيهِ كَتَبَهُ اللّٰهُ شَاكِرًا

علیہ وسلم فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دو خصلت اند کہ ہر کسی باشد ازان خصلت در ان بنویسد

صَابِرًا مَنْ نَظَرَ فِي دِينِهِ إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَهُ فَاقْتَدَى بِهِ

صبر کنندہ کسیکہ نظر کند در دین خود بسوی کسیکہ بالا اوست پس اقتدا کند او سے و کسیکہ نظر کند

وَنَظَرَ فِي دُنْيَاهُ إِلَى مَنْ هُوَ دُونَهُ فَحَمِدَ اللّٰهَ عَلَى مَا فَضَّلَهُ اللّٰهُ

در دنیای خود بکسیکہ فروتر است در دنیا پس ستائش کند مر خدا را بنا بر فضیلت دادن مر او را خدا تعالی

عَلَيْهِ كَتَبَهُ اللّٰهُ شَاكِرًا صَابِرًا وَمَنْ نَظَرَ فِي دِينِهِ إِلَى مَنْ هُوَ

بر آنکس می نویسد او را خدا شاکر و نہ صبر کنندہ و کسیکہ نظر کند در دین خود بسوی کسیکہ آنکس فرود

دُونَهُ وَنَظَرَ فِي دُنْيَاهُ إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَهُ فَأَسِفَ عَلَى مَا فَاتَهُ مِنْهُ

اوست و نظر کند در دنیای خود بسوی کسیکہ فوق اوست پس اندوہ خورد بر چیزیکہ فوت شد او را از دنیا نویسد

لَمْ يَكْتُبْهُ اللّٰهُ شَاكِرًا وَلَا صَابِرًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

خدا شاکر او را و نہ صبر کنندہ روایت کرد آن را از ترمذی و روایت ست

عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ رَضِيَ

از علی رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ راضی شد

مِنَ اللّٰهِ بِالْيَسِيرِ مِنَ الرِّزْقِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ بِالْقَلِيلِ مِنَ الْعَمَلِ

از خدا باندک رزق راضی گردد خدا تعالی ازوے باندک از عمل

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
وروایت ست از ابن عباس رضـ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ
وَسَلَّمَ مَنْ جَاعَ اَوِ احْتَاجَ فَكَتَمَهُ النَّاسَ كَانَ حَقًّا عَلَى
وسلم کسیکہ گرسنہ شود یا محتاج شود پس پوشد آنرا از مردم باشد لازم بر
اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ اَنْ يَّرْزُقَهُ رِزْقَ سَنَةٍ مِّنْ حَلَالٍ رَوَاهُمَا
فضل خدا کہ برساند اورا روزی یکسال از وجہ حلال روایت کرد این ہر دو حدیث را
الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ مَحْمُوْدِ بْنِ لَبِيْدٍ رضـ
بیہقی در شعب الایمان وروایت ست از محمود بن لبید رضـ
اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اثْنَتَانِ يَكْرَهُهُمَا
تحقیق کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ دو خصلت ست کہ ناخوشش دارد
ابْنُ اٰدَمَ يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَالْمَوْتُ خَيْرٌ لِّلْمُؤْمِنِ مِنَ الْفِتْنَةِ
آنہا را آدمی یکے از ان مردن ست وحال آنکہ موت بہتر ست مسلمان را از فتنہ گرفتار
وَيَكْرَهُ قِلَّةَ الْمَالِ وَقِلَّةُ الْمَالِ اَقَلُّ لِلْحِسَابِ رَوَاهُ اَحْمَدُ
دوم کمی مال وحال آنکہ کمی مال کمتر ست مر حساب را یعنی بہتر ست مر مسلمان را رواہ احمد
وَعَنْ قَتَادَةَ بْنِ النُّعْمَانِ رضـ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
وروایت ست از قتادہ بن نعمان رضـ کہ آنحضرت صلے اللہ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا اَحَبَّ اللّٰهُ عَبْدًا حَمَاهُ الدُّنْيَا كَمَا يَظَلُّ
علیہ وسلم فرمود چون دوست دارد خدا تعالیٰ بندہ را خود را منع میکند اورا دنیا چنانکہ
اَحَدُكُمْ يَحْمِيْ سَقِيْمَهُ الْمَاءَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ
میگردد یکے از شما کہ منع میکند و پرہیز میفرماید بیمار خود را از آب روایت کرد آنرا احمد و ترمذی
وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
وروایت ست از عبد اللہ بن عمرو رضـ گفت فرمود رسول اللہ صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَسَنَتُهُ وَاِذَا فَارَقَ الدُّنْيَا

علیہ وسلم دنیا زندانست مسلمان را و قحط سال اوست و وقتیکہ بگذارد دنیا را

فَارَقَ السِّجْنَ وَالسَّنَةَ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

گویا میگذارد زندان و قحط را روایت کرد از او در شرح سنۃ در روایت ست

اَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَا تَغْبِطَنَّ فَاجِرًا بِنِعْمَةٍ فَاِنَّكَ لَا تَدْرِيْ مَا هُوَ لَاقٍ بَعْدَ

غبطہ مکن فاسق را نعمت دنیاوی کہ دارد زیراکہ درنمی یابی کہ چہ چیز ہست آیندہ است بعد از مرگ

مَوْتِهِ اِنَّ لَهُ عِنْدَ اللّٰهِ قَاتِلًا لَا يَمُوْتُ يَعْنِي النَّارَ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

بدرستیکہ مرد فاجر را نزد خدا کشندہ ایست میخواہد آنحضرت از قاتل آتش دوزخ را روا فی شرح

وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وہم از وے رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِذَا نَظَرَ اَحَدُكُمْ اِلٰى مَنْ فُضِّلَ عَلَيْهِ فِي الْمَالِ وَالْخَلْقِ فَلْيَنْظُرْ

چون نظر کند یکی از شما بسوی کسیکہ زیادہ تر دادہ شدہ است اکنکس بر وی در مال و صورت

اِلٰى مَنْ هُوَ اَسْفَلُ مِنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ

پس باید کہ نظر کند بسوی کسیکہ آنکس پستر از وست تا شکر گوید متفق علیہ و در روایتے از مسلم

قَالَ انْظُرُوْا اِلٰى مَنْ هُوَ اَسْفَلُ مِنْكُمْ وَلَا تَنْظُرُوْا اِلٰى مَنْ هُوَ فَوْقَكُمْ

اینچنین آمدہ است گفت آنحضرت نظر کنید بسوی آنکسیکہ پایان تر ست از مرتبہ شما و نظر مکنید

فَهُوَ اَجْدَرُ اَنْ لَا تَزْدَرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَعَنْ

بسوی آنکسیکہ بالای شماست در مرتبہ پس این سزاوارتر است شمارا تا کہ خورد نہ شمارید نعمت اللہ را کہ فضل

مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ رض قَالَ رَاٰى سَعْدٌ اَنَّ لَهُ فَضْلًا عَمَّنْ دُوْنَهُ

است بر شما و روایت ست از مصعب بن سعد رض گفت دانست گمان برد سعد کہ او را فضل ست

فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ هَلْ تُنْصَرُوْنَ

فرودست از ضعفاے مسلمانان پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از برای دفع تعجب او یا نصرت

وَتُرْزَقُوْنَ اِلَّا بِضُعَفَائِكُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

داده میشود شمارا و رزق داده میشود شمارا مگر ببرکت ضعفاے شما که در میان شما اند رواه البخاری

اُمَيَّةَ ابْنِ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ اُسَيْدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت ست از امیہ بن خالد بن عبد اللہ بن اسید رض از آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ كَانَ يَسْتَفْتِحُ بِصَعَالِيْكِ الْمُهَاجِرِيْنَ

علیہ وسلم که بود آنحضرت ؐ طلب فتح و نصرت میکرد از جناب حق به حقیران و درویشان و مہاجران

رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

روایت کرده او را فی شرح السنة

بَابُ الْاَمَلِ وَالْحِرْصِ

باب در امل و حرص

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللّٰهُ بِهٖ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَلَا تَمُدَّنَّ

و آرزو مبرید آنچه افزونی داده خدا بدان بعضی را از شما بر بعضی و باز مکش چشمہاے

عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٖ اَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ

خود را بسوے آنچه برخوردار کردیم بآن جفتهای از ایشان تازگی زندگانی این سرا تا بیازمائیم

فِيْهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى عَنْ اَنَسٍ قَالَ خَطَّ النَّبِيُّ

ایشان را در ان و روزی پروردگار تو بهتر ست و پاینده تر روایت ست از انس رض گفت کشید

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُطُوْطًا فَقَالَ هٰذَا الْاَمَلُ وَهٰذَا اَجَلُهُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چند خط پس فرمود که این خط امل آدمی ست و این خط اجل

فَبَيْنَمَا هُوَ كَذٰلِكَ اِذْ جَاءَهُ الْخَطُّ الْاَقْرَبُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

او ست پس در اثنای آنکه آدمی همچنین ست ناگاه رسید امل او را خط اجل که نزدیک ست

وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَهْرَمُ ابْنُ

وہم روایت ست از انس رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پیر میگردد

اٰدَمَ وَتَشِبُّ مِنْهُ اثْنَانِ الْحِرْصُ عَلَى الْمَالِ وَالْحِرْصُ عَلَى الْعُمُرِ

آدمی و جوان میگردد دو چیز یکے حرص بر کثرت مال و دوم حرص بر درازی عمر

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى

متفق علیہ و روایت ست از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَعْذَرَ اللّٰهُ اِلَى امْرِءٍ اَخَّرَ اَجَلَهُ حَتّٰى بَلَّغَهُ

صلی اللہ علیہ وسلم نگذاشت خدایتعالی جاے عذر را از مردی کہ مہلت داده اجل ورا

سِتِّيْنَ سَنَةً رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض

تا آنکہ رسانید او را بہ شصت سال رواه البخاری و روایت ست از ابن عباس رض

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ كَانَ لِابْنِ اٰدَمَ وَادِيَانِ

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود اگر بودے مر آدمی را دو وادے

مِنْ مَالٍ لَابْتَغٰى ثَالِثًا وَلَا يَمْلَاُ جَوْفَ ابْنِ اٰدَمَ اِلَّا التُّرَابُ

از مال ہر آئینہ طلب میکرد سوم را و پر نمی کند جوف آدمی را مگر خاک و رجوع برحمت

وَيَتُوْبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ تَابَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

میکند خدایتعالے بر ہر کہ میخواند متفق علیہ و روایت ست از ابن عمر رض

قَالَ اَخَذَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبَعْضِ جَسَدِيْ

گفت گرفت رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم بہ بعض تن یا روے من

فَقَالَ كُنْ فِي الدُّنْيَا كَاَنَّكَ غَرِيْبٌ اَوْ عَابِرُ سَبِيْلٍ وَعُدَّ نَفْسَكَ

پس گفت باش در دنیا چنانکہ گویا غریب یا رہ گذرے و بشمار خود را

مِنْ اَهْلِ الْقُبُوْرِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رض

از مردگان رواه البخاری و روایت ست از عبد اللہ بن عمرو رض

قَالَ مَرَّ بِنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَا وَاُمِّيْ

گفت بگذشت آنحضرت صلی الله علیه وسلم برما وحالانکه من ومادر من گل اندود

نُطَيِّنُ شَيْئًا فَقَالَ مَا هٰذَا يَا عَبْدَ اللّٰهِ قُلْتُ شَيْئٌ نُصْلِحُهٗ

میکردیم چیزیرا پس گفت آنحضرت چه کار میکنی ای عبد الله گفتم چیز نیست یعنی دیوار ست

قَالَ الْاَمْرُ اَسْرَعُ مِنْ ذٰلِكَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

که اصلاح میکنیم او را فرمود آنحضرت کار شتاب ترست ازین یعنی بیرون آمدن از دنیا رواه احمد و ترمذی

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضـ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از ابن عباس رضـ که آنحضرت صلی الله علیه وسلم

كَانَ يُهْرِيْقُ الْمَاءَ فَيَتَيَمَّمُ بِالتُّرَابِ فَاَقُوْلُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ الْمَاءَ

میریخت آب را یعنی بول میکرد پس تیمم کرد بخاک پس میگفتم یا رسول الله بدرستیکه

مِنْكَ قَرِيْبٌ يَقُوْلُ مَا يُدْرِيْنِيْ لَعَلِّيْ لَا اَبْلُغُهٗ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

آب از تو نزدیک ست میگفت آنحضرت چه در می یابد مرا یعنی چه دانم که شاید نرسم من آب را

وَابْنُ الْجَوْزِيِّ فِيْ كِتَابِ الْوَفَاءِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ

روایت کرد این حدیث را در شرح سنه وابن جوزی در کتاب وفا و روایت است از ابی هریره رضـ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَعْمَارُ اُمَّتِيْ

گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم اکثر عمرهای امت

مَا بَيْنَ السِّتِّيْنَ اِلَى السَّبْعِيْنَ وَاَقَلُّهُمْ مَنْ يَجُوْزُ ذٰلِكَ

من میان شصت سال تا هفتاد ست وکمتر کسی ست که بگذرد از هفتاد روایت کرد

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ رحـ

این حدیث را ترمذی و ابن ماجه و از سفیان ثوری رحـ مرویست

قَالَ لَيْسَ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا بِلُبْسِ الْغَلِيْظِ وَالْخَشِنِ وَاَكْلِ الْجَشِبِ

گفت سفیان ثوری نیست زهد در دنیا بپوشیدن جامهٔ سطبر و خوردن غلیظ

إِنَّمَا الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا قِصَرُ الْأَمَلِ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

نیست حقیقت زہد وبی رغبتی در دنیا مگر کوتاہی امل روایت کرد آن را در شرح السنة

زَيْدِ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ سَمِعْتُ مَالِكًا وَسُئِلَ أَيُّ شَيْءٍ الزُّهْدُ

واز زید بن حسین کہ یکی از یاران امام مالک ست گفت شنیدم مالک را در حالیکہ پرسیدہ شد از وی

فِي الدُّنْيَا قَالَ طِيبُ الْكَسْبِ وَقِصَرُ الْأَمَلِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ

کہ چیست زہد در دنیا گفت پاک وحلال بودن کسب رزق کہ آنرا از وجہ حلال پیدا کند وکوتاہ بودن امل ست روایت کرد بیہقی

بَابُ اسْتِحْبَابِ الْمَالِ وَالْعُمُرِ لِلطَّاعَةِ

باب در محبت کردن مال وعمر برای طاعت

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا

ومگردان دست خود را سوی گردن خود ومکشای آنرا تمام کشادن پس نشینی ملامت کردہ شدہ

كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا وَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ

درماندہ وبدہ خداوند خویش را حق او ودرویش را وراہ گذر را

وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ

ونہ اسراف کن اسراف کردنی بدرستیکہ اسراف کنندگان ہستند برادران

كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا

دیوان شیاطین وہست شیطان مر پروردگار خود را ناسپاس

وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ

وتوشہ گیرید پس بدرستی بہترین توشہا پرہیزگاریست وبترسید از من ای خداوندان

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ

عقلہا نیست بر شما گناہی آنکہ بجوئید روزی از پروردگار خود وایشان فریاد کنند

فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ

دران پروردگارا بیرون کن ما را نیم شایستہ جز آنکہ بودیم میکردیم آیا زندگانی ندادیم شمارا

ما یتذکر فیه من تذکر وجاءکم النذیر فذوقوا فما

آنمقدار کہ پند گیرد دران عمر ہر کہ خواہد پند گیرد و آمد بشما بیم کنندہ یعنی پیغمبر پس چشید عذاب

للظالمین من نصیر عن ابی بکرۃ رض ان رجلا قال

پس نیست مر ستمگاران را ہیچ یاری کنندہ از عذاب ایشان برداری و آز ابی بکرہ رض مرویست کہ مردی گفت

یا رسول اللہ صلی اللہ علیک وسلم ای الناس خیر

ای رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کدام کسے از او میان بہترست

قال من طال عمرہ وحسن عملہ قال فای الناس شر

فرمود آنحضرت صلعم کسی ست کہ درازست زندگانی او ونیکوست عمل او گفت آن مرد پس کدام

قال من طال عمرہ وساء عملہ رواہ احمد والترمذی والدارمی

یکے از مردان بدترست فرمود آنحضرت کسیکہ درازست زندگانی او وبدست عمل او روایت کرد این حدیث

وعن عبید بن خالد رض ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم

احمد وترمذی ودارمی واز عبید بن خالد رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

آخی بین رجلین فقتل احدھما فی سبیل اللہ ثم مات الاخر

برادری داد میان دو مرد از اصحاب خود پس کشتہ شد یکے از ایشان در راہ خدا وشہید شد پس تر مرد مرد

بعدہ بجمعۃ او نحوھا فصلوا علیہ فقال النبی صلی اللہ

دیگر ازان دو مرد بعد از وی بجمعہ یا مانند آن یعنی یک ہفتہ پیش گذارد ند بر وی پس گفت پیغمبر خدا

علیہ وسلم ما قلتم قالوا دعونا اللہ ان یغفر لہ ویرحمہ

صلی اللہ علیہ وسلم چہ گفتید در دعا گفتند دعا کردیم خدا را اینکہ بیامرزد مر او را خدا اتعالے

ویلحقہ بصاحبہ فقال النبی صلی اللہ علیہ وسلم

ورحمت کند او را وبرساند او را بیار وی کہ شہید رفت پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس چہ شد

فاین صلاتہ بعد صلاتہ وعملہ بعد عملہ او قال صیامہ

نماز این مرد کہ گذارد بعد از و وکجا اند عملہای دیگر و ثواب آن بعد از عمل وی یعنی بعد از مردن یا گفت کجا شد ثواب

بَعْدَ صِيَامِهِ لَمَا بَيْنَهُمَا أَبْعَدُ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

بعد از وی بتحقیق تفاوت درجه که میان این مردست در بهشت دور تر و بیشتر ست از تفاوت مسافتی

رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَعَنْ أَبِي كَبْشَةَ الْأَنْمَارِيِّ رضه

که میان آسمان و زمین ست رواه ابوداود و نسائی   و از ابی کبشه   انماری رضه

أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ثَلٰثٌ

روایت بدرستیکه وی شنید آنحضرت را صلی الله علیه وسلم که میگفت سه خصلت ست

أُقْسِمُ عَلَيْهِنَّ وَأُحَدِّثُكُمْ حَدِيْثًا فَاحْفَظُوْهُ فَأَمَّا الَّذِي

که سوگند میخورم بر انها که حق اند و میخوانم بر شما حدیثے را پس یاد گیرید و نگاه دارید این حدیث را

أُقْسِمُ عَلَيْهِنَّ فَإِنَّهُ مَا نَقَصَ مَالُ عَبْدٍ مِّنْ صَدَقَةٍ وَلَا ظُلِمَ

پس آنچیز که سوگند میخورم بر حقیقت آنها اینست پس بدرستیکه شان اینست که کم نشد مال هیچ بنده از جهت

عَبْدٌ مَظْلِمَةً صَبَرَ عَلَيْهَا إِلَّا زَادَهُ اللهُ بِهَا عِزًّا وَلَا فَتَحَ عَبْدٌ

تصدق کردن بر فقرا و ستم کرده نشد هیچ بنده و گرفته نشد از وی مالی بناحق و صبر کرد بران مگر آنکه زیاده کرد

بَابَ مَسْأَلَةٍ إِلَّا فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ وَأَمَّا الَّذِي أُحَدِّثُكُمْ

آن بنده را خدا بآن مظلمه عزت و نکشاد هیچ بنده در سوال کردن را از مردم مگر آنکه کشاد خدا تعالی بروے

فَاحْفَظُوْهُ فَقَالَ إِنَّمَا الدُّنْيَا لِأَرْبَعَةِ نَفَرٍ عَبْدٌ رَزَقَهُ اللهُ

در فقر و محتاجی را و اما آنحدیثی که گفتم میخوانم بر شما پس یاد گیرید آنرا اینست که میگویم نیست

مَالًا وَعِلْمًا فَهُوَ يَتَّقِي فِيْهِ رَبَّهُ وَيَصِلُ رَحِمَهُ وَيَعْمَلُ لِلّٰهِ

دنیا مگر برای چهار کس اول بنده که داد اورا خدا مالی و دانش پس این بنده تقوی میکند درین مال پروردگار خود را

فِيْهِ بِحَقِّهِ فَهٰذَا بِأَفْضَلِ الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللهُ عِلْمًا

و احسان میکند خویشان او و کار میکند برای خدا درین مال بحق مال پس این بنده در افضلترین منازل و مراتب ست و دوم بنده

وَلَمْ يَرْزُقْهُ مَالًا فَهُوَ صَادِقُ النِّيَّةِ يَقُوْلُ لَوْ أَنَّ لِي مَالًا

که داده ست خدا اورا علم و نداده ست اورا خدا تعالی مال پس این بنده نیت صادق دارد و میگوید آن بنده اگر می بود مرا مال

لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَاَجْرُهُمَا سَوَاءٌ وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللّٰهُ مَالًا

هر آئینه عمل میکردم بعمل فلانی که تقوی میکند در صرف مال پس ثواب این هردو بنده برابرست

وَلَمْ يَرْزُقْهُ عِلْمًا فَهُوَ يَتَخَبَّطُ فِيْ مَالِهٖ بِغَيْرِ عِلْمٍ لَا يَتَّقِيْ فِيْهِ

سوم بنده الیست که داده است او را خدایتعالی مالی و نداده او را علمی پس آن تقوی ندارد پس این خبط و خلط میکند

رَبَّهٗ وَلَا يَصِلُ فِيْهِ رَحِمَهٗ وَلَا يَعْمَلُ فِيْهِ بِحَقٍّ فَهٰذَا بِاَخْبَثِ

در مال خود بی علم و دانش و تقوی نمیکند در مال پروردگار خود را و صله نمیکند رحم خود را و نمیکند در وی بحق پس این بنده

الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ لَمْ يَرْزُقْهُ اللّٰهُ مَالًا وَّلَا عِلْمًا فَهُوَ يَقُوْلُ

در پلید ترین جاهاست و چهارم بنده الیست که نداده است او را خدایتعالی مال و نه علم که تمیز کند میان خیر و شر پس وی

لَوْ اَنَّ لِيْ مَالًا لَعَمِلْتُ فِيْهِ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَهُوَ نِيَّتُهٗ وَوِزْرُهُمَا

میگوید اگر می بود مرا مالی هر آئینه عمل میکردم در وی بعمل فلان که اسراف میکند پس اینست نیت وی

سَوَاءٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ قَالَ

و بار گناه ایشان برابرست رواه ترمذی و از سفیان ثوری مرویست گفت بود مال در زمان پیشین مکروه

كَانَ الْمَالُ فِيْمَا مَضٰى يُكْرَهُ فَاَمَّا الْيَوْمَ فَهُوَ تُرْسُ الْمُؤْمِنِ وَقَالَ

داشته شده اما امروز در این زمان مال سپر مسلمانست و گفت اگر نمی بود این دینار هر آئینه مندیل

لَوْلَا هٰذِهِ الدَّنَانِيْرُ لَتَمَنْدَلَ بِنَا هٰؤُلَاءِ الْمُلُوْكُ وَقَالَ مَنْ كَانَ

میساختند ما را این دینار داران و خوار میداشتند و گفت کسیکه باشد در دست وی چیزی ازین

فِيْ يَدِهٖ مِنْ هٰذِهٖ شَيْءٌ فَلْيُصْلِحْهُ فَاِنَّهٗ زَمَانٌ اِنِ احْتَاجَ

مالها پس باید که اصلاح کند و زیادت دهد از آنرا زیرا که زمانیست که اگر محتاج شود کسی باشد آن کسی

كَانَ اَوَّلَ مَنْ يَبْذُلُ دِيْنَهٗ وَقَالَ الْحَلَالُ لَا يَحْتَمِلُ السَّرَفَ

اول کسیکه بذل کند و از دست دهد دین خود را و گفت سفیان که مال حلال احتمال ندارد افراط و اسراف را

رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ اَبِيْ عُمَيْرَةَ وَكَانَ

یعنی نمی باید در مال حلال اسراف کرد زیرا که مال حلال کم می باشد در وی اسراف نتوان کرد و از مجهز

مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ عَبْدًا

وبود وے از یاران آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت کہ بندہ از بندگان اگر بیفتد بر روی

لَوْ خَرَّ عَلَى وَجْهِهِ مِنْ يَوْمِ وُلِدَ إِلَى أَنْ يَمُوتَ هَرَمًا فِي طَاعَةِ

خود از روزی کہ زائیدہ شدہ است تا آنکہ بمیرد در سخت پیری در طاعت و فرمانبرداری خدا تعالیٰ

اللّٰهِ لَحَقَرَهُ فِي ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَوَدَّ أَنَّهُ رُدَّ إِلَى الدُّنْيَا كَيْمَا يَزْدَادُ

ہر آئینہ کم می شمارد آنرا یعنی این طاعت و عبادت در ان روز یعنی روز قیامت و ہر آئینہ دوست میدارد

مِنَ الْأَجْرِ وَالثَّوَابِ رَوَاهُ أَحْمَدُ

باز گردانیدہ شود بسوی دنیا تا زیادہ شود مزد و پاداشت عمل پس ہر چند کہ زیادہ باشد عمر موجب زیادت عمل گردد

بَابُ التَّوَكُّلِ وَالصَّبْرِ

باب در بیان توکل و صبر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ إِنَّ اللّٰهَ مَعَ

ای آنانکہ گرویدہ اید یاری جوئید بشکیبائی و نماز بدرستیکہ خدا

الصَّابِرِينَ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ

با صابرانست و ہر آئینہ می آزمائیم شما را بچیزے از ترس و گرسنگی

مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ

و کمی از مالہا و نفسہا و میوہا و مژدہ دہ صبر کنندگان را

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

آنانکہ چون برسد ایشان را زحمتی گویند بدرستی ما برای خدائیم و بدرستی ما بسوی او باز گردندگانیم

أُولٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولٰئِكَ

و آن گروہ بر ایشان رحمتہاست از پروردگارشان و مہربانی و آن گروہ ایشانند

هُمُ الْمُهْتَدُونَ ۝ وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا

راہ یافتگان و مگوئید مر چیزیرا کہ بدرستیکہ من کنندہ ام این را فردا

إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ

مگر مقرون باشد بخواست خدا و هر که بترسد از خدا تعالی گرداند برای او بیرون شدن و روزی دهد

مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

او را از انجا که گمان نبرد و هر که توکل کند بر خدا تعالی پس او بسنده است بدرستی

إِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا وَمَا مِنْ دَابَّةٍ

خدا تعالی رساننده است کار خود را بدرستیکه گردانیده است خدا تعالی برای هر چیز اندازه و نیست هیچ

فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا

در زمین مگر بر خداست روزی ایشان تفضلا و میداند خدا تعالی قرارگاه آن در حیات

كُلٌّ فِي كِتٰبٍ مُبِينٍ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ وَفِي السَّمَاءِ

و آرام گاه بعد از وفات همه در کتاب روشن ست یعنی لوح محفوظ بدرستی خدا دوست میدارد متوکلان را و

رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ عَنْ صُهَيْبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ

روزی شماست وانچه وعده کرده شده آید روایت ست از صهیب گفت که فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ

صلی اللہ علیہ وسلم شگفت مرشان مسلمان را که همه شان او مراو را نیک ست

كُلَّهُ لَهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذٰلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ

و نیست ایشان برای هیچ یکی را مگر مسلمان کامل را اگر برسد او را حالت خوشی

سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ

شکر میگوید پس باشد شکر گفتن بهتر مر او را و اگر برسد او را حالت ناخوشی صبر می ورزد پس باشد صبر

فَكَانَ خَيْرًا لَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

کردن بهتر مر او را رواه مسلم واز ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم که مسلمان قوی

خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيْفِ وَفِيْ كُلٍّ خَيْرٌ

بہتر ست از مسلمان ضعیف و اصل خیر موجود ست در ہر دو حرص وطلب زیادہ کن

اِحْرِصْ عَلٰى مَا يَنْفَعُكَ وَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَلَا تَعْجِزْ وَإِنْ

بر چیزیکہ سود کند ترا و یاری جو می و توفیق بطلب بخدا و عاجز مباش از طلب و استعانت

أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ لَوْ أَنِّيْ فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا

و اگر برسد ترا چیزی از مصائب و مکروہات پس مگو اگر من چنین میکردم چنان میشد و چنین

وَلٰكِنْ قُلْ قَدَّرَ اللهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ

ولیکن بگو تقدیر کرد خدا و ہر چہ میخواہد خدا تعالیٰ میکند زیرا کہ لفظ لو میکشاید کار شیطان را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ

رواہ مسلم و از عمر بن خطاب رض مرویست گفت شنیدم آنحضرت

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُوْنَ عَلَى اللهِ

صلی اللہ علیہ وسلم را کہ میفرمود اگر ثابت شود کہ شما توکل میکنید بر خدا چنانکہ

حَقَّ تَوَكُّلِهٖ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ تَغْدُوْ خِمَاصًا وَّتَرُوْحُ

باید توکل کرد ہر آئینہ روزی میدہد شما را چنانکہ روزی میدہد پرندہ ہا را بر آیند طیور بامداد گرسنہ

بِطَانًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

ولاغر شکم و باز میگردند بآشیانہ خود سیر و کلان شکم رواہ ترمذی و ابن ماجہ و از ابن مسعود رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّهَا النَّاسُ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ای آدمیان نیست ہیچ چیزیکہ نزدیک گرداند

لَيْسَ مِنْ شَيْءٍ يُقَرِّبُكُمْ إِلَى الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ النَّارِ

شما را بسوی بہشت و دور دارد شما را از آتش دوزخ مگر آنکہ بتحقیق امر کردم

إِلَّا قَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهٖ وَلَيْسَ شَيْءٌ يُقَرِّبُكُمْ مِنَ النَّارِ وَيُبَاعِدُكُمْ

شما را بآن چیز و نیست چیزیکہ قریب گرداند شما را از آتش دوزخ دور گرداند شما را

مِنَ الْجَنَّةِ اِلَّا قَدْ نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ وَاِنَّ الرُّوْحَ الْاَمِيْنَ وَفِيْ

از بہشت مگر آنکہ بتحقیق نہی کردم شمارا از آنچیز و بدرستیکہ روح امین و در روایتے بدرستیکہ

رِوَايَةٍ اِنَّ رُوْحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِيْ رُوْعِيْ اِنَّ نَفْسًا لَنْ تَمُوْتَ

روح القدس دمید در دل من یعنی وحی کرد کہ ہیچ ذاتی البتہ نمیرد تا آنکہ بتمام و کمال بستاند روزی خود را

حَتّٰى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا اَلَا فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَجْمِلُوْا فِي الطَّلَبِ

دانا باشید پس تقوی کنید خدا را و اعتدال ورزید در جستن روزی و برندارد و باعث نشود

وَلَا يَحْمِلَنَّكُمْ اسْتِبْطَاءُ الرِّزْقِ اَنْ تَطْلُبُوْهُ بِمَعَاصِي اللّٰهِ

شمارا دیر رسیدن رزق بر طلب کردن او بگناہان خدا چون رزق نرسد اضطراب مکنید زیراکہ در

فَاِنَّهٗ لَا يُدْرَكُ مَا عِنْدَ اللّٰهِ اِلَّا بِطَاعَتِهٖ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

چیزیکہ نزدیک خداست از رزق حلال مگر بطاعت وی و در حواشی نوشتہ کہ مراد بما عند اللہ بہشت ست

وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ اِلَّا اَنَّهٗ لَمْ يَذْكُرْ وَاِنَّ رُوْحَ

روایت کرد ایں حدیث را در شرح سنہ و بیہقی در شعب الایمان لیکن بیہقی ذکر نکرد ان روح القدس را بجای

الْقُدُسِ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

چنانکہ در روایت شرح سنہ ست و از ابی ذر مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ الزَّهَادَةُ فِي الدُّنْيَا لَيْسَتْ بِتَحْرِيْمِ الْحَلَالِ وَلَا اِضَاعَةِ

کہ فرمود آنحضرت کہ زہد کردن در دنیا نیست بمجرد ترک و حرام گردانیدن بر خود شی حلال را و بہ ضایع گردانید

الْمَالِ وَلٰكِنِ الزَّهَادَةُ فِي الدُّنْيَا اَنْ لَا تَكُوْنَ بِمَا فِيْ يَدَيْكَ

مال و لیکن کمال زہد در دنیا و تمامی او باین ست کہ نہ باشی بآنچہ در دست تست از مال اعتماد کنندہ تر بچیزیکہ

اَوْثَقَ بِمَا فِيْ يَدِ اللّٰهِ وَاَنْ تَكُوْنَ فِيْ ثَوَابِ الْمُصِيْبَةِ اِذَا اَنْتَ

خدایتعالی ست و زہد کردن در دنیا بآنست کہ باشی تو در ثواب مصیبت وقتیکہ

اُصِيْبَتَ بِهَا اَرْغَبَ فِيْهَا لَوْ اَنَّهَا اُبْقِيَتْ لَكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

مبتلا کردہ شوی بآن مصیبت رغبت کنندہ تر دران مصیبت کہ کاشکی کہ آن مصیبت باقی داشتہ شود

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ كُنْتُ خَلْفَ رَسُوْلِ
وازابن ماجه وروایت ست از ابن عباس رض گفت بودم ردیف آنحضرت
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ يَا غُلَامُ احْفَظِ اللّٰهَ
صلی اللہ علیہ وسلم روزے پس فرمود آنحضرت ع ای کودک نگاہدار حق خدا را
يَحْفَظْكَ اللّٰهُ احْفَظِ اللّٰهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ وَإِذَا سَأَلْتَ
تا نگاہدارد ترا خدا تعالی و نگاہدار و مراقب او باش بیابی ترا او را پیش روے خود و چون
فَاسْأَلِ اللّٰهَ وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللّٰهِ وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ
سوال کنی و چیزے خواہی سوال کن و بخواہ از خدا و چون یاری جوئی پس بجو از خدا و بدانکہ تمام است
لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوْكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوْكَ إِلَّا بِشَيْءٍ
وگروہ آدمیان اگر جمع شوند و اتفاق نمایند بر سود رسانیدن ترا بدل چیزی نفع نتوانند رسانید بچیزی کہ
قَدْ كَتَبَهُ اللّٰهُ لَكَ وَلَوِ اجْتَمَعُوْا عَلَى أَنْ يَضُرُّوْكَ بِشَيْءٍ
نوشتہ است او را خدا تعالی برای تو و اگر اتفاق کنند بر زیان رسانیدن تو نرسانند
لَمْ يَضُرُّوْكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللّٰهُ عَلَيْكَ رُفِعَتِ
مگر چیزیکہ بتحقیق نوشتہ است آنرا خدا تعالے بر تو برداشتہ شد
الْأَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ
قلمہا و خشک کردہ شد نامہ ہا رواہ احمد و ترمذی واز
سَعْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
سعد رض مرویست گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
مِنْ سَعَادَةِ ابْنِ آدَمَ رِضَاهُ بِمَا قَضَى اللّٰهُ لَهُ وَمِنْ شَقَاوَةِ ابْنِ
بدرستیکہ سعادت و نیکو بختی آدمی در رضی بودنست بچیزیکہ تقدیر فرمودہ است خدا تعالی برائے وے و بدبختی
آدَمَ تَرْكُهُ اسْتِخَارَةَ اللّٰهِ وَمِنْ شَقَاوَةِ ابْنِ آدَمَ سَخَطُهُ
آدمی در گذاشتن اوست طلب خیر از خدا تعالی و از شقاوت آدمی است بی رضامندی و کراہت او

بِمَا قَضَى اللّٰهُ لَهُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

بچیزی که قضا کرده است خدا تعالی مر آدمی را روایت کرد آنرا احمد و ترمذی و از ابی ذر رضی اللہ عنہ مرویست

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنِّيْ لَاَعْلَمُ اٰيَةً لَوْ اَخَذَ

که آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم فرمود که من میدانم آیتی را از قرآن که اگر بگیرند و عمل کنند مردم بدان

النَّاسُ بِهَا لَكَفَتْهُمْ وَمَنْ يَّتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّهٗ مَخْرَجًا وَّيَرْزُقْهُ

البته بس باشد مر ایشان را و آن آیت اینست کسیکه تقوی ورزد بگرداند خدا برای وی خلاص یافتن

مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِيُّ

از هر تنگی و روزی رساند او را از انجا که گمان ندارد یعنی بی رنج و بی تعب و تردد رواه احمد و ابن ماجه

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از عمرو بن العاص رضی اللہ عنہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ قَلْبَ ابْنِ اٰدَمَ بِكُلِّ وَادٍ شُعْبَةٌ فَمَنْ اَتْبَعَ

علیه وسلم بدرستیکه دل آدمی را در هر وادی شاخی ست پس کسیکه تابع گرداند

قَلْبَهُ الشُّعَبَ كُلَّهَا لَمْ يُبَالِ اللّٰهُ بِاَيِّ وَادٍ اَهْلَكَهٗ وَمَنْ تَوَكَّلَ

دل خود را با شعبهای همه باک ندارد خدا که در کدام وادی هلاک گرداند و کسیکه توکل یا اعتماد کند

عَلَى اللّٰهِ كَفَاهُ الشُّعَبَ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ

بر خدا کفایت کند او را اللہ تعالی همه شعبها و تفرقها رواه ابن ماجه و از ابی درداء رضی اللہ عنہ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الرِّزْقَ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم بدرستیکه رزق هر آئینه

لَيَطْلُبُ الْعَبْدَ كَمَا يَطْلُبُهٗ اَجَلُهٗ رَوَاهُ اَبُوْ نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ

میجوید بنده را چنانکه میجوید او را اجل وی روایت کرد ابو نعیم در حلیه

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَاَنِّيْ اَنْظُرُ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ

و از ابن مسعود رضی اللہ عنہ مرویست گفت ابن مسعود گویا من می نگرم بجانب رسول اللہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْكِي نَبِيًّا مِّنَ الْأَنْبِيَاءِ ضَرَبَهُ قَوْمُهُ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ حکایت میکند حال پیغمبری را از پیغمبران کہ زدند آن پیغمبر را قوم وے

فَأَدْمَوْهُ وَهُوَ يَمْسَحُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهِ وَهُوَ يَقُوْلُ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ

پس خون آلودہ کردند اورا وحال آنکہ پیغمبر صبری ورزید وپاک میکرد خون از روے خود گفت

لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

خداوندا بیامرز قوم مرا زیراکہ ایشان نمی دانند حقیقت حال متفق علیہ

بَابُ الرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ

باب در بیان ریا وسمعہ

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از عمر بن الخطاب رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى

علیہ وسلم نیست اعمال مگر بہ نیت ونیست مر مرد را مگر آنچہ کہ نیت کردہ است پس کسیکہ باشد

فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللّٰهِ وَ

ہجرت او بسوی خدا وبسوی رسول وے پس ہجرت وے بسوے خدا و

إِلَى رَسُوْلِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيْبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ

بسوی رسول خداست وکسیکہ باشد ہجرت او بسوی دنیا کہ برسد دنیا را یا ہجرت بسوی زنی بود

يَتَزَوَّجُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

کہ تزوج کند آنرا پس ہجرت وی است بسوی چیزیکہ ہجرت کردہ است بسوی آنچیز متفق علیہ واز

أَبِي هُرَيْرَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلٰكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوْبِكُمْ

بدرستیکہ خدا تعالی نمی بیند بنظر رحمت بجانب صورتہای شما ونمی بیند بسوی مالہای شما ولیکن نظر میکند

وَاَعْمَالِكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِي سَعِيْدِ بْنِ اَبِي فُضَالَةَ رض

وعلہای شما رواہ مسلم واز ابی سعید رض بن ابی فضالہ رض مرویست

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا اَجْمَعَ

از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ آنحضرت ﷺ فرمود چون جمع و فراہم آرد

اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيْهِ نَادٰى مُنَادٍ

خدا تعالے مردمان را در روز قیامت کہ شک نیست در آمدن وی آواز میدہد آواز دہندہ

مَنْ كَانَ اَشْرَكَ فِيْ عَمَلٍ عَمِلَهٗ لِلّٰهِ اَحَدًا فَلْيَطْلُبْ ثَوَابَهٗ

کسیکہ بود شریک میکرد کسی را در عملے کہ کرد آنرا برای خدا پس باید کہ طلب کند ثواب

مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ اَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ

عمل خود را در نزد غیر خدا زیرا کہ بدرستی خدا تعالی بے نیاز ترین شرکاست از شرکت

رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

رواہ احمد و از ابن عمر رض مرویست از آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى قَالَ لَقَدْ خَلَقْتُ

علیہ وسلم کہ فرمود بدرستیکہ خدای تبارک وتعالی فرمود بتحقیق پیدا کردہ ام خلقے را

خَلْقًا اَلْسِنَتُهُمْ اَحْلٰى مِنَ السُّكَّرِ وَقُلُوْبُهُمْ اَمَرُّ مِنَ الصَّبِرِ فَبِيْ

کہ زبانہای شان شیرین ترست از شکر و دلہای شان تلخ تر از صبر پس بخود سوگند خوردہ ام

حَلَفْتُ لَاُتِيْحَنَّهُمْ فِتْنَةً تَدَعُ الْحَلِيْمَ فِيْهِمْ حَيْرَانَ

ہر آئینہ تقدیر کنم و بفرستم ایشان را فتنہ بگذارد مرد عاقل را در ایشان متحیر

فَبِيْ يَغْتَرُّوْنَ اَمْ عَلَيَّ يَجْتَرِءُوْنَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

پس بمن فریب میخورند یا برمن جرارت و دلیری میکنند رواہ ترمذی واز

اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بِحَسْبِ امْرِئٍ

انس رض از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بس ست مرد را از بدی

مِنَ الشَّرِّ اَنْ يُّشَارَ اِلَيْهِ بِالْاَصَابِعِ فِيْ دِيْنٍ اَوْ دُنْيَا اِلَّا
کہ انگشت نما کردہ شود در دین یا در دنیا مگر کسیکہ معصوم

مَنْ عَصَمَهُ اللّٰهُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنْ
و محفوظ دارد او را خدا تعالیٰ روایت کرد بیہقی در شعب الایمان و مرویست از

عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ اَنَّهُ خَرَجَ يَوْمًا اِلٰى مَسْجِدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ
امیر المومنین عمر بن الخطاب رضہ بدرستیکہ او روزی بمسجد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدَ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ قَاعِدًا
صلے اللہ علیہ وسلم درآمد پس دریافت معاذ بن جبل را کہ نشستہ است

عِنْدَ قَبْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْكِيْ فَقَالَ مَا يُبْكِيْكَ
نزد قبر شریف آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم درحالیکہ گریہ میکند پس گفت عمر معاذ را کہ چہ چیز در گریہ آورد

قَالَ يُبْكِيْنِيْ شَيْءٌ سَمِعْتُهُ مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
پس گفت معاذ در گریہ درآورد مرا یاد کردن چیزے کہ شنیدہ ام از آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ
وسلم شنیدم آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ می گفت

اِنَّ يَسِيْرَ الرِّيَاءِ شِرْكٌ وَمَنْ عَادٰى لِلّٰهِ وَلِيًّا فَقَدْ بَارَزَ اللّٰهَ
اندکی از ریا موجب شرک است وکسیکہ دشمن دارد دوستی از دوستان خدا را پس بتحقیق بیرون آمد خدا را

بِالْمُحَارَبَةِ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْاَبْرَارَ الْاَتْقِيَاءَ الْاَخْفِيَاءَ الَّذِيْنَ
بجنگ بدرستیکہ خدا دوست میدارد نیکوکاران پرہیزگاران پوشیدہ حالان را چون غائب باشند

اِذَا غَابُوْا لَمْ يُتَفَقَّدُوْا وَاِنْ حَضَرُوْا لَمْ يُدْعَوْا وَلَمْ يُقَرَّبُوْا
باز پرس کردہ نشود احوال ایشان و اگر حاضر باشند خواندہ نشوند بمہمانی و اگر خواندہ شوند نزدیک گردانیدہ

قُلُوْبُهُمْ مَصَابِيْحُ الْهُدٰى يَخْرُجُوْنَ مِنْ كُلِّ غَبْرَاءَ مُظْلِمَةٍ
نشوند دلہای ایشان چراغہای ہدایت است و بیرون می آیند از ہر زمین تاریک

رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ

روایت کرد این حدیث را ابن ماجه و بیهقی در شعب ایمان واز

اَبِي هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِنَّ الْعَبْدَ اِذَا صَلّٰى فِي الْعَلَانِيَةِ فَاَحْسَنَ وَصَلّٰى فِي السِّرِّ

بدرستیکہ بندہ چون نماز گذارد در آشکارا پس خوب گذارد و بگذارد در نہانے

فَاَحْسَنَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى هٰذَا عَبْدِيْ حَقًّا رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

پس خوب گذارد میفرماید خدایتعالی این بندہ من ست بصدق روایت کرد ابن ماجہ

وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رضـ قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صلعم وَنَحْنُ

و مرویست از ابو سعید رضـ گفت بیرون آمد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و برسید بر ما و ما

نَتَذَاكَرُ الْمَسِيْحَ الدَّجَّالَ فَقَالَ اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ اَخْوَفُ

مذاکرہ میکردیم مسیح دجال را پس گفت آنحضرت صلعم آیا خبر ندہم شما را بچیزیکہ ترسندہ ترست

عَلَيْكُمْ عِنْدِيْ مِنَ الْمَسِيْحِ الدَّجَّالِ فَقُلْنَا بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

بر شما نزد من از فتنۂ مسیح الدجال پس گفتیم خبر دہ یا رسول اللہ صلعم

قَالَ الشِّرْكُ الْخَفِيُّ اَنْ يَّقُوْمَ الرَّجُلُ فَيُصَلِّيْ فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهٗ

فرمود آنحضرت صلعم آنچیز شرک پنہانی ست و آن شرک خفی ست چنین کہ مرد پس نماز میگذارد پس زیادہ میکند نماز

لِمَا يَرٰى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ

از جہت نظر کردن مردے بسوے او رواہ ابن ماجہ واز

اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابی سعید الخدرے رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَوْ اَنَّ رَجُلًا عَمِلَ عَمَلًا فِيْ صَخْرَةٍ لَا بَابَ لَهَا وَلَا كُوَّةَ

وسلم اگر ثابت شود کہ مردی عمل کرد عملی را در صخرہ کہ نیست در وے در ہا نا کسی از راہ آن در آید و نہ دیوار

خَرَجَ عَمَلُهُ اِلَى النَّاسِ كَائِنًا مَّا كَانَ وَعَنْ عُثْمَانَ بْنِ

کہ آزار و زنے کہ کسی تواند دید بیرون می آید و ظاہر میگردد وی بسوی مردم ہر کہ باشد یعنی مطلقا بار یا و اظہار نیست خود بخود ظاہر میگردد

عَفَّانَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عفان رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ كَانَتْ لَهُ سَرِيْرَةٌ صَالِحَةٌ اَوْ سَيِّئَةٌ اَظْهَرَ اللّٰهُ مِنْهَا رِدَاءً

کسیکہ باشد مر او را فعلی یا خصلتے نہانی نیک یا بد ہر چند کہ نہان دارد لیکن آشکارا میگرداند خدا تعالی ازان سیرۃ

يُعْرَفُ بِهِ وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

خصلت علامتی را کہ شناختہ بشود آن کس بآن علامت و از عمر بن الخطاب رض مرویست از آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّمَا اَخَافُ عَلَى هٰذِهِ الْاُمَّةِ كُلَّ مُنَافِقٍ

علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت صلعم نمی ترسم برین امت مگر تر ہر منافقے را

يَتَكَلَّمُ بِالْحِكْمَةِ وَيَعْمَلُ بِالْجَوْرِ رَوَى الْبَيْهَقِيُّ الْاَحَادِيْثَ

کہ سخن میکند بعلم و حکمت و کار میکند بجہل و نا راستی روایت کرد این ہر سہ حدیث را

الثَّلٰثَةَ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ وَعَنِ الْمُهَاجِرِ بْنِ حَبِيْبٍ رض

بیہقی در شعب ایمان و از مہاجر بن حبیب رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفت پروردگار

اِنِّيْ لَسْتُ كُلَّ كَلَامِ الْحَكِيْمِ اَتَقَبَّلُ وَلٰكِنِّيْ اَتَقَبَّلُ هَمَّهُ وَهَوَاهُ

من نیستم کہ کلام ہر حکیم را قبول میکنم و لیکن من قبول میکنم قصد و نیت و محبت او را

فَاِنْ كَانَ هَمُّهُ وَهَوَاهُ فِيْ طَاعَتِيْ جَعَلْتُ صَمْتَهُ حَمْدًا لِّيْ

پس اگر باشد نیت و محبت او در طاعت و فرمانبرداری من میگردانم خاموشی او را ستایش مر ذات از برائے

وَوَقَارًا وَّاِنْ لَّمْ يَتَكَلَّمْ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

و وقار او اگرچہ سخن نکند رواہ دارمی

بَابُ الْاِسْتِغْفَارِ وَالتَّوْبَةِ

باب است در استغفار و توبه

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّئَاتِ

واوست آنکه می پذیرد توبه را از بندگان خود و فرو گذارد از بدیها و میداند

وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ٥ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللهِ

آنچه میکنید ای آنانکه گرویده اید باز گردید بسوی خدا

تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ

بازگشتنی خالص شاید پروردگار شما آنکه بپوشد بدیهای شما و درآرد شما را بوستانها که

جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ

از زیر آن جویها و بدرستی من هر آینه آمرزنده ام آنرا که باز گردد

وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ

و بگرود و کار کند شایسته پس راه راست رود و باز گردید سوی پروردگار خویش و گردن نهید

مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ ٥ وَالَّذِينَ

مر او را پیش از آنکه بیاید شما را عذاب پس یاری داده نشوید و آنانکه

إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللهَ فَاسْتَغْفَرُوا

چون کنند ناشایسته یا ستم کنند بر نفسهای خود یاد کنند خدا را پس آمرزش خواهند

لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللهُ ٥ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ

برای گناهان خود و کیست که بیامرزد گناهان را مگر خدا و دوام نکروند بر آنچه

مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ٥ أُولَٰئِكَ جَزَاؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ

کردند و ایشان میدانند آنگروه پاداش ایشان آمرزش است از پروردگار ایشان

وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ

و بوستانها میرود از زیر آن جویها جاویدان باشند دران و نیکو است

اَجْرُ الْعَامِلِیْنَ وَعَنِ الْاَغَرِّ الْمُزَنِیِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

مزد کارکنندگان واز اغر مزنی رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّهٗ لَیُغَانُ عَلٰی قَلْبِیْ وَاِنِّیْ لَاَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ ہر آئینہ پردہ کردہ میشود بر دل من وبدرستی من ہر آئینہ استغفار میکنم

فِی الْیَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِیْ مُوْسٰی رض

خدا را در روز صد بار روایت کرد اینحدیث را مسلم ودر روایت ست از ابی موسے رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ یَبْسُطُ یَدَهٗ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالی فراخ میکند دست رحمت خود را

بِاللَّیْلِ لِیَتُوْبَ مُسِیْءُ النَّهَارِ وَیَبْسُطُ یَدَهٗ بِالنَّهَارِ لِیَتُوْبَ

بشب تا توبہ کند بدی کنندہ روز وفراخ میکند دست رحمت خود را در روز تا توبہ کند

مُسِیْءُ اللَّیْلِ حَتّٰی تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بدی کنندہ شب تا آنکہ بر آید آفتاب از جانب فرو آمدن خود در آنوقت در ہای توبہ بستہ گردد رواہ مسلم

وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

واز انس رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَلّٰهُ اَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهٖ حِیْنَ یَتُوْبُ اِلَیْهِ مِنْ اَحَدِکُمْ

ہر آئینہ خدا تعالی سخت ترست از روی شادمانی بتوبہ بندۂ خود ہنگامی کہ توبہ میکند بندہ بسوی خدا از یکی از شما

کَانَ رَاحِلَتُهٗ بِاَرْضِ فَلَاةٍ فَانْفَلَتَتْ مِنْهُ وَعَلَیْهَا طَعَامُهٗ

کہ بود شتر سواری وبار وی در زمین دشت پس برمید وگریخت راحلہ از وی وبران راحلہ بود خورش

وَشَرَابُهٗ فَاَیِسَ مِنْهَا فَاَتٰی شَجَرَةً فَاضْطَجَعَ فِیْ ظِلِّهَا قَدْ اَیِسَ

وآب وی پس نومید شد آنکس از ان راحلہ پس آمد آنکس درختی را پس پہلو نہاد آنکس در سایۂ آن درخت درحالیکہ تحقیق

مِنْ رَاحِلَتِهٖ فَبَیْنَمَا هُوَ کَذٰلِكَ اِذْ هُوَ بِهَا قَائِمَةً عِنْدَهٗ

از راحلہ خود نومید شد در اثنای آنکہ آنکس ہمچنین بر پہلو افتادہ بود ناگاہ آنکس حاضرست براحلہ درحالیکہ استادہ است راحلہ او نزدوی

زمین [illegible] ۱۲

فَاَخَذَ بِخِطَامِهَا ثُمَّ قَالَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ

پس گرفت مهار راحله را پس گفت آنکس از سختی شادمانی خداوندا تو ئے

عَبْدِيْ وَاَنَا رَبُّكَ اَخْطَاءَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بندهٔ من و منم پروردگار تو خطا کرد آنکس از سختی فرح بجای آنکه باید گفت تو پروردگار منی من بندهٔ توام مسلم

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از ابی هریره رضا مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ عَبْدًا اَذْنَبَ ذَنْبًا فَقَالَ رَبِّ اَذْنَبْتُ

علیه وسلم بدرستیکه بنده کرد گناه را پس گفت آن بنده اے پروردگار من گناہی کرده ام

فَاغْفِرْهُ فَقَالَ رَبُّهٗ اَعَلِمَ عَبْدِيْ اَنَّ لَهٗ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ

پس بیامرز این گناه را پس گفت پروردگار یعنی با ملایکه آیا دانست بندهٔ من که مرا او را پروردگاریست که می آمرزد گناه را

وَيَاْخُذُ بِهٖ غَفَرْتُ لِعَبْدِيْ ثُمَّ مَكَثَ مَاشَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ

و میگیرد بگناه آمرزیدم مر بندهٔ خود را پس درنگ کرد آن بنده در گناه کردن مدتی که خواسته بود خدا پس

اَذْنَبَ ذَنْبًا فَقَالَ رَبِّ اَذْنَبْتُ ذَنْبًا اٰخَرَ فَاغْفِرْ لِيْ

کرد گناه بار دیگر پس گفت پروردگار من گناه کردم بار دیگر پس بیامرز این گناه را

فَقَالَ اَعَلِمَ عَبْدِيْ اَنَّ لَهٗ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَاْخُذُ بِهٖ

پس گفت پروردگار در این بار نیز آیا دانست بندهٔ من که مرا او را پروردگاریست که می آمرزد گناه را و میگیرد بگناه

غَفَرْتُ لِعَبْدِيْ ثُمَّ مَكَثَ مَاشَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ اَذْنَبَ ذَنْبًا

آمرزیدم مر بندهٔ خود را پس درنگ کرد آن بنده در گناه کردن مدتی که خواسته بود خدا تعالی پس گناه کرد

فَقَالَ رَبِّ اَذْنَبْتُ ذَنْبًا اٰخَرَ فَاغْفِرْ لِيْ فَقَالَ اَعَلِمَ عَبْدِيْ

پس گفت ای پروردگار من کردم گناه بار دیگر پس بیامرز این گناه را برای من پس گفت پروردگار آیا دانست بندهٔ

اَنَّ لَهٗ رَبًّا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ وَيَاْخُذُ بِهٖ غَفَرْتُ لِعَبْدِيْ فَلْيَفْعَلْ

که مرا او پروردگاریست که بیامرزد گناه را و میگیرد بسبب آن گناه آمرزیدم بندهٔ خود را پس بکند

مَا شَاءَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رضـ قَالَ قَالَ

هر چه میخواهد از گناهان مادام که استغفار آرد متفق علیه و روایت است از شداد بن اوس که فرمود

رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيِّدُ الْاِسْتِغْفَارِ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم که افضل استغفار

اَنْ يَّقُوْلَ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبِّيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ خَلَقْتَنِيْ

این است که بگوئی تو خداوند توئی پروردگار من نیست معبود بحق مگر تو پیدا کردی تو مرا

وَاَنَا عَبْدُكَ وَاَنَا عَلٰى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ

و من بندهٔ توام و من ثابت و دائم ام بر عهد تو که بسته ام و وعده کرده ام آنقدر که استطاعت دارم

اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ اَبُوْءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ

و پناه میخواهم بتو از بدی آنچه کرده ام از گناهان اعتراف میکنم برای تو بتواتر فیضان نعمت تو بر من و اعتراف میکنم

وَاَبُوْءُ بِذَنْبِيْ فَاغْفِرْ لِيْ فَاِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ

بگناهان خود پس بیامرز مرا پس بدرستیکه نمی آمرزد گناهان را هیچکس مگر تو

قَالَ مَنْ قَالَهَا مِنَ النَّهَارِ مُوْقِنًا بِهَا فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهٖ

گفت آنحضرت صلعم کسیکه بگوید این کلمات را در جزوی از روز در حالیکه یقین دارنده است بآن پس بمرد

قَبْلَ اَنْ يُّمْسِيَ فَهُوَ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَمَنْ قَالَهَا مِنَ

پیش از آنکه شام کند وی پس آنکس از کسان اهل بهشت ست و کسیکه بگوید این کلمات را در جزوی از

اللَّيْلِ وَهُوَ مُوْقِنٌ بِهَا فَمَاتَ قَبْلَ اَنْ يُّصْبِحَ فَهُوَ

شب و حال آنکه وی یقین دارنده است بدان پس بمرد پیش از آنکه صبح کند پس وی

مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ

از اهل بهشت ست رواه بخاری و روایت ست از ابی هریره رضـ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْمُؤْمِنَ

گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بدرستیکه مومن

إِذَا أَذْنَبَ كَانَتْ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ فِي قَلْبِهِ فَإِنْ تَابَ

چون گناه کند پیدا میشود نقطه سیاه در دل وے پس اگر توبه می کند

وَاسْتَغْفَرَ صُقِلَ قَلْبُهُ وَإِنْ زَادَ زَادَتْ حَتّٰى تَعْلُوَ

واستغفار می نماید صیقل کرده میشود دل او و بیرود آن سیاهی واگر بیشتر گناه میکند بیشتر میشود تا آنکه بالا می آید

قَلْبَهُ فَذٰلِكُمُ الرَّانُ الَّذِي ذَكَرَ اللّٰهُ تَعَالٰى كَلَّا بَلْ رَانَ

دل او را پس آن زنگی است که ذکر کرده است خدا تعالی و فرموده است زنگ گرفته و غالب آمده است

عَلٰى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

بر دلهای ایشان کارهائے که میکردند روایت کرد این حدیث را احمد و ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

و ابن ماجه و مرویست از ابن عمر رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ يَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکه خدا تعالی قبول می کند توبه بنده را تا دام

يُغَرْغِرْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض

که غرغره نکند یعنی نرسد روح او در حلقوم رواه ترمذی و ابن ماجه و روایت است از ابی سعید رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الشَّيْطَانَ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکه شیطان

قَالَ وَعِزَّتِكَ يَا رَبِّ لَا أَبْرَحُ أُغْوِي عِبَادَكَ مَا دَامَتْ

گفت بعزت تو ای پروردگار من نمی روم از جای خود یعنی همیشه باشم که گمراه میکنم بندگان ترا تا دام

أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ فَقَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ وَعِزَّتِي

که جانهای ایشان در بدنهای ایشان است پس گفت پروردگار عز و جل سوگند میخورم بعزت

وَجَلَالِي وَارْتِفَاعِ مَكَانِي لَا أَزَالُ أَغْفِرُ لَهُمْ مَا

و بزرگی خود و بلند مرتبه خود همیشه می آمرزم بندگان را تا دام

اِسْتَغْفِرُوْنِیْ رَوَاہُ اَحْمَدُ وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رضـ قَالَ

کہ طلب آمرزش کنند از من رواہ احمد و روایت ست از ابی ہریرہ رضـ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰہَ عَزَّ وَجَلَّ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ خدا تعالے

لَیَرْفَعُ الدَّرَجَۃَ لِلْعَبْدِ الصَّالِحِ فِی الْجَنَّۃِ فَیَقُوْلُ یَا رَبِّ

ہر آئینہ بلند میگرداند پایہ را برای بندۂ صالح در بہشت پس میگوید بندۂ صالح ای پروردگار

اَنّٰی لِیْ ھٰذِہٖ فَیَقُوْلُ بِاسْتِغْفَارِ وَلَدِكَ لَكَ رَوَاہُ اَحْمَدُ

من از کجاست مرا این درجہ پس میگوید پروردگار بسبب استغفار فرزندست مر ترا رواہ احمد

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰہِ بْنِ عَبَّاسٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

و از عبد اللہ بن عباس رضـ روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ مَا الْمَیِّتُ فِی الْقَبْرِ اِلَّا کَالْغَرِیْقِ الْمُتَغَوِّثِ

علیہ وسلم نیست مردہ در گور مگر مانند کسیکہ آب از سر وی گذشتہ است و فریاد میکند کہ کسی دست وی گیرد

یَنْتَظِرُ دَعْوَۃً تَلْحَقُہٗ مِنْ اَبٍ اَوْ اُمٍّ اَوْ اَخٍ اَوْ صَدِیْقٍ فَاِذَا

چشم میدارد دعائی را کہ برسد او را از پدر یا مادر یا برادر یا دوست پس چون

لَحِقَتْہُ کَانَ اَحَبَّ اِلَیْہِ مِنَ الدُّنْیَا وَمَا فِیْھَا وَاِنَّ اللّٰہَ تَعَالٰی

میرسد او را دعا میباشد آن دعا بسوی وے دوست داشتہ شدہ تر از دنیا و متاع دنیا و بدرستیکہ خدا تعالے

لَیُدْخِلُ عَلٰی اَھْلِ الْقُبُوْرِ مِنْ دُعَاءِ اَھْلِ الْاَرْضِ اَمْثَالَ

می درآرد بر مردہ ہا از دعاے اہل زمین مانند

الْجِبَالِ وَاِنَّ ھَدِیَّۃَ الْاَحْیَاءِ اِلَی الْاَمْوَاتِ الْاِسْتِغْفَارُ لَھُمْ

کوہہا و بدرستیکہ تحفہ زندگان بسوی مردگان طلب آمرزش کردن ست مر ایشان را

رَوَاہُ الْبَیْھَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰہِ بْنِ بُسْرٍ

رواہ البیہقی فی شعب الایمان و مرویست از عبد اللہ بن بسر

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طُوْبٰى لِمَنْ وَجَدَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خوش وقتی باد مر کسی را که یافت

فِيْ صَحِيْفَتِهٖ اِسْتِغْفَارًا كَثِيْرًا رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَرَوَى النَّسَائِيُّ

در صحیفهٔ خود استغفار بسیار را مقصود مدح استغفار و بشارت اهل استغفار ست روا ابن ماجه

فِيْ عَمَلِ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رضـ قَالَ

در عمل یوم ولیلہ و مرویست از عبد الله بن مسعود رضـ گفت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلتَّائِبُ مِنَ الذُّنُوْبِ

فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم که توبه کننده از گناهان

كَمَنْ لَّا ذَنْبَ لَهٗ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

مثل کسی ست که نیست گناه مر او را و چنانست که گویا نکرده آن گناه و گفته اند که این از باب الحاق ناقص

بَابٌ فِيْ سَعَةِ رَحْمَةِ اللّٰهِ تَعَالٰى

این باب است در فراخی رحمت الله بر تر

اَللّٰهُ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً

آن خدا است که آفرید آسمانها و زمین را و فرود آورد از آسمان آب

فَاَخْرَجَ بِهٖ مِنَ الثَّمَرٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ

پس بیرون آورد بسبب وے انواع میوها روزی برای شما و رام ساخت برای شما کشتی را

لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِهٖ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْاَنْهٰرَ وَسَخَّرَ لَكُمُ

تا برود در دریا بحکم او و رام ساخت برای شما جویها را و رام ساخت برای شما

الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَاٰتٰىكُمْ

آفتاب و ماهتاب همیشه روندگان و رام ساخت برای شما شب و روز و داد شما را

مِّنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوْهُ وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا

از هر چه خواستید او را و اگر شمار کنید نعمت خدا احاطه نتوانید کرد آن را

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ۝ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ

بدرستی آدمی هر آئینه ستمکار است ناسپاس و هر آئینه بدرستی بزرگی دادیم فرزندان آدم را و برداشتیم ایشان را

فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ

در بیابان و دریا. و روزی دادیم ایشان را از پاکیزه ها و افزونی دادیم ایشان را

عَلَىٰ كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ۝ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ

بر بسیاری از آنکه آفریدیم افزونی دادنی گفت عذاب من میرسانم

مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ۝ وَلَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ

آن هر کرا میخواهم و بخشش من کشاده است هر چیز را و نومید مشوید از رحمت

اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ۝ وَإِنَّ رَبَّكَ

خدای بدرستیکه نومید نشوند از رحمت و فرح خدا مگر گروه ناگرویدگان و بدرستی پروردگار

لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ۝

هر آئینه خداوند آمرزش است مردمان را بر ستم شان و بدرستی پروردگار تو هر آئینه سخت عقوبت کننده است

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ

بگوای بندگان من آنانکه اسراف کردند بر نفسهای خویش ناامید مشوید از

رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ

بخشش خدا بدرستیکه خدایتعالی می آمرزد گناهان را همه بدرستیکه او اوست آمرزنده

الرَّحِيمُ ۝ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

بخشاینده مرویست از ابی هریره رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا قَضَى اللَّهُ الْخَلْقَ كَتَبَ كِتَابًا فَهُوَ عِنْدَهُ

علیه وسلم وقتیکه پیدا کرد خدایتعالی خلق را نوشت کتابی را پس آن کتاب نزد خداست

فَوْقَ عَرْشِهِ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي وَفِي رِوَايَةٍ

بالای عرش آن کتاب اینست که رحمت من پیشی گرفته است غضب مرا و در روایتی

غَلَبَتْ غَضَبِي مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

بجای سبقت غلبت مذکورست مقصود یکیست متفق علیه و از ابی هریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ لِلّٰهِ مِائَةَ رَحْمَةٍ اَنْزَلَ مِنْهَا رَحْمَةً

صلی الله علیه وسلم بدرستیکه مرخدا تعالی را صد رحمت ست فرود فرستاده است ازان صد رحمت

وَّاحِدَةً بَيْنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالْبَهَائِمِ وَالْهَوَامِّ فَبِهَا يَتَعَاطَفُوْنَ

یک رحمت را میان پریان و آدمیان و چهارپایان و جنبندهای روی زمین پس بآن رحمت مهربانی میکنند

وَبِهَا يَتَرَاحَمُوْنَ وَبِهَا تَعْطِفُ الْوَحْشُ عَلٰى وَلَدِهَا

بر یکدیگر و بآن رحمت مهربانی میورزند جانوران وحشی بر فرزندان خود

وَاَخَّرَ اللهُ تِسْعًا وَّتِسْعِيْنَ رَحْمَةً يَّرْحَمُ بِهَا عِبَادَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

و پس گذاشته است خدا تعالی نود و نه رحمت که رحم میکند بآن رحمتها بندگان خود را روز قیامت

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ عَنْ سَلْمَانَ نَحْوَهٗ وَفِيْ

متفق علیه و در روایتی مر مسلم از سلمان همچنین آمده است و در

اٰخِرِهٖ قَالَ فَاِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ اَكْمَلَهَا بِهٰذِهِ الرَّحْمَةِ وَعَنْهُ

آخر این عبارتست که گفت پس چون باشد روز قیامت کامل میگرداند آنرا یعنی نود و نه را باین یک رحمت تا صد شود و هم ازوی روایت

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ

که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم اگر بداند مومن

مَا عِنْدَ اللهِ مِنَ الْعُقُوْبَةِ مَا طَمِعَ بِجَنَّتِهٖ اَحَدٌ وَّلَوْ يَعْلَمُ

چیزی را که نزد خداست از عذاب طمع نکند به بهشت خدا هیچ یکی از مومن و اگر بداند

الْكَافِرُ مَا عِنْدَ اللهِ مِنَ الرَّحْمَةِ مَا قَنَطَ مِنْ جَنَّتِهٖ اَحَدٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

کافر چیزی را که نزد خداست از رحمت ناامید نگردد از بهشت او هیچ یکی از کافران متفق علیه

وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

و روایتست از ابی سعید خدری رض گفت فرمود آنحضرت ۲

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجُلٌ قَتَلَ

صلے اللہ علیہ وسلم بود در بنی اسرائیل مردے کشت

تِسْعَةً وَّتِسْعِيْنَ إِنْسَانًا ثُمَّ خَرَجَ يَسْأَلُ فَأَتٰى رَاهِبًا فَسَأَلَهٗ

نود و نہ آدمی را پس بیرون آمد در حالیکہ می پرسید از مردم پس آمد راہبی را پس پرسید او را

فَقَالَ أَلَهٗ تَوْبَةٌ قَالَ لَا فَقَتَلَهٗ وَجَعَلَ يَسْأَلُ فَقَالَ لَهٗ رَجُلٌ

پس گفت آیا ہست مر او را توبہ گفت راہب نیست ترا توبہ پس بکشت آنمرد راہب را و در ایستاد در حالیکہ سوال میکند پس گفت

ائْتِ قَرْيَةَ كَذَا وَكَذَا فَأَدْرَكَهُ الْمَوْتُ فَنَاءَ بِصَدْرِهٖ نَحْوَهَا

بیا قریہ چنین و چنین را پس دریافت او را علامات موت پس میل کرد آنمرد بسینہ خود بجانب آن قریہ

فَاخْتَصَمَتْ فِيْهِ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ الْعَذَابِ

پس نزاع نمودند در شان وی فرشتگان رحمت و فرشتگان عذاب

فَأَوْحَى اللّٰهُ تَعَالٰى إِلٰى هٰذِهٖ أَنْ تَقَرَّبِيْ وَإِلٰى هٰذِهٖ أَنْ تَبَاعَدِيْ

پس وحی فرستاد خدا تعالی بسوی این قریہ کہ متوجہ شدہ بجانب آن نزدیک شو بہ میت و وحی فرستاد بسوی این قریہ کہ وی از ان ہجرت کردہ دور شو

فَقَالَ قِيْسُوْا مَا بَيْنَهُمَا فَوُجِدَ إِلٰى هٰذِهٖ أَقْرَبَ بِشِبْرٍ فَغُفِرَ لَهٗ

پس گفت خدا فرشتگان را اندازہ کنید مسافتی را کہ میان دو قریہ است پس یافتہ شد میت بسوی این قریہ رحمت نزدیکتر بیک وجب پس آمرزیدہ

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ و روایت است از ابی ہریرہ رضـ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوْا لَذَهَبَ

صلے اللہ علیہ وسلم سوگند بخدا ئیکہ بقبضہ ذات من بدست قدرت اوست اگر گناہ نکنید شما ہر آئینہ ببرد

اللّٰهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُوْنَ فَيَسْتَغْفِرُوْنَ اللّٰهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ

خدا تعالی شما را و بر انگیزد آدمی از قومی را کہ گناہ کنند پس طلب مغفرت کنند از خدا تعالی پس بیامرزد مر ایشان را

رَوَاهُ مُسْلِمٌ

روا ہ مسلم

بَابُ الْاِسْتِغْفَارِ مس

این باب ست در استغفار

عَنْ اَنَسٍ رضؓ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از انس رضؓ مرویست که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى يَا ابْنَ اٰدَمَ اِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِيْ وَرَجَوْتَنِيْ

که گفت خدایتعالی ای فرزند آدم بدرستیکه مادام که دعا کنی تو مرا بآمرزیدن و امید واری

غَفَرْتُ لَكَ عَلٰى مَا كَانَ فِيْكَ وَلَا اُبَالِيْ يَا ابْنَ اٰدَمَ لَوْ بَلَغَتْ

می آمرزم ترا بر هر عملی که باشد در تو از گناهان و باک ندارم اے فرزند آدم اگر میرسد

ذُنُوْبُكَ عَنَانَ السَّمَاۤءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِيْ غَفَرْتُ لَكَ وَلَا

گناهان تو بر آسمان و نواحے آن باز پستر طلب آمرزش می کردی می آمرزم مرا و

اُبَالِيْ يَا ابْنَ اٰدَمَ اِنَّكَ لَوْ لَقِيْتَنِيْ بِقُرَابِ الْاَرْضِ خَطَايَا

باک ندارم ای فرزند آدم بدرستیکه تو اگر پیش آئی تو مرا بپرے زمین از روے گناهان

ثُمَّ لَقِيْتَنِيْ لَا تُشْرِكُ بِيْ شَيْئًا لَاَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً

پستر پیش می آئی تو درحالیکه شریک نمیگردانی تو با من چیزے را هر آئینه می آیم من ترا نزدیک به پری زمین از روے

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَاهُ اَحْمَدُ وَالدَّارِمِيُّ عَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رضؓ

روایت کرد ترمذی و احمد و دارمی و از ابی ذر رضؓ

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضؓ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابن عباس رضؓ روایت ست از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى مَنْ عَلِمَ اَنِّيْ ذُوْ قُدْرَةٍ عَلٰى مَغْفِرَةِ الذُّنُوْبِ

گفت فرمود خدایتعالی کسیکه دانست بدرستی من خداوند قدرتم بر آمرزیدن گناهان

غَفَرْتُ لَهٗ وَلَا اُبَالِيْ مَا لَمْ يُشْرِكْ بِيْ شَيْئًا رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

می آمرزم مر آن کس را و باک ندارم مادام که شریک نگرداند بمن چیزے را

بَابُ الاِسْتِغْفَارِ

این باب ست در استغفار

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

مرویست از ابی ہریرہ رضـ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ رَجُلٌ لَمْ يَعْمَلْ خَيْرًا قَطُّ لِاَهْلِهٖ وَفِيْ رِوَايَةٍ اَسْرَفَ

وسلم گفت مردی کہ نکردہ بود ہیچ عمل خیر را ہرگز کسان خود را و در روایتی آمدہ ظلم کرد

رَجُلٌ عَلٰى نَفْسِهٖ فَلَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ اَوْصٰى بَنِيْهِ اِذَا مَاتَ

مردی برنفس خود پس ہنگامی کہ حاضر شد او را موت وصیت کرد پسران خود را وقتیکہ بمیرد وی

فَحَرِّقُوْهُ ثُمَّ اذْرُوْا نِصْفَهٗ فِي الْبَرِّ وَنِصْفَهٗ فِي الْبَحْرِ فَوَاللّٰهِ لَئِنْ

پس بسوزید او را پس بپراکنید نیمہ او را در دشت و نیمہ او را در دریا بخدا سوگند اگر

قَدَرَ اللّٰهُ عَلَيْهِ لَيُعَذِّبَنَّهٗ عَذَابًا لَا يُعَذِّبُهٗ اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِيْنَ

قادر شود خدا تعالی بر وی ہر آئینہ عذاب میکند او را عذابی کہ نکند آن عذاب ہیچ یکی جہانیان را

فَلَمَّا مَاتَ فَعَلُوْا مَا اَمَرَهُمْ فَاَمَرَ الْبَحْرَ فَجَمَعَ مَا فِيْهِ وَاَمَرَ الْبَرَّ

پس ہنگامیکہ مرد آن مرد کردند کسان او آنچہ امر کردہ بود ایشان را پس امر کرد خدا دریا را پس گرد آورد آنچہ درو بود و امر کرد دشت

فَجَمَعَ مَا فِيْهِ ثُمَّ قَالَ لَهٗ لِمَ فَعَلْتَ هٰذَا قَالَ مِنْ خَشْيَتِكَ

پس جمع کرد آنچہ کہ درو بود از اجزاء آن پس فرمود او را برای چہ کردی این وصیت گفت از ترس عذاب

يَا رَبِّ وَاَنْتَ اَعْلَمُ فَغَفَرَ لَهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

ای پروردگار من و تو داناتری بحال من پس بیامرزید خدا او را متفق علیہ و روایت ست

مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از معاذ بن جبل رضـ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اِنْ شِئْتُمْ اَنْبَأْتُكُمْ مَا اَوَّلُ مَا يَقُوْلُ اللّٰهُ لِلْمُؤْمِنِيْنَ

اگر خواہید خبر کنم شما را با آنچہ کہ نخستین میگوید خدا تعالی مومنان را

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَا أَوَّلُ مَا يَقُولُونَ لَهٗ قُلْنَا نَعَمْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ

روز رستخیز و خبر میدهم بچیزیکه نخستین میگویند مومنان مر خدا تعالی را گفتیم آری خبر کن ما را ای رسول الله

إِنَّ اللّٰهَ يَقُولُ لِلْمُؤْمِنِيْنَ هَلْ أَحْبَبْتُمْ لِقَائِيْ فَيَقُولُونَ نَعَمْ

بدرستیکه خدا تعالی میگوید مومنان را آیا دوست داشتید شما لقای مرا یعنی مرگ را پس میگویند آری

رَبَّنَا فَيَقُولُ لِمَ أَحْبَبْتُمْ فَيَقُولُونَ رَجَوْنَا عَفْوَكَ وَمَغْفِرَتَكَ

ای پروردگار ما پس میگوید حق تعالی چرا محبت کردید پس میگویند امید داشتیم تجاوز را و مغفرت را

فَيَقُولُ قَدْ وَجَبَ لَكُمْ مَغْفِرَتِيْ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ

پس میگوید حق تعالی بتحقیق واجب شد مر شما را مغفرت من از روی لطف روایت کرد این حدیث را در شرح

وَأَبُوْ نُعَيْمٍ فِي الْحِلْيَةِ وَعَنْ أَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و ابونعیم روایت کرد در حلیه و روایت ست از انس رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَاْتِي الرَّجُلُ بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَيَقُوْلُ

صلی الله علیه وسلم می آرد مردی مردی را در روز قیامت پس میگوید

يَا رَبِّ هٰذَا ظَلَمَنِيْ يَقُوْلُ فَخُذْ ظُلَامَتِيْ فَيُمَثِّلُ اللّٰهُ لَهٗ فَوْقَ

ای پروردگار من این شخص ست که ظلم کرده است بر من میگوید پس بگیر ای خدا مظلمه مرا پس متخیل میسازد و می نماید

رَأْسِهٖ قَصْرًا فِيْهِ مِنْ خَيْرِ الْاٰخِرَةِ ثُمَّ يُقَالُ لَهٗ ارْفَعْ رَأْسَكَ

سروی کوشکی را که در وی هست از خوبیهای آخرت پستر گفته میشود مر او را که بردار سر خود را

فَيَرٰى فِيْهِ مَا لَمْ تَرَ عَيْنَاهُ فَيَقُوْلُ يَا رَبِّ لِمَنْ هٰذَا فَيَقُوْلُ أَعْلَمُ

و باز آنگه پس می بیند آنمرد در آن کوشک چیزها که ندیده بود پیش ازین دو چشم او پس میگوید آنمرد ای پروردگار من این برای کدام کس است

هٰذَا لِمَنْ عَفَا عَنْ أَخِيْهِ فَيَقُوْلُ يَا رَبِّ قَدْ عَفَوْتُ عَنْهُ

این مر آنکس راست که تجاوز کرد و عفو کرد از برادر خود پس میگوید آنمرد ای پروردگار من بتحقیق تجاوز کردم و عفو کردم

رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواه دیلمی و روایت ست از جابر رض گفت فرمود رسول الله صلی الله

علیه وسلم لا یدخل احدا منکم عمله الجنة ولا یجیره

علیه وسلم داخل نکند کسی را از شما و نه مرا عمل او در بهشت و نه باز دارد او را

من النار ولا انا الا برحمة الله رواه مسلم وعن ابن

از دوزخ مگر برحمت خدایتعالی رواه مسلم و مرویست از ابن

عباس رضـ قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان الله کتب

عباس رضـ گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بدرستیکه خدایتعالی نوشت

الحسنات والسیئات فمن هم بحسنة فلم یعملها

نیکیها را و بدیها را پس کسیکه قصد کند نیکی را پس عمل نکند آن را

کتبها الله له عنده حسنة کاملة فان هم بها فعملها کتبها

می نویسد آنرا خدایتعالی مرد را نزد خود نیکی کامله پس اگر قصد کند نیکی را پس عمل در آورد او را می نویسد آنرا

الله له عنده عشر حسنات الی سبع مائة ضعف الی اضعاف

خدایتعالی برای وی نزد خود ده نیکی تا هفتصد مثل تا مثلهای

کثیرة ومن هم بسیئة فلم یعملها کتبها الله عنده حسنة

بسیار و کسیکه قصد کند بدی پس نکرد آنرا می نویسد آنرا خدایتعالی مرد را نزد خود نیکی

کاملة فان هو هم بها فعملها کتبها الله له سیئة واحدة

کامل پس اگر وی قصد کرد بدی پس کرد آنرا می نویسد آنرا خدایتعالی مرد را یک بدی

متفق علیه وعن عامر الرام قال بینا نحن عنده

متفق علیه و روایت است از عامر الرام رضـ گفت در اثنای آنکه ما نزد وی بودیم

یعنی عند النبی صلی الله علیه وسلم اذ اقبل رجل علیه

یعنی نزد پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم ناگاه آمد بر آنحضرت مردی که بر وی

کساء وفی یده شیء قد التف علیه فقال یا رسول الله مررت

گلیم است و در دست وی چیزیست و تحقیق پیچیده است گلیم را بر آن پس گفت آن مرد یا رسول الله گذشتم

بِغَيْضَةِ شَجَرٍ فَسَمِعْتُ فِيهَا أَصْوَاتَ فِرَاخِ طَائِرٍ فَأَخَذْتُهُنَّ

به بیشهٔ درختان پس شنیدم دران بیشه آوازهای چوزها پرندگان پس گرفتم آن چوزه ها را پس نهادم آن چوزه ها

فَوَضَعْتُهُنَّ فِي كِسَائِي فَجَاءَتْ أُمُّهُنَّ فَاسْتَدَارَتْ

در گلیم خود پس آمد مادر این چوزه ها پس گردید و گردگشت مادر ایشان

عَلَى رَأْسِي فَكَشَفْتُ لَهَا عَنْهُنَّ فَوَقَعَتْ عَلَيْهِنَّ

بر سر من پس کشادم و دور کردم برای مادر ایشان پرده از روی چوزه ها پس افتاد مادر بر ایشان

فَلَفَفْتُهُنَّ فِي كِسَائِي فَهُنَّ أُولَاءِ مَعِي فَقَالَ ضَعْهُنَّ

پس پیچیدم آن چوزه ها را در گلیم خود پس این چوزه ها اینها اند با من پس فرمود آنحضرت بنه از چوزه ها

فَوَضَعْتُهُنَّ وَأَبَتْ أُمُّهُنَّ إِلَّا لُزُومَهُنَّ فَقَالَ رَسُولُ

پس نهادم آنها را و امتناع آورد مادر ایشان مگر لازم بودن و چسپیدن ایشان را پس فرمود آنحضرت

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَعْجَبُونَ لِرُحْمِ أُمِّ الْأَفْرَاخِ

صلے اللہ علیہ وسلم آیا شگفت دارید مهر کردن مادر چوزه ها

فِرَاخَهَا فَوَالَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ لَلّٰهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ أُمِّ

چوزه ها را پس سوگند بآنکسی که فرستاده است مرا براستی هر آئینه خدا تعالی مهربان تر است به بندگان خود از مادر

الْأَفْرَاخِ بِفِرَاخِهَا ارْجِعْ بِهِنَّ حَتّٰى تَضَعَهُنَّ مِنْ حَيْثُ

چوزه ها بچوزه ها بازگردان این چوزه ها را تا آنکه بنهی ایشان را از انجا که

أَخَذْتَهُنَّ وَأُمُّهُنَّ مَعَهُنَّ فَرَجَعَ بِهِنَّ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ

گرفتهٔ تو ایشان را و مادر ایشان با ایشان بود پس بازگردانید آنحضرت ایشان را روایت کرد اینحدیث را ابوداود

وَرَجُلَانِ مِنْ أُمَّتِي جَثَيَا بَيْنَ يَدَيْ رَبِّ الْعِزَّةِ فَقَالَ

و دو مرد از امت من ایستادند بر سر انگشتان روبروی پروردگار صاحب عزت پس میگوید

أَحَدُهُمَا يَا رَبِّ خُذْ لِي مَظْلِمَتِي مِنْ أَخِي فَقَالَ اللهُ تَعَالٰى

یکی ازان دو مرد ای پروردگار من مواخذه کن برای من مظلمه را از برادر من پس میگوید حقتعالی

كَيْفَ تَصْنَعُ بِأَخِيكَ وَلَمْ يَبْقَ مِنْ حَسَنَاتِهِ شَيْءٌ قَالَ

چه معامله میکنی با برادر خود و چگونه میگیری مظلمه خود را از برادر خود و حال آنکه باقی نمانده است از حسنات او چیزی میگوید بنده

يَا رَبِّ فَلْيَحْمِلْ مِنْ أَوْزَارِي إِنَّ ذَلِكَ الْيَوْمَ عَظِيمٌ يَحْتَاجُ

ای پروردگار من پس باید که بردارد از بار گناهان من زیرا که این روز روزی بزرگ است که محتاج میشوند

النَّاسُ أَنْ يُحْمَلَ عَنْهُمْ مِنْ أَوْزَارِهِمْ فَقَالَ اللهُ لِلطَّالِبِ

مردمان بآنکه برداشته شود از ایشان و نهاده شود از انبارهای از گناهان خود پس میگوید خدا تعالی مر طالب مظلمه را

ارْفَعْ بَصَرَكَ فَانْظُرْ فَرَفَعَ بَصَرَهُ فَقَالَ يَا رَبِّ أَرَى مَدَائِنَ

که بردار نظر خود پس ببین پس بر میدارد نظر خود را بالا پس میگوید ای رب من می بینم شهرها را

مِنْ ذَهَبٍ وَقُصُورًا مِنْ ذَهَبٍ مُكَلَّلَةً بِاللُّؤْلُؤِ لِأَيِّ

از زر و محلها از ذهب مکلل و مزین با مروارید برای کدام

نَبِيٍّ هَذَا أَوْ لِأَيِّ صِدِّيقٍ هَذَا أَوْ لِأَيِّ شَهِيدٍ هَذَا

پیغمبری است این یا برای کدام صدیق است این فضل یا برای کدام شهید است این میگوید خدا تعالی

قَالَ هَذَا لِمَنْ أَعْطَى الثَّمَنَ قَالَ يَا رَبِّ وَمَنْ يَمْلِكُ ذَلِكَ

مر آن کسانے راست که بدهد ثمن آنرا میگوید بنده ای پروردگار من کسی مالک شود قیمت آن را

قَالَ أَنْتَ تَمْلِكُهُ قَالَ بِمَاذَا قَالَ بِعَفْوِكَ عَنْ أَخِيكَ قَالَ

میگوید حق تعالی تو مالک میشوی آنرا میگوید بچه چیز میگوید حق تعالی بسبب عفو کردن تو از برادر خود مظلمه خود را میگوید بنده

يَا رَبِّ فَإِنِّي قَدْ عَفَوْتُ عَنْهُ قَالَ اللهُ فَخُذْ بِيَدِ أَخِيكَ

ای رب پس بدرستیکه من بتحقیق عفو کردم از وی میگوید خدا پس بگیر دست برادر خود

فَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ اتَّقُوا اللهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ فَإِنَّ اللهَ

پس درآر او را در بهشت پرهیزگاری کنید خدا را و بترسید و صلح کنید میان شما زیرا که خدا تعالی

يُصْلِحُ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ الْخَرَائِطِيُّ فِي

صلح میکند در میان مسلمانان روز قیامت رواه خرائطی فی

مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ وَعَنْ أَنَسٍ رضـ قَالَ دَخَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مکارم اخلاق راز جمع الجوامع وترویست از انس رضـ گفت انس درآمد آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى شَابٍّ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ قَالَ كَيْفَ تَجِدُكَ

علیہ وسلم بر جوانی وحال آنکہ وے در سکرات موت بود فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چگونہ می یابی خود را

قَالَ أَرْجُو اللّٰهَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ وَسَلَّمَ وَإِنِّي

گفت آنمرد امید دارم از خدا ای پیغمبر خدا صلی اللہ علیک وسلم وبدرستی من

أَخَافُ ذُنُوْبِيْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

می ترسم از گناہان خود پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ فِي مِثْلِ هٰذَا الْمَوْطِنِ إِلَّا

جمع نمی شوند امید وخوف در دل بندہ مانند این جاے یعنی قریب مرگ مگر

أَعْطَاهُ مَا يَرْجُوْا مِنْهُ مِمَّا يَخَافُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

مید ہد او را خدا آنچہ امید دارد وامن مید ہد او را خدا از آنچہ میترسد رواہ ترمذی وابن ماجہ

بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِهَا

باب در بیان صفت جنت واہل آن

وَبَشِّرِ الَّذِيْنَ آمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ أَنَّ لَهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ

وبشارت بدہ آنانرا کہ ایمان آوردہ اند وکردند کارہای شایستہ بدرستیکہ مر ایشانراست بہشتہائی کہ میرود

مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوْا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِّزْقًا

از زیر آنہا جویہا ہرگاہ روزی دادہ شوند از آن ہر نوع میوہ روزے ساختہ

قَالُوْا هٰذَا الَّذِيْ رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوْا بِهٖ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ

گویند این آنست کہ روزی دادہ شدیم پیش ازین وآوردہ شد بایشان آن روزی مانند یکدیگر ومر ایشانراند

فِيْهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَّهُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ وَسَارِعُوْا إِلٰى

در انجا زنان پاک کردہ شدہ وایشان دران جاوید مانندگانند وشتابید سوی

مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوٰتُ وَالْأَرْضُ

آمرزشی از پروردگار خود وبہشتی کہ پہنائی آن آسمانہاست وزمین

أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّآءِ وَالضَّرَّآءِ

آمادہ کردہ شدہ برای پرہیزگاران آنانکہ نفقہ میکنند در آسانی وسختی

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ عہ جزو (۱۵) رکوع (۱۶) -

وفرو خورندگان خشم وعفو کنندگان از مردمان وخدا دوست دارد

الْمُحْسِنِينَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ

نیکوکاران را آنانکہ گرویدہ اند وکردند اعمال صالحہ مدرستی نہ ضایع سازیم

أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ۝ أُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِي

مزد آنکہ نیکو کند کارہارا آنگروہ مرایشان راست بوستانہای اقامت میرود

عہ [illegible] ۱۱

مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ

از زیر آن جویہا پیراستہ شوند دران بوستانہا از دستوانہا ساختہ شدہ از زر

وَّيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّنْ سُنْدُسٍ وَّإِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِئِينَ عسہ جزو (۱۶) رکوع (۱۵)

وبپوشند جامہای سبز رنگ از دیبای نازک ودیباہای سطبر تکیہ زدگان باشند

فِيهَا عَلَى الْأَرَآئِكِ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ۝ إِنَّ اللّٰهَ عہ سہ جزو (۲۱) رکوع (۱۵)

دربہشت برتختہا نیک پاداشیست بہشت ونیکوست تکیہ گاہ بدرستی خدا

يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا

می درآرد آنکسان راکہ گرویدہ اند وکردند اعمال صالحہ در بوستانہا میرود از زیر آن

الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّلُؤْلُؤًا وَّلِبَاسُهُمْ

جویہا پیراستہ شوند در آن از دستوانہای از زر ومروارید ولباس شان باشد

فِيهَا حَرِيرٌ ۝ تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ

دران حریر دور میشود پہلوہاے ایشان از خوابگاہہا میخوانند پروردگار خویش را

خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا

بترس وامید واز آنچه روزی دادیم ایشان را انفقه میکنند پس نمیداند نفسی آنچه

أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ○ جَنَّاتُ

پنهان کرده شد برای ایشان از روشنی چشمها پاداش به آنچه بودند که میکردند بوستانهای

عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا

اقامت در آیند دران پیراسته شوند دران از دستوانها از زر و مروارید

وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ○ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ

و پوشش ایشان دران دیباست وگویند ستایش مر خدائے را که برد از ما اندوه

إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ○ الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ

بدرستی پروردگار ما هر آئینه آمرزنده سپاس دارست آنکه فرود آورد ما را بسرای اقامت از فضل

لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ○ الْأَخِلَّاءُ

نمیرسد ما را دران رنجے و نرسد ما را دران ماندگی دوستان

يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ ○ يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ

آن روز برخے از ایشان مر برخی را دشمنی اند مگر پرہیزگاران ای بندگان من نیست ترس

عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ○ الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا

بر شما امروز و نه شما اندوهگین شوند آنانکه گرویدند بآیتهاے ما

وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ○ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ ○

و بودند گردن نهادگان در آیند به بهشت شما و زنان شما شادگردانیده شوید

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا

گردانیده شود بر ایشان کاسه‌ها از زر و کوزه‌ها و دران ست

مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ○

آنچه آرزو برند آن را نفسها و لذت یابند چشمان و شما دران جاوید باشید

وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ہ لَكُمْ

واین بہشت ست کہ میراث دادہ شدہ اید آنرا بانچہ بودید میکردید مر شمار است

فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ہ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ عه جزو (۲۵) رکوع (۱۳) ۱۲-

دران میوہاے بسیار از ان میخورید بدرستی پرہیزگاران در جاے

أَمِينٍ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَّ

امن اند در بوستانہا و چشمہا و مے پوشند از حریر نازک و

إِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ كَذٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ہ

حریر سطبر رو برو شدگان ہمچنین وجفت سازیم ایشان را بحوران کشادہ چشم

يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ

میخواہند دران ہر میوہ ایمان نمی چشند دران مرگ را

إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ

مگر مرگ نخستین ونگاہدار وایشانرا و دفع کند عذاب دوزخ را افزونی از پروردگار تو

ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ہ وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ عه جزو (۲۳) سورہ (۶)

این رستگاری ست بزرگ و پاداش دادہ نشوید مگر آنچہ بودید میکردید

إِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ ہ أُولٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ فَوَاكِهُ

مگر بندگان خدا خالص شدگان آنکہ مرایشانراست روزی معین میوہا

وَهُمْ مُكْرَمُونَ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ عَلَىٰ سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ

وایشانند نواختگان در بوستانہای نعمت بر تختہا رو بروے آیندگان

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ ہ

گذرانیدہ میشود برایشان بجامی از چشمہ سفید خوشخوار براے آشامندگان

لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ ہ وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ

نیست دران آفتی و نہ ایشان ازان مست کردہ شوند و نزد ایشان کنیزکان

الطَّرْفِ عِينٌ ۝ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ۝ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي

فروچشمان فراخ چشمها گویا ایشان سفید ند پوشیده صفت بہشت که

وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِّن مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ

وعده کرده شدند پرہیزگاران دران جویهاست از آب بے تغیر و جویها

مِّن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ

از شیر که متغیر نشده مزهٔ آن وجویها از شراب لذت

لِّلشَّارِبِينَ ۝ وَأَنْهَارٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا

برای نوشندگان وجویها از شهد صاف کرده شده ومر ایشان را دران

مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ

از هر میوه هاست و آمرزش از پروردگار شان مانند آنکه او جاوید باشد

فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ إِنَّ الْمُتَّقِينَ

در آتش وآشامانیده شوند آب گرم پس پاره کند رودهای ایشان را بدرستیکه پرہیزگاران

فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا

در بوستانها وچشمها فرا گیرندگان آنچه داده ایشان را پروردگار شان بدرستی ایشان بودند

قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ ۝ كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ

پیش ازین نیکوکاران بوده اند که از شب خواب نمی کردند

وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ۝ وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ

وبه سحرها ایشان آمرزش میخواستند ودر مالهای ایشان بهره البته

لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ۝ وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُوقِنِينَ ۝

برای خواهندگان وبے بهره و در زمین نشانهاست برای اهل یقین

وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ۝ وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ

ودر نفسهای شماست آیا پس نمی بینید ودر آسمان روزی شماست وآنچه وعده کرده شده

فَوَرَبِّ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ اِنَّهٗ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ اَنَّكُمْ تَنْطِقُوْنَ ۝

پس سوگند بپروردگار آسمانہا و زمین بدرستی او ہر آینہ حق ست مانند آنچہ بدرستی شما میگوئید

سَابِقُوْٓا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَآءِ — عــه جزو ۲۷، رکوع (۲۰)

شتابید بسوی آمرزش از پروردگار خویش و بہشتی پہنائی آن مانند پہنائی آسمان

وَالْاَرْضِ اُعِدَّتْ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ ذٰلِكَ فَضْلُ

و زمین ست آمادہ کردہ شدہ مر آنانرا کہ گرویدند بخدا و فرستادہ ہای او این افزونی

اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ۝ وَالسّٰبِقُوْنَ — عــه سورہ واقعہ ۱۲

خدا ست میدہد آنرا ہر کرا میخواہد و خداوند افزونی بزرگست و پیش گیرندگان

السّٰبِقُوْنَ اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُوْنَ ۝ فِيْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ۝ ثُلَّةٌ مِّنَ

آن گروہ نزدیک شدگانند در بوستانہای نعمت گروہے از

الْاَوَّلِيْنَ ۝ وَقَلِيْلٌ مِّنَ الْاٰخِرِيْنَ عَلٰى سُرُرٍ مَّوْضُوْنَةٍ مُّتَّكِـِٕيْنَ

پیشنیان و اندکے از پیشینیان بر تختہا بافتہ بزر و مکلل بدُر و یاقوت تکیہ زدگان

عَلَيْهَا مُتَقٰبِلِيْنَ ۝ يَطُوْفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُوْنَ ۝

بران تختہا برابر یکدیگر میگردند برایشان برائے خدمت کودکان ہمیشہ ماندگان

بِاَكْوَابٍ وَّاَبَارِيْقَ وَكَاْسٍ مِّنْ مَّعِيْنٍ لَّا يُصَدَّعُوْنَ عَنْهَا

بکوزہا و ابریقہا و جامہا از شرابے کہ روان ست در بہشت دردِ سر نکشند از آن شراب

وَلَا يُنْزِفُوْنَ ۝ وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُوْنَ ۝ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا

و نہ بعقل بیہوش شوند از آن و دیگر برایشان میگردند بمیوہا از آنچہ اختیار کنند و بگوشت مرغان از آنچہ

يَشْتَهُوْنَ ۝ وَحُوْرٌ عِيْنٌ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُوْنِ ۝ جَزَآءً

آرزو کنند و حوران کشادہ چشمان مانند مروارید پوشیدہ پاداش

بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝ لَا يَسْمَعُوْنَ فِيْهَا لَغْوًا وَّلَا تَاْثِيْمًا اِلَّا قِيْلًا

بآنچہ بودند کہ میکردند نشنوند دران سخن بیہودہ و نہ بزہ انگیز فحش لیکن سخن

سَلٰمًا سَلٰمًا ۝ وَاَصْحٰبُ الْيَمِيْنِ مَا اَصْحٰبُ الْيَمِيْنِ ۝

سلام سلام ویاران دست راست چہ اند یاران دست راست

فِيْ سِدْرٍ مَّخْضُوْدٍ ۝ وَّطَلْحٍ مَّنْضُوْدٍ ۝ وَّظِلٍّ مَّمْدُوْدٍ ۝ وَّمَآءٍ

در درخت کنار بیخار و در موز بود میواسے آن برہم چیدہ سایہ کشیدہ و آب

مَّسْكُوْبٍ ۝ وَّفَاكِهَةٍ كَثِيْرَةٍ ۝ لَّا مَقْطُوْعَةٍ وَّلَا مَمْنُوْعَةٍ ۝

ریزان و میوہ بسیار نہ بریدہ و نہ باز داشتہ شدہ

وَّفُرُشٍ مَّرْفُوْعَةٍ ۝ اِنَّآ اَنْشَاْنٰهُنَّ اِنْشَآءً ۝ فَجَعَلْنٰهُنَّ

و فراشہا بر داشتہ شدہ بدرستی پیدا نمودیم آنہارا پیدا کردن پس گردانیدیم ایشان را

اَبْكَارًا ۝ عُرُبًا اَتْرَابًا ۝ لِّاَصْحٰبِ الْيَمِيْنِ ۝ ثُلَّةٌ مِّنَ الْاَوَّلِيْنَ ۝

بکرہا دوست داران ہمزادان مر یاران دست راست را گروہے از پیشینیان

وَثُلَّةٌ مِّنَ الْاٰخِرِيْنَ ۝ اِنَّ الْاَبْرَارَ يَشْرَبُوْنَ مِنْ كَاْسٍ كَانَ

و گروہی از پسینیان بدرستی نیکوکاران بیاشامند از جام باشد

مِزَاجُهَا كَافُوْرًا ۝ عَيْنًا يَّشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُفَجِّرُوْنَهَا

آمیختگی آن کافور چشمہ مے آشامند از ان بندگان خدا میرانند آنرا ہر جا کہ خواہند

تَفْجِيْرًا ۝ يُوْفُوْنَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُوْنَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهٗ

راندنی آسان وفا مینمایند بہ نذر و می ترسند از روزیکہ ہست بدی او

مُسْتَطِيْرًا ۝ وَيُطْعِمُوْنَ الطَّعَامَ عَلٰى حُبِّهٖ مِسْكِيْنًا وَّيَتِيْمًا

آشکارا و میدہند خوردنی بدوستی او درویش را و بے پدر را

وَّاَسِيْرًا ۝ اِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا نُرِيْدُ مِنْكُمْ جَزَآءً

و بندی را میگویند جز این نیست کہ میخورانیم شمارا برای خوشنودی خدا نمیخواہیم از شما پاداش

وَّلَا شُكُوْرًا ۝ اِنَّا نَخَافُ مِنْ رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوْسًا قَمْطَرِيْرًا ۝

و نہ سپاس بدرستی ما میترسیم از پروردگار خویش از روزے ترش سخت

ع
جزء ۲۹ سورۃ الدہر ۱۷

فَوَقٰهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰهُمْ نَضْرَةً وَّسُرُوْرًا ۝

پس نگهداراز ایشان را خدا ازبدی آن روز و پیش آرد ایشان را تازگی و شادی

وَجَزٰهُمْ بِمَا صَبَرُوْا جَنَّةً وَّحَرِيْرًا ۝ مُّتَّكِـِٕيْنَ فِيْهَا عَلَى

و پاداش ایشان آنچه صبر کردند بوستان و ابریشم تکیه زدگان دران بر

الْاَرَآئِكِ لَا يَرَوْنَ فِيْهَا شَمْسًا وَّلَا زَمْهَرِيْرًا ۝ وَدَانِيَةً

تختها نبینند دران آفتاب و نه سرما و نزدیک باشد

عَلَيْهِمْ ظِلٰلُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوْفُهَا تَذْلِيْلًا ۝ وَيُطَافُ

برایشان سایهاے آن و رام کرده شده میوه های آن رام کردنی و گردانیده شود

عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِّنْ فِضَّةٍ وَّاَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيْرَا ۝

برایشان جامهای خرد از نقره و جامهای بزرگ باشند آبگینه ها

قَوَارِيْرَا مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوْهَا تَقْدِيْرًا ۝ وَيُسْقَوْنَ فِيْهَا

آبگینه ها از نقره اندازه کردند آنها اندازه کردنی و آشامیده شود دران

كَاْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيْلًا ۝ عَيْنًا فِيْهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيْلًا ۝

خمری که باشد آمیزش آن زنجبیل چشمه دران نام نهاده شده سلسبیل

وَيَطُوْفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُوْنَ ج اِذَا رَاَيْتَهُمْ

و طواف کنند برایشان پسران جاوید مانده چون بینی ایشان را

حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنْثُوْرًا ۝ وَاِذَا رَاَيْتَ ثَمَّ رَاَيْتَ

پنداری ایشان را مروارید افشانده و چون بینی آنجا بینی

نَعِيْمًا وَّمُلْكًا كَبِيْرًا ۝ عٰلِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ

نعمت و ملکی بزرگ زبر ایشان جامهاے دیبا نازک سبز

وَّاِسْتَبْرَقٌ وَّحُلُّوْٓا اَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ ۚ وَسَقٰهُمْ رَبُّهُمْ

و دیبای محکم و پیرایه کرده شوند دستواها از نقره و بیاشاماند پروردگار ایشان

شَرَابًا طَهُوْرًا ٥ إِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً وَّكَانَ سَعْيُكُمْ

آشامید نی پاک بد رستی این ہست مرشمارا پاداش وہست کوشش شما

مَّشْكُوْرًا ٥ وَلَكُمْ فِيْهَا مَا تَشْتَهِيْٓ أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيْهَا

پسندیده و مرشمار است دران آنچه که میخواہد جانہاے شما و مرشمار است دران

مَا تَدَّعُوْنَ نُزُلًا مِّنْ غَفُوْرٍ رَّحِيْمٍ عَنْ

آنچه خوانید بہ پیشکشی از آمرزنده بخشاینده از

أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریره رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى أَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِيْنَ مَا لَا عَيْنٌ

گفت خدا تعالی آماده کرده ام مربندگان صالح خود را چیزیکه ہیچ چشم ذات آنرا

رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلٰى قَلْبِ بَشَرٍ وَاقْرَءُوْا

ندیده و نه ہیچ گوش صفات آنرا شنیده و نه گذشته ماہیت آن بر دل آدمی پس بخوانید

إِنْ شِئْتُمْ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِّنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ

برای تصدیق این اگر بخواہید پس نمیداند ہیچ ذاتے چیزیرا که پنہان کرده شد از آنچه سبب خنکی و آرام چشم است

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت کرد بخاری و مسلم و ہم از ابی ہریره رضہ مرویست گفت آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَوْضِعُ سَوْطٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا

علیه وسلم جای یک تازیانه در بہشت بہتر ست از دنیا

وَمَا فِيْهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ

وہرچه در دنیاست روایت کرد بخاری و مسلم آنرا و از انس رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَغَدْوَةٌ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ أَوْ رَوْحَةٌ

صلی اللہ علیه وسلم یک بامداد رفتن در راه خدا یا رفتن در شبانگاه

ع جز ۱۹ رکوع ۱۹
ع جز ۲۱ رکوع ۱۵

خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلَوْ اَنَّ امْرَأَةً مِّنْ نِّسَاءِ اَهْلِ الْجَنَّةِ

بہتر ست از دنیا و چیزیکہ درانہا نست واگر باشد کہ زنے از زنان بہشتیان

اِطَّلَعَتْ اِلَى الْاَرْضِ لَاَضَاءَتْ مَا بَيْنَهُمَا وَلَمَلَأَتْ

ظاہر شود فرود آید بسوی زمین ہر آئینہ روشن کند آن زن ہر چیز را کہ میان بہشت و زمین و ہر آئینہ پر کند

مَا بَيْنَهُمَا رِيحًا وَلَنَصِيفُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا

ہر چیز را کہ میان بہشت و زمین بہوی خوش و ہر آئینہ خمار یکہ آن زن بر سر دارد بہتر ست از دنیا

وَمَا فِيهَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رض

و ہر چہ در دنیا ست روایت کرد بخاری و از عبادہ بن صامت رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنَّةِ مِائَةُ

مرویست گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در بہشت صد

دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ

پایہ است مسافت میان ہر دو پایہ آن مقدار ست کہ میان آسمان و زمین ست

وَالْفِرْدَوْسُ اَعْلَاهَا دَرَجَةً مِّنْهَا تَفَجَّرُ اَنْهَارُ الْجَنَّةِ الْاَرْبَعَةُ

و فردوس کہ نام یکی از بہشتہا ست بلند ترین آنہا ست از رو درجہ از جنت فردوس روان کردہ میشود جویہا

وَمِنْ فَوْقِهَا يَكُوْنُ الْعَرْشُ فَاِذَا سَاَلْتُمُ اللّٰهَ فَاسْئَلُوْا

و از بالاے او عرش ست پس چون سوال کنید از خدا بہشت را بخواہید

الْفِرْدَوْسَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رض

فردوس را روایت کرد این حدیث را ترمذی و از ابی ہریرہ رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ فِي الْجَنَّةِ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ در بہشت

شَجَرَةً يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِي ظِلِّهَا مِائَةَ عَامٍ لَا يَقْطَعُهَا وَلَقَابُ

درختی ست کہ سیر می کند سوار در سایہ او صد سال و ہنوز قطع نمیکند مسافت آنرا و ہر آئینہ جای مقدار

قَوْسِ اَحَدِكُمْ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِّمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ
طول کمان یکی از شما در بہشت ست از چیزے کہ طلوع کردہ آبران آفتاب
اَوْ تَغْرُبُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَسْمَآءَ بِنْتِ اَبِي بَكْرٍ رضـ
یا غروب می کند متفق علیہ ست و از اسماء بنت ابی بکر رضـ مرویست
قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذُكِرَ لَهٗ
گفت شنیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم وحال آنکہ ذکر کردہ شد مر آنحضرت را
سِدْرَةُ الْمُنْتَهٰى قَالَ يَسِيْرُ الرَّاكِبُ فِي ظِلِّ الْفَنَنِ مِنْهَا مِائَةَ
سدرۃ المنتہی گفت آنحضرت صـ سیر میکند سوار در زیر شاخہاے وے صد
سَنَةٍ اَوْ يَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا مِائَةُ رَاكِبٍ شَكَّ الرَّاوِيْ فِيْهَا
سال یا پناہ میگیرد بسایہ او صد سوار شک کردہ است راوی در سدرۃ المنتہی
فَرَاشُ الذَّهَبِ كَاَنَّ ثَمَرَهَا الْقِلَالُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ
کرمہای طلاست گویا میوہ او مثل سبوہای کلانست رواہ ترمذی و روایت ست از
عُتْبَةَ بْنِ غَزْوَانَ رضـ قَالَ ذُكِرَ لَنَا اَنَّ الْحَجَرَ يُلْقٰى مِنْ شَفَةِ
عتبہ بن غزوان گفت ذکر کردہ شد مارا حضرت کہ سنگ انداختہ میشود از کنار
جَهَنَّمَ فَيَهْوِيْ فِيْهَا سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا لَا يُدْرِكُ لَهَا قَعْرًا
دوزخ پس فرود مے افتد آن سنگ در دوزخ تا ہفتاد سال در نمی آید آن سنگ مر قعر دوزخ را
وَاللّٰهِ لَتُمْلَاَنَّ وَلَقَدْ ذُكِرَ لَنَا اَنَّ مَا بَيْنَ مِصْرَاعَيْنِ
بخدا سوگند ہر آئینہ پر کردہ میشود دوزخ باوجود این فراخی او و بتحقیق ذکر کردہ شد مارا کہ میان دو تختہ از
مِنْ مَصَارِيْعِ الْجَنَّةِ مَسِيْرَةُ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً وَلَيَاْتِيَنَّ
تختہ اے در بہشت مسافت چہل سال ست و ہر آئینہ بیاید
عَلَيْهَا يَوْمٌ وَّهُوَ كَظِيْظٌ مِّنَ الزِّحَامِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ
بر بہشت روزی و حال آنکہ وی پرست از ازدحام رواہ مسلم واز

[illegible]

[illegible]

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی ہریرہ رض روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَا فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةٌ إِلَّا وَسَاقُهَا مِنْ ذَهَبٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

نیست در بہشت ہیچ درختے مگر آنکہ تنہ وے از طلاست روایت کرد اینحدیث را ترمذ

وَعَنْهُ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وہم از ابوہریرہ رض مرویست گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ مَّا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ مِائَةُ

بدرستیکہ در بہشت صد پایہ است مسافت میان ہر دو پایہ مسافت صد

عَامٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ

سال ست روایت کرد اینحدیث را ترمذی و از ابی سعید رض مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ در بہشت صد پایہ است

لَوْ أَنَّ الْعَالَمِيْنَ اجْتَمَعُوْا فِي إِحْدٰهُنَّ لَوَسِعَتْهُمْ

چنانکہ اگر عالمیان تمام جمع شوند در یکے ازان درجات گنجائش میدہد ہمہ را

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

روایت کرد ترمذی این حدیث را وہم از ابوسعید رض آمدہ است از آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهٖ تَعَالٰى وَفُرُشٍ مَّرْفُوْعَةٍ قَالَ ارْتِفَاعُهَا

وسلم در تفسیر قول حق تعالے وفرش مرفوعہ است گفت مسافت آنہا

لَكَمَا بَيْنَ السَّمَآءِ وَالْأَرْضِ مَسِيْرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ

ہر آئینہ ہمچو مسافت میان آسمان و زمین ست پانصد سالہ راہ

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

روایت ترمذی و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت ص

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيْحَانُ وَجَيْحَانُ وَالْفُرَاتُ وَالنِّيلُ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ سیحان وجیحان وفرات ونیل

كُلٌّ مِنْ اَنْهَارِ الْجَنَّةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَنَسٍ رضه

داین چہا جوے از جو یہاے بہشت ست رواہ مسلم و روایت ست از انس رض

قَالَ سُئِلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا الْكَوْثَرُ

گفت پرسیدہ شد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چیست کوثر

قَالَ ذَاكَ نَهْرٌ اَعْطَانِيْهِ اللّٰهُ يَعْنِيْ فِي الْجَنَّةِ اَشَدُّ بَيَاضًا

فرمود کوثر نہریست کہ خدا یتعالیٰ دادہ است مرا آنجوی را در بہشت سخت ترست آب در سفیدی

مِنَ اللَّبَنِ وَاَحْلٰى مِنَ الْعَسَلِ فِيْهِ طَيْرٌ اَعْنَاقُهَا كَاَعْنَاقِ

از شیر و شیرین ترست از شہد دران جوے پرندگانند گردنہای ایشان مانند گردنہای

الْجُزُرِ قَالَ عُمَرُ رضه اِنَّ هٰذِهٖ النَّاعِمَةٌ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

شتران گفت عمر رضہ بدرستیکہ این پرندگان دران حوض متنعم و فربہ و خوشحال باشند فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اٰكِلَتُهَا اَنْعَمُ مِنْهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

علیہ وسلم خورندگان آن پرندگان متنعم تر و فربہ تر ازان پرندگان اند رواہ ترمذے و از

حَكِيْمِ ابْنِ مُعَاوِيَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حکیم بن معاویہ رضہ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَحْرَ الْمَاءِ وَبَحْرَ الْعَسَلِ وَبَحْرَ اللَّبَنِ وَبَحْرَ الْخَمْرِ

بدرستیکہ در بہشت دریای آب و دریاے شہد و دریاے شیر و دریای خمر ست

ثُمَّ تَشَقَّقُ الْاَنْهَارُ بَعْدُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَاهُ الدَّارِمِيُّ

پستر بشگافد و بیرون آید ازان دریاہا جویہا بعد از در آمدن مسلمان در بہشت رواہ ترمذی و روایت کرد دارمی

عَنْ مُعَاوِيَةَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از معاویہ و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت ﷺ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَوَّلَ زُمْرَةٍ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ

صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ نخستین گروہے کہ در می آیند بہشت را

عَلٰى صُوْرَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ كَأَشَدِّ

برصورت ماہ تمام اند کہ در شب چہاردہم میباشد پس آنکسانیکہ بعد از ایشان می آیند ہمچو سخت تر

كَوْكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ إِضَاءَةً قُلُوْبُهُمْ عَلٰى قَلْبِ

ستارہ درخشان در آسمان از روے روشنائی دلہاے ہمہ ایشان بر دل

رَجُلٍ وَّاحِدٍ لَا اخْتِلَافَ بَيْنَهُمْ وَلَا تَبَاغُضَ لِكُلِّ

یک مرد اند ہیچ اختلاف میان ایشان نیست و نہ دشمن داشتن یکدیگر را مر ہر

امْرِئٍ مِّنْهُمْ زَوْجَتَانِ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ يُرٰى مُخُّ

مردے را از بہشتیان دو زنست از حور یعنے فراخ چشم دیدہ میشود مغز استخوان

سُوْقِهِنَّ مِنْ وَّرَاءِ الْعَظْمِ وَاللَّحْمِ مِنَ الْحُسْنِ يُسَبِّحُوْنَ

ساقہاے ایشان از استخوان وگوشت از نہایت حسن بپاکی یاد میکنند

اللهَ بُكْرَةً وَّعَشِيًّا لَا يَسْقَمُوْنَ وَلَا يَبُوْلُوْنَ وَلَا يَتَغَوَّطُوْنَ

خدا را صبح وشام بیمار نمیشوند اہل بہشت و بول نمیکنند و پایخانہ نمیروند

وَلَا يَتْفُلُوْنَ وَلَا يَمْتَخِطُوْنَ اٰنِيَتُهُمُ الذَّهَبُ وَالْفِضَّةُ

وآب از دہن نمی افگنند و آب از بینی نمی اندازند آوندہای ایشان از طلا و نقرہ است

وَأَمْشَاطُهُمُ الذَّهَبُ وَوَقُوْدُ مَجَامِرِهِمُ الْأَلُوَّةُ وَرَشْحُهُمُ

وشانہ ہای ایشان از طلاست وفروزینہ مجمرہاے ایشان عود ہندی ست وعرق ایشان

الْمِسْكُ عَلٰى خَلْقِ رَجُلٍ وَّاحِدٍ عَلٰى صُوْرَةِ أَبِيْهِمْ

مشک ست یعنی خوشبوی مانند مشک ہمہ بر خلق و سیرت یکمرد ست بر صورت و شکل پدر ایشان

اٰدَمَ سِتُّوْنَ ذِرَاعًا فِي السَّمَاءِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

کہ آدم ست شصت گز در جانب آسمان یعنے در طول قامت متفق علیہ و از

جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَهْلَ

جابر رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

الْجَنَّةِ يَاْكُلُوْنَ فِيْهَا وَيَشْرَبُوْنَ وَلَا يَتْفُلُوْنَ وَلَا يَبُوْلُوْنَ

بہشتیان میخورند در بہشت ومی نوشند وآب دہن نمی افگنند وبول نمی کنند

وَلَا يَتَغَوَّطُوْنَ وَلَا يَمْتَخِطُوْنَ قَالُوْا فَمَا بَالُ الطَّعَامِ قَالَ جُشَاءٌ

وپایخانہ نمی روند وآب از بینی نمی اندازند گفتند صحابہ پس حال فضلۂ طعام چیست فرمود آنحضرت آروغ است

وَرَشْحٌ كَرَشْحِ الْمِسْكِ يُلْهَمُوْنَ التَّسْبِيْحَ وَالتَّحْمِيْدَ كَمَا

وعرق مثل عرق مشک الہام کردہ میشوند بہشتیان را تسبیح وتحمید چنانکہ

تُلْهَمُوْنَ النَّفَسَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

بیرون آوردہ میشود از شما نفس کہ بی تکلف می آید روایت کرد این حدیث را مسلم واز ابی ہریرہ رض مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يَّدْخُلُ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ در می آید

الْجَنَّةَ يَنْعَمُ وَلَا يَبْاَسُ وَلَا يَبْلٰى ثِيَابُهٗ وَلَا يَفْنٰى شَبَابُهٗ

بہشت را نعم وآسایش میکند وخوب نمیگردد ونعم او بمشقت ونہ کہنہ گردد جامہا او وفانی نمیگردد جوانی او

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ وَاَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

روایت کرد مسلم واز ابی سعید رض وابی ہریرہ رض مرویست

قَالَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنَادِيْ مُنَادٍ

کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم آواز میدہد آواز دہندہ بہ بہشتیان ومیگوید

اِنَّ لَكُمْ اَنْ تَصِحُّوْا فَلَا تَسْقَمُوْا اَبَدًا وَاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَحْيَوْا وَلَا تَمُوْتُوْا

بدرستیکہ مر شمار است کہ تندرست باشید پس بیمار نشوید ہمیشہ ومر شمار است کہ زندہ باشید پس نمیرید

اَبَدًا وَاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَشِبُّوْا فَلَا تَهْرَمُوْا اَبَدًا وَاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَنْعَمُوْا

ہمیشہ وبدرستی مر شمار است کہ جوان باشید وپیر نشوید ہمیشہ ومر شمار است کہ راحت بہ بینید

فَلَا تَبْأَسُوْا أَبَدًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ

پس محنت و مشقت نہ بینید ہمیشہ رواہ مسلم و از ابی ہریرہ رضـ مرویست گفت ابو ہریرہ

قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مِمَّ خُلِقَ الْخَلْقُ قَالَ مِنَ الْمَاءِ قُلْنَا الْجَنَّةُ

پرسیدم از آنحضرت ﷺ از چہ چیز پیدا کردہ شد خلق فرمود آنحضرت پیدا کردہ شد از آب پرسیدم کہ بہشت

مَا بِنَاؤُهَا قَالَ لَبِنَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ وَلَبِنَةٌ مِّنْ فِضَّةٍ وَمِلَاطُهَا

بنائے چیست فرمود بنائے بہشت خشتے از طلا و خشتے از نقرہ و گل آن

الْمِسْكُ الْأَذْفَرُ وَحَصْبَاؤُهَا اللُّؤْلُؤُ وَالْيَاقُوْتُ وَتُرْبَتُهَا

مشک خالص تیز بوے و سنگریزہای او مروارید و یاقوت و خاک او

الزَّعْفَرَانُ مَنْ يَّدْخُلُهَا يَنْعَمُ وَلَا يَبْأَسُ وَيَخْلُدُ وَلَا يَمُوْتُ

مثل زعفران زرد و خوشبوی ہر کہ در آید بہشت را تنعم میکند و نمی بیند رنج و مشقت و ہمیشہ میزید و ہرگز نمی میرد

وَلَا يَبْلٰى ثِيَابُهُمْ وَلَا يَفْنٰى شَبَابُهُمْ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

و کہنہ نمیگردد جامہای بہشتیان و فانی نمیگردد جوانی ایشان رواہ احمد و ترمذی

وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَبِي سَعِيْدٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و دارمی و از ابو سعید رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَوَّلَ زُمْرَةٍ يَّدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ نخستین گروہے کہ میدر آیند بہشت را

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ضَوْءُ وُجُوْهِهِمْ عَلٰى مِثْلِ ضَوْءِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ

روز قیامت روشنی رویہاے ایشان واقع شدہ است بمانند روشنی ماہ در شب

الْبَدْرِ وَالزُّمْرَةُ الثَّانِيَةُ عَلٰى مِثْلِ أَحْسَنِ كَوَاكِبَ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ

چار دہم و گروہ دوم بمانند بہترین ستارہا درخشندہ در آسمان

لِكُلِّ رَجُلٍ مِّنْهُمْ زَوْجَتَانِ عَلٰى كُلِّ زَوْجَةٍ سَبْعُوْنَ حُلَّةً

مر ہر یکے از ایشان را دو زن ست بر ہر زن ہفتاد حلہ است باین صفت کہ

يُرٰى مُخُّ سَاقِهَا مِنْ وَرَائِهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

دیده میشود مغز استخوان ساق وی از پس ساق شان رواه ترمذی و از

أَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابوسعید رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

أَدْنٰى أَهْلِ الْجَنَّةِ الَّذِيْ لَهُ ثَمَانُوْنَ أَلْفَ خَادِمٍ وَاثْنَانِ

فروتر بهشتیان در مرتبه کسیکه مر اورا هشتاد هزار خدمتگار است و هفتاد و دو

وَسَبْعُوْنَ زَوْجَةً وَتُنْصَبُ لَهُ قُبَّةٌ مِّنْ لُؤْلُؤٍ وَزَبَرْجَدٍ

زن ست و بر پا کرده میشود برای آنکس خیمه از مروارید و زبرجد

[illegible] ۱۲ وَيَاقُوْتٍ كَمَا بَيْنَ الْجَابِيَةِ إِلٰى صَنْعَاءَ وَبِهٰذَا الْإِسْنَادِ

و یاقوت مسافت آن قبه چنانکه میان جابیه که شهریست در شام تا صنعا که موضعی ست در یمن و بهمین اسناد ذکر

قَالَ مَنْ مَاتَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنْ صَغِيْرٍ أَوْ كَبِيْرٍ يُرَدُّوْنَ

گفت آنحضرت ص آنکسانیکه مردند از اهل بهشت خورد و کلان گردانیده میشوند

بَنِيْ ثَلٰثِيْنَ فِي الْجَنَّةِ لَا يَزِيْدُوْنَ عَلَيْهَا أَبَدًا وَكَذٰلِكَ

بسی ساله در بهشت زیاده نمیشود بر سی سال همیشه و همچنین

أَهْلُ النَّارِ وَبِهٰذَا الْإِسْنَادِ قَالَ إِنَّ عَلَيْهِمُ التِّيْجَانَ أَدْنٰى

دوزخیان سی ساله باشند همیشه و بهمین اسناد گفت بدرستی بر سر بهشتیان تاجها باشد فروتر ین

لُؤْلُؤَةٍ مِّنْهَا لَتُضِيْءُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَبِهٰذَا الْإِسْنَادِ

مروارید آن تاجها در لطافت روشن میگرداند چیزیرا که میان مشرق و مغرب ست و هم این اسناد

[illegible] ۱۲ قَالَ الْمُؤْمِنُ إِذَا اشْتَهَى الْوَلَدَ فِي الْجَنَّةِ كَانَ حَمْلُهُ وَوَضْعُهُ

فرمود مسلمان چون آرزو کند فرزند را در بهشت بیاشد بار شکم وی و زائیده شدن

وَسِنُّهُ فِيْ سَاعَةٍ كَمَا يَشْتَهِيْ وَقَالَ إِسْحٰقُ بْنُ إِبْرَاهِيْمَ

و عمر وی در یک ساعت چنانکه بخواهد و گفت اسحق بن ابراهیم

فِي هٰذَا الْحَدِيثِ إِذَا اشْتَهَى الْمُؤْمِنُ فِي الْجَنَّةِ الْوَلَدَ كَانَ

درین حدیث چون میخواهد مسلمان در بهشت فرزند را پیدا گردد

فِي سَاعَةٍ وَلٰكِنْ لَا يَشْتَهِي رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوَى ابْنُ مَاجَةَ

در یک ساعت ولیکن نمی خواهد روایت کرد ترمذی و روایت کرد ابن ماجه

الرَّابِعَةَ وَالدَّارِمِيُّ الْأَخِيرَةَ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض

روایت چهارم را و روایت کرد دارمی روایت اخیره را واز ابو سعید رض

عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الرَّجُلَ فِي الْجَنَّةِ

از آنحضرت صلی الله علیه وسلم روایت ست که گفت بدرستیکه مرد در بهشت

لَيَتَّكِئُ فِي الْجَنَّةِ سَبْعِينَ مَسْنَدًا قَبْلَ أَنْ يَتَحَوَّلَ ثُمَّ تَأْتِيهِ

هر آئینه تکیه میکند در بهشت بر هفتاد تکیه پیش از آنکه برگردد از پهلو به پهلوی دیگر پس تر می آید آنمرد

امْرَأَةٌ فَتَضْرِبُ عَلَى مَنْكِبِهِ فَيَنْظُرُ وَجْهَهُ فِي خَدِّهَا أَصْفَى

زنی پس میزند آنزن بر دوش آنمرد پس می بیند آنمرد روی خود را در رخساره آنزن درحالیکه رخساره او روشن تر

مِنَ الْمِرْآةِ وَإِنَّ أَدْنَى لُؤْلُؤَةٍ عَلَيْهَا تُضِيءُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ

از آئینه است بدرستیکه ادنی مروارید ست که بران زن ست روشن میگرداند میان مشرق

وَالْمَغْرِبِ فَتُسَلِّمُ عَلَيْهِ فَيَرُدُّ السَّلَامَ وَيَسْأَلُهَا مَنْ أَنْتِ

و مغرب را پس سلام میکند آنزن بران مرد پس جواب میگوید آنمرد سلام او را و می پرسد آنمرد از آن زن کیستی تو

فَتَقُولُ أَنَا مِنَ الْمَزِيدِ وَإِنَّهُ لَيَكُونُ عَلَيْهَا سَبْعُونَ ثَوْبًا

پس میگوید آنزن من از جمله زیادتی ام که وعده ست از حقتعالی و بدرستیکه شان نیست که هر آئینه میباشد بران زن هفتاد

فَيَنْفُذُهَا بَصَرُهُ حَتَّى يُرَى مُخُّ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ ذٰلِكَ

پس درمیرود دران جامها نظر آنمرد تا آنکه می بیند آنمرد مغز استخوان ساق آنزن از پس آن لباس

وَإِنَّ عَلَيْهَا مِنَ التِّيجَانِ إِنَّ أَدْنَى لُؤْلُؤَةٍ مِنْهَا لَتُضِيءُ

و بدرستیکه برسر آنزن تاجها باشند که فرو مروارید از آن تاجها روشن میگرداند

مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ أَنَسٍ رض
میان مشرق و مغرب را رواه احمد واز انس رض مرویست
قَالَ يُعْطَى الْمُؤْمِنُ قُوَّةَ كَذَا وَكَذَا مِنَ الْجِمَاعِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ
گفت داده شود مسلمان در بہشت قوت چندین وچندین از جہت جماع گفته شد یا رسول الله
أَوَيُطِيقُ ذٰلِكَ قَالَ يُعْطَى قُوَّةَ مِائَةٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ
صلے الله علیه وسلم آیا طاقت دارد مرد جماع چندین زنان را فرمود داده شود طاقت صد مرد رواه
وَعَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
واز سعد بن ابی وقاص رض مرویست از آنحضرت صلے الله علیه
وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ لَوْ أَنَّ مَا يُقِلُّ ظُفُرٌ مِمَّا فِي الْجَنَّةِ بَدَا لَتَزَخْرَفَتْ
وسلم بدرستیکه وی فرمود اگر آنکه چیزیکه بر میدارد آنرا ناخن از ان چیز ہاے که در بہشت ست ازاباب زینت
لَهُ مَا بَيْنَ خَوَافِقِ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا
از جہت آنچیز چیزیکه میان اطراف آسمان و زمین ست واگر آنکه مردے
مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ اطَّلَعَ فَبَدَا أَسَاوِرُهُ لَطَمَسَ ضَوْءُهُ ضَوْءَ
از بہشتیان بر آید پس ظاہر گردد یاره ہای وے ست و ہرآئینه محو و ناپید امیگرداند روشنی او روشنی
الشَّمْسِ كَمَا تَطْمِسُ الشَّمْسُ ضَوْءَ النُّجُومِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ
آفتاب را چنانکه محو کند آفتاب روشنی ستارگان را رواه ترمذی
وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
واز جابر رض مرویست گفت پرسید مردے از آنحضرت صلے الله
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَنَامُ أَهْلُ الْجَنَّةِ قَالَ النَّوْمُ أَخُ الْمَوْتِ
علیه وسلم آیا خواب میکنند بہشتیان گفت آنحضرت خواب برادر موت ست
وَلَا يَمُوتُ أَهْلُ الْجَنَّةِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيْمَانِ
و نمی میرند اہل بہشت رواه بیہقی در شعب ایمان

وَعَنْ عَلِيٍّ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز علی رضـ روایت گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَمُجْتَمَعًا لِّلْحُوْرِ الْعِيْنِ يَرْفَعْنَ بِاَصْوَاتٍ

وسلم بدرستیکہ در بہشت اجماعی ست مر حور عین را بلند میکنند آوازہا را

لَمْ تَسْمَعِ الْخَلَائِقُ مِثْلَهَا يَقُلْنَ نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَبِيْدُ

نشنیدہ اند خلائق مانند آن آوازہا میگویند این کلمات را ما ہمیشہ زندگانیم پس ہلاک نمی شویم و نمی میریم

وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْأَسُ وَنَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ

و ما تنعم کنندگانیم پس نمی بینیم شدت و احتیاج را و ما خوشنود شوندگانیم خشمگین نمیشویم

طُوْبٰى لِمَنْ كَانَ لَنَا وَكُنَّا لَهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

و خنکی باد بر کسیکہ ہست برائے ما و ہستیم ما برائے وے رواہ ترمذی و از

اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رضـ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابوسعید خدری رضـ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ و سلم

قَالَ اِنَّ اَهْلَ الْجَنَّةِ يَتَرَاءَوْنَ اَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ

فرمود بدرستیکہ بہشتیان مے بینند اہل غرف را از بالائے خود

كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ الْغَابِرَ فِي الْاُفُقِ مِنَ الْمَشْرِقِ

چنانکہ می بینید شما ستارہ درخشان را کہ رفتہ است یا باقی در کنارہ از مشرق

اَوِ الْمَغْرِبِ لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

یا مغرب ست و این ارتفاع بجہت تفاوت ست کہ میان بہشتیان ست گفتند یا رسول اللہ صلی اللہ

عَلَيْكَ وَسَلَّمَ تِلْكَ مَنَازِلُ الْاَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ

علیک وسلم این قصرہای رفیع منزلہای پیغمبران خواہد بود کہ نمیرسد بآن منزل جز پیغمبر

قَالَ بَلٰى وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ رِجَالٌ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَصَدَّقُوْا

فرمود بلی میرسند بخدا سوگند میرسند آنرا مردانی کہ ایمان آوردند بخدا و راست گوی داشتند

الْمُرْسَلِيْنَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

پیغمبران را متفق علیه و از ابوہریرہ رض مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَقْوَامٌ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم میدر آید بہشت را گروہا

أَفْئِدَتُهُمْ مِثْلُ أَفْئِدَةِ الطَّيْرِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

کہ دلہائے ایشان مانند دلہائے پرندگان ست رواہ مسلم و از

أَبِيْ سَعِيْدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی سعید رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

إِنَّ اللّٰهَ يَقُوْلُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَقُوْلُوْنَ لَبَّيْكَ

بدرستیکہ خدا تعالی میگوید مر بہشتیان را وندا میکند ایشان را ای اہل بہشت پس میگویند بہشتیان

رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِيْ يَدَيْكَ فَيَقُوْلُ هَلْ رَضِيْتُمْ

پروردگارا ورامی ایستیم خدمت تو استادنی و یاری دہیم دین ترا یاری دادنی نیکی در دو تصرف تست پس میگوید پروردگار

فَيَقُوْلُوْنَ مَا لَنَا لَا نَرْضٰى يَا رَبِّ وَقَدْ أَعْطَيْتَنَا مَا لَمْ تُعْطِ

پس گویند چہ شد ما را کہ راضی نشویم ای پروردگار وبتحقیق دادی تو ما را چیزے کہ ندادی

أَحَدًا مِّنْ خَلْقِكَ فَيَقُوْلُ أَلَا أُعْطِيْكُمْ أَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ

ہیچ یکے را از خلق خود پس میگوید پروردگار آیا ندہم شما را بہتر از آن کہ دادم

فَيَقُوْلُوْنَ يَا رَبِّ وَأَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ ذٰلِكَ فَيَقُوْلُ

پس میگویند ای پروردگار وکدام چیز ست بہتر از آن پس میگوید پروردگار

أُحِلُّ عَلَيْكُمْ رِضْوَانِيْ فَلَا أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهٗ أَبَدًا

فرود می آرم بر شما رضای خود پس خشم نگیرم بر شما بعد ازین ہمیشہ چون مولی از بندہ راضی شد ہمہ نعمتہا و سعادتہا حاصل

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى

متفق علیہ و از معاذ بن جبل رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ

الله علیه وسلم قال یدخل اهل الجنة الجنة جردا
علیه وسلم فرمود می در آیند اہل بہشت بہشت را جرد
مردا مکحلین ابناء ثلثین او ثلث وثلثین سنة رواه الترمذی
مرد یعنی امرد وسرمگین سی ساله یا سی وسه ساله رواه ترمذی
وعن بریدة رضـ قال قال رسول الله صلى الله علیه وسلم
واز بریده اسلمی رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم
اهل الجنة عشرون ومائة صف ثمانون منها من هذه
که بہشتیان صد وبیست صف باشند ہشتاد ازان ازین امت
الامة واربعون من سائر الامم رواه الترمذی والبیهقی
وچہل صف از دیگر امتہا باشند روایت کرد ترمذی و بیہقی
فی کتاب البعث والنشور وعن بریدة رضـ ان رجلا
در کتاب بعث ونشور واز بریده رضـ نیز مرویست که مردے
قال یا رسول الله هل فی الجنة من خیل قال ان الله
گفت ای رسول خدا آیا ہست در بہشت چیزے از جنس اسپان فرمود آنحضرت صلعم
ادخلك الجنة فلا تشاء ان تحمل فیها علی فرس من
اگر درآرد ترا خدا تعالی در بہشت پس نخواہی که تو سواره کرده شوی در بہشت بر اسپی از
یاقوتة حمراء یطیر بك فی الجنة حیث شئت الا فعلت
یاقوت سرخ که بپراند آن اسپ ترا در بہشت آنجا که بخواہی مگر آنکه
وسأله رجل فقال یا رسول الله هل فی الجنة من ابل
داده شوی مقصود خود را وسوال کرد آنحضرت صلعم را مردے پس گفت ای رسول خدا آیا ہست در بہشت از جنس شتران
قال فلم یقل له ما قال لصاحبه فقال ان یدخلك الله
گفت بریده پس نگفت آنحضرت مر این مرد را چیزے که گفت مر یار او را پس فرمود آنحضرت صلعم بطریق کلمه اگر درآرد ترا

الْجَنَّةَ يَكُنْ لَكَ فِيهَا مَا اشْتَهَتْ نَفْسُكَ وَلَذَّتْ عَيْنُكَ

در بهشت باشد ترا در بهشت هرچه خواهد نفس تو و مزه گیرد چشم تو

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ أَنَّ النَّبِيَّ

رواه ترمذی واز ابو هریره رضـ مرویست که آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَحَدَّثُ وَعِنْدَهُ رَجُلٌ

صلی الله علیه وسلم بود حدیث میکرد وحال آنکه نزد وے مردے بود

مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ إِنَّ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ اسْتَأْذَنَ

از صحرانشین حدیث این بود که مردے از بهشتیان طلب اذن کرد

رَبَّهُ فِي الزَّرْعِ فَقَالَ لَهُ أَلَسْتَ فِيمَا شِئْتَ قَالَ بَلَى

پروردگار خود را در زراعت کردن پس گفت حقتعالے او را آیا نیست تو در هرچه میخواهی

وَلَكِنْ أُحِبُّ أَنْ أَزْرَعَ فَبَذَرَ فَبَادَرَ الطَّرْفَ نَبَاتُهُ

ولیکن من خوش دارم که زراعت کنم پس اذن شد او را پس تخم ریخت آن مرد

وَاسْتِوَاؤُهُ وَاسْتِحْصَادُهُ فَكَانَ أَمْثَالَ الْجِبَالِ فَيَقُولُ

پس شتابی کرد زراعت در چشم زدن روئیدن و رسیدن آن و دروِدن آن و گردید پس گشت مانند کوهها

اللهُ دُونَكَ يَا ابْنَ آدَمَ فَإِنَّهُ لَا يُشْبِعُكَ شَيْءٌ فَقَالَ

خداتعالی بگیر اے فرزند آدم آنچه خواستی پس بدرستیکه ترا سیر نمیکرد اند هیچ چیز پس

الْأَعْرَابِيُّ وَاللهِ لَا تَجِدُهُ إِلَّا قُرَيْشِيًّا أَوْ أَنْصَارِيًّا فَإِنَّهُمْ

آن بادیه نشین بخدا سوگند کنی یابی تو آن مرد را مگر قریشی و انصاری را زیرا که ایشان

أَصْحَابُ زَرْعٍ وَأَمَّا نَحْنُ فَلَسْنَا بِأَصْحَابِ زَرْعٍ فَضَحِكَ

خداوند زراعت اند واما ما نیستیم خداوندان زراعت پس خنده کرد

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

آنحضرت صلے الله علیه وسلم ازین سخن اعرابی روایت کرد بخاری واز

أَبِي مُوسَى رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی موسیٰ رض مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

إِنَّ لِلْمُؤْمِنِ فِي الْجَنَّةِ لَخَيْمَةً مِنْ لُؤْلُؤَةٍ وَاحِدَةٍ مُجَوَّفَةٍ

بدرستیکہ مرمسلمان را در بہشت ہر آئینہ خیمہ است از یک مروارید میان کاواک

عَرْضُهَا وَفِي رِوَايَةٍ طُولُهَا سِتُّونَ مِيلًا فِي كُلِّ زَاوِيَةٍ

پہنائی آن خیمہ و در روایتے درازی آن خیمہ شصت کروہ است در ہر گوشہ

مِنْهَا أَهْلُهُ مَا يَرَوْنَ الْآخَرِينَ يَطُوفُ عَلَيْهِمُ الْمُؤْمِنُونَ

ازان خیمہ اہل خانہ مومن اند کہ نمی بینند دیگر از اہل خانہ کہ در گوشہ دیگر اند آمد شد میکنند بر ایشان آن مسلمانان

وَجَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ

و مرمسلمان را دو بہشت است از نقرہ است آوندہای آنہا و ہرچہ در آنہاست از نقرہ و دو بہشت ست

آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا

آوندہای آنہا از طلاست و آنچہ در آنہاست و نیست میان مردم و میان نظر کردن ایشان

إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الْكِبْرِيَاءِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ

بسوئی پروردگار ایشان پردہ مگر چادر بزرگی و عظمت بر ذات پروردگار در بہشت کہ محل خلود ست

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

متفق علیہ و از علی کرم اللہ وجہہ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَسُوقًا مَا فِيهَا

صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ در بہشت بازاری ست نیست دران

شِرًى وَلَا بَيْعٌ إِلَّا الصُّوَرُ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ فَإِذَا اشْتَهَى

بازار خریدن و فروختن چیزے را مگر صورتہای خوب از مردان و زنان پس چون خواہش دارد

الرَّجُلُ صُورَةً دَخَلَ فِيهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

مرد و ہمچنین زن صورتے خوب را می در آید و متشکل میگردد بآن صورت رواہ ترمذی و از

سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ رض أَنَّهُ لَقِيَ أَبَا هُرَيْرَةَ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ

سعید بن المسیب رض کہ وی پیش آمد ابو ہریرہ را پس گفت ابو ہریرہ

أَسْأَلُ اللّٰهَ أَنْ يَجْمَعَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ فِي سُوقِ الْجَنَّةِ

سوال میکنم خدایتعالی را کہ جمع کند میان من و میان تو در بازار بہشت

فَقَالَ سَعِيدٌ أَفِيهَا سُوقٌ قَالَ نَعَمْ أَخْبَرَنِي رَسُولُ اللّٰهِ

پس گفت سعید آیا ہست در بہشت بازارے گفت ابو ہریرہ آرے ہست خبر داد مرا آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلُوهَا نَزَلُوا

صلی اللہ علیہ وسلم کہ بہشتیان چون در آیند بہشت را نزول میکنند

فِيهَا بِفَضْلِ أَعْمَالِهِمْ ثُمَّ يُؤْذَنُ لَهُمْ فِي مِقْدَارِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ

در منازل بہشت بقدر عملہاے خود پس اذن کردہ میشود مر ایشان را در مقدار روز جمعہ

مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا فَيَزُورُونَ رَبَّهُمْ وَيُبْرِزُ لَهُمْ عَرْشَهُ وَ

از روزہای دنیا پس می ایند و زیارت میکنند پروردگار خود را و ظاہر میکند پروردگار مر ایشان را

يَتَبَدَّى لَهُمْ فِي رَوْضَةٍ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ فَيُوضَعُ

و ظاہر میشود و تجلی میکند مر بندگان را در مرغزارہاے بہشت پس نہادہ میشود

لَهُمْ مَنَابِرُ مِنْ نُورٍ وَمَنَابِرُ مِنْ لُؤْلُؤٍ وَمَنَابِرُ مِنْ يَاقُوتٍ

مر ایشان را منبرہا از نور و منبرہا از مروارید و منبرہا از یاقوت

وَمَنَابِرُ مِنْ زَبَرْجَدٍ وَمَنَابِرُ مِنْ ذَهَبٍ وَمَنَابِرُ مِنْ فِضَّةٍ

و منبرہا از زبرجد و منبرہا از طلا و منبرہا از نقرہ

وَيَجْلِسُ أَدْنَاهُمْ وَمَا فِيهِمْ دَنِيٌّ عَلَى كُثْبَانِ الْمِسْكِ

بحسب مراتب می نشیند ادنے شان و نیست در ایشان ادنی می نشیند این ادنی بر تل مشک

وَالْكَافُورِ مَا يَرَوْنَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَرَاسِيِّ بِأَفْضَلَ مِنْهُمْ

و کافور گمان نمی برند این قوم تل نشینندگان کہ کرسی نشینندگان فاضل تر اند از ایشان

مَجْلِسًا قَالَ اَبُوْ هُرَيْرَةَ ؓ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللهِ وَهَلْ نَرٰى رَبَّنَا

از روی نشستگاه گفت ابوہریرہ گفتم من ای رسول خدا آیا می بینیم ما پروردگار خود را

قَالَ نَعَمْ هَلْ تَتَمَارَوْنَ فِيْ رُؤْيَةِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ لَيْلَةَ

فرمود آنحضرت ؐ آری آیا شک و شبہ میدارید در دیدن آفتاب ہمیشہ و در دیدن ماہتاب در شب

اَلْبَدْرِ قُلْنَا لَا قَالَ كَذٰلِكَ لَا تَتَمَارَوْنَ فِيْ رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ

چہاردہم گفتیم شک نداریم فرمود ہمچنین شک نمی کنید در دیدن پروردگار خود

وَلَا يَبْقٰى فِيْ ذٰلِكَ الْمَجْلِسِ رَجُلٌ اِلَّا حَاضَرَهُ اللهُ مُحَاضَرَةً

و باقی نمی ماند دران مجلس مردے مگر آنکہ کلام میکند او را حق تعالیٰ بیواسطہ و کشف میکند حجاب را

حَتّٰى يَقُوْلَ لِلرَّجُلِ مِنْهُمْ يَا فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ اَتَذْكُرُ

تا آنکہ میگوید خدا تعالیٰ مردیرا از ایشان ای فلان بن فلان آیا یاد داری

يَوْمَ قُلْتَ كَذَا وَكَذَا فَيُذَكِّرُهُ بِبَعْضِ غَدَرَاتِهِ فِي الدُّنْيَا

روزے کہ گفتی چنین و چنین پس یاد میدہد وی تعالیٰ آنمرد را بعضی عہد شکنیہا کہ کردہ است در دنیا مراد ذنوب

فَيَقُوْلُ يَا رَبِّ اَفَلَمْ تَغْفِرْ لِيْ فَيَقُوْلُ بَلٰى فَبِسَعَةِ مَغْفِرَتِيْ

پس میگوید ای پروردگار آیا نہ آمرزیدہ تو گناہان مرا پس میگوید بلی آمرزیدیم ترا پس بسبب فراخی آمرزش

بَلَغْتَ مَنْزِلَتَكَ هٰذِهٖ فَبَيْنَا هُمْ عَلٰى ذٰلِكَ غَشِيَتْهُمْ

من رسیدہ تو باین مرتبہ و منزلت را پس در اثنای آنکہ بہشتیان بہمین حال و درین مقال باشند میپوشد ایشانرا

سَحَابَةٌ مِّنْ فَوْقِهِمْ فَاَمْطَرَتْ عَلَيْهِمْ طِيْبًا لَمْ يَجِدُوْا

ابرے از بالای ایشان پس مے بارد آن ابر برایشان خوشبوی را کہ نیافتہ اند

مِثْلَ رِيْحِهٖ شَيْئًا قَطُّ وَيَقُوْلُ رَبُّنَا قُوْمُوْا اِلٰى مَا اَعْدَدْتُ

مانند بوے او ہیچ چیز را ہرگز و میگوید پروردگار ما ایستید و بیائید بسوی چیزیکہ آمادہ کردہ ام

لَكُمْ مِّنَ الْكَرَامَةِ فَخُذُوْا مَا اشْتَهَيْتُمْ فَنَاْتِيْ سُوْقًا قَدْ حَفَّتْ

من برای شما از بزرگی و گرامی داشتن پس بگیرید ہر چیزیرا کہ میخواہید پس مے آئیم ما بازاری را کہ بتحقیق

بِهِ الْمَلَائِكَةُ فِيهَا مَا لَمْ تَنْظُرِ الْعُيُونُ إِلَى مِثْلِهِ وَلَمْ تَسْمَعِ الْأَذَانُ

او را فرشتگان دران می یابیم چیزی را که نگاه نکرده اند چشمها مانند آن را و نشنیده اند گوشها مانند آن

وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى الْقُلُوبِ فِيهَا لَنَا مَا اشْتَهَيْنَا لَيْسَ يُبَاعُ

و نه گذشته است بر دلها مانند آن پس برگزیده میشود برای ما هر چیزیکه خواستیم و آرزو کردیم فروخته

فِيهَا وَلَا يُشْتَرَى وَفِي ذٰلِكَ السُّوقِ يَلْتَقِي أَهْلُ الْجَنَّةِ

نمیشود دران بازار و نه خریده میشود و دران بازار ملاقات میکنند بهشتیان

بَعْضُهَا بَعْضًا قَالَ فَيُقْبِلُ الرَّجُلُ ذُو الْمَنْزِلَةِ الْمُرْتَفِعَةِ

بعضے از ایشان بعض را گفت آنحضرت پس روی می آرد مردے خداوند مرتبہ بلند

فَيَلْقَى مَنْ هُوَ دُونَهُ وَمَا فِيهِمْ دَنِيٌّ فَيَرُوعُهُ مَا يَرَى

پس پیش آید کسے را که آنکس فرود مرتبهٔ اوست و نیست در بهشتیان دنی و خسیس پس بشگفت می آرد

عَلَيْهِ بِاللِّبَاسِ فَمَا يَنْقَضِي آخِرُ حَدِيثِهِ حَتَّى يَتَخَيَّلَ

دون مرتبه را چیزیکه بر مرد اعلی مرتبه است از لباس پس نمیگذرد پایان سخن آن مرد که بنفس خود کرد تا آنکه ظاهر

عَلَيْهِ مَا هُوَ أَحْسَنُ مِنْهُ وَذٰلِكَ لِأَنَّهُ لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ

بر آنکس که دون مرتبه است لباسے که بهتر است از لباس او که بوده آبروی و آن بهر احسن از جنت آنست

أَنْ يَحْزَنَ فِيهَا ثُمَّ نَنْصَرِفُ إِلَى مَنَازِلِنَا فَيَتَلَقَّانَا أَزْوَاجُنَا

که غمی رسد مر هیچ کسے را که اندوهگین گردد در جنت پس تر باز میگردیم ما بسوی منزلهای خود پس پیش می آیند ما را

فَيَقُلْنَ مَرْحَبًا وَأَهْلًا لَقَدْ جِئْتَ وَإِنَّ بِكَ مِنَ الْجَمَالِ

پس میگویند ما را خوش آمدید و بخانه خود را آمدید و میگویند هر یک بمرد خود که تحقیق آمدی تو و حال آنکه با تست از حسن

أَفْضَلُ مِمَّا فَارَقْتَنَا عَلَيْهِ فَيَقُولُ إِنَّا جَالَسْنَا الْيَوْمَ رَبَّنَا

فاضلتر از آنچه جدا شده بودی از ما بران جمال پس میگوییم بزنان خود بدرستیکه همنشینی کردیم امروز پروردگار

الْجَبَّارَ وَيَحِقُّنَا أَنْ نَنْقَلِبَ بِمِثْلِ مَا انْقَلَبْنَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

خود را که نیکو کننده شکستگیهاست و سزاوار است که باز گردیم بمانند آنچه باز گشته ایم رواه ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ صُهَيْبٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و ابن ماجه و از صهیب رض از آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ يَقُولُ اللهُ تُرِيدُونَ

وسلم مرویست که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم چون آیند بهشتیان بهشت را میگوید خدا تعالی ایا میخواهید چیزی را

شَيْئًا أَزِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا

که زیاده کنم شما را بر در آمدن بهشت پس میگویند بهشتیان آیا سفید و روشن نگردانیدی رو های ما را بافاضهٔ حسن و جمال

الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ قَالَ فَيُرْفَعُ الْحِجَابُ فَيَنْظُرُونَ

ما را در بهشت و نجات ندادی ما را از آتش دوزخ فرمود پس برداشته میشود پرده پس می نگرند

إِلَى وَجْهِ اللهِ تَعَالَى فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ

بسوی ذات اقدس خدا تعالی پس نداده شوند بهشتیان هیچ چیزی را که دوست تر بود نزد ایشان از نظر کردن

إِلَى رَبِّهِمْ ثُمَّ تَلَا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

بجانب پروردگار ایشان پس خواند آنحضرت این آیت را که کسانی را که نیکی کرده اند میدهیم نیکی و زیادت دیدار رواه مسلم

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و از ابن عمر رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ إِنَّ أَدْنٰى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَمَنْ يَنْظُرُ إِلٰى جِنَانِهِ

وسلم بدرستیکه کمتر و پست ترین بهشتیان از روی قدر هر آئینه کسی ست که می نگرد بجانب باغهای خود

وَأَزْوَاجِهِ وَنَعِيمِهِ وَخَدَمِهِ وَسُرُرِهِ مَسِيرَةَ أَلْفِ سَنَةٍ

و زنان خود و ماکل و مشارب و ملابس و خدمتگاران و سریرها تا مسافت هزار سالی

وَأَكْرَمُهُمْ عَلَى اللهِ مَنْ يَنْظُرُ إِلٰى وَجْهِهِ غُدْوَةً وَعَشِيَّةً

و گرامی تر و عزیز تر نزد خدا تعالی کسی ست که می نگرد بجانب ذات اقدس وے صبح و شام

ثُمَّ قَرَأَ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

پس خواند آنحضرت رو ها باشد دران تر و تازه بجانب پروردگار خود نظر کننده رواه احمد و

وَعَنْ اَبِيْ رَزِيْنِ الْعُقَيْلِيِّ رض قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَكُلُّنَا

واز ابی رزین عقیلی مرویست گفتم یا رسول الله آیا هر یکے

يَرٰى رَبَّهٗ مُخْلِيًا بِهٖ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ قَالَ بَلٰى قَالَ قُلْتُ وَمَا اٰيَةُ

مے بیند از ما پروردگار خود را در حالیکه تنهاست روز قیامت فرمود آنحضرت آری می بیند پس گفت

ذٰلِكَ فِيْ خَلْقِهٖ قَالَ يَا اَبَا رَزِيْنٍ اَلَيْسَ كُلُّكُمْ يَرَى الْقَمَرَ

و نشان دیدن در مخلوق گفت آنحضرت ای ابو رزین آیا نیست هر یکے از شما که می بیند ماه را

لَيْلَةَ الْبَدْرِ مُخْلِيًا بِهٖ قَالَ بَلٰى قَالَ فَاِنَّمَا هُوَ خَلْقٌ

در شب چهاردهم تنها بے مزاحمت گفت ابو رزین آری می بیند فرمود آنحضرت پس نیست ماه مگر مخلوقی

مِنْ خَلْقِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ اَجَلُّ وَاَعْظَمُ رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ

از مخلوقات خدا که در دی این صفت ست و خدا تعالی جلیل تر و عظیم تر ست روا ابو داود

بَابُ الْبُكَآءِ وَالْخَوْفِ

باب در بیان گریه و خوف

قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ اَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوْا يَفْقَهُوْنَ ۝ فَلْيَضْحَكُوْا

بگو آتش دوزخ سخت تر است از روی گرمی اگر باشند دانند پس باید که بخندند

قَلِيْلًا وَّلْيَبْكُوْا كَثِيْرًا جَزَآءً بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ۝

اندک و بگریند بسیار پاداش بآنچه بودند کسب میکردند

وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهٗ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيْرُ ۝ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ

و می ترسانند شما را خدا از نفس و سوی خداست باز گشت و هر آینه بتحقیق آفریدیم آدمی را

وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهٖ نَفْسُهٗ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ

و میدانیم آنچه وسوسه میکند بدان نفس او و ما نزدیک تریم بسوی او از رگ

الْوَرِيْدِ ۝ اِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيٰنِ عَنِ الْيَمِيْنِ وَعَنِ الشِّمَالِ

جان چون فرا گیرند گان از راست و از چپ

فَعَتِيدٌ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ۝

همنشین نمیندازد هیچ سخنے مگر نزد او نگاهبانے آماده است

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ ع جزو ۲۸ رکوع ۶

ای آنانکه گرویده اید بترسید از خدا و گو بنگرد تنے آنچه پیش فرستاده است

لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ وَلَا تَكُونُوا

برائے فردا و بترسید از خدا بدرستیکه خدا دانا است بآنچه میکنید و نه باشید

كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ ع جزو ۲۸ رکوع ۱۴

مانند آنانکه گذاشتند خدا را پس فراموش کرد برایشان نفسهای ایشان را آن گروه

الْفَاسِقُونَ ۝ وَأَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ

ایشانند تجاوز کنندگان و نفقه کنید از آنچه روزی دادیم شما را پیش از آنکه بیاید

أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ س جزو ۳ رکوع ۸

یکے شما را موت پس گوید پروردگار من چرا مہلت ندہی مرا تا مدتے نزدیک

فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا

پس صدقه کنم و باشم از شایستگان و ہرگز مہلت ندہد خدا نفسے را چون

جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝ وَإِنْ تُبْدُوا

بیاید وقت آن و خدا داناست بآنچه میکنند و اگر آشکارا کنید

مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ

آنچه در نفسہائے شماست یا پنہان سازید آن را شمار میکند بآن خدا پس بیامرزد آن را

لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رض

که خواہد و عذاب کند ہر کرا خواہد روایت است از سہل بن سعد رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْعَبْدَ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکه بنده

لَيَعْمَلُ عَمَلَ اَهْلِ النَّارِ وَاِنَّهٗ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَيَعْمَلُ عَمَلَ

ہرآئینہ عمل میکند عمل اہل دوزخ وحال آنکہ وے از اہل بہشت ست وعمل میکند عمل

اَهْلِ الْجَنَّةِ وَاِنَّهٗ مِنْ اَهْلِ النَّارِ وَاِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالْخَوَاتِيْمِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

اہل بہشت وحال آنکہ وے از اہل دوزخ ست وجز این نیست کہ اعتبار اعمال بخواتیم آنست متفق علیہ

بَابُ الْاِيْمَانِ بِالْقَدْرِ

باب دربیان ایمان آوردن بتقدیر

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ اَبُو الْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

از ابوہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا اَعْلَمُ لَبَكَيْتُمْ

وسلم سوگند بآن ذاتے کہ بقائے ذات من در دست قدرت اوست اگر بدانید آنچہ میدانم

كَثِيْرًا وَّلَضَحِكْتُمْ قَلِيْلًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

بسیار ومی خندید اندک رواہ بخاری واز

اُمِّ الْعَلَاءِ الْاَنْصَارِيَّةِ رض قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

ام علاء انصاریہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاللّٰهِ لَا اَدْرِيْ وَاللّٰهِ لَا اَدْرِيْ وَاَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ

علیہ وسلم بخدا سوگند درنمی یابم من بخدا سوگند درنمی یابم من وحال آنکہ من پیغمبر خدا ام

مَا يُفْعَلُ بِيْ وَلَا بِكُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض

چہ کردہ میشود بمن وچہ کردہ شود بشما رواہ البخاری واز ابن عمر رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَنْزَلَ اللّٰهُ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون بفرستد خدا تعالی

بِقَوْمٍ عَذَابًا اَصَابَ الْعَذَابُ مَنْ كَانَ فِيْهِمْ ثُمَّ بُعِثُوْا

بر گروہے عذاب را میرسد عذاب ہرکرا کہ باشد درمیان ایشان پستر برانگیختہ میشود این گروہ

مسلم یعنی این روایت در مشکوٰۃ درباب الایمان بالقدر مذکور است ۱۲

عَلٰى اَعْمَالِهِمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ **وَعَنْ** جَابِرٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بر عملهاے خود متفق علیه واز جابر رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلٰى مَا مَاتَ عَلَيْهِ

صلی الله علیه وسلم برانگیخته میشود هر بنده روز قیامت بران حال که مرده است بران

رَوَاهُ مُسْلِمٌ **وَعَنْ** اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواه مسلم واز ابوهریره رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا رَاَيْتُ مِثْلَ النَّارِ نَامَ هَارِبُهَا

صلی الله علیه وسلم ندیده ام من مانند آتش دوزخ در شدت وهول که خواب کرده است گریزنده

وَلَا مِثْلَ الْجَنَّةِ نَامَ طَالِبُهَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ **وَعَنْ**

وندیده ام مانند بهشت در بهجت وسرور که خواب کرده است طلب کننده آن رواه ترمذی واز

اَبِيْ ذَرٍّ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنِّيْ

ابوذر رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بدرستیکه

اَرٰى مَا لَا تَرَوْنَ وَاَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُوْنَ اَطَّتِ السَّمَاءُ

من می بینم چیزے را که نمی بینید شما ومیشنوم چیزے را که نمی شنوید شما از احوال قیامت آواز کرد

وَحُقَّ لَهَا اَنْ تَئِطَّ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ مَا فِيْهَا مَوْضِعُ

وواجب وسزاوار کرده شده است مر اورا که آواز کند وبنالد وبخدا سوگند که نیست در آسمان جاے

اَرْبَعَةِ اَصَابِعَ اِلَّا وَمَلَكٌ وَاضِعٌ جَبْهَتَهٗ سَاجِدًا لِلّٰهِ وَلَوْ

چار انگشت مگر آنکه فرشته نهاده است سر خود را در حالیکه سجده کننده است مر خدا را

تَعْلَمُوْنَ مَا اَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيْلًا وَّلَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا

بخدا سوگند اگر بدانید چیزے که میدانم من هر آئینه میخندید اندک ومیگریید بسیار

وَّمَا تَلَذَّذْتُمْ بِالنِّسَاءِ عَلَى الْفُرُشَاتِ وَلَخَرَجْتُمْ

وخوشی نمی یافتید بزنان بر بسترها وهر آئینه بیرون مے آمدید

إِلَى الصُّعُدَاتِ تَجْأَرُوْنَ إِلَى اللهِ قَالَ اَبُوْ ذَرٍّ يَا لَيْتَنِيْ كُنْتُ

بسوی صحرا درحالیکه نالہ کنندگان ایدبدرگاه خدایتعالےٰ گفت ابوذر ای کاشکے بودمی من

شَجَرَةً تُعْضَدُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ

درختے کہ بریده میشود روایه احمد و ترمذی و ابن ماجہ

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ

واز ابوهریره رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ خَافَ اَدْلَجَ وَمَنْ اَدْلَجَ بَلَغَ الْمَنْزِلَ

علیه وسلم کسیکه می ترسد از کسیه میگریزد اول شب و کسیکه میگریزد اول شب میرسد منزل را

اَلَا اِنَّ سِلْعَةَ اللهِ غَالِيَةٌ اَلَا اِنَّ سِلْعَةَ اللهِ الْجَنَّةُ

آگاه باشید که کالای خدایتعالیٰ گران قیمت ست آگاه باشید که کالای خدا عبارت از جنت

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رضـ قَالَ يَقُوْلُ اللهُ جَلَّ ذِكْرُهُ

روایه ترمذی و از انس رضـ مرویست فرمود آنحضرت میگوید خدایتعالیٰ جل ذکره

اَخْرِجُوْا مِنَ النَّارِ مَنْ ذَكَرَنِيْ يَوْمًا اَوْ خَافَنِيْ فِيْ مَقَامٍ

بفرشتگان بیرون آرید از آتش کسی را که یاد کرده است مرا روزے یا ترسیده است از من

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ كِتَابِ الْبَعْثِ وَالنُّشُوْرِ

روایت کرده است این حدیث را ترمذی و بیہقی درکتاب بعث و نشور

وَعَنْ عَائِشَةَ رضـ قَالَتْ سَاَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ

واز عائشه رضـ گفت عائشه رضـ پرسیدم من آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ هٰذِهِ الْاٰيَةِ وَالَّذِيْنَ يُؤْتُوْنَ

علیه وسلم را از معنے این آیت کرآن کسانیکه میدہند چیزیکه

مَا اٰتَوْا وَّقُلُوْبُهُمْ وَجِلَةٌ اَهُمُ الَّذِيْنَ يَشْرَبُوْنَ

داده شده اند و دلہای ایشان ترسان و لرزان ست آیا ایشان آنانند که شراب میخورند

الخمر ويسرقون قال لا يا بنت الصديق ولكنهم الذين

ودزدی میکنند فرمود آنحضرت نیست ای دختر صدیق و لکن آن کسانی که

يصومون ويصلون ويتصدقون وهم يخافون

روزه میدارند و نماز میگذارند و زکوٰة میدهند و ایشان میترسند

أن لا يقبل منهم أولئك الذين يسارعون في الخيرات

که قبول کرده نشود از ایشان بدلیل آنکه فرموده است ایشان آنجماعت اند که شتابی میکنند در نیکیها

رواه الترمذي وابن ماجة وعن أبي سعيد رضـ قال

رواه ترمذی و ابن ماجه و از ابو سعید خدری رضـ مرویست گفت

خرج النبي صلى الله عليه وسلم لصلوٰة فرأى الناس

بیرون آمد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم برای گذاردن نماز پس دید مردم را

كأنهم يكتشرون قال أما إنكم لو أكثرتم ذكر

گویا خنده میکنند فرمود آنحضرت آگاه باشید که شما اگر بسیار کنید ذکر موت را

هادم اللذات لشغلكم عما أرى الموت فأكثروا ذكر

هر آئینه بازدارد شما را از آنچه می بینم که خنده است همه موت پس بسیار کنید ذکر

هادم اللذات الموت فإنه لم يأت على القبر يوما إلا تكلم

هادم اللذات را که موت است پس بدرستیکه نیاید بر گور هیچ روزی مگر آنکه سخن میکند

فيقول أنا بيت الغربة وأنا بيت الوحدة وأنا بيت

که من خانهٔ غربتم و من خانهٔ تنهائیم و من خانهٔ

التراب وأنا بيت الدود وإذا دفن العبد المؤمن قال له القبر مرحبا

خاکم و من خانهٔ کرمهاام و چون در گور کرده می شود بنده مومن میگوید مر آن بندهٔ مومن را آمدی جای فراخ

وأهلا أما إن كنت لأحب من يمشي على ظهري

و جای خود را آگاه باش بتحقیق بودی تو محبوبتر نزد من از هر که میرفت بر پشت من

ف جمع ارسوع ۱۲ ک یستبشرون از باب ... ک ... زدن دندان ... انتعال است ف بضع ظاہر است ۱۲ از لمعات ف حکم تقدیر ہادم اللذات ف ابدال از ان از لمعات است

إِلَيَّ فَإِذَا وُلِّيتُكَ الْيَوْمَ وَصِرْتَ إِلَيَّ فَسَتَرَى صَنِيعِي

پس چون والی شدم من بر تو امروز و باز گشتی تو بسوے من پس نزدیک است که بہ بینی تو نیکی کردن

بِكَ قَالَ فَيَتَّسِعُ لَهُ مَدَّ بَصَرِهِ وَيُفْتَحُ لَهُ بَابٌ إِلَى الْجَنَّةِ

بتو فرمود پس فراخ کرده میشود مر آن بنده را بقدر درازی بینائی آن بنده و کشاده میشود مر آن بنده را دری

وَإِذَا دُفِنَ الْعَبْدُ الْفَاجِرُ أَوِ الْكَافِرُ قَالَ لَهُ الْقَبْرُ لَا مَرْحَبًا

و چون دفن کرده میشود بنده فاسق یا کافر میگوید مر او را گور لا مرحبا

وَلَا أَهْلًا أَمَا إِنْ كُنْتَ لَأَبْغَضَ مَنْ يَمْشِي عَلَى ظَهْرِي

ولا اہلا آگاه باش بتحقیق بودے تو دشمن تر بسوے من از ہر کسے که میرود بر پشت من

إِلَيَّ فَإِذَا وُلِّيتُكَ الْيَوْمَ وَصِرْتَ إِلَيَّ فَسَتَرَى صَنِيعِي

نزد من پس چون حاکم گردانیده شدم بر تو امروز و باز گشتی تو بسوی من پس نزدیک ست که بہ بینی تو بد

بِكَ قَالَ فَيَلْتَئِمُ عَلَيْهِ حَتَّى تَخْتَلِفَ أَضْلَاعُهُ قَالَ وَقَالَ

بتو گفت آنحضرت پس بہم می آید قبر بروے تا آنکه مختلف میشوند استخوانهای پہلوی وے گفت ابو سعید اشارہ

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَصَابِعِهِ فَأَدْخَلَ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم بانگشتان خود پس در آورد

بَعْضَهَا فِي جَوْفِ بَعْضٍ قَالَ وَيُقَيَّضُ لَهُ سَبْعُونَ تِنِّينًا لَوْ

بعضے انگشتان را درون بعضے گفت آنحضرت و گماشته میشوند مر آن بنده را ہفتاد

أَنَّ وَاحِدًا مِنْهَا نَفَخَ فِي الْأَرْضِ مَا أَنْبَتَتْ شَيْئًا مَا بَقِيَتِ

اگر یکے ازان دم کند بر زمین نرویاند زمین چیزے را تا آنکه پاینده است

الدُّنْيَا فَيَنْهَسْنَهُ وَيَخْدِشْنَهُ حَتَّى يُفْضَى بِهِ إِلَى الْحِسَابِ

دنیا پس میگزند آن مارها آن بنده را و می خراشند میکنند پوست او را تا آنکه رسانیده میشود آن بسوی حساب

قَالَ وَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا الْقَبْرُ

گفت ابو سعید رض فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم نیست گور مگر

رَوْضَةٌ مِّنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ اَوْ حُفْرَةٌ مِّنْ حُفَرِ النِّيرَانِ

مرغزارے از مرغزارہای بہشت یا غاری از غارہای آتش دوزخ

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ اَبُوْ بَكْرٍ

رواه ترمذی وروایت است از ابن عباس رض گفت ابن عباس کہ گفت ابوبکر رض

يَا رَسُوْلَ اللهِ قَدْ شِبْتَ قَالَ شَيَّبَتْنِيْ هُوْدٌ وَالْوَاقِعَةُ

ای رسول خدا بتحقیق پیر شدی فرمود آنحضرت پیر گردانیده است مرا سورۂ ہود و سورۂ واقعہ

وَالْمُرْسَلَاتُ وَعَمَّ يَتَسَاءَلُوْنَ وَاِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ رَوَاهُ

والمرسلات وعم یتساءلون واذا الشمس کورت زیراکہ درین سورتہا احوال آخرت وعذاب آتش مذکور است

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ اِنَّكُمْ لَتَعْمَلُوْنَ اَعْمَالًا

ترمذی واز انس رض مرویست گفت انس بدرستیکہ شما ہر آئینہ میکنید عملہاے را

فَهِيَ اَدَقُّ فِيْ اَعْيُنِكُمْ مِنَ الشَّعْرِ كُنَّا نَعُدُّهَا عَلٰى عَهْدِ

کہ آن عملہا باریکتر است از موے در نظر شما می شمردیم آنرا در زمان

رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمُوْبِقَاتِ يَعْنِيْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم از

الْمُهْلِكَاتِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

مہلکات روایت کرد بخاری واز ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَنِيْ رَبِّيْ بِتِسْعٍ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم امر کرد مرا پروردگار من بنہ خصلت

خَشْيَةِ اللهِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَكَلِمَةِ الْعَدْلِ فِي الْغَضَبِ

یکے ترسیدن از خدا پنہان وآشکارا دوم سخن راست ودرست گفتن درحالت خشم

وَالرِّضَاءِ وَالْقَصْدِ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنٰى وَاَنْ اَصِلَ مَنْ قَطَعَنِيْ

وخوشنودی سوم میانہ روی در محتاجی وتوانگری چہارم آنکہ پیوند کنم با کسیکہ ببرد از من

وَاُعْطِيَ مَنْ حَرَمَنِيْ وَاَعْفُوَ عَمَّنْ ظَلَمَنِيْ وَاَنْ يَّكُوْنَ

پنجم آنکہ عطا کنم کسے راکہ محروم گرداند مرا ششم آنکہ عفو کنم از کسیکہ ظلم کند مرا ہفتم آنکہ

صُمْتِيْ فِكْرًا وَّنُطْقِيْ ذِكْرًا وَّنَظَرِيْ عِبْرَةً وَّاٰمُرَ

باشد خاموشی من فکر در تحصیل معرفت ہشتم آنکہ باشد نطق من ذکر خدا نہم آنکہ باشد نظر من عبرت و امر کنم

بِالْعُرْفِ وَقِيْلَ بِالْمَعْرُوْفِ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

بعرف و در روایتے آمدہ است بجاے عرف لفظ معروف ر واہ رزین واز عبد اللہ

بْنِ مَسْعُوْدٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن مسعود رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

مَا مِنْ عَبْدٍ مُّؤْمِنٍ يَّخْرُجُ مِنْ عَيْنَيْهِ دُمُوْعٌ وَّاِنْ كَانَ

نیست ہیچ بندہ مسلمان کہ بیرون آید از دو چشم او اشک اگرچہ باشد آن اشک

مِثْلَ رَاْسِ الذُّبَابِ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ ثُمَّ يُصِيْبُ شَيْئًا

مانند سر مگس در صغر از ترس خدا تعالیٰ پس تر برسد آن اشک چیزے را

مِّنْ حُرِّ وَجْهِهٖ اِلَّا حَرَّمَهُ اللّٰهُ عَلَى النَّارِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ

از ظاہر روی وے مگر آنکہ حرام گرداند خدا تعالیٰ آن بندہ را بر آتش دوزخ رواہ ابن ماجہ

وَعَنْ اَبِيْ نَضْرَةَ رضہ اَنَّ رَجُلًا مِّنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

و روایت است از ابی نضرہ رضہ کہ مردے از یاران پیغمبر خدا صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَالُ لَهٗ اَبُوْ عَبْدِ اللّٰهِ دَخَلَ عَلَيْهِ اَصْحَابُهٗ يَعُوْدُوْنَهٗ

علیہ وسلم است کہ گفتہ میشود اورا ابو عبد اللہ در آمدند بروی یاران او در حالیکہ بیمار پرسی میکردند او را

وَهُوَ يَبْكِيْ فَقَالُوْا لَهٗ مَا يُبْكِيْكَ اَلَمْ يَقُلْ لَكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و حال آنکہ او میگریست پس گفتند مر او را چہ چیز میگریاند ترا آیا نگفتہ است مر ترا آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذْ مِنْ شَارِبِكَ ثُمَّ اَقِرَّهٗ حَتّٰى

صلے اللہ علیہ وسلم کہ کوتاہ کن از موے بروت خود پستر بر قرار دار آنرا تا آنکہ

تَلْقَانِيْ فَقَالَ بَلٰى وَلٰكِنْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
ملاقات کنی مرا در بہشت گفت ابو عبد اللہ آرے بشارت دادہ ولیکن شنیدم پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ قَبَضَ بِيَمِيْنِهٖ قَبْضَةً وَّاُخْرٰى
وسلم را کہ میگفت بدرستیکہ خدا تعالی گرفت بدست راست خود مشتے

بِالْيَدِ الْاُخْرٰى وَقَالَ هٰذِهٖ لِهٰذِهٖ وَهٰذِهٖ لِهٰذِهٖ وَلَا اُبَالِيْ
وگرفت جماعتے دیگر بدست دیگر وگفت خدا تعالی کہ این جماعت مر این راست یعنے بہشت را و این

وَلَا اَدْرِيْ فِيْ اَيِّ الْقَبْضَتَيْنِ اَنَا رَوَاهُ اَحْمَدُ
مر دوزخ راست و پروا ندارم و درنمی یابم و نمی دانم کہ من در کدام یکے از این دو قبضہ ام رواہ احمد

بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَاَهْلِهَا
باب در بیان صفت نار و اہل نار

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اَنَّمَا نُمْلِيْ لَهُمْ خَيْرٌ لِّاَنْفُسِهِمْ
ونہ پندارند آنانکہ نگرویدند بدرستیکہ آنچہ مہلت میدہیم مر ایشان را بہتر ست مر نفسہائے ایشان را

اِنَّمَا نُمْلِيْ لَهُمْ لِيَزْدَادُوْا اِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ۵
بدرستیکہ آنچہ مہلت میدہیم مر ایشان را تا زیادہ کنند گناہ را و مر ایشان را عذاب سوزناک ست

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيْرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ لَهُمْ قُلُوْبٌ
و ہر آئینہ بدرستیکہ پیدا کردیم برائے دوزخ بسیارے از دیوان و آدمیان مر ایشان را دلہاست

لَا يَفْقَهُوْنَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُوْنَ بِهَا وَلَهُمْ
نمی دریابند بآن و مر ایشان را چشمانست نمی بینند بدان و مر ایشان را

اٰذَانٌ لَّا يَسْمَعُوْنَ بِهَا اُولٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ
گوشہاست نمی شنوند بدان۔ آن گروہ مانند چارپایان اند بلکہ ایشان

اَضَلُّ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْغٰفِلُوْنَ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ
گمراہ تر اند آن گروہ ایشانند بیخبران و تمام شد سخن پروردگار تو

عہ جزء ۱۵ رکوع ۱۶ لاملئن جهنم من الجنة والناس اجمعين ٥ وقل الحق

هر آئینه پر گردانم دوزخ را از دیوان و آدمیان همه و بگو این سخن راست ست

من ربكم فمن شاء فليؤمن ومن شاء فليكفر انا اعتدنا

آمده است از پروردگار شما پس هر که خواهد ایمان آرد و هر که خواهد کافر شود بدرستیکه آماده کرده ایم

للظلمين نارا احاط بهم سرادقها وان يستغيثوا

برای ستمگاران آتشی که بگرداگرد درآرد ایشان را سراپرده‌ای او و اگر فریاد خواهند کرد

يغاثوا بماء كالمهل يشوي الوجوه بئس الشراب وساءت

از تشنگی فریاد رسیده شوند بآبی مانند مس گداخته بریان کند روها را بد شرابی است و بدست

عہ جزء ۱۵ رکوع ۱۸ مرتفقا ٥ ووضع الكتب فترى المجرمين مشفقين مما فيه

آتش جای بودن و نهاده شد نوشته پس ببینی گناهگاران را ترسان از آنچه در اوست

ويقولون يويلتنا مال هذا الكتب لا يغادر صغيرة

و گویند ای وای ما را چیست مر این کتاب را که نه فرو گذاشته است عمل خورد را

سہ جزء ۱۶ رکوع ۸ ولا كبيرة الا احصها ٥ ووجدوا ما عملوا حاضرا

و نه بزرگ را مگر شمرده و بیابند آنچه کردند حاضر

ولا يظلم ربك احدا ٥ وان منكم الا واردها كان

و نه ستم کند پروردگار تو بیکے را و نیست از شما مگر گذرنده آن هست

سہ جزء ۱۷ رکوع ۴ على ربك حتما مقضيا ٥ ثم ننجي الذين اتقوا ونذر

بر پروردگار تو جزای کاری حکم کرده شده پس رهانیم آنان را که پرهیز کردند و بگذاریم

الظلمين فيها جثيا ٥ ونضع الموازين القسط ليوم القيمة

ستمگاران را در آن بزانو در آیندگان و بنهیم ترازوهای راست را برای روز رستخیز

فلا تظلم نفس شيئا ٥ وان كان مثقال حبة من خردل

پس ستم کرده نشود نفسی چیزی را و اگر باشد همسنگ دانه از سپند

آتَيْنَا بِهَا وَكَفٰى بِنَا حَاسِبِيْنَ ٥ اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُوْنَ
بیاریم آن را و بسنده ایم شمار کننده بدرستی شما و آنچه می پرستید
مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ اَنْتُمْ لَهَا وَارِدُوْنَ ٥ س جز ۱۷ اسبوع ۲
از جز خدا سے آتش انگیز دوزخید شما بآن گذرندگانید
لَوْ كَانَ هٰٓؤُلَآءِ اٰلِهَةً مَّا وَرَدُوْهَا وَكُلٌّ فِيْهَا خَالِدُوْنَ ٥
اگر بودند آن گروه خدایان نیامدند بآن و همه دران جاوید باشند
لَهُمْ فِيْهَا زَفِيْرٌ وَّهُمْ فِيْهَا لَا يَسْمَعُوْنَ ٥ فَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا
مرایشان راست دران ناله زار و ایشان دران آتش نمی شنوند سخنے که بدان شاد شوند پس س جز ۱۷ اسبوع ۱
قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّنْ نَّارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ
نگردیدند بریده شد برای شان جامها از آتش ریخته شود از زبر
رُءُوْسِهِمُ الْحَمِيْمُ ٥ يُصْهَرُ بِهٖ مَا فِيْ بُطُوْنِهِمْ وَالْجُلُوْدُ ٥
سرهای شان آب گرم گداخته شود بآن آنچه در شکمهای شانست و پوستها
وَلَهُمْ مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيْدٍ ٥ كُلَّمَآ اَرَادُوْٓا اَنْ يَّخْرُجُوْا
ومرایشانراست گرزها از آهن هرگاه خواهند که بیرون آیند
مِنْهَا مِنْ غَمٍّ اُعِيْدُوْا فِيْهَا وَذُوْقُوْا عَذَابَ الْحَرِيْقِ ٥
ازان از اندوه باز گردانیده شوند دران وبچشید عذاب سوزنده
وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَآءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلٰٓئِكَةُ تَنْزِيْلًا ٥
وروزیکه شگافنده شوند آسمان با بر و فرو فرستاده شوند فرشتگان فرو فرستادنی س جز ۱۹ اسبوع ۱
اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذِ نِ الْحَقُّ لِلرَّحْمٰنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكٰفِرِيْنَ
پادشاهی آن روز ثابت ست مر رحمن را وباشد آن روز بر ناگروندگان
عَسِيْرًا ٥ وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى يَدَيْهِ يَقُوْلُ يٰلَيْتَنِيْ
دشوار وآن روز که خاید ستمگار بر دستهای خود گوید کاشکے من

اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُوْلِ سَبِيْلًا ۝ يٰوَيْلَتٰى لَيْتَنِيْ لَمْ اَتَّخِذْ

فرا گرفتمی با فرستاده راه ای هلاکت من کاشکے من نگرفتمے

فُلَانًا خَلِيْلًا ۝ لَقَدْ اَضَلَّنِيْ عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ اِذْ جَآءَنِيْ

فلان را دوست هر آئینه بدرستی گمراه کرد مرا از یاد کردنی پس از انکه آمد مرا

وَكَانَ الشَّيْطٰنُ لِلْاِنْسَانِ خَذُوْلًا ۝ وَقَالَ الرَّسُوْلُ يٰرَبِّ

وهست دیو برای آدمی فراگذارنده وگفت پیغمبر ای پروردگار من

اِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوْا هٰذَا الْقُرْاٰنَ مَهْجُوْرًا ۝ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا

هر آئینه گروه من فرا گرفتند این قرآن را فراگذاشته وآنانکه نگرویدند

لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ ۝ لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوْتُوْا وَلَا يُخَفَّفُ

مرایشان را آتش دوزخ ست حکم کرده نشود برایشان تا بمیرند وسبک کرده نشود

عَنْهُمْ مِّنْ عَذَابِهَا ۝ كَذٰلِكَ نَجْزِيْ كُلَّ كَفُوْرٍ ۝ وَهُمْ

ازایشان از عذاب آن همچنین پاداش دهیم هر ناسپاس را وایشان

يَصْطَرِخُوْنَ فِيْهَا ۝ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِيْ

فریاد کنند دران ای پروردگار ما بیرون کن ما را کنیم شایسته جز آنکه بودیم

كُنَّا نَعْمَلُ ۝ اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَّا يَتَذَكَّرُ فِيْهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ

مے کردیم آیا زندگانی ندادیم شما را آنکه پند گیرد دران آنکه پند گیرد و آمد شما را

النَّذِيْرُ ۝ فَذُوْقُوْا فَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ نَّصِيْرٍ ۝ هٰذِهٖ جَهَنَّمُ

انذار کننده پس بچشید مر ستمگاران را هیچ یارے این دوزخی ست

الَّتِيْ كُنْتُمْ تُوْعَدُوْنَ ۝ اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ

که بودید وعده کرده میشدید درآئید دران امروز بانچه بودید

تَكْفُرُوْنَ ۝ اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ

کفر میکردید امروز مهر نهیم بر دهنهای ایشان وسخن گوید با ما

أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝ عہ جزء ۲۴ س ع ۱

دستہای شان وگواہی دہد پاہاے شان بانچہ بودند کسب میکردند

وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ۝

وروزیکہ برانگیختہ شوند دشمنان خدا سوے آتش پس ایشان راندہ شوند

حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ

تا چون آیند آن را گواہی دہد برایشان گوشہای شان ودیدہ ہاے شان

وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ

وپوستہای شان بانچہ بودند میکردند وگویند مرپوستہای خودرا

لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ

چرا گواہی دہید برما گویند بسخن آوردمارا خدائے کہ بسخن آورد

كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝

ہرچیزے را واو آفرید شمارا نخستین بارو بسوے او باز گردانیدہ شوید

عہ يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ عہ جزء ۲۶ س ع ۱

روزیکہ گوئیم مردوزخ را آیا پرشدی وگوید آیا ہیچ عہ جزء ۲۸ س ع ۱۶

مَزِيدٍ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ

زیادتی است اے آنانکہ گرویدہ اید نگاہدارید نفسہا خودرا وکسان خویش را

نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ

از آتشے کہ آتش انگیزوے مردمان وسنگ اند بران فرشتگان درشت

شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ عہ جزء ۲ س ع ۲

سخت نافرمانی نکنند خدائے را انچہ فرماید آنہارا ومیکنند

مَا يُؤْمَرُونَ ۝ يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ

انچہ فرمودہ شوند روزیکہ برداشتہ شود از امر سخت وخواندہ شوند

إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ

سوے سجدہا پس نتوانند فروترین چشمہای شان فرو گیرد ایشان را

ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ه فَذَرْنِي

خواری وبدرستیکہ بودند خوانده شوند بسوے سجدہا وایشان تندرست بودند پس بگذار مرا

وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهَٰذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ

وآن را کہ دروغ میکند باین سخن کہ قرآن ست زود باشد کہ بگیریم ایشان را درجہ درجہ

لَا يَعْلَمُونَ ه وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ

ازان جا کہ ایشان ندانند ومہلت دہیم ایشان را بدرستیکہ عقوبت من محکم است بالا میروند فرشتگان

وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ

وجبرئیل بسوے خدا درروزیکہ ہست مقدار اندازہ او پنجاہ ہزار سال

فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا ه إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا وَنَرَاهُ قَرِيبًا ه

پس شکیبائی کن بر تکذیب منکران شکیبائی نیک بدرستیکہ کافران می بینند روز قیامت را دور راز

يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ وَلَا يَسْأَلُ

روزیکہ گردد آسمان مانند مس گداختہ وگردند کوہہا مانند پشم زدہ شدہ ونہ پرسد

حَمِيمٌ حَمِيمًا يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ

خویش خویش را بینا کردہ شوند ایشان دوست دارد گناہگار آنکہ فدیہ دہد از

عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ وَفَصِيلَتِهِ

عذاب آن روز بپسران خود وزن خود وبرادر خود وخویشان خود

الَّتِي تُؤْوِيهِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ كَلَّا إِنَّهَا

کہ جاے دادند اورا وآنچہ در زمین است ہمہ پس رہانند اورا حاشا بدرستیکہ

لَظَىٰ نَزَّاعَةً لِلشَّوَىٰ تَدْعُو مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ وَجَمَعَ

آتش دوزخ زبانہ است خاص کنندہ است مر پوست وپا مشرکان را میخواند آتش کسی کہ پشت برحق کرد

فَاَوْعٰى كُلُّ نَفْسٍۢ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ ۝ اِلَّآ اَصْحٰبَ الْيَمِيْنِ ۝

ونگاه داشته هر نفسی بانچه کسب کرد گروست مگر اہل راست

فِيْ جَنّٰتٍ يَتَسَآءَلُوْنَ ۝ عَنِ الْمُجْرِمِيْنَ ۝ مَا سَلَكَكُمْ

در بوستانہاے پرسند از گناه گاران چه چیز آورد شمارا

فِيْ سَقَرَ ۝ قَالُوْا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّيْنَ ۝ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ

در دوزخ گویند نبودیم از نماز کنندگان و نبودیم خوراننده

الْمِسْكِيْنَ ۝ وَكُنَّا نَخُوْضُ مَعَ الْخَآئِضِيْنَ ۝ وَكُنَّا نُكَذِّبُ

درویش را و بودیم ما در سخن باطل درآمدیم با ستیزندگان در شان محمد و بودیم که دروغ می‌داشتیم

بِيَوْمِ الدِّيْنِ ۝ حَتّٰىٓ اَتٰىنَا الْيَقِيْنُ ۝ فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ

بروز جزا تا آنکه آمد بما مرگ پس سود نکند ایشان را شفاعت

الشّٰفِعِيْنَ ۝ فَاِذَا جَآءَتِ الصَّآخَّةُ ۝ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيْهِ ۝

همه شافعان پس چون بیاید آواز روزیکه بگریزد آدمی از برادر خود

وَاُمِّهٖ وَاَبِيْهِ ۝ وَصَاحِبَتِهٖ وَبَنِيْهِ ۝ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ

و مادر خود و پدر خود و زن خود و فرزندان خود و هر مردے را از ایشان آن روز

شَاْنٌ يُّغْنِيْهِ ۝ وُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ۝ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ۝

کاریست که مشغول دارد اورا رویہا آن روز تابانست خندان شادان

وَوُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ۝ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ۝ اُولٰٓئِكَ هُمُ

و رویہاے آن روز بران غبارست فراگیرد آنرا تاریکی آن گروه ایشانست

الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ۝ اِنَّآ اَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ سَلٰسِلَا۟ وَاَغْلٰلًا

کافران نابکاران بدرستی ما آماده کرده ایم براے کافران زنجیرہا و طوقہا

وَّسَعِيْرًا ۝ وَاَصْحٰبُ الشِّمَالِ ۝ مَآ اَصْحٰبُ الشِّمَالِ ۝ فِيْ

و آتش و یاران دست چپ چه اند یاران دست چپ در

سَمُوْمٍ وَّحَمِيْمٍ ۙ وَّظِلٍّ مِّنْ يَّحْمُوْمٍ ۙ لَّا بَارِدٍ وَّلَا كَرِيْمٍ ۝ اِنَّهُمْ

آتش سوزان و آب گرم و سایه از دود سیاه نه خنک و نه نیک بدرستی ایشان

كَانُوْا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفِيْنَ ۝ وَكَانُوْا يُصِرُّوْنَ عَلَى

بودند پیش ازین نازندگان و بودند اصرار میکردند بر

الْحِنْثِ الْعَظِيْمِ ۚ وَكَانُوْا يَقُوْلُوْنَ ۝ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا

گناه بزرگ و بودند میگفتند آیا چون بمیریم و بشویم خاک

وَّعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ ۝ اَوَاٰبَآؤُنَا الْاَوَّلُوْنَ ۝ قُلْ اِنَّ

و استخوانها آیا بدرستی ما برانگیخته شدگانیم آیا پدران ما پیشینیان بگو بدرستی

الْاَوَّلِيْنَ وَالْاٰخِرِيْنَ ۝ لَمَجْمُوْعُوْنَ ۙ اِلٰى مِيْقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُوْمٍ ۝

پیشینیان و پسینیان هر آئینه جمع شدگان اند بسوے وقت روز دانسته

ثُمَّ اِنَّكُمْ اَيُّهَا الضَّآلُّوْنَ الْمُكَذِّبُوْنَ ۝ لَاٰكِلُوْنَ مِنْ شَجَرٍ

پس بدرستی شما ای گمراهان دروغ گویان هر آئینه خورندگانید از درخت

مِّنْ زَقُّوْمٍ ۙ فَمَالِـُٔوْنَ مِنْهَا الْبُطُوْنَ ۚ فَشٰرِبُوْنَ عَلَيْهِ مِنَ

زقوم پس پر کنندگانید ازان شکمها پس آشامندگان بران از

الْحَمِيْمِ ۚ فَشٰرِبُوْنَ شُرْبَ الْهِيْمِ ۝ هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّيْنِ ۝

آب گرم پس آشامندگان آشامیدن شتران تشنه این پیشکش ایشانست روز پاداش

وَلِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۝

و مر آنانکه کافر شدند به پروردگار خود عذاب دوزخ ست و بد جای بازگشت ست

اِذَآ اُلْقُوْا فِيْهَا سَمِعُوْا لَهَا شَهِيْقًا وَّهِيَ تَفُوْرُ ۝ تَكَادُ تَمَيَّزُ

چون انداخته شوند ایشان اندر دوزخ بشنوند آنرا آوازی مانند آواز خر و آن دوزخ جوش میزند نزدیک ست

مِنَ الْغَيْظِ ۖ كُلَّمَآ اُلْقِيَ فِيْهَا فَوْجٌ سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ اَلَمْ يَاْتِكُمْ

از خشم کافران هرگاه در افگنده شوند دران گروهے سوال کنند ایشان را خازنان دوزخ از روی سزا

نَذِيرٌ ۝ قَالُوا بَلٰى قَدْ جَآءَنَا نَذِيرٌ ۝ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ

بترساننده گویند آرے بدرستیکه آمد بما پیغمبر بیم کنانندہ پس تکذیب کردیم و گفتیم فرو نفرستاده

اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ ۚ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلٰلٍ كَبِيرٍ ۝ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا

خدا هیچ چیزی نیستید شما ای رسولان مگر در خطای بزرگ و گویند اگر بودیم

نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحٰبِ السَّعِيرِ ۝ فَاعْتَرَفُوا

که بشنویم سخن پیغمبر یا تعقل میکردیم نمی بودیم امروز در اهل دوزخ پس اقرار کردند

بِذَنْبِهِمْ ۚ فَسُحْقًا لِأَصْحٰبِ السَّعِيرِ ۝ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ

بگناه خویش پس دوری از رحمت حق باد مر اهل دوزخ را و روزیکه جمع کند ایشان را

كَأَنْ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ

گویا نه درنگ کردند مگر زمانے از روز آشنائی میکنند میان خویش

وَنَادَوْا يٰمٰلِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ ۖ قَالَ إِنَّكُمْ مّٰكِثُونَ ۝

و ندا کنند ای مالک تا که حکم کند بر ما پروردگار تو گوید هر آئینه شما درنگ کنندگانید

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابی هریره رض مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم

قَالَ أُوقِدَ عَلَى النَّارِ أَلْفَ سَنَةٍ حَتّٰى احْمَرَّتْ ثُمَّ أُوقِدَ

فرمود آنحضرت ۱۴ افروخته شد بر آتش دوزخ هزار سال تا آنکه سرخ شد پستر افروخته شد

عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ حَتّٰى ابْيَضَّتْ ثُمَّ أُوقِدَ

بروے هزار سال تا آنکه سفید گردید پستر افروخته شد بروے هزار سال

حَتَّى اسْوَدَّتْ فَهِيَ سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

تا آنکه سیاه شد پس آتش دوزخ سیاه تاریک است رواه ترمذے

وَعَنْهُ رض أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

دهم از ابو هریره رض مرویست گفت که آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم

عـه جزء آخر رکوع ۱

عـه خرد ۲ رکوع ۱۴

قال نارکم جزء من سبعین جزءا من نار جہنم قیل یا

فرمود گرمی آتش شما کہ در دنیاست یکپارہ ایست از ہفتاد پارہ از آتش دوزخ گفتہ شد اے

رسول اللہ ان کانت لکافیۃ قال فانہا فضلت علیہن

رسول خدا بدرستیکہ بود این آتش دنیا بسندہ فرمود پس زیادہ گردیدہ آتش دوزخ بران

بتسعۃ وستین جزءا کلہن مثل حرہا متفق علیہ و

آتشہا شصت و نہ جز ہر یک ازین شصت و نہ جز مانند گرمی این آتش شماست متفق علیہ یعنی

اللفظ للبخاری وفی روایۃ مسلم نارکم التی یوقد ابن

این حدیث در بخاری و مسلم است اما این لفظ کہ ذکر کردہ شد از آن بخاری ست و در روایت مسلم این لفظ ست آتشے

آدم وفیہما علیہا وکلہا بدل علیہن وکلہن وعن ابی سعید

کہ مے فروزند آنرا نوع بنی آدم و نیز در وے لفظ علیہا کلہا بجائے علیہن وکلہن آمدہ ست از ابو سعید خدری رض

عن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال الصعود جبل

از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روایت است کہ فرمود آنحضرت ص کہ صعود کوہی است

من نار یتصعد فیہ سبعین خریفا ویہوی بہ کذلک

از آتش بر آمدہ میشود بروے ہفتاد سال و فرود انداختہ میشود از آن کافر ہفتاد سال ہمچنین

فیہ ابدا رواہ الترمذی وعنہ عن النبی صلی اللہ علیہ

در وے ہمیشہ روایت کرد ترمذی و ہم از ابو سعید خدری رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ

وسلم قال لسرادق النار اربعۃ جدر کثف کل جدار مسیرۃ

وسلم فرمود ہر آئینہ سراپردہ آتش چہار دیوار ست سطبری ہر دیوار مسافت

اربعین سنۃ رواہ الترمذی وعنہ قال قال رسول اللہ

چہل سال ست رواہ ترمذی و ہم از ابو سعید رض مرویست گفت کہ فرمود آنحضرت

صلی اللہ علیہ وسلم لو ان دلوا من غساق یہراق

صلے اللہ علیہ وسلم اگر آنکہ یک دلو از زرد آب دوزخیان ریختہ شود

فی الدُّنیا لَاَنْتَنَ اَهْلُ الدُّنیا رواه الدارمی وعن

در دنیا ہر آئینہ گندہ میشوند اہل دنیا روایت کردہ این حدیث را دارمی و از

عبد اللہ بن عمرو بن العاصؓ قال قال رسول اللہ صلی اللہ

عبد اللہ بن عمرو بن عاص رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

علیہ وسلم لو اَنَّ رصاصۃً مثل ھذہ واشار الی مثل

علیہ وسلم اگر یافتہ شود ارزیزپارہ مثل این و اشارت کرد آنحضرت بسوے مانند

الجمجمۃ ارسلت من السماء الی الارض وھی مسیرۃ

جمجمہ انداختہ شود از آسمان بسوے زمین و آن مسافت

خمس مائۃ سنۃ لبلغت الارض قبل اللیل ولو انھا

پانصد سالہ است ہر آئینہ میرسد آن رصاصہ زمین را پیش از شب و اگر ثابت شود آنکہ

ارسلت من راس السلسلۃ لسارت اربعین خریفا

آن رصاصہ انداختہ شود از سر زنجیر ہر آئینہ میرسد چہل سال

اللیل والنھار قبل ان تبلغ اصلھا او قعرھا رواہ الترمذی

شب و روز پیش از انکہ برسد رصاصہ بیخ سلسلہ یا پایان او را رواہ ترمذی

وعن بردۃ عن ابیہ ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم

و از ابی بردہ کہ پسر ابو موسی اشعری است از پدرش روایت دارد و از حضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قال ان فی جھنم لوادیا یقال لہ ھبھب یسکنہ کل

کہ فرمود آنحضرت بدرستیکہ در دوزخ ہر آئینہ وادی ست کہ گفتہ شود او را ہبہب سکونت میکند در وی

جبار رواہ الدارمی وعن عبد اللہ بن الحارث بن

متکبر رواہ دارمی و مرویست از عبد اللہ بن حارث بن

جزء قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ان

جزء بفتح جیم و سکون زای معجمہ صحابی ست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

عہ جمجمہ بالفتح صنوبر کاسہ سر را نیز گویند ۱۲

عہ ای سلسلہ کہ مذکورست در قولہ تعالی ثم فی سلسلۃ ذرعھا سبعون ذراعا فاسلکوہ و مراد از ذراع درازی ذراع شتر است یا ذراع جبار از مرقات ۱۲

فِی النَّارِ حَیَّاتٍ کَاَمْثَالِ الْبُخْتِ تَلْسَعُ اِحْدٰهُنَّ اللَّسْعَةَ

در آتش مارانند مانند شتران بختی میگزد یکے ازان ماران یکبار گزیدن

فَیَجِدُ حُمُوَتَهَا اَرْبَعِیْنَ خَرِیْفًا وَاِنَّ فِی النَّارِ عَقَارِبَ

پس مے یابد سختی و درد آن چهل سال و بدرستیکه در دوزخ کژدم هاست

کَاَمْثَالِ الْبِغَالِ الْمُوْکَفَةِ تَلْسَعُ اِحْدٰهُنَّ اللَّسْعَةَ فَیَجِدُ حُمُوَتَهَا

مانند اشتران با پالان که میگزد یکے ازان یکبار گزیدن پس مے یابد سختی و درد آنرا

اَرْبَعِیْنَ خَرِیْفًا رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ

چهل سال روایت کرده احمد و از ابن مسعود رض مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُؤْتٰی بِجَهَنَّمَ یَوْمَئِذٍ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم آورده میشود دوزخ را دران روز

لَهَا سَبْعُوْنَ اَلْفَ زِمَامٍ مَعَ کُلِّ زِمَامٍ سَبْعُوْنَ اَلْفَ

مرآن دوزخ را هفتاد هزار مهارست که با هر مهار هفتاد هزار

مَلَکٍ یَجُرُّوْنَهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِیْرٍ رض

فرشته میکشند آن را روایت کرده مسلم و از نعمان بن بشیر رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَهْوَنَ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم که بدرستیکه آسان

اَهْلِ النَّارِ عَذَابًا مَنْ لَهٗ نَعْلَانِ وَشِرَاکَانِ مِنْ نَارٍ

دوزخیان از روی عذاب کسیست که مر او را نعلین و دو دوالهای نعلین است از آتش

یَغْلِیْ مِنْهُمَا دِمَاغُهٗ کَمَا یَغْلِی الْمِرْجَلُ مَا یَرٰی اَنَّ اَحَدًا

میجوشد ازان نعلین مغز سر وے چنانکه میجوشد دیگ سین گمان نمی برد آنکس که هیچ یکے

اَشَدُّ مِنْهُ عَذَابًا وَاِنَّهٗ لَاَهْوَنُهُمْ عَذَابًا مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ

از دوزخیان سخت باشد از روی عذاب و حال آنکه آنکس بتحقیق آسان ترین دوزخیانست از روی عذاب

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ
واز ابن عباس رض مرویست گفت کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
اَھْوَنُ اَھْلِ النَّارِ عَذَابًا اَبُوْطَالِبٍ وَھُوَ مُتَنَعِّلٌ بِنَعْلَیْنِ
سبکترین دوزخیان از روی عذاب ابوطالب ست وحال آنکہ وی پوشندہ است نعلین را کہ
یَغْلِیْ مِنْھُمَا دِمَاغُہٗ رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ وَعَنْ سَمُرَۃَ بْنِ
میجوشد از انہا دماغ وے روایت کرد بخاری این حدیث را و از سمرہ بن
جُنْدُبٍ رض اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ مِنْھُمْ
جندب رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بعضے از دوزخیان کسی ست
مَنْ تَاْخُذُہُ النَّارُ اِلٰی کَعْبَیْہِ وَمِنْھُمْ مَنْ تَاْخُذُہُ النَّارُ
کہ میگیرد اورا آتش دوزخ تا دو شتالنگ و بعضے از ایشان کسی ست کہ میگیرد اورا آتش دوزخ
اِلٰی رُکْبَتَیْہِ وَمِنْھُمْ مَنْ تَاْخُذُہُ النَّارُ اِلٰی حُجْزَتِہٖ وَمِنْھُمْ
تا دو زانوے او و بعضے از دوزخیان کسی ست کہ میگیرد اورا آتش تا جای بند ازار او و بعضے
مَنْ تَاْخُذُہُ النَّارُ اِلٰی تَرْقُوَتِہٖ رَوَاہُ مُسْلِمٌ وَعَنْ
از ایشان کسے کہ میگیرد اورا دوزخ تا چنبر گردن او روایت کرد این حدیث را مسلم و از
اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ
انس بن مالک رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود
یُؤْتٰی بِاَنْعَمِ اَھْلِ الدُّنْیَا مِنْ اَھْلِ النَّارِ یَوْمَ الْقِیٰمَۃِ
آوردہ میشود متنعم ترین اہل دنیا را از دوزخیان روز قیامت
فَیُصْبَغُ فِی النَّارِ صَبْغَۃً ثُمَّ یُقَالُ یَا ابْنَ اٰدَمَ ھَلْ رَاَیْتَ
پس غوطہ دادہ میشود در آتش دوزخ یک غوطہ پس گفتہ شود ای فرزند آدم آیا دیدی
خَیْرًا قَطُّ ھَلْ مَرَّ بِکَ نَعِیْمٌ قَطُّ فَیَقُوْلُ لَا وَاللّٰہِ یَا رَبِّ
تو ہیچ نیکی را ہرگز آیا گذشت بر تو نعمت و راحت ہرگز از دنیا پس میگوید آن دوزخی بخدا سوگند ای رب ندیدم ہرگز

وَيُؤْتٰى بِاَشَدِّ النَّاسِ بُؤْسًا فِى الدُّنْيَا مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ

و آوردہ میشود در بہشت سخت ترین مردم از روی محنت و اندوہ در دنیا از بہشتیان

فَيُصْبَغُ صِبْغَةً فِى الْجَنَّةِ فَيُقَالُ لَهٗ يَا ابْنَ اٰدَمَ هَلْ رَاَيْتَ

پس یک غوطہ دادہ میشود در بہشت پس گفتہ میشود مر او را اے فرزند آدم آیا دیدی

بُؤْسًا قَطُّ وَهَلْ مَرَّ بِكَ شِدَّةٌ قَطُّ فَيَقُوْلُ لَا وَاللّٰهِ يَا رَبِّ

تو روئے سختی را ہرگز و آیا گذشت بر تو سختی و محنت در دنیا پس میگوید نگذشت بر من محنت

مَا مَرَّ بِيْ بُؤْسٌ قَطُّ وَلَا رَاَيْتُ شِدَّةً رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ

و سختی ہرگز اے پروردگار من و ندیدم ہرگز سختی را روایت مسلم و ہم از وے

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَقُوْلُ اللّٰهُ لِاَهْوَنِ اَهْلِ النَّارِ

مروایت کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود میگوید حق تعالی مر آسان ترین دوزخیان را

عَذَابًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَوْ اَنَّ لَكَ مَا فِى الْاَرْضِ مِنْ شَيْءٍ

از روئے عذاب روز قیامت اگر مے بود ترا چیزیکہ در زمین است از اشیائے دنیا

اَكُنْتَ تَفْتَدِيْ بِهٖ فَيَقُوْلُ نَعَمْ فَيَقُوْلُ اَرَدْتُّ مِنْكَ

آیا بودی تو فدیہ میکردی بآن پس میگوید آن دوزخی آرے پس می فرماید خدا تعالی خواستہ بودم

اَهْوَنَ مِنْ هٰذَا وَاَنْتَ فِيْ صُلْبِ اٰدَمَ اَنْ لَّا تُشْرِكَ

من از تو کمتر ازین فدیہ در حال آنکہ تو بودی در پشت آدم کہ شریک نہ گردانی

بِيْ شَيْئًا فَاَبَيْتَ اِلَّا اَنْ تُشْرِكَ بِيْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

بمن چیزی را پس فرمانبرداری نکردی مگر شریک گردانیدی بمن متفق علیہ است و از

اَبِيْ سَعِيْدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِيْ قَوْلِهٖ

ابی سعید روایت ست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در تفسیر قول حق کالمہل ست فرمود

كَالْمُهْلِ اَيْ كَعَكَرِ الزَّيْتِ فَاِذَا قُرِّبَ اِلٰى وَجْهِهٖ سَقَطَتْ

ای کعکر الزیت یعنی مانند درد روغن پس چون نزدیک گردانیدہ شود بسوی روی

فروة وجهه فيه رواه الترمذي وعن ابي هريرة رضـ

دوزخ افتد پوست روی وے دران از حرارت رواه ترمذی واز ابی ہریرہ رضـ

عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ان الحميم ليصب

مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت بدرستیکه آب گرم ریخته میشود

على رؤسهم فينفذ الحميم حتى يخلص الى جوفه

بر سرہاے ایشان پس در میگذرد آب گرم تا آنکه میرسد تا درون شکم او

فيسلت ما في جوفه حتى يمرق من قدميه وهو

پس میشکند چیزے را که در شکم اوست تا آنکه بیرون می آید از ہر دو پا او و این ست

الصهر ثم يعاد كما كان رواه الترمذي وعن

صهر پستر باز گردانیده میشود چنانچه بود یعنے بحال خود می آید رواه ترمذی و از

ابي امامة رضـ عن النبي صلى الله عليه وسلم في قوله

ابی امامه رضـ مرویست از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در تفسیر قول حق

يسقى من ماء صديد يتجرعه قال يقرب الى فيه

و نوشانیده میشود دوزخی را از آب که زرد آب ست در حالیکه جرعه جرعه میکشد آنرا بتکلف فرمود نزدیک کرده میشود

فيكرهه فاذا ادني منه شوى وجهه ووقعت فروة

صدید بسوی دہن وی پس ناخوش میدارد وار اپس چون نزدیک گردانیده میشود از دہان او بریان میکند روی

راسه فاذا شربه قطع امعاءه حتى يخرج من دبره

مے افتد پوست سر وی پس چون می نوشد آنرا پاره پاره میکند رودہای اورا تا آنکه بیرون می آید از دبر او

يقول الله تعالى وسقوا ماء حميما فقطع امعاءهم

میگوید حق تعالی و نوشانیده میشوند دوزخیان آب گرم پس پاره پاره گرداند رودہاے ایشان

ويقول وان يستغيثوا يغاثوا بماء كالمهل يشوي

و میگوید حق تعالی و اگر فریاد کنند کافران از تشنگی فریاد رسی کرده شوند بآبے که مانند مس گداخته است

الْوُجُوْهَ بِئْسَ الشَّرَابُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ

بریان میکند رویہا را بد نوشیدنی است آن آب رواه الترمذی واز ابن

عَبَّاسٍ رضی اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَرَأَ

عباس رضی مرویست گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم خواند

هٰذِهِ الْاٰيَةَ اِتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِهٖ وَلَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ

این آیت را که بپرہیزید خدا تعالےٰ را حق پرہیز ونمیرید مگر در حالے

مُسْلِمُوْنَ۔ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لَوْ

کہ شما مسلمان باشید فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم اگر آنکہ

اَنَّ قَطْرَةً مِّنَ الزَّقُّوْمِ قَطَرَتْ فِيْ دَارِ الدُّنْيَا لَاَفْسَدَتْ

یک قطرہ از زقوم بچکد در سرائے دنیا تباہ گرداند

عَلٰی اَهْلِ الْاَرْضِ مَعَایِشَهُمْ فَكَيْفَ بِمَنْ يَّكُوْنُ

بر زمینیان اسباب زندگانی ایشان را پس چگونہ باشد حال کسیکہ باشد زقوم

طَعَامُهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ رضی عَنِ النَّبِيِّ

خوراک وے رواہ ترمذی و روایت ست از ابو سعید رضی از آنحضرت

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ وَهُمْ فِيْهَا كَالِحُوْنَ قَالَ تَشْوِيْهِ

صلی اللہ علیہ وسلم در تفسیر وہم فیہا کالحون پس گفت بسوزد

النَّارُ فَتَقَلَّصُ شَفَتُهُ الْعُلْيَا حَتّٰی تَبْلُغَ وَسَطَ رَاْسِهٖ

روی ایشان را آتش برہم میچید و منقبض میگردد لب زیرین او تا آنکہ میرسد لب زیرین وے

وَتَسْتَرْخِيْ شَفَتُهُ السُّفْلٰی حَتّٰی تَضْرِبَ سُرَّتَهٗ رَوَاهُ

درمیان سر او و فرو می ہشتہ لب زیرین وی تا آنکہ میرسد ناف او را رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رضی عَنِ النَّبِيِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

ترمذی واز انس رضی مرویست از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ ابْكُوْا فَإِنْ لَّمْ تَسْتَطِيْعُوْا فَتَبَاكَوْا فَإِنَّ

فرمود ای مردمان بگریید از ترس خدا پس اگر نمیتوانید که بگریید پس بتکلف گریه

أَهْلَ النَّارِ يَبْكُوْنَ فِي النَّارِ حَتّٰى تَسِيْلَ دُمُوْعُهُمْ فِيْ

کنید زیراکه دوزخیان میگریند در آتش تا آنکه روان میگردد اشکهای ایشان در

وُجُوْهِهِمْ كَأَنَّهَا جَدَاوِلُ حَتّٰى تَنْقَطِعَ الدُّمُوْعُ

رویهای ایشان گویا اشکها جویهاے خرد اند تا آنکه سپری میشود اشکها

فَتَسِيْلُ الدِّمَاءُ فَتَقْرَحُ الْعُيُوْنُ فَلَوْ أَنَّ سُفُنًا أُجْرِيَتْ

پس روان میگردد خونها پس زخمی میکند چشمها را پس اگر کشتیها رانده شوند در اشکهاے

فِيْهَا لَجَرَتْ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

ایشان هر آینه روان گردد روایت کرد در شرح السنة و از ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَيْنَ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم میان

مَنْكِبَيِ الْكَافِرِ فِي النَّارِ مَسِيْرَةُ ثَلٰثَةِ أَيَّامٍ لِّلرَّاكِبِ

دو دوش کافر در آتش دوزخ مسافت سیر سه روز ست مر سوار

الْمُسْرِعِ وَفِيْ رِوَايَةٍ ضِرْسُ الْكَافِرِ مِثْلُ أُحُدٍ وَغِلَظُ

تیز رو را و در روایتے دیگر آمده که دندان کافر روز قیامت مانند کوه احد

جِلْدِهِ مَسِيْرَةُ ثَلٰثٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ رض قَالَ

و سطبری جلد او بجو سیر ۳ روزه راه روایت کرد مسلم و هم از وے مرویست که فرمود

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضِرْسُ الْكَافِرِ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم دندان کافر

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِثْلُ أُحُدٍ وَفَخِذُهُ مِثْلُ الْبَيْضَاءِ وَمَقْعَدُهُ

روز قیامت مانند کوه احد ست و ران وے مانند بیضاست و جای نشست او

مِنَ النَّارِ مَسِيْرَةُ ثَلٰثٍ مِثْلِ الرَّبَذَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ

از آتش دوزخ مسافت سیر سہ شب مانند قریۂ زبدہ ہست رواہ ترمذی و ہم

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ غِلَظَ جِلْدِ الْكَافِرِ

از وی مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ ستبری پوست کافر

اِثْنَانِ وَاَرْبَعُوْنَ ذِرَاعًا وَاِنَّ ضِرْسَهٗ مِثْلُ اُحُدٍ وَاِنَّ مَجْلِسَهٗ

چہل و دو ذراع ست و بدرستیکہ دندان او مانند کوہ احد ست و بدرستیکہ جاے نشست او

مِنْ جَهَنَّمَ مَا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِيْنَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ

از جہنم مقدار مسافت مابین مکہ و مدینہ است رواہ الترمذی و از ابن

عُمَرَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْكَافِرَ

عمر رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ کافر

لَيُسْحَبُ لِسَانَهُ الْفَرْسَخَ وَالْفَرْسَخَيْنِ يَتَوَطَّؤُهُ النَّاسُ رَوَاهُ اَحْمَدُ

ہر آئنہ میکشد زبان خود را بر زمین سہ میل یا شش میل پامال میکنند زبان او را مردم رواہ احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و ترمذی در روایت ہست از ابی الدرداء رضی اللہ عنہ گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُلْقٰى عَلٰى اَهْلِ النَّارِ الْجُوْعُ فَيَعْدِلُ مَا هُمْ فِيْهِ مِنَ الْعَذَابِ

علیہ وسلم انداختہ میشود بر دوزخیان گرسنگی پس برابر میگردد عذاب گرسنگی چیزیرا کہ ایشان در آنند

فَيَسْتَغِيْثُوْنَ فَيُغَاثُوْنَ بِطَعَامٍ مِنْ ضَرِيْعٍ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِيْ مِنْ

پس فریاد میکنند از الم گرسنگی پس فریادرسی کردہ میشوند بطعام گیاہ خاردار کہ فربہ نمیکند و نمیبرد گرسنگی

جُوْعٍ فَيَسْتَغِيْثُوْنَ بِالطَّعَامِ فَيُغَاثُوْنَ بِطَعَامٍ ذِيْ غُصَّةٍ

از گرسنگی پس باز فریاد میکنند بطعام پس فریاد رسی کردہ میشوند بطعام گلو گیر

فَيَذْكُرُوْنَ اَنَّهُمْ كَانُوْا يُجِيْزُوْنَ الْغُصَصَ فِي الدُّنْيَا بِالشَّرَابِ

پس یاد می آرند کہ ایشان بودند کہ میگذرانیدند طعام ہای گلوگیر را در دنیا باب

فَيَسْتَغِيثُونَ بِالشَّرَابِ فَيُرْفَعُ إِلَيْهِمُ الْحَمِيمُ بِكَلَالِيبِ الْحَدِيدِ

پس باز فریاد میکنند با آب پس برداشته میشود بسوی ایشان آب گرم با کلالیب حدید

فَإِذَا دَنَتْ مِنْ وُجُوهِهِمْ شَوَتْ وُجُوهَهُمْ فَإِذَا دَخَلَتْ بُطُونَهُمْ

پس چون نزدیک می آید از روهای ایشان بریان میسازد روهای ایشان را پس چون در می آید شکمهای ایشان

قَطَعَتْ مَا فِي بُطُونِهِمْ فَيَقُولُونَ ادْعُوا خَزَنَةَ جَهَنَّمَ فَيَقُولُونَ

ایشان را پاره پاره میکند چیزیرا که در شکمهای ایشانست پس میگویند دوزخیان دعا کنید خازنان جهنم را پس میگویند

أَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا

خازنان دوزخ آیا نبود که می آمدند شمارا پیغمبران شما بمعجزات میگویند دوزخیان آری آمدند پس میگویند خازنان

وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ قَالَ فَيَقُولُونَ ادْعُوا مَالِكًا

کنید امید اجابت نیست زیرا که نیست دعای کافران مگر در گمراهی گفت راوی فرمود آنحضرت پس میگویند دوزخیان بطلبید مالک را بخوانید

فَيَقُولُونَ يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ فَيُجِيبُهُمْ إِنَّكُمْ

پس میگویند یا مالک باید که بمیراند مارا پروردگار تو گفت آنحضرت پس جواب میدهد مالک ایشانرا بدرستیکه

مَاكِثُونَ قَالَ الْأَعْمَشُ نُبِّئْتُ أَنَّ بَيْنَ دُعَائِهِمْ وَإِجَابَةِ مَالِكٍ

شما درنگ کنندگان اند در دوزخ گفت اعمش خبر داده شدم که میان خواندن ایشان و جواب دادن مالک

إِيَّاهُمْ أَلْفَ عَامٍ قَالَ فَيَقُولُونَ ادْعُوا رَبَّكُمْ فَلَا أَحَدَ خَيْرٌ مِنْ

ایشان را هزار سال ست گفت آنحضرت پس میگویند بخوانید پروردگار خود را پس نیست هیچکس بهتر از

رَبِّكُمْ فَيَقُولُونَ رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ۝

پروردگار شما پس میگویند ای پروردگار ما غلبه کرد بر ما بدبختی ما و بودیم ما قومی گمراه

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ۝ قَالَ فَيُجِيبُهُمُ اخْسَئُوا

ای پروردگار ما بیرون آر مارا از آتش پس اگر باز گردیم ما بکفر پس ظلم کنندگانیم بر نفس خود گفت آنحضرت پس جواب میدهد

فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ قَالَ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَئِسُوا مِنْ كُلِّ خَيْرٍ وَعِنْدَ ذَلِكَ

پروردگار ایشان را دور شوید بر گردید در آتش و سخن مکنید گفت پس نزد آن نا امید میشوند از هر نیکی و

يَأْخُذُوْنَ فِي الزَّفِيْرِ وَالْحَسْرَةِ وَالْوَيْلِ قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ

شروع میکنند در ناله و فریاد چنانکه خران میکنند و در دریغ خوردن و واویلا کردن گفت عبد الله بن

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ فَالنَّاسُ لَا يَرْفَعُوْنَ هٰذَا الْحَدِيْثَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

عبد الرحمن که یکی از رواة این حدیث ست مردم رفع نمیکنند این حدیث را بپیغمبر خدا و موقوف میدارند بر ابی درداء از قول او ظاهر میشود کرنی

وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

و از نعمان بن بشیر روایت گفت شنیدم آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اَنْذَرْتُكُمُ النَّارَ اَنْذَرْتُكُمُ النَّارَ فَمَا زَالَ

وسلم را که میفرمود ترسانیدم شمارا از آتش دوزخ ترسانیدم شمارا از آتش دوزخ نعمان

يَقُوْلُهَا حَتّٰى لَوْ كَانَ فِيْ مَقَامِيْ هٰذَا اَسْمَعَهُ اَهْلُ السُّوْقِ وَحَتّٰى سَقَطَتْ

میگوید پس متصل میگفت آنحضرت این کلام تا آنکه اگر بودی حضرت درینجا میشنیدند آنرا مردم که در بازار اند تا آنکه افتاد بسبب آن

خَمِيْصَةٌ كَانَتْ عَلَيْهِ عِنْدَ رِجْلَيْهِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنِ

گلیم سیاه علم دار که بود بر بدن آنحضرت نزد هر دو پای مبارک آن حضرت روایت کرد این حدیث را دارمی و از

الْحَسَنِ قَالَ حَدَّثَنَا اَبُوْ هُرَيْرَةَ رض عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ

حسن روایت گفت حدیث بیان کرد مارا ابو هریره رض از آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ثَوْرَانِ مُكَوَّرَانِ فِي النَّارِ يَوْمَ

علیه وسلم فرمود آفتاب و ماه دو ثور اند پیچیده در دوزخ روز

الْقِيٰمَةِ فَقَالَ الْحَسَنُ وَمَا ذَنْبُهُمَا فَقَالَ اُحَدِّثُكَ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ

قیامت ثور بفتح ستلشه پاره از پنیر پس گفت حسن چیست گناه آفتاب و ماه پس گفت ابو هریره خبر میدهم ترا از پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَكَتَ الْحَسَنُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ

صلی الله علیه وسلم و تو مقابله میکنی نقل جلی را با قیاس و این عمل موجب دخول نار ست زیرا که خدا

كِتَابِ الْبَعْثِ وَالنُّشُوْرِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ

میکند هر چه خواهد خاموش ماند حسن روایت کرد این حدیث را بیهقی در کتاب بعث و نشور و از ابی هریره رض مرویست گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ النَّارَ اِلَّا شَقِيٌّ
صلے اللہ علیہ وسلم درنمی آید آتش دوزخ را مگر بد بخت
قِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَمَنِ الشَّقِيُّ قَالَ مَنْ لَمْ يَعْمَلْ لِلّٰهِ بِطَاعَةٍ وَمَنْ
پرسیده شد ای رسول خدا بدبخت کیست فرمود آنحضرت کسیکه نکند برای خدا طاعت را و کسیکه
لَمْ يَتْرُكْ لَهٗ بِمَعْصِيَةٍ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی
ترک نکند برای خدا گناه روایت کرد این حدیث را ابن ماجه و روایت ست از ابن عمر رض
عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَعْظُمُ اَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ
از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود بزرگ اندام میشوند دوزخیان در دوزخ
حَتّٰى اَنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ اُذُنِ اَحَدِهِمْ اِلٰى عَاتِقِهٖ مَسِيْرَةُ سَبْعِ
تا آنکہ میان نرمہ گوش یکے از ایشان تا دوش وی مسافت سیر هفت صد
مِائَةِ عَامٍ وَاِنَّ غِلَظَ جِلْدِهٖ سَبْعُوْنَ ذِرَاعًا وَاِنَّ ضِرْسَهٗ مِثْلُ اُحُدٍ رَوَاهُ اَحْمَدُ
سالہ راه است و بدرستیکہ سطبری پوست وی ہفتاد گز ست و بدرستیکہ دندان دوزخی مانند کوه احد است

بَابُ خَلْقِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ

باب در پیدایش جنت و دوزخ

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضی عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمَّا
روایت ست از ابوہریرہ رض از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود
خَلَقَ اللّٰهُ الْجَنَّةَ قَالَ لِجِبْرَئِيْلَ اِذْهَبْ فَانْظُرْ اِلَيْهَا فَذَهَبَ
چون پیدا کرد خدا تعالی بهشت را گفت مر جبرئیل را برو پس نظر کن بسوی بهشت پس رفت جبرئیل
فَنَظَرَ اِلَيْهَا وَاِلٰى مَا اَعَدَّ اللّٰهُ لِاَهْلِهَا فِيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ اَيْ
پس نظر کرد بسوی بهشت و بسوی آن چیزیکه آماده کرده است خدا تعالی مر بهشتیان را در بهشت پس آمد جبرئیل پس گفت
رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا اَحَدٌ اِلَّا دَخَلَهَا ثُمَّ حَفَّهَا
ای پروردگار بعزت تو سوگند نمیشنود صفات بهشت را هیچ یکے مگر آنکه می در آید او را پس گرداگرد

بِالْمَكَارِهِ ثُمَّ قَالَ يَا جِبْرَئِيلُ اِذْهَبْ فَانْظُرْ اِلَيْهَا قَالَ فَذَهَبَ

بهشت را بمکروهات طبیعت پستر گفت حقتعالی ای جبرئیل برو پس نظر کن بسوی بهشت فرمود پس رفت

فَنَظَرَ اِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ اَيْ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيْتُ

جبرئیل پس نظر کرد بدان پستر آمد در حضرت حق پس گفت ای پروردگار من سوگند بعزت تو بتحقیق ترسیدم

اَنْ لَا يَدْخُلَهَا اَحَدٌ قَالَ فَلَمَّا خَلَقَ النَّارَ قَالَ يَا جِبْرَئِيلُ

من که در نیاید آنرا هیچ یکی فرمود هرگاه که پیدا کرد خدا تعالی آتش دوزخ را گفت خدا تعالی ای

اِذْهَبْ فَانْظُرْ اِلَيْهَا قَالَ فَذَهَبَ فَنَظَرَ اِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ اَيْ رَبِّ

برو پس نظر کن بسوی دوزخ پس رفت پس نظر کرد بسوی دوزخ پستر آمد جبرئیل پس گفت

وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا اَحَدٌ فَيَدْخُلُهَا فَحَفَّهَا بِالشَّهَوَاتِ ثُمَّ

ای پروردگار من قسم بعزت تو نمیشنود صفت تو آتش دوزخ هیچ یکی پس خواهد که درآید پس گردا گرد کرد آنرا

قَالَ يَا جِبْرَئِيلُ اِذْهَبْ فَانْظُرْ اِلَيْهَا قَالَ فَذَهَبَ فَنَظَرَ اِلَيْهَا

نفسها پستر گفت ای جبرئیل برو پس نظر کن بآتش دوزخ گفت آنحضرت پس رفت جبرئیل پس نظر کرد

فَقَالَ اَيْ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيْتُ اَنْ لَا يَبْقٰى اَحَدٌ اِلَّا

بسوی آتش پس گفت ای پروردگار قسم بعزت تو بتحقیق ترسیدم که باقی نمی ماند هیچ یکی مگر آنکه

دَخَلَهَا رَوَاهُ اَبُوْدَاؤُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

درآید دوزخ را روایت ابوداود و ترمذی و نسائی

بَابُ بَدْءِ الْخَلْقِ

باب در ابتدای پیدائش

هُوَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ وَّكَانَ

وا دست آنکه بیافرید آسمانها و زمین را در شش روز و بود

عَرْشُهٗ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَلَقَدْ خَلَقْنَا

عرش او بر آب تا آنکه بیازماید شما را کدام شما نیکوست بکردار و هر آینه بدرستی آفریدیم

الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ۚ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ
آدمی را از خلاصهٔ گل پس گردانیدیم او را نطفه در قرارگاہے
مَكِينٍ ۚ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا
استوار پس آفریدیم قطرہ را خون بستہ پس آفریدیم خون بستہ را پارۂ گوشت پس آفریدیم
الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ ۚ
پارۂ گوشت را استخوان پس پوشانیدیم استخوان را گوشت پس آفریدیم او را آفریدن دیگر
فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ۚ ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ۚ
بزرگ است حق تعالی نیکوترین آفرینندگان پس بدرستیکہ شما پس ازین ہر آئینہ مردگانید
ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ۚ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ سورۃ جز ۲۱ سبع ۱
پس بدرستے شما روز رستخیز برانگیختہ شوید بیافرید آسمانہا را بے ستون می بینی
وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ
و بنہاد در زمین کوہہا تا حرکت نکند بشما و پراگندہ کرد دران از
كُلِّ دَابَّةٍ ۚ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ
ہر قسم جنبندہ و فرو فرستادیم از آسمان آبے پس رویانیدیم دران از ہر صنفے
زَوْجٍ كَرِيمٍ ۚ قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ سورۃ جز ۲۴ سبع ۱۷
بزرگ بگو آیا بدرستے شما کفر میکنید بآنکہ آفرید زمین را
فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا ۚ ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۚ وَجَعَلَ
در دو روز و میسازید مر او را ہمتایان این پروردگار جہانیان ست و گردانید
فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا
دران کوہہا از زبر آن و برکت کرد دران و اندازہ کرد دران قوت ہائے آن
فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِلسَّائِلِينَ ۚ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ
در چہار روز یکسانست برای خواہندگان پس قصد کرد سوے آسمان

وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا
و آن دود است پس گفت مر آنرا و مر زمین را بیائید خوش یا ناخوش گفتند

أَتَيْنَا طَائِعِينَ فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي
آمدیم فرمانبرداران پس حکم کرد آنهارا هفت آسمان در دو روز و وحی کرد در

ع جزء ۲۴ رکوع ۱۸
كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذَٰلِكَ
هر آسمان فرمان آنرا و آراسته ایم آسمان نزدیکتر را بچراغها و نگاهداشت این

تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۝ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ
اندازهٔ غالب داناست خدائیکه آنکه بیافرید هفت آسمانهارا و از

ع جزء ۲۸ رکوع ۱۷
الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ
زمین مانند آن فرود می آید فرمان خدا میان آسمانها و زمین تا بدانید آنکه خدای تعالی بر

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ۝ وَتِلْكَ
آفریدن همه چیز تواناست و تا بدانید آنکه خدای تعالی بدرستیکه فرا رسیده است همه چیز را از

حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ
برهان ماست دادیم آنرا بابراهیم برگروه او بر میداریم مرتبها

مَنْ نَشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ۝ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ
هر کرا خواهیم بدرستیکه پروردگار تو حکم کننده است دانا و بخشیدیم اورا اسحق

وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ
و یعقوب هریک را راه نمودیم و نوح را راه نمودیم پیش ازین و از فرزندان او

دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ ۚ
داود را و سلیمان را و ایوب را و یوسف را و موسی را و هارون را

وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۝ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ
و همچنین پاداش میدهیم نیکوکاران را و زکریا و یحیی را و عیسی را

وَ اِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ۝ وَ اِسْمٰعِيْلَ وَ الْيَسَعَ وَ يُوْنُسَ وَ لُوْطًا ط

والیاس را ہمہ از شایستگانند و اسمعیل و الیسع را و یونس را و لوط را

وَ كُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ۝ قُلْنَا يٰنَارُ كُوْنِيْ بَرْدًا وَّ سَلٰمًا

و ہمہ را افزونی دادیم بر جہانیان گفتیم اے آتش باش سرد و سالم

عَلٰۤى اِبْرٰهِيْمَ ۝ وَ اَرَادُوْا بِهٖ كَيْدًا فَجَعَلْنٰهُمُ الْاَخْسَرِيْنَ ۝

بر ابراہیم و خواستند بآن مکرے پس گردانیدیم ایشان را زیان کار

وَ نَجَّيْنٰهُ وَ لُوْطًا اِلَى الْاَرْضِ الَّتِيْ بٰرَكْنَا فِيْهَا لِلْعٰلَمِيْنَ ۝

و رہانیدیم اورا و لوط را سوی زمین کہ برکت کردیم در آن مرجہانیان را

وَ اِذْ قَالَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ يٰبَنِيْۤ اِسْرَآءِيْلَ اِنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و چون گفت عیسے پسر مریم ای فرزندان یعقوب ہر آئینہ من فرستادہ خدایم

اِلَيْكُمْ مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰىةِ وَ مُبَشِّرًۢا بِرَسُوْلٍ

بسوی شما باور دارندہ مر آنرا کہ پیش منست از توریت و مژدہ دہندہ بفرستادۂ

يَّاْتِيْ مِنْۢ بَعْدِي اسْمُهٗۤ اَحْمَدُ ؕ فَلَمَّا جَآءَهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ قَالُوْا

کہ آید از پس من نام او احمد ست پس چون آید بدیشان بہ برہانہا گفتند

هٰذَا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ۝ وَ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ

این جادو نیست آشکارا و ہر آئینہ آفریدیم آدمی را از گل خشک

مِّنْ حَمَاٍ مَّسْنُوْنٍ ۝ وَ الْجَآنَّ خَلَقْنٰهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَّارِ السَّمُوْمِ ۝

از سیاہ بوی ناک و پدر پریان را آفریدیم او را پیش ازان از آتش گرم

وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ ۖ

و ہر آئینہ بدرستیکہ بیافریدیم آسمانہا و زمین را و آنچہ درمیان آنہاست در شش روز

وَّ مَا مَسَّنَا مِنْ لُّغُوْبٍ ۝ اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ

و نرسید ما را ہیچ ماندگی بدرستیکہ در آفرینش آسمانہا و زمین

عه جزء ۱۷ رکوع ۵

عه جزء ۲۸ رکوع ۹

عه جزء ۱۴ رکوع ۳

عه جزء ۲۶ رکوع ۱۷

عه جزء ۴ رکوع ۱۲

وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ۝ الَّذِينَ
و آمد شد شب و روز ہر آینہ آیتہاست مر خداوندان خرد ہارا آنانکہ
يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ
یاد می کنند خدا را ایستادہ و نشستہ و بر پہلوہا و اندیشہ میکنند در آفرینش
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا
آسمانہا و زمین پروردگار ما نیافریدی این را باطل پاکی است ترا پس نگاہدار
عَذَابَ النَّارِ ۝ قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ
مارا از عذاب آتش بگوئید ایمان آوردیم بخدا و آنچہ فرو فرستادہ شدہ سوی ما و آنچہ فرود آمدہ سوی
وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ
و اسمعیل و اسحق و یعقوب و اولاد یعقوب و آنچہ دادہ شد موسی و عیسی را و
النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ۝
پیغمبران از پروردگار خود جدائی نکنیم میان یکے از ایشان و ما او را گردن نہادگانیم
تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ
این فرستادگان افزونی دادیم بعض ایشان را بر بعضے از ایشان آنکہ سخن گفت خدا و
بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ
ایشان را پایہا دادیم عیسی پسر مریم را معجزات روشن و قوت دادیم او را بجان
الْقُدُسِ ۝ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ
پاک بدرستیکہ ما وحی فرستادیم بسوی تو چنانچہ وحی فرستادیم بسوی نوح و پیغمبران
مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
از پس او وحی کردیم بسوے ابراہیم و اسمعیل و اسحق و یعقوب
وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ
و اولاد یعقوب و عیسی و ایوب و یونس و ہارون و سلیمان

وَاٰتَيْنَا دَاوٗدَ زَبُوْرًا وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنٰهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ

وچنانکہ دادیم داود را زبور و چنانکہ فرستادیم پیغمبران کہ قصہ کردیم ایشان را بر تو پیش ازین

وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوْسٰى تَكْلِيْمًا رُسُلًا

و فرستادگان کہ قصہ نکردیم ایشان را بر تو و سخن گفت خدا با موسی سخن کردنے فرستادگان

مُّبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ لِئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ

مژدہ دہندگان و بیم کنندگان تا نباشد مر آدمیان بر خدا الزام پس فرستادن پیغمبران

وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و ہست خدا غالب حکم کنندہ روایت ست از ابی ہریرہ رض گفت شنیدم من آنحضرت ؐ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى كَتَبَ كِتٰبًا قَبْلَ اَنْ يَّخْلُقَ

صلے اللہ علیہ وسلم را کہ میفرمود بدرستیکہ خدا تعالیٰ نوشت کتابے را پیش ازین کہ پیدا کند

الْخَلْقَ اِنَّ رَحْمَتِيْ سَبَقَتْ غَضَبِيْ فَهُوَ مَكْتُوْبٌ عِنْدَهٗ فَوْقَ

خلق را بدرستیکہ رحمت من پیشی کردہ ست ؐ غضب مرا پس آن کتاب نوشتہ است نزد او بر

الْعَرْشِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ رض قَالَ بَيْنَمَا نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

عرش متفق علیہ و ہم از ابوہریرہ رض مرویست گفت در اثنای آنکہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ جَالِسٌ وَّاَصْحَابُهٗ اِذْ اَتٰى عَلَيْهِمْ سَحَابٌ فَقَالَ نَبِيُّ اللّٰهِ

وسلم نشستہ است و یاران او ناگاہ آمد بر ایشان ابرے پس گفت آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ تَدْرُوْنَ مَا هٰذَا قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ

صلے اللہ علیہ وسلم آیا میدرانید چیست این گفتند صحابہ بر عادت خود خدا و رسول

اَعْلَمُ قَالَ هٰذِهِ الْعَنَانُ هٰذِهٖ رَوَايَا الْاَرْضِ يَسُوْقُهَا اللّٰهُ اِلٰى

داناتر ست فرمود این عنانست فرمود این ابر راویہاے زمین ست میراند آنہا را خدا بسوے

قَوْمٍ لَّا يَشْكُرُوْنَهٗ وَلَا يَدْعُوْنَهٗ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُوْنَ مَا فَوْقَكُمْ

قومیکہ شکر نمیکنند خدا را و نمیخوانند او را پس گفت آنحضرت ؐ آیا در مییابید کہ چیست بالائے شما

قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّهَا الرَّقِيعُ سَقْفٌ مَحْفُوظٌ وَمَوْجٌ

گفتند اصحاب الله و رسول او داناتر ست گفت آنحضرت ﷺ پس بدرستیکه آن چیزیکه فوق شماست رقیع ست آسمان نگهداشته است

مَكْفُوفٌ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُونَ مَا بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهَا قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ

آسمان موجیست منع کرده شده از سقوط پستر فرمود آیا میدانید بدانید چه قدر مسافت ست میان شما و میان آسمان گفتند صحابه خدا و رسول او

أَعْلَمُ قَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهَا خَمْسُ مِائَةِ عَامٍ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُونَ مَا فَوْقَ

داناتر ست فرمود در میان شما و در میان آسمان مسافت پانصد ساله راه است پستر فرمود آیا میدانید چیست بالا آسمان

ذٰلِكَ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ سَمَاءَانِ بُعْدُ مَا بَيْنَهُمَا خَمْسُمِائَةِ

گفتند صحابه خدا و رسول او داناتر ست فرمود آسمان دیگر است که در دوری مسافت که میان این دو آسمانست پانصد

سَنَةٍ ثُمَّ قَالَ كَذٰلِكَ حَتّٰى عَدَّ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ مَا بَيْنَ كُلِّ سَمَاءَيْنِ

ساله راه است پستر گفت آنحضرت ﷺ اینچنین تا آنکه شمرد هفت آسمان را مسافت در میان هر دو از ان مقدار مسافتی ست

مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُونَ مَا فَوْقَ ذٰلِكَ

که میان آسمان و زمین ست پستر گفت آنحضرت ﷺ آیا میدانید چیست بالاے این آسمانها

قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ إِنَّ فَوْقَ ذٰلِكَ الْعَرْشُ وَبَيْنَهُ

گفتند صحابه الله و رسول او داناتر ست فرمود بدرستیکه بالای این هفت آسمان عرش است و در میان عرش

وَبَيْنَ السَّمَاءِ بُعْدُ مَا بَيْنَ السَّمَاءَيْنِ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُونَ

و میان آسمان مقدار دوری درمیان هردو آسمان ست پستر گفت آیا میدانید

مَا الَّذِي تَحْتَكُمْ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ إِنَّهَا الْأَرْضُ

چیست آنچیزیکه زیر شماست گفتند صحابه خدا و رسول خدا داناتر ست فرمود بدرستیکه آن زمین است

ثُمَّ قَالَ هَلْ تَدْرُونَ مَا تَحْتَ ذٰلِكَ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ إِنَّ

پستر فرمود آیا میدانید که چیست زیر این زمین گفتند صحابه خدا و رسول خدا داناتر ست فرمود بدرستیکه

تَحْتَهَا أَرْضًا أُخْرٰى بَيْنَهُمَا مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ حَتّٰى عَدَّ

زیر این زمین زمین دیگر ست که مسافتی نیز پانصد ساله راه است تا آنکه شمرد آنحضرت ﷺ

سَبْعَ اَرَضِيْنَ بَيْنَ كُلِّ اَرْضَيْنِ مَسِيْرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ ثُمَّ

ہفت زمین را میان ہر دو زمین مسافت پانصد سالہ است پستر

قَالَ وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَوْ اَنَّكُمْ دَلَّيْتُمْ بِحَبْلٍ اِلَى الْاَرْضِ

گفت سوگند بآن ذاتیکہ جان محمد در دست قدرت اوست کہ اگر بودی کہ شما فرود میگذاشتید بسن زمین را

السُّفْلٰى لَهَبَطَ عَلَى اللّٰهِ ثُمَّ قَرَأَ هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ

کہ پایان تر از ہمہ است ہر آئینہ می افتاد آن رسن بر علم الٰہی خواند آنحضرت این آیت را کہ اوست اول و آخر و

وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

و باطن و اوست بہر شئے دانا رواہ احمد و ترمذی

وَعَنْهُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَخَذَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و ہم از وے است گفت گرفت آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ بِيَدَيَّ فَقَالَ خَلَقَ اللّٰهُ التُّرْبَةَ يَوْمَ السَّبْتِ وَخَلَقَ فِيْهَا

وسلم ہر دو دست مرا پس فرمود پیدا کرد خدا تعالےٰ خاک را روز شنبہ و پیدا کرد در و

الْجِبَالَ يَوْمَ الْاَحَدِ وَخَلَقَ الشَّجَرَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَخَلَقَ الْمَكْرُوْهَ

کوہہا را روز یکشنبہ و پیدا کرد درختان را در روز دوشنبہ پیدا کرد مکروہ را

يَوْمَ الثُّلٰثَاءِ وَخَلَقَ النُّوْرَ يَوْمَ الْاَرْبِعَاءِ وَبَثَّ فِيْهَا الدَّوَابَّ يَوْمَ

روز سہ شنبہ و پیدا کرد نور را روز چہار شنبہ و پراگندہ کرد در زمین جنبندہا را روز

الْخَمِيْسِ وَخَلَقَ اٰدَمَ بَعْدَ الْعَصْرِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فِيْ اٰخِرِ الْخَلْقِ

پنجشنبہ و پیدا کرد آدم را بعد از نماز عصر روز جمعہ در آخر پیدائیش

وَاٰخِرِ سَاعَةٍ مِنَ النَّهَارِ فِيْمَا بَيْنَ الْعَصْرِ اِلَى اللَّيْلِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

و در آخر ساعت از روز میان عصر تا شب روایت کرد این حدیث را مسلم

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از ابن عباس رضؓ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ إِسْرَافِيْلَ مُنْذُ يَوْمَ خَلَقَهُ عليه السلام صَافًّا قَدَمَيْهِ لَا يَرْفَعُ

بدرستیکه خدا تعالیٰ پیدا کرد اسرافیل را آن روز که پیدا کرده است او را در حالیکه صف زننده است هر دو پای خود

بَصَرَهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الرَّبِّ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى سَبْعُوْنَ نُوْرًا مَا مِنْهَا

بر نمیدارد اسرافیل چشم خود را از صعود میان اسرافیل و میان پروردگار تبارک و تعالیٰ هفتاد نور است که حجابست

مِنْ نُوْرٍ يَدْنُوْا مِنْهُ إِلَّا احْتَرَقَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ

نیست از آن هفتاد نور هیچ نورے که نزدیک شود از پروردگار مگر آنکه بسوزد روایت کرد این حدیث را ترمذی و صحیح گفت

وَعَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَبِيْ أَوْفٰى رضـ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از زراره بن ابی اوفی رضـ که آنحضرت صلی الله علیه و سلم

قَالَ لِجِبْرَئِيْلَ هَلْ رَأَيْتَ رَبَّكَ فَانْتَفَضَ جِبْرَئِيْلُ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ

فرمود مر جبرئیل را آیا دیده تو پروردگار خود را پس بلرزید جبرئیل و گفت ای محمد

إِنَّ بَيْنِيْ وَبَيْنَهُ سَبْعِيْنَ حِجَابًا مِنْ نُوْرٍ لَوْ دَنَوْتُ مِنْ بَعْضِهَا

بدرستی میان من و میان خدا هفتاد پرده است از نور اگر نزدیک شوم از بعضی

لَاحْتَرَقْتُ هٰكَذَا فِي الْمَصَابِيْحِ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رضـ

آن حجابها هر آینه بسوزم و همچنین ست روایت در مصابیح و از جابر بن عبد الله رضـ

أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أُذِنَ لِيْ أَنْ أُحَدِّثَ

روایت ست که آنحضرت صلی الله علیه و سلم فرمود اذن کرده شدم که حدیث کنم

عَنْ مَلَكٍ مِنْ مَلٰٓئِكَةِ اللّٰهِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ أَنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ

و خبر دهم از عظمت فرشته از فرشتگان خدا از حاملان عرش که میان دو نرمه گوش وے

أُذُنَيْهِ إِلٰى عَاتِقِهِ مَسِيْرَةُ سَبْعِمِائَةِ عَامٍ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ

تا دوش وے جای سیر هفت صد سال ست روایت کرد این حدیث را ابو داود

وَعَنْ عَائِشَةَ رضـ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و از عائشه رضـ مرویست از آنحضرت صلی الله علیه و سلم که فرمود

خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُوْرٍ وَخُلِقَ الْجَانُّ مِنْ مَّارِجٍ مِّنْ نَّارٍ

پیدا کردہ شدہ اند ملائکہ از نور و پیدا کردہ شدہ اجان کہ پدر جان است از زبانہ آتش کہ آمیختہ ا

وَخُلِقَ اٰدَمُ مِمَّا وُصِفَ لَكُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

و پیدا کردہ شدہ است آدم از انچہ صفت کردہ شدہ آمد شمارا دادم واز ابو ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْمُؤْمِنُ اَكْرَمُ

مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مسلمان بزرگتر ست

عَلَى اللّٰهِ مِنْ بَعْضِ الْمَلٰٓئِكَةِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ جَابِرٍ رض

بر خدا از بعضے فرشتگان وے رواہ ابن ماجہ واز جابر رضہ مرویست

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمَّا خَلَقَ اللّٰهُ اٰدَمَ وَذُرِّيَّتَهٗ

کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود ہنگامیکہ پیدا کرد خدایتعالیٰ آدم را و اولاد او را

قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يَا رَبِّ خَلَقْتَهُمْ يَاْكُلُوْنَ وَيَشْرَبُوْنَ وَيَنْكِحُوْنَ

گفتند فرشتگان ای پروردگار پیدا کردی تو ایشان را کہ میخورند و می نوشند و جماع میکنند

وَيَرْكَبُوْنَ فَاجْعَلْ لَهُمُ الدُّنْيَا وَلَنَا الْاٰخِرَةَ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ

و سوار میشوند پس بگردان مر ایشان را دنیا و مارا آخرت فرمود خدایتعالیٰ

وَتَعَالٰى لَا اَجْعَلُ مَنْ خَلَقْتُهٗ بِيَدَيَّ وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوْحِيْ

نمیگردانم کسے را کہ پیدا کردہام من او را بہر دو دست قدرت خود و دمیدہ ام از روح

كَمَنْ قُلْتُ لَهٗ كُنْ فَكَانَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْاِيْمَانِ

ہمچو کسیکہ گفتم مر او را در پیدا کردن بشو پس میشود رواہ بیہقی در شعب ایمان

وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَانَ

وہم از ابوہریرہ رضہ روایت ست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود

طُوْلُ اٰدَمَ سِتِّيْنَ ذِرَاعًا فِيْ سَبْعِ اَذْرُعٍ عَرْضًا وَعَنْ

بود درازی قد آدم شصت گز در ہفت گز پہنائی واز

اَنَسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمَّا صَوَّرَ اللّٰهُ اٰدَمَ

انس رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود وقتیکہ پیدا کرد خدا و تصویر نمود آدم

فِی الْجَنَّةِ تَرَکَهٗ مَا شَآءَ اللّٰهُ اَنْ یَّتْرُکَهٗ فَجَعَلَ اِبْلِیْسُ یُطِیْفُ بِهٖ

در بہشت گذاشت اورا آنقدر کہ خواست خدا تعالیٰ گذاشتن اورا پس گشت ابلیس گرد نزدیک

یَنْظُرُ مَا هُوَ فَلَمَّا رَاٰهُ اَجْوَفَ عَرَفَ اَنَّهٗ خُلِقَ خَلْقًا لَا یَتَمَالَکُ

آدم درحالیکہ نگاہ میکرد ابلیس کہ چیست آدم وچہ حال دارد پس چون دید اورا کاواک شناخت کہ وی پیدا کرد

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رض قَالَ قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَیُّ

پیدا ایشی کہ مالک نفس خود نمیتواند شد رواہ مسلم واز ابوذر رضہ گفت گفتم من یا رسول اللہ کدام

الْاَنْبِیَآءِ کَانَ اَوَّلَ قَالَ اٰدَمُ قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَنَبِیٌّ کَانَ قَالَ

یکے از پیغمبران بود نخست فرمود آنحضرت آدم گفتم ای رسول خدا آیا آدم پیغمبر بود فرمود

نَعَمْ نَبِیٌّ مُکَلَّمٌ قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ کَمِ الْمُرْسَلُوْنَ قَالَ

آنحضرت آرے پیغمبر بود سخن کردہ شد گفتم ای رسول خدا از میان انبیا رسول چند کس اند فرمود

ثَلٰثُ مِائَةٍ وَّبِضْعَةَ عَشَرَ جَمًّا غَفِیْرًا وَفِیْ رِوَایَةٍ عَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ

آنحضرت رسول سہ صد و چندین اند جماعت انبوہ و در روایتے از ابی امامہ

قَالَ اَبُوْ ذَرٍّ رض قُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ کَمْ وَفَآءُ عِدَّةِ الْاَنْبِیَآءِ قَالَ

گفت ابوذر گفتم من اے رسول خدا چندست تمام شمار انبیا فرمود

مِائَةُ اَلْفٍ وَّاَرْبَعَةٌ وَّعِشْرُوْنَ اَلْفًا اَلرُّسُلُ مِنْ ذٰلِکَ

یک لک وبست چہار ہزار مرسل از میان آنہا

ثَلٰثُ مِائَةٍ وَّخَمْسَةَ عَشَرَ جَمًّا غَفِیْرًا رَوَاهُمَا اَحْمَدُ وَعَنْ

سیصد و پانزدہ تن جماعت انبوہ روایہا احمد واز

اَبِیْ هُرَیْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَمْ یَکْذِبْ

ابی ہریرہ رضہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دروغ

إِبْرَاهِيمُ إِلَّا ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ ثِنْتَيْنِ مِنْهُنَّ فِي ذَاتِ اللّٰهِ قَوْلُهُ إِنِّي

ابراہیم مگر سہ بار دو دروغ از آن سہ برای خدا یکے قول وے علیہ السلام بدرستیکہ

سَقِيمٌ وَقَوْلُهُ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هٰذَا وَقَالَ بَيْنَا هُوَ ذَاتَ

من بیمارم و دوم قول اوست کہ کرد آن فعل را بزرگ ایشان کہ اینست و فرمود آنحضرت در اثنای آنکہ آن

يَوْمٍ وَسَارَةُ إِذْ أَتَى عَلَى جَبَّارٍ مِنَ الْجَبَابِرَةِ فَقِيلَ لَهُ إِنَّ هٰهُنَا

ابراہیم بود روزے در ہجرت و سارہ ہمراہ او بود ناگاہ آمد ابراہیم با سارہ وگذشت بر متکبرے از متکبران پس گفتہ شد

رَجُلًا مَعَهُ امْرَأَةٌ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَسَأَلَهُ عَنْهَا

مر ویرا بدرستیکہ اینجا مردے آمدہ است کہ با و زنی است از بہترین بنی آدم در حسن پس کس فرستاد آن جبار بسوے

مَنْ هٰذِهِ قَالَ أُخْتِي فَأَتَى سَارَةَ فَقَالَ لَهَا إِنَّ هٰذَا الْجَبَّارَ إِنْ يَعْلَمْ

ابراہیم پس پرسید آنملک ابراہیم را از حال سارہ کہ کیست این زن گفت ابراہیم کہ این خواہر منست پس آمد ابراہیم سارہ را

أَنَّكِ امْرَأَتِي يَغْلِبْنِي عَلَيْكِ فَإِنْ سَأَلَكِ فَأَخْبِرِيهِ أَنَّكِ

و تعلیم کرد او را حیلہ پس گفت مر سارہ را بدرستیکہ این جبار اگر بداند کہ تو زن منست غلبہ میکند مرا بر تو و ترا از من بستاند پس اگر پرسد ترا

أُخْتِي فَإِنَّكِ أُخْتِي فِي الْإِسْلَامِ لَيْسَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مُؤْمِنٌ

کہ تو خواہر منی زیرا کہ تو خواہر منی در اسلام نیست بر روے زمین ہیچ مسلمانے

غَيْرِي وَغَيْرُكِ فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا فَأُتِيَ بِهَا قَامَ إِبْرَاهِيمُ يُصَلِّي

جز من و سوا تو پس فرستاد آن جبار کسے را بسوی سارہ پس آوردہ شد سارہ نزد وے استادہ ابراہیم

فَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ ذَهَبَ يَتَنَاوَلُهَا بِيَدِهِ فَأُخِذَ وَيُرْوٰى

تا نماز کند پس وقتیکہ در آمد سارہ بر آن جبار خواست آنکہ بگیرد او را بدست خود پس گرفتہ شد آن جبار و روایت کردہ شد

فَغُطَّ حَتّٰى رَكَضَ بِرِجْلِهِ فَقَالَ ادْعِي اللّٰهَ لِي وَلَا أَضُرُّكِ فَدَعَتِ

کہ از حلق وی آواز آمد چنانکہ تا آنکہ حرکت کرد بپای خود بر زمین پس گفت جبار بسارہ کہ دعا کن خدا را برای من تا خلاص

اللّٰهَ فَأُطْلِقَ ثُمَّ تَنَاوَلَهَا الثَّانِيَةَ فَأُخِذَ مِثْلَهَا أَوْ أَشَدَّ فَقَالَ

نمی سازم من ترا پس دعا کرد سارہ خدا را پس رہا کردہ شد آن جبار پس دست اندازی کرد دیگر مرتبہ او را سارہ پس گرفتہ شد مانند گرفتن

أُدْعِي اللّٰهَ لِي وَلَا أَضُرُّكِ فَدَعَتِ اللّٰهَ فَأُطْلِقَ فَدَعَا بَعْضَ

دعا کن بخدا برای من و زیان نمیرسانم مرترا پس دعا کرد ساره خدا تعالی را پس رها کرده شد آن جبار پس خواند آن جبار

حَجَبَتِهِ فَقَالَ إِنَّكَ لَمْ تَأْتِنِي بِإِنْسَانٍ إِنَّمَا أَتَيْتَنِي بِشَيْطَانٍ

بعضے از پرده داران خود را پس گفت بدرستیکه تو نیاوردی نزد من آدمی را نیاوردی مگر شیطان را

فَأَخْدَمَهَا هَاجَرَ فَأَتَتْهُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فَأَوْمَأَ بِيَدِهِ مَهْيَمْ

پس خدمتگار گردانید ساره را هاجره را پس آمد ساره نزد ابراهیم و حالانکه ابراهیم استاده نماز میکرد پس اشاره بدست خود کرد که چه حال داری

قَالَتْ رَدَّ اللّٰهُ كَيْدَ الْكَافِرِ فِي نَحْرِهِ وَأَخْدَمَ هَاجَرَ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ

گفت ساره بازگردانید خدا تعالی بدسگالی آن کافر را در سینه وی و خادم گردانید هاجره را گفت ابوهریره رضـ

تِلْكَ أُمُّكُمْ يَا بَنِي مَاءِ السَّمَاءِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ

آن هاجره مادر شما است ای پسران آب آسمان متفق علیه و هم از وی مرویست گفت فرمود

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْنُ أَحَقُّ بِالشَّكِّ مِنْ إِبْرَاهِيمَ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم ما سزاوارتریم بشک از ابراهیم

إِذْ قَالَ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتٰى وَيَرْحَمُ اللّٰهُ لُوطًا لَقَدْ كَانَ

وقتیکه گفت ابراهیم ای پروردگار من بنما مرا چگونه زنده میکنی مردها را و گفت آنحضرت رحمت کند خدا تعالی لوط را علیه السلام هرآینه

يَأْوِي إِلٰى رُكْنٍ شَدِيدٍ وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السِّجْنِ طُولَ مَا لَبِثَ يُوسُفُ

بود لوط پناه میگرفت بسوی رکن سخت و نیز فرمود آنحضرت اگر درنگ میکردم در زندان دران مدت دراز که درنگ کرد یوسف علیه السلام

لَأَجَبْتُ الدَّاعِيَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ عَنِ النَّبِيِّ

هرآینه قبول میکردم خواننده را متفق علیه و از ابی هریره رضـ مرویست از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّمَا سُمِّيَ الْخَضِرُ لِأَنَّهُ جَلَسَ عَلٰى فَرْوَةٍ

صلی الله علیه وسلم گفت آنحضرت که نام کرده نشد خضر مگر از جهت آنکه وی نشست بر زمین

بَيْضَاءَ فَإِذَا هِيَ تَهْتَزُّ مِنْ خَلْفِهِ خَضْرَاءَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

خشک که او سپید نبود در وے پس ناگاه آن زمین می جنبید از پس وی سبز و تر و تازه روایت کرد این حدیث را بخاری

ع م یعنی در خدمت ساره را هاجره را داد ۱۲

ع م مراد از ... در ... ۱۲

ع م یعنی سوال ابراهیم علیه السلام از اینکه نبود بلکه برای زیادتی ... بود

آنکه ما سزاوارتر بودیم بشک پس چون ما شک نداریم پس ابراهیم شک نکرده بود و این از کمال تواضع آنحضرت بود ۱۲

ع مراد از رکن شدید ... از جلالین و حسینی ۱۲

اُبَيّ بن كعب رضقال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن
واز ابی بن کعب رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ
الغلام الذي قتله الخضر طبع كافرا ولو عاش لأرهق
کودکی کہ کشت اورا خضر علیہ السلام سرشتہ شد کافر و اگر میزیست آن کودک ہر آئینہ می پوشید آن کودک و ظلم میکرد
أبويه طغيانا وكفرا متفق عليه وعن أبي هريرة رضقال قال
پدر و مادر خود را و تکلیف میکرد ایشانرا بر کفر و طغیان متفق علیہ و از ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود
رسول الله صلى الله عليه وسلم بينا أيوب يغتسل عريانا فخر عليه
آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در اثنائے آنکہ ایوب علیہ السلام غسل میکرد برہنہ پس افتاد
جراد من ذهب فجعل أيوب يحتثي في ثوبه فناداه ربه يا أيوب
بر ایوب ملخ از زر پس شروع کرد ایوب کہ گرد می آورد آن ملخ را در جامہ خود پس آواز داد ایوب را پروردگار ای ایوب
ألم أكن أغنيتك عما ترى قال بلى وعزتك ولكن لا غنى بي
آیا بے نیاز نہ گردانیدہ ام ترا از چیزیکہ می بینی تو گفت ایوب آرے سوگند بعزت ولیکن نیست بے نیازی
عن بركتك رواه البخاري وعنه رضقال قال رسول الله
مرا از افزونی نعمت تو رواہ بخاری و ہم از وی مرویست گفت فرمود آنحضرت
صلى الله عليه وسلم إن موسى كان رجلا حييا ستيرا لا يرى
صلے اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ موسی علیہ السلام بود مرد با حیا کنندہ و ستر کنندہ دیدہ نمیشد
من جلده شيء استحياء فآذاه من آذاه من بني إسرائيل
از پوست وے ہیچ چیزے از جہت شرم پس ایذا نمودند او را کسانیکہ نمودند ایذا او را از قوم بنی اسرائیل
فقالوا ما تستر هذا التستر إلا من عيب بجلده إما برص
پس گفتند آن قوم مبالغہ نکرد موسی در ستر کردن این چنین مگر از جہت عیبے کہ در پوست او یا از برص ست
أو أُدرة عہ وإن الله أراد أن يبرئه فخلا يوما وحده ليغتسل
یا از ادرہ و بدرستیکہ خدا تعالے خواست کہ پاک گرداند موسی را از عیب پس خالی شد موسی روزے تنہا تا کہ

عہ ادرہ بضم ہمزہ و سکون دال نفخ و بطلان خصیہ از انتفاخ

فوضع ثوبه علی حجر ففر الحجر بثوبه فجمح موسی فی اثره یقول
پس نهاد جامه خود را بر سنگے پس گریخت آن سنگ و برد جامه موسی را پس شتاب رفت موسی در پے آن سنگ
ثوبی یا حجر ثوبی یا حجر حتی انتهی الی ملأ من بنی اسرائیل
موسے بده جامه مرا ای سنگ تا رسید موسے بجماعتے کثیر از بنی اسرائیل
فرأوه عریانا احسن ما خلق الله وقالوا والله ما بموسی
پس دیدند آنجماعت موسے را برہنه نیکوترین پیدائش خدا و گفتند سوگند بخدا نیست بموسے
من باس واخذ ثوبه وطفق بالحجر ضربا فوالله ان بالحجر
ہیچ عیب و گرفت موسے جامه خود را و در ایستاد موسے که زد سنگ را زدنے پس بخدا سوگند که پیدا است
لندبا من اثر ضربه ثلثا او اربعا او خمسا متفق علیه
نشان از تاثیر زدن موسی آن نشان یا چهار یا پنج متفق علیه
وعن ابن عباس قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
و روایت ست از ابن عباس رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم
لیس الخبر کالمعاینة ان الله تعالی اخبر موسی بما صنع قومه
نیست خبر چیزے مانند دیدن آن بدرستی خدا تعالی خبر داد موسے را بچیزیکه کردند قوم وے
فی العجل فلم یلق الالواح فلما عاین ما صنعوا القی الالواح
در گوساله پس نینداخت لوحہا را پس ہرگاه که موسی بچشم خود دید آنچه ساخته اند از گوساله انداخت الواح
فانکسرت رواه احمد وعن ابی هریرة رض قال قال رسول
پس شکست الواح روایت کرد این حدیث را احمد و از ابی ہریره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت
الله صلی الله علیه وسلم جاء ملک الموت الی موسی
صلے اللہ علیہ وسلم آمد عزرائیل بسوے موسے
ابن عمران فقال له اجب ربک قال فلطم موسی عین
بن عمران ع پس گفت موسی را قبول کن حکم پروردگار خود گفت آنحضرت ص پس طپانچه زد موسی چشم

مَلَكِ الْمَوْتِ فَفَقَأَهَا قَالَ فَرَجَعَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى

ملک الموت را پس شکست چشم فرشته را و کور کرد گفت پس بازگشت آن فرشته بجناب خدا

فَقَالَ إِنَّكَ أَرْسَلْتَنِيْ إِلٰى عَبْدٍ لَّكَ لَا يُرِيْدُ الْمَوْتَ وَقَدْ فَقَأَ

پس گفت بخدا تعالی بدرستیکه تو فرستادی مرا بسوی بنده که مر تراست که نمی خواهد مرگ را و تحقیق کور

عَيْنِيْ قَالَ فَرَدَّ اللّٰهُ إِلَيْهِ عَيْنَهٗ وَقَالَ ارْجِعْ إِلٰى عَبْدِيْ فَقُلِ الْحَيٰوةَ

کرد چشم مرا گفت آنحضرت پس رد کرد خدا تعالی چشم فرشته را فرمود برگرد باز بسوی بنده من و بگو آیا زندگانی

تُرِيْدُ فَإِنْ كُنْتَ تُرِيْدُ الْحَيٰوةَ فَضَعْ يَدَكَ عَلٰى مَتْنِ ثَوْرٍ فَمَا

میخواهی پس اگر میخواهی زندگانی دراز پس بنه دست خود را بر پشت گاوے پس چیزے را

تَوَارَتْ يَدُكَ مِنْ شَعْرَةٍ فَإِنَّكَ تَعِيْشُ بِهَا سَنَةً قَالَ ثُمَّ مَهْ

که پوشید دست تو از موی آن پس بدرستیکه تو زندگی بشمار هر موئے یک سال گفت موسے پستر

قَالَ ثُمَّ تَمُوْتُ قَالَ فَالْآنَ مِنْ قَرِيْبٍ رَبِّ أَدْنِنِيْ مِنَ الْأَرْضِ

چیست گفت فرشته پستر میری گفت موسی پس اختیار کردم موت را اکنون و گفت خداوندا نزدیک گردان مرا از

الْمُقَدَّسَةِ رَمْيَةً بِحَجَرٍ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پاک کروه شده مقدار یک تیر پرتاب گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

لَوْ أَنِّيْ عِنْدَهٗ لَأَرَيْتُكُمْ قَبْرَهٗ إِلٰى جَانِبِ الطَّرِيْقِ عِنْدَ

اگرے بودم نزد بیت المقدس هر آینه مینمودم شمارا قبر موسی را در یک جانب راه نزد توده

الْكَثِيْبِ الْأَحْمَرِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سِرْنَا

ریگ سرخ متفق علیه واز ابن عباس رض مرویست گفت ابن عباس

مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِيْنَةِ

سیر کردیم ما همراه آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میان مکه و مدینه

فَمَرَرْنَا بِوَادٍ فَقَالَ أَيُّ وَادٍ هٰذَا فَقَالُوْا وَادِي الْأَزْرَقِ

پس گذشتیم بیک وادی پرسید آنحضرت کدام وادی ست این پس گفتند صحابه این وادی ازرق ست

قَالَ كَأَنِّيْ أَنْظُرُ اِلٰى مُوْسٰى فَذَكَرَ مِنْ لَوْنِهٖ وَشَعْرِهٖ شَيْئًا وَاضِعًا

فرمود آنحضرت گویا من نگه میکنم بسوی موسیٰ علیه السلام پس ذکر کرد آنحضرت از رنگ موسیٰ و موی وی چیزی را نهند

اِصْبَعَيْهِ فِيْ اُذُنَيْهِ لَهٗ جُؤَارٌ اِلَى اللّٰهِ بِالتَّلْبِيَةِ مَارًّا بِهٰذَا

هر دو انگشت خود را در هر دو گوش خود مر او را آواز بلند و فریاد است بسوی خدا در لبیک گفتن در حالیکه

الْوَادِيْ قَالَ ثُمَّ سِرْنَا حَتّٰى اَتَيْنَا عَلٰى ثَنِيَّةٍ فَقَالَ اَيُّ ثَنِيَّةٍ

گذرنده است موسیٰ درین وادی گفت ابن عباس پس تر سیر کردیم تا آنکه بر آمدیم بر کوهی پس پرسید آنحضرت

هٰذِهٖ قَالُوْا هَرْشَا اَوْ لَفْتٌ فَقَالَ كَأَنِّيْ اَنْظُرُ اِلٰى يُوْنُسَ عَلٰى

کدام کوه است این گفتند صحابه این کوه هرشا یا لفت است پس فرمود آنحضرت گویا من می بینم بسوی یونس

نَاقَةٍ حَمْرَاءَ عَلَيْهِ جُبَّةُ صُوْفٍ خِطَامُ نَاقَتِهٖ خُلْبَةٌ مَارًّا بِهٰذَا

سوار بر ناقه سرخ بر وی جبهٔ پشمین است مهار ناقهٔ او از پوست خرما گذرنده باین

الْوَادِيْ مُلَبِّيًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ عَنِ النَّبِيِّ

وادی تلبیه کننده که بحج می آید رواه مسلم و از ابی هریره رضـ مرویست از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خُفِّفَ عَلٰى دَاؤُدَ الْقُرْاٰنُ فَكَانَ

صلے الله علیه وسلم فرمود سبک گردانیده شد بر داؤد قرائت زبور و توریت پس بود

يَاْمُرُ بِدَوَابِّهٖ فَتُسْرَجُ فَيَقْرَأُ الْقُرْاٰنَ قَبْلَ اَنْ تُسْرَجَ دَوَابُّهٗ

داؤد که امر میکرد بزین کردن چارپایه های خودش بزین کرده میشدند پس میخواند داؤد قرآن را و تمام میکرد آنرا پیش از زین کردن

وَلَا يَاْكُلُ اِلَّا مِنْ عَمَلِ يَدَيْهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ

و نمیخورد در روزی داؤد علیه السلام مگر از کسب و کار هر دو دست خود که زرہ بافی بود رواه البخاری و هم از وی

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَانَتِ امْرَأَتَانِ مَعَهُمَا

مرویست از آنحضرت صلے الله علیه وسلم گفت آنحضرت بودند دو زنان که بان دو زن

ابْنَاهُمَا جَاءَ الذِّئْبُ فَذَهَبَ بِابْنِ اِحْدٰىهُمَا فَقَالَتْ

دو پسر آنها بودند پس آمد گرگ پس برد پسر یکے از آن دو زن پس گفت زن دیگر

صَاحِبَتُهَا اِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكِ وَقَالَتِ الْاُخْرٰى اِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكِ

که صاحب آن زن بود برده است گرگ مگر پسر ترا و گفت زن دیگر برده است مگر پسر ترا پس قضیه

فَتَحَاكَمَتَا اِلٰى دَاوٗدَ فَقَضٰى بِهٖ لِلْكُبْرٰى فَخَرَجَتَا عَلٰى سُلَيْمٰنَ

بردند هر دو بسوی داؤد پس حکم کرد بآن پسر برای زنے که کلان تر بود پس بیرون آمدند هر دو زن بر سلیمن

ابْنِ دَاوٗدَ فَاَخْبَرَتَاهُ فَقَالَ ائْتُوْنِيْ بِالسِّكِّيْنِ اَشُقُّهٗ بَيْنَكُمَا

بن داؤد پس خبر دادند سلیمان را پس فرمود سلیمان بیارید نزد من کارد را دو پاره کنم این پسر را

فَقَالَتِ الصُّغْرٰى لَا تَفْعَلْ يَرْحَمُكَ اللّٰهُ هُوَ ابْنُهَا فَقَضٰى بِهٖ لِلصُّغْرٰى

پس گفت زن خرد دو پاره مکن پسر را رحمت کند ترا خدا تعالی این پسر پسر زن کلان ست پس حکم کرد

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

سلیمان بآن پسر بزن خرد را الی هر متفق علیه واز ابی هریره رضـ مرویست فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَنْبَغِيْ لِعَبْدٍ اَنْ يَقُوْلَ اِنِّيْ خَيْرٌ مِّنْ يُّوْنُسَ

علیه وسلم نمیرسد مر هیچ بنده را که بگوید من بهترم از یونس پیغمبر علیه السلام

ابْنِ مَتّٰى مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ رضـ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

متفق علیه وهم از وی مرویست که آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَانَ زَكَرِيَّا نَجَّارًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ

علیه وسلم فرمود بود زکریا علیه السلام چوب تراشی میکرد روایت کرد این حدیث را مسلم

اَبِيْ مُوْسٰى رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَمَلَ مِنَ

واز ابو موسی رضـ از آنحضرت صلی الله علیه وسلم مرویست فرمود آنحضرت کامل شدند

الرِّجَالِ كَثِيْرٌ وَّلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَآءِ اِلَّا مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ

از مردان بسیاری وکامل نشدند از زنان مگر مریم دختر عمران

وَاٰسِيَةُ امْرَاَةُ فِرْعَوْنَ وَفَضْلُ عَائِشَةَ عَلَى النِّسَآءِ كَفَضْلِ

و آسیه زن فرعون وفضل عائشه بر زنان دیگر مانند فضل

الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

ثرید ست بر باقی طعامہا متفق علیہ واز ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا أَوْلَى النَّاسِ

روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم من نزدیک ترین مردم ام

بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ مِنْ

بعیسے علیہ السلام در آغاز و انجام و فرمود پیغمبران برادران

عَلَّاتٍ وَأُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ وَلَيْسَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ

علاتی اند و مادران ایشان مختلف اند و اصل دین ایشان توحید ست یکے است ونیست میان ا

نَبِيٌّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و میان عیسی ہیچ پیغمبرے واز ابی ہریرہ رض روایت است گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَا مِنْ بَنِي آدَمَ مَوْلُودٌ إِلَّا يَمَسُّهُ الشَّيْطَانُ حِينَ يُولَدُ

وسلم نیست ہیچ یکے از فرزند آدم طفلے مگر آنکہ مس میکند و میجلاند او را شیطان ہنگامیکہ زائیدہ

فَيَسْتَهِلُّ صَارِخًا مِنْ مَسِّ الشَّيْطَانِ غَيْرَ مَرْيَمَ وَابْنِهَا مُتَّفَقٌ

پس فریاد میکند و میگرید آن طفل از ماس شیطان جز مریم و فرزند او متفق

عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي مُوسَى رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

علیہ واز ابی موسے رض گفت شنیدم من آنحضرت را صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ

علیہ وسلم کہ میفرمود بدرستیکہ خدایتعالی آفرید آدم را از یک مشت کہ گرفت آنرا از

جَمِيعِ الْأَرْضِ فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدْرِ الْأَرْضِ مِنْهُمُ الْأَحْمَرُ

ہمہ زمین پس آمدند بنی آدم ازین جہت بر اندازہ زمین بعضے از ایشان سرخ

وَالْأَبْيَضُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذٰلِكَ وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ وَالْخَبِيثُ

و بعضے سفید و بعضے سیاہ و بعضے میان آن گندم گون و بعضے نرم و بعضے درشت و بعضے پلید

وَالطَّيِّبُ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

و بعضے پاک　روایت کرد این حدیث را ترمذے　و ابو داؤد　و از

أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا

ابی ہریرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم ہرگاہ که

خَلَقَ اللّٰهُ آدَمَ مَسَحَ ظَهْرَهُ فَسَقَطَ مِنْ ظَهْرِهِ كُلُّ نَسَمَةٍ هُوَ خَالِقُهَا

پیدا کرد خدا تعالیٰ آدم را مسح کرد پشت او را یا امر کرد فرشته موکل بر ارحام را که بمالد پس بیرون افتاد از پشت او ہر آدمی که خدا تعالیٰ

مِنْ ذُرِّيَّتِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَجَعَلَ بَيْنَ عَيْنَيْ كُلِّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ

از اولاد آدم تا روز قیامت　و گردانید میان دو چشم ہر آدمی ازین آدمیان

وَبِيصًا مِنْ نُورٍ ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى آدَمَ فَقَالَ أَيْ رَبِّ مَنْ هٰؤُلَاءِ

برقی و لمعان از نور پس تر عرض کرد ایشان را بر آدم پس گفت آدم ای پروردگار من کیستند این

قَالَ ذُرِّيَّتُكَ فَرَأَى رَجُلًا مِنْهُمْ فَأَعْجَبَهُ وَبِيصُ مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ

کسان فرمود حق تعالیٰ اولاد تو پس دید آدم مردی را از ایشان پس خوش آمد آدم را لمعان درخشش که میان دو چشم

قَالَ أَيْ رَبِّ مَنْ هٰذَا قَالَ دَاوُدُ فَقَالَ أَيْ رَبِّ كَمْ جَعَلْتَ

آن مرد بود گفت آدم ای آفریدگار من کیست این مرد فرمود حق تعالیٰ داؤد است گفت آدم ای آفریدگار من چند

عُمْرَهُ قَالَ سِتِّيْنَ سَنَةً قَالَ أَيْ رَبِّ زِدْهُ مِنْ عُمْرِيْ أَرْبَعِيْنَ

گردانید عمر او را فرمود شصت سال گفت آدم ای پروردگار من افزون کن مرا از عمر من چهل

سَنَةً قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا انْقَضٰى عُمْرُ

سال فرمود آنحضرت صلے الله علیه وسلم پس ہرگاہ که گذشت عمر

آدَمَ إِلَّا أَرْبَعِيْنَ جَاءَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ فَقَالَ آدَمُ أَوَلَمْ يَبْقَ

آدم مگر چهل سال باقی ماند آمد آدم را ملک الموت پس گفت آدم که آیا باقی نمانده است

مِنْ عُمْرِيْ أَرْبَعُوْنَ سَنَةً قَالَ أَوَلَمْ تُعْطِهَا ابْنَكَ دَاوُدَ

از عمر من چهل سال　گفت ملک الموت با آدم آیا ندادی تو آن چهل سال را به داؤد

فَجَحَدَ اٰدَمُ فَجَحَدَتْ ذُرِّیَّتُهٗ وَنَسِیَ اٰدَمُ فَاَکَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ فَنَسِیَتْ

پس منکر شد آدم علیه السلام پس منکر شدند اولاد او و فراموش کرد آدم نهی خدا را پس خورد از ان شجره پس فراموش

ذُرِّیَّتُهٗ وَخَطَأَ وَخَطَأَتْ ذُرِّیَّتُهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْ

کردند اولاد او و خطا کرد آدم و خطا کردند ذریت او روایت کرد این حدیث را ترمذی و روایت است از

اُبَیِّ بْنِ کَعْبٍ فِیْ قَوْلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِیْ

ابی بن کعب رض در تفسیر قول سبحانه تعالے واذ اخذ

اٰدَمَ مِنْ ظُهُوْرِهِمْ ذُرِّیَّتَهُمْ قَالَ جَمَعَهُمْ فَجَعَلَهُمْ اَزْوَاجًا

الآیة گفت ابی که فراهم آورد حق تعالی ایشانرا پس خواست که بگرداند ایشان را اصناف پس گردانید ایشانرا

ثُمَّ صَوَّرَهُمْ فَاسْتَنْطَقَهُمْ فَتَکَلَّمُوْا ثُمَّ اَخَذَ عَلَیْهِمُ الْعَهْدَ

پستر صورت بخشید ایشان را پس گویا گردانید ایشان را پس سخن کردند ایشان پستر گرفته بر ایشان عهد

وَالْمِیْثَاقَ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰۤی اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوْا بَلٰی

و پیمان را و گواه گردانید بر ذاتهاے ایشان آیا نیستم من پروردگار شما گفتند آرے

قَالَ فَاِنِّیْ اُشْهِدُ عَلَیْكُمُ السَّمٰوٰتِ السَّبْعَ وَالْاَرَضِیْنَ السَّبْعَ

فرمود پس بدرستیکه من گواه میگردانم بر شما هفت آسمان را و گواه میگردانم بر شما هفت زمین را

وَاُشْهِدُ عَلَیْكُمْ اَبَاكُمْ اٰدَمَ اَنْ تَقُوْلُوْا یَوْمَ الْقِیٰمَةِ لَمْ نَعْلَمْ

و گواه میگردانم بر شما پدر شما را که آدم است تا نگوئید روز قیامت که ندانستیم ما

بِهٰذَا اِعْلَمُوْا اَنَّهٗ لَاۤ اِلٰهَ غَیْرِیْ وَلَا رَبَّ غَیْرِیْ وَلَا تُشْرِكُوْا بِیْ

باین قضیه بدانید که بدرستیکه شان اینست که نیست هیچ معبودے بحق بجز من و نیست پروردگار بجز من و شریک

شَیْئًا اِنِّیْ سَاُرْسِلُ اِلَیْكُمْ رُسُلِیْ یُذَكِّرُوْنَكُمْ عَهْدِیْ وَمِیْثَاقِیْ

چیزی را بدرستیکه من قریب است که بفرستم بسوی شما پیغمبران خود را که یاد دهند شما را عهد مرا و پیمان مرا

وَاُنْزِلُ عَلَیْكُمْ كُتُبِیْ قَالُوْا شَهِدْنَا بِاَنَّكَ رَبُّنَا وَاِلٰهُنَا لَا رَبَّ

و فرود می آرم بر شما کتابهای خود را گفتند ایشان گواهی دادیم ما بانکه تو پروردگار ما و معبود ما ئی نیست پروردگارے

لَنَا غَيْرُكَ وَلَا اِلٰهَ لَنَا غَيْرُكَ فَأَقَرُّوْا بِذٰلِكَ وَرُفِعَ عَلَيْهِمْ

ما را جز تو و نیست معبودی ما را جز تو پس اقرار کردند بآن و برداشته شد بر ایشان

اٰدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَنْظُرُ اِلَيْهِمْ فَرَاَى الْغَنِيَّ وَالْفَقِيْرَ وَحَسَنَ

آدم علیه السلام در حالیکه نگاه میکرد بجانب ایشان پس دید آدم توانگر را و محتاج را و دید نیکو

الصُّوْرَةِ وَدُوْنَ ذٰلِكَ فَقَالَ رَبِّ لَوْ لَا سَوَّيْتَ بَيْنَ عِبَادِكَ

صورت را و جز آن مختلف را پس گفت آدم ای آفریدگار من چرا برابری نکردی میان ایشان یا بندگان

قَالَ اِنِّيْ اَحْبَبْتُ اَنْ اُشْكَرَ وَرَاَى الْاَنْبِيَاءَ فِيْهِمْ مِثْلَ السُّرُجِ

تو اند فرمود حق تعالی زیرا که من دوست میدارم که شکر کرده شوم و دید آدم علیه السلام پیغامبران را در میان اولاد آدم که

عَلَيْهِمُ النُّوْرُ خُصُّوْا بِمِيْثَاقٍ اٰخَرَ فِي الرِّسَالَةِ وَالنُّبُوَّةِ وَهُوَ قَوْلُهٗ

که می آید بر ایشان روشنی مخصوص گردانیده شده اند پیغامبران بعهد و پیمان دیگر در رسالت و نبوت و آن عهد قول

تَبَارَكَ وَتَعَالٰى وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّيْنَ مِيْثَاقَهُمْ اِلٰى قَوْلِهٖ

سبحانه و تعالی است و چون گرفتیم ما که پروردگار جهانیم از پیغامبران پیمان ایشان را در رسالت و نبوت تا قوله

عِيْسٰى ابْنَ مَرْيَمَ كَانَ فِيْ تِلْكَ الْاَرْوَاحِ فَاَرْسَلَهٗ اِلٰى مَرْيَمَ

که عیسی ابن مریم است و عیسی ابن مریم بود در میان آن ارواح پس فرستاد او را بسوی مریم

عَلَيْهَا السَّلَامُ فَحُدِّثَ عَنْ اُبَيٍّ اَنَّهٗ دَخَلَ مِنْ فِيْهَا رَوَاهُ اَحْمَدُ

علیها السلام پس حدیث کرده شد از ابی که عیسی در آمد در مریم از راه دهان وی رواه احمد

وَعَنِ ابْنِ الدَّيْلَمِيِّ رض قَالَ اَتَيْتُ اُبَيَّ ابْنَ كَعْبٍ رض فَقُلْتُ لَهٗ قَدْ وَقَعَ

و روایت است از ابن دیلمی رض گفت آمدم نزد ابی بن کعب پس گفتم من او را بتحقیق

فِيْ نَفْسِيْ مِنَ الْقَدَرِ فَحَدِّثْنِيْ لَعَلَّ اللّٰهَ اَنْ يُّذْهِبَهٗ مِنْ قَلْبِيْ فَقَالَ

که افتاده در دل من چیزی یا شک از قضا و قدر پس حدیثی بخوان مرا شاید که خدا ببرد آن شک از دل من پس گفت

لَوْ اَنَّ اللّٰهَ عَذَّبَ اَهْلَ سَمٰوٰتِهٖ وَاَهْلَ اَرْضِهٖ عَذَّبَهُمْ وَهُوَ

اگر بر تقدیر آنست که خدا تعالی عذاب میکرد تمام آسمانها را و زمینها را عذاب میکرد ایشان را و حال آنکه وی

غَيْرُ ظَالِمٍ لَهُمْ وَلَوْ رَحِمَهُمْ كَانَتْ رَحْمَتُهُ خَيْرًا لَهُمْ مِنْ

غیر ظالم است مر ایشان را و اگر رحمت میکرد مر ایشان را بود رحمت او بهتر مر ایشان را از

أَعْمَالِهِمْ وَلَوْ أَنْفَقْتَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ مَا قَبِلَهُ

عملهای ایشان و اگر خرج کنی مانند کوه احد طلا را در راه خدا قبول نمیکند

اللّٰهُ مِنْكَ حَتّٰى تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ وَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ

اورا خدا تعالیٰ از تو تا آنکه ایمان آری بقضا و قدر و تا آنکه بدانی که آنچه رسیده است ترا نبود

لِيُخْطِئَكَ وَأَنَّ مَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ وَلَوْ مُتَّ عَلٰى غَيْرِ

برای آنکه نرسد ترا و بدانی که آنچه نرسیده است ترا نبود برای آنکه برسد ترا و اگر بمیری بر غیر

هٰذَا لَدَخَلْتَ النَّارَ الخ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُوْ دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ

این حال هر آئنه درمی آئی آتش دوزخ را تا آخر حدیث روایت کرد این حدیث را ابو داود و ابن ماجه

مِنْ مَنَاقِبِ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از مناقب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

بَابٌ فِيْ ذِكْرِ حِلْيَتِهِ الشَّرِيْفَةِ

باب در بیان حلیۂ شریف آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

عَنْ أَنَسٍ رضـ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ

از انس رضـ مرویست گفت انس رضـ که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نبود

بِالطَّوِيْلِ الْبَائِنِ وَلَا بِالْقَصِيْرِ وَلَيْسَ بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ وَلَا بِالْآدَمِ

دراز مفرط و نبود آنحضرت کوتاه و نبود آنحضرت سفید سخت و نبود آنحضرت سخت گندم گون

وَلَيْسَ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ وَلَا بِالسَّبْطِ بَعَثَهُ اللّٰهُ عَلٰى رَأْسِ أَرْبَعِيْنَ

و نبود آنحضرت جعد قطط و نه سبط برانگیخت خدا تعالیٰ اورا بر سر چهل

سَنَةً فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِيْنَ وَبِالْمَدِيْنَةِ عَشْرَ سِنِيْنَ وَتَوَفَّاهُ

سال پس اقامت کرد بمکۂ معظمہ ده سال و در مدینۂ منوره ده سال و میرانید اورا

اللهُ علیٰ رَاسِ سِتِّیْنَ سَنَةً وَلَیْسَ فِیْ رَاسِهٖ وَلِحْیَتِهٖ عِشْرُوْنَ

خدا تعالیٰ بر تمامی شصت سال و حالانکه نبود در سر و ریش مبارک وے بست

شَعْرَةً بَیْضَاءَ وَفِیْ رِوَایَةٍ یَصِفُ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

موے سفید و در روایت ابن جنی آمده که وصف میکرد انس آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را

قَالَ کَانَ رَبْعَةً مِّنْ قَوْمٍ لَیْسَ بِالطَّوِیْلِ وَلَا بِالْقَصِیْرِ

گفت بود ربعہ یعنی میانہ الا چنانکہ گفت نہ دراز و نہ کوتاہ

اَزْهَرَ اللَّوْنِ وَقَالَ کَانَ شَعْرُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

روشن و درخشندہ رنگ وگفت بود موی پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

اِلیٰ اَنْصَافِ اُذُنَیْهِ وَفِیْ رِوَایَةٍ بَیْنَ اُذُنَیْهِ وَعَاتِقِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ

تا نیمہاے گوش و در روایت میان دو گوش و دو شانہ وی متفق علیہ

وَفِیْ رِوَایَةٍ لِّلْبُخَارِیِّ قَالَ کَانَ ضَخْمَ الرَّاسِ وَالْقَدَمَیْنِ

و در روایت بخاری گفت بود سطبر سر و پا یہا

لَمْ اَرَ بَعْدَهٗ وَلَا قَبْلَهٗ مِثْلَهٗ وَکَانَ بَسْطَ الْکَفَّیْنِ وَفِیْ رِوَایَةٍ

ندیدم بعد از وی و پیش از وے کسے را مانند وی و بود آنحضرت فراخ و کشادہ کف دست و آمده در روایت

اُخْریٰ لَهٗ قَالَ کَانَ شَثْنَ الْقَدَمَیْنِ وَالْکَفَّیْنِ وَعَنِ الْبَرَاءِ

دیگر مر بخاری را گفت بود آنحضرت سطبر پر گوشت پایہا و کفہاے دست و روایت است از براء بن

قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَرْبُوْعًا بَعِیْدَ

عازب رضی گفت بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم میانہ قد فراخ مسافت

مَا بَیْنَ الْمَنْکِبَیْنِ لَهٗ شَعْرٌ بَلَغَ شَحْمَةَ اُذُنَیْهِ رَاَیْتُهٗ فِیْ حُلَّةٍ

میانہ دو منکب بود آنحضرت را موے کہ میرسید دو نرمہ گوشہا ورا دیدم من آنحضرت را در حلہ

حَمْرَاءَ لَمْ اَرَ شَیْئًا قَطُّ اَحْسَنَ مِنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَفِیْ رِوَایَةٍ

سرخ ندیدم من ہیچ چیز را ہرگز بہتر از آنحضرت متفق علیہ و در روایت

لمسلم قال ما رأیت من ذی لمة احسن فی حلة حمراء من

مر مسلم را گفت ندیدم من ہیچ موے وارے نیکوتر در حلۂ سرخ از

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم شعرہ یضرب منکبیہ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم موے او نزدیک میرسد بدوشہاے او

بعید ما بین المنکبین لیس بالطویل ولا بالقصیر وعن

و دور فراخ مسافت میان دو شکب نہ طویل قد بود و نہ کوتاہ واز

سماک ابن حرب عن جابر بن سمرۃ قال کان رسول اللہ صلی اللہ

سماک بن حرب مرویست از جابر بن سمرہ رض گفت جابر بود آنحضرت صلے اللہ

علیہ وسلم ضلیع الفم اشکل العین منھوس العقبین قیل

علیہ وسلم بزرگ وکشادہ دہن و بود آنکہ سفیدی چشم او مخلوط بود بسرخی کم گوشت پاشنہا گفتہ

لسماک ما ضلیع الفم قال عظیم الفم قیل ما اشکل العین

مر سماک را چیست معنے ضلیع الفم گفت عظیم الفم ست گفتہ شد چیست معنی اشکل العین

قال طویل شق العین قیل ما منھوس العقبین قال قلیل لحم

گفت معنی او دراز شگاف چشم گفتہ شد چیست معنے منہوس العقبین گفت کم گوشت

العقب رواہ مسلم وعن ابی الطفیل قال رأیت رسول اللہ

پاشنہ رواہ مسلم واز ابی الطفیل رضا مرویست گفت دیدم آنحضرت را

صلی اللہ علیہ وسلم کان ابیض ملیحا مقصدا رواہ مسلم وعن ثابت

صلے اللہ علیہ وسلم بود سفید ونمکین میانہ در طول و قصر رواہ مسلم و روایت است از ثابت رض

قال سئل انس عن خضاب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فقال انہ لم یبلغ

گفت پرسیدہ شد از انس رض از خضاب آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت انس بدرستیکہ

ما یخضب ولو شئت ان اعد شمطاتہ فی لحیتہ وفی روایۃ لو شئت ان اعد

آنحضرت صلعم نرسیدہ تا بہ خضاب کردن واگر میخواستم من کہ بشمارم مویہاے سفید آنحضرت را در لحیۂ شریف و در روایتی آمدہ

شَعَرَاتٍ كُنَّ فِي رَأْسِهِ فَعَلْتُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ قَالَ إِنَّمَا كَانَ

مویهای سفید را که بودند در سر مبارک وی میکردم و میشمردم متفق علیه و در روایت مسلم راگفت نبود وے

الْبَيَاضُ فِي عَنْفَقَتِهِ وَفِي الصُّدْغَيْنِ وَفِي الرَّأْسِ نَبْذٌ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ

سفیدی مگر در مویهای که زیر لب زیرین بودند و در مویهای که در میان چشم و نرمه گوش ست و در سر موی چند پراگنده بودند و یدا ا ست

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَزْهَرَ اللَّوْنِ كَأَنَّ عَرَقَهُ اللُّؤْلُؤُ إِذَا مَشَى

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم روشن رنگ بان گویا که قطرهای خوی او مروارید است بجهت صفای رنگ چون راه میرفت الحضرت

تَكَفَّأَ وَمَا مَسِسْتُ دِيبَاجَةً وَلَا حَرِيرَةً أَلْيَنَ مِنْ كَفِّ رَسُولِ

برسید اشت پا و مس نکردم من هیچ دیبا را و نه هیچ حریر نرمتر از کف دست پیغمبر

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا شَمِمْتُ مِسْكًا وَلَا عَنْبَرًا أَطْيَبَ

خدا صلے اللہ علیہ وسلم و نه بوئیدم من هیچ مشک و نه عنبر را خوشبو تر

مِنْ رَائِحَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

از بوے پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم متفق علیہ و از

أُمِّ سُلَيْمٍ رضـ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْتِيهَا فَيَقِيلُ

ام سلیم رضـ روایت ست که بدرستیکه پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم بود که می آمد ام سلیم را و قیلوله

عِنْدَهَا فَتَبْسُطُ نِطْعًا فَيَقِيلُ عَلَيْهِ وَكَانَ كَثِيرَ الْعَرَقِ فَكَانَتْ

میکرد نزد وی پس میگسترد فرش از ادیم پس قیلوله میکرد بران و بود آنحضرت بسیار خوی پس بود ام سلیم

تَجْمَعُ عَرَقَهُ فَتَجْعَلُهُ فِي الطِّيبِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

جمع میکرد خوی آنحضرت را پس میگردانید ام سلیم عرق آنحضرت را در عطر و خوشبو ها پس چون دید آنحضرت صلی اللہ

وَسَلَّمَ يَا أُمَّ سُلَيْمٍ مَا هٰذَا قَالَتْ عَرَقُكَ نَجْعَلُهُ فِي طِيبِنَا

علیہ وسلم فرمود ای ام سلیم چیست این گفت ام سلیم عرق تست میگردانیم ازرا در خوشبو های خود

وَهُوَ مِنْ أَطْيَبِ الطِّيبِ وَفِي رِوَايَةٍ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ نَرْجُو

و عرق تو از خوشبو ترین خوشبو هاست و در روایت آمده گفت ام سلیم یا رسول اللہ امید داریم

بَرَكَتَهُ لِصِبْيَانِنَا قَالَ اَصَبْتَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ
برکت عرق ترا از برای خردان خود گفت آنحضرت خوب کردی متفق علیہ واز جابر بن
سَمُرَةَ رضـ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلٰوةَ الْاُوْلٰى
سمرہ مرویست گفت جابر گذاردم با آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نماز پیشین را
ثُمَّ خَرَجَ اِلٰى اَهْلِهِ وَخَرَجْتُ مَعَهُ فَاسْتَقْبَلَهُ وِلْدَانٌ فَجَعَلَ
پستر بیرون آمد آنحضرت از مسجد بسوے اہلخانہ خود وبیرون آمدم من نیز با آنحضرت پس پیش آمد آنحضرت را بچگان
يَمْسَحُ خَدَّيْ اَحَدِهِمْ وَاحِدًا وَّاحِدًا وَّاَمَّا اَنَا فَمَسَحَ خَدِّيْ
پس گشت آنحضرت که می مالید دست مبارک رخسارہای یکے یکے را ولیکن من مسح کرد آنحضرت رخسار مرا
فَوَجَدْتُ لِيَدِهٖ بَرْدًا اَوْ رِيْحًا كَاَنَّمَا اَخْرَجَهَا مِنْ جُوْنَةِ
پس یافتم من مر دست مبارک او را سردی یا بوے گویا که بیرون آورد آنحضرت دست را از
عَطَّارٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ اَبِيْ طَالِبٍ رضـ قَالَ كَانَ
طبلۂ عطار رواه مسلم روایت ست از علی بن ابی طالب رضـ گفت بود
رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ بِالطَّوِيْلِ وَلَا بِالْقَصِيْرِ
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نیست دراز قد و نہ کوتاہ
ضَخْمَ الرَّاْسِ وَاللِّحْيَةِ شَثْنَ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ مُشْرَبًا حُمْرَةً
بلکہ میانہ بود وسطبر سر مبارک وریش مبارک و پر گوشت کفہاے دست و پاہا آمیختہ بسرخی
ضَخْمَ الْكَرَادِيْسِ طَوِيْلَ الْمَسْرُبَةِ اِذَا مَشٰى تَكَفَّاَ تَكَفُّؤًا
سطبر بندہای استخوان دراز مویہا که درمیان سینۂ شریف بود چون میرفت آنحضرت میل میکرد میلی
كَاَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ لَمْ اَرَ قَبْلَهٗ وَلَا بَعْدَهٗ مِثْلَهٗ صَلَّى اللّٰهُ
گویا که فرود می آید از بلند به پست نه دیدم پیش آنحضرت نه بعد آن مانند آنحضرت صلی اللہ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ رضـ كَانَ اِذَا وَصَفَ
علیہ وسلم روایت کرد این حدیث را ترمذی واز علی رضـ نیز مرویست که بود علی رضـ چون وصف میکرد

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمْ يَكُنْ بِالطَّوِيلِ الْمُمَّغِطِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را میگفت نبود آنحضرت طویل زیادہ و نبود

وَلَا بِالْقَصِيرِ الْمُتَرَدِّدِ وَكَانَ رَبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ وَلَمْ يَكُنْ

بسیار کوتاہ وبود میانہ بالا از مردم و نبود آنحضرت

بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ وَلَا بِالسَّبْطِ كَانَ جَعْدًا رَجِلًا وَلَمْ يَكُنْ بِالْمُطَهَّمِ وَلَا بِالْمُكَلْثَمِ

جعد قطط و نہ سبط وبود جعد میانہ موے و نبود آنحضرت پر گوشت رخسارہ و نبود

وَكَانَ فِي الْوَجْهِ تَدْوِيرٌ أَبْيَضُ مُشْرَبٌ أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ جَلِيلُ الْمُشَاشِ

و بود در روے شریف تدویرے نہ بافراط سفید مخلوط بسرخی نہایت سیاہ چشمان دراز و بسیار مژگان بزرگ و سطبر سر

وَالْكَتَدِ أَجْرَدُ ذُو مَسْرُبَةٍ شَثْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ إِذَا مَشَى

استخوانہا و بزرگ کتد بیموے خداوند خط دراز موے کہ از سینہ تا ناف بود سطبر و پر گوشت کفہا و دست

يَتَقَلَّعُ كَأَنَّمَا يَمْشِي فِي صَبَبٍ وَإِذَا الْتَفَتَ الْتَفَتَ مَعًا بَيْنَ

بر میکشد پا یہا را کہ گویا کہ فرود می آید از جاے بلند بہ پست چون روے میگردانید چپ و راست

كَتِفَيْهِ خَاتَمُ النُّبُوَّةِ وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ أَجْوَدُ النَّاسِ

و میانہ دو شانہ مہر نبوت بود و ختم کنندۂ پیغمبران بود سخی ترین مردم بود

صَدْرًا وَأَصْدَقُ النَّاسِ لَهْجَةً وَأَلْيَنُهُمْ عَرِيكَةً وَ

از روے سینہ و راست ترین مردم از روے زبان و نرم ترین مردم بود از روے طبیعت

أَكْرَمُهُمْ عَشِيرَةً مَنْ رَآهُ بَدِيهَةً هَابَهُ وَمَنْ خَالَطَهُ

و بزرگترین مردم بود از روے قبیلہ کسیکہ میدید آنحضرت را یکبار یک میرسید او را ہیبت و کسیکہ اختلاط میکرد آنحضرت

مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ يَقُولُ نَاعِتُهُ لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ

و صحبت میداشت دوست میداشت او را میگوید وصف کنندہ آنحضرت را کہ ندیدم و نمیدانم پیش از وی

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ

روایت کرد آن را ترمذی و روایت از جابر رضی اللہ عنہ کہ آنحضرت

(margin note:) ع محل اجتماع شانہا یعنی میان دو شانہ کہ آن را کاہل گویند

صلى الله عليه وسلم لم يسلك طريقا فيتبعه احد الا عرف

صلی الله علیه وسلم نمیرفت راهے پس پے روی میکرد او را کسی مگر آنکه میشناخت آنکس که آنحضرت

انه قد سلكه من طيب عرقه او قال من ريح عرقه رواه الدارمي

بتحقیق رفته است این راه از خوشبوی عرق آنحضرت یا گفت راوی بجای من طیب عرقه لفظ من ریح عرقه

وعن ابي عبيدة بن محمد بن عمار بن ياسر قال قلت للربيع

و روایت است از ابو عبیده بن محمد بن عمار بن یاسر تابعی که وی گفت که گفتم مر ربیع

بنت معوذ بن عفراء صفي لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم

بنت معوذ بن عفرا را که صحابیه است صفت کن برای ما آنحضرت را صلی الله علیه وسلم

قالت يا بني لو رايته رايت الشمس طالعة رواه الدارمي

گفت ربیع در وصف جمال آنحضرت ای پسرک من اگر میدیدی آنحضرت را دیدی می آفتاب بر آمده

وعن جابر بن سمرة رضـ قال رايت النبي صلى الله عليه وسلم

و از جابر بن سمره رضـ مرویست گفت دیدم من آنحضرت صلی الله علیه وسلم را

في ليلة اضحيان فجعلت انظر الى رسول الله صلى الله عليه

در شب روشن که در وی مهتاب بود و غبار نباشد پس گشتم گاهی که نگاه میکنم بسوی جمال آنحضرت صلی الله علیه

وسلم والى القمر وعليه حلة حمراء فاذا هو احسن عندي

وسلم و گاهی می بینم بسوی ماه و بالای آنحضرت حله سرخ بود پس ناگاه آنحضرت نیکوترین و روشن تر بود نزد من

من القمر رواه الترمذي والدارمي وعن ابي هريرة رضـ قال

از ماه رواه ترمذی و دارمی و از ابو هریره رضـ مرویست گفت

ما رايت شيئا احسن من رسول الله صلى الله عليه وسلم كان

ندیدم من هیچ چیز را نیکوتر از آنحضرت صلی الله علیه وسلم گویا

الشمس تجري في وجهه وما رايت احدا اسرع في مشيه في

آفتاب روان میرفت در روی مبارک وی ندیدم من هیچ یکی را تیزتر در راه رفتن از

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَاَنَّمَا الْاَرْضُ تُطْوٰى لَهٗ وَاِنَّا

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گویا کہ زمین پیچیدہ میشد برای آنحضرت و بدرستیکہ ما

لَنُجْهِدُ اَنْفُسَنَا وَاِنَّهٗ لَغَيْرُ مُكْتَرِثٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

در مشقت می انداختیم ذاتہای خود را و آنحضرت بے تعب بطور خود میرفت رواہ ترمذی واز

جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رض قَالَ كَانَ فِيْ سَاقَيْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

جابر بن سمرہ رض مرویست گفت جابر بود در ساقہای آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ حُمُوْشَةٌ وَكَانَ لَا يَضْحَكُ اِلَّا تَبَسُّمًا وَكُنْتُ اِذَا نَظَرْتُ

وسلم یک نوع باریکے و بود کہ خندہ نمیکرد مگر بطریق تبسم و بودم من وقتیکہ نگاہ میکردم

اِلَيْهِ قُلْتُ اَكْحَلُ الْعَيْنَيْنِ وَلَيْسَ بِاَكْحَلَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بسوے آنحضرت گفتم سرمہ کنندہ چشمہاست وحال آنکہ نبود سرمہ کردہ رواہ ترمذی

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابن عباس رض مرویست گفت بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَفْلَجَ الثَّنِيَّتَيْنِ اِذَا تَكَلَّمَ رُئِيَ كَالنُّوْرِ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ ثَنَايَاهُ رَوَاهُ

کشادہ دو دندان پیش چون سخن میکرد آنحضرت دیدہ میشد مانند نور کہ بیرون می آمد از دندانہای پیش وی

الدَّارِمِيُّ وَعَنْ كَعْبِ ابْنِ مَالِكٍ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

دارمی واز کعب بن مالک رض مرویست گفت کعب بود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِذَا سُرَّ اسْتَنَارَ وَجْهُهٗ حَتّٰى كَاَنَّ وَجْهَهٗ قِطْعَةُ قَمَرٍ وَكُنَّا نَعْرِفُ ذٰلِكَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

وسلم وقتیکہ خوشحال میشد روشن میشد روے مبارک تا آنکہ گویا روے مبارک وی پارۂ از ماہ است و بودیم ما کہ میشناختیم آنحضرت

بَابٌ فِيْ اَخْلَاقِهٖ وَشَمَائِلِهٖ

باب در اخلاق آنحضرت از مہربانی و مروّت و شجاعت و تواضع و رحمت و حیا و جز آن

عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ خَدَمْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ

از انس رض مرویست کہ گفت خدمت کردم آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم را دہ

سِنِيْنَ فَمَا قَالَ لِيْ اُفٍّ وَلَا لِمَ صَنَعْتَ وَلَا اَلَّا صَنَعْتَ مُتَّفَقٌ

سال پس نگفت مرا آنحضرت ؐ اُف ونگفت آنحضرت چرا کردی این کار ونگفت چرا نکردی این کار را متفق

عَلَيْهِ وَعَنْهُ قَالَ كُنْتُ اَمْشِيْ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

علیه وهم از وے مرویست گفت بودم میرفتم همراه آنحضرت صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ بُرْدٌ نَجْرَانِيٌّ غَلِيْظُ الْحَاشِيَةِ فَاَدْرَكَهُ

علیه وسلم وبر آنحضرت چادرے بود منسوب بنجران که موضع است درشت وستبر بود کناره او پس

اَعْرَابِيٌّ فَجَبَذَهُ بِرِدَائِهِ جَبْذَةً شَدِيْدَةً وَرَجَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

بادیه نشینے پس کشید آنحضرت را بچادرش کشیدنے سخت وباز گشت آنحضرت صلے الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ نَحْرِ الْاَعْرَابِيِّ حَتّٰى نَظَرْتُ اِلٰى صَفْحَةِ عَاتِقِ رَسُوْلِ اللّٰهِ

علیه وسلم در پیش آن اعرابی یعنے چنان بزور بکشید تا آنکه نگاه کردم من بکرانه گردن پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اَثَّرَتْ بِهَا حَاشِيَةُ الْبُرْدِ مِنْ شِدَّةِ

صلے الله علیه وسلم بتحقیق تاثیر کرده بود بصفحهٔ عاتق آنحضرت کناره چادر از جهت سختی

جَبْذَتِهٖ ثُمَّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ مُرْ لِيْ مِنْ مَّالِ اللّٰهِ الَّذِيْ عِنْدَكَ

کشیدن اعرابی پستر گفت اعرابی ای محمد امر کن مرا که بدهند مرا از مال خدا که نزدیک تو است

فَالْتَفَتَ اِلَيْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ ضَحِكَ

پس نگریست بسوے آن اعرابی پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم پستر خنده کرد

ثُمَّ اَمَرَ لَهٗ بِعَطَاءٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رضـ قَالَ مَا سُئِلَ

آنحضرت پستر امر کرد براے وے بخشش متفق علیه واز جابرؓ مرویست گفت جابر رضـ سوال کرده

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا قَطُّ فَقَالَ لَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

آنحضرت صلے الله علیه وسلم چیزے هرگز پس گفته باشد کلمه لا یعنے نه متفق علیه

وَعَنْ اَنَسٍ رضـ اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز انس رضـ مرویست که مردے سوال کرد آنحضرت را صلے الله علیه وسلم

غَنَمًا بَیْنَ جَبَلَیْنِ فَاَعْطَاهُ اِیَّاهُ فَاَتٰی قَوْمَهٗ فَقَالَ اَیْ قَوْمِ اَسْلِمُوْا

گوسپندان میان دو کوه پس دادی آنحضرت او را ہمہ گوسپندان پس آمد آن مرد بقوم خود در ایس گفت ای قوم مسلمان شوید

فَوَاللّٰهِ اِنَّ مُحَمَّدًا لَیُعْطِیْ عَطَاءً مَا یَخَافُ الْفَقْرَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

پس بخدا سوگند بدرستیکه محمد ہر آئینہ می بخشد بخششی را و نمی ترسد فقر را روا ه مسلم

وَعَنْ جُبَیْرِ بْنِ مُطْعِمٍ بَیْنَمَا هُوَ یَسِیْرُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ

و از جبیر بن مطعم در اثناے آنکہ وے سیر میکرد با پیغمبر خدا

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَقْفَلَهٗ مِنْ حُنَیْنٍ فَعَلِقَتِ الْاَعْرَابُ

صلے اللہ علیہ وسلم در وقت بازگشتن از حنین کہ بعد از فتح مکہ واقع شدہ بود پس چسپیدند بادیہ نشینان عرب

یَسْاَلُوْنَهٗ حَتّٰی یَضْطَرُّوْهُ اِلٰی سَمُرَةٍ فَخَطِفَتْ رِدَاءَهٗ فَوَقَفَ

در حالیکہ سوال میکردند از آنحضرت اموال را از غنایم تا آنکہ مضطر و بیچارہ ساختند آنحضرت بسوی درخت خاردار

النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَعْطُوْنِیْ رِدَائِیْ لَوْ کَانَ لِیْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس فرمود بدہید مرا ردائے مرا اگر بود مرا

عَدَدُ هٰذِهِ الْعِضَاهِ نَعَمٌ لَقَسَمْتُهٗ بَیْنَکُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوْنِیْ

بشمار این درختان چار پایہ ہر آئینہ بخشش میکردم آنرا میان شما پس ترمی یافتید شما مرا

بَخِیْلًا وَّلَا کَذُوْبًا وَّلَا جَبَانًا رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ وَعَنْ اَنَسٍ

بخیل کہ ندہم آنرا و نہ دروغ گوے کہ وعدہ کنم و نرسانم و نہ بزدل ترسندہ در دادن از فقر رواہ بخاری و از انس

قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِذَا صَلَّی الْغَدَاةَ

مرویست گفت بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چون میگذارد آنحضرت نماز بامداد

جَاءَ خَدَمُ الْمَدِیْنَةِ بِاٰنِیَتِهِمْ فِیْهَا الْمَاءُ فَمَا یَاْتُوْنَ بِاِنَاءٍ اِلَّا غَمَسَ

در می آوردند خادمان اہل مدینہ آوندہای خود را کہ دران آب بود پس نمی آوردند ہیچ آوند

یَدَهٗ فِیْهَا فَرُبَّمَا جَاءُوْهُ بِالْغَدَاةِ الْبَارِدَةِ فَیَغْمِسُ یَدَهٗ فِیْهَا

آنحضرت دست خود را در آن آوندہا پس بسا کہ می آمدند آنحضرت را نماز در بامداد سرد پس فرو می برد دست خود را دران آوندہا

ای سمرہ: سیمر بود آن درخت ... کہ ردای مبارک او را کشیدہ ... آنحضرت پس توقف کرد ... آن را ... اشعۃ اللمعات

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ قَالَ كَانَتْ أَمَةٌ مِنْ إِمَاءِ أَهْلِ الْمَدِيْنَةِ

روا ہ مسلم وہم از انس رضہ مرویست گفت می بود کنیزے از کنیزان اہل مدینہ

تَأْخُذُ بِيَدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَنْطَلِقُ بِهٖ حَيْثُ

کہ میگرفت دست مبارک آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم پس می برد آنحضرتؐ ہر جا کہ

شَاءَتْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ قَالَ إِنَّ امْرَأَةً كَانَتْ فِيْ

میخواست روایت کرد ایں حدیث را بخاری وہم از انس رضا مرویست گفت کہ زنے بود کہ در

عَقْلِهَا شَيْءٌ فَقَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللهِ إِنَّ لِيْ إِلَيْكَ حَاجَةً فَقَالَ

خرد وی چیزے از نقصان بود پس گفت آن زن ای پیغمبر خدا بدرستیکہ ہست مرا بتو حاجت پس گفت آنحضرت

يَا أُمَّ فُلَانٍ اُنْظُرِيْ أَيَّ السِّكَكِ شِئْتِ حَتّٰى أَقْضِيَ لَكِ حَاجَتَكِ

ای ام فلان ببین ہر کدام از کوچہا کہ میخواہی تا آنکہ ادا کنم برائے تو حاجت ترا

فَخَلَا مَعَهَا فِيْ بَعْضِ الطُّرُقِ حَتّٰى فَرَغَتْ مِنْ حَاجَتِهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

پس تنہا شد آنحضرت با آن زن در بعضے راہہا تا آنکہ فارغ شد آن زن از حاجت خود روایت کرد این

وَعَنْهُ قَالَ لَمْ يَكُنْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاحِشًا

وہم از انس رضا مرویست گفت نبود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فحش گوینده

وَلَا لَعَّانًا وَلَا سَبَّابًا كَانَ يَقُوْلُ عِنْدَ الْمَعْتَبَةِ مَا لَهٗ تَرِبَ جَبِيْنُهٗ

ونہ بود آنحضرت لعن کنندہ کسے را ونہ چیزے را ونہ بود آنحضرت از دشنام کنندگان بود کہ میگفت نزد خشم بند

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رضه قَالَ كَانَ النَّبِيُّ

روا ہ البخاری و از ابی سعید خدری رضا مرویست گفت بود آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَشَدَّ حَيَاءً مِنَ الْعَذْرَاءِ فِيْ خِدْرِهَا

صلے اللہ علیہ وسلم سخت تر از روے حیا و شرمناکی از بکرکہ در پردۂ خود باشد

فَإِذَا رَاٰى شَيْئًا يَكْرَهُهٗ عَرَفْنَاهُ فِيْ وَجْهِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

پس چون میدید آنحضرت چیزیرا ناخوش میداشت می شناختیم آنرا در روئے مبارک وی اگرچہ از شرم چیزی

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
واز عایشہ رضہ مرویست گفت عایشہ ندیدم من آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم
مُسْتَجْمِعًا قَطُّ ضَاحِكًا حَتّٰى أَرٰى مِنْهُ لَهَوَاتِهٖ وَإِنَّمَا كَانَ
مجتمع شوندہ ہرگز در حالت خندہ تا آنکہ ببینم از ان حضرت کام او را و نبود آنحضرت مگر آنکہ
يَتَبَسَّمُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهَا قَالَتْ إِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
تبسم میکرد رواہ بخاری و ہم از عایشہ رضہ مرویست کہ نبود آنحضرت صلی اللہ علیہ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَكُنْ يَسْرُدُ الْحَدِيْثَ كَسَرْدِكُمْ كَانَ يُحَدِّثُ
علیہ وسلم کہ پیاپے سیگفت سخن را درپے یکدیگر چنانکہ ملتبس میگردد شنوندہ مثل پیاپے گفتن شما بود
حَدِيْثًا لَوْ عَدَّهُ الْعَادُّ لَأَحْصَاهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ الْأَسْوَدِ
کہ میگفت سخن را جدا جدا کہ اگر شمرد آنرا شمرندہ ہر آئینہ می شمرد آنرا متفق علیہ واز اسود مرویست
قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ رض مَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
گفت اسود پرسیدم عایشہ رضہ را کہ چہ چیز بود کہ میکرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
يَصْنَعُ فِيْ بَيْتِهٖ قَالَتْ كَانَ يَكُوْنُ فِيْ مِهْنَةِ أَهْلِهٖ تَعْنِيْ خِدْمَةَ
درون خانہ گفت عایشہ کہ مے بود آنحضرت در خدمت اہل خانہ خود
أَهْلِهٖ فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلٰوةُ خَرَجَ إِلَى الصَّلٰوةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ
پس چون حاضر میشد وقت نماز بیرون آمد برائے نماز رواہ بخاری
وَعَنْهَا قَالَتْ مَا ضَرَبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وہم از عایشہ صدیقہ رضہ مرویست نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
شَيْئًا قَطُّ بِيَدِهٖ وَلَا امْرَأَةً وَلَا خَادِمًا إِلَّا أَنْ يُّجَاهِدَ فِيْ
چیزی را ہرگز بدست خود نہ زن را و نہ خادم را مگر آنکہ کارزار میکرد در
سَبِيْلِ اللّٰهِ وَمَا نِيْلَ مِنْهُ شَيْءٌ قَطُّ فَيَنْتَقِمَ مِنْ صَاحِبِهٖ
راہ خدا و یافتہ نشد از آنحضرت چیزے ہرگز پس انتقام کشید از صاحب خود

ف ۱ لہوات جمع لہات بفتح اللام گوشت پارہ آویختہ کہ در حلق در نہایت دہان است ۱۲
ف ۲ اشعۃ اللمعات ... و دیگران ضبط آن ... ۱۲

إِلَّا أَنْ يُنْتَهَكَ شَيْءٌ مِنْ مَحَارِمِ اللّٰهِ فَيَنْتَقِمُ لِلّٰهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

مگر آنکه غلبه کرده شود و دور کرده شود چیزے از محارم خدا پس انتقام میکشید از برائے خدا روایت کرد اورا مسلم

وَعَنْ أَنَسٍ رضـ قَالَ خَدَمْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز انس رضـ گفت انس خدمت کردم من آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را

وَأَنَا ابْنُ ثَمَانِ سِنِينَ خَدَمْتُهُ عَشْرَ سِنِينَ فَمَا لَامَنِي

وحال آنکه من هشت ساله بودم خدمت کردم اورا ده سال پس نکوهش نکرد مرا

عَلَى شَيْءٍ قَطُّ أُتِيَ فِيهِ عَلَى يَدَيَّ فَإِنْ لَامَنِي لَائِمٌ مِنْ

بر هیچ چیزے هرگز که هلاک شد آن چیز بر دست من پس اگر می نکوهید مرا نکوهنده از

أَهْلِهِ قَالَ دَعُوهُ فَإِنَّهُ لَوْ قُضِيَ شَيْءٌ كَانَ هٰذَا لَفْظُ الْمَصَابِيحِ

اہل خانهٔ آنحضرت میفرمود بگذارید اورا زیراکه بدرستی شان اینست اگر قضا کرده شود چیزے

وَرَوَى الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ مَعَ تَغْيِيرٍ يَسِيرٍ وَعَنْ أَنَسٍ

وروایت کرده است بیهقی در شعب ایمان باندک تغییر وروایت است از انس رضـ

يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَانَ يَعُودُ الْمَرِيضَ

که وی خبر میداد از صفات واخلاق آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم باز پرس میکرد بیمار

وَيَتْبَعُ الْجَنَازَةَ وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْمَمْلُوكِ وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ لَقَدْ رَأَيْتُهُ

ومیرفت پس جنازه ومی پذیرفت دعوت غلام را وسوار میشد دراز گوش را از جهت تواضع دیدم

يَوْمَ خَيْبَرَ عَلَى حِمَارٍ خِطَامُهُ لِيفٌ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَيْهَقِيُّ

اورا روز غزوه خیبر سوار بود بر دراز گوش که ریسمان مهار آن از پوست خرما بود روایت کرد آنرا ابن ماجه

فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَعَنْ عَائِشَةَ رضـ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ

در شعب ایمان واز عایشه صدیقه رضـ مرویست گفت عایشه که بود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْصِفُ نَعْلَهُ وَيَخِيطُ ثَوْبَهُ وَيَعْمَلُ فِي

صلی اللہ علیہ وسلم که میدوخت نعل خود را ومیدوخت جامهٔ خود را وکار میکرد آنحضرت

بَبْيتِهٖ كَمَا يَعْمَلُ اَحَدُكُمْ فِيْ بَيْتِهٖ وَقَالَتْ كَانَ بَشَرًا مِنَ الْبَشَرِ

خانہ خود چنانکہ کار میکند یکے از شما در خانہ خود و گفت عایشہ رض بود آنحضرت آدمی زاد از آدمیان

يَفْلِيْ ثَوْبَهٗ وَيَحْلُبُ شَاتَهٗ وَيَخْدِمُ نَفْسَهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

میجست قمل جامہ خود را و مے دوشید شیر بز خود و خدمت میکرد ذات شریف خود را روا ہ ترمذی

وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا

و از انس رض مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بود آنحضرت چون

صَافَحَ الرَّجُلَ لَمْ يَنْزِعْ يَدَهٗ مِنْ يَدِهٖ حَتّٰى يَكُوْنَ هُوَ الَّذِيْ

مصافحہ میکرد مردے را نمیکشید دست خود را از دست آنمرد تا آنکہ بود آن مرد کہ

يَنْزِعُ يَدَهٗ وَلَا يَصْرِفُ وَجْهَهٗ عَنْ وَجْهِهٖ حَتّٰى يَكُوْنَ هُوَ الَّذِيْ

بے کشید دست خود را از دست آنحضرت و برنمیگردانید آنحضرت روی مبارک خود را از روی آنمرد تا آنکہ بود آنمرد

يَصْرِفُ وَجْهَهٗ وَلَمْ يُرَ مُقَدِّمًا رُكْبَتَيْهِ بَيْنَ يَدَيْ جَلِيْسٍ لَهٗ رَوَاهُ

میگردانید رو خود را از روی وے و دیدہ نشد آنحضرت پیش کنندہ زانوہای خود پیش ہمنشین بینے زانوہا را

همنشین نمیکرد چنانکہ متکبران و جباران کنند روا ہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ترمذی و ہم از وے مرویست کہ بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

كَانَ لَا يَدَّخِرُ شَيْئًا لِغَدٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رض

کہ نگاہ نمیداشت چیزے را برائے فردا روا ہ ترمذی و از جابر بن سمرہ رض مرویست

قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَوِيْلَ الصَّمْتِ رَوَاهُ

گفت جابر کہ بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ دراز بود خاموشی و تکلم نمی کرد مگر بنزد حاجت بیان کرد

فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ قَالَ مَا رَاَيْتُ

آنرا در شرح السنۃ و روایت ست از عبد اللہ بن حارث بن جزء گفت عبد اللہ ندیدم

اَحَدًا اَكْثَرَ تَبَسُّمًا مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

من ہیچ یکے را بیشتر از روی تبسم از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم رواہ ترمذی

وَعَنْ عَلِيٍّ رض أَنَّ يَهُوْدِيًّا كَانَ يُقَالُ لَهُ فُلَانٌ حَبْرٌ كَانَ لَهُ عَلَى

واز علی رض مرویست که یهودی بود گفته میشد مراورا که فلان حبر است بود مراورا بر

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَنَانِيْرُ فَتَقَاضَى النَّبِيَّ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم دینارہای دین پس تقاضا کرد آن یہودی

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ يَا يَهُوْدِيُّ مَا عِنْدِيْ مَا

از وی صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت آنحضرت مراورا ای یہودی نیست نزد من چیزے کہ

أُعْطِيْكَ قَالَ فَإِنِّيْ لَا أُفَارِقُكَ يَا مُحَمَّدُ حَتّٰى تُعْطِيَنِيْ فَقَالَ

بدہم ترا گفت یہودی پس بدرستیکہ من جدا نمیشوم از تو یا محمد تا آنکہ میدہی مرا پس فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذًا أَجْلِسُ مَعَكَ فَجَلَسَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مر یہودی را اکنون چون مفارقت نمیکنی می نشینم با تو نشست آنحضرت با آن یہودی

مَعَهُ فَصَلّٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ

گذارد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نماز ظہر و نماز عصر

وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ الْآخِرَةَ وَالْغَدَاةَ وَكَانَ أَصْحَابُ

و نماز مغرب را و نماز عشا و فجر نیز گذارد و بود اصحاب

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَهَدَّدُوْنَهُ وَيَتَوَعَّدُوْنَهُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میترسانیدند آن یہودی را و عہد میکردند کہ ترا

فَفَطِنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا الَّذِيْ يَصْنَعُوْنَ

چنین کنیم و چنان کنیم پس دریافت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم چیزیکہ میکردند صحابہ با یہودی

بِهِ فَقَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ يَهُوْدِيٌّ يَحْبِسُكَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از تہدید و وعید پس گفتند صحابہ یا رسول اللہ یہودی حبس کند ترا پس فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنَعَنِيْ رَبِّيْ أَنْ أَظْلِمَ مُعَاهِدًا وَغَيْرَهُ

صلے اللہ علیہ وسلم منع کردہ است مرا پروردگار من از نیکہ ظلم کنم ذمی را کہ عہد بستہ است و

فَلَمَّا تَرَحَّلَ النَّهَارُ قَالَ الْيَهُوْدِيُّ اَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ

پس ہنگامیکہ برآمد روز گفت یہودی اشہد ان لا الہ الا اللہ و اشہد

اَنَّكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَشَطْرُ مَالِيْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمَا وَاللّٰهِ مَا فَعَلْتُ

انک رسول اللہ و گفت نصف مال من در راہ خداست آگاہ باش قسم خدا کہ نکردم

بِكَ الَّذِيْ فَعَلْتُ بِكَ اِلَّا لِاَنْظُرَ اِلٰى نَعْتِكَ فِى التَّوْرٰىةِ مُحَمَّدُ

بتو آنچہ کردم ترا از درشتی و سختی مگر از برای آنکہ بینیم بسوے صفت تو کہ در تورات نوشتہ است کہ محمد

ابْنُ عَبْدِاللّٰهِ مَوْلِدُهٗ بِمَكَّةَ وَمُهَاجَرَتُهٗ بِطَيْبَةَ وَمُلْكُهٗ بِالشَّامِ

پسر عبداللہ ولادت وے بمکہ است و ہجرت وے بمدینہ است و ملک او شام ست

لَيْسَ بِفَظٍّ وَّلَا غَلِيْظٍ وَّلَا سَخَّابٍ فِى الْاَسْوَاقِ وَلَا مُتَزَيٍّ

نیست درشت خوے و درشت سخن و نہ فریاد کنندہ در بازارہا و نہ متصف

بِالْفُحْشِ وَلَا قَوْلِ الْخَنَا اَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّكَ

بفحش و نہ بگفتار بیہودہ گواہی میدہم اینکہ نیست خدا مگر خدا تعالی و گواہی میدہم باینکہ تو

رَسُوْلُ اللّٰهِ وَهٰذَا مَالِيْ فَاحْكُمْ فِيْهِ بِمَا اَرٰىكَ اللّٰهُ وَكَانَ

پیغمبر خدا ہستی و این مال من است پس حکم کن در وے بہ چیزیکہ بنماید ترا خدا تعالی و بود

الْيَهُوْدِيُّ كَثِيْرَ الْمَالِ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَنْ

آن یہودے بسیار مالدار رواہ بیہقی در دلائل النبوۃ و مرویست از

عَبْدِاللّٰهِ بْنِ اَبِيْ اَوْفٰى قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عبداللہ بن ابی اوفی رض گفت بود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و سلم

يُكْثِرُ الذِّكْرَ وَيُقِلُّ اللَّغْوَ وَيُطِيْلُ الصَّلٰوةَ وَيُقْصِرُ الْخُطْبَةَ وَلَا

بسیار میکرد ذکر خدا را و کم میکرد بیہودہ گفتن را و دراز میکرد نماز را و کوتاہ میخواند خطبہ را و انکار

يَاْنَفُ اَنْ يَّمْشِيَ مَعَ الْاَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِيْنِ فَيَقْضِيَ لَهُ الْحَاجَةَ

و تکبر نمیکرد کہ برود ہمراہ بیوہ و مسکین پس برآرد مراد او را حاجت

لغو: سخن بیہودہ ۱۲ اشعة اللمعات

رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَلِيٍّ رض أَنَّ أَبَا جَهْلٍ قَالَ لِلنَّبِيِّ

روایه نسائی و دارمی و از علی کرم الله وجهه مرویست که ابوجهل لعنة الله علیه

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّا لَا نُكَذِّبُكَ وَلٰكِنْ نُكَذِّبُ بِمَا جِئْتَ

بحضرت صلی الله علیه وسلم گفت که ما ترا دروغگو نمیدانیم ولکن تکذیب میکنیم چیزیرا که آورده تو آنرا از کتا

بِهٖ فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالٰى فِيهِمْ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلٰكِنَّ الظَّالِمِينَ

پس فرود فرستاد خدا تعالی این آیت را پس بدرستیکه کافران ترا تکذیب نمیکنند ولیکن این ظالمان

بِآيٰتِ اللهِ يَجْحَدُونَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ

بآیات خدا تکذیب میکنند روایه ترمذی و از عائشه صدیقه رض روایت است گفت عائشه

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَائِشَةُ لَوْ شِئْتُ لَسَارَتْ

که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم ای عائشه اگر من دنیا میخواهم از خدا هر آینه همراه میروند

مَعِيَ جِبَالُ الذَّهَبِ جَاءَنِي مَلَكٌ وَإِنَّ حُجْزَتَهُ لَتُسَاوِي الْكَعْبَةَ

با من کوههای زر آمد فرشته و بدرستی جای بند ازار وی هر آینه برابر بود کعبه را در بلندی

فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنْ شِئْتَ نَبِيًّا عَبْدًا

پس گفت آن فرشته که پروردگار تو میخواند بر تو سلام و میگوید اگر میخواهی باش پیغمبر بنده

وَإِنْ شِئْتَ نَبِيًّا مَلِكًا فَنَظَرْتُ إِلٰى جِبْرَئِيْلَ ع فَأَشَارَ إِلَيَّ

واگر میخواهی باش پیغمبر پادشاه پس نگاه کردم من بجانب جبرئیل پس اشارت کرد جبرئیل بسوی

أَنْ تَوَاضَعْ نَفْسَكَ وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض فَالْتَفَتَ رَسُولُ اللهِ

من که فروتنی نفس خود را و در روایت ابن عباس رض آمده پس برگشته نگریست پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلٰى جِبْرَئِيْلَ كَالْمُسْتَشِيرِ لَهُ فَأَشَارَ جِبْرَئِيْلُ بِيَدِهٖ

صلی الله علیه وسلم بسوی جبرئیل مانند مشورت کننده مر او را پس اشارت کرد جبرئیل بدست خود

أَنْ تَوَاضَعْ فَقُلْتُ نَبِيًّا عَبْدًا قَالَتْ فَكَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

که فروتنی خود را پس گفتم من میباشم پیغمبر بنده نه پادشاه گفت عائشه پس بود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ ذٰلِكَ لَا يَأْكُلُ مُتَّكِئًا يَقُوْلُ اٰكُلُ كَمَا يَاْكُلُ

علیه وسلم بعد ازان طعام نمیخورد تکیه زننده میفرمود که میخورم چنانکه میخورد

الْعَبْدُ وَاَجْلِسُ كَمَا يَجْلِسُ الْعَبْدُ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

بنده و مے نشینم چنانکه می نشیند بنده رواه فی شرح السنة و از

اَنَسٍ مَا مَسِسْتُ بِكَفٍّ اَلْيَنَ مِنْ كَفِّ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

انس رض گفت نسودم من هیچ کف دست نرم از کف آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا وَجَدْتُّ رَائِحَةً اَطْيَبَ مِنْ رَائِحَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ

علیه وسلم ونیافتم بوئے خوش بوئے تر از بوئی خوش آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَحِبْتُهٗ عَشْرَ سِنِيْنَ فَمَا قَالَ لِيْ لِشَيْءٍ

صلے اللہ علیه وسلم وصحبت داشتم با او ده سال پس نفرمود مرا من هیچ چیزیرا

لِمَ صَنَعْتَ كَذَا وَكَذَا اَوْ اَلَّا صَنَعْتَ كَذَا وَكَذَا جَامِعٌ كَبِيْرٌ

که چرا کردی تو چنین و چنین و نگفت که چرا نکردی تو چنین و چنان از جامع کبیر

وَعَنْهُ رض قَالَ صَحِبْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وهم از وی مرویست گفت صحبت داشتم من با آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم

عَشْرَ سِنِيْنَ وَشَمَمْتُ الْعِطْرَ كُلَّهٗ فَلَمْ اَشَمَّ نَكْهَةً اَطْيَبَ

ده سال و شمیدم عطر همه چیز پس نشمیدم بوی خوش آنچیز که خوشبوتر باشد

مِنْ نَكْهَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از خوشبوی آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم وبود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا لَقِيَهٗ اَحَدٌ مِّنْ اَصْحَابِهٖ فَقَامَ

صلے اللہ علیه وسلم چون ملاقات میکرد آنحضرت را یکے از یاران آنحضرت پس مے ایستاد

مَعَهٗ قَامَ مَعَهٗ فَلَمْ يَنْصَرِفْ حَتّٰى يَكُوْنَ الرَّجُلُ هُوَ الَّذِيْ

با آنحضرت می ایستاد آنحضرت با وے پس باز نمی گشت آنحضرت تا آنکه باشد آن مرد که

يَنْصَرِفُ عَنْهُ وَإِذَا لَقِيَهُ أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَتَنَاوَلَهُ بِيَدِهِ

که باز میگشت از آنحضرت و وقت یکه ملاقات میکرد آنحضرت را هیچ یکی از یاران آنحضرت پس میگرفت دست مبارک

نَاوَلَهَا إِيَّاهُ فَلَمْ يَنْزِعْ يَدَهُ مِنْهُ حَتّٰى يَكُوْنَ الرَّجُلُ هُوَ الَّذِيْ

میداد دست خود را پس نمی کشید دست خود را از وی تا آنکه نبود آن مرد که میکشید

يَنْزِعُهَا عَنْهُ ابْنُ سَعْدٍ وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ

و میگذاشت آنرا روایت کرده است آنرا ابن سعد و از انس رضی اللہ عنه مرویست گفت بودم

أَلْعَبُ مَعَ الصِّبْيَانِ فَمَرَّ عَلَيْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

من بازی میکردم با کودکان پس گذشت برما آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم

فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا صِبْيَانُ رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ

پس فرمود السلام علیکم ای کودکان رواه الدیلمی

بَابُ مَا كَانَ عَيْشُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

باب در بیان زندگانی کردن آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ مَا شَبِعَ آلُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از عائشه صدیقه رض مرویست سیر نشدند اهل بیت آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم

مِنْ خُبْزِ الشَّعِيْرِ يَوْمَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ حَتّٰى قُبِضَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از نان جو دو روز پیاپی تا آنکه رفت ازین عالم پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُمَرَ رض قَالَ دَخَلْتُ

علیه وسلم متفق علیه و از عمر رض مرویست گفت عمر رض در آمدم من

عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا هُوَ مُضْطَجِعٌ عَلٰى

بر آن حضرت صلی اللہ علیه وسلم پس ناگاه آنحضرت بر پهلو

رِمَالِ حَصِيْرٍ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ فِرَاشٌ قَدْ أَثَّرَ الرِّمَالُ بِجَنْبِهِ

خوابیده است بر بوریای بافته از برگ خرما در حالیکه نبود میان بدن مبارک و میان حصیر فراشی انگنده بتحقیق تاثیر

مُتَّكِئًا عَلٰى وِسَادَةٍ مِّنْ اَدَمٍ حَشْوُهَا لِيْفٌ فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

تکیہ زدہ بر بالین از چرم کہ پنبہ آن پوست خرما بود عمر رض میگوید گفتم یا رسول اللہ

اُدْعُ اللّٰهَ فَلْيُوَسِّعْ عَلٰى اُمَّتِكَ فَاِنَّ فَارِسَ وَالرُّوْمَ قَدْ وُسِّعَ عَلَيْهِمْ

دعا کن خدا را تا فراخ گرداند خدا تعالیٰ رزق را بر امت تو زیرا کہ قوم فارس در روم بتحقیق فراخی کردہ است برایشان

وَهُمْ لَا يَعْبُدُوْنَ اللّٰهَ فَقَالَ اَوَفِيْ هٰذَا اَنْتَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ

وحال آنکہ ایشان پرستش نمیکنند خدا را پس فرمود آنحضرت آیا طلب میکنی تو وسعت را در دنیا ای پسر خطاب

اُولٰٓئِكَ قَوْمٌ عُجِّلَتْ لَهُمْ طَيِّبَاتُهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِيْ رِوَايَةٍ

آنہا گروہے اند کہ شتاب دادہ شدہ است برای ایشان خوبیہاے ایشان در زندگانی دنیا و در دیگر روایتے

اَمَا تَرْضٰى اَنْ تَكُوْنَ لَهُمُ الدُّنْيَا وَلَنَا الْاٰخِرَةُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

آیا راضی نیستی کہ باشد مرایشان را دنیا و ما را آخرت متفق علیہ

وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّهٗ مَشٰى اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخُبْزِ

و از انس رض مرویست کہ وے برد نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نان جو

شَعِيْرٍ وَاِهَالَةٍ سَنِخَةٍ وَلَقَدْ رَهَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و پیہ گداختہ تغیر یافتہ و ہر آئینہ بتحقیق گرو نہاد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

دِرْعًا لَهٗ بِالْمَدِيْنَةِ عِنْدَ يَهُوْدِيٍّ وَاَخَذَ مِنْهُ شَعِيْرًا لِاَهْلِهٖ

زرہ خود را نزد یہودی در مدینہ و گرفت از ان چیزے جو از برائے اہل و عیال خود

وَلَقَدْ سَمِعْتُهٗ يَقُوْلُ مَا اَمْسٰى عِنْدَ اٰلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

راوی میگوید کہ شنیدم انس را گفت کہ میگفت آنحضرت شب نکرد نزد اہل بیت محمد صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ صَاعُ بُرٍّ وَّلَا صَاعُ حَبٍّ وَّاِنَّ عِنْدَهٗ تِسْعَ نِسْوَةٍ

وسلم پیمانہ گندم و نہ پیمانہ دانہ دیگر و حال آنکہ بتحقیق نزد آنحضرت نہ زن بود

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت کرد بخاری و از انس رض مرویست گفت فرمود رسول خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ اُخِفْتُ فِي اللّٰهِ وَمَا يُخَافُ اَحَدٌ وَلَقَدْ اُوْذِيْتُ

علیہ وسلم بتحقیق ترسانیدہ شدہ ام وحال آنکہ ترسانیدہ نشد ہیچ یکی بامن وہر آئینہ بتحقیق ایذا کردہ شدہ ام

فِي اللّٰهِ وَمَا يُؤْذٰى اَحَدٌ وَلَقَدْ اَتَتْ عَلَيَّ ثَلٰثُوْنَ مِنْ بَيْنِ لَيْلَةٍ

در دین خدا و ایذا کردہ نشد ہیچ یکے و بتحقیق آمد بر من سی شب

وَيَوْمٍ وَمَا لِيْ وَلِبِلَالٍ طَعَامٌ يَاْكُلُهٗ ذُوْكَبِدٍ اِلَّا شَيْءٌ يُوَارِيْهِ

و روز متوالی وحال آنکہ نیست و نبود مرا و مر بلال را خوردنے کہ بخورد آنرا جگر داری یعنے حیوانے مگر چیزے

اِبْطُ بِلَالٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ مَعْنٰى هٰذَا الْحَدِيْثِ

کہ پنہان میگرداند آنرا بغل بلال روایت کرد ترمذی و گفت ترمذی و مصداق این حدیث

حِيْنَ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَارِبًا مِّنْ مَّكَّةَ

در ہنگامے بود کہ بیرون آمد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گریزندہ از مکہ

وَمَعَهٗ بِلَالٌ اِنَّمَا كَانَ مَعَ بِلَالٍ مِّنَ الطَّعَامِ مَا يَحْمِلُهٗ تَحْتَ

و بود با آنحضرت بلال نبود ہمراہ بلال از جنس خوردنے مگر آن قدر کہ بر میداشت در زیر

اِبْطِهٖ وَعَنْ اَبِيْ طَلْحَةَ رضـ قَالَ شَكَوْنَا اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بغل خود واز ابو طلحہ رضـ گفت شکایت کردیم ما بسوے آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجُوْعَ فَرَفَعْنَا عَنْ بُطُوْنِنَا عَنْ حَجَرٍ حَجَرٍ فَرَفَعَ

علیہ وسلم گرسنگی را پس برداشتیم وکشادیم از شکمہای خود سنگ یعنی ہر کدام سنگے از سینہ خود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَطْنِهٖ عَنْ حَجَرَيْنِ رَوَاهُ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم از سینہ خود دو سنگ روایت کرد

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ كَانَ

این حدیث را ترمذی واز عائشہ رضـ روایت است گفت کہ بود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهٗ مِنَ الدُّنْيَا ثَلٰثَةٌ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ خوش می آمد او را از دنیا سہ چیز

قلیل حقیر ۱۲

[illegible] ۱۲

اَلطَّعَامُ وَالنِّسَاءُ وَالطِّيْبُ فَاَصَابَ اثْنَيْنِ وَلَمْ يُصِبْ وَاحِدًا

یعنی خوردنی و زنان و بوی خوش، پس یافت آنحضرت دو چیز را و نیافت یک چیز را

اَصَابَ النِّسَاءَ وَالطِّيْبَ وَلَمْ يُصِبِ الطَّعَامَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ

یافت زنان را و بوی خوش را و نیافت خوردنی را روایت کرد آنرا احمد و از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُغَفَّلٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ

عبد اللہ بن مغفل مرویست گفت عبد اللہ که آمد مردے بسوے آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنِّيْ اُحِبُّكَ فَقَالَ اُنْظُرْ مَا تَقُوْلُ

صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت آن مرد آنحضرت را بدرستی من دوست میدارم ترا پس فرمود آنحضرت بنگر

فَقَالَ وَاللّٰهِ اِنِّيْ لَاُحِبُّكَ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ قَالَ اِنْ كُنْتَ صَادِقًا

که چه میگوئی پس گفت آن مرد بخدا سوگند بدرستی من دوست میدارم ترا سه کرت گفت این سخن را فرمود آنحضرت اگر هستی تو ای مرد

فَاَعِدَّ لِلْفَقْرِ تِجْفَافًا فَاِنَّ الْفَقْرَ اَسْرَعُ اِلٰى مَنْ يُّحِبُّنِيْ مِنَ السَّيْلِ

در این دعوی صادق پس آماده کن برای فقر برگستوان وجه سر آئینه فقر شتاب ترسنده است بسوی کسیکه که دوست میدارد مرا از

اِلٰى مُنْتَهَاهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى

بجائے که نهایت رسیدن واست رواه ترمذی و از انس رضی اللہ تعالے عنه

عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُمَّ اَحْيِنِيْ

که آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم فرمود خداوندا زنده دار مرا

مِسْكِيْنًا وَاَمِتْنِيْ مِسْكِيْنًا وَاحْشُرْنِيْ فِيْ زُمْرَةِ الْمَسَاكِيْنِ

مسکین و بمیران مرا مسکین و برانگیز مرا در گروه مسکینان

فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا لِمَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پس پرسید عائشه صدیقه رضی اللہ تعالی عنها برای چه مطلبی یا رسول اللہ صلے اللہ

عَلَيْكَ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّهُمْ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ قَبْلَ اَغْنِيَائِهِمْ

علیک وسلم این را فرمود در جواب عائشه رض زیرا که ایشان یعنی فقرا و مساکین میدرایند بهشت پیش از

۱ تجفاف بکسر تا [illegible] چیزی که پوشند اسپان را سلاح که بپوشند [illegible] تا از زخم [illegible] ۱۲ اشعة اللمعات

بِأَرْبَعِيْنَ خَرِيْفًا يَا عَائِشَةُ لَا تَرُدِّيْ الْمِسْكِيْنَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ

بچہل سال ای عائشہ برمگردان مسکین را چیزے نا دادہ اگرچہ بہ نیمۂ خرما باشد

يَا عَائِشَةُ أَحِبِّي الْمَسَاكِيْنَ وَقَرِّبِيْهِمْ فَإِنَّ اللهَ يُقَرِّبُكِ يَوْمَ

ای عائشہ دوست دار ہمہ مسکینان را و نزدیک گردان بخود آنہا را زیرا کہ خدای تعالیٰ نزدیک گرداند ترا بخود روز

الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ شُعَبِ الْإِيْمَانِ وَعَنْ

قیامت روایت کرد این حدیث را ترمذی و بیہقی در شعب ایمان واز

ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

ابن عباس رضی اللہ عنہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ وَ

وسلم نگریستم در بہشت پس دیدم بیشتر اہل آن را فقرا و

اطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

نگریستم در آتش دوزخ پس دیدم بیشتر اہل آن از زنان متفق علیہ

وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ يَأْتِيْ عَلَيْنَا الشَّهْرُ

واز عائشہ رضی مرویست گفت عائشہ رضی بود حال دستان ما اہل بیت پیغمبر خدا کہ می آمد بر ما

مَا نُوْقِدُ فِيْهِ نَارًا إِنَّمَا هُوَ التَّمْرُ وَالْمَاءُ إِلَّا أَنْ يُّؤْتٰى

و میگذشت ماہ تمام کہ نمی افروختیم دراں ماہ آتشے کہ بدان پختہ بنمائیم از طعام گفت نبود طعام ما مگر خرما و آب مگر آنکہ آوردہ

بِاللُّحَيْمِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهَا رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ مَا شَبِعَ آلُ

گوشت پارہ متفق علیہ و ہم از عائشہ صدیقہ رضی آمدہ کہ گفت سیر نشد اہل بیت

مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَيْنِ مِنْ خُبْزِ الْبُرِّ إِلَّا وَأَحَدُهُمَا

محمد صلی اللہ علیہ وسلم دو روز از نان گندم مگر آنکہ و یکے ازاں

تَمْرٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهَا قَالَتْ تُوُفِّيَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ

دو روز طعام ایشان تمر بود و روز دیگر نان متفق علیہ است و ہم از عائشہ صدیقہ رضی مرویست کہ وفات یافت پیغمبر خدا

علم ۱۲ التجرا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا شَبِعْنَا مِنَ الْأَسْوَدَيْنِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ

علیہ وسلم و سیر نشدیم ما از دو سیاہ کہ مراد ازان خرما و آب ست متفق علیہ ست۔ و روایت است

النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ وَشَرَابٍ

از نعمان بن بشیر رضی اللہ عنہ گفت یعنی با یاران خود آیا نیستید شما در خوردن و نوشیدن

مَا شِئْتُمْ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا يَجِدُ

ہر چہ میخواہید ہر آئینہ بتحقیق دیدم پیغمبر شما را صلے اللہ علیہ وسلم و حال آنکہ

مِنَ الدَّقَلِ مَا يَمْلَأُ بَطْنَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ الْأَحَادِيثُ الْأَرْبَعَةُ

نمی یافت از خرماے ردی خشک آنقدر کہ پر کند شکم مبارک او را دسیری بخشد روایت کرد اینرا مسلم این چہار حدیث

فِي بَابِ الْأَطْعِمَةِ لِلْمِشْكٰوةِ

در باب اطعمہ مشکات شریف ست

بَابُ الْبَعْثِ وَبَدْءِ الْوَحْيِ

باب در بیان بعثت و ابتدای نزول وحی

لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ

ہر آئینہ نعمت فراوان داد خدا بمومنان آنگاہ کہ فرستاد درمیان ایشان پیغمبرے از

أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ

قوم ایشان میخواند بر ایشان آیتہاے خود و پاک میسازد ایشانرا و می آموزد ایشان را

الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ

کتاب و حکمت و ہر آئینہ ایشان بودند پیش ازین در گمراہی

مُّبِينٍ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللّٰهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ

ظاہر و نشاید مر آدمی را کہ سخن گوید باِن خدا مگر وحی یا از

وَّرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ

پس پردہ یا فرستد فرستادہ را پس وحی کند بدستوری او آنچہ خواہد

إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ۝ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا

هر آینه او برتر ست حکم کننده و همچنین وحی فرستادیم بسوے تو قرآن از فرمان ما

مَا كُنتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ

نبودی که دریابی چیست قرآن و نه ایمان ولیکن گردانیدیم

نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا ۚ وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ

او را روشنی راه نمائیم بدان هر کرا خواهیم از بندگان خویش و بدرستی تو هر آئینه راه مینمائی بسوی راه

مُّسْتَقِيمٍ ۝ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ

راست و همچنین وحی کردیم بسوے تو قرآنے تازی تا بیم کنی اہل مکه را

وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ

و هر که گرداگرد او ینه و بیم کنی از روز جمع نیست شک درآن گروهے در بهشت و گروهے

فِي السَّعِيرِ ۝ وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

در دوزخ روایت ست از عائشه رضه گفت نخست چیزیکه آغاز کرده شد بآنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ فِي النَّوْمِ فَكَانَ لَا يَرَىٰ

علیه وسلم از وحی دیدن راست بود در خواب پس بود آنحضرت که نمیدید

رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ وَكَانَ

هیچ خوابے مگر آنکه می آید تاویل آن خواب مانند سفیده دم صبح پس ترا دوست گردانیده شد بسوی آنحضرت

يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ فَيَتَحَنَّثُ فِيهِ وَهُوَ التَّعَبُّدُ اللَّيَالِيَ ذَوَاتِ الْعَدَدِ

آنحضرت که خلوت میداشت در غار کوه حرا پس عبادت میکرد دران غار و عبادت میکرد شبهای معدود

قَبْلَ أَنْ يَنْزِعَ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَيَتَزَوَّدُ لِذَٰلِكَ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَىٰ خَدِيجَةَ

پیش از آنکه باز گردد بسوی اہل خانه خود و توشه بر میداشت برای آن پس تر باز می آمد بسوے خدیجه رض

فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا حَتَّىٰ جَاءَهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ فَجَاءَهُ الْمَلَكُ

پس توشه بر میداشت برای مانند آن لیالی تا آنکه آمد حق یعنی وحی و حال آنکه آنحضرت در غار بود پس آمد آنحضرت را فرشته

ع ۵ جزء ۲۵ ربع ۶
ع ۵ تمت ...
الفقاد في ...
...

فَقَالَ اقْرَأْ فَقَالَ فَقُلْتُ مَا اَنَا بِقَارِئٍ قَالَ فَاَخَذَنِي فَغَطَّنِي

پس گفت فرشته بخوان پس گفتم نیستم من خواننده و نمی توانم خواند پس گفت آنحضرت پس گرفت آن فرشته مرا پس فراہم آورد و بفشرد

حَتّٰى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدُ ثُمَّ اَرْسَلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ فَقُلْتُ مَا اَنَا بِقَارِئٍ

تا آنکه رسید جبرئیل از من غایت وسع و طاقت را بستر را کرد مرا جبرئیل پس گفت بخوان پس گفتم نی توانم خواند

فَاَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتّٰى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدُ ثُمَّ اَرْسَلَنِي فَقَالَ

پس گرفت مرا بار دوم پس بفشرد تا آنکه رسید مرا جبرئیل از من غایت وسع را پس بستر را کرد مرا پس گفت

اقْرَأْ فَقُلْتُ مَا اَنَا بِقَارِئٍ قَالَ فَاَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ ثُمَّ اَرْسَلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ

بخوان پس گفتم نیستم من خواننده گفت آنحضرت پس گرفت آن فرشته مرا بار سوم پس فراہم آورد و بفشرد مرا پس رہا کرد مرا جبرئیل

بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ

بنام پروردگار خود که پیدا کرده است پیدا کرد آدمی را از خون بسته که در رحم بود بخوان و پروردگار تو کریم تر و بزرگتر از همه آن پروردگاری که

عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ فَرَجَعَ بِهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْجُفُ

تعلیم کرد انسان را بقلم آموخت مردم را آنچه نمی دانست بقدرت خود توانست باز گشت با این کلمات صلی الله علیه وسلم در حالیکه

فُؤَادُهٗ فَدَخَلَ عَلٰى خَدِيْجَةَ فَقَالَ زَمِّلُوْنِي زَمِّلُوْنِي فَزَمَّلُوْهُ حَتّٰى ذَهَبَ عَنْهُ الرَّوْعُ فَقَالَ

دل وی لرزان بود پس در آمد آنحضرت بر خدیجه پس گفت گلیم بپوشانید مرا گلیم بپوشانید مرا پس پیچیدند بجامه آنحضرت را تا آنکه رفت از وی ترس

لِخَدِيْجَةَ وَاَخْبَرَهَا الْخَبَرَ لَقَدْ خَشِيْتُ عَلٰى نَفْسِيْ فَقَالَتْ

مر خدیجه را و رسانید خدیجه را خبر آنچه گذشته بود و گفت تحقیق ترسیدم من بر نفس خود پس گفت

خَدِيْجَةُ كَلَّا وَاللّٰهِ مَا يُخْزِيْكَ اللّٰهُ اَبَدًا اِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحِمَ

خدیجه ہرگز نه خواهد بود سوگند بخدا که خوار نمیکند ترا خدای تعالیٰ ہمیشه زیرا که بدرستی تو هر آئینه پیوند میکنی رحم را

وَتَصْدُقُ الْحَدِيْثَ وَتَحْمِلُ الْكَلَّ وَتَكْسِبُ الْمَعْدُوْمَ وَتَقْرِي

و راست گوئی سخنان را و بر میداری گرانی را و کسب میکنی معدوم را و مهمانی میکنی

الضَّيْفَ وَتُعِيْنُ عَلٰى نَوَائِبِ الْحَقِّ فَانْطَلَقَتْ بِهٖ خَدِيْجَةُ حَتّٰى

جهان را و یاری میدهی خلق را بر حوادث لیستر برد آنحضرت را خدیجه تا آنکه

ع مراد از معدوم فقیر است سیکنا معدوم فی نفسه است ۱۲ از حواشی مسلم

أَتَتْ بِهٖ وَرَقَةَ بْنَ نَوْفَلٍ بْنَ عَمِّ خَدِيْجَةَ وَكَانَ امْرَأً تَنَصَّرَ

آورد آنحضرت را نزد ورقہ بن نوفل بن عم خدیجہ و بود مردے کہ نصرانی شدہ بود

فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانَ يَكْتُبُ الْكِتَابَ الْعِبْرَانِيَّ فَيَكْتُبُ مِنَ الْإِنْجِيْلِ

در جاہلیت و بود کہ کسب کردہ بود کتابت عبرانی را پس انجیل را

بِالْعِبْرَانِيَّةِ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَكْتُبَ وَكَانَ شَيْخًا كَبِيْرًا وَقَدْ عَمِيَ

بزبان عبرانی ترجمہ میکرد آنقدر کہ خواست خدا تعالیٰ کہ بنویسد و بود مردے پیر شدہ و اعمیٰ گشتہ

فَقَالَتْ لَهٗ خَدِيْجَةُ يَا ابْنَ عَمِّ اسْمَعْ مِنِ ابْنِ أَخِيْكَ فَقَالَ لَهٗ وَرَقَةُ

پس خدیجہ گفت مر ورقہ را ای پسر عم من بشنو از برادر زادۂ خود پس گفت مر آنحضرت را ورقہ

يَا ابْنَ أَخِيْ مَاذَا تَرٰى فَأَخْبَرَهٗ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ای برادر زادۂ من چہ چیز مے بینی پس خبر داد ورقہ را پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

خَبَرَ مَا رَاٰى فَقَالَ لَهٗ وَرَقَةُ هٰذَا النَّامُوْسُ الَّذِيْ نَزَّلَ اللهُ

خبر چیزے کہ می دید پس گفت ورقہ مر آنحضرت را کہ این ناموس فرشتہ ایست کہ فرستاد خدا تعالیٰ

عَلٰى مُوْسٰى يَا لَيْتَنِيْ فِيْهَا جَذَعًا يَا لَيْتَنِيْ أَكُوْنُ حَيًّا إِذْ يُخْرِجُكَ

بر موسیٰ علیہ السلام ای کاشکے می بودم من در وقت نبوت تو جوان کاشکے میباشم زندہ وقتیکہ بیرون می آرند ترا

قَوْمُكَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوَ مُخْرِجِيَّ هُمْ

قوم تو پس گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم آیا بیرون آرندگان من اند

قَالَ نَعَمْ لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ قَطُّ بِمِثْلِ مَا جِئْتَ بِهٖ إِلَّا عُوْدِيَ

ایشان گفت ورقہ آرے بیرون خواہند کرد ترا نیاورد ہیچ مردے ہرگز مانند آنچہ آوردۂ تو مگر آنکہ دشمن داشتہ شدند

وَإِنْ يُدْرِكْنِيْ يَوْمُكَ أَنْصُرْكَ نَصْرًا مُؤَزَّرًا ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ

و اگر دریابد مرا روز تو یاری میدہم ترا یاری دادنے سخت پس درنگ نکرد ورقہ کہ میرانیدہ شد

وَرَقَةُ أَنْ تُوُفِّيَ وَفَتَرَ الْوَحْيُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ

بعد از آنکہ وحی بر آنحضرت آمد و نبوت ثابت شد فتور پذیرفت وحی و از پیاپے آمدن باز استاد روایت کرد بخاری

ع: از اینجا آمدہ تا علی موسیٰ ۱۲

نسخہ: از نسختہ جودہ ۱۲

م: بمعنے جوان ۱۲

أَنَّهُ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحَدِّثُ عَنْ فَتْرَةِ

روایت کرده است که شنید آنحضرت را صلی الله علیه وسلم که حکایت میکرد از فترت

الْوَحْيِ فَبَيْنَا أَنَا أَمْشِيْ سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ بَصَرِيْ

وحی فرمود پس در اثنائیکه من میرفتم شنیدم آوازی از آسمان پس برداشتم چشم خود را

فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِيْ جَاءَنِيْ بِحِرَاءٍ قَاعِدٌ عَلٰى كُرْسِيٍّ بَيْنَ السَّمَاءِ

پس ناگاه فرشته که آمده بود بمن در حرا نشسته است بر کرسی میان آسمان

وَالْأَرْضِ فَجُئِثْتُ مِنْهُ رُعْبًا حَتّٰى هَوَيْتُ إِلَى الْأَرْضِ فَجِئْتُ

و زمین پس ترسانیده شدم ازو از روی ترس تا آنکه افتادم بر زمین پس آمدم

أَهْلِيْ فَقُلْتُ زَمِّلُوْنِيْ زَمِّلُوْنِيْ فَزَمَّلُوْنِيْ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰى

نزد اهل خانه خود را پس گفتم بپوشانید مرا بپوشانید مرا پس پوشانیدند مرا پس فرود آورد خدای تعالی

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۝ قُمْ فَأَنْذِرْ ۝ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ۝ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ۝ وَالرُّجْزَ

ای مرد بجامه پیچیده برخیز پس بترسان و پروردگار خود را بزرگی کن و جامه خود را پاک کن و بتان را

فَاهْجُرْ ۝ ثُمَّ حَمِيَ الْوَحْيُ وَتَتَابَعَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

پس ترک کن پس گرم شد وحی و پی در پی آمد متفق علیه و از ابن عباس

قَالَ بُعِثَ رَسُوْلُ اللّٰهِ لِأَرْبَعِيْنَ سَنَةً فَمَكَثَ بِمَكَّةَ ثَلٰثَ عَشْرَةَ

روایت است که فرستاده شد پیغمبر خدا در چهل سالگی پس درنگ کرد در مکه سیزده

سَنَةً يُوْحٰى إِلَيْهِ ثُمَّ أُمِرَ بِالْهِجْرَةِ فَهَاجَرَ عَشْرَ سِنِيْنَ وَمَاتَ

سال وحی کرده میشد بسوی او پس امر کرده شد بهجرت پس هجرت کرد ده سال و وفات یافت

وَهُوَ ابْنُ ثَلٰثٍ وَسِتِّيْنَ سَنَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ

و حال آنکه وی شصت و سه ساله بود متفق علیه و از انس روایت است گفت

قُبِضَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ ابْنُ ثَلٰثٍ وَسِتِّيْنَ وَ

قبض کرده شد آنحضرت صلی الله علیه وسلم و حال آنکه شصت و سه ساله بود و

أَبُو بَكْرٍ وَهُوَ ابْنُ ثَلٰثٍ وَسِتِّينَ وَعُمَرُ وَهُوَ ابْنُ ثَلٰثٍ وَسِتِّينَ

قبض کرده شد ابو بکر رض و وی نیز شصت و سه ساله بود و قبض کرده شد عمر و وی نیز شصت و سه ساله بود

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عَائِشَةَ رض أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ

روایت کرد این حدیث را مسلم و از عائشه صدیقه رض روایت ست که حارث بن هشام

سَأَلَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ

پرسید پیغمبر خدا را صلی الله علیه وسلم پس پرسید

كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

چگونه می آید ترا وحی ای رسول خدا پس فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلْصَلَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ

گاه گاه می آید مرا مانند آواز جرس که طنین دارد و این قسم وحی سخت تر بود بر من

فَيُفْصَمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِيَ الْمَلَكُ

پس منقطع میشد از من و حال آنکه بتحقیق یاد گرفتم از ان چیزیرا که گفت فرشته و گاهی فرشته بصورت

رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي فَأَعِي مَا يَقُولُ قَالَتْ عَائِشَةُ وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزِلُ

مردے متمثل بشود برای من پس کلام میکرد از من پس یاد میگرفتم من چیزیرا که میگفت گفت عائشه صدیقه

عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرْدِ فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنَّ جَبِينَهُ

بران حضرت وحی در روز که سخت بود سردے وی پس منقطع شد وحی از وی و حال آنکه بدرستیکه

لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رض قَالَ

وی میریخت خوے را متفق علیه و از عبد الله بن مسعود رض مرویست گفت عبد الله

بَيْنَمَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي عِنْدَ الْكَعْبَةِ وَجَمْعٌ

در اثنائے آنکه آنحضرت صلے الله علیه وسلم نماز میکرد نزدیک خانهٔ کعبه و حال آنکه جماعت

قُرَيْشٍ فِي مَجَالِسِهِمْ إِذْ قَالَ قَائِلٌ أَيُّكُمْ يَقُومُ إِلَى جَزُورِ آلِ فُلَانٍ

از قریش در مجلسهای خود بودند ناگاه گفت گوینده که کدام یکے از شما بایستد و برود بسوی شتر که کشته شده است

فَيَعْمِدُ اِلٰى فَرْثِهَا وَدَمِهَا وَسَلَاهَا ثُمَّ يُمْهِلُهٗ حَتّٰى اِذَا سَجَدَ وَضَعَهٗ

پس قصد کند آنکس بسوی سرگین وی و بسوی خون وی و بسوی پوستے که در وی بچه میباشد پس مهلت دهد آنحضرت را تا آنکه وقتیکه

بَيْنَ كَتِفَيْهِ فَانْبَعَثَ اَشْقَاهُمْ فَلَمَّا سَجَدَ وَضَعَهٗ بَيْنَ كَتِفَيْهِ وَثَبَتَ

میانهٔ هر دو شانهٔ وی پس برخاست بدبخت‌ترین ایشان پس هنگامیکه سجده کرد آنحضرت نهاد آنرا میان هر دو شانهٔ وی و برجا ماند

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا فَضَحِكُوْا حَتّٰى مَالَ بَعْضُهُمْ عَلٰى

آنحضرت صلی الله علیه وسلم سجده کننده پس خندیدند مشرکان تا آنکه میل کردند بعضے از ایشان

بَعْضٍ مِنَ الضِّحْكِ فَانْطَلَقَ مُنْطَلِقٌ اِلٰى فَاطِمَةَ فَاَقْبَلَتْ تَسْعٰى وَثَبَتَ

بسوی بعضے از خنده پس رفت رونده بسوی فاطمه زهرا و خبر کرد پس پیش آمد فاطمه درحالیکه میدوید و بجا ماند

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا حَتّٰى اَلْقَتْهُ عَنْهُ وَاَقْبَلَتْ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم سجده کننده تا آنکه انداخت آنرا از بالای آنحضرت ؐ و روے آورد

عَلَيْهِمْ تَسُبُّهُمْ فَلَمَّا قَضٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلٰوةَ

فاطمه رض بران بدبختان درحالیکه دشنام میکند ایشانرا پس چون تمام کرد آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قَالَ اَللّٰهُمَّ عَلَيْكَ بِقُرَيْشٍ ثَلٰثًا فَكَانَ اِذَا دَعَا دَعَا ثَلٰثًا وَاِذَا

گفت خداوندا بر تو باد که بگیری قریش را سه بار و این دعا را بود آنحضرت ؐ چون دعا میکرد میخواند دعا سه بار

سَاَلَ سَاَلَ ثَلٰثًا اَللّٰهُمَّ عَلَيْكَ بِعَمْرِو بْنِ هِشَامٍ وَعُتْبَةَ بْنِ

و چون سوال میکرد سوال میکرد سه بار خداوندا بر تو باد که بگیرے عمرو بن هشام را که ابو جهل است و عتبه بن

رَبِيْعَةَ وَشَيْبَةَ بْنِ رَبِيْعَةَ وَالْوَلِيْدِ بْنِ عُتْبَةَ وَاُمَيَّةَ بْنِ خَلَفٍ

ربیعه و شیبه بن ربیعه و ولید بن عتبه و امیه بن خلف

وَعُقْبَةَ بْنِ اَبِيْ مُعَيْطٍ وَعُمَارَةَ بْنِ الْوَلِيْدِ قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ فَوَاللّٰهِ

و عقبه بن ابی معیط و عماره بن ولید گفت عبد الله بن مسعود پس بخدا سوگند

لَقَدْ رَاَيْتُهُمْ صَرْعٰى يَوْمَ بَدْرٍ ثُمَّ سُحِبُوْا اِلَى الْقَلِيْبِ قَلِيْبِ بَدْرٍ

هر آینه بتحقیق دیدم ایشان را بر زمین افتاده روز بدر پس کشیده شدند بسوی چاه که در بدر است

ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاُتْبِعَ اَصْحَابُ الْقَلِيْبِ

پستر فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در پے فرستادہ شدہ این جماعت را کہ در چاہ انداختہ شدہ

لَعْنَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض اَنَّهَا قَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ هَلْ اَتٰى

لعنت متفق علیہ۔ از عائشہ صدیقہ رض مرویست بدرستی عائشہ گفت یا رسول اللہ آیا آمدہ

عَلَيْكَ يَوْمٌ كَانَ اَشَدَّ مِنْ يَوْمِ اُحُدٍ فَقَالَ لَقَدْ لَقِيْتُ مِنْ قَوْمِكِ

بر تو روزیکہ بود سخت تر از روز احد پس گفت آنحضرت ہر آئینہ بتحقیق دیدم از قوم تو

وَكَانَ اَشَدُّ مَا لَقِيْتُ مِنْهُمْ يَوْمَ الْعَقَبَةِ اِذْ عَرَضْتُ نَفْسِيْ عَلَى

آنچہ دیدم و بود سخت ترین آنچہ دیدم ازین روز عقبہ وقتیکہ عرض کردم نفس خود را بر

ابْنِ عَبْدِ يَالِيْلَ بْنِ كَلَالٍ فَلَمْ يُجِبْنِيْ اِلٰى مَا اَرَدْتُ فَانْطَلَقْتُ

ابن عبد یالیل بن کلال پس پاسخ نداد مرا آنچہ خواستم پس رفتم

وَاَنَا مَهْمُوْمٌ عَلٰى وَجْهِيْ فَلَمْ اَسْتَفِقْ اِلَّا بِقَرْنِ الثَّعَالِبِ فَرَفَعْتُ

و حال آنکہ اندوہ مند بودم بر روی خود پس بہوش نیامدم مگر بموضعیکہ نام وی قرن ثعالب ست پس برداشتم

رَاْسِيْ فَاِذَا اَنَا بِسَحَابَةٍ قَدْ اَظَلَّتْنِيْ فَنَظَرْتُ فَاِذَا فِيْهَا جِبْرَئِيْلُ

سر خود را پس ناگاہ من مقرون با ابری ام کہ بتحقیق سایہ کردہ است پس نگاہ کردم پس ناگاہ دران ابر جبرئیل ست

فَنَادَانِيْ فَقَالَ اِنَّ اللّٰهَ قَدْ سَمِعَ قَوْلَ قَوْمِكَ وَمَا رَدُّوْا عَلَيْكَ

پس آواز داد مرا جبرئیل پس گفت بدرستی خدا بتحقیق شنید سخن قوم ترا و شنید آنچہ رد کردند بر تو

وَقَدْ بَعَثَ اِلَيْكَ مَلَكَ الْجِبَالِ لِتَاْمُرَهٗ بِمَا شِئْتَ فِيْهِمْ

و بتحقیق فرستادہ است بر تو فرشتہ کوہہا را تا بفرمائی تو آن فرشتہ را چیزیکہ میخواہی تو در قوم خود

قَالَ فَنَادَانِيْ مَلَكُ الْجِبَالِ فَسَلَّمَ عَلَيَّ ثُمَّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ اِنَّ

گفت آنحضرت پس آواز داد مرا فرشتہ کوہہا پس سلام کرد بر من پستر گفت فرشتہ ای محمد بدرستی

اللّٰهَ قَدْ سَمِعَ قَوْلَ قَوْمِكَ وَاَنَا مَلَكُ الْجِبَالِ وَقَدْ بَعَثَنِيْ

خدایتعالی بتحقیق شنید سخن قوم ترا و من فرشتہ کوہہا ام و بتحقیق فرستادہ است مر

رَبُّكَ اِلَيْكَ لِتَأْمُرَنِيْ بِاَمْرِكَ اِنْ شِئْتَ اَنْ اُطْبِقَ عَلَيْهِمُ

پروردگار تو بسوی تو تا امر کنی تو مرا با مر خود اگر بخواہی تو کہ برہم زنم بر ایشان

الْاَخْشَبَيْنِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَلْ اَرْجُوْا

ہر دو کوہ کہ اخشبین اند پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نیخواہم ہلاک ایشان بلکہ امید دارم

اَنْ يُّخْرِجَ اللّٰهُ مِنْ اَصْلَابِهِمْ مَنْ يَّعْبُدُ اللّٰهَ وَحْدَهٗ لَا يُشْرِكُ

کہ بیرون آرد خدا تعالی از پشتہای ایشان کسانے را کہ پرستند خدا را تنہا و شریک نیارند

بِهٖ شَيْئًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بوے چیزے را متفق علیہ و روایت ست از انس رض کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُسِرَتْ رَبَاعِيَتُهٗ يَوْمَ اُحُدٍ وَشُجَّ فِيْ رَاْسِهٖ

علیہ وسلم شکستہ شد یکے از چہار دندان کہ آنہا را رباعیہ گویند روز احد و شکستہ کردہ شد در سر مبارک او

فَجَعَلَ يَسْلُتُ الدَّمَ وَيَقُوْلُ كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ شَجُّوْا رَاْسَ نَبِيِّهِمْ

پس گشت آنحضرت کہ پاک میکند خون را از خود و میگفت کہ چگونہ رستگار شوند گروہے کہ شکستند سر پیغمبر خود را

وَكَسَرُوْا رَبَاعِيَتَهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

و شکستند دندان او را رواہ مسلم

بَابُ عَلَامَاتِ النُّبُوَّةِ

باب در بیان نشانہاے نبوت

اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ وَاِذْ قَالَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِيْ

آیا کشادہ نکردیم براے تو سینہ ترا و یاد کن چون گفت عیسے پسر مریم ای بنی

اِسْرَائِيْلَ اِنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ

اسرائیل ہر آئینہ من پیغمبر خدایم بسوے شما باور دارندہ آنچہ پیش دست من است

مِنَ التَّوْرٰىةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُوْلٍ يَّاْتِيْ مِنْ بَعْدِي اسْمُهٗ اَحْمَدُ

از توریت و بشارت دہندہ بہ پیغامبرے کہ بیاید بعد از من نام او احمد است

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ عَنْ اَنَسٍ رض اَنَّ

پس چون آمد پیش ایشان با معجزہا گفتند این سحریست ظاہر روایت ست از انس رض کہ

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتَاهُ جِبْرَئِيْلُ وَهُوَ يَلْعَبُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم آمد او را جبرئیل درحال آنکہ آنحضرت ﷺ بازی میکرد

مَعَ الْغِلْمَانِ فَاَخَذَهٗ فَصَرَعَهٗ فَشَقَّ عَنْ قَلْبِهٖ فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ

با کودکان پس گرفت جبرئیل آنحضرت ﷺ را پس بینداخت او را بر زمین پس شگافت دل او را پس بیرون

عَلَقَةً فَقَالَ هٰذَا حَظُّ الشَّيْطَانِ مِنْكَ ثُمَّ غَسَلَهٗ فِيْ طَسْتٍ

خون بستہ پس گفت جبرئیل کہ این نصیب شیطان ست از تو پس شست دل او را در آوند

مِنْ ذَهَبٍ بِمَاءِ زَمْزَمَ ثُمَّ لَاَمَهٗ وَاَعَادَهٗ فِيْ مَكَانِهٖ وَجَاءَ

از طلا بآب زمزم پس پیچید و دوخت دل او را و باز نہاد او را در جای خود و آمدند

الْغِلْمَانُ يَسْعَوْنَ اِلٰى اُمِّهٖ يَعْنِيْ ظِئْرَهٗ فَقَالُوْا اِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ قُتِلَ

آن کودکان کہ ہمراہ او بودند دوان دوان نزد مادر آنحضرت ﷺ یعنی دایہ کہ آنحضرت را شیر میداد پس گفتند آن کودکان کہ محمد

فَاسْتَقْبَلُوْهُ وَهُوَ مُنْتَقَعُ اللَّوْنِ قَالَ اَنَسٌ فَكُنْتُ اَرٰى

پس پیش آمد مردم آنحضرت ﷺ را درحال آنکہ آنحضرت ﷺ متغیر رنگ ست گفت انس رض بودم من کہ میدیدم

اَثَرَ الْمِخْيَطِ فِيْ صَدْرِهٖ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ

اثر دوختہ در سینہ آنحضرت ﷺ روایت کرد این حدیث مسلم و از جابر بن

سَمُرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنِّيْ

سمرہ رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستی ہر آئینہ

لَاَعْرِفُ حَجَرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ قَبْلَ اَنْ اُبْعَثَ اِنِّيْ

می شناسم سنگی را کہ در مکہ است بود کہ سلام میکرد بر من پیش از آن کہ مبعوث شدم بدرستی

لَاَعْرِفُهُ الْاٰنَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ اِنَّ

میشناسم آن سنگ را اکنون روایت کرد آنرا مسلم و روایت ست از انس رض گفت انس کہ

زدودن دل ۱۲

تحقیق شق صدر ۱۲

أَهْلَ مَكَّةَ سَأَلُوا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرِيَهُمْ

اہل مکہ طلبیدند از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ بنماید ایشان را

آيَةً فَأَرَاهُمُ الْقَمَرَ شِقَّتَيْنِ حَتّٰى رَأَوْا حِرَاءَ بَيْنَهُمَا مُتَّفَقٌ

معجزہ پس بنمود ایشان را ماہ را دو پارہ باشارت انگشت تا آنکہ دیدند کوہ حرا را میان آن دو پارہ ماہ روایت کرد آنرا

عَلَيْهِ وَعَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رض قَالَ بَيْنَا أَنَا عِنْدَ النَّبِيِّ

و از عدی بن حاتم رض مرویست گفت در اثنای آنکہ من بودم نزد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَشَكَا إِلَيْهِ الْفَاقَةَ

صلی اللہ علیہ وسلم ناگاہ آمد او را مردے پس گلہ کرد آمرد بسوے آنحضرت فاقہ را

ثُمَّ أَتَاهُ الْآخَرُ فَشَكَا إِلَيْهِ قَطْعَ السَّبِيلِ فَقَالَ يَا عَدِيُّ

پس آمد آنحضرت را مردی دیگر پس گلہ کرد بسوے وے راہ زنی را کہ واقع میشود در بلاد پس گفت آنحضرت

هَلْ رَأَيْتَ الْحِيرَةَ فَإِنْ طَالَتْ بِكَ حَيٰوةٌ فَلَتَرَيَنَّ

آیا دیدی تو حیرہ را پس اگر دراز گردد بتو زندگانی پس ہر آئینہ بہ بینی تو

الظَّعِينَةَ تَرْتَحِلُ مِنَ الْحِيرَةِ حَتّٰى تَطُوفَ بِالْكَعْبَةِ لَا تَخَافُ

زن نشستہ در ہودج را کہ کوچ میکند از حیرہ تا طواف کند بکعبہ در حالیکہ نمیترسد

أَحَدًا إِلَّا اللّٰهَ وَلَئِنْ طَالَتْ بِكَ حَيٰوةٌ لَتُفْتَحَنَّ كُنُوزُ

ہیچ یکے را مگر خدا را و ہر آئینہ اگر دراز شود بتو زندگانے بے بینی کہ کشادہ میشود گنجہاے

كِسْرٰى وَلَئِنْ طَالَتْ بِكَ حَيٰوةٌ لَتَرَيَنَّ الرَّجُلَ يُخْرِجُ

کسرے و ہر آئینہ اگر دراز گردد بتو حیات ہر آئینہ می بینی مردے را کہ بیرون آرد

مِلْءَ كَفِّهِ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ يَطْلُبُ مَنْ يَقْبَلُهُ فَلَا يَجِدُ

پری کف دست خود را از زر یا سیم میجوید کسے را از فقرا کہ قبول کند آن را پس نمی یابد

أَحَدًا يَقْبَلُهُ مِنْهُ وَلَيَلْقَيَنَّ اللّٰهَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَلَيْسَ

ہیچ یکے را کہ قبول کند آن از وے و ہر آئینہ پیش می آید خدا را یکے از شما روز یکہ پیش آید وحال آنکہ

بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تَرْجُمَانٌ يُتَرْجِمُ لَهُ فَيَقُولَنَّ أَلَمْ أَبْعَثْ إِلَيْكَ

میان وی و میان خدا کسیکه بیان کند برای وی پس هر آینه میگوید خدا تعالی نفرستادم بسوی تو

رَسُولًا فَيُبَلِّغَكَ فَيَقُولُ بَلَى فَيَقُولُ أَلَمْ أُعْطِكَ مَالًا وَأُفْضِلْ

پیغمبر را که برساند ترا پس میگوید بنده آرے فرستادی پس میگوید خدا تعالی آیا ندادم ترا مال و فضل و فزونی

عَلَيْكَ فَيَقُولُ بَلَى فَيَنْظُرُ عَنْ يَمِينِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا جَهَنَّمَ وَ

بر تو در رزق پس میگوید بنده آرے کردی فضل بر من پس نگاه میکند بجانب راست خود پس نمی بیند مگر دوزخ

يَنْظُرُ عَنْ يَسَارِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا جَهَنَّمَ اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ

و می بیند بجانب چپ خود پس نمی بیند مگر دوزخ پرهیز کنید آتش دوزخ را اگرچه بنصف

تَمْرَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ قَالَ عَدِيٌّ فَرَأَيْتُ الظَّعِينَةَ

خرما باشد پس کسیکه نیابد شق خرما هم پس سخن خوب نرم که بسائل گوید که خوشحال گردد بدان گفت عدی پس دیدم

تَرْتَحِلُ مِنَ الْحِيرَةِ حَتَّى تَطُوفَ بِالْكَعْبَةِ لَا تَخَافُ إِلَّا اللهَ

که کوچ میکرد از حیره تا آنکه طواف کند کعبه را نمی ترسد مگر خدا را

وَكُنْتُ فِيمَنِ افْتَتَحَ كُنُوزَ كِسْرَى بْنِ هُرْمُزَ وَلَئِنْ طَالَتْ بِكُمْ

و بودم من در میان کسانیکه کشادند گنجهای کسری پسر هرمز بن نوشیروان را و هر آینه اگر دراز گردد

حَيٰوةٌ لَتَرَوُنَّ مَا قَالَ النَّبِيُّ أَبُو الْقَاسِمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

زندگانی هر آینه می بینید چیزی را که گفته است آنحضرت که کنیت وی ابو القاسم است صلی الله علیه وسلم

يُخْرِجُ مِلْأَ كَفِّهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ خَبَّابِ بْنِ الْأَرَتِّ رضی

که بیرون می آرد پر مشت سیم و زر را و نمی جوید کسے را تا قبول کند روایت کرد بخاری و روایت است از خباب بن ارت رضی

قَالَ شَكَوْنَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ

گفت خباب شکوه کردیم ما بسوے پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم و حال آنکه آنحضرت ؐ زیر سر نهاده

بُرْدَةً فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ وَقَدْ لَقِينَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ شِدَّةً فَقُلْنَا

بود گلیمے را در سایۂ کعبه و حال آنکه بتحقیق یافتیم ما از مشرکان سختی پس گفتیم ما

اَلَا تَدْعُوا اللّٰهَ فَقَعَدَ وَهُوَ مُحْمَرٌّ وَجْهُهٗ وَقَالَ كَانَ الرَّجُلُ فِيْمَنْ

آیا دعا نمیکنی خدا را برین کافران پس نشست آنحضرت و حال آنکه سرخ شده بود روی مبارک وی و فرمود بود مرد در میان

كَانَ قَبْلَكُمْ يُحْفَرُ لَهٗ فِي الْاَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيْهِ فَيُجَاءُ بِمِنْشَارٍ

بودند پیش از شما که کنده میشد برای آن مرد در زمین پس گردانیده میشد در آن پس آورده میشد اره

فَيُوْضَعُ فَوْقَ رَاْسِهٖ فَيُشَقُّ بِاثْنَيْنِ فَمَا يَصُدُّهٗ ذٰلِكَ عَنْ

پس نهاده میشد اره بالای سر آن مرد پس شگافته میشد دو پاره پس باز نمیداشت آن مرد را آن عذاب از

دِيْنِهٖ وَيُمْشَطُ بِاَمْشَاطِ الْحَدِيْدِ مَا دُوْنَ لَحْمِهٖ مِنْ عَظْمٍ وَّ

دین وی و شانه کرده میشد مرد به شانهای آهنی چیزیکه ته گوشت ست از استخوان و

عَصَبٍ فَمَا يَصُدُّهٗ ذٰلِكَ عَنْ دِيْنِهٖ وَاللّٰهِ لَيَتِمَّنَّ هٰذَا الْاَمْرُ

عصب وی و باز نمیداشت او را آن عذاب کردن از دین وی بخدا سوگند هر آئینه تمام و کمال میرسد این دین

حَتّٰى يَسِيْرَ الرَّاكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ اِلٰى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ

تا آنکه سیر میکند سوار از صنعا تا حضرموت در حالیکه نترسد آن سوار هیچکس را

اِلَّا اللّٰهَ اَوِ الذِّئْبَ عَلٰى غَنَمِهٖ وَلٰكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُوْنَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

مگر خدا را یا میترسد گرگ را بر گوسفندان خود ولیکن شما شتابی مینمائید روایت کرد آنرا بخاری

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللّٰہ عنہ قَالَ حَدَّثَنِيْ اَبُوْ سُفْيَانَ بْنُ حَرْبٍ مِنْ

واز ابن عباس رضی الله عنه مرویست و گفت ابن عباس حدیث کرد مرا ابو سفیان بن حرب حدیثی که رسیده از

فِيْهِ اِلٰى فِيَّ قَالَ انْطَلَقْتُ فِي الْمُدَّةِ الَّتِيْ كَانَتْ بَيْنِيْ وَبَيْنَ

دهن وی بسوی دهن من گفت بسفر رفتیم در مدتی که بود میان من و میان

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَبَيْنَا اَنَا بِالشَّامِ

آنحضرت مراد مدت صلح حدیبیه است صلی الله علیه وسلم گفت پس در اثنای آنکه من بملک شام آمدم

اِذْ جِيْءَ بِكِتَابٍ مِّنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰى هِرَقْلَ

ناگاه آمد کتاب آنحضرت صلی الله علیه وسلم بجانب هرقل

هرقل بکسر های هوز و فتح رای مهمله و سکون قاف و سکون لام و بکسر های هوز و کسر رای مهمله و سکون قاف ۱۲ و فتح رای مهمله و سکون قاف ت کذا یفهم من منتهی الارب و غیاث اللغات ۱۲ مخدوم الحسینی الکرنولی ۱۲

قال وكان دحية الكلبي جاء به فدفعه إلى عظيم بصرى

گفت و بود دحیہ کلبی آوردہ بود آن کتاب را پس رسانیدہ آن کتاب را بکلان و مقدم بصری

فدفعه عظيم بصرى إلى هرقل فقال هرقل هل ههنا أحد

پس رسانید آنرا عظیم بصری کہ از اعظم امرای ہرقل ست بسوی ہرقل پس گفت ہرقل آیا ہست اینجا یکی

من قوم هذا الرجل الذي يزعم أنه نبي قالوا نعم فدعيت

از قوم این مرد کہ دعوے میکند کہ وی پیغمبر است گفتند آرے پس خواندہ شدم من

في نفر من قريش فدخلنا على هرقل فأجلسنا بين يديه

در جماعت از قریش پس درآمدیم ما بر ہرقل پس نشاندہ شدیم ما در پیش ہرقل

فقال أيكم أقرب نسبا من هذا الرجل الذي يزعم أنه

پس گفت ہرقل کدام یکے از شما نزدیکتر ست از روی نسب باین مرد کہ زعم میکند کہ وے

نبي قال أبو سفيان فقلت أنا فأجلسوني بين يديه و

نبی ست گفت ابوسفیان گفتم من کہ من قریب ترام پس نشاندند مرا در پیش ہرقل و

أجلسوا أصحابي خلفي ثم دعا بترجمانه فقال قل لهم

نشاندند یاران مرا پس پشت من پس تر خواند ہرقل ترجمان خود را پس گفت ہرقل ترجمان خود

إني سائل هذا عن هذا الرجل الذي يزعم أنه نبي فإن كذبني

من سوال میکنم اورا از احوال این مرد کہ میگوید کہ پیغمبر است پس اگر دروغ گوی سازد ما

فكذبوه قال أبو سفيان وايم الله لولا مخافة أن يؤثر علي

پس بگوئید کہ دروغ میگوید گفت ابوسفیان سوگند بخدا اگر نمی بود ترس اینکہ نقل کردہ شود بر من

الكذب لكذبته ثم قال لترجمانه سله كيف حسبه

دروغ ہر آئینہ دروغ میگفتم من بہر قل گفت ہرقل ترجمان خود را بپرس اورا چگونہ است حسب او

فيكم قال قلت هو فينا ذو حسب قال فهل كان من

درمیان شما گفت ابوسفیان گفتم من کہ وی درمیان ما اوزا و نہ حسب ست گفت ہرقل پس آیا بود کسے از

أبائِهِ مِنْ مَلِكٍ قُلْتُ لَا قَالَ فَهَلْ كُنْتُمْ تَتَّهِمُونَهُ بِالْكَذِبِ

پدران این مرد هیچ از بادشاهی گفتم نبوده است گفت هرقل پس آیا تهمت میکردید او را بدروغ

قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ وَمَنْ يَتَّبِعُهُ أَشْرَافُ النَّاسِ

پیش از آنکه بگوید چیزیکه میگوید الآن گفتم متهم نمیداشتیم او را گفت هرقل وکیست که متابعت میکند او را

أَمْ ضُعَفَاؤُهُمْ قَالَ قُلْتُ بَلْ ضُعَفَاؤُهُمْ قَالَ أَيَزِيدُونَ أَمْ

یا ضعیفان گفت ابوسفیان گفتم بلکه ضعیفان مردم ایمان آورند هرقل گفت آیا فزون میشوند مردم

يَنْقُصُونَ قُلْتُ لَا بَلْ يَزِيدُونَ قَالَ هَلْ يَرْتَدُّ أَحَدٌ مِنْهُمْ عَنْ

روز بروز در بیعت یا کم میشوند گفتم کم نمیشوند بلکه افزون میشوند گفت هرقل آیا مرتد میشود و بیرون می آید یکے ازینها

دِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ فِيهِ سَخْطَةً لَهُ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ فَهَلْ

دین وی بعد از در آمدن در دین وی از جهت ناخوش داشتن مر دین او را گفت ابوسفیان گفتم نی مرتد نمیشود

قَاتَلْتُمُوهُ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَكَيْفَ كَانَ قِتَالُكُمْ إِيَّاهُ قَالَ قُلْتُ

قتال میکنید شما با وے گفتم آرے قتال میکنیم گفت هرقل چه حالی دارد قتال شما با وے گفت گفتم

يَكُونُ الْحَرْبُ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ سِجَالًا يُصِيبُ مِنَّا وَنُصِيبُ

میباشد جنگ میان ما و میان وے مانند دلوها که نصیبے یابد وی از ما و می یابیم ما

مِنْهُ قَالَ فَهَلْ يَغْدِرُ قُلْتُ لَا وَنَحْنُ مِنْهُ فِي هٰذِهِ الْمُدَّةِ لَا نَدْرِي

از وی گفت هرقل پس آیا می شکند وی عهدے و صلحے که میکند گفتم نمی کند و ما از وی درین مدت صلح در

مَا هُوَ صَانِعٌ فِيهَا قَالَ وَاللّٰهِ مَا أَمْكَنَنِي مِنْ كَلِمَةٍ أُدْخِلُ فِيهَا

که چه کننده است درین مدت گفت ابوسفیان بخدا سوگند ممکن نشد مرا از سخنے که در آرم چیزے

شَيْئًا غَيْرَ هٰذِهِ قَالَ فَهَلْ قَالَ هٰذَا الْقَوْلَ أَحَدٌ قَبْلَهُ قُلْتُ لَا

جز این کلمه گفت هرقل پس آیا گفته است این قول را هیچ یکے پیش ازین مردم گفتم نگفته است

ثُمَّ قَالَ لِتَرْجُمَانِهِ قُلْ لَهُ إِنِّي سَأَلْتُكَ عَنْ حَسَبِهِ فِيكُمْ

پستر گفت هرقل مر ترجمان خود را بگو مر او را یعنے ابوسفیان را بدرستی من پرسیدم ترا از حسب این مرد در میان

فَزَعَمْتَ اَنَّهٗ فِيْكُمْ ذُوْ حَسَبٍ وَكَذٰلِكَ الرُّسُلُ تُبْعَثُ فِيْ اَحْسَابِ

پس گفتی وزعم کردی تو که وی در میان شما خداوند حسب و همچنین جماعت پیغمبران برانگیخته میشود در حساب

قَوْمِهَا وَسَاَلْتُكَ هَلْ كَانَ فِيْ اٰبَائِهٖ مَلِكٌ فَزَعَمْتَ اَنْ لَا فَقُلْتُ

قوم خود واشراف آن و پرسیدم ترا آیا بود در پدران وی هیچ پادشاهی گفتی تو که نبود پس گفتم من

لَوْ كَانَ مِنْ اٰبَائِهٖ مَلِكٌ قُلْتُ رَجُلٌ يَطْلُبُ مُلْكَ اٰبَائِهٖ وَ

اگر می بود از پدران او بادشاهی میگفتم مردیست که میطلبد ملک پدران خود و

سَاَلْتُكَ عَنْ اَتْبَاعِهٖ اَضُعَفَاؤُهُمْ اَمْ اَشْرَافُهُمْ فَقُلْتَ

پرسیدم ترا از تابعان او که آیا از ضعفای مردم اند یا از اشراف پس گفتی

بَلْ ضُعَفَاؤُهُمْ وَهُمْ اَتْبَاعُ الرُّسُلِ وَسَاَلْتُكَ هَلْ كُنْتُمْ

بلکه ضعفای مردم اند و همین ضعفا اند تابعان پیغمبران و پرسیدم ترا آیا بودید شما

تَتَّهِمُوْنَهٗ بِالْكَذِبِ قَبْلَ اَنْ يَّقُوْلَ مَا قَالَ فَزَعَمْتَ اَنْ

که تهمت میکردید او را بدروغ گفتن پیش از آنکه بگوید چیزیکه گفت پس گفتی تو که تهمت نمیکردیم

لَا فَعَرَفْتُ اَنَّهٗ لَمْ يَكُنْ لِيَدَعَ الْكَذِبَ عَلَى النَّاسِ ثُمَّ

پس شناختم من که نیست متصور که ترک کند دروغ گفتن را بر مردم پس از آن

يَذْهَبُ فَيَكْذِبُ عَلَى اللّٰهِ وَسَاَلْتُكَ هَلْ يَرْتَدُّ اَحَدٌ مِّنْهُمْ

برود پس بگوید دروغ بر خدا و پرسیدم ترا آیا باز میگردد هیچ یکی از مردم

عَنْ دِيْنِهٖ بَعْدَ اَنْ يَّدْخُلَ فِيْهِ سَخْطَةً لَّهٗ فَزَعَمْتَ اَنْ لَا وَ

از دین وی بعد از در آمدن در دین بجهت مکروه داشتن مر دین او را پس گفتی تو باز نمیگردد و

كَذٰلِكَ الْاِيْمَانُ اِذَا خَالَطَ بَشَاشَتُهُ الْقُلُوْبَ وَسَاَلْتُكَ

همچنین ست حال ایمان که بیرون نمی رود وقتیکه بیامیزد حلاوت او دلها را و پرسیدم ترا

هَلْ يَزِيْدُوْنَ اَمْ يَنْقُصُوْنَ فَزَعَمْتَ اَنَّهُمْ يَزِيْدُوْنَ وَكَذٰلِكَ

آیا افزون میشوند تابعان او یا کم میشوند پس گفتی که ایشان افزون میشوند و همچنین ست

الْإِيمَانُ حَتَّى يَتِمَّ وَسَأَلْتُكَ هَلْ قَاتَلْتُمُوهُ فَزَعَمْتَ أَنَّكُمْ

دین ولیمان که افزون می شود تا آنکه تمام گردد و پرسیدم ترا که آیا قتال میکنید شما با او پس گفتی تو که شما

قَاتَلْتُمُوهُ فَيَكُونُ الْحَرْبُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ سِجَالًا يَنَالُ مِنْكُمْ

قتال میکنید با او پس میباشد جنگ میان شما و میان او و دلو یعنی مانند دلو میگیرد وی از شما

وَتَنَالُونَ مِنْهُ وَكَذَلِكَ الرُّسُلُ تُبْتَلَى ثُمَّ تَكُونُ لَهُمُ الْعَاقِبَةُ

و میگیرید شما از وی و همچنین پیغمبران مبتلی و ممتحن گردانیده میشوند باعدای دین پس میباشد جماعت پیغمبران را

وَسَأَلْتُكَ هَلْ يَغْدِرُ فَزَعَمْتَ أَنَّهُ لَا يَغْدِرُ وَكَذَلِكَ الرُّسُلُ

و پرسیدم من ترا آیا عهد شکنی میکند و بدعهدی میکند پس گفتی تو که وی غدر نمیکند و همچنین پیغمبران

لَا تَغْدِرُ وَسَأَلْتُكَ هَلْ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ أَحَدٌ قَبْلَهُ فَزَعَمْتَ

غدر نمیکنند و پرسیدم من ترا آیا گفته است این قول را کسی یعنی دعوت نبوت را یکی پیش از وی

أَنْ لَا فَقُلْتُ لَوْ كَانَ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ أَحَدٌ قَبْلَهُ قُلْتُ رَجُلٌ

که نه گفته است پس گفتم من اگر بودی که میگفت این قول را کسی پیش از وی میگفتم مردیست

ائْتَمَّ بِقَوْلٍ قِيلَ قَبْلَهُ قَالَ ثُمَّ قَالَ بِمَا يَأْمُرُكُمْ قُلْنَا يَأْمُرُنَا

که اقتدا میکند بقولیکه گفته شده است پیش از گفت ابو سفیان گفت هرقل پرسید بچه چیز امر میکند ای مرد شما

بِالصَّلَوٰةِ وَالزَّكَوٰةِ وَالصِّلَةِ وَالْعَفَافِ قَالَ إِنْ يَكُ مَا تَقُولُ

ما را بنماز و زکوة و صله ارحام و پارسائی و باز استادن از حرام گفت هرقل اگر هست آنچه میگوئی تو

حَقًّا فَإِنَّهُ نَبِيٌّ وَقَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنَّهُ خَارِجٌ وَلَمْ أَكُ أَظُنُّهُ مِنْكُمْ

راست پس بدرستیکه وی پیغمبر است و بتحقیق بودم من که میدانستم که وی بیرون آینده است و گمان نمیبردم او را از

وَلَوْ أَنِّي أَعْلَمُ أَنِّي أَخْلُصُ إِلَيْهِ لَأَحْبَبْتُ لِقَاءَهُ وَلَوْ كُنْتُ

و اگر می دانستم که من میتوانم رسید بوی هر آینه دوست میداشتم دیدن او را و اگر میبودم

عِنْدَهُ لَغَسَلْتُ عَنْ قَدَمَيْهِ وَلَيَبْلُغَنَّ مُلْكُهُ مَا تَحْتَ قَدَمَيَّ ثُمَّ دَعَا

نزد وی هر آینه میشستم هر دو پای او را و هر آینه میرسد ملک وی از زمین را که زیر هر دو پای منست پس طلبید هرقل

بِكِتَابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

کتاب پیغمبر خدا را صلی اللہ علیہ وسلم پس خواند آں کتاب را روایت کرد آں را بخاری و مسلم

بَابٌ فِي الْمِعْرَاجِ

باب در بیان معراج

سُبْحَانَ الَّذِيْ أَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى

پاک ست آنکہ ببرد بندۂ خود را شبے از مسجد حرام بسوے

الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِيْ بَارَكْنَا حَوْلَهٗ لِنُرِيَهٗ مِنْ اٰيَاتِنَا إِنَّهٗ

مسجد اقصیٰ کہ برکت نہادیم گرداگرد آں تا بنمائیم او را بعض نشانہای خود ہر آئینہ

هُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ ٥ وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً أُخْرٰى ٥ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى

او ست شنوا بینا و ہر آئینہ دیدہ بود این فرشتہ را یکبار دیگر نزدیک سدرۃ المنتہیٰ

عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوٰى ٥ إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى ٥

نزدیک آن سدرہ است بہشت آرامگاہ فرشتہ را دید وقتیکہ میپوشید سدرہ را آنچہ میپوشید

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى ٥ لَقَدْ رَاٰى مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى ٥

کجروی نکرد چشم پیغامبر و از مقصد تجاوز ننمود ہر آئینہ معاینہ کرد بعض نشانہای بزرگ پروردگار

عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ صَعْصَعَةَ

و از قتادہ مرویست از انس بن مالک و او از مالک بن صعصعہ

أَنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَهُمْ عَنْ لَيْلَةِ أُسْرِيَ بِهٖ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم حدیث کرد و خبر داد صحابہ را از احوال شبے کہ بردہ شد

بَيْنَمَا أَنَا فِي الْحَطِيْمِ وَرُبَّمَا قَالَ فِي الْحِجْرِ مُضْطَجِعًا إِذْ أَتَانِيْ

آنحضرت ﷺ را در اثنای آنکہ من بودم در حطیم و اندکیست یا بسیاریست کہ گفت در حجر کہ مضطجع و تکیہ زدہ بودم در حالیکہ

اٰتٍ فَشَقَّ مَا بَيْنَ هٰذِهٖ إِلٰى هٰذِهٖ يَعْنِيْ مِنْ ثُغْرَةِ نَحْرِهٖ

پس بشگافت چیزیکہ میان این تا این ست یعنی از بالاے سینہ

إلى شعرته فاستخرج قلبي ثم أتيت بطست من ذهب

تا زیر ناف پس بیرون آورد دل مرا پستر آورده شد نزد من طشتے از زر

مملوّ إيمانا فغسل قلبي ثم حشي ثم أعيد وفي رواية ثم

پر کرده شده با یمان پس شسته شد دل من پستر پر کرده شد پستر باز گردانیده شد دل بجای خود و در روایتے دیگر ہست

غسل البطن بماء زمزم ثم ملئ إيمانا وحكمة ثم أتيت

شسته شد شکم من بآب زمزم پستر پر کرده شد بایمان و حکمت پستر آورده شدم من

بدابة دون البغل وفوق الحمار أبيض يقال له البراق

بمرکبے در قامت پایان استر و بالای حمار سفید گفته میشد این مرکب را براق

يضع خطوه عند أقصى طرفه فحملت عليه وفي رواية

که می نهاد این براق گام خود را نزد نهایت بصر خود پس برداشته شدم من بر وے و در روایتے

لمسلم فركبته حتى أتيت بيت المقدس فربطته بالحلقة

که مر مسلم راست اینست پس سوار شدم براق را تا آنکه آمدم بیت المقدس را پس بستم براق را بحلقه در مسجد

التي تربط بها الأنبياء قال ثم دخلت المسجد فصليت

که می بستند براق را بآن حلقه پیغمبران گفت آنحضرت ﷺ پستر در آمدم در مسجد پس گذاردم

فيه ركعتين ثم خرجت فجاءني جبرئيل بإناء من خمر

در وے دو رکعت پستر بیرون آمدم پس آورد مرا جبرئیل آوند از خمر

وإناء من لبن فاخترت اللبن فقال جبرئيل اخترت

و آوند از شیر پستر اختیار کردم من شیر را پس گفت جبرئیل اختیار کردی تو

الفطرة ثم عرج بنا إلى السماء الخ فانطلق بي جبرئيل

فطرت را پستر بالا برده شد ما را بسوی آسمان تا آخر پس برد مرا جبرئیل

حتى أتى السماء الدنيا فاستفتح قيل من هذا قال جبرئيل

تا آنکه آمدم آسمان دنیا را پس طلب در جبرئیل کشادن آسمان را گفته شد و پرسیدند دربانان که کیست این

قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِيلَ وَقَدْ

گفته شد کیست با تو گفت جبرئیل با من محمد صلی اللہ علیہ وسلم ست گفتند برای استفهام و تحقیق

أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قِيلَ مَرْحَبًا بِهٖ فَنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ فَفَتَحَ

که فرستاده شده است بسوی وی گفت آری گفته شد مرحبا بمحمد و خوش آمدنی آمد پس کشاده شد آسمان

فَلَمَّا خَلَصْتُ فَإِذَا فِيهَا اٰدَمُ فَقَالَ هٰذَا أَبُوكَ اٰدَمُ فَسَلِّمْ

پس هنگامیکه رسیدیم و در آمدم در آسمان پس ناگاه در آسمان آدم است پس گفت جبرئیل این پدر تست آدم

عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْإِبْنِ

بر آدم پس سلام دادم بروے پس جواب داد آدم پس تر گفت آدم مرحبا بپسر

الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ فَرَحَّبَ بِي وَدَعَا

صالح و پیغمبر صالح و در روایتی که مر مسلم راست این لفظ است پس ترحیب کرد آدم بمن و مرحبا گفت و دعا

لِي بِخَيْرٍ وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا فَلَمَّا فُتِحَ عَلَوْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا إِذَا

مرا بنیکی و در روایتی دیگر که مر هر دو راست پس هنگامیکه کشاده شد در بالا بر آمدیم این آسمان را ناگاه

رَجُلٌ قَاعِدٌ عَلَى يَمِينِهٖ أَسْوِدَةٌ وَعَلَى يَسَارِهٖ أَسْوِدَةٌ

مردے نشسته است که بر جانب دست راست او سیاهیهاست و بر جانب چپ سیاهیهاست

إِذَا نَظَرَ قِبَلَ يَمِينِهٖ ضَحِكَ وَإِذَا نَظَرَ قِبَلَ شِمَالِهٖ بَكَى

چون نگاه میکند آمرد بجانب دست راست خود میخندد و چون نگاه میکند بجانب چپ گریه میکند

فَقَالَ مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِبْنِ الصَّالِحِ قُلْتُ لِجِبْرَئِيلَ

پس گفت آمرد مرحب بالنبی الصالح و ابن الصالح گفتم من مر جبرئیل را

مَنْ هٰذَا قَالَ هٰذَا اٰدَمُ وَهٰذِهِ الْأَسْوِدَةُ عَنْ يَمِينِهٖ وَعَنْ

کیست این مرد گفت جبرئیل این آدم است و این سیاهیها که متشکل شده اند از جانب راست و از

شِمَالِهٖ نَسَمُ بَنِيهِ فَأَهْلُ الْيَمِينِ مِنْهُمْ أَهْلُ الْجَنَّةِ وَالْأَسْوِدَةُ

جانب چپ ارواح اولاد اوست پس آنها که بر جانب راست اند از ایشان بهشتیان اند و سیاهیها که

الَّتِیْ عَنْ شِمَالِهٖ اَهْلُ النَّارِ فَاِذَا نَظَرَ عَنْ یَمِیْنِهٖ ضَحِكَ فَاِذَا

بر جانب دست چپ اند اہل دوزخ اند پس چون بیند از دست راست خود می خندد پس چون

نَظَرَ قِبَلَ شِمَالِهٖ بَكٰى ثُمَّ صَعِدَ بِیْ حَتّٰی السَّمَآءَ الثَّانِیَةَ

نظر میکند بر جانب دست چپ می گرید تا آخر پس بر بالا برد مرا جبرئیل تا آسمان دوم

فَاسْتَفْتَحَ قِیْلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرَئِیْلُ قِیْلَ وَمَنْ مَّعَكَ قَالَ

پس طلب کرد جبرئیل کشادن آسمان را گفته شد که کیست این گفت منم جبرئیل گفته شد کیست با تو گفت جبرئیل

مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قِیْلَ وَقَدْ اُرْسِلَ اِلَیْهِ قَالَ

با من محمد صلی اللہ علیہ وسلم ست گفته شد و بتحقیق که فرستاده شد بسوی وے گفت

نَعَمْ قِیْلَ مَرْحَبًا بِهٖ فَنِعْمَ الْمَجِیْءُ جَآءَ فَفُتِحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ اِذَا

آرے گفته شد مرحبا بمحمد و خوش آمدنے آمد پس کشاده شد در پس چون رسیدم بآسمان دوم ناگاه

یَحْیٰی وَعِیْسٰی وَهُمَا ابْنَا خَالَةٍ قَالَ هٰذَا یَحْیٰی وَهٰذَا عِیْسٰی

این دو پیغمبر یحیی و عیسی استاده اند و یحیی و عیسی پسران خاله اند گفت جبرئیل این یحیی است و این عیسی

فَسَلِّمْ عَلَیْهِمَا فَسَلَّمْتُ فَرَدَّا ثُمَّ قَالَا مَرْحَبًا بِالْاَخِ الصَّالِحِ

پس سلام کن بر هر دو پس سلام دادم پس جواب سلام دادند هر دو بستر گفتند هر دو مرحبا به برادر صالح

وَالنَّبِیِّ الصَّالِحِ ثُمَّ صَعِدَ بِیْ اِلَى السَّمَآءِ الثَّالِثَةِ فَاسْتَفْتَحَ

و پیغمبر صالح پستر برد مرا جبرئیل بسوی آسمان سوم پس طلب کرد کشادن در آسمان

قِیْلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرَئِیْلُ قِیْلَ وَمَنْ مَّعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ

گفته شد کیست این گفت منم جبرئیل گفته شد و کیست با تو گفت با من محمد

صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قِیْلَ وَقَدْ اُرْسِلَ اِلَیْهِ قَالَ نَعَمْ

صلی اللہ علیہ وسلم ست گفته شد و بتحقیق فرستاده شد بسوی او گفت آرے

قِیْلَ مَرْحَبًا بِهٖ فَنِعْمَ الْمَجِیْءُ جَآءَ فَفُتِحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ اِذَا یُوْسُفُ

گفته شد مرحبا بمحمد و خوش آمدنے آمد پس کشاده شد در آسمان پس چون رسیدم آسمان سوم را ناگاه

قَالَ هٰذَا يُوْسُفُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ

گفت جبرئیل این یوسف ست پس سلام فهرو ی پس سلام دادم بروی پس جواب داد پستر گفت

مَرْحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ

مرحبا برادر نیک و پیغمبر نیک و در روایتے که مر مسلم راست

فَإِذَا أَنَا بِيُوْسُفَ إِذَا هُوَ قَدْ أُعْطِيَ شَطْرَ الْحُسْنِ فَرَحَّبَ

پس ناگاه من با یوسف ام ناگاه یوسف داده شد است جزوی از حسن پس ترحب کرد یوسف

بِيْ وَدَعَا لِيْ بِخَيْرٍ الخ ثُمَّ صَعِدَ بِيْ حَتّٰى أَتَى السَّمَاءَ الرَّابِعَةَ فَاسْتَفْتَحَ

بمن و دعا کرد مرا بخیر تا آخر پستر بالا برد مرا جبرئیل و آمد آسمان چهارم را پس طلب کرد جبرئیل کشادن

قِيْلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرِيْلُ قِيْلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ

گفته شد کیست این گفت منم جبرئیل گفته شد کیست با تو گفت با من محمد ست

قِيْلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قِيْلَ مَرْحَبًا بِهٖ فَنِعْمَ الْمَجِيْءُ

گفته شد و تحقیق که فرستاده شد بسوی وی گفت جبرئیل آری گفتند مرحبا بمحمد پس خوش آمدنے

جَاءَ فَفُتِحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ فَإِذَا إِدْرِيْسُ فَقَالَ هٰذَا إِدْرِيْسُ

آمد پس کشاده شد در آسمان پس هنگامیکه در آمدم در آسمان پس ناگاه در آنجا ادریس ست پس گفت جبرئیل

فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ

پس سلام ده بروے پس سلام دادم بروے پس جواب داد ادریس پستر گفت مرحبا به برادر صالح

وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ ثُمَّ صَعِدَ بِيْ حَتّٰى أَتَى السَّمَاءَ الْخَامِسَةَ

و پیغمبر صالح پستر بالا برد مرا تا آنکه آمد آسمان پنجم را

فَاسْتَفْتَحَ قِيْلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرِيْلُ قِيْلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ

پس طلب کرد جبرئیل کشادن آسمان را گفته شد کیست این گفت جبرئیل ام من گفته شد کیست با تو

مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِيْلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ

جبرئیل محمد صلی الله علیه وسلم ست گفته شد و تحقیق که فرستاده شد بسوی وی گفت جبرئیل

نَعَمْ قِيْلَ مَرْحَبًا بِهٖ فَنِعْمَ الْمَجِيْءُ جَاءَ فَفُتِحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ فَاِذَا هٰرُوْنُ

آرے گفتند مرحبا بمحمد پس خوش آمدنے آمد پس کشادہ شد در آسمان پس ہنگامیکہ در آمدم در آسمان پس ناگاہ در آنجا

قَالَ هٰذَا هٰرُوْنُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ

گفت جبرئیل کہ این ہارون ست پس سلام دہ بروے پس سلام دادم بروے پس جواب داد مرا پس گفت

مَرْحَبًا بِالْاَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ ثُمَّ صَعِدَ بِيْ حَتّٰى

مرحبا بہ برادر صالح و پیغمبر صالح پستر بالا برد مرا تا آنکہ

اَتَى السَّمَآءَ السَّادِسَةَ فَاسْتَفْتَحَ قِيْلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرِئِيْلُ

آمد آسمان ششم را پس طلب کرد کشادن آسمان را گفتہ شد کیست این گفت منم جبرئیل

قِيْلَ وَمَنْ مَّعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِيْلَ

گفتہ شد و کیست با تو گفت با من محمد صلی اللہ علیہ وسلم ست گفتہ شد

وَقَدْ اُرْسِلَ اِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قِيْلَ مَرْحَبًا بِهٖ فَنِعْمَ الْمَجِيْءُ جَاءَ

بتحقیق کہ فرستادہ شد بسوی وی گفت جبرئیل آرے گفتہ شد مرحبا بمحمد پس خوش آمدنے آمد

فَفُتِحَ فَلَمَّا خَلَصْتُ فَاِذَا مُوْسٰى قَالَ هٰذَا مُوْسٰى فَسَلِّمْ

پس کشادہ شد در آسمان پس ہنگامیکہ در آمدم پس ناگاہ موسی ایستادہ است در آنجا گفت جبرئیل موسی است پس سلام دہ

عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْاَخِ الصَّالِحِ وَ

بروی پس سلام دادم بروے پس جواب داد موسی پستر گفت مرحبا بہ برادر صالح و

النَّبِيِّ الصَّالِحِ فَلَمَّا جَاوَزْتُ بَكٰى قِيْلَ لَهٗ مَا يُبْكِيْكَ

پیغمبر صالح پس ہنگامیکہ گذشتم از پیش وی گریہ کرد موسی گفتند موسی را چہ چیز گریانید ترا۔

قَالَ اَبْكِيْ لِاَنَّ غُلَامًا بُعِثَ بَعْدِيْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ اُمَّتِهٖ

گفت موسی میگریم از جہت آنکہ کودکے فرستادہ شد بعد از من کہ میدرآید ببہشت را از امت او

اَكْثَرُ مِمَّنْ يَدْخُلُهَا مِنْ اُمَّتِيْ ثُمَّ صَعِدَ بِيْ اِلَى السَّمَآءِ السَّابِعَةِ

بیشتر ازان کسانیکہ میدرآیند از امت من پستر بالا برد مرا بسوے آسمان ہفتم

فَاسْتَفْتَحَ جِبْرَئِيْلُ قِيْلَ مَنْ هٰذَا قَالَ جِبْرَئِيْلُ قِيْلَ وَمَنْ مَّعَكَ

پس طلب کشاد کرد جبرئیل آسمان را گفته شد کیست این گفت منم جبرئیل گفته شد و کیست با تو

قَالَ مُحَمَّدٌ قِيْلَ وَقَدْ بُعِثَ اِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ قِيْلَ مَرْحَبًا بِهٖ

گفت با من محمد است گفته شد و بتحقیق که فرستاده شد بسوی وی گفت آرے گفته شد مرحبا بمحمد پس

فَنِعْمَ الْمَجِيْءُ جَاءَ فَلَمَّا خَلَصْتُ فَاِذَا اِبْرَاهِيْمُ وَفِيْ رِوَايَةٍ

خوش آمدنے آمد پس چون آمدم در آسمان پس ناگاه در آنجا ابراهیم ست و در روایتے که

بیت معمور ۱۲

لِمُسْلِمٍ فَاِذَا اَنَا بِاِبْرَاهِيْمَ مُسْنِدًا ظَهْرَهٗ اِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُوْرِ

مر مسلم راست این است پس ناگاه من با ابراهیم ام در حالیکه ابراهیم تکیه کننده است پشت خود را بسوی

فَاِذَا هُوَ يَدْخُلُهٗ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُوْنَ اَلْفَ مَلَكٍ لَا يَعُوْدُوْنَ

و ناگاه بیت معمور مسجدیست آید او را برای طواف هر روز هفتاد هزار فرشته که باز نمیگردند فرشتها

اِلَيْهِ اِلَخْ قَالَ هٰذَا اَبُوْكَ اِبْرَاهِيْمُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ

بسوی وی تا آخر گفت جبرئیل این پدر تست ابراهیم پس سلام ده بروی پس سلام دادم بروے

فَرَدَّ السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْاِبْنِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ

پس جواب داد ابراهیم پس گفت مرحبا به فرزند نیک و پیغمبر نیک

ثُمَّ رُفِعْتُ اِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى فَاِذَا نَبِقُهَا مِثْلُ قِلَالِ هَجَرَ

پس برداشته شدم بسوی سدرة المنتهی پس ناگاه میوهٔ آن مانند کوزهای هجر است

وَاِذَا وَرَقُهَا مِثْلُ اٰذَانِ الْفِيَلَةِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ فَلَمَّا

و ناگاه برگهاے او مانند گوشهاے فیلانست و در روایتی که مر مسلم راست پس هرگاه

غَشِيَهَا مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ مَا غَشِيَ تَغَيَّرَتْ فَمَا اَحَدٌ مِّنْ خَلْقِ

که پوشیده شد سدره را از امر الٰهی آنچه پوشیده سدره را از نور دیگرگون شد و رنگ دیگر گرفت

اللّٰهِ يَسْتَطِيْعُ اَنْ يَّنْعَتَهَا مِنْ حُسْنِهَا وَاَوْحٰى اِلَيَّ مَا اَوْحٰى

خدا که تواند وصف کردن او را از خوبی او و وحی کرد حق سبحانه تعالی بسوی من آنچه

الخ قَالَ هٰذَا سِدْرَةُ الْمُنْتَهٰى فَإِذَا أَرْبَعَةُ أَنْهَارٍ نَهْرَانِ

تا آخر گفت جبرئیل که این سدرة المنتہی است پس ناگاه آنجا چہار جوی است دو جوے

بَاطِنَانِ وَنَهْرَانِ ظَاهِرَانِ قُلْتُ مَا هٰذَانِ يَا جِبْرَئِيلُ

باطن اند و دو جوے ظاہر گفتم چیست این دو نہر ظاہر و باطن ای جبرئیل

قَالَ أَمَّا الْبَاطِنَانِ فَنَهْرَانِ فِي الْجَنَّةِ وَأَمَّا الظَّاهِرَانِ

گفت جبرئیل اما دو نہر باطن پس دو نہر در بہشت اند و اما دو نہر ظاہر

فَالنِّيلُ وَالْفُرَاتُ ثُمَّ رُفِعَ لِي الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ ثُمَّ أُتِيتُ

پس نیل و فرات است پس بر آورده شد برائے من بیت المعمور پس آورده شد نزد من

بِإِنَاءٍ مِنْ خَمْرٍ وَإِنَاءٍ مِنْ لَبَنٍ وَإِنَاءٍ مِنْ عَسَلٍ فَأَخَذْتُ

آوندے از مے و آوندے از شیر و آوندے از شہد پس گرفتم من

اللَّبَنَ فَقَالَ هِيَ الْفِطْرَةُ أَنْتَ عَلَيْهَا وَأُمَّتُكَ ثُمَّ فُرِضَتْ عَلَيَّ

شیر را پس گفت جبرئیل شیر فطرت است تو بر فطرت خواہی بود و امت تو پس فرض کرده شد بر من

الصَّلٰوةُ خَمْسِينَ صَلٰوةً كُلَّ يَوْمٍ فَرَجَعْتُ فَمَرَرْتُ عَلٰى مُوسٰى

نماز پنجاه نماز ہر روز پس برگشتم از درگاه پس گذشتم بموسے علیہ السلام

فَقَالَ بِمَا أُمِرْتَ قُلْتُ أُمِرْتُ بِخَمْسِينَ صَلٰوةً كُلَّ يَوْمٍ

پس گفت موسی در پرسید که چیز امر کرده شدی گفتم من امر کرده شدم به پنجاه نماز ہر روز

قَالَ إِنَّ أُمَّتَكَ لَا تَسْتَطِيعُ خَمْسِينَ صَلٰوةً كُلَّ يَوْمٍ وَإِنِّي

گفت موسی بدرستے امت تو نمیتوانند بجا آورد پنجاه نماز ہر روز و بدرستے من

وَاللّٰهِ قَدْ جَرَّبْتُ النَّاسَ قَبْلَكَ وَعَالَجْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ

بخدا سوگند آزموده ام مردم را پیش از تو و علاج کرده ام بنی اسرائیل را

أَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ فَارْجِعْ إِلٰى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ لِأُمَّتِكَ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي

سخت ترین علاج پس برگرد بسوے درگاه ربّ عالی کن و را سبکی و آسانی برای امت خود پس گشتم بدرگاه پروردگار

عَشْرًا فَرَجَعْتُ اِلٰى مُوْسٰى فَقَالَ مِثْلَهٗ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّيْ

ده نماز پس برگشتم بسوی موسیٰ پس گفت مانند آنکه گفته بود پس برگشتم در رفتم مدده پروردگار پس کم گردانید از من

عَشْرًا فَرَجَعْتُ اِلٰى مُوْسٰى فَقَالَ مِثْلَهٗ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّيْ

ده نماز پس برگشتم بسوی موسیٰ پس گفت مانند آنکه گفته بود پس باز برگشتم پس نهاد از من

عَشْرًا فَرَجَعْتُ اِلٰى مُوْسٰى فَقَالَ مِثْلَهٗ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّيْ

ده نماز پس باز برگشتم بسوی موسیٰ علیہ السلام پس گفت مانند آن پس باز برگشتم پس نهاد از من

عَشْرًا فَاُمِرْتُ بِعَشْرِ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ فَرَجَعْتُ اِلٰى مُوْسٰى

ده نماز پس امر کرده شدم به ده نماز هر روز پس باز گشتم بسوے موسیٰ

فَقَالَ مِثْلَهٗ فَرَجَعْتُ فَاُمِرْتُ بِخَمْسِ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ فَرَجَعْتُ

پس گفت مانند گفته سابق پس باز برگشتم پس امر کرده شدم به پنج نماز هر روز پس باز گشتم

اِلٰى مُوْسٰى فَقَالَ بِمَا اُمِرْتَ قُلْتُ اُمِرْتُ بِخَمْسِ صَلَوَاتٍ

بسوی موسیٰ پس گفت بچه امر کرده شدی گفتم امر کرده شدم به پنج نماز

كُلَّ يَوْمٍ قَالَ اِنَّ اُمَّتَكَ لَا تَسْتَطِيْعُ خَمْسَ صَلَوَاتٍ كُلَّ

در هر روز گفت موسیٰ بدرستی امت تو نمی تواند بجا آورد پنج نماز هر

يَوْمٍ وَاِنِّيْ قَدْ جَرَّبْتُ النَّاسَ قَبْلَكَ وَعَالَجْتُ بَنِيْ اِسْرَائِيْلَ

روز و بدرستیکه من آزموده ام مردم را پیش از تو و علاج کرده ام بنی اسرائیل را

اَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ فَارْجِعْ اِلٰى رَبِّكَ فَاسْاَلْهُ التَّخْفِيْفَ لِاُمَّتِكَ

سخت ترین علاج پس برگرد بسوی پروردگار خود پس سوال کن سبکی و آسانی بر امت خود

وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ فَرَجَعْتُ اِلٰى رَبِّيْ فَقُلْتُ يَا رَبِّ

و در روایتے از مسلم این عبارت است پس باز گشتم بسوی پروردگار خود پس اے پروردگار

خَفِّفْ عَلٰى اُمَّتِيْ فَحَطَّ عَنِّيْ خَمْسًا فَرَجَعْتُ اِلٰى مُوْسٰى

تخفیف کن و آسانی بر امت من پس کم کرد از من پنج نماز را پس باز گشتم بسوی موسیٰ

فَقُلْتُ حُطَّ عَنِّيْ خَمْسًا قَالَ اِنَّ اُمَّتَكَ لَا تُطِيْقُ ذٰلِكَ

پس گفتم کم کرد از من پنج نماز را گفت موسی بدرستی امت تو طاقت ندارد آن را پس

فَارْجِعْ اِلٰى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيْفَ قَالَ فَلَمْ اَزَلْ اَرْجِعُ

برگرد بسوی پروردگار خود پس سوال کن آسانی را فرمود آنحضرت پس همیشه بودم که من برگشتم

بَيْنَ رَبِّيْ وَبَيْنَ مُوْسٰى حَتّٰى قَالَ يَا مُحَمَّدُ اِنَّهُنَّ خَمْسُ

میان پروردگار خود و میان موسے تا آنکه گفت پروردگار ای محمد این نمازهای فرض پنج

صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ لِكُلِّ صَلٰوةٍ عَشْرٌ فَذٰلِكَ خَمْسُوْنَ

نمازست در هر روز و شب مر هر نماز را ده حسنه است پس باین حساب اینها حکم پنجاه

صَلٰوةً مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهٗ حَسَنَةً فَاِنْ

نماز دارند کسیکه قصد کرد و نیت بست به نیکی پس نکرد آن نیکی و بعمل در نیاورد نوشته میشود آن حسنه

عَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهٗ عَشْرًا وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ تُكْتَبْ

پس اگر عمل کرد آن نیکی را نوشته میشود مرا ورا ده چندآن و کسیکه قصد کرد به بد کردن پس نکرد بدی را نوشته نمیشود

لَهٗ شَيْئًا فَاِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ سَيِّئَةً وَّاحِدَةً قَالَ فَنَزَلْتُ حَتّٰى

مراد از آن بدی هیچ چیزی پس اگر کرد آن بدی را نوشته میشود آن سیئه را برای وی یک بدی گفت آنحضرت پس فرود

اِنْتَهَيْتُ اِلٰى مُوْسٰى فَاَخْبَرْتُهٗ فَقَالَ ارْجِعْ اِلٰى رَبِّكَ

رسیدم به موسے پس خبر دادم او را پس گفت بازگرد بسوے پروردگار خود

فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيْفَ الخ قَالَ سَأَلْتُ رَبِّيْ حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ

پس سوال کن ازو آسانی را تا آخر گفت آنحضرت سوال کردم من پروردگار خود را تا آنکه شرم زده شدم

وَلٰكِنِّيْ اَرْضٰى وَاُسَلِّمُ قَالَ فَلَمَّا جَاوَزْتُ نَادٰى مُنَادٍ

ولیکن راضی باشم و تسلیم میکنم امر الٰہی را فرمود پس هنگامیکه بگذشتم ازان مقام آواز داد آواز دهنده

اَمْضَيْتُ فَرِيْضَتِيْ وَخَفَّفْتُ عَنْ عِبَادِيْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

و گفت گذرانیدم و مقرر گردانیدم فریضه خود را و سبک گردانیدم فریضه را بر بندگان نهادم بار از ایشان

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ لَمَّا أُسْرِيَ بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز عبد اللہ بن مسعود رضی روایت گفت ہنگامیکہ شب بردہ شد پیغمبر خدا را صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ انْتُهِيَ بِهٖ إِلٰى سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى وَهِيَ فِي السَّمَاءِ السَّادِسَةِ

وسلم نہایت بردہ شد آنحضرت را تا سدرۃ المنتہی و سدرۃ المنتہی در آسمان ششم است

إِلَيْهَا يَنْتَهِيْ مَا يُعْرَجُ بِهٖ مِنَ الْأَرْضِ فَيُقْبَضُ مِنْهَا وَإِلَيْهَا

بسوی سدرۃ المنتہی نہایت پذیر میشود چیزیکہ بالا بردہ میشود از زمین پس گرفتہ میشود از وی و بسوی

يَنْتَهِيْ مَا يُهْبَطُ بِهٖ مِنْ فَوْقِهَا فَيُقْبَضُ مِنْهَا قَالَ إِذْ يَغْشَى

سدرۃ المنتہی منتہی میگردد چیزیکہ پایان نیز فرستادہ میشود از بالای وی از اوامر و نواہی پس قبض کردہ میشود

السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى قَالَ فَرَاشٌ مِّنْ ذَهَبٍ قَالَ فَأُعْطِيَ

سدرہ را چیزیکہ میپوشد گفت و آن پروانہ اند کہ گرد شمع میگردند از زر گفت پس دادہ شد

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلٰثًا أُعْطِيَ الصَّلَوَاتِ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم در شب معراج سہ چیز دادہ شد نماز

الْخَمْسَ وَأُعْطِيَ خَوَاتِيْمَ سُوْرَةِ الْبَقَرَةِ وَغُفِرَ لِمَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللّٰهِ

پنجگانہ و دادہ شد آیتہا کہ خاتمہ سورۂ بقرہ است و آمرزیدہ شد مر کسیرا کہ شریک نیاورند

مِنْ أُمَّتِهٖ شَيْئًا الْمُقْحِمَاتُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ

از امت وے چیزی را گناہان کبیرہ رواہ مسلم و روایت است از ابی ہریرہ رض

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ رَأَيْتُنِيْ

گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ بتحقیق میدیدم من خود را

فِي الْحِجْرِ وَقُرَيْشٌ يَسْأَلُنِيْ عَنْ مَسْرَايَ فَسَأَلَتْنِيْ عَنْ أَشْيَاءَ

کہ بودم در حجر کہ موضعے است متصل کعبہ و حال آنکہ مشرکان قریش می پرسیدند مرا از شب رفتن به بیت المقدس پس

مِنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ لَمْ أُثْبِتْهَا فَكُرِبْتُ كُرْبًا مَا كُرِبْتُ مِثْلَهٗ

از بیت المقدس کہ یاد ندارم در آنوقت پس اندوهگین کردہ شدم به اندوہے کہ ہرگز اندوهگین کردہ نشدم

فَرَفَعَهُ اللّٰهُ لِيْ اَنْظُرُ اِلَيْهِ مَا يَسْأَلُوْنِيْ عَنْ شَيْءٍ اِلَّا اَنْبَأْتُهُمْ

پس برداشت خدا بیت المقدس را برای من و من نظر میکردم بسوی آن نمی پرسند قریش مرا از هیچ چیز مگر آنکه خبر میدادم

وَقَدْ رَأَيْتُنِيْ فِيْ جَمَاعَةٍ مِّنَ الْاَنْبِيَاءِ فَاِذَا مُوْسٰى قَائِمٌ يُّصَلِّيْ

و تحقیق دیدم خود را در بیت المقدس در جماعتی از پیغمبران پس ناگاه می بینم که موسی استاده است نماز میکند

فَاِذَا رَجُلٌ ضَرْبٌ جَعْدٌ كَاَنَّهٗ مِنْ رِّجَالِ شَنُوْءَةَ وَاِذَا عِيْسٰى

پس ناگاه موسی مرد بهت سبک گوشت مرغول موی گویا که وی از مردان شنوات ست و ناگاه عیسی

قَائِمٌ يُّصَلِّيْ اَقْرَبُ النَّاسِ بِهٖ شَبَهًا عُرْوَةُ بْنُ مَسْعُوْدِنِ الثَّقَفِيُّ

نیز استاده است نماز میگذارد نزدیکترین مردم بوی از روی مشابهت عروه بن مسعود ثقفی ست

وَاِذَا اِبْرَاهِيْمُ قَائِمٌ يُّصَلِّيْ اَشْبَهُ النَّاسِ بِهٖ صَاحِبُكُمْ

و ناگاه می بینم که ابراهیم استاده است نماز میگذارد و مشابه ترین مردم بوی یار شماست

يَعْنِيْ نَفْسَهٗ فَحَانَتِ الصَّلٰوةُ فَاَمَمْتُهُمْ فَلَمَّا فَرَغْتُ

اراده میکرد آنحضرت ذات شریف خود را پس در رسید وقت نماز پس امامت کردم من انبیاء را پس هرگاه که فارغ

مِنَ الصَّلٰوةِ قَالَ لِيْ قَائِلٌ يَا مُحَمَّدُ هٰذَا مَالِكٌ خَازِنُ

شدم از نماز گفت مرا گوینده ای محمد این مالک گنجینه دار

النَّارِ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ فَالْتَفَتُّ اِلَيْهِ فَبَدَأَنِيْ بِالسَّلَامِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

آتش است پس سلام ده بروی پس باز نگریستم بسوی وی پس ابتدا کرد مرا بسلام و نگذاشت مرا که من بر وی سلام کنم

بَابٌ فِي الْمُعْجِزَاتِ

باب در بیان معجزات

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ۝ وَاِنْ يَّرَوْا اٰيَةً يُّعْرِضُوْا

نزدیک شد قیامت و شگافت ماه و اگر بینند نشانه روی گردانند

وَيَقُوْلُوْا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ۝ وَقَالُوْا لَوْلَا يَأْتِيْنَا بِاٰيَةٍ مِّنْ رَّبِّهٖ

و گویند جادو نیست دائم و گفتند چرا نه آرد بما آیتی از پروردگار خود

أَوَلَمْ تَأْتِهِمْ بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولٰى ه وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ إِلَّا
آیا نیامد بدایشان خبر آنچه در کتابهاے پیشین است و نفرستیم آیتہا مگر
تَخْوِيفًا ه وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ
ترسیدن و نگردانیدیم خواب کہ نمودیم تر مگر آزمایش براے آدمیان
وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا
و درخت رانده شد در قرآن و مے ترسانیم ایشانرا پس نمی افزاید ایشان را مگر
طُغْيَانًا كَبِيرًا عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ نِ الصِّدِّيقَ
سرکشی بزرگ روایت ست از انس بن مالک رض کہ صدیق اکبر رضی اللہ عنہ وقت حکایت کردن از قصہ ہجرت
قَالَ نَظَرْتُ إِلٰى أَقْدَامِ الْمُشْرِكِيْنَ عَلٰى رُؤُسِنَا وَنَحْنُ فِي الْغَارِ
گفت نگاہ کردم من بسوی پاہای مشرکان کہ ما را می جستند و رسیدند بر سرہا و حال آنکہ ما درون غاریم
فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ نَظَرَ إِلٰى قَدَمِهِ أَبْصَرَنَا
پس گفتم اے رسول خدا بتحقیق کہ یکے از ایشان نگاہ کند بجانب پا خود بہ بیند ما را
فَقَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ مَا ظَنُّكَ بِاثْنَيْنِ اللهُ ثَالِثُهُمَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ
پس گفت آنحضرت ای ابوبکر چیست گمان تو باین دو کہ خدا سوم آن دو کس است۔ متفق علیہ
وَعَنْ بَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ عَنْ أَبِيْهِ عَنْ أَبِيْ بَكْرٍ أَنَّهُ قَالَ فِيْ
و روایت ست از براء بن عازب از پدرش کہ عازب است و او روایت میکند از ابوبکر رض کہ وی گفت در
حَدِيْثِ الْهِجْرَةِ وَاتَّبَعَنَا سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكٍ فَقُلْتُ أُتِيْنَا يَا
حدیث ہجرت و پیروی کرد ما را سراقہ بن مالک پس گفتم من آمده شدیم ما اے
رَسُوْلَ اللهِ فَقَالَ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللهَ مَعَنَا فَدَعَا عَلَيْهِ النَّبِيُّ
رسول خدا پس گفت آنحضرت اندوہگین مشو و غم مخور بدرستی خدا با ماست پس دعا کرد آنحضرت
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَارْتَطَمَتْ بِهِ فَرَسُهُ إِلٰى بَطْنِهَا
صلے اللہ علیہ وسلم بر سراقہ پس فرو رفت با سراقہ پاہای اسپ وے تا شکم وے

فِيْ جَلَدٍ مِنَ الْأَرْضِ فَقَالَ إِنِّيْ أَرَاكُمَا دَعَوْتُمَا عَلَيَّ فَادْعُوْا
در زمین درشت پس گفت سراقہ بدرستی می بینم شمارا کہ دعا کردید برزیان من پس دعا کنید

لِيْ فَاللّٰهُ لَكُمَا أَنْ أَرُدَّ عَنْكُمَا الطَّلَبَ فَدَعَا لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ
برای سود من پس خدا یاری کنندہ و نگاہدارندہ است مر شمارا تا کہ رد کنم و دفع نمایم از شما طلب کافران را پس

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَجَا فَجَعَلَ لَا يَلْقٰى أَحَدًا إِلَّا قَالَ كُفِيْتُمْ مَا هَاهُنَا
علیہ وسلم پس رست سراقہ ازان محنت پس استاد سراقہ کہ پیش نمی آید ہیچ کس را مگر آنکہ میگفت کفایت کردہ شدید

فَلَا يَلْقٰى أَحَدًا إِلَّا رَدَّهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَنَسٍ رضـ قَالَ
یعنے بس ست نیست اینجا کسے پس ہیچ کس نمی آید سراقہ را ہیچ کسی مگر آنکہ باز میگرداند متفق علیہ و از انس مرویست گفت

سَمِعَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ سَلَامٍ بِمَقْدَمِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
شنید عبد اللہ بن سلام قدوم آوردن آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَهُوَ فِيْ أَرْضٍ يَخْتَرِفُ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
وسلم و حال آنکہ عبد اللہ در زمینے کہ بود می چید میوہ پس آمد پیغمبر را صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّيْ سَائِلُكَ عَنْ ثَلٰثٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا نَبِيٌّ فَمَا أَوَّلُ
وسلم پس گفت عبد اللہ بدرستیکہ من سوال کنندہ ام ترا از سہ چیز نمیداند آن سہ چیز را مگر کسیکہ پیغمبر است

أَشْرَاطِ السَّاعَةِ وَمَا أَوَّلُ طَعَامِ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَمَا يَنْزِعُ الْوَلَدُ
علامتہای قیامت و چیست نخستین خورش بہشتیان و چیست کہ میکشد فرزند

إِلٰى أَبِيْهِ أَوْ إِلٰى أُمِّهٖ قَالَ أَخْبَرَنِيْ بِهِنَّ جِبْرَئِيْلُ آنِفًا أَمَّا أَوَّلُ
بسوی پدرش یا بسوی مادرش شبیہ میگرداند گفت آنحضرت خبر داد مرا باین سہ چیز جبرئیل اکنون نخست

أَشْرَاطِ السَّاعَةِ فَنَارٌ تَحْشُرُ النَّاسَ مِنَ الْمَشْرِقِ إِلَى الْمَغْرِبِ
نشانہائے قیامت پس آتشے است کہ می برانگیزد و گرد می آرد مردم را از جانب مشرق بجانب مغرب

وَأَمَّا أَوَّلُ طَعَامٍ يَأْكُلُهٗ أَهْلُ الْجَنَّةِ فَزِيَادَةُ كَبِدِ حُوْتٍ وَإِذَا
و اما نخستین طعامے کہ میخورند آنرا اہل بہشت پس زیادہ جگر ماہی ست و چون

ع۱ جلد بجیم و لام خیمہ سلخ ... زمین درشت ۱۲
ع۲ اختراف میوہ چیدن ۱۲

سَبَقَ مَاءُ الرَّجُلِ مَاءَ الْمَرْأَةِ نَزَعَ الْوَلَدَ وَإِذَا سَبَقَ مَاءُ الْمَرْأَةِ

پیش میشود آب مرد آب زن را میکشد فرزند را و مانند میگرداند بخود و چون سبقت میکند آب زن

نَزَعَتْ قَالَ اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ يَا

میکشد زن فرزند را گفت عبد الله بن سلام بعد از شنیدن جواب اشهد ان لا اله الا الله و بدرستیکه تو رسول

رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ الْيَهُوْدَ قَوْمٌ بُهُتٌ وَاِنَّهُمْ اِنْ يَعْلَمُوْا بِاِسْلَامِيْ

و گفت عبد الله ای رسول خدا بدرستیکه یهود گروهی اند که بسیار بهتان میکنند و بدرستی ایشان اگر بدانند اسلام

مِنْ قَبْلِ اَنْ تَسْئَلَهُمْ يَبْهَتُوْنِيْ فَجَاءَتِ الْيَهُوْدُ فَقَالَ اَيُّ

پیش از انکه بپرسی تو ایشان را دروغ بندند بر من پس آمد یهود نزد آنحضرت پس گفت و پرسید آنحضرت

رَجُلٍ عَبْدُ اللّٰهِ فِيْكُمْ قَالُوْا خَيْرُنَا وَابْنُ خَيْرِنَا وَسَيِّدُنَا

چگونه مرد است عبد الله درمیان شما گفتند بهترین مارست و پسر بهترین ماست و مهتر ماست

وَابْنُ سَيِّدِنَا قَالَ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَسْلَمَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ سَلَامٍ قَالُوْا

و پسر مهتر ماست گفت آنحضرت خبر دهید مرا که اگر اسلام آرد عبد الله بن سلام گفتند یهود

اَعَاذَهُ اللّٰهُ مِنْ ذٰلِكَ فَخَرَجَ عَبْدُ اللّٰهِ فَقَالَ اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا

نگاهدارد او را خدا از ان پس بیرون آمد عبد الله پس گفت گواهی دهم اینکه نیست هیچ معبودی مگر

اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللّٰهِ فَقَالُوْا شَرُّنَا وَابْنُ شَرِّنَا

خدای تعالی و گواهی دهم که محمد پیغمبر خداست پس گفتند وی بدترین ماست و پسر شخص بدترین ماست

وَانْتَقَصُوْهُ فَقَالَ هٰذَا الَّذِيْ كُنْتُ اَخَافُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

پس نقص او کردند گفت عبد الله اینست چیزیکه بودم من میترسیدم از بهتان یهود ای رسول خدا

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ رض قَالَ فِيْ حَدِيْثِ الْبَدْرِ فَانْطَلَقُوْا

روایه بخاری و هم از وی مرویست گفت انس رض در حدیث بدر پس بر آمدند و رفتند مردم

حَتّٰى نَزَلُوْا بَدْرًا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

تا فرود آمدند موضعی را که نام او بدر است پس گفت آنحضرت صلی الله علیه وسلم

بهت بفتحتین جمع بهیت بهتان زننده و دروغگویان را ... آمده است ۱۲

هٰذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ وَيَضَعُ يَدَهٗ عَلَى الْأَرْضِ هٰهُنَا وَهٰهُنَا

اینجای فتادن فلانی است نام یکے از اشقیائی بود و می نهاد آنحضرت دست خود را بر زمین برای تعیین موضع اینجا و اینجا یعنی هر کدام از

قَالَ فَمَا مَاطَ اَحَدُهُمْ عَنْ مَوْضِعِ يَدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

گفت انس پس درنگذشت هیچ یکے از جائے که دست نهاده بود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

علیه وسلم رواه مسلم و هم از وی مرویست که آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ بَدْرٍ هٰذَا جِبْرَئِيْلُ اٰخِذٌ بِرَاْسِ فَرَسِهٖ

علیه وسلم فرمود روز بدر این جبرئیل است که گیرنده است سر اسپ خود را

عَلَيْهِ اَدَاةُ الْحَرْبِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ قَتَادَةَ اَنَّ

و عنان آن در حالیکه بر وی سلاح جنگ ست روایت کرد بخاری و از ابو قتاده رضی مرویست

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَمَّارٍ حِيْنَ يَحْفِرُ

که آنحضرت صلی الله علیه وسلم گفت مر عمار بن یاسر را در هنگامیکه میکندند یاران آنحضرت یا عمار

الْخَنْدَقَ فَجَعَلَ يَمْسَحُ رَاْسَهٗ وَيَقُوْلُ بُؤْسَ ابْنِ سُمَيَّةَ تَقْتُلُكَ الْفِئَةُ

خندق را پس شروع کرد که مسح میکند سر عمار را و میگفت بوس ای شدت و مشقت پسر سمیه

الْبَاغِيَةُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ عَطِشَ النَّاسُ

ترا گروه باغی روایت کرد مسلم و روایت است از جابر رض گفت جابر تشنه شدند مردم

يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ يَدَيْهِ

روز حدیبیه و حال آنکه آنحضرت صلی الله علیه وسلم در پیش روی وی ظرفے بود

رَكْوَةٌ فَتَوَضَّاَ مِنْهَا ثُمَّ اَقْبَلَ النَّاسُ نَحْوَهٗ فَقَالُوْا لَيْسَ عِنْدَنَا مَاءٌ

از چرم که وضو ساخته شود بوی پس رو آوردند مردم بجانب آنحضرت گفتند مردم نیست نزد ما

نَتَوَضَّاُ بِهٖ وَنَشْرَبُ اِلَّا مَا فِيْ رَكْوَتِكَ فَوَضَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

که وضو کنیم بآن و بنوشیم آن آب را که همین قدر که در رکوه تست پس نهاد آنحضرت صلی الله

وَسَلَّمَ يَدَهُ فِي الرَّكْوَةِ فَجَعَلَ الْمَاءُ يَفُوْرُ مِنْ بَيْنِ اَصَابِعِهِ كَاَمْثَالِ الْعُيُوْنِ قَالَ فَشَرِبْنَا

وسلم دست خود را در رکوه پس گشت آب که میجوشید از میان انگشتان آنحضرت مانند چشمها گفت جابر پس نوشیدیم

وَتَوَضَّأْنَا قِيْلَ لِجَابِرٍ كَمْ كُنْتُمْ قَالَ لَوْ كُنَّا مِائَةَ اَلْفٍ لَكَفَانَا كُنَّا خَمْسَ عَشَرَةَ مِائَةً

و وضو کردیم گفته شد مر جابر را چند کس بودید شما گفت جابر اگر می بودیم صد هزار کس هر آینه بسنده میبود و واقع

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَنَسٍ رضه قَالَ نَعَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

متفق علیه و از انس رضه مرویست که گفت انس خبر رسانید آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ زَيْدًا وَجَعْفَرًا وَعَبْدَ اللّٰهِ بْنَ رَوَاحَةَ لِلنَّاسِ قَبْلَ اَنْ

وسلم بموت زید بن حارثه و جعفر بن ابی طالب و عبد الله بن رواحه برای مردم پیش از ان که

يَأْتِيَهُمْ خَبَرُهُمْ فَقَالَ اَخَذَ الرَّايَةَ زَيْدٌ فَاُصِيْبَ ثُمَّ اَخَذَ

بیاید مردم را خبر موت ایشان پس گفت آنحضرت در بیان شهیدان گرفت رایت را نخست زید بن حارثه پس کشته شد

جَعْفَرٌ فَاُصِيْبَ ثُمَّ اَخَذَ ابْنُ رَوَاحَةَ فَاُصِيْبَ وَعَيْنَاهُ

جعفر پس کشته شد پس گرفت عبد الله بن رواحه پس کشته شد و میگفت آنحضرت این حکایت را و هر دو چشم

تَذْرِفَانِ حَتّٰى اَخَذَ الرَّايَةَ سَيْفٌ مِنْ سُيُوْفِ اللّٰهِ يَعْنِيْ

آنحضرت اشک ریز بودند تا آنکه گرفت رایت را آنکه لقب او شمشیر است از شمشیرهای خدا یعنی

خَالِدَ بْنَ الْوَلِيْدِ حَتّٰى فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

خالد بن ولید و گویند که هفت شمشیر از دست خالد در آن روز شکسته شد تا آنکه کشاد خدا تعالی بر مسلمانان

وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْاَكْوَعِ رضه قَالَ غَزَوْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ

و روایت است از سلمه بن الاکوع رضه گفت غزا کردیم همراه آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُنَيْنًا فَوَلّٰى صَحَابَةُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

صلی الله علیه وسلم غزوهٔ حنین را پس پشت دادند بعضے از اصحاب آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا غَشُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَزَلَ

علیه وسلم پس هنگامیکه نزدیک آمدند و قصد غبارت کردند کافران با حضرت صلی الله علیه وسلم

عَنِ الْبَغْلَةِ ثُمَّ قَبَضَ قَبْضَةً مِنْ تُرَابٍ مِنَ الْأَرْضِ ثُمَّ اسْتَقْبَلَ

از استر لیستر گرفت آنحضرت مشتے از خاک زمین لپ پر مقابل کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

بِهِ وُجُوهَهُمْ فَقَالَ شَاهَتِ الْوُجُوهُ فَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْهُمْ إِنْسَانًا

بآن خاک روے ہای ایشان را پس گفت آنحضرت قبیح باد روے ہای شان پس پیدا نکرد خدا تعالی از ایشان ہیچ آدمی را

إِلَّا مَلَأَ عَيْنَيْهِ تُرَابًا بِتِلْكَ الْقَبْضَةِ فَوَلَّوْا مُدْبِرِيْنَ فَهَزَمَهُمُ

مگر آنکہ پر کرد ہر دو چشم او را خاک بآن قبضۂ خاک پس برگشتند کافران در حالیکہ پشت دہندہ بودند پس شکست داد

اللّٰهُ وَقَسَّمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَنَائِمَهُمْ بَيْنَ

خدا و بخش کرد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم غنیمتہاے ایشان را میان

الْمُسْلِمِيْنَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَنَسٍ رضـ قَالَ إِنَّ رَجُلًا كَانَ

مسلمانان رواہ مسلم واز انس رضـ مرویست کہ مردے بود

يَكْتُبُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَارْتَدَّ عَنِ الْإِسْلَامِ

مے نوشت برای آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم وحی یا جز آن پس مرتد شد و باز گشت از مسلمانی

وَلَحِقَ بِالْمُشْرِكِيْنَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْأَرْضَ

و بانہ پیوست بمشرکان پس فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بدرستی

لَا تَقْبَلُهُ فَأَخْبَرَنِيْ أَبُوْ طَلْحَةَ أَنَّهُ أَتَى الْأَرْضَ الَّتِيْ مَاتَ فِيْهَا

زمین نمی پذیرد او را و درون خود نمیگذارد و میگوید پس خبر داد مرا ابو طلحہ انصاری کہ وی آمد زمین را کہ مرد آن مرد دران

فَوَجَدَهُ مَنْبُوْذًا فَقَالَ مَا شَانُ هٰذَا فَقَالُوْا دَفَنَّاهُ مِرَارًا

زمین پس یافت ابو طلحہ او را بیرون شدہ و از قبر افتادہ پس پرسید ابو طلحہ چیست حال این مرد پس گفتند دفن کردیم ما او را چند بار

فَلَمْ تَقْبَلْهُ الْأَرْضُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِيْ أَيُّوْبَ قَالَ

پس قبول نکرد او را زمین متفق علیہ و روایت است از ابو ایوب انصاری گفت

خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ وَجَبَتِ الشَّمْسُ

بیرون آمد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم و حال آنکہ فرو د افتادہ بود آفتاب یعنے غروب کرد

فَسَمِعَ صَوْتًا فَقَالَ يَهُوْدُ تُعَذَّبُ فِيْ قُبُوْرِهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

پس شنید آوازی را پس گفت آنحضرت این آواز بسبب آنست که یهود عذاب کرده میشوند در قبرستان متفق علیه

اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اَصَابَتِ النَّاسَ سَنَةٌ عَلٰى عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ

روایت است از انس رض گفت انس رسید مردم را قحطے در زمان آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ

علیه وسلم پس در اثنای آنکه پیغمبر صلے الله علیه وسلم خطبه میخواند

فِيْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ قَامَ اَعْرَابِيٌّ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ

در روز جمعه استاد بادیه نشینے پس گفت اے رسول خدا صلے الله

عَلَيْكَ وَسَلَّمَ هَلَكَ الْمَالُ وَجَاعَ الْعِيَالُ فَادْعُ اللهَ لَنَا

علیک وسلم هلاک شد مال از باغ و زراعت و دواب و گرسنه شدند عیال از تنگی معاش پس دعا کن

فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَمَا نَرٰى فِي السَّمَآءِ قَزَعَةً فَوَالَّذِيْ نَفْسِيْ

پس برداشت آنحضرت هر دو دست مبارک خود را در حال آنکه نمی بینیم در آسمان پاره ابر پس بخدا سوگند نهاد آنحضرت

بِيَدِهٖ مَا وَضَعَهُمَا حَتّٰى ثَارَ السَّحَابُ اَمْثَالَ الْجِبَالِ ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ

دست تا آنکه برجست ابرها مانند کوهها پستر فرود نیامد

عَنْ مِنْبَرِهٖ حَتّٰى رَاَيْتُ الْمَطَرَ يَتَحَادَرُ عَلٰى لِحْيَتِهٖ فَمُطِرْنَا

از منبر که بروے استاده بود تا دیدم باران را میریخت و فرود می افتاد از لحیه شریف وی پس باران داده شدیم

يَوْمَنَا ذٰلِكَ وَمِنَ الْغَدِ وَمِنْ بَعْدِ الْغَدِ حَتَّى الْجُمُعَةِ الْاُخْرٰى

ما آن روز که دعا کرد آنحضرت و فردای آن روز و پس فردای آن روز تا جمعهٔ دیگر

وَقَامَ ذٰلِكَ الْاَعْرَابِيُّ اَوْ غَيْرُهٗ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللهِ تَهَدَّمَ

و استاد روز جمعه دیگر آن اعرابی یا مردے دیگر جز وی پس گفت ای رسول الله ویران شد

الْبِنَآءُ وَغَرِقَ الْمَالُ فَادْعُ اللهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ اَللّٰهُمَّ

خانها و آب از سر گذشت مالها را پس دعا کن خدا را برای ما پس برداشت آنحضرت هر دو دست خود را

حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا فَمَا يُشِيْرُ اِلٰى نَاحِيَةٍ مِّنَ السَّحَابِ اِلَّا انْفَرَجَتْ

گرد اگرد ما ع۱ نه بر ما پس اشارت نمیکرد آنحضرت بهیچ سوے از ابر مگر آنکه کشاده میگشت

وَصَارَتِ الْمَدِيْنَةُ مِثْلَ الْجَوْبَةِ وَسَالَ الْوَادِيْ قَنَاةُ شَهْرًا

وگشت بالائے مدینہ مانند گوے ودر وادی رفت رود مانند کاریز یک ماه

وَلَمْ يَجِئْ اَحَدٌ مِّنْ نَاحِيَةٍ اِلَّا حَدَّثَ بِالْجَوْدِ وَفِيْ رِوَايَةٍ

ونمی آمد هیچ یکے از سوئے مگر آنکه خبر داد بباران نیکو بسیار ودر روایتے دیگر چنین

قَالَ اَللّٰهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا اَللّٰهُمَّ عَلَى الْاٰكَامِ وَالظِّرَابِ

آمده فرمود خدایا بباران گرد اگرد ما ومباران برما خداوندا بباران بر پشتها وبر کوهها

وَبُطُوْنِ الْاَوْدِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ قَالَ فَاَقْلَعَتْ وَخَرَجْنَا

ودر درونهای وادیها ودر جاهاے رستن درختان گفت راوی پس قطع کرده شد وکشاده

تَمْشِيْ فِي الشَّمْسِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ

ابرها وبیرون آمدیم درحالیکه راه میرفتیم در آفتاب متفق علیه واز جابر رضہ مرویست گفت بود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا خَطَبَ اسْتَنَدَ اِلٰى جِذْعِ نَخْلَةٍ

صلی الله علیه وسلم که چون خطبه میخواند تکیه میکرد تنه درخت خرمارا

مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ فَلَمَّا صُنِعَ لَهُ الْمِنْبَرُ فَاسْتَوٰى عَلَيْهِ صَاحَتِ

از ستونهای مسجد که در زمان آنحضرت بود پس هنگامیکه ساخته شد منبر پس بالا بر آمد آنحضرت بر منبر فریاد

النَّخْلَةُ الَّتِيْ كَانَ يَخْطُبُ عِنْدَهَا حَتّٰى كَادَتْ اَنْ تَنْشَقَّ

آن جذع نخله که میخواند آنحضرت صلی الله علیه وسلم خطبه نزدوی پیش از نهادن منبر تا آنکه قریب شد که دو

فَنَزَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى اَخَذَهَا فَضَمَّهَا اِلَيْهِ

بگریست جذع نخله از فراق آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس فرود آمد آنحضرت تا آنکه گرفت آن نخله را پس فراهم آورد آنحضرت

فَجَعَلَتْ تَاُنُّ اَنِيْنَ الصَّبِيِّ الَّذِيْ يُسَكَّتُ حَتَّى اسْتَقَرَّتْ قَالَ

او را بسوی خود ودر کنار گرفت پس شد آن نخله که ناله میکرد همچو ناله کردن کودکے که خاموش گردانیده میشود از گریه تا آنکه

ع۱ یعنی باران گرد اگرد ما فرود آر و بر ما مباران ۱۲

ع۲ بفتح میم و سکون ظا و فتح را نیز آمده است جمع ظرب بکسر را کوه خورد باشد ۱۲ اشعة اللمعات

بَكَتْ عَلٰى مَا كَانَتْ تَسْمَعُ مِنَ الذِّكْرِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

گریہ کرد آن نخلہ بر قدر آن چیزے کہ می شنید از ذکر رواہ بخاری و روایت است از

اَبِيْ مُوْسٰى رض قَالَ خَرَجَ اَبُوْ طَالِبٍ اِلَى الشَّامِ وَخَرَجَ مَعَهُ

ابو موسے رض گفت بیرون آمد ابو طالب عم آنحضرت ص بسوے شام و بیرون آمد باوے

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ اَشْيَاخٍ مِنْ قُرَيْشٍ فَلَمَّا اَشْرَفُوْا

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در میان پیران از قریش پس ہرگاہ کہ مطلع شدند

عَلَى الرَّاهِبِ هَبَطُوْا فَحَلُّوْا رِحَالَهُمْ فَخَرَجَ اِلَيْهِمُ الرَّاهِبُ

بر راہب کہ نام او بحیرا بود فرود آمدند پس بکشادند بارہای خود را پس بیرون آمد بسوی ایشان بر اتفاق راہب

وَكَانُوْا قَبْلَ ذٰلِكَ يَمُرُّوْنَ بِهِ فَلَا يَخْرُجُ اِلَيْهِمْ قَالَ فَهُمْ يَحُلُّوْنَ

و بودند ایشان پیش ازین بارہای دیگر کہ سفر میکردند و میگذشتند براہب و بیرون نمی آمد بسوی ایشان گفت ابو موسے

رِحَالَهُمْ فَجَعَلَ يَتَخَلَّلُهُمُ الرَّاهِبُ حَتّٰى جَاءَ فَاَخَذَ بِيَدِ

بارہای خود را پس گشت کہ در می آمد میان ایشان راہب تا آنکہ آمد پس گرفت دست

رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ هٰذَا سَيِّدُ الْعَالَمِيْنَ

پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم گفت ہذا سید العالمین

هٰذَا رَسُوْلُ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ يَبْعَثُهُ اللّٰهُ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِيْنَ فَقَالَ لَهُ

ہذا رسول رب العالمین پیغمبر است و او را خدا تعالےٰ بفرستد و مہربانی برای جہانیان پس گفتند مر

اَشْيَاخٌ مِّنْ قُرَيْشٍ مَا عِلْمُكَ فَقَالَ اِنَّكُمْ حِيْنَ اَشْرَفْتُمْ مِنَ

بعضے پیران از قریش چیست سبب علم تو بوی و از کجا میدانی پس گفت راہب بدرستی شما ہنگامیکہ بالا بر آمدید

الْعَقَبَةِ لَمْ يَبْقَ شَجَرٌ وَّلَا حَجَرٌ اِلَّا خَرَّ سَاجِدًا وَّلَا يَسْجُدَانِ

راہ کریان کہ راہ سنت باقی نماند ہیچ درختے و نہ سنگے مگر آنکہ افتاد سجدہ کنندہ و سجدہ نمیکنند درخت

اِلَّا لِنَبِيٍّ وَّاِنِّيْ اَعْرِفُهُ بِخَاتَمِ النُّبُوَّةِ اَسْفَلَ مِنْ غُضْرُوْفِ

مگر برائے پیغمبر و بدرستی من میشناسم او را بمہر نبوت کہ واقع است پایان تر از استخوان

كَتِفِهِ مِثْلَ تُفَّاحَةٍ ثُمَّ رَجَعَ فَصَنَعَ لَهُمْ طَعَامًا فَلَمَّا أَتَاهُمْ

شانهٔ وی مانند سیب پستر برگشت راهب پس ساخت برای ایشان طعامی پس هنگامیکه آورد طعام را

بِهِ وَكَانَ هُوَ فِي رِعْيَةِ الْإِبِلِ فَقَالَ أَرْسِلُوا إِلَيْهِ فَأَقْبَلَ

دبود آنحضرت درچرانیدن شتران پس گفت بفرستید بسوی وی پس آمد آنحضرت

وَعَلَيْهِ غَمَامَةٌ تُظِلُّهُ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْقَوْمِ وَجَدَهُمْ قَدْ سَبَقُوهُ

وحال آنکه بر آنحضرت ابر بود که سایه میکرد او را پس هنگامیکه نزدیک شد از قوم یافت قوم را که بتحقیق پیشی کرده

إِلَى فَيْئِ شَجَرَةٍ فَلَمَّا جَلَسَ مَالَ فَيْئُ الشَّجَرَةِ عَلَيْهِ فَقَالَ انْظُرُوا

بسوی سایهٔ درختے پس هنگامیکه نشست خمید سایهٔ آن درخت بر آنحضرت پس گفت راهب نگاه کنید

إِلَى فَيْئِ الشَّجَرَةِ مَالَ عَلَيْهِ فَقَالَ أَنْشُدُكُمُ اللهَ أَيُّكُمْ وَلِيُّهُ

بسوے سایهٔ درخت که میل کرد بر وے پس گفت راهب سوال میکنم از شما بخدا که کدام یکے از شماست

قَالُوا أَبُو طَالِبٍ فَلَمْ يَزَلْ يُنَاشِدُهُ حَتَّى رَدَّهُ أَبُو طَالِبٍ

گفتند ولی وی ابوطالب است پس همیشه بود راهب که سوال میکرد ابوطالب را بخدا سوگند که باز گرداند محمد

وَبَعَثَ مَعَهُ أَبُو بَكْرٍ بِلَالًا وَزَوَّدَهُ الرَّاهِبُ مِنَ الْكَعْكِ

باز گردانید و فرستاد آنحضرت کو فرستاد با او ابوبکر بلال را و توشه داد آنحضرت را راهب

وَالزَّيْتِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَلِيِّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ رضـ

و روغن زیت رواه ترمذے و روایت است از علی بن ابی طالب رضـ

قَالَ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ فَخَرَجْنَا

گفت بودم من با آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم در مکه پس بیرون آمدیم

فِي بَعْضِ نَوَاحِيهَا فَمَا اسْتَقْبَلَهُ جَبَلٌ وَلَا شَجَرٌ إِلَّا وَهُوَ يَقُولُ

در بعض نواحے مکه معظمه پس پیش نمی آمد آنحضرت را کوهے و نه درختے مگر آنکه وی میگفت

اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ

السلام علیک یا رسول الله رواه ترمذی و دارمی

وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِالْبُرَاقِ

وروایت ست از انس رض که آنحضرت صلی الله علیه وسلم آورده شد براق

لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِهِ مُلْجَمًا مُسْرَجًا فَاسْتَصْعَبَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ

در شب معراج لگام کرده زین بسته پس تندی و سرکشی کرد براق بر آنحضرت پس گفت مر براق را

جِبْرَئِيلُ أَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَفْعَلُ هٰذَا فَمَا رَكِبَكَ

جبرئیل آیا بمحمد صلی الله علیه وسلم میکنی این تندی و سرکشی پس سوار نشده است

أَحَدٌ أَكْرَمُ عَلَى اللهِ مِنْهُ قَالَ فَارْفَضَّ عَرَقًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ترا هیچ یکی بزرگتر بر خدا از وی گفت انس پس ریخت از براق خوی از خجالت رواه ترمذی

وَعَنْ بُرَيْدَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وروایت ست از بریده رض گفت بریده فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

لَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ قَالَ جِبْرَئِيلُ بِإِصْبَعِهِ فَخَرَقَ

هرگاه که رسیدیم ما به بیت المقدس اشارت کرد جبرئیل بانگشت خود پس سوراخ کرد

بِهَا الْحَجَرَ فَشَدَّ بِهِ الْبُرَاقَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ يَعْلَى بْنِ مُرَّةَ

بانگشت سنگ را پس ربست بدان براق را رواه ترمذی وروایت ست از یعلی بن مره

الثَّقَفِيِّ قَالَ ثَلٰثَةُ أَشْيَاءَ رَأَيْتُهَا مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ

ثقفی گفت یعلی سه چیز است که دیدم من آنرا از آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَا نَحْنُ نَسِيرُ مَعَهُ إِذْ مَرَرْنَا بِبَعِيرٍ يُسْنٰى عَلَيْهِ

علیه وسلم در اثنای آنکه ما سیر میکنیم همراه آنحضرت ناگاه گذشتیم بشتری که آب کشیده میشود بر وے

فَلَمَّا رَآهُ الْبَعِيرُ جَرْجَرَ فَوَضَعَ جِرَانَهُ فَوَقَفَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ

پس هرگاه که دید آنحضرت را شتر آواز کرد پس بنهاد شتر گردن خود را پس بایستاد بر وے آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَيْنَ صَاحِبُ هٰذَا الْبَعِيرِ فَجَاءَهُ

صلی الله علیه وسلم پس فرمود کجاست صاحب این شتر پس آمد صاحب شتر نزد آنحضرت

ابنِ عبّاسٍ قالَ جاءَ اعرابيٌّ الى النبيِّ صلّى اللهُ عليهِ وسلّمَ

ابن عباس رض گفت ابن عباس آمد اعرابی بسوی آنحضرت صلی الله علیه وسلم

قالَ بما اعرفُ انّكَ نبيٌّ قالَ اِن دعوتُ هذهِ العذقَ مِن

گفت بچه دلیل بشناسم که تو پیغمبری فرمود آنحضرت باین دلیل که اگر بخوانم من این خوشه را از

هذهِ النخلةِ تشهدُ انّي رسولُ اللهِ فدعاهُ رسولُ اللهِ صلّى اللهُ

این درخت خرما گواهی دهد که من پیغمبر خدا ام پس خواند آن خوشه را پیغمبر خدا صلی الله

عليهِ وسلّمَ فجعلَ ينزلُ مِن النخلةِ حتّى سقطَ الى النبيِّ صلّى اللهُ

علیه وسلم پس گشت آن خوشه که فرود آمد از درخت خرما تا آنکه افتاد بجانب آنحضرت صلی الله

عليهِ وسلّمَ ثمّ قالَ ارجِعْ فعادَ فاسلمَ الاعرابيُّ رواهُ

علیه وسلم یعنی گواهی داد پستر فرمود آنحضرت برگرد بجای خود پس برگشت پس اسلام آورد آن اعرابی

الترمذيُّ وصحّحهُ وعن ابي هريرةَ رض قالَ جاءَ ذئبٌ

ترمذی روایت ست از ابو هریره رض گفت ابو هریره آمد گرگی

الى راعي غنمٍ فاخذَ منها شاةً فطلبهُ الراعي حتّى انتزعها

بسوی چراننده گوسفندان پس گرفت از آن گوسپندان گوسفندی را پس جست گرگ را آن چراننده تا آنکه کشیده گرفت

منهُ قالَ فصعدَ الذئبُ على تلٍّ فاقعى واستثفرَ وقالَ

گفت ابو هریره پس گفت گرگ بر توده ریگی پس نشست آن گرگ بر نشست سگ و دراورد دم خود را در میان

قد عمدتُ الى رزقٍ رزقنيهِ اللهُ اخذتهُ ثمّ انتزعتهُ منّي

قصد کردم من بسوی رزقی که رسانید مرا آن رزق خدا گرفتم آن رزق را پستر کشیده گرفتی تو از من آن رزق را

فقالَ الرجلُ تاللهِ ان رايتُ كاليومِ ذئبٌ يتكلّمُ فقالَ

پس گفت آن مرد راعی بخدا سوگند ندیدم من اعجوبه مانند اعجوبه امروز گرگی که سخن میگوید پس گفت

الذئبُ اعجبُ مِن هذا رجلٌ في النخلاتِ بينَ الحرّتينِ

گرگ عجب تر ازین حال حال مردیست که در نخلستان میان دو سنگستان ست

فَقَالَ بِعْنِيهِ فَقَالَ بَلْ نَهَبُهُ لَكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَإِنَّهُ لِأَهْلِ بَيْتٍ

پس گفت آنحضرت این شتر را بدست من بفروش گفت صاحب شتر فروختن چه باشد بلکه می بخشیم ما آنرا ترا ای رسول خدا

مَا لَهُمْ مَعِيشَةٌ غَيْرُهُ قَالَ أَمَا إِذْ ذَكَرْتَ هٰذَا مِنْ أَمْرِهِ فَإِنَّهُ شَكَا

که نیست مر ایشانرا سبب زندگانی جز این شتر پس گفت آنحضرت اما چون ذکر کردی تو از شان این شتر طلب نمیکنم خریدن آنرا و لیکن وصیت میکنم بخبرداری

كَثْرَةَ الْعَمَلِ وَقِلَّةَ الْعَلَفِ فَأَحْسِنُوا إِلَيْهِ ثُمَّ سِرْنَا حَتّٰى نَزَلْنَا مَنْزِلًا

بسیاری کار را و کمی علف را پس نیکی کنید بسوی او پس سیر کردیم تا آنکه فرود آمدیم جای فرود آمدن را

فَنَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَتْ شَجَرَةٌ تَشُقُّ الْأَرْضَ حَتّٰى

پس خواب کرد پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم پس آمد درختی که می شگافت زمین را تا آنکه

غَشِيَتْهُ ثُمَّ رَجَعَتْ إِلٰى مَكَانِهَا فَلَمَّا اسْتَيْقَظَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

پوشید آن درخت آنحضرت را پس باز برگشت آن درخت بجای خود پس هرگاه بیدار شد آنحضرت

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرْتُ لَهُ فَقَالَ هِيَ شَجَرَةٌ اسْتَأْذَنَتْ رَبَّهَا فِي أَنْ

علیه وسلم ذکر کردم مر آنحضرت را پس فرمود این درختی است که دستوری خواست از پروردگار خود

تُسَلِّمَ عَلٰى رَسُولِ اللّٰهِ فَأَذِنَ لَهَا قَالَ ثُمَّ سِرْنَا فَمَرَرْنَا بِمَاءٍ فَأَتَتْهُ

سلام کند بر پیغمبر خدا پس دستوری داد خدا تعالی آن درخت را گفت راوی پس سیر کردیم پس گذشتیم بر آبی پس آمد آنحضرت را

امْرَأَةٌ بِابْنٍ لَهَا بِهِ جِنَّةٌ فَأَخَذَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْخِرِهِ

زنی با پسری که مر آن زن را بود و بود آن پسر دیوانگی پس گرفت آنحضرت صلی الله علیه وسلم سوراخ بینی آن پسر را

ثُمَّ قَالَ اخْرُجْ فَإِنِّي مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ ثُمَّ سِرْنَا فَلَمَّا رَجَعْنَا مَرَرْنَا

پس گفت آنحضرت بیرون آی پس بدرستیکه من محمد فرستاده خدا ام پس سیر کردیم ما پس هنگامیکه برگشتیم گذشتیم

بِذٰلِكَ الْمَاءِ فَسَأَلَهَا عَنِ الصَّبِيِّ فَقَالَتْ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ

بآن آب پس پرسید آنحضرت آن زن را از حال آن کودک که دیوانه بود پس گفت زن سوگند بآن خدائیکه

مَا رَأَيْنَا رَيْبًا مِنْهُ بَعْدَكَ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ

ندیدیم ما از وی که در شک اندازد بعد مفارقت تو رواه فی شرح السنة و روایت ست از

يُخْبِرُكُمْ بِمَا مَضَى وَمَا هُوَ كَائِنٌ بَعْدَكُمْ قَالَ فَكَانَ يَهُودِيًّا فَجَاءَ

و آگاہ کند و خبر دہد شمارا بآنچہ گذشتہ است و بآنچہ شوندہ است بعد از شما گفت ابوہریرہ پس بود مرد راعی

إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ وَأَسْلَمَ فَصَدَّقَهُ النَّبِيُّ

نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس خبر داد آنحضرت را و اسلام آورد پس تصدیق کرد و را گوسے گرداندا و را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا أَمَارَاتٌ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کہ این و امثال این امور نشانہا و علامتہاست پیش از قیامت

قَدْ أَوْشَكَ الرَّجُلُ أَنْ يَخْرُجَ فَلَا يَرْجِعُ حَتّٰى يُحَدِّثَهُ نَعْلَاهُ

بتحقیق نزدیک است کہ مرد بیرون آید یعنے از خانہ پس باز برنگردد بخانہ تا آنکہ خبر دہند او را ہر دو نعلین

وَسَوْطُهُ بِمَا أَحْدَثَ أَهْلُهُ بَعْدَهُ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ

و تازیانۂ او بچیزیکہ احداث کردہ عملی اہل خانہ وی بعد از وی رواہ فی شرح السنۃ

وَعَنْ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ

و روایت است از ابو العلاء تابعی از سمرہ بن جندب صحابی رض کہ مشہور است گفت بودیم ما ہمراہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَتَدَاوَلُ مِنْ قَصْعَةٍ مِنْ غُدْوَةٍ حَتّٰى

صلی اللہ علیہ وسلم نوبت بنوبت می خوردیم از یک کاسہ از بامدادگاہ

اللَّيْلِ يَقُومُ عَشَرَةٌ وَيَقْعُدُ عَشَرَةٌ قُلْنَا فَمَا كَانَتْ تُمَدُّ قَالَ مِنْ أَيِّ

تا شب می استادند دہ مرد و می نشستند دہ بیان تداول است گفتیم ما پس از چہ چیز بود کہ مدد کردہ شد قصعہ

شَيْءٍ تَعْجَبُ مَا كَانَتْ تُمَدُّ إِلَّا مِنْ هٰهُنَا وَأَشَارَ بِيَدِهٖ إِلَى

چیز عجب میکنی نبود کہ مدد کردہ میشد مگر از اینجا و اشارت کرد بدست خود بسوے

السَّمَاءِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو

آسمان رواہ ترمذی و دارمی و از عبد اللہ بن عمرو رض مرویست

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ يَوْمَ بَدْرٍ فِي ثَلٰثِمِائَةٍ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بیرون آمد روز غزوۂ بدر در سہ صد

وَخَمْسَةَ عَشَرَ قَالَ اللّٰهُمَّ اِنَّهُمْ حُفَاةٌ فَاحْمِلْهُمْ اللّٰهُمَّ اِنَّهُمْ

و پانزده مرد گفت آنحضرت و دعا کرد خداوندا ایشان پیاده اند پس سوار کن ایشان را خداوندا

عُرَاةٌ فَاكْسُهُمْ اللّٰهُمَّ اِنَّهُمْ جِيَاعٌ فَاَشْبِعْهُمْ فَفَتَحَ اللّٰهُ

برهنه اند پس جامه پوشان ایشان را خداوندا ایشان گرسنگان اند پس سیر گردان ایشان را پس فتح داد خدا مر او را

لَهٗ فَانْقَلَبُوْا وَمَا مِنْهُمْ رَجُلٌ اِلَّا وَقَدْ رَجَعَ بِجَمَلٍ اَوْ جَمَلَيْنِ

پس بازگشتند از فتح بدر و حال آنکه نیست از ایشان هیچ مردی مگر حال آنکه بازگشت بیک شتر و یا دو

وَاكْتَسَوْا وَشَبِعُوْا رَوَاهُ اَبُوْ دَاؤُدَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

و جامه پوشیدند و سیر شدند رواه ابو داؤد و روایت ست از ابن مسعود رض

عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّكُمْ مَنْصُوْرُوْنَ

از آنحضرت صلی الله علیه وسلم که فرمود بدرستی شما یاری داده شده گانید

وَمُصِيْبُوْنَ وَمَفْتُوْحٌ لَكُمْ فَمَنْ اَدْرَكَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَلْيَتَّقِ اللّٰهَ وَلْيَاْمُرْ

از جانب پروردگار و یابندگانید اموال را و فتح کرده میشود مر شما را بلاد و معابر پس هر که یابد آنرا از شما باید که [illegible]

بِالْمَعْرُوْفِ وَلْيَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ رَوَاهُ اَبُوْ دَاؤُدَ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ

بمشروع و نهی کند از خلاف آن رواه ابو داؤد و از ابو هریره رض روایت ست

قَالَ اَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمَرَاتٍ فَقُلْتُ يَا

گفت ابو هریره آوردم نزد آنحضرت صلی الله علیه وسلم چند خرما را پس گفتم من ای

رَسُوْلَ اللّٰهِ ادْعُ اللّٰهَ فِيْهِنَّ بِالْبَرَكَةِ فَضَمَّهُنَّ ثُمَّ دَعَا لِيْ فِيْهِنَّ

رسول خدا دعا کن خدا را در این خرما ببرکت پس فراهم آورد آنحضرت آن خرما را پس دعا کرد آنحضرت

بِالْبَرَكَةِ قَالَ خُذْهُنَّ فَاجْعَلْهُنَّ فِيْ مِزْوَدِكَ كُلَّمَا اَرَدْتَ

ببرکت گفت آنحضرت بگیر این خرما را پس بگردان آنها را در توشه دان خود هرگاه که خواهی

اَنْ تَاْخُذَ مِنْهُ شَيْئًا فَاَدْخِلْ فِيْهِ يَدَكَ فَخُذْهُ وَلَا تَنْثُرْهُ نَثْرًا

که بگیری از آن خرما چیزی یعنی از تمر پس در آوری در وی دست خود را پس بگیر آن چیز را و پراگنده مکن

فَقَدْ حَمَلْتُ مِنْ ذٰلِكَ التَّمْرِ كَذَا وَكَذَا مِنْ وَسْقٍ فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ

پس بتحقیق برداشتم من ازان تمر چندین و چندین از وسق در راه خدا

فَكُنَّا نَاْكُلُ مِنْهُ وَنُطْعِمُ وَكَانَ لَا يُفَارِقُ حَقْوِيْ حَتّٰى كَانَ

پس بودیم که میخوردیم ازان تمر و میخورانیدیم و بود آن توشه دان جدا نمی شد از ازار یعنی همیشه بود در کمر من تا

يَوْمُ قُتِلَ عُثْمَانُ فَإِنَّهُ انْقَطَعَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضه

روز کشته شدن عثمان پس بدرستی آن فرو گسسته شد و گم شد روایت کرد او را الترمذی و روایت است از ابن عباس رضه

قَالَ تَشَاوَرَتْ قُرَيْشٌ لَيْلَةً بِمَكَّةَ فَقَالَ بَعْضُهُمْ إِذَا أَصْبَحَ فَاَثْبِتُوْهُ

گفت ابن عباس که مشورت کردند قریش شبی در مکه پس گفتند بعضی از ایشان چون صبح کند محکم دارید

بِالْوَثَاقِ يُرِيْدُوْنَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ بَعْضُهُمْ

به بند کردن میخواستند پیغمبر صلی الله علیه وسلم را یعنی بعضی از مشرکان چنین گفتند که محمد را بند باید کرد و گفتند بعضی

بَلِ اقْتُلُوْهُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ بَلْ اَخْرِجُوْهُ فَاَطْلَعَ اللّٰهُ نَبِيَّهُ صَلَّى اللّٰهُ

بلکه بکشید او را و گفتند بعضی ازایشان بلکه بیرون کنید او را ازین شهر تا بجای برود پس مطلع گردانید خدا پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى ذٰلِكَ فَبَاتَ عَلِيٌّ رضه عَلٰى فِرَاشِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

علیه وسلم بر آنکه تلاش کردند مشرکان پس شب گذرانید علی مرتضی بر بستر آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِلْكَ اللَّيْلَةَ وَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علیه وسلم دران شب و بیرون آمد آنحضرت صلی الله علیه وسلم

حَتّٰى لَحِقَ بِالْغَارِ وَبَاتَ الْمُشْرِكُوْنَ يَحْرُسُوْنَ عَلِيًّا يَحْسَبُوْنَهُ النَّبِيَّ

تا آنکه پیوست و رسید بغار و شب گذرانیدند مشرکان در حالیکه پاسبانی میکردند علی مرتضی را گمان می بردند علی را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا اَصْبَحُوْا ثَارُوْا عَلَيْهِ فَلَمَّا رَاَوْا عَلِيًّا

صلی الله علیه وسلم پس هنگامیکه صبح کردند برجستند بر آنحضرت پس چون دیدند علی را

رَدَّ اللّٰهُ مَكْرَهُمْ فَقَالُوْا اَيْنَ صَاحِبُكَ هٰذَا قَالَ لَا اَدْرِيْ

باز گردانید خدا تعالی حیله و بدسگالیدن ایشان را پس گفتند کجاست صاحب تو یعنی آنحضرت گفت

لکاش بکسر کاف ع علی وسکون نون بمعنی مشورت ۱۲ یدخوا پیر حسینی کرنولی ۱۲

فاقتصوا اثره فلما بلغوا الجبل اختلط عليهم فصعدوا الجبل

پس رفتند مشرکان در پے آنحضرت بر نشان پای او پس هنگامیکه رسیدند کوه را اشتباه شد بر ایشان نشان پای

فمروا بالغار فرأوا على بابه نسج العنكبوت فقالوا لو دخل

پس گذشتند بغاری پس دیدند بر در آن غار بافتن عنکبوت را پس گفتند مشرکان اگر در آمده بودے محمد اینجا

ههنا لم يكن نسج العنكبوت على بابه فمكث فيه ثلث ليال

نمی بود بافتن عنکبوت بر در وی پس درنگ کرد در غار سه شب و روز

رواه احمد وعن معن ابن عبد الرحمن قال سمعت ابي

رواه احمد و روایت ست از معن بن عبد الرحمن گفت معن شنیدم من پدر خود را

قال سالت مسروقا من اذن النبي صلى الله عليه وسلم

که میگفت پرسیدم مسروق را که دانانید آنحضرت صلی الله علیه وسلم را

بالجن ليلة استمعوا القران فقال حدثني ابوك يعني عبد الله

بآمدن جن در شب شنیدن قرآن را پس گفت مسروق خبر داد مرا پدر تو یعنی عبد الله

ابن مسعود رض انه قال اذنت بهم شجرة متفق عليه وعن

ابن مسعود رض که وی گفت دانانید آنحضرت را بآمدن جن درختی متفق علیه و روایت ست از

جابر رض ان رسول الله صلى الله عليه وسلم جاءه رجل يستطعمه

جابر رض که آنحضرت صلی الله علیه وسلم آمد او را مردی که طلب طعام کرد از آنحضرت

فاطعمه شطر وسق شعير فما زال الرجل ياكل منه وامرأته

پس خورانید و داد او را آنحضرت نصف وسق جو پس همیشه بود آن مرد که میخورد ازان نصف وسق و زن وی

وضيفهما حتى كاله ففني فاتى النبي صلى الله عليه وسلم

و آنکه مهمان وی میشد تا آنکه پیمود آنمرد پس خالی شد آن طعام پس آمد آنمرد پیغمبر خدا را صلی الله علیه وسلم

فقال لو لم تكله لاكلتم منه ولقام لكم رواه مسلم

پس گفت آنحضرت اگر نه پیمودی تو او را هر آینه میخوردید شما ازان و هر آینه می استاد باقی میماند برای شما رواه مسلم

بَابُ الحَوضِ وَالشَّفَاعَةِ

باب در بیان حوض کوثر و کیفیت شفاعت

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ

ای محمد بدرستیکه ما عطا کردیم ترا کوثر یعنی حوضی ست که در آخرت خواهد بود پس نماز گذار برای پروردگار خود و شتر را نحر کن

الْأَبْتَرُ ﴿٣﴾ لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًا ﴿٤﴾

دم بریده نتوانند شفاعت کردن الا کسیکه گرفته است از نزدیک خدا عهدی

يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَرَضِيَ لَهُ

آن روز نفع ندهد شفاعت مگر برای کسیکه دستوری داده است خدا او را و پسندیده است او را

قَوْلًا ﴿٥﴾ عَسَىٰ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٦﴾ عَنْ أَبَانٍ عَنْ

از روی گفتار نزدیک است که استاده کند ترا پروردگار تو بمقام پسندیده آمده است از ابان از

أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا عُرِجَ بِي

انس رضی گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم هرگاه که بالا برده شد مرا

إِلَى السَّمَاءِ أَتَيْتُ عَلَىٰ نَهَرٍ فِي السَّمَاءِ السَّابِعَةِ عَجَّاجٍ يَطَّرِدُ أَقْوَمَ

بسوی آسمان آورده شدم بر نهری که بود در آسمان هفتم ذو صوت که جاری میشد راست تر

مِنَ السَّهْمِ وَإِذَا حَافَتَاهُ قِبَابُ دُرٍّ مُّجَوَّفٍ فَقُلْتُ مَا هٰذَا

از تیر و ناگاه هر دو جانب او گنبدهای مروارید میانه کاواک اند پس گفتم که چیست این جوی

يَا جِبْرَئِيلُ قَالَ هٰذَا الْكَوْثَرُ الَّذِي أَعْطَاكَ رَبُّكَ فَذُقْتُهُ فَإِذَا

ای جبرئیل گفت این حوض کوثر است که داده است ترا آفریدگار پس چشیدم آب او را پس ناگاه

هُوَ أَحْلَىٰ مِنَ الْعَسَلِ وَأَشَدُّ بَيَاضًا مِّنَ اللَّبَنِ فَضَرَبْتُ بِيَدِي

می بینم که آب وی شیرین تر است از شهد و سفید تر و صاف تر از شیر پس زدم دست خود را

إِلَىٰ حَمَاتِهِ فَإِذَا حَمَاتُهُ مِسْكَةٌ ذَفِرَةٌ وَضَرَبْتُ بِيَدِي إِلَى

بسوی طین وی پس ناگاه یافتم آن را مشک تیزبو و سودم بدست خود

رَضْرَاضِهٖ فَإِذَا دُرٌّ رَوَاهُ ابْنُ النَّجَّارِ وَعَنْ أَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ

سنگ ریزہا را پس یکایک دیدم کہ مروارید اند روایت کرد آنرا ابن نجار و از انس رضہ روایت است گفت کہ فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَا أَنَا أَسِيْرُ فِي الْجَنَّةِ إِذَا

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در اثنای آنکہ من سیر میکنم در بہشت ناگاہ

أَنَا بِنَهْرٍ حَافَتَاهُ قِبَابُ الدُّرِّ الْمُجَوَّفِ قُلْتُ مَا هٰذَا يَا جِبْرَئِيْلُ

رسیدم بجوئے کہ بر دو جانب او گنبدہائے مروارید میانہ کاواک اند گفتم چیست این جوے ای جبرئیل

قَالَ هٰذَا الْكَوْثَرُ الَّذِيْ أَعْطَاكَ رَبُّكَ فَإِذَا طِيْنُهُ مِسْكٌ أَذْفَرُ

گفت این حوض کوثر است کہ دادہ ست ترا پروردگار تو پس ناگاہ می بینیم کہ گل وی مشک خالص بغایت خوش

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

رواہ البخارے و روایت ست از عبد اللہ بن عمرو رضہ گفت کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَوْضِيْ مَسِيْرَةُ شَهْرٍ وَزَوَايَاهُ سَوَاءٌ

صلی اللہ علیہ وسلم حوض من سیر یکماہ ست و گوشہای وی برابر اند

وَمَاؤُهُ أَبْيَضُ مِنَ اللَّبَنِ وَرِيْحُهُ أَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ وَكِيْزَانُهُ

و آب وے سفید تر از شیر است و بوی وے خوشتر از بوے مسک و کوزہای وے

كَنُجُوْمِ السَّمَاءِ مَنْ يَشْرَبُ مِنْهَا فَلَا يَظْمَأُ أَبَدًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

مانند ستارہای آسمان است کسیکہ بنوشد از ان حوض تشنہ نگردد ہمیشہ متفق علیہ است و از

أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ

ابوہریرہ رضہ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

حَوْضِيْ أَبْعَدُ مِنْ أَيْلَةَ مِنْ عَدَنٍ لَهُوَ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ

حوض من دور تر است از دوری ایلہ کہ شہریست در ملک شام از عدن کہ شہریست در یمن بتحقیق آن حوض سخت

الثَّلْجِ وَأَحْلٰى مِنَ الْعَسَلِ بِاللَّبَنِ وَلَآنِيَتُهُ أَكْثَرُ مِنْ عَدَدِ النُّجُوْمِ

از برف و شیرین و لذیذ تر است از شہد آمیختہ با شیر و ہر آینہ آوندہای او بیشتر ست از شمار ستارگان

وَإِنِّي لَأَصُدُّ النَّاسَ عَنْهُ كَمَا يَصُدُّ الرَّجُلُ إِبِلَ النَّاسِ عَنْ

وبدرستیکہ من ہر آئینہ باز میدارم مردم را از اشتان دیگر از الحوض چنانکہ مردی شتران مردم را از

حَوْضِهِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَتَعْرِفُنَا يَوْمَئِذٍ قَالَ نَعَمْ لَكُمْ سِيمَاءُ

حوض خود میراند گفتند ای رسول خدا آیا می شناسی ما را در آن روز فرمود آری می شناسم شما را شمارا علامتی و نشانی

لَيْسَتْ لِأَحَدٍ مِنَ الْأُمَمِ تَرِدُوْنَ عَلَيَّ غُرًّا مُحَجَّلِيْنَ مِنْ أَثَرِ الْوُضُوْءِ

کہ نیست مر ہیچ یکے از امتہا را می در آیند بر ما سفید پیشانی و دست و پا از اثر نورانیت وضو

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ سُئِلَ عَنْ شَرَابِهِ

رواہ مسلم و در روایت دیگر مسلم راست از ثوبان اینچنین آمده است گفت انس پرسیده شد آنحضرت از آب الحوض

فَقَالَ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ وَأَحْلٰى مِنَ الْعَسَلِ يَغُتُّ فِيْهِ

پس فرمود آب وی سخت ترست از روی سفیدی از شیر و شیرین ترست از شهد میریزند در

مِيْزَابَانِ يَمُدَّانِهِ مِنَ الْجَنَّةِ أَحَدُهُمَا مِنْ ذَهَبٍ وَالْآخَرُ مِنْ

وسیلان میکنند پے در پے در آن دو ناودان کہ مدد میکنند آنرا از بہشت یکے ازین دو از طلا و دیگر از

وَرِقٍ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

نقرہ و در روایت است از ابی ہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلَ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ

وسلم مر ہر نبی را دعائے است قبول کردہ شدہ پس تعجیل کرد ہر پیغمبرے دعائے خود را و بدرستی

دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي إِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَهِيَ نَائِلَةٌ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ

من پوشیدہ داشتہ ام دعای خود را کہ شفاعت امر است تو را تا روز قیامت پس این شفاعت یابندہ است اگر خواستہ

تَعَالٰى مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللّٰهِ شَيْئًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي

خدا تعالیٰ کسے را کہ مردہ است از امت من در حالیکہ مشرک نیست آن امتی من روایت کرد این را مسلم

كِتَابِ الدَّعَوَاتِ وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

در کتاب الدعوات و از انس رض مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ يُحْبَسُ الْمُؤْمِنُوْنَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حَتّٰى يُهَمُّوْا بِذٰلِكَ

وسلم فرمود حبس کرده میشوند از جنبیدن مسلمان روز قیامت تا آنکه محزون گردانیده میشوند به سبب حبس

فَيَقُوْلُوْنَ لَوِ اسْتَشْفَعْنَا اِلٰى رَبِّنَا فَيُرِيْحُنَا مِنْ مَّكَانِنَا فَيَاْتُوْنَ

پس میگویند مسلمانان کاشکے طلب شفاعت میکردیم بسوے پروردگار خود پس می برد ما را از اینجا پس بیایند آدم

اٰدَمَ فَيَقُوْلُوْنَ اَنْتَ اٰدَمُ اَبُو النَّاسِ خَلَقَكَ اللّٰهُ بِيَدِهٖ وَاَسْكَنَكَ

آدم را پس میگویند تو آدمی پدر تمامه مردم پیدا کرد ترا خدا تعالی بدست خود و ساکن گردانید

جَنَّتَهٗ وَاَسْجَدَ لَكَ مَلٰٓئِكَتَهٗ وَعَلَّمَكَ اَسْمَآءَ كُلِّ شَيْءٍ اِشْفَعْ لَنَا

ترا بهشت خود را و ساجد گردانید برائے تو فرشتگان خود را و دانا نید ترا نامهای همه چیز شفاعت کن ما را

عِنْدَ رَبِّكَ حَتّٰى يُرِيْحَنَا مِنْ مَّكَانِنَا هٰذَا فَيَقُوْلُ لَسْتُ هُنَاكُمْ

نزد پروردگار خود تا راحت بخشد و ببرد ما را از اینجا که بغایت سخت و دشوار است پس میگوید نیستم من در مقام

وَيَذْكُرُ خَطِيْٓئَتَهُ الَّتِيْ اَصَابَ اَكْلَهٗ مِنَ الشَّجَرَةِ وَقَدْ نُهِيَ عَنْهَا

و یاد میکند تقصیر خود را که رسید او را کخوردن او است از درخت و حال آنکه بتحقیق نهی کرده شده بود

وَلٰكِنِ ائْتُوْا نُوْحًا اَوَّلَ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللّٰهُ اِلٰٓى اَهْلِ الْاَرْضِ

از نزدیک شدن بآن و لیکن بیایید نوح را که اول نبی مرسل است که فرستاده است خدا تعالی بر کافران روی زمین

فَيَاْتُوْنَ نُوْحًا فَيَقُوْلُ لَسْتُ هُنَاكُمْ وَيَذْكُرُ خَطِيْٓئَتَهُ الَّتِيْ

پس مے آیند نوح را پس میگوید نوح نیستم من در این مقام و یاد میکند نوح گناه خود را که

اَصَابَ سُؤَالَهٗ رَبَّهٗ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلٰكِنِ ائْتُوْا اِبْرٰهِيْمَ خَلِيْلَ

رسیده بود و آن سوال کردن او پروردگار خود را در نجات پسر دانسته و لیکن بیایید ابراهیم را که دوست

الرَّحْمٰنِ قَالَ فَيَاْتُوْنَ اِبْرٰهِيْمَ فَيَقُوْلُ اِنِّيْ لَسْتُ هُنَاكُمْ وَ

خدای مهربان است فرمود آنحضرت پس مے آیند ابراهیم را پس میگوید ابراهیم بدرستیکه من نیستم در مقام

يَذْكُرُ ثَلٰثَ كَذِبَاتٍ كَذَبَهُنَّ وَلٰكِنِ ائْتُوْا مُوْسٰى عَبْدًا

یاد میکند ابراهیم سه دروغ را که گفته بود آنرا او در دنیا و لیکن بیایید موسی را که بنده ایست که

اور روایت میں ہے اہتموا

أَتَاهُ اللّٰهُ التَّوْرٰىةَ وَكَلَّمَهٗ وَقَرَّبَهٗ نَجِيًّا قَالَ فَيَأْتُوْنَ مُوْسٰى فَيَقُوْلُ

داده است او را خدا تعالی توریت و سخن گفت الله تعالی با وی و بی واسطه محرم اسرار ساخت گفت پس می آیند

إِنِّيْ لَسْتُ هُنَاكُمْ وَيَذْكُرُ خَطِيْئَتَهُ الَّتِيْ أَصَابَ قَتْلَهُ النَّفْسَ

نیستم من اہل آن و یاد میکند موسی گناه خود را که رسید گو و آن کشتن قبطے است که او را مشتی زد و کار وے تمام کرد

وَلٰكِنِ ائْتُوْا عِيْسٰى عَبْدَ اللّٰهِ وَرَسُوْلَهٗ وَرُوْحَ اللّٰهِ وَكَلِمَتَهٗ قَالَ

ولیکن بیائید عیسی را که بندۂ خاص خدا ست و فرستادہ او و روحانی است که بی ماده جسمانی از حضرت حق پیدا شد

فَيَأْتُوْنَ عِيْسٰى فَيَقُوْلُ لَسْتُ هُنَاكُمْ وَلٰكِنِ ائْتُوْا مُحَمَّدًا عَبْدًا

آنحضرت پس می آیند عیسی را پس بگوید عیسی من نیستم درین مقام ولیکن بیائید محمد را صلی الله علیہ وسلم که بنده است

غَفَرَ اللّٰهُ لَهٗ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ وَمَا تَأَخَّرَ فَيَأْتُوْنِيْ فَأَسْتَاذِنُ

که آمرزید خدا مر او را هر چه پیش گذشته از گناهان وی و هر چه پس آمد پس می آیند پس طلب اذن در آمدن

عَلٰى رَبِّيْ فِيْ دَارِهٖ فَيُؤْذَنُ لِيْ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهُمَا فَيَأْتُوْنِيْ

میکنم بر پروردگار خود در سرای عزت وی پس اذن کرده میشود مرا بدر آمدن بر وے و در روایتے دیگر آمده است بخاری و

فَأَقُوْلُ أَنَا لَهَا فَأَسْتَاذِنُ عَلٰى رَبِّيْ فَيُؤْذَنُ لِيْ وَيُلْهِمُنِيْ مَحَامِدَ

پس میگویم که من برای شفاعتم و منم اہل آن پس طلب اذن در آمدن میکنم بر پروردگار خود پس اذن کرده شود مرا و الہام

أَحْمَدُهٗ بِهَا لَا تَحْضُرُنِي الْاٰنَ فَأَحْمَدُهٗ بِتِلْكَ الْمَحَامِدِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهُمَا

حمدها و ثناها که می ستایم او را بآن حمدها حاضر نمیشود مرا آن محامد درین وقت پس حمد میگویم خدا را بآن حمدها و در دیگر

عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ فَأَنْطَلِقُ فَاٰتِيْ تَحْتَ الْعَرْشِ فَأَقَعُ سَاجِدًا لِرَبِّيْ

از ابی ہریرہ رضـ این لفظ آمده گفت پس میروم پس می آیم زیر عرش پس می افتم بدین سجده کننده مر پروردگار خود را

ثُمَّ يَفْتَحُ اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيَّ مِنْ مَحَامِدِهٖ وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا

پس میکشاید حقتعالی بر من والہام میکند مرا از حمدهاے خود و ثنای نیک بر ذات خود چیزے را که

لَمْ يَفْتَحْهُ عَلٰى أَحَدٍ مِنْ قَبْلِيْ اَلْحَدِيْثَ فَإِذَا رَأَيْتُهٗ وَقَعْتُ سَاجِدًا

نکشاده مر آن را بر هیچ یکے پیش از من پس چون مے بینم او را تعالی و تقدس مے افتم سجده کننده

فَيَدَعُنِي مَاشَاءَ اللهُ أَنْ يَدَعَنِي ثُمَّ يَقُوْلُ ارْفَعْ مُحَمَّدُ وَقُلْ تُسْمَعْ

پس میگذارد مرا پروردگار در سجده چند انکه میخواهد که بگذارد پس ازان میگوید سر بردار ای محمد وبگو هرچه بگوئی شنیده

وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ وَسَلْ تُعْطَهْ قَالَ فَأَرْفَعُ رَأْسِيْ فَأُثْنِيْ عَلَى رَبِّيْ

وشفاعت کن اجابت کرده میشوی وبخواه هرچه میخواهی داده میشوی فرمود آنحضرت پس برمیدارم سر خود را پس ستایش

بِثَنَاءٍ وَتَحْمِيْدٍ يُعَلِّمُنِيْهِ ثُمَّ أَشْفَعُ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهُمَا عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ

بثنا وستود نے کہ می آموزد مرا بعد دران وقت پس شفاعت میکنم ودر روایت مر بخاری ومسلم را از ابی هریره رض

فَأَرْفَعُ رَأْسِيْ فَأَقُوْلُ أُمَّتِيْ يَا رَبِّ أُمَّتِيْ يَا رَبِّ أُمَّتِيْ يَا رَبِّ

اینست که خواهم برداشت سر خود را پس گویم امت من ای رب امت من ای رب امت من ای رب

اَلْحَدِيْثَ فَيَحُدُّ لِيْ حَدًّا فَأَخْرُجُ فَأُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ وَأُدْخِلُهُمُ

تا آخر حدیث پس حد میکند پروردگار برای من حد معین پس بیرون آیم پس بیرون آرم ایشان را از

الْجَنَّةَ ثُمَّ أَعُوْدُ الثَّانِيَةَ فَأَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّيْ فِيْ دَارِهٖ فَيُؤْذَنُ

در بهشت پس باز گردم بار دوم پس اذن بخواهم بر پروردگار خود در سرای عزت وی پس اذن داده شود مرا بر و

لِيْ عَلَيْهِ فَإِذَا رَأَيْتُهٗ وَقَعْتُ سَاجِدًا فَيَدَعُنِيْ مَاشَاءَ اللهُ أَنْ يَدَعَنِيْ

پس چون ببینم اورا بیفتم سجده کنان پس بگذارد مرا دران تا وقتیکه خواهد خدا تعالی آنکه بگذارد مرا

ثُمَّ يَقُوْلُ ارْفَعْ مُحَمَّدُ وَقُلْ تُسْمَعْ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ وَسَلْ تُعْطَهْ قَالَ فَأَرْفَعُ

پس بفرماید سر بردار ای محمد وبگو شنیده میشوی وشفاعت کن قبول شفاعت کرده خواهی شد وسوال کن

رَأْسِيْ فَأُثْنِيْ عَلَى رَبِّيْ بِثَنَاءٍ وَتَحْمِيْدٍ يُعَلِّمُنِيْهِ ثُمَّ أَشْفَعُ فَيَحُدُّ لِيْ

سر خود را د ثنا خواهم کرد بر پروردگار خود بثنا وحمد یکه بیاموزد مرا پس شفاعت خواهم کرد پس مقرر کرده شود

حَدًّا فَأَخْرُجُ فَأُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ وَأُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ ثُمَّ أَعُوْدُ

برای من حد پس بیرون آیم وبیرون آرم آنها را از آتش دوزخ وداخل کنم آنها را بجنت پس باز گردم

الثَّالِثَةَ فَأَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّيْ فِيْ دَارِهٖ فَيُؤْذَنُ لِيْ عَلَيْهِ فَإِذَا

بار سوم پس اذن خواهم بر پروردگار خود در سرای عزت او پس اذن داده شود مرا بر وی پس

رَأَيْتُهُ وَقَعْتُ سَاجِدًا فَيَدَعُنِي مَا شَاءَ اللّٰهُ أَنْ يَدَعَنِي ثُمَّ يَقُوْلُ

چون بنیم او را بیفتم سجده کنان پس میگذارد مرا در سجده چندانکه خواهد که بگذارد مرا پس بفرماید

ارْفَعْ مُحَمَّدُ وَقُلْ تُسْمَعْ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ وَسَلْ تُعْطَهْ قَالَ فَارْفَعُ

سر بردار ای محمد و بگو شنیده میشوی و شفاعت کن قبول کرده میشوی و سوال کن داده میشوی فرمود آنحضرت پس بردارم

رَاسِيْ فَأُثْنِيْ عَلٰى رَبِّيْ بِثَنَاءٍ وَتَحْمِيْدٍ يُعَلِّمُنِيْهِ ثُمَّ أَشْفَعُ فَيَحُدُّ لِيْ

سر خود را و ثنا گویم بر پروردگار به ثنا و حمد یکه بیاموزد مرا پس شفاعت کنم پس حدی مقرر کرده میشود

حَدًّا فَأَخْرُجُ فَأُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ وَأُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ حَتّٰى مَا يَبْقٰى

مرا پس بیرون آیم و بیرون آرم آنها را از آتش و داخل خواهم کرد آنها را در جنت شفاعت میکنم بر هر گروهی

فِي النَّارِ إِلَّا مَنْ قَدْ حَبَسَهُ الْقُرْاٰنُ أَيْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْخُلُوْدُ ثُمَّ

در آتش مگر کسیکه حبس کرده و نگاه داشته است او را قرآن یعنی کسیکه واجب گشته بروی همیشه بودن در دوزخ

تَلَا هٰذِهِ الْاٰيَةَ عَسٰى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا اه وَقَالَ

پس خواند آنحضرت این آیت را نزدیک است که استاده کند ترا پروردگار تو بمقامی پسندیده و گفت

هٰذَا الْمَقَامُ الْمَحْمُوْدُ الَّذِيْ وَعَدَهُ نَبِيَّكُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

اینست مقام محمود یکه وعده کرده است خدا تعالی آنرا پیغمبر شما متفق علیه است و روایت است از

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عبد اللہ بن عمرو بن العاص رض که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

تَلَا قَوْلَ اللّٰهِ تَعَالٰى فِيْ إِبْرَاهِيْمَ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيْرًا مِّنَ

خواند قول خدا تعالی را در شان ابراهیم کردی سبحانه که گفت ابراهیم ای رب این بتان گمراه کردند بسیاری از

النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِيْ فَإِنَّهُ مِنِّيْ وَقَالَ عِيْسٰى إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ

مردمان پس کسیکه پیروی میکند مرا پس به درستی آنکس از من ست و خواند آنحضرت قول عیسی نیز که اگر عذاب میکنی

عِبَادُكَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ اللّٰهُمَّ أُمَّتِيْ أُمَّتِيْ وَبَكٰى فَقَالَ

بندگان تواند پس برداشت آنحضرت هر دو دست خود را پس گفت خداوندا ببخش و بیامرز امت مرا امت مرا

اللهُ تعالى يا جبرئيلُ اذهب الى محمدٍ وربك اعلم فاسأله

خدا تعالی ای جبرئیل برو بسوی محمد صلعم و پروردگار تو داناتر است و احتیاج پرسیدن ندارد مگر برای اظهار کرم می پرسد

ما يبكيك فاتاه جبرئيل فسأله فاخبره رسولُ اللهِ صلى الله

در گریه آورده ترا پس آمد نزد آنحضرت جبرئیل پس پرسید آنحضرت را پس خبر داد جبرئیل را آنحضرت صلی الله

عليه وسلم بما قال فقال الله تعالى لجبرئيل اذهب الى

علیه وسلم بچیزیکه گفت التماس مغفرت امت است پس فرمود حق تعالی مر جبرئیل را که برو بار ثانی نزد

محمدٍ فقل انا سنرضيك في امتك ولا نسوءك رواه مسلم

محمد پس بگو بدرستیکه ما نزدیک است که راضی گردانیم ترا در باب امت تو و آزرده وغمگین نمیکنیم ترا رواه مسلم

وعن ابي سعيدٍ رضه قال قال رسولُ اللهِ صلى الله عليه

و مرویست از ابی سعید رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وسلم اذا دخل اهلُ الجنةِ الجنةَ واهلُ النارِ النارَ يقول

وسلم وقتیکه در آید بهشتیان بهشت را و دوزخیان دوزخ را میگوید

اللهُ تعالى من كان في قلبه مثقال حبةٍ من خردلٍ من ايمان

خدای تبارک و تعالی کسیکه هست در دل وی مقدار دانه از خردل از ایمان

فاخرجوه فيخرجون قد امتحشوا وعادوا حمما فيلقون

پس بیرون آرید او را از دوزخ پس بیرون آیند در حال آنکه تحقیق سوخته اند و گشته اند مانند انگشت پس انداخته میشوند

في نهر الحيوة فينبتون كما تنبت الحبة في حميل السيل

در نهر حیات پس میرویند و تر و تازه میشوند چنانکه میروید حبه در حمیل سیل

الم تروا انها تخرج صفراء ملتوية متفق عليه وعن

آیا نمی بینید که حبه بیرون می آید زرد در هم پیچیده یعنی تر و تازه متفق علیه و مرویست از

ابن مسعودٍ رضه ان رسولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قال

ابن مسعود رض که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود

آخِرُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ رَجُلٌ فَهُوَ يَمْشِي مَرَّةً وَيَكْبُو مَرَّةً وَ

پسین مردانیکه در آیند بہشت را مردیست پس آن مرد میرود و یکبار سے وبروے افتد بارے دیگر

تَسْفَعُهُ النَّارُ مَرَّةً فَإِذَا جَاوَزَهَا الْتَفَتَ إِلَيْهَا فَقَالَ تَبَارَكَ

علامت میکند او را آتش بار پس چون سگیذرد از آن التفات میکند وی نگرد بجانب آتش پس میگوید آن مرد با آتش بزرگست

الَّذِي نَجَّانِي مِنْكِ لَقَدْ أَعْطَانِيَ اللّٰهُ شَيْئًا مَا أَعْطَاهُ أَحَدًا مِنَ

که نجات داد مرا از تو هر آئینه بتحقیق داد مرا خدایتعالی چیزیرا که نداده است آنرا هیچ یکے از

الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فَتُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ أَدْنِنِي

پیشینیان و پسینیان را پس بلند نموده میشود مر او را درختے پس میگوید آنمرد ای پروردگار من نزدیک گردان

مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ فَلِأَسْتَظِلَّ بِظِلِّهَا وَأَشْرَبَ مِنْ مَائِهَا

مرا ازین درخت تا پناه جویم بسایهٔ آن و بنوشم از آب که در زیر آن درخت ست

فَيَقُولُ اللّٰهُ يَا ابْنَ آدَمَ لَعَلِّي إِنْ أَعْطَيْتُكَهَا سَأَلْتَنِي غَيْرَهَا

پس میگوید حق تعالی ای فرزند آدم شاید که من اگر بدهم ترا آنرا ازنزدیک گردانم ترا سوال میکنی چیز دیگر

فَيَقُولُ لَا يَا رَبِّ وَيُعَاهِدُهُ أَنْ لَا يَسْأَلَهُ غَيْرَهَا وَرَبُّهُ يَعْذِرُهُ

پس میگوید آن مرد نه ای پروردگار من و عهد میکند آنمرد پروردگار را که سوال نمیکند غیر آنرا و پروردگار او

لِأَنَّهُ يَرٰى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ فَيُدْنِيهِ مِنْهَا فَيَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا

زیرا که وی می بیند چیزیرا که صبر نیست مر او را بران چیز پس نزدیک میگرداند او را از ان درخت پس پناه جوید

وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا ثُمَّ تُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ هِيَ أَحْسَنُ مِنَ الْأُوْلٰى

و می نوشد از ان آب پستر بلند کرده میشود مر او را درختے دیگر که آن بهتر ست از درخت نخستین

فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ أَدْنِنِي مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ هِيَ أَحْسَنُ لِأَشْرَبَ

پس میگوید ای پروردگار من نزدیک گردان مرا ازین درخت که این بهترست تا بنوشم

مِنْ مَائِهَا وَأَسْتَظِلَّ بِظِلِّهَا لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا فَيَقُولُ يَا ابْنَ

از آب وی و بنشینم در سایهٔ او سوال نمیکنم ترا غیر این درخت پس میفرماید پروردگار ای پسر

أٰدَمَ أَلَمْ تُعَاهِدْنِي أَنْ لَا تَسْئَلَنِي غَيْرَهَا فَيَقُولُ لَعَلِّي إِنْ

آدم آیا نه عهد کرده بودی از ما که نخواهی از ما بجز آن درخت که خواستی پس میگوید حق تعالی شاید که اگر

أَدْنَيْتُكَ مِنْهَا تَسْأَلُنِي غَيْرَهَا فَيُعَاهِدُهُ أَنْ لَا يَسْأَلَهُ غَيْرَهَا

نزدیک گردانم ترا از ان درخت بخواهی تو مرا غیر آن پس عهد میکند آنمرد که سوال نمیکند از حق تعالی غیر آن

وَرَبُّهُ يَعْذِرُهُ لِأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ فَيُدْنِيهِ مِنْهَا

و پروردگار وی معذور میدارد زیرا که وی می بیند چیزی را که صبر نیست مرا او را بروی پس نزدیک میگرداند او را

فَيَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا ثُمَّ تُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ عِنْدَ

پس پناه میجوید آن مرد بسایه آن و می نوشد از آب درخت پستر بلند نموده میشود مر او را درختی نزد

بَابِ الْجَنَّةِ هِيَ أَحْسَنُ مِنَ الْأُولَيَيْنِ فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ أَدْنِنِي

در بهشت که آن بهتر است از درختان اولین پس میگوید آن مرد ای پروردگار من نزدیک گردان مرا

مِنْ هٰذِهِ فَلْأَسْتَظِلَّ بِظِلِّهَا وَأَشْرَبَ مِنْ مَائِهَا لَا أَسْئَلُكَ

ازین درخت پس طلب سایه کنم بسایه آن درخت و می نوشم از آب آن و سوال نمیکنم ترا

غَيْرَهَا فَيَقُولُ يَا ابْنَ أٰدَمَ أَلَمْ تُعَاهِدْنِي أَنْ لَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهَا

بجز آن درخت پس میگوید حق تعالی ای پسر آدم آیا عهد نکرده بودی از ما که نخواهی از من چیزی سوای

قَالَ بَلٰى يَا رَبِّ هٰذِهِ لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا وَرَبُّهُ يَعْذِرُهُ

آن میگوید آری عهد کرده بودم ای رب سوال میکنم این بار و سوال نمیکنم غیر آن را و پروردگار وی معذور میدارد

لِأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ فَيُدْنِيهِ مِنْهَا فَإِذَا أَدْنَاهُ مِنْهَا

او را زیرا که وی می بیند چیزی را که صبر نیست مر او را بروی پس نزدیک میگرداند او را از ان درخت پس چون نزدیک گردانید او را ازین

سَمِعَ أَصْوَاتَ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ أَدْخِلْنِيهَا فَيَقُولُ

می شنود آوازهای بهشتیان را پس میگوید ای پروردگار من در آر مرا در بهشت پس میگوید

يَا ابْنَ أٰدَمَ مَا يَصْرِيْنِي مِنْكَ أَيُرْضِيكَ أَنْ أُعْطِيَكَ الدُّنْيَا

پروردگار ای ابن آدم چه چیز قطع میکند و خلاص میگرداند مرا از تو آیا راضی میگرداند ترا اینکه بدهم ترا جا در بهشت مقدار

وَمِثْلَهَا مَعَهَا قَالَ اَيْ رَبِّ اَتَسْتَهْزِئُ مِنِّيْ وَاَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِيْنَ

ومانند آن با آن میگوید این بنده از غایت فرح ای پروردگار من آیا تمسخر میکنی بمن و حال آنکه تو پروردگار

فَضَحِكَ ابْنُ مَسْعُوْدٍ فَقَالَ اَلَا تَسْئَلُوْنِيْ مِمَّ اَضْحَكُ فَقَالُوْا

پس خنده کرد ابن مسعود پس گفت آیا نمی پرسید مرا که چرا خنده کردم پس پرسیدند

مِمَّ تَضْحَكُ فَقَالَ هٰكَذَا ضَحِكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

چرا خنده کردی پس گفت ابن مسعود همچنین خنده کرد پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ فَقَالُوْا مِمَّ تَضْحَكُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ مِنْ ضِحْكِ رَبِّ

وسلم پس گفتند صحابه از چه خنده کردی یا رسول الله فرمود خنده کردم از جهت خنده کردن پروردگار

الْعَالَمِيْنَ حِيْنَ قَالَ اَتَسْتَهْزِئُ مِنِّيْ اَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِيْنَ فَيَقُوْلُ اِنِّيْ لَا اَسْتَهْزِئُ

جهانیان وقتیکه گفت بنده آیا استهزا میکنی تو از من و حال آنکه تو پروردگار جهانیانی پس گفت پروردگار تعالی بدرستیکه من استهزا

مِنْكَ وَلٰكِنِّيْ عَلٰى مَا اَشَاءُ قَدِيْرٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ عَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ نَحْوَهٗ اِلَّا اَنَّهٗ

نمیکنم از تو ولیکن بدهم اثر اینو زیرا که من بر هر چه بخواهم قادرم روایت کرد آنرا مسلم و در روایتی دیگر مر او راست از ابی سعید خدری مانند

لَمْ يَذْكُرْ فَيَقُوْلُ يَا ابْنَ اٰدَمَ مَا يَصْرِيْنِيْ مِنْكَ اِلٰى اٰخِرِ الْحَدِيْثِ

در روایت ابی سعید ذکر نکرده این عبارت را که از فیقول یا ابن آدم ما یصرینی تا آخر حدیث

وَزَادَ فِيْهِ وَيُذَكِّرُهُ اللّٰهُ سَلْ كَذَا وَكَذَا حَتّٰى اِذَا انْقَطَعَتْ بِهِ

و زیادت کرده است درین روایت و یاد میدهد و می آموزد خدا آن بنده را که سوال کن چنین و چنین تا آنکه چون

الْاَمَانِيُّ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى هُوَ لَكَ وَعَشَرَةُ اَمْثَالِهَا قَالَ ثُمَّ دَخَلَ

میرسد به بنده آرزوها میگوید خدا تعالی آنچه آرزو کردی آن برای تست و ده چند آن دیگر گفت آنحضرت میدرآید

بَيْتَهٗ فَيَدْخُلُ عَلَيْهِ زَوْجَتَاهُ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ فَتَقُوْلَانِ

آنمرد خانهٔ خود را که در بهشت است پس در می آیند بروی دو زن دیگر از حور العین پس میگویند آن دو زوجه دنیا

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَحْيَاكَ لَنَا وَاَحْيَانَا لَكَ فَقَالَ فَيَقُوْلُ مَا اُعْطِيَ

شکر مر خدا راست که پیدا کرد ترا برای ما و پیدا کرد ما را برای تو فرمود آنحضرت پس میگوید آنمرد داده نشد

اَحَدٌ مِثْلَ مَا اُعْطِیْتُ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رض قَالَ قَالَ

ایسچ یکے مانند آنچہ دادہ شدہ ام من و از عبد اللہ بن مسعود رض مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنِّیْ لَاَعْلَمُ اٰخِرَ اَهْلِ النَّارِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ من میدانم آخر دوزخیان را

خُرُوْجًا مِنْهَا وَاٰخِرَ اَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُوْلًا رَجُلٌ یَخْرُجُ مِنَ النَّارِ

در برآمدن از دوزخ و آخر اہل بہشت را در درآمدن در بہشت مرویست کہ بیرون می آید از آتش

حَبْوًا فَیَقُوْلُ اللّٰهُ اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ فَیَاْتِیْهَا فَیُخَیَّلُ اِلَیْهِ

ومیرود بر شکم و سینہ خود پس میگوید اللہ سبحانہ برو پس درآی بہشت را پس می آید آنرا بہشت را

اَنَّهَا مَلْاٰى فَیَقُوْلُ یَا رَبِّ وَجَدْتُّهَا مَلْاٰى فَیَقُوْلُ اللّٰهُ اذْهَبْ فَادْخُلِ

پس میگوید آن مرد ای پروردگار من یافتم من بہشت را پر از مردم پس میگوید اللہ تعالی برو پس درآی

الْجَنَّةَ فَاِنَّ لَکَ مِثْلَ الدُّنْیَا وَعَشَرَةَ اَمْثَالِهَا فَیَقُوْلُ اَتَسْخَرُ

در بہشت پس بدرستی مر تراست مثل ساخت دنیا و دہ چند آن پس میگوید آن مرد ای رب آیا سخریت میکنی

مِنِّیْ اَوْ تَضْحَکُ مِنِّیْ وَاَنْتَ الْمَلِکُ فَلَقَدْ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

از من یا خندہ میکنی از من و حال آنکہ تو پادشاہے ابن مسعود میگوید پس بتحقیق دیدم پیغمبر خدا را صلی اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ضَحِکَ حَتّٰی بَدَتْ نَوَاجِذُهٗ وَکَانَ یَقُوْلُ ذٰلِکَ

علیہ وسلم خندید از این سخن تا آنکہ ظاہر شد دندانہاے درون او و بود کہ میگفت صاحب این

اَدْنٰی اَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض

منزل مثل دنیا و دہ چندان فروترین و کمترین بہشتیان ست از روی منزل و مرتبت متفق علیہ روایت است از

عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قِیْلَ لَهٗ مَا الْمَقَامُ الْمَحْمُوْدُ

از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفت ابن مسعود گفتہ شد مر آنحضرت را چیست مقام

قَالَ ذٰلِکَ یَوْمٌ یَنْزِلُ اللّٰهُ تَعَالٰی عَلٰی کُرْسِیِّهٖ فَیَئِطُّ کَمَا یَئِطُّ

فرمود آن روزیست کہ فرود می آید خدای تعالی بر کرسی خود پس آواز میکند کرسی چنانکہ آواز میکند

الرَّحْلُ الْجَدِيدُ مِنْ تَضَايُقِهِ وَهُوَ كَسَعَةِ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَ

پالان وزین نو از چرم میباشد از تنگی آن وحال آنکه فراخی کرسی همچو میان آسمان و

الْأَرْضِ وَيُجَاءُ بِكُمْ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا فَيَكُونُ أَوَّلُ مَنْ

زمین ست و آورده میشود شمارا پای برهنه تن برهنه ختنه ناکرده پس بباشد کسیکه اول

يُكْسَى إِبْرَاهِيمُ يَقُولُ اللهُ تَعَالَى أَكْسُوا خَلِيلِي فَيُؤْتَى

جامه پوشیده میشود ابراهیم میگوید الله تعالی کسوت میدهم دوست خود را پس آورده میشود

بِرَيْطَتَيْنِ بَيْضَاوَيْنِ مِنْ رِيَاطِ الْجَنَّةِ ثُمَّ أُكْسَى عَلَى إِثْرِهِ

دو چادر نرم از کتان سفید از چادرهای بهشت پس پوشانیده میشوم من از پی ابراهیم پس

ثُمَّ أَقُومُ عَنْ يَمِينِ اللهِ مَقَامًا يَغْبِطُنِي الْأَوَّلُونَ وَالْآخِرُونَ

استاده میشوم از جانب دست راست خدای تعالی استادنی که رشک میبرند مرا پیشینیان و پسینیان

رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

رواه الدارمی در روایت ست از ابی سعید رض بدرستیکه آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَشْفَعُ لِلْفِئَامِ وَمِنْهُمْ مَنْ

علیه وسلم فرمودند بدرستیکه بعضی از امت من کسی ست که شفاعت میکند مر جماعتها را و بعضی از ایشان

يَشْفَعُ لِلْقَبِيلَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْعُصْبَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ

کسی ست که شفاعت میکند مر قبیله را و بعضی از ایشان کسی ست که شفاعت میکند مر عصبه را و بعضی از ایشان

لِلرَّجُلِ حَتَّى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَنَسٍ رض

مر یکمرد را تا آنکه در می آیند بهمین طریق شفاعت تمامه امت بهشت را روایت کرد آنرا ترمذی و روایت است از

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَفُّ أَهْلُ النَّارِ

گفت آنحضرت صلی الله علیه وسلم صف بسته می ایستند دوزخیان

فَيَمُرُّ بِهِمُ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَقُولُ الرَّجُلُ مِنْهُمْ

پس میگذرد بایشان مردے از اهل بهشت پس میگوید مردے از دوزخیان مر بهشتی

[illegible] انس ۱۲

يَا فُلَانُ أَمَا تَعْرِفُنِي أَنَا الَّذِي سَقَيْتُكَ شَرْبَةً وَقَالَ بَعْضُهُمْ أَنَا

یا فلان آیا نمی شناسی مرا من آنکسی ام که نوشانیده بودم ترا یکبار آبی و میگویند بعضی از دوزخیان

الَّذِي وَهَبْتُ لَكَ وَضُوْءً فَيَشْفَعُ لَهُ فَيُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ رَوَاهُ

من آنم که وضو بخشیده بودم برای تو آب پس شفاعت میکند آنمرد بهشتی مرآن دوزخی را پس در می آرد و در بهشت

ابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

رواه ابن ماجه و مرویست از ابن مسعود رضـ گفت فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرِدُ النَّاسُ النَّارَ ثُمَّ يَصْدُرُوْنَ مِنْهَا بِأَعْمَالِهِمْ

علیه وسلم وارد میشوند مردمان آتش را پس باز میگردند از ان باندازهٔ اعمال خود

فَأَوَّلُهُمْ كَلَمْحِ الْبَرْقِ ثُمَّ كَالرِّيْحِ ثُمَّ كَحُضْرِ الْفَرَسِ ثُمَّ كَالرَّاكِبِ

پس اول ایشان میگذرد مانند درخشیدن برق پس مانند وزیدن ریح پس مانند دویدن اسپ پس مانند

فِي رَحْلِهِ ثُمَّ كَشَدِّ الرَّجُلِ ثُمَّ كَمَشْيِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَ

پس مانند دویدن مرد سست پس مانند رفتن مرد بپای بر طریق معتاد رواه الترمذی و

الدَّارِمِيُّ وَعَنْ حُذَيْفَةَ رضـ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رضـ قَالَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

الدارمی و روایت است از حذیفه رضـ و از ابی هریره رضـ گفتند هر دو که فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى النَّاسَ فَيَقُوْمُ

صلی الله علیه وسلم فراهم آرد الله تبارک و تعالی آدمیان را در محشر پس می ایستند

الْمُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى تُزْلَفَ لَهُمُ الْجَنَّةُ فَيَأْتُوْنَ اٰدَمَ فَيَقُوْلُوْنَ

مسلمانان تا آنکه قریب گردانیده میشود مر ایشان را بهشت پس می آیند آدم را پس میگویند

يَا أَبَانَا اسْتَفْتِحْ لَنَا الْجَنَّةَ فَيَقُوْلُ وَهَلْ أَخْرَجَكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ

ای پدر ما طلب کشادگی کن برای ما بهشت را پس میگوید آدم آیا بر آورده است شما را از بهشت

إِلَّا خَطِيْئَةُ أَبِيْكُمْ لَسْتُ بِصَاحِبِ ذٰلِكَ اذْهَبُوْا إِلَى ابْنِي

مگر گناه پدر شما نیستم من صاحب و اهل این کار بروید بسوی پسر من که

إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللّٰهِ قَالَ فَيَقُولُ إِبْرَاهِيمُ لَسْتُ بِصَاحِبِ ذٰلِكَ

ابراہیم ست دوست خدا گفت آنحضرت پس میگوید ابراہیم نیستم من صاحب این کار

إِنَّمَا كُنْتُ خَلِيلًا مِنْ وَرَاءَ وَرَاءَ اِعْمِدُوا إِلٰى مُوسَى الَّذِي

نبودم من خلیل مگر دور دور قصد کنید بسوے موسے کہ

كَلَّمَهُ اللّٰهُ تَكْلِيمًا فَيَأْتُونَ مُوسٰى فَيَقُولُ لَسْتُ بِصَاحِبِ ذٰلِكَ

کلام کردہ او را خدا تعالی کلام کردنے بیواسطہ پس می آیند موسی را پس میگوید موسی نیستم من صاحب این کار

اِذْهَبُوا إِلٰى عِيسٰى كَلِمَةِ اللّٰهِ وَرُوحِهِ فَيَقُولُ عِيسٰى لَسْتُ

بروید بسوے عیسے کہ کلمۃ اللہ و روح اوست پس میگوید عیسے نیستم من

بِصَاحِبِ ذٰلِكَ فَيَأْتُونَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُومُ

صاحب این کار پس می آیند محمد را صلے اللہ علیہ وسلم پس مے ایستد محمد

فَيُؤْذَنُ لَهُ وَتُرْسَلُ الْأَمَانَةُ وَالرَّحِمُ فَيَقُومَانِ جَنْبَتَيِ الصِّرَاطِ

پس اذن کردہ میشود او را و فرستادہ میشود امانت و رحم پس می ایستد امانت و رحم در دو جانب صراط

يَمِينًا وَشِمَالًا فَيَمُرُّ أَوَّلُكُمْ كَالْبَرْقِ قَالَ قُلْتُ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي

دست راست و چپ پس میگذرند طایفہ اول و افضل اند ہا مانند برق گفت راوی گفتم من با آنحضرت مادر

أَيُّ شَيْءٍ كَمَرِّ الْبَرْقِ قَالَ أَلَمْ تَرَوْا إِلَى الْبَرْقِ كَيْفَ يَمُرُّ وَيَرْجِعُ

باو کدام چیز ست و چگونہ میگذرد ہمچو برق فرمود آیا نمی بینید بسوی برق کہ میگذرد و باز میگردد

فِي طَرْفَةِ عَيْنٍ ثُمَّ كَمَرِّ الرِّيحِ ثُمَّ كَمَرِّ الطَّيْرِ وَشَدِّ الرِّجَالِ

در یک چشم زدن پس تر میگذرند ہمچو گذشتن باد پس تر ہمچو گذشتن پرندہا و دویدن مردان

تَجْرِي بِهِمْ أَعْمَالُهُمْ وَنَبِيُّكُمْ قَائِمٌ عَلَى الصِّرَاطِ يَقُولُ يَا رَبِّ

مے برد ایشان را صفا و نورانیت اعمال و پیغمبر شما ایستادہ است بر صراط میگوید ای پروردگار

سَلِّمْ سَلِّمْ حَتّٰى تَعْجِزَ أَعْمَالُ الْعِبَادِ حَتّٰى يَجِيءَ الرَّجُلُ فَلَا يَسْتَطِيعُ

سلامت دار سلامت دار تا آنکہ عاجز می آید و سست میگردد قوت عملہا ایشان تا آنکہ می آید مردے نمیتواند

السَّیْرَ اِلَّا زَحْفًا قَالَ وَفِیْ حَافَتَیِ الصِّرَاطِ کَلَالِیْبُ مُعَلَّقَۃٌ مَامُوْرَۃٌ

سیر کردن و گذشتن از صراط مگر جنبیدن از مقعد بر مثال صبی گفت آنحضرت و بر دو طرف صراط کلالیب است

تَاخُذُ مَنْ اُمِرَتْ بِهٖ فَمَخْدُوْشٌ نَاجٍ وَمَکْدُوْشٌ وَمَکْرُوْشٌ

میگیرد کسے را که امر کرده شده بگرفتن وے پس ازین مردم بعضے خدشه کرده اند و نجات یافته و بعضے دست و پا دربند

فِی النَّارِ وَالَّذِیْ نَفْسُ اَبِیْ هُرَیْرَۃَ بِیَدِهٖ اِنَّ قَعْرَ جَهَنَّمَ سَبْعِیْنَ

در آتش دوزخ و گفت ابو هریره سوگند بآن خدائیکه ذات ابی هریره در دست قدرت اوست بدرستیکه دور

خَرِیْفًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ عُثْمَانَ ابْنِ عَفَّانَ رضـ قَالَ قَالَ

سال است رواه مسلم و مرویست از عثمان بن عفان رضـ گفت عثمان فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَشْفَعُ یَوْمَ الْقِیٰمَۃِ ثَلٰثَۃٌ

آن حضرت صلے اللہ علیه وسلم شفاعت میکنند روز قیامت سه قوم

اَلْاَنْبِیَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَۃَ وَعَنْ

پیغمبران پس ترعلما پس ترشهیدان روایت کرد آنرا ابن ماجه و از

اَنَسٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَا اَنَسُ

انس رضـ مرویست که گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم ای انس

اَکْثِرْ مِنَ الْاَصْدِقَاءِ فَاِنَّکُمْ شُفَعَاءُ بَعْضُکُمْ فِیْ بَعْضٍ الدَّیْلَمِیْ

زیادتی کن از دوستان زیرا که شما شفاعت کنندگانید بعض شما در بعض دیگر

بَابُ الْکَرَامَاتِ

باب در بیان کرامات

قَالَ تعـ یٰاَیُّهَا الْمَلَؤُا اَیُّکُمْ یَاْتِیْنِیْ بِعَرْشِهَا قَبْلَ اَنْ یَّاْتُوْنِیْ مُسْلِمِیْنَ

گفت سلیمان ای عزیزان کدام از شما می آرد پیش من تخت او را یعنی تخت بلقیس را پیش از آنکه بیایند

قَالَ عِفْرِیْتٌ مِّنَ الْجِنِّ اَنَا اٰتِیْکَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ تَقُوْمَ مِنْ مَّقَامِکَ

گفت دیوے از جن من بیارمش نزدیک تو پیش از آنکه برخیزی از جای خود

وَاِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ اَمِيْنٌ قَالَ الَّذِي عِنْدَهٗ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ

وہر آئینہ من بران عرش توانا با امانتم گفت شخصے کہ نزدیک او علم از کتاب الٰہی بود

اَنَا اٰتِيْكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ يَّرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَاٰهُ مُسْتَقِرًّا

من بیارمش نزدیک تو پیش از انکہ باز گردد بسوے تو چشم تو پس چون سلیمان دیداورا قرار گرفتہ

عِنْدَهٗ قَالَ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّيْ لِيَبْلُوَنِيْٓ ءَاَشْكُرُ اَمْ اَكْفُرُ كُلَّمَا

نزدیک خویش گفت این خارق عادت از فضل پروردگار من است تا امتحان کند آیا شکر گذاری میکنیم یا ناسپاسی

دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يٰمَرْيَمُ

داخل شدی زکریا برمریم در مسجد سے یافتے نزدیک وے روزی را گفت اے مریم

اَنّٰى لَكِ هٰذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَرْزُقُ مَنْ يَّشَآءُ

از کجاست ترا این روزی گفت او از نزدیک خداست ہر آئینہ خدا میدہد روزی ہر کرا میخواہد

بِغَيْرِ حِسَابٍ اَلَآ اِنَّ اَوْلِيَآءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

بیشمار آگاہ باشس ہر آئینہ دوستان خدا ہیچ ترس نیست بر ایشان و نہ ایشان

يَحْزَنُوْنَ ۝ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ لَهُمُ الْبُشْرٰى فِي الْحَيٰوةِ

اندوگین شوند آنانکہ ایمان آوردند و تقوی میکردند ایشا نراست بشارت در زندگانی

الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ وَعَنْ اَنَسٍ رضـ اَنَّ اُسَيْدَ بْنَ حُضَيْرٍ وَعَبَّادَ

دنیا و در آخرت از انس رض مرویست کہ اسید بن حضیر و عباد

ابْنَ بَشِيْرٍ تَحَدَّثَا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ حَاجَةٍ

ابن بشیر ہر دو این صحابی جلیل القدر سخن کردند نزد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم درکارے کہ

لَهُمَا حَتّٰى ذَهَبَ مِنَ اللَّيْلِ سَاعَةٌ فِيْ لَيْلَةٍ شَدِيْدَةِ الظُّلْمَةِ

مر این دو کس را بود تا آنکہ رفت از شب ساعتے یعنی پارۂ در شب سخت تاریک

ثُمَّ خَرَجَا مِنْ عِنْدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْقَلِبَانِ

بعد بیرون آمدند آن دو صحابی از نزدیک آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در حالیکہ بر میگردند بسوے

وَبِيَدِ كُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا عُصَيَّةٌ فَاَضَاءَتْ عَصَا اَحَدِهِمَا لَهُمَا

وبدست ہر یکے از ان عصائے بود پس روشن شد عصائی یکے از ان دو برای ہر دو

حَتّٰى مَشَيَا فِيْ ضَوْئِهِمَا حَتّٰى اِذَا افْتَرَقَتْ بِهِمَا الطَّرِيْقُ

تا آنکہ رفتند ہر دو در روشنی آن عصا تا آنکہ چون جدا شد بہر دو کس راہ

اَضَاءَتْ لِلْاٰخَرِ عَصَاهُ فَمَشٰى كُلُّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا فِيْ ضَوْءِ عَصَاهُ

روشن شد برای دیگر نیز عصائے او پس رفت ہر یکے از ان دو صحابی رض در روشنی عصا خود

حَتّٰى بَلَغَ اَهْلَهٗ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ لَمَّا

تا آنکہ رسید ہر یک اہل خانہ خود را رواہ البخاری در وایت ست از عائشہ رض گفت عائشہ

مَاتَ النَّجَاشِيُّ كُنَّا نَتَحَدَّثُ اَنَّهٗ لَا يَزَالُ يُرٰى عَلٰى قَبْرِهٖ نُوْرٌ

ہنگامیکہ مرد نجاشی بادشاہ حبشہ بودیم ما کہ بیکدیگر حدیث میکردیم و میگفتیم کہ بدرستی ہمیشہ بود

رَوَاهُ اَبُوْ دَاوٗدَ وَعَنْهَا قَالَتْ لَمَّا اَرَادُوْا غُسْلَ النَّبِيِّ

رواہ ابو داود و ہم از عائشہ رض روایت ست کہ چون ارادہ کردند صحابہ بعد از آنحضرت غسل

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوْا لَا نَدْرِيْ اَنُجَرِّدُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفتند نمیدانیم کہ آیا برہنہ کنیم پیغمبر خدا را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثِيَابِهٖ كَمَا نُجَرِّدُ مَوْتَانَا اَمْ نَغْسِلُهٗ

صلی اللہ علیہ وسلم از جامہای آنحضرت چنانکہ برہنہ میکنیم مردہاے خود را یا غسل دہیم

وَعَلَيْهِ ثِيَابُهٗ فَلَمَّا اخْتَلَفُوْا اَلْقَى اللّٰهُ عَلَيْهِمُ النَّوْمَ حَتّٰى

او را و حال آنکہ باشد بر بدن شریف وی جامہای وی پس چون اختلاف کردند صحابہ انداخت خدا بر ایشان خواب تا آنکہ

مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ اِلَّا وَذَقْنُهٗ فِيْ صَدْرِهٖ ثُمَّ كَلَّمَهُمْ مُكَلِّمٌ

نبود از ایشان ہیچ مردے مگر آنکہ زنخدان وی بر سینہ وی بود پس سخن کرد ایشان را سخن کنندہ

مِنْ نَاحِيَةِ الْبَيْتِ لَا يَدْرُوْنَ مَنْ هُوَ اغْسِلُوا النَّبِيَّ

از گوشہ خانہ در حال آنکہ در نمی یابند ایشان کہ کیست سخن کنندہ غسل دہید پیغمبر را

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ ثِيَابُهُ فَقَامُوْا فَغَسَلُوْا وَعَلَيْهِ

صلے اللہ علیہ وسلم وحال آنکہ بروست جامہا پس برخاستند صحابہ وغسل دادند آنحضرت را

قَمِيْصُهُ يَصُبُّوْنَ الْمَاءَ فَوْقَ الْقَمِيْصِ وَيَدْلُكُوْنَهُ بِالْقَمِيْصِ

وحال آنکہ بروست پیراہن وی میریختند آب را بالای پیراہن ومی مالیدند آنحضرت را بہ پیراہن

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ

رواه البیہقی فی دلائل النبوۃ وروایت ست از محمد بن المنکدر

اَنَّ سَفِيْنَةَ مَوْلَى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَخْطَأَ

کہ سفینہ مولاے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم گم کرد راہ

الْجَيْشَ بِاَرْضِ الرُّوْمِ اَوْ اُسِرَ فَانْطَلَقَ هَارِبًا يَلْتَمِسُ الْجَيْشَ

لشکر را کہ کجا ست در زمین روم یا بند کردہ شد پس روان شد گریختہ از دست کافران درحالیکہ میجوید لشکر را

فَاِذَا هُوَ بِالْاَسَدِ فَقَالَ يَا اَبَا الْحَارِثِ اَنَا مَوْلَى رَسُوْلِ اللهِ

پس ناگاہ وی یعنی سفینہ با شیری ست کہ پیش آمد او را پس گفت سفینہ کہ ای ابو الحارث من مولاے آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ مِنْ اَمْرِيْ كَيْتَ وَكَيْتَ فَاَقْبَلَ

صلے اللہ علیہ وسلم بود کار من و حال من چنین وچنین چیزی از قصہ خود بیان کرد پس پیش آمد

الْاَسَدُ لَهُ بَصْبَصَةٌ[۱] حَتّٰى قَامَ اِلٰى جَنْبِهِ كُلَّمَا سَمِعَ صَوْتًا اَهْوٰى

شیر درحالیکہ مر او را چاپلوسی ست تا آنکہ استاد شیر در پہلوی سفینہ ہرگاہ کہ می شنید آوازی را کہ ہائل باشد

اِلَيْهِ ثُمَّ اَقْبَلَ يَمْشِيْ اِلٰى جَنْبِهِ حَتّٰى بَلَغَ الْجَيْشَ ثُمَّ رَجَعَ الْاَسَدُ

قصد میکرد بسوی آن آواز شیر روی آورد شیر درحالیکہ میرود در پہلوی سفینہ تا آنکہ رسید سفینہ لشکر را پس برگشت

رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْ اَبِي الْجَوْزَاءِ قَالَ قُحِطَ اَهْلُ

رواه فی شرح السنۃ وروایت ست از ابو الجوزا تابعی گفت قحط کردہ شدند اہل

الْمَدِيْنَةِ قَحْطًا شَدِيْدًا فَشَكَوْا اِلٰى عَائِشَةَ فَقَالَتْ اُنْظُرُوْا

مدینہ قحط سخت پس شکایت کردند بسوے عائشہ پس گفت عائشہ نگاہ کنید

[۱] بصبصہ جنبانیدن دم و حرکت دادن دم وچاپلوسی کردن وخواری نمودن سگ وگربہ وجز آن معاملش در شرح مشکوۃ

قَبْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاجْعَلُوْا مِنْهُ كُوًى اِلَى السَّمَآءِ

قبر مبارک آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم پس بگردانید از قبر شریف منافذ بسوی آسمان

حَتّٰى لَا يَكُوْنَ بَيْنَهٗ وَبَيْنَ السَّمَآءِ سَقْفٌ فَفَعَلُوْا فَمُطِرُوْا مَطَرًا

تا آنکه نباشد میان قبر وی و میان آسمان سقف یعنے پردارید حجابے پس کردند ایشان پس باران داده شدند باران

حَتّٰى نَبَتَ الْعُشْبُ وَسَمِنَتِ الْاِبِلُ حَتّٰى تَفَتَّقَتْ مِنَ الشَّحْمِ فَسُمِّيَ

تا آنکه روئید گیاہ و فربه شدند شتران تا آنکه بشگافتند شتران از پیه پس نامیده شد

عَامَ الْفَتْقِ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنْ سَعِيْدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيْزِ قَالَ

این سال سال فتق یعنے سال ارزانی رواه الدارمی و از سعید بن عبد العزیز روایت است گفت

لَمَّا كَانَ اَيَّامُ الْحَرَّةِ لَمْ يُؤَذَّنْ فِيْ مَسْجِدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وقتے بود در روزہاے حره مراد مدینه است گفته نشد اذان در مسجد آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلٰثًا وَلَمْ يُقَمْ وَلَمْ يَبْرَحْ سَعِيْدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ الْمَسْجِدَ

علیه وسلم سه روز و گفته نشد اقامت نیز و بیرون نرفت سعید بن المسیب از مسجد

وَكَانَ لَا يَعْرِفُ وَقْتَ الصَّلٰوةِ اِلَّا بِهَمْهَمَةٍ يَسْمَعُهَا مِنْ قَبْرِ النَّبِيِّ

و بود سعید که نمی شناخت در آمدن وقت نماز مگر باواز خفی که می شنید آنرا از درون حجره که قبر شریف

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ الدَّارِمِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضـ اَنَّ عُمَرَ

صلی اللہ علیه وسلم رواه الدارمی و روایت ست از ابن عمر رضـ که عمر فرستاد

بَعَثَ جَيْشًا وَاَمَّرَ عَلَيْهِمْ رَجُلًا يُدْعٰى سَارِيَةَ فَبَيْنَمَا عُمَرُ

بجاے لشکری را و امیر گردانید بر این لشکر مردی که نام برده میشد او را ساریه پس در اثنای آنکه عمر رضـ

يَخْطُبُ فَجَعَلَ يَصِيْحُ يَا سَارِيَ الْجَبَلَ فَقَدِمَ رَسُوْلٌ مِّنَ الْجَيْشِ

خطبه میخواند پس گشت که آواز میکند میگوید ساریه بگیر کوه را و پناه آر بوی پس قدوم آورد قاصدے از لشکر

فَقَالَ يَا اَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ لَقِيْنَا عَدُوَّنَا فَهَزَمُوْنَا فَاِذَا بِصَائِحٍ يَصِيْحُ

پس گفت ای امیر المؤمنین ملاقات کردند ما را دشمنان پس شکست دادند ما را پس ناگاه آواز میکند کوینده

يا سارية الجبل فاسندنا ظهورنا الى الجبل فهزمهم الله تعالى

ای ساریه جبل بگیر جبل پس تکیه دادیم ما پشتهای خود را بسوی کوه پس شکست داد ایشانرا خدای تعالی

رواه البيهقي في دلائل النبوة وعن نبيهة بن وهب ان

روایت کرد آنرا بیهقی در دلائل نبوت واز نبیهه بن وهب روایت ست که

كعبا دخل على عائشة فذكروا رسول الله صلى الله عليه وسلم

کعب احبار درآمد بر عائشه پس ذکر کرد عائشه وهرکه حاضر مجلس بودند رسول الله صلی الله علیه وسلم را

فقال كعب ما من يوم يطلع الا نزل سبعون الفا من الملئكة

پس گفت کعب نیست هیچ روزیکه طلوع میکند مگر آنکه فرود می آید هفتاد هزار از فرشتگان

حتى يحفوا بقبر رسول الله صلى الله عليه وسلم يضربون

تا آنکه گرداگرد میدرآیند قبر آن حضرت را صلی الله علیه وسلم میزنند

باجنحتهم ويصلون على رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى

بازوها را و درود میفرستند بر آن حضرت صلی الله علیه وسلم تا آنکه

اذا امسوا عرجوا وهبط مثلهم فصنعوا مثل ذلك حتى اذا انشقت

چون شام میکنند بالا میروند و فرود می آید مانند ایشان پس میکنند ایشان نیز مانند آنچه میکردند فرشتگان

عنه الارض خرج في سبعين الفا من الملئكة يزفونه رواه الدارمي

از آن حضرت زمین بر آید در هفتاد هزار فرشته در حالیکه میبرند آنحضرت را فرشتگان بدرگاه عزت رواه

الباب مشتمل على ذكر وفات رسول الله صلى الله عليه وسلم

این باب مشتمل ست بر ذکر وفات آنحضرت صلی الله علیه وسلم

انك ميت وانهم ميتون وما محمد الا رسول قد خلت من

یا محمد هر آینه تو میخواهی مرد و هر آینه ایشان خواهند مرد و نیست محمد مگر پیغمبر هر آینه گذشته اند

قبله الرسل عن ابي سعيد ن الخدري رض ان رسول الله صلى الله

پیش از وی پیغمبران روایت ست از ابو سعید خدری رض که آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ إِنَّ عَبْدًا خَيَّرَهُ اللّٰهُ بَيْنَ أَنْ

علیه وسلم نشست بر منبر پس فرمود که بندهٔ بود مخیر گردانیده اورا خدا تعالے میان آنکه

يُؤْتِيَهُ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا مَا شَاءَ وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا

بدهد اورا از ناز و نعمت دنیا هرچه خواهد آن بنده و میان چیزیکه نزد خداست از ثواب آخرت پس اختیار

عِنْدَهُ فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ قَالَ فَدَيْنَاكَ بِآبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا فَعَجِبْنَا

آن بنده آخرت را پس گریه کرد ابوبکر گفت ابوبکر بخطاب آنحضرت فدا ایتو باد پدران و مادران ما پس شگفت

لَهُ فَقَالَ النَّاسُ انْظُرُوا إِلَى هٰذَا الشَّيْخِ يُخْبِرُ رَسُولُ اللّٰهِ

مر ابوبکر را پس گفتند مردم نگاه کنید بجانب این پیر که خبر میدهد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَبْدٍ خَيَّرَهُ اللّٰهُ بَيْنَ أَنْ يُؤْتِيَهُ مِنْ

صلے اللہ علیه وسلم از حال بندهٔ که مخیر گردانید خدا تعالی اورا میان آنکه بدهد اورا از

زَهْرَةِ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ وَيَقُولُ فَدَيْنَاكَ بِآبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا

زهرهٔ دنیا و میان آنچه نزد اوست و آن پیر میگوید فدیناک بآبائنا وامهاتنا

فَكَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ الْمُخَيَّرُ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ

پس بود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم آن بندهٔ مخیر و بود ابوبکر

أَعْلَمَنَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ

داناترین و فهم کننده ترین ما این کلام را متفق علیه و از عقبه بن عامر مرویست گفت عقبه نماز جنازه

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى قَتْلَى أُحُدٍ بَعْدَ ثَمَانِ سِنِينَ كَالْمُوَدِّعِ

صلے اللہ علیه وسلم بر کشتگان غزوهٔ احد بعد از هشت سال از دفن مانند وداع کننده

لِلْأَحْيَاءِ وَالْأَمْوَاتِ ثُمَّ طَلَعَ الْمِنْبَرَ فَقَالَ إِنِّي بَيْنَ أَيْدِيكُمْ

مر زندگان را و مر مردگان را پس بر آمد آنحضرت منبر را پس گفت بدرستیکه من در پیش شما

فَرَطٌ وَأَنَا عَلَيْكُمْ شَهِيدٌ وَإِنَّ مَوْعِدَكُمُ الْحَوْضُ وَإِنِّي

فرطم که برای شما کارسازی میکنم و من بر شما گواهم گواهی میدهم بر حالت شما و بدرستیکه وعده گاه دیدار

لَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَأَنَا فِي مَقَامِي هٰذَا وَإِنِّي قَدْ أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ

وهر آینه می بینم بحوض وحال آنکه من در اینجای حوم و بدرستی من بتحقیق داده شده ام کلید ہاے

خَزَائِنِ الْأَرْضِ وَإِنِّي لَسْتُ أَخْشٰى عَلَيْكُمْ أَنْ تُشْرِكُوا بَعْدِي

خزاین زمین و بدرستے من نمیترسم بر شما مشرک شدن و کافر گشتن شمارا بعد از من

وَلٰكِنِّي أَخْشٰى عَلَيْكُمُ الدُّنْيَا أَنْ تَنَافَسُوا فِيهَا وَزَادَ بَعْضُهُمْ

ولیکن میترسم بر شما دنیا را که رغبت کنید در دنیا و میل کنید در وی و زیادت کرده اند بعضے

فَتَقْتَتِلُوا فَتَهْلِكُوا كَمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

راویان پس قتل کنید و کشتن کنید میان خود پس ہلاک شوید چنانکه ہلاک شدند کسانیکه بودند پیش از شما متفق

أَنَسٍ رضـ قَالَ لَمَّا ثَقُلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلَ يَتَغَشَّاهُ الْكَرْبُ

وازانس رضـ مرویست گفت انس ہنگامیکه گران شد و سخت گشت مرض آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم گشت که می پوشید و میگرفت

فَقَالَتْ فَاطِمَةُ وَاكَرْبَ أَبَاهُ فَقَالَ لَهَا لَيْسَ عَلٰى أَبِيكِ كَرْبٌ

و محنت مرض پس گفت فاطمه ای اندوه و سختی پدر پس گفت آنحضرت مر فاطمه را نیست بر پدر تو محنت و شدت

بَعْدَ الْيَوْمِ فَلَمَّا مَاتَ قَالَتْ يَا أَبَتَاهُ أَجَابَ رَبًّا دَعَاهُ يَا أَبَتَاهُ

بعد از امروز پس چون گذشت چون آنحضرت گفت فاطمه در ندبه آنحضرت ای پدر من اجابت کرد وقت لبوی

مَنْ جَنَّةُ الْفِرْدَوْسِ مَأْوَاهُ يَا أَبَتَاهُ إِلٰى جِبْرَئِيلَ نَنْعَاهُ فَلَمَّا

ای کسیکه بہشت برین جاے اوست ای پدر من بسوی جبرئیل میرسانم خبر او را و میگریم نزد وی و تعزیت میکنم

دُفِنَ قَالَتْ فَاطِمَةُ يَا أَنَسُ أَطَابَتْ أَنْفُسُكُمْ أَنْ تَحْثُوا عَلٰى

او را پس ہنگامیکه دفن کرده شد گفت فاطمه ای انس آیا خوش و خورسند شد نفسہاے شما که بریزید بر

رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التُّرَابَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

پیغمبر خدا صلے اللہ علیه وسلم خاک رواه البخارے

وَعَنْ أَنَسٍ رضـ قَالَ لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از انس رضـ گفت انس وقتیکه قدوم آورد آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم

اَلْمَدِيْنَةَ لَعِبَتِ الْحَبَشَةُ بِحِرَابِهِمْ فَرَحًا لِقُدُوْمِهٖ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ

مدینہ را شادمانی کردند تمامہ مردم تا آنکہ بازی کردند حبشیان بحربہا خود از جہت شاد شدن بر قدوم آنحضرت

وَفِيْ رِوَايَةِ الدَّارِمِيِّ قَالَ مَا رَاَيْتُ يَوْمًا قَطُّ كَانَ اَحْسَنَ

و در روایت دارمی این چنین آمده است کہ گفت انس ندیدم من ہیچ روز را ہرگز کہ بود نیکوتر

وَلَا اَضْوَءَ مِنْ يَوْمٍ دَخَلَ عَلَيْنَا فِيْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و نہ روشن تر از روزے کہ در آمد بر ما در ان روز پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ وَفِيْ رِوَايَةِ التِّرْمِذِيِّ قَالَ لَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الَّذِيْ دَخَلَ

وسلم و در روایت ترمذی این چنین آمده است کہ گفت انس چون شد روزیکہ در آمد

فِيْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِيْنَةَ اَضَاءَ مِنْهَا كُلُّ

دروی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مدینہ را روشن شد از مدینہ ہر چیز

شَيْءٍ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الَّذِيْ مَاتَ فِيْهِ اَظْلَمَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ وَمَا نَفَضْنَا

پس ہرگاہ کہ شد روزے کہ مرد آنحضرت دروے تاریک شد از مدینہ ہر چیز و نیفشاندیم ما

اَيْدِيَنَا عَنِ التُّرَابِ وَاِنَّا لَفِيْ دَفْنِهٖ حَتّٰى اَنْكَرْنَا قُلُوْبَنَا وَعَنْ

دستہائے خود را از خاک و حال آنکہ ما بتحقیق بودیم در دفن آنحضرت تا آنکہ منکر شدیم دلہای خود را

عَائِشَةَ رَضِ قَالَتْ لَمَّا قُبِضَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از عائشہ رض گفت عائشہ رض ہنگامیکہ قبض کرده شد روح آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اخْتَلَفُوْا فِيْ دَفْنِهٖ فَقَالَ اَبُوْبَكْرٍ سَمِعْتُ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

اختلاف کردند صحابہ در موضع دفن آنحضرت پس گفت ابوبکر رض شنیدم از آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا قَالَ مَا قَبَضَ اللّٰهُ نَبِيًّا اِلَّا فِي الْمَوْضِعِ الَّذِيْ يُحِبُّ

علیہ وسلم در این باب چیزے و آن اینست کہ گفت آنحضرت قبض کرده است خدا روح پیغمبر را

اَنْ يُدْفَنَ فِيْهِ اُدْفُنُوْهُ فِيْ مَوْضِعِ فِرَاشِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

کہ دفن کرده شود دران جا دفن کنید او را جائے خوابگاہ وے رواه الترمذی

وَعَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ فِيْ

وہم از عائشہ رضا مرویست گفت بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم میگفت در

مَرَضِهِ الَّذِيْ مَاتَ فِيْهِ يَا عَائِشَةُ مَا أَزَالُ أَجِدُ أَلَمَ الطَّعَامِ

بیماری خود کہ فوت کرد دران بیماری ای عائشہ ہمیشہ بودم مییابم درد طعام را

الَّذِيْ أَكَلْتُ بِخَيْبَرَ وَهٰذَا أَوَانُ وَجَدْتُ انْقِطَاعَ أَبْهَرِيْ

کہ خوردہ بودم بخیبر و این وقت یافتن من است بریدہ شدن رگ دل مرا

مِنْ ذٰلِكَ السَّمِّ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ

از ان زہر رواہ البخاری و روایت است از جعفر بن محمد از

أَبِيْهِ أَنَّ رَجُلًا مِنْ قُرَيْشٍ دَخَلَ عَلٰى أَبِيْهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ رضـ

پدرش کہ مردے از قریش درآمد بر پدرش کہ علی بن حسین کہ زین العابدین ست رضـ

فَقَالَ أَلَا أُحَدِّثُكَ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس گفت آمرد آیا حدیث نکنم ترا از ان حضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ بَلٰى حَدِّثْنَا عَنْ أَبِي الْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

گفت امام زین العابدین بلے حدیث کن مارا از ابی القاسم صلے اللہ علیہ وسلم گفت

لَمَّا مَرِضَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَاهُ جِبْرَئِيْلُ

ہنگامیکہ بیمار شد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم آمد اورا جبرئیل

فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللّٰهَ أَرْسَلَنِيْ إِلَيْكَ تَكْرِيْمًا لَكَ وَتَشْرِيْفًا

پس گفت ای محمد بدرستی کہ خدا تعالی فرستادہ است مرا بسوی تو از جہت گرامی داشتن ترا و بزرگ داشتن ترا

لَكَ خَاصَّةً لَكَ يَسْأَلُكَ عَمَّا هُوَ أَعْلَمُ بِهِ مِنْكَ يَقُوْلُ كَيْفَ

در حالیکہ این تکرم مخصوص ست بتو می پرسد ترا از چیزیکہ وی تعالی داناترست بآن چیز از تو میگوید خدا تعالی چگونہ

تَجِدُكَ قَالَ أَجِدُنِيْ يَا جِبْرَئِيْلُ مَغْمُوْمًا وَأَجِدُنِيْ يَا جِبْرَئِيْلُ

می یابی خود را گفت آنحضرت می یابم خود را ای جبرئیل غمگین و می یابم خود را اے جبرئیل

ہ بفتح نون و در بعضی نسخ
بنصب است
بنصب آن ہمیں گفتہ جائز است پس
در اوان ضمہ و فتحہ است
بنا و جرہ کہ خبر مبتدا است
و فتحہ بنا بر بنا بسبب اضافہ
بسوے مبنی کہ جملہ باشد
کان قتیبہ جلیلا ست خیابکم
و بلیغہ اسرے و
و لمعتہ ازمرقات ۱۲

مَكْرُوْبًا ثُمَّ جَاءَهُ الْيَوْمَ الثَّانِيَ فَقَالَ لَهُ ذٰلِكَ فَرَدَّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ

اندوہگین پستر آمد جبرئیل نزد آنحضرت روز دوم پس گفت جبرئیل مر آنحضرت را آنچه گفته بود پس جواب داد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا رَدَّ اَوَّلَ يَوْمٍ ثُمَّ جَاءَهُ الْيَوْمَ الثَّالِثَ

صلی اللہ علیہ وسلم چنانچہ جواب داد نخستین روز پستر آمد نزد آنحضرت روز سوم

فَقَالَ لَهُ كَمَا قَالَ اَوَّلَ يَوْمٍ وَرَدَّ عَلَيْهِ كَمَا رَدَّ عَلَيْهِ وَجَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ

پس گفت مر آنحضرت را چنانچہ گفته بود روز اول جواب داد آنحضرت ورد کرد بروے چنانکه رد کرده بود برو و آمد با

يُقَالُ لَهُ اِسْمٰعِيْلُ عَلٰى مِائَةِ اَلْفِ مَلَكٍ كُلُّ مَلَكٍ عَلٰى مِائَةِ اَلْفِ مَلَكٍ

که گفته میشود اورا اسمعیل موکل است بر صد هزار فرشته هر فرشته ازان موکل ست بر صد هزار فرشته

فَاسْتَاْذَنَ عَلَيْهِ فَسَاَلَهُ عَنْهُ ثُمَّ قَالَ جِبْرَئِيْلُ هٰذَا مَلَكُ الْمَوْتِ

پس طلب کرد اذن آن فرشته برای آمدن بروے صلعم پس پرسید آنحضرت از حال این فرشته پستر گفت جبرئیل این

يَسْتَاْذِنُ عَلَيْكَ مَا اسْتَاْذَنَ عَلٰى اٰدَمِيٍّ قَبْلَكَ وَلَا يَسْتَاْذِنُ

طلب اذن میکند تا در آید بر تو استیذان نکرده است برای در آمدن بر هیچ آدمی پیش از تو و استیذان

عَلٰى اٰدَمِيٍّ بَعْدَكَ فَقَالَ اِئْذَنْ لَهُ فَاَذِنَ لَهُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ ثُمَّ

بر هیچ آدمی بعد از تو این مخصوص بحضرت است پس گفت آنحضرت اذن ده او را پس اذن داد جبرئیل ملک الموت را پس سلام داد ملک الموت

قَالَ يَا مُحَمَّدُ اِنَّ اللّٰهَ اَرْسَلَنِيْ اِلَيْكَ فَاِنْ اَمَرْتَنِيْ اَنْ اَقْبِضَ

گفت ای محمد بدرستیکه خدا فرستاده است مرا بسوی تو پس اگر فرمائی مرا که بستانم

رُوْحَكَ قَبَضْتُهُ وَاِنْ اَمَرْتَنِيْ اَنْ اَتْرُكَهُ تَرَكْتُهُ فَقَالَ وَتَفْعَلُ

روح پاک ترا بستانم اورا و اگر بفرمائی مرا بگذارم روح ترا بگذارم آنرا پس گفت آنحضرت میکنی و می ستانی

يَا مَلَكَ الْمَوْتِ قَالَ نَعَمْ بِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاُمِرْتُ اَنْ اُطِيْعَكَ

ای ملک الموت گفت ملک الموت آری میکنم و باین امر کرده شده ام و امر کرده شده ام که فرمانبرداری کنم ترا

قَالَ فَنَظَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰى جِبْرَئِيْلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

گفت راوی پس نظر کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بسوی جبرئیل که چه میگوید جبرئیل و چه باید کرد

فَقَالَ جِبْرَئِيْلُ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللّٰهَ قَدِ اشْتَاقَ إِلٰى لِقَائِكَ فَقَالَ
پس گفت جبرئیل ای محمد بدرستی خدا تعالے بتحقیق آرزومند وخواہان است بدیدار تو پس فرمود
النَّبِيُّ لِمَلَكِ الْمَوْتِ إِمْضِ لِمَا أُمِرْتَ بِهٖ فَقَبَضَ رُوْحَهٗ فَلَمَّا
پیغمبر خدا مر ملک الموت را بکن مر آنچیز را که امر کرده شده بدان پس قبض کرد ملک الموت روح آنحضرت را
تُوُفِّيَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَاءَتِ التَّعْزِيَةُ
وفات یافت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم و آمد تعزیت یعنے آواز تسلی دادن
سَمِعُوْا صَوْتًا مِنْ نَاحِيَةِ الْبَيْتِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ
که شنیدند صحابه آواز آنرا از گوشهٔ خانه که میگوید سلام بر شما ای اہل بیت
وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ إِنَّ فِي اللّٰهِ عَزَاءً مِنْ كُلِّ مُصِيْبَةٍ وَ
وباد بر شما مهربانی خدا و فزونیهای کرم وی بدرستیکه مر خدارا عزا است از ہر مصیبت و
خَلَفًا مِنْ كُلِّ هَالِكٍ وَدَرْكًا مِنْ كُلِّ فَائِتٍ فَبِاللّٰهِ فَاتَّقُوْا
خدا خلف است از ہلاک شونده وتدارک ست از ہر در گذرنده پس بیاری خدا تقوی کنید
وَإِيَّاهُ فَارْجُوْا فَإِنَّمَا الْمُصَابُ مَنْ حُرِمَ الثَّوَابَ فَقَالَ
وخدارا امید دارید نه جز او را پس نیست مصیبت زده مگر کسیکه محروم گردانیده شده است ثواب پس
عَلِيٌّ أَتَدْرُوْنَ مَنْ هٰذَا هُوَ الْخَضِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ
علی مرتضے آیا در می یابید کیست ایمرد این خضر ست که به تعزیهٔ اصحاب و اہل بیت آمده ست روایت کرد

اَلْبَابُ مُشْتَمِلٌ عَلٰى تَرِكَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

این باب مشتمل ست بر ترکهٔ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ أَخِيْ جُوَيْرِيَةَ قَالَ مَا تَرَكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ
روایت است از عمرو بن الحارث که صحابی بود و برادر جویریه بنت الحارث که از امہات مومنین ست گفت عمرو
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ مَوْتِهٖ دِيْنَارًا وَلَا دِرْهَمًا
صلے اللہ علیہ وسلم نزد موت خود نه دینار و نه درہم

وَلَا عَبْدًا وَّلَا اَمَةً وَّلَا شَيْئًا اِلَّا بَغْلَتَهُ الْبَيْضَاءَ وَسِلَاحَهُ وَ

و نه غلام و نه کنیز و نه چیزے مگر استر وی که سفید بود که آنرا دلدل نام بود و سلاح جنگ وے

اَرْضًا جَعَلَهَا صَدَقَةً رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رض

و زمینے که گردانیده بود آنرا صدقہ وقف بر فقرا و اهل و عیال رواه البخاری و از ابو ہریرہ رض روایت است

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَقْتَسِمُ وَرَثَتِيْ

که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود تقسیم نکنند وارثان من

دِيْنَارًا مَا تَرَكْتُ بَعْدَ نَفَقَةِ نِسَائِيْ وَمُؤْنَةِ عَامِلِيْ فَهُوَ

یک دینار را چیزیکه بگذارم من اپس از نفقۂ زنان من بعد از وی و بعد از اجرت عامل من یعنے خلیفہ پس

صَدَقَةٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ بَكْرٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بر فقرا چنانکه در حیات بود. رواه بخاری و مسلم و روایت ست از ابو بکر صدیق رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا نُوْرَثُ مَا تَرَكْنَاهُ صَدَقَةٌ

صلے اللہ علیہ وسلم میراث یافته نمیشود و از ما چیزیکه گذاشته ایم از مال صدقه است

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و مصروف ست بر فقرا متفق علیه و از ابو موسے اشعری رض از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ اِذَا اَرَادَ رَحْمَةَ اُمَّةٍ مِّنْ عِبَادِهٖ

وسلم مرویست که آنحضرت فرمود بدرستیکه خدا تعالی چون خواهد رحمت امتی از بندگان خود

قَبَضَ نَبِيَّهَا قَبْلَهَا فَجَعَلَهٗ لَهَا فَرَطًا وَّسَلَفًا بَيْنَ يَدَيْهَا وَاِذَا اَرَادَ

قبض میکند و میمیراند پیغمبر آن امت را پیش از آن امت یعنے از نزول عذاب پس میگرداند خدا پیغمبر را برائے

هَلَكَةَ اُمَّةٍ عَذَّبَهَا وَنَبِيُّهَا حَيٌّ فَاَهْلَكَهَا وَهُوَ يَنْظُرُ فَاَقَرَّ

ہلاک امتی را عذاب میکند آن امت را و حال آنکه پیغمبر آن امت زنده است پس ہلاک میگرداند خدا تعالی

عَيْنَهٗ بِهَلَكَتِهَا حِيْنَ كَذَّبُوْهُ وَعَصَوْا اَمْرَهٗ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

هر دو چشم پیغمبر را بہلاک شدن آن امت ہنگامی که نسبت بدروغ کردند و بی فرمانی کردند امر او را رواه مسلم

وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز ابوہریرہ روایت ہست گفت فرمود آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم

وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَيَاْتِيَنَّ عَلٰى اَحَدِكُمْ يَوْمٌ وَّلَا يَرَانِيْ ثُمَّ

سوگند بخدا ئیکہ بقای ذات محمد در دست قدرت اوست ہر آئینہ بیاید بر یکے از شمار روزے و نہ بیند مرا

لَاَنْ يَّرَانِيْ اَحَبُّ اِلَيْهِ مِنْ اَهْلِهٖ وَمَالِهٖ مَعَهُمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

گذشتن از عالم بہتر ہر آئینہ دیدن وی مرا دوست داشتہ شدہ تر ست بسوی وے از اہل وعیال وی با

كِتَابُ مَنَاقِبِ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمْ

این کتاب در بیان منقبتہاے صحابہ است رضی اللہ تعالے عنہم

وَالسّٰبِقُوْنَ الْاَوَّلُوْنَ مِنَ الْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذِيْنَ

وپیشی گیرندگان پیشینیان از ہجرت کنندگان ویاری کنندگان و آنانکہ

اتَّبَعُوْهُمْ بِاِحْسَانٍ رَّضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ وَاَعَدَّ لَهُمْ

پیروی کردند ایشان را بہ نیکوے خوشنود شد خدا از ایشان وخوشنود شدند از او وآمادہ

جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا اَبَدًا ذٰلِكَ الْفَوْزُ

بوستانہا کہ میرود زیر آن جویہا جاویدباشند دران ہمیشہ این رستگاری

الْعَظِيْمُ اِنَّ الَّذِيْنَ يُبَايِعُوْنَكَ اِنَّمَا يُبَايِعُوْنَ اللّٰهَ يَدُ اللّٰهِ

بزرگ است بدرستی آنانکہ بیعت کردند ترا جز این نیست کہ بیعت کردند با خدا دست خدا

فَوْقَ اَيْدِيْهِمْ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ وَالَّذِيْنَ مَعَهٗ اَشِدَّاءُ

بر دستہای شان است محمد فرستادہ خداست وآنانکہ باوٴیند سخت دل اند

عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرٰهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَّبْتَغُوْنَ

بر کفار ومہربان دل اند باہم مے بینی تو ایشان را رکوع آرندگان وسجود کنندگان مے طلبند

فَضْلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا سِيْمَاهُمْ فِيْ وُجُوْهِهِمْ مِّنْ اَثَرِ

افزونی از خدا تعالی وخوشنودی حضرت او علامتہاے ایشان در رویہاے ایشان ظاہر بودہ

السُّجُوْدِ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰىةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْاِنْجِيْلِ

سجده کردن این وصف که مذکور شد صفت ایشان در توریت موسی وصفت ایشان در انجیل کتاب

كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْـَٔهٗ فَاٰزَرَهٗ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوْقِهٖ

مانند کشتی است که بیرون آورد شاخ خود را پس قوی ساخت او را پس سطبر شد پس ایستاد بر ساق خود

يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيْظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ

شگفت آورد مزارعان را تا خشم گیرند بدیشان ناگرویدگان وعده کرده خدا آنانرا که گرویدند و

عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ مِنْهُمْ مَّغْفِرَةً وَّاَجْرًا عَظِيْمًا لَا يَسْتَوِيْ

کردند کردارهای پسندیده از ایشان یعنی همه ایشانرا وعده فرموده است به آمرزش گناهان و مزدی بزرگ

مِنْكُمْ مَّنْ اَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقٰتَلَ اُولٰٓئِكَ اَعْظَمُ دَرَجَةً

از شما آنکه نفقه کرد پیش از فتح و کارزار کرد آنگروه بزرگتر اند بمرتبه

مِّنَ الَّذِيْنَ اَنْفَقُوْا مِنْ بَعْدُ وَقٰتَلُوْا وَكُلًّا وَّعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى

از آنانکه انفاق کردند از پس آن و کارزار کردند و همه را وعده کرد خدا نیکو

وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذِيْنَ

و خدا با نچه عمل میکنند دانا است روزیکه رسوا نکند خدا پیغمبر را و آنانکه

اٰمَنُوْا مَعَهٗ نُوْرُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُوْلُوْنَ

گرویدند باو روشنی شان می شتابد پیش شان و راست شان میگویند

رَبَّنَآ اَتْمِمْ لَنَا نُوْرَنَا وَاغْفِرْ لَنَا اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ

پروردگارما تمام گردان برای ما روشنی ما و بیامرز ما را بدرستیکه تو بر هر چیز توانا است

عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رضـ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

روایت است از ابو سعید خدری رضـ گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ لَا تَسُبُّوْا اَصْحَابِيْ فَلَوْ اَنَّ اَحَدَكُمْ اَنْفَقَ مِثْلَ اُحُدٍ

و سلم دشنام نکنید یاران مرا پس اگر ثابت شود که یکی از شما خرج کند بدر راه خدا مانند

ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

زر نمیرسد او ثواب آن نیم پیمانه یکے از ایشان را و نه ثواب نیم نیم پیمانه یکے از ایشان را متفق علیه و از

أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَفَعَ يَعْنِي النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی برده رضا و از پدرش که ابو موسی است روایت است گفت برداشت یعنی پیغمبر خدا صلے اللہ

رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَكَانَ كَثِيرًا مِمَّا يَرْفَعُ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ

سر مبارک خود را بسوے آسمان و بود آنحضرت اکثر بر میداشت سر مبارک خود را بسوی آسمان

فَقَالَ النُّجُومُ أَمَنَةٌ لِلسَّمَاءِ فَإِذَا ذَهَبَتِ النُّجُومُ أَتَى السَّمَاءَ

پس گفت آنحضرت ستارگان سبب امن اند مر آسمان را پس چون بروند ستارگان می آید آسمان را

مَا تُوعَدُ وَأَنَا أَمَنَةٌ لِأَصْحَابِي فَإِذَا ذَهَبْتُ أَنَا أَتَى لِأَصْحَابِي

آنچه وعده کرده شده است آسمان از انفطار و انشقاق و من سبب امن ام برای صحابه خود پس چون بروم من از عالم

مَا يُوعَدُونَ وَأَصْحَابِي أَمَنَةٌ لِأُمَّتِي فَإِذَا ذَهَبَ أَصْحَابِي أَتَى

چیزیکه وعده کرده شده اند از فتن و حروب و صحاب من سبب امن اند مر امت مرا پس چون بروند اصحاب من می آید

أُمَّتِي مَا يُوعَدُونَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ

امت مرا آنچه وعده کرده شده اند از بدع و حوادث و ذهاب خیر و حدوث شر رواه مسلم و روایت است از ابو سعید خدری رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ

گفت فرمود آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم مے آید بر مردم زمانے

فَيَغْزُو فِئَامٌ مِنَ النَّاسِ فَيَقُولُونَ هَلْ فِيكُمْ مَنْ صَاحَبَ

پس غزا میکند جماعتے از مردم پس گفته میشود و پرسیده میشود از آن جماعت آیا هست در میان شما

رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيُفْتَحُ لَهُمْ

با پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس میگویند آرے هست پس فتح داده میشود مر ایشان را حصنے و حصارے

ثُمَّ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُو فِئَامٌ مِنَ النَّاسِ فَيُقَالُ هَلْ فِيكُمْ مَنْ

پستر می آید بر مردم زمانے پس غزا میکند جماعتی از مردم پس گفته میشود و پرسیده میشود آیا هست در میان شما

صَاحَبَ أَصْحَابَ رَسُوْلِ اللّٰهِ فَيَقُوْلُوْنَ نَعَمْ فَيُفْتَحُ لَهُمْ ثُمَّ يَأْتِيْ

کسیکه صحبت داشته است با صحاب پیغمبر خدا پس میگویند آرے هست پس کشاده میشود مر ایشانرا پستر می آید

عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُوْ فِئَامٌ مِنَ النَّاسِ فَيُقَالُ هَلْ فِيْكُمْ مَنْ

بر مردم زمانے پس غزا میکند جماعتے از مردم پس گفته میشود آیا هست میان شما

صَاحَبَ مَنْ صَاحَبَ أَصْحَابَ رَسُوْلِ اللّٰهِ فَيَقُوْلُوْنَ نَعَمْ فَيُفْتَحُ

کسیکه صحبت داشته است با آنکس که او صحبت داشته باشد با صحاب پیغمبر خدا پس میگویند آری هست پس

لَهُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عُمَرَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از برکت این هر سه طبقه متفق علیه و روایت است از عمر رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْرِمُوْا أَصْحَابِيْ فَإِنَّهُمْ خِيَارُكُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ

علیه وسلم گرامی دارید یاران مرا از براکه بدرستی ایشان نیک ترین شما اند پستر آنکسانیکه می پیوندند ایشانرا

ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ يَظْهَرُ الْكَذِبُ حَتّٰى أَنَّ الرَّجُلَ لَيَحْلِفُ

پستر آنکسانیکه می پیوندند ایشانرا پستر ظاهر و شائع میگردد دروغ و خیانت در دین تا آنکه مرد باشد که سوگند

وَلَا يُسْتَحْلَفُ وَيَشْهَدُ وَلَا يُسْتَشْهَدُ أَلَا مَنْ سَرَّهُ بُحْبُوحَةُ

و سوگند داده نمیشود و گواهی میدهد و گواهی طلبیده نمیشود آگاه باشید کسیکه شاد میگرداند او را وسط

الْجَنَّةِ فَلْيَلْزَمِ الْجَمَاعَةَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الْفَذِّ وَهُوَ مِنَ

بهشت پس باید که لازم گیرد جماعت مسلمانانرا پس بدرستی شیطان با تنها و یگانه است و شیطان از

الْاِثْنَيْنِ أَبْعَدُ وَلَا يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ

دو کس دورتر است نسبت بیک کس و باید که تنها نباشد مرد با زنے اجنبیه زیرا که شیطان

ثَالِثُهُمْ وَمَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ

سوم این هر سه است و کسیکه شاد گرداند او را نیکی او و اندوهگین گرداند او را بدی او پس آنکس مومن

وَعَنْ جَابِرٍ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَمَسُّ

و روایت است از جابر رض از ان حضرت صلی اللہ علیه وسلم گفت آنحضرت مس نکند

النَّارُ مُسْلِمًا رَاٰنِيْ اَوْرَاٰ مَنْ رَاٰنِيْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ
آتش دوزخ مسلمانی را که دیده است مرا یا دیده است کسی را که دیده است مرا روایت کرده اینرا ترمذی و از
عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُغَفَّلٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
عبد اللہ بن مغفل مرویست گفت فرمود آں حضرت صلے اللہ علیہ وسلم
اَللّٰهَ اَللّٰهَ فِيْ اَصْحَابِيْ اَللّٰهَ اَللّٰهَ فِيْ اَصْحَابِيْ لَا تَتَّخِذُوْهُمْ غَرَضًا
بترسید خدا را در حق اصحاب من و یاد مکنید ایشان را جز به تعظیم و توقیر سه بار مکرر فرمود برای تاکید مگیرید
مِنْ بَعْدِيْ فَمَنْ اَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّيْ اَحَبَّهُمْ وَمَنْ اَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِيْ
بعد از من پس کسیکه دوست میدارد ایشان را پس بدوستی من دوست میدارد و کسیکه دشمن میدارد ایشان را
اَبْغَضَهُمْ وَمَنْ اٰذَاهُمْ فَقَدْ اٰذَانِيْ وَمَنْ اٰذَانِيْ فَقَدْ اٰذَى اللّٰهَ
دشمن میدارد ایشان را و کسیکه برنجاند ایشان را پس بتحقیق رنجانید مرا و کسیکه برنجاند مرا پس
وَمَنْ اٰذَى اللّٰهَ فَيُوْشِكُ يَاْخُذُهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ
خدا تعالے را و کسیکه برنجاند خدا را پس نزدیک که بگیرد عذاب کند او را روایت کرده اینرا الترمذے
وَعَنْ اَنَسٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
و از انس رضا مرویست که آں حضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود
مَثَلُ اَصْحَابِيْ فِيْ اُمَّتِيْ كَالْمِلْحِ فِي الطَّعَامِ لَا يَصْلُحُ الطَّعَامُ اِلَّا بِالْمِلْحِ
قصه عجیبه اصحاب من در میان امت من مانند نمک در طعام است صلاح نمی پذیرد طعام مگر به نمک
قَالَ الْحَسَنُ فَقَدْ ذَهَبَ مِلْحُنَا فَكَيْفَ نَصْلُحُ رَوَاهُ فِيْ شَرْحِ
گفت حسن بصری بعد از شنیدن این حدیث پس بتحقیق رفت نمک الیہی چگونه اصلاح پذیریم ما روایت کرده اینرا در شرح
السُّنَّةِ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ
السنه و روایت است از عبد اللہ بن بریدة الاسلمی از پدر روایت میکند که گفت پیغمبر فرمود
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ اَحَدٍ مِنْ اَصْحَابِيْ يَمُوْتُ فِيْ
صلے اللہ علیہ وسلم نیست هیچ یکے از اصحاب من که بمیرد در

اَرْضٍ اِلَّا بُعِثَ قَائِدًا وَنُوْرًا لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

زمین مگر آنکہ برانگیختہ شود از قبر درو بلکہ شدہ آن مردم را بہ بہشت و بسبب شفاعت او است مر ایشان را روز قیامت

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت ست از ابن عمر رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِذَا رَاَيْتُمُ الَّذِيْنَ يَسُبُّوْنَ اَصْحَابِيْ فَقُوْلُوْا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلٰى

وقتیکہ ببینید آن کسانی راکہ دشنام میکنند اصحاب مرا پس بگوئید لعنت خدا باد بر این

شَرِّكُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض قَالَ سَمِعْتُ

قول بد شما رواه الترمذی و روایت ست از عمر بن الخطاب رض گفت عمر شنیدم من

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ سَاَلْتُ رَبِّيْ عَنِ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت پرسیدم پروردگار خود را از حال

اخْتِلَافِ اَصْحَابِيْ مِنْ بَعْدِيْ فَاَوْحٰى اِلَيَّ يَا مُحَمَّدُ اِنَّ

اختلاف اصحاب خود بعد از من پس وحی فرستاد بسوے من ای محمد بدرستی

اَصْحَابَكَ عِنْدِيْ بِمَنْزِلَةِ النُّجُوْمِ فِي السَّمَآءِ بَعْضُهَا اَقْوٰى

اصحاب تو نزد من بجاے ستارگان اند در آسمان کہ بعضے از ستارگان قوی تر اند

مِنْ بَعْضٍ وَلِكُلٍّ نُوْرٌ فَمَنْ اَخَذَ بِشَيْءٍ مِمَّا هُمْ عَلَيْهِ مِنْ

در روشنی تر اند از بعضے و مر ہر یکے را نوری ست پس کسیکہ گرفت بہ چیزے کہ ایشان بر آن چیز اند

اخْتِلَافِهِمْ فَهُوَ عِنْدِيْ عَلٰى هُدًى قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

از اختلاف ایشان پس آنکس نزد من بر راہ راست ست گفت عمر بن خطاب فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَصْحَابِيْ كَالنُّجُوْمِ فَبِاَيِّهِمُ اقْتَدَيْتُمْ

صلے اللہ علیہ وسلم اصحاب من بمنزلہ ستارگان اند کہ بآنہا راہ یافتہ میشود پس ہر کدام ایشان اقتدا کنید

اهْتَدَيْتُمْ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رض يَقُوْلُ

راہ راست مے یابید رواه رزین و روایت ست از جابر بن عبداللہ رض میگفت کہ

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا تَمَسُّ النَّارُ مُسْلِمًا

شنیدم من آن حضرت را صلے اللہ علیہ وسلم میگفت کہ مس نمیکند آتش دوزخ مسلمانے را

رَاٰنِيْ اَوْ رَاٰی مَنْ رَاٰنِيْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

کہ دید مرا یا دید کسے را کہ دید مرا روایہ الترمذی

بَابُ فَضْلِ الْاَنْصَارِ

باب ست در بیان فضیلت انصار رض

وَالَّذِيْنَ تَبَوَّؤُا الدَّارَ وَالْاِيْمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّوْنَ مَنْ

و آنانراست کہ جاے گرفتند بدار الاسلام و جاے پیدا کردند در ایمان پیش از مہاجران دوست میدارند ہر کہ

هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُوْنَ فِيْ صُدُوْرِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا اُوْتُوْا

ہجرت میکند بسوی ایشان و نمی یابند در خاطر خود و غذغہ از طرف آنچہ دادہ شد

وَيُؤْثِرُوْنَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُّوْقَ

مہاجران را و دیگران را اختیار میکنند بر خویشتن اگرچہ باشد ایشان را احتیاج و ہر کہ نگاہ داشتہ شد

شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ۝ عَنْ اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ

از حرص نفس خویش را آنجماعت ایشانند رستگار روایت ست از انس رض از آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اٰيَةُ الْاِيْمَانِ حُبُّ الْاَنْصَارِ وَاٰيَةُ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ فرمود آنحضرت نشان ایمان محبت انصار است و نشان

النِّفَاقِ بُغْضُ الْاَنْصَارِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ الْبَرَاءِ رض قَالَ

نفاق دشمنی انصار ست متفق علیہ و روایت ست از براء بن عازب رض گفت

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ الْاَنْصَارُ

شنیدم پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت انصار

لَا يُحِبُّهُمْ اِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يُبْغِضُهُمْ اِلَّا مُنَافِقٌ فَمَنْ اَحَبَّهُمْ

دوست نمیدارد ایشانرا مگر مسلمان و دشمن نمیدارد ایشانرا مگر منافق پس کسیکہ دوست دارد

أَحَبَّهُ اللّٰهُ تَعَالَى وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللّٰهُ تَعَالَى مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

دوست دارد او را خدا تعالی و کسیکه دشمن دارد ایشان را دشمن دارد او را خدا تعالی متفق علیه

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

دروایت ست از ابوہریرہ رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لَوْلَا الْهِجْرَةُ لَكُنْتُ امْرَأً مِنَ الْأَنْصَارِ وَلَوْ سَلَكَ

وسلم اگر نمی بود ہجرت ہر آئینہ میبودم من مردے از انصار و اگر سلوک میکردند

النَّاسُ وَادِيًا وَسَلَكَتِ الْأَنْصَارُ وَادِيًا أَوْ شِعْبًا لَسَلَكْتُ

مردم وادی را و میرفتند انصار وادی دیگر را یا فرجہ میان دو کوہ را ہر آئینہ سلوک میکردم

وَادِيَ الْأَنْصَارِ وَشِعْبَهَا الْأَنْصَارُ شِعَارٌ وَالنَّاسُ دِثَارٌ

وادی انصار را وشعب ایشان را انصار بمنزلہ شعار اند یعنے جامہ درونی مردمان باقی بمنزلہ دثار اند یعنے

إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ بَعْدِي أَثَرَةً فَاصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنِي

پرستی شما ای انصار نزدیک است کہ ببینید شما پس از من اختیارے واستبدادی پس صبر کنید تا اینکہ ملاقات

عَلَى الْحَوْضِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

بر حوض رواہ البخاری و روایت است از انس رض کہ آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى صِبْيَانًا وَنِسَاءً مُقْبِلِينَ مِنْ عُرْسٍ

علیہ وسلم دید کودکان را و زنان را یعنے از انصار روئے آرندہ و آیندہ از طعام عروسے

فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اللّٰهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ

پس ایستاد پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت خداوندا شما از

أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ اللّٰهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ يَعْنِي

محبوب ترین مردم اید بسوی من خداوندا شما از دوست ترین مردم اید بسوے من میخواہد آنحضرت

الْأَنْصَارَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رض قَالَ قَالَ

بمخاطبین انصار را متفق علیہ و روایت است از زید بن ارقم رض گفت فرمود

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَللّٰھُمَّ اغْفِرْ لِلْاَنْصَارِ وَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم خداوندا بیامرز مر انصار را

لِاَبْنَاءِ الْاَنْصَارِ وَلِاَبْنَاءِ اَبْنَاءِ الْاَنْصَارِ رَوَاہُ مُسْلِمٌ

و مر پسران انصار را و مر پسران پسران انصار را رواه مسلم

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ قَالَ

و از ابن عباس رضی اللہ عنہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

لَا یُبْغِضُ الْاَنْصَارَ اَحَدٌ یُؤْمِنُ بِاللّٰہِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ

دشمن ندارد انصار را ہیچ یکے کہ ایمان دارد بخدا و روز آخرت. رواه الترمذی

وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضی اللہ عنہ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

و روایت است از سہل بن سعد رضی اللہ عنہ گفت بودیم ما ہمراہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَھُوَ یَحْفِرُ الْخَنْدَقَ وَنَحْنُ نَنْقُلُ التُّرَابَ

علیہ وسلم و حال آنکہ آنحضرت میکند خندق را و ما دور میکردیم خاک را

فَبَصُرَ بِنَا فَقَالَ اَللّٰھُمَّ لَا عَیْشَ اِلَّا عَیْشُ الْاٰخِرَۃِ فَاغْفِرْ

پس گذر کرد بر ما آنحضرت و دید سختی حال ما پس فرمود خداوندا نیست عیش و راحت مگر عیش و راحت آخرت

لِلْاَنْصَارِ وَالْمُھَاجِرَۃِ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ

انصار را و مہاجرین را رواه الترمذی

فِیْمَنْ سَبَّ اَصْحَابَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

در باب حکم آن کسیست کہ دشنام دہد صحابۂ آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

وَالَّذِیْنَ جَآءُوْا مِنْۢ بَعْدِھِمْ یَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا

و نیز آنان راست کہ آمدند بعد از مہاجران و انصار میگویند ای پروردگار ما بیامرز ما را

وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِیْنَ سَبَقُوْنَا بِالْاِیْمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِیْ

و برادران ما را کہ سبقت کردند بر ما بایمان آوردن و پیدا مکن در

قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ عَنِ

دل ما هیچ کینه نسبت آنانکه ایمان آوردند ای پروردگار ما هر آئینه تو بخشاینده مهربانی روایت ست از

ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا

ابن عمر رض گفت فرمود آن حضرت صلی الله علیه وسلم چون

رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يَسُبُّونَ أَصْحَابِي فَقُولُوا لَعْنَةُ اللهِ عَلَى

ببینید شما آن کسانی را که دشنام میکنند اصحاب مرا پس گوئید لعنت خدا و دوری از رحمت وی باد بر

شَرِّكُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي سَعِيدِنِ الْخُدْرِيِّ قَالَ

بدفعل شما که میکنید شما رواه ترمذی و روایت ست از ابی سعید خدری گفت

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي

ابو سعید فرمود آن حضرت صلی الله علیه وسلم دشنام نکنید یاران مرا

فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ

پس سوگند بخدا که ذات من در دست قدرت اوست اگر ثابت شود که یکے از شما خرچ کند در راه خدا مثل

ذَهَبًا مَا أَدْرَكَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

زر نمی یابد ثواب یک مد ایشانرا و نه نیم مد ایشان را رواه الترمذی

وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفَّلٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ

و روایت ست از عبد الله بن مغفل رض گفت عبد الله فرمود آن حضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللهَ اللهَ فِي أَصْحَابِي اللهَ اللهَ فِي

صلی الله علیه وسلم ترسید خدا را در حق اصحاب من مکرر فرمود

أَصْحَابِي لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا مِنْ بَعْدِي فَمَنْ أَحَبَّهُمْ

و نسازید ایشان را مثل هدف بعد از من پس کسیکه دوست میدارد ایشان را

فَبِحُبِّي أَحَبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ

پس بدوستی من دوست میدارد ایشان را و کسیکه دشمن میدارد ایشانرا پس بدشمنی من دشمن میدارد ایشانرا

أَذَاهُ وَفَقَدْ أَذَانِي وَمَنْ أَذَانِي فَقَدْ أَذَى اللّٰهَ وَمَنْ أَذَى

برنجانید ایشان را پس بتحقیق رنجانید مرا و کسیکه رنجانید مرا پس بتحقیق رنجانید خدارا و کسیکه رنجانید

اللّٰهَ يُوشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

خدارا نزدیک است اینکه میگیرد و عذاب میکند اورا خدائے تعالےٰ رواه الترمذی

مَنَاقِبُ أَبِي بَكْرِنِ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ

این مناقب حضرت ابی بکر صدیق رضی اللہ تعالےٰ عنہ

إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ

اگر یاری ندہید اورا پس بدرستی یاری دادہ است اورا خدا چون کشیدند و بیرون کردند اورا آنانکہ نگرویدند دوم

اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللّٰهَ جزء ۱۰ رکوع ۱۲

دو چون ہر دو بودند در غار چون گفت یار خود را نہ اندوہ بدرستی خدا

مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا جزء ۱۸ رکوع ۹

باماست پس فرو فرستاد خدا آرام خود را براو و قوت دادہ اورا بلشکرہا یکہ ندید آن را

وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَا جزء ۳۰ رکوع ۱۷

وگردانید کلمہ آنانکہ نگرویدند فروتر و کلمہ خدا اوست بلند تر

وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ

و خدا غالب است حکم کنندہ و سوگند نخورند خداوندان فضل از شما و فراخے

أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ

آنکہ دہند خویشان را و درویشان و مہاجران را در راہ خدائے

وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ

و زود دور کردہ از ان پرہیزگار آنکہ میدہد مال خود را پاکی میکند و نیست مر کسے را نزد او

مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى وَلَسَوْفَ يَرْضَى

از نعمت کہ پاداش دادہ شود مگر خواستن ذات پروردگار او بزرگتر و ہر آئینہ زود خوشنود گردد

عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

از ابی سعید خدری روایت ست از ان حضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ مِنْ اَمَنِّ النَّاسِ عَلَيَّ فِيْ صُحْبَتِهٖ وَمَالِهٖ

وسلم گفت آنحضرت بدرستی از عطا کنندہ ترین مردم بر من در صحبت خود و مال خود

اَبُوْ بَكْرٍ وَعِنْدَ الْبُخَارِيِّ اَبَا بَكْرٍ وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيْلًا

ابو بکر ست و نزد بخاری ابا بکر واقع شدہ بالف و اگر بودم من گیرندہ دوست خالص جانی را

لَاتَّخَذْتُ اَبَا بَكْرٍ خَلِيْلًا وَلٰكِنْ اُخُوَّةُ الْاِسْلَامِ وَمَوَدَّتُهٗ

ہر آئینہ میگرفتم ابوبکر را دوست ولیکن برادرے کہ بجہتی مسلمانی است و محبت آن باقی است

لَا تُبْقَيَنَّ فِي الْمَسْجِدِ خَوْخَةٌ اِلَّا خَوْخَةَ اَبِيْ بَكْرٍ وَفِيْ رِوَايَةٍ

باقی داشتہ نشود در مسجد روزنے در دیوار مگر روزنے کہ در دیوار ابوبکر ست و در روایتے

لَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيْلًا غَيْرَ رَبِّيْ لَاتَّخَذْتُ اَبَا بَكْرٍ خَلِيْلًا

دیگر این لفظ است اگر بودم من گیرندہ دوست جز پروردگار ہر آئینہ میگرفتم ابوبکر را خلیل

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رضـ قَالَتْ قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ و روایت ست از عائشہ رضـ گفت عائشہ گفت مرا آن حضرت

فِيْ مَرَضِهٖ اُدْعِيْ اَبَا بَكْرٍ اَبَاكِ وَاَخَاكِ حَتّٰى اَكْتُبَ كِتَابًا

در مرض خود بخوان و بطلب برای من ابوبکر را کہ پدر تواست و بخوان برادر خود را تا آنکہ بنویسم نوشتہ را

فَاِنِّيْ اَخَافُ اَنْ يَّتَمَنّٰى مُتَمَنٍّ وَيَقُوْلُ قَائِلٌ اَنَا وَلَا وَيَاْبَى اللّٰهُ

زیرا کہ بدرستی من می ترسم کہ آرزو کند آرزو کنندہ و بگوید گویندہ کہ من مستحق خلافت را و نیست مستحق غیر

وَالْمُؤْمِنُوْنَ اِلَّا اَبَا بَكْرٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ

و مسلمانان مگر ابوبکر را رواہ مسلم و روایت ست از جبیر بن مطعم

قَالَ اَتَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ امْرَاَةٌ فَكَلَّمَتْهُ

گفت جبیر آمد آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم را زنے و سخن کرد آنحضرت را

فِي شَيْءٍ فَأَمَرَهَا أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَرَأَيْتَ

درچیزے پس امر کرد آنحضرت آن زن را کہ وقت دیگر بیاید گفت آن زن ای رسول اللہ خبر دہ مرا

أَنْ جِئْتُ وَلَمْ أَجِدْكَ كَأَنَّهَا تُرِيدُ الْمَوْتَ قَالَ فَإِنْ لَمْ تَجِدِينِي

اگر بیایم ونیابم ترا گویا آن زن ارادہ میکرد ازین قول موت آنحضرت را فرمود پس اگر نیابی

فَأْتِي أَبَا بَكْرٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ النَّبِيَّ

تو مرا پس بیائی ابوبکر را متفق علیہ و روایت است از عمرو بن العاص کہ آن حضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَهُ عَلَى جَيْشِ ذَاتِ السَّلَاسِلِ

صلے اللہ علیہ وسلم فرستاد او را و امیر گردانید بر لشکر ذات السلاسل

قَالَ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ أَيُّ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ عَائِشَةُ

گفت عمرو بن عاص پس آمدم من آنحضرت را پس گفتم من یعنے با آنحضرت کدام یکے از مردمان دوست داشتر است

قُلْتُ مِنَ الرِّجَالِ قَالَ أَبُوهَا قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ عُمَرُ فَعَدَّ رِجَالًا

گفتم از مردان کدام محبوبتر است گفت پدر عائشہ کہ ابوبکر است گفتم پس کیست گفت عمر پس شمرد آنحضرت مردانرا

فَسَكَتُّ مَخَافَةَ أَنْ يَجْعَلَنِي فِي آخِرِهِمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

پس خاموش شدم از جہت ترس آنکہ بگرداند مرا در پسترین ایشان متفق علیہ و از

مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ بَعْدَ النَّبِيِّ

محمد بن حنفیہ روایت است گفت گفتم من مر پدر خود را کدام یکے از آدمیان بہتر است بعد از پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ عُمَرُ وَ

صلے اللہ علیہ وسلم گفت پدر من کہ ابوبکر صدیق بہتر است گفت پستر کدام یکے بہتر است فرمود عمر

خَشِيتُ أَنْ يَقُولَ عُثْمَانُ قُلْتُ ثُمَّ أَنْتَ قَالَ مَا أَنَا إِلَّا رَجُلٌ

و ترسیدم من کہ بگوید عثمان گفتم پستر تو بہتر ہستی گفت نیستم من مگر یک مردے

مِنَ الْمُسْلِمِينَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضـ قَالَ كُنَّا

از مسلمانان رواہ البخاری و از ابن عمر رضـ مرویست گفتہ بودیم ما

فِيْ زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا نَعْدِلُ بِأَبِيْ بَكْرٍ أَحَدًا

در زمان آنحضرت صلی الله علیه وسلم کہ برابر نمیکردیم با ابی بکر ہیچ یکے را

ثُمَّ عُمَرَ ثُمَّ عُثْمَانَ ثُمَّ نَتْرُكُ أَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پستر برابر نمیکردیم بعمر ہیچ یکے را پستر بعثمان ہیچ یکے را پستر میگذاشتیم اصحاب آنحضرت را صلی الله علیه وسلم

لَا نُفَاضِلُ بَيْنَهُمْ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِأَبِيْ دَاوٗدَ قَالَ

کہ فضل نمی نہادیم میان ایشان رواه البخاری ودر روایتے کہ مر ابی داؤد راست ہمچنین است گفت

كُنَّا نَقُوْلُ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَيٌّ أَفْضَلُ أُمَّةِ

ابن عمر کہ بودیم ما کہ میگفتیم وحال آنکہ آنحضرت صلی الله علیه وسلم زنده بود فاضلترین امت

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَهُ أَبُوْ بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ عُثْمَانُ رض

آنحضرت صلی الله علیه وسلم بعد از وے ابوبکر است پستر عمر پستر عثمان رض

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابوہریره رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

مَا لِأَحَدٍ عِنْدَنَا يَدٌ إِلَّا وَقَدْ كَافَيْنَاهُ مَا خَلَا أَبَا بَكْرٍ فَإِنَّ لَهُ

نیست مر ہیچ یکے را نزد ما نعمتے و نیکی مگر آنکہ بتحقیق مکافات کردیم آنرا مگر ابوبکر پس بدرستی مر ابوبکر را

عِنْدَنَا يَدًا يُكَافِيْهِ اللّٰهُ بِهَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمَا نَفَعَنِيْ مَالُ أَحَدٍ

نزد ما نعمتی است مکافات دہد او را خدا تعالے در بدل آن نعمت روز قیامت و سود نکرد مرا مال ہیچ

قَطُّ مَا نَفَعَنِيْ مَالُ أَبِيْ بَكْرٍ وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيْلًا لَاتَّخَذْتُ

ہرگز آنکہ سود کرد مرا مال ابی بکر واگر میبودم من گیرنده خلیل ہرآئینہ میگرفتم

أَبَا بَكْرٍ خَلِيْلًا أَلَا وَإِنَّ صَاحِبَكُمْ خَلِيْلُ اللّٰهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ابوبکر را خلیل آگاه باشید کہ صاحب شما خلیل خداست رواه ترمذی

وَعَنْ عُمَرَ رض قَالَ أَبُوْ بَكْرٍ سَيِّدُنَا وَخَيْرُنَا وَأَحَبُّنَا إِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ

و روایت است از عمر رض گفت عمر ابوبکر مہتر ما ست و بہتر ما ست و محبوبترین ما ست بسوے پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ

صلے اللہ علیہ وسلم رواہ الترمذی و روایت ست از ابن عمر رضا از ان حضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ أَنْتَ صَاحِبِي فِي الْغَارِ وَصَاحِبِي

صلے اللہ علیہ وسلم گفت آنحضرت مر ابی بکر را کہ تو یار دو صاحب منی در غار و یار و مصاحب منی

عَلَى الْحَوْضِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رضـ قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بر حوض رواہ الترمذی و روایت ست از عائشہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنْبَغِي لِقَوْمٍ فِيهِمْ أَبُو بَكْرٍ أَنْ يَؤُمَّهُمْ

صلے اللہ علیہ وسلم نمی سزد مر قومے را کہ در میان ایشان ابو بکر است کند

غَيْرُهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عُمَرَ رضـ قَالَ أَمَرَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ

این قوم را جز ابو بکر رواہ الترمذی و روایت ست از عمر رض گفت امر کرد ما را آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَتَصَدَّقَ وَوَافَقَ ذٰلِكَ عِنْدِي مَالًا

صلے اللہ علیہ وسلم کہ تصدق کنیم در راہ خدا مالے و موافق افتاد آن نزد من

فَقُلْتُ الْيَوْمَ أَسْبِقُ أَبَا بَكْرٍ إِنْ سَبَقْتُهُ يَوْمًا قَالَ فَجِئْتُ بِنِصْفِ

پس گفتم امروز پیش میگیرم ابو بکر را اگر پیش گرفتہ باشم اورا روزی گفت عمر پس آوردم نیم

مَالِي فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَبْقَيْتَ لِأَهْلِكَ

مال خود را پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم چہ مقدار باقی داشتہ برای

فَقُلْتُ مِثْلَهُ وَأَتَى أَبُو بَكْرٍ بِكُلِّ مَا عِنْدَهُ فَقَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ

پس گفتم باقی گذاشتہ ام برائے اہل مانند آنچہ آوردہ ام و آورد ابو بکر ہر چہ نزد او بود پس گفت آنحضرت

مَا أَبْقَيْتَ لِأَهْلِكَ فَقَالَ أَبْقَيْتُ لَهُمُ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ قُلْتُ

چہ چیز گذاشتہ تو مر اہل و عیال خود را پس گفت ابو بکر باقی گذاشتم برای ایشان خدا و رسول خدا را

لَا أَسْبِقُهُ إِلَى شَيْءٍ أَبَدًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ

پیش نمیتوانم کرد ابو بکر را ہرگز روایت کرد این را ترمذی و ابو داود

وَعَنْ عَائِشَةَ رض أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رض دَخَلَ عَلَى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
وروایت ست از عائشه صدیقه رض که ابوبکر در آمد بر آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَنْتَ عَتِيْقُ اللّٰهِ مِنَ النَّارِ فَيَوْمَئِذٍ سُمِّيَ
علیه وسلم پس گفت آنحضرت تو آزاد کرده خدا هستی از آتش دوزخ پس دران روز نامیده شد ابوبکر بنام

عَتِيْقًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ
عتیق رواه الترمذی وروایت ست از عبد الله بن عمر گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ ثُمَّ
صلی الله علیه وسلم من نخستین کسے ام که شگافته میگردد از وے زمین بعد از من

أَبُوْ بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ آتِيْ أَهْلَ الْبَقِيْعِ فَيُحْشَرُوْنَ مَعِيْ ثُمَّ أَنْتَظِرُ
ابوبکر بعد از وے عمر پس مے آیم مدفونان اهل البقیع را پس برانگیخته میشوند با من پس انتظار میبرم

أَهْلَ مَكَّةَ حَتّٰى أُحْشَرَ بَيْنَ الْحَرَمَيْنِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ
اهل مکه را تا آنکه جمع کرده میشوم با ایشان میان حرم مکه و مدینه رواه الترمذی

وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
وروایت ست از ابی هریره رض گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ أَتَانِيْ جِبْرَئِيْلُ فَأَخَذَ بِيَدِيْ فَأَرَانِيْ بَابَ الْجَنَّةِ
وسلم آمد مرا جبرئیل پس گرفت دست مرا پس نمود مرا جبرئیل در ے از درهای بهشت

الَّذِيْ يَدْخُلُ مِنْهُ أُمَّتِيْ فَقَالَ أَبُوْ بَكْرٍ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَدِدْتُ
که می در آیند از ان در امت من پس گفت ابوبکر مرا ای رسول خدا دوست میدارم

أَنِّيْ كُنْتُ مَعَكَ حَتّٰى أَنْظُرَ إِلَيْهِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
کاشکے من بودم با تو تا آنکه نظر میکردم بسوے آن پس گفت آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّكَ يَا أَبَا بَكْرٍ أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ
علیه وسلم آگاه باش اے ابوبکر که تو نخستین کسے از مسلمانان امتی که در آیند بهشت را

مِنْ اُمَّتِیْ رَوَاہُ اَبُوْدَاوٗدَ وَعَنْ عُمَرَ رضی اللہ عنہ ذُکِرَ عِنْدَہٗ اَبُوْبَکْرٍ

از امت من رواہ ابوداؤد و روایت ست از عمر رضی اللہ عنہ کہ یاد کردہ شد نزد عمر رضی اللہ عنہ ابوبکر را

فَبَکٰی وَقَالَ وَدِدْتُّ اَنَّ عَمَلِیْ کُلَّہٗ مِثْلُ عَمَلِہٖ یَوْمًا وَّاحِدًا

پس گریہ کرد عمر و گفت دوست میدارم کاشکے عمل تمام عمر من مانند عمل ابوبکر می بود در یک روز

مِنْ اَیَّامِہٖ وَلَیْلَۃً وَّاحِدَۃً مِّنْ لَّیَالِیْہِ اَمَّا لَیْلَتُہٗ فَلَیْلَۃٌ سَارَ

از روزہای عمر وے و مانند عمل یک شب وے میبود از شب ہای وی اما شب ابوبکر پس آن شب کہ سیر کرد

مَعَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِلَی الْغَارِ فَلَمَّا انْتَھَیَا

با آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بسوے غار پس ہنگامیکہ رسید آنحضرت و ابوبکر

اِلَیْہِ قَالَ وَاللّٰہِ لَا تَدْخُلُہٗ حَتّٰی اَدْخُلَ قَبْلَکَ فَاِنْ کَانَ فِیْہِ شَیْءٌ

بسوے غار و خواست آنحضرت کہ در غار آید گفت ابوبکر بخدا سوگند درمیان تو غار را تا آنکہ در آیم من پیش

اَصَابَنِیْ دُوْنَکَ فَدَخَلَ فَکَسَحَہٗ وَوَجَدَ فِیْ جَانِبِہٖ ثُقْبًا فَشَقَّ

از حشرات موذی یا رسد مرا زیان نہ ترا پس در آمد ابوبکر پس روب ابوبکر غار را و یافت ابوبکر در گوشہ غار سوراخہا پس پارہ کرد ابوبکر

اِزَارَہٗ وَسَدَّھَا بِہٖ وَبَقِیَ مِنْھَا اثْنَانِ فَاَلْقَمَھُمَا رِجْلَیْہِ ثُمَّ قَالَ

ازار خود را و بہ بست سوراخہا را بآن ازار و باقیماند ازان سوراخہا دو سوراخ پس در آورد دران دو سوراخ

لِرَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ ادْخُلْ فَدَخَلَ رَسُوْلُ اللّٰہِ

ابوبکر مر آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم در آی پس در آمد آنحضرت

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَوَضَعَ رَاْسَہٗ فِیْ حِجْرِہٖ وَنَامَ

صلی اللہ علیہ وسلم و نہاد سر مبارک خود در کنار ابوبکر و خواب کرد آنحضرت

فَلُدِغَ اَبُوْبَکْرٍ فِیْ رِجْلِہٖ مِنَ الْجُحْرِ وَلَمْ یَتَحَرَّکْ مَخَافَۃَ اَنْ

پس گزیدہ شد ابوبکر در پایش از سوراخ و نہ جنبید ابوبکر از جہت خوف آنکہ

یَنْتَبِہَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَسَقَطَتْ دُمُوْعُہٗ

بیدار گردد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس ساقط شد اشکہای ابوبکر

عَلٰی وَجْہِ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَالَكَ یَا اَبَا بَكْرٍ

برچہرۂ مبارک آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت آنحضرت چہ شد ترا ای ابو بکر رضہ

قَالَ لُدِغْتُ فِدَاكَ اَبِيْ وَاُمِّيْ فَتَفَلَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

گفت ابو بکر گزیدہ شدم من فدای تو باد پدر و مادر من پس انگند آب دہن آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فَذَهَبَ مَا یَجِدُہٗ ثُمَّ انْتَقَضَ عَلَیْہِ وَكَانَ سَبَبَ مَوْتِہٖ

وسلم پس رفت آنچہ می یافت ابو بکر رضہ از درد پستر شکست لدغ برابی بکر و ہمین سبب موت ابو بکر بود

وَاَمَّا یَوْمُہٗ فَلَمَّا قُبِضَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

کہ در آخر عمر با ثر آن بمرد و اما روز ابو بکر کہ آرزو دارم کہ آن روز است کہ چون وفات یافت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اِرْتَدَّتِ الْعَرَبُ وَقَالُوْا لَا نُؤَدِّیْ زَكٰوةً فَقَالَ لَوْ مَنَعُوْنِيْ

مرتد شدند بعضے از عرب و گفتند نمیدہیم ما زکوٰۃ را پس گفت ابو بکر رضہ اگر ندہند مرا

عِقَالًا لَجَاهَدْتُّهُمْ عَلَیْہِ فَقُلْتُ یَا خَلِیْفَةَ رَسُوْلِ اللّٰہِ تَاَلَّفِ

پاے بند شترے را ہر آئینہ جہاد میکنم ایشان را برو پس گفتم من ای خلیفہ پیغمبر خدا موافقت کن

النَّاسَ وَارْفُقْ بِهِمْ فَقَالَ لِيْ اَجَبَّارٌ فِي الْجَاهِلِیَّةِ وَخَوَّارٌ

مردم را و نرمی کن با ایشان پس گفت مرا آیا تو جبار و قوی مشیری در جاہلیت و سست و ضعیفی

فِي الْاِسْلَامِ اِنَّہٗ قَدِ انْقَطَعَ الْوَحْيُ وَتَمَّ الدِّیْنُ اَیَنْقُصُ وَاَنَا حَيٌّ

در کار بار اسلام و گفت ابو بکر رضہ بدرستیکہ شان اینست کہ بتحقیق تمام شد وحی و تمام شد دین آیا نقصان پذیرد دین

رَوَاہُ رَزِیْنٌ وَعَنْ جَابِرٍ رضہ قَالَ كَانَ عُمَرُ یَقُوْلُ اَبُوْ بَكْرٍ

روایت کرد رزین و مرویست از جابر رضہ گفت جابر کہ بود عمر فاروق کہ میگفت ابو بکر

سَیِّدُنَا وَاَعْتَقَ سَیِّدَنَا یَعْنِيْ بِلَالًا رَوَاہُ الْبُخَارِيُّ

سردار ما و سید ماست و آزاد کرد سید ما را ارادہ میکرد ازان بلال را رواہ البخاری

وَعَنْ اَنَسٍ رضہ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ خَطَبَ

و از انس رضہ مرویست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم خطبہ خواند

النَّاسَ فَقَالَ سُدُّوْا هٰذِهِ الْاَبْوَابَ الشَّارِعَةَ فِي الْمَسْجِدِ اِلَّا
مردم را پس فرمود که بند کنید و مگذارید این درہائے کہ می درآئید ازان درہا در مسجد شریف مگر
بَابَ اَبِيْ بَكْرٍ فَاِنِّيْ لَا اَعْلَمُ اَحَدًا اَعْظَمَ عِنْدِيْ يَدًا فِي
در ابوبکر پس بدرستی من نمیدانم ہیچ یکے را بزرگتر نزد خود از روئے نیکی و نعمتے در
صُحْبَتِهٖ وَذَاتِ يَدِهٖ مِنْ اَبِيْ بَكْرٍ فَقَالَ بَعْضُ النَّاسِ سُدُّوا
صحبت خود و صاحب نعمتے خود از ابوبکر پس گفتند بعض مردم بطریق طعن بند کنید ہمہ
الْاَبْوَابَ كُلَّهَا اِلَّا بَابَ خَلِيْلِهٖ فَقَالَ اِنِّيْ رَاَيْتُ عَلٰى اَبْوَابِهِمْ
درہا . را مگر در دوست خود پس فرمود بدرستیکہ من دیدم بر درہائے شان
ظُلْمَةً وَرَاَيْتُ عَلٰى بَابِ اَبِيْ بَكْرٍ نُوْرًا فَكَانَتِ الْاٰخِرَةُ اَعْظَمَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْاُوْلٰى
ظلمت را و دیدم بر در ابی بکر نور را پس شد آخرت بزرگتر بر ایشان از ابتدا

مَنَاقِبُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ
در منقبتہائے حضرت عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ

عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
در روایت ست از ابوہریرہ رض گفت ابوہریرہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ
وَسَلَّمَ وَلَقَدْ كَانَ فِيْمَا قَبْلَكُمْ مِنَ الْاُمَمِ مُحَدَّثُوْنَ
وسلم ہر آئینہ بتحقیق بودند در آنچہ پیش از شما از امتہائے محدثان
فَاِنْ يَكُ فِيْ اُمَّتِيْ اَحَدٌ فَاِنَّهٗ عُمَرُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ
پس اگر باشد در امت من یکے پس بدرستی آن یک عمر خواہد بود متفق علیہ و در روایت ست از
جَابِرٍ رضـ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ
جابر رض گفت جابر فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ در آمدم من بہشت را
فَاِذَا اَنَا بِالرُّمَيْصَاءِ امْرَاَةِ اَبِيْ طَلْحَةَ وَسَمِعْتُ خَشْفَةً
پس ناگاہ ملاقی شدم برمیصا کہ زن ابی طلحہ انصاری ام در انس بود و شنیدم حرکت

له محدث از نبی ملهم
مرویکه صادق الظن است
کسے است که
ما آن بود حقیقت
و بود ان او انظار اعلی
القا میشود ۱۲ از مرقاة

فَقُلْتُ مَنْ هٰذَا فَقَالَ هٰذَا بِلَالٌ وَرَأَيْتُ قَصْرًا بِفِنَائِهِ جَارِيَةٌ

پس گفتم من کیست این پس گفت این بلال است و دیدم کوشکے را که در صحن وے زن جوان ست

فَقُلْتُ لِمَنْ هٰذَا فَقَالُوْا لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَأَرَدْتُّ أَنْ أَدْخُلَهٗ

پس گفتم من کراست این قصر پس گفتند مر عمر بن الخطاب راست پس خواستم که در آیم آن قصر را

فَأَنْظُرُ إِلَيْهِ فَذَكَرْتُ غَيْرَتَكَ فَقَالَ عُمَرُ بِأَبِيْ أَنْتَ وَأُمِّيْ

پس به بینم آن را پس یاد کردم غیرت ترا پس گفت عمر رضؓ پدر و مادر من فدای تو باد

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ أَعَلَيْكَ أَغَارُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ رضؓ

ای رسول خدا آیا بر تو غیرت مے برم متفق علیه و روایت ست از ابی سعید رضؓ

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُ

گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم در اثنا سے آنکه من خواب کننده ام

النَّاسَ يُعْرَضُوْنَ عَلَيَّ وَعَلَيْهِمْ قُمُصٌ مِّنْهَا مَا يَبْلُغُ الثُّدِيَّ

مردم را که عرض کرده میشدند از پیش من و حال آنکه بر ین مردم پیراهنها ست بعضے ازیں پیراهنها چیزیست

وَمِنْهَا مَا دُوْنَ ذٰلِكَ وَعُرِضَ عَلَيَّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَعَلَيْهِ قَمِيْصٌ

و بعضے از آن پیراهنها چیزیست که فروتر از انست و عرض کرده شد بر من عمر بن الخطاب و حال آنکه بر وے پیراهن

يَجُرُّهٗ قَالُوْا فَمَا أَوَّلْتَ ذٰلِكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ الدِّيْنَ مُتَّفَقٌ

که میکشید از ا گفتند صحابه پس چه تاویل کردی آنرا ای رسول خدا فرمود آنحضرت و تعبیر کردم آنرا بدین متفق

عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضؓ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علیه و روایت ست از ابن عمر رضؓ گفت شنیدم من آنحضرت را صلے اللہ علیه وسلم

يَقُوْلُ بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ أُتِيْتُ بِقَدَحِ لَبَنٍ فَشَرِبْتُ حَتّٰى أَنِّيْ لَأَرَى

که میگفت در اثنای آنکه من خواب کننده ام آورده شد بقدحے از شیر پس نوشیدم من آن شیر را تا آنکه مے بینم

الرِّيَّ يَخْرُجُ فِيْ أَظْفَارِيْ ثُمَّ أَعْطَيْتُ فَضْلِيْ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ

سیرابی را که مے بر آید در ناخنان من پس تر دادم زیادتی خود را به عمر بن الخطاب

قَالُوْا فَمَا اَوَّلْتَهٗ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ الْعِلْمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

گفتند صحابہ پس چہ تعبیر نمودی ای رسول خدا فرمود آنرا تعبیر نمودم آنرا بعلم متفق علیہ و مرویست از

اَبِيْ هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابی ہریرہ رضـ گفت ابوہریرہ رضـ شنیدم من آنحضرت را صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ بَيْنَا اَنَا نَائِمٌ رَاَيْتُنِيْ عَلٰى قَلِيْبٍ عَلَيْهَا

وسلم کہ میگفت در اثناے آنکہ من در خوابم مے بینم خود را بر سر چاہے کہ بران

دَلْوٌ فَنَزَعْتُ مِنْهَا مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ اَخَذَهَا ابْنُ اَبِيْ قُحَافَةَ

دلو ست پس آب کشیدم من ازان چاہ آنقدر یکہ خواستہ است خدا تعالی پس گرفت دلو را پسر ابوقحافہ

فَنَزَعَ مِنْهَا ذَنُوْبًا اَوْ ذَنُوْبَيْنِ وَفِيْ نَزْعِهٖ ضَعْفٌ وَاللّٰهُ يَغْفِرُ

پس کشید ابوبکر ازان چاہ یک دلو یا دو دلو و در کشیدن ابوبکر سستی و ناتوانی ست و خدا بیامرزد

لَهٗ ضَعْفَهٗ ثُمَّ اسْتَحَالَتْ غَرْبًا فَاَخَذَهَا ابْنُ الْخَطَّابِ فَلَمْ

ضعف وے را پس گشت غرب دلو پس گرفت آن را پسر خطاب پس

اَرَ عَبْقَرِيًّا مِنَ النَّاسِ يَنْزِعُ نَزْعَ عُمَرَ حَتّٰى ضَرَبَ النَّاسُ بِعَطَنٍ

ندیدم قوی تر از مردم کہ میکشد آب را ہمچو کشیدن عمر رضـ تا آنکہ زدند مردمان در است کردند خود را

وَفِيْ رِوَايَةِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ ثُمَّ اَخَذَهَا ابْنُ الْخَطَّابِ مِنْ يَدِ

و در روایت ابن عمر ابن چنین آمدہ است کہ پس گرفت دلو را عمر بن الخطاب از دست

اَبِيْ بَكْرٍ فَاسْتَحَالَتْ فِيْ يَدِهٖ غَرْبًا فَلَمْ اَرَ عَبْقَرِيًّا يَفْرِيْ

ابی بکر پس گشت آن دلو در دست عمر غرب پس ندیدم من عبقری را کہ عمل میکند ہمچون

فَرِيَّهٗ حَتّٰى رَوِيَ النَّاسُ وَضَرَبُوْا بِعَطَنٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

عمل وے تا آنکہ سیراب شدند مردم و زدند بآب خوردی متفق علیہ و از

عُمَرَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ

ابن عمر رضـ مرویست گفت کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستی خدا تعالی

لمعہ اشارتست بانتفاع
واستمتاع صغیر و کبیر در زمان
خلافت و دولت او ۱۲
اشعۃ اللمعات ۲۰۲
تنبیہ عطن بفتحتین جای
نشست شتران و گوسفندان گرد حوض
تا بہ ۱۲
قولہ فرے بسکون تقطع
و تشدید قطع چرم بدا سوزند
و بمعنی قطع و مراد اصلاح کلہ
و ذوبا ختن آن ۱۲ اشعۃ اللمعات

جَعَلَ الْحَقَّ عَلٰى لِسَانِ عُمَرَ وَقَلْبِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

پیدا کردہ است و جاری گردانیدہ است بر زبان عمر حق را و بر دل عمر رض رواہ ترمذی و از

عَلِيٍّ رض قَالَ مَا كُنَّا نُبْعِدُ اَنَّ السَّكِيْنَةَ تَنْطِقُ عَلٰى لِسَانِ عُمَرَ

علی مرتضیٰ رض روایت است گفت علی رض نبودیم کہ دور میدانستیم این را کہ سکینہ نطق سکینہ بر زبان

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ

یعنی کہ عمر نطق میکند بچیزی کہ ساکن گردد بان قلوب رواہ بیہقی در دلائل النبوۃ و از ابن عباس رض مرویست از

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُمَّ اَعِزَّ الْاِسْلَامَ بِاَبِيْ جَهْلِ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ آنحضرت دعا کرد و گفت خداوندا عزیز و غالب گردان دین اسلام را بابو جہل

ابْنِ هِشَامٍ اَوْ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَاَصْبَحَ عُمَرُ فَغَدَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

ابن ہشام یا بعمر بن الخطاب پس صبح کرد عمر پس اول روز آمد بر پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَسْلَمَ ثُمَّ صَلّٰى فِي الْمَسْجِدِ ظَاهِرًا رَوَاهُ اَحْمَدُ

علیہ وسلم پس اسلام آورد و پستر نماز گذارد آنحضرت در مسجد آشکارا روایت کرد آن را احمد

وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ عُمَرُ لِاَبِيْ بَكْرٍ يَا خَيْرَ النَّاسِ

و ترمذی و روایت است از جابر رض گفت جابر کہ گفت عمر رض مر ابی بکر را ای بہترین مردم

بَعْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَبُوْ بَكْرٍ اَمَا اِنَّكَ

بعد از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت ابوبکر آگاہ باش ای عمر بدرستی

اِنْ قُلْتَ ذٰلِكَ فَلَقَدْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

تو اگر گفتی مرا خیر الناس پس ہر آئینہ بتحقیق شنیدہ ام من آنحضرت را صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ عَلٰى رَجُلٍ خَيْرٍ مِّنْ عُمَرَ رض

وسلم کہ میگفت نبر آید آفتاب بر ہیچ مردے کہ بہتر است از عمر رض

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ

رواہ ترمذی و مرویست از عقبہ بن عامر گفت عقبہ کہ فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كَانَ بَعْدِيْ نَبِيٌّ لَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ

صلے اللہ علیہ وسلم اگر مے بود بالفرض والتقدیر پس از من پیغمبرے ہر آئینہ می بود عمر بن الخطاب

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ بُرَيْدَةَ قَالَ خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت کرد این حدیث را ترمذی و از بریدہ اسلمی روایت گفت کہ بیرون آمد آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ بَعْضِ مَغَازِيْهِ فَلَمَّا انْصَرَفَ جَاءَتْهُ جَارِيَةٌ

علیہ وسلم در بعض غزوات خود پس آن ہنگام کہ برگشت آنحضرت از غزا آمد آنحضرت را زنے

سَوْدَاءُ فَقَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنِّيْ كُنْتُ نَذَرْتُ اِنْ رَدَّكَ

سیاہ از حبشہ بود سیاہ رنگ پس گفت آن زن ای رسول خدا بدرستی من نذر کردہ ام اگر باز گرداند ترا

اللّٰهُ صَالِحًا اَنْ اَضْرِبَ بَيْنَ يَدَيْكَ بِالدُّفِّ وَاَتَغَنّٰى فَقَالَ

خدایتعالیٰ از سفر سلامت کہ بزنم پیش تو دف را و سرود گویم بجہت شادمانی کردن لقدوم

لَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنْ كُنْتِ نَذَرْتِ فَاضْرِبِيْ

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مر آن زن سیاہ را اگر ہستی تو نذر کردہ پس بزن

وَاِلَّا فَلَا فَجَعَلَتْ تَضْرِبُ فَدَخَلَ اَبُوْ بَكْرٍ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ

دف را و اگر نذر نکردہ پس مزن پس شروع کرد آن زن کہ میزد دف را پس در آمد ابوبکر صدیق رضؓ و حال آنکہ

دَخَلَ عَلِيٌّ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ

پستر در آمد علی رضؓ و حال آنکہ آن زن دف میزد پستر در آمد عثمان رضؓ و حال آنکہ آن زن دف میزد

دَخَلَ عُمَرُ فَاَلْقَتِ الدُّفَّ تَحْتَ اِسْتِهَا ثُمَّ قَعَدَتْ عَلَيْهَا

در آمد عمر رضؓ پس انداخت آن زن دف را زیر دبر خود پستر نشست آن زن بر دف و پنہان کرد

فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الشَّيْطَانَ

پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم بدرستی شیطان

لَيَخَافُ مِنْكَ يَا عُمَرُ اِنِّيْ كُنْتُ جَالِسًا وَهِيَ تَضْرِبُ فَدَخَلَ

ہر آئینہ میترسد از تو ای عمر بدرستی من بودم نشستہ و وے میزد دف پس در آمد

أَبُو بَكْرٍ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عَلِيٌّ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ

ابو بکر واو دف میزد پس در آمد علی و او میزد پس در آمد عثمان

وَهِيَ تَضْرِبُ فَلَمَّا دَخَلْتَ أَنْتَ يَا عُمَرُ أَلْقَتِ الدُّفَّ رَوَاهُ

واو میزد پس وقتیکه در آمدی تو ای عمر انداخت وے دف را روایه

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

الترمذی در روایت است از عائشه رض گفت عائشه صدیقه بود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا فَسَمِعْنَا لَغَطًا وَصَوْتَ صِبْيَانٍ فَقَامَ

علیه وسلم نشسته پس شنیدیم آوازهاے درهم و شنیدیم آواز خردان پس برخاست

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا حَبَشِيَّةٌ تَزْفِنُ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس ناگاه زنے حبشیه پای میکوبد و رقص

وَالصِّبْيَانُ حَوْلَهَا فَقَالَ يَا عَائِشَةُ تَعَالَيْ فَانْظُرِي فَجِئْتُ

میکند و حال آنکه کودکان گرد اویند پس گفت آنحضرت ای عائشه بیا پس به بین و تماشا کن پس

فَوَضَعْتُ لَحْيَيَّ عَلَى مَنْكِبِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ

من پس بنهادم هر دو لحیه خود را بر دوش پیغمبر خدا صلی الله علیه و

سَلَّمَ فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا مَا بَيْنَ الْمَنْكِبِ إِلَى رَأْسِهِ فَقَالَ

سلم پس برگشتم من که نظر میکنم بسوے حبشیه میان دوش آنحضرت تا سر وی پس گفت

لِي أَمَا شَبِعْتِ أَمَا شَبِعْتِ فَجَعَلْتُ أَقُولُ لَا لِأَنْظُرَ مَنْزِلَتِي

آنحضرت مرا آیا سیر شده آیا سیر شده ازین تماشا پس گشتم من که میگویم سیر نشده ام تا به بینم مرتبه خود

عِنْدَهُ إِذْ طَلَعَ عُمَرُ فَارْفَضَّ النَّاسُ عَنْهَا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

نزد آنحضرت در محبت ناگاه پیدا شد عمر پس متفرق و پریشان شدند مردم از آن زن از هیبت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي لَأَنْظُرُ إِلَى شَيَاطِينِ

صلی الله علیه وسلم بدرستی من نگاه میکنم بسوے شیطانان

اَلْجِنِّ وَالْاِنْسِ قَدْ فَرُّوْا مِنْ عُمَرَ قَالَتْ فَرَجَعْتُ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ

پری و آدمی بتحقیق گریختند از عمر رضہ گفت عائشہ صدیقہ پس باز گشتم و گذاشتم و یدن آنها را روایت کرد این

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضہ قَالَ فُضِّلَ النَّاسَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ

و از ابن مسعود رضہ مرویست گفت ابن مسعود تفضیل داده شد مردم را عمر بن الخطاب

بِاَرْبَعٍ بِذِکْرِ الْاُسَارٰی یَوْمَ بَدْرٍ اَمَرَ بِقَتْلِهِمْ فَاَنْزَلَ

بچهار چیز یکی بذکر اسیران روز بدر که امر کرد عمر بقتل ایشان پس فرستاد

اللّٰهُ تَعَالٰی لَوْلَا کِتَابٌ مِّنَ اللّٰهِ سَبَقَ لَمَسَّکُمْ فِیْمَا اَخَذْتُمْ

خدا تعالے این آیت را و تمام قضیه این مذکور است در تفسیر این آیت در سورۂ انفال

عَذَابٌ عَظِیْمٌ وَبِذِکْرِهِ الْحِجَابَ اَمَرَ نِسَاءَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ

دوم بذکر کردن عمر حجاب را امر کرد زنان پیغمبر را صلے اللہ

عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَنْ یَّحْتَجِبْنَ فَقَالَتْ لَهٗ زَیْنَبُ وَاِنَّکَ عَلَیْنَا

علیه وسلم که حجاب کنید و در پرده باشید پس گفت عمر را زینب بنت جحش که یکے از ازواج مطهرات است

یَا ابْنَ الْخَطَّابِ وَالْوَحْیُ یَنْزِلُ فِیْ بُیُوْتِنَا فَاَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰی

ای پسر خطاب و حال آنکه وحی فرود مے آید در خانهاے ما پس فرستاد خدا تعالے

وَاِذَا سَاَلْتُمُوْهُنَّ مَتَاعًا فَسْئَلُوْهُنَّ مِنْ وَّرَآءِ حِجَابٍ وَ

و چون طلب کنید شما ای مسلمانان از زنان متاعی را پس طلب کنید از پس پرده و

بِدَعْوَةِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ اَیِّدِ الْاِسْلَامَ

سوم بدعاے آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم که خداوندا قوی گردان دین اسلام را

بِعُمَرَ وَبِرَاْیِهٖ فِیْ اَبِیْ بَکْرٍ کَانَ اَوَّلَ نَاسٍ بَایَعَهٗ رَوَاهُ اَحْمَدُ

باسلام عمر و چهارم فضل داده شد عمر برای و نگر در بیعت ابی بکر بود عمر نخستین مردمان که بیعت کردند

وَعَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ

و روایت است از ابو سعید که گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ علیه

وَسَلَّمَ ذَاكَ الرَّجُلُ اَرْفَعُ اُمَّتِي دَرَجَةً فِي الْجَنَّةِ قَالَ

وسلم آن مرد بلندترین امت من است از روی مرتبه در بهشت بلطف حق الہام شده مرو گفت

اَبُو سَعِيْدٍ وَاللّٰهِ مَا كُنَّا نَرٰى ذٰلِكَ الرَّجُلَ اِلَّا عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ

ابوسعید بخدا سوگند بودیم ما که گمان بریم آن مرد را که کیست مگر عمر از صحبت آنحضرت بدیدم زیرک از خیرات

حَتّٰى مَضٰى لِسَبِيْلِهٖ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَسْلَمَ قَالَ

تا آنکه گذشت عمر براه خود و کنایت است از موت رواه ابن ماجه و روایت است از اسلم که مولای عمر است

سَاَلَنِي ابْنُ عُمَرَ بَعْضَ شَاْنِهٖ يَعْنِي عُمَرَ فَاَخْبَرْتُهٗ فَقَالَ

سوال کرد مرا ابن عمر از بعضے احوال عمر پس خبر دادم من او را پس گفت

مَا رَاَيْتُ اَحَدًا قَطُّ بَعْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اسلم در بیان آن ندیدم هیچ یکے را هرگز بعد از پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم

مِنْ حِيْنَ قُبِضَ كَانَ اَجَدَّ وَاَجْوَدَ حَتّٰى انْتَهٰى مِنْ عُمَرَ

از آن هنگام که وفات یافت آنحضرت که وی باشد کوشان تر و نیکوتر از عمر در اعمال خیر تا آنکه بنهایت رسید

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اِبْرَاهِيْمَ بْنِ رُسْتُمَ قَالَ حَدَّثَنَا

رواه البخاری و روایت است از ابراهیم بن رستم گفت حدیث کرد

يَعْقُوْبُ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ الْقُمِّيُّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ اَبِي الْمُغِيْرَةِ عَنْ

ما را یعقوب بن عبد الله القمی از جعفر ابن ابی المغیره از

سَعِيْدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ اَنَّ جِبْرَئِيْلَ اَتَى النَّبِيَّ

سعید بن جبیر از انس بن مالک که گفت انس که جبرئیل آمد نزد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَقْرِئْ عُمَرَ السَّلَامَ وَاَعْلِمْهُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت جبرئیل آنحضرت را بخوان بر عمر سلام و معلوم گردان او را

اَنَّ غَضَبَهٗ عِزٌّ وَرِضَاهُ عَدْلٌ عِدْ كَرْ تَا لَعِدْ هٰذَا الْحَدِيْثَ

که غضب وی عزت و غیرت است و رضا مندی وی عدل است گفت سند این

أَرَ يُوصِلهُ عَنْ يَعْقُوبَ غَيْرُ إِبْرَاهِيمَ ابْنِ رُسْتُمَ وَرَوَاهُ

نرسانید یعقوب را و موصول نگردانید سواے ابراہیم بن رستم و روایت کرد این حدیث را

بِجَمَاعَةٍ عَنْ يَعْقُوبَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ مُرْسَلًا

جماعتے از یعقوب و او از جعفر و او از سعید بن جبیر بطریق ارسال

جَمْعُ الْجَوَامِعِ وَعَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ سَرِيعٍ قَدِمْتُ عَلَى نَبِيِّ اللّٰهِ

از جمع الجوامع و روایت است از اسود بن سریع گفت آمدم و قدوم کردم بر آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ إِنِّي قَدْ قُلْتُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفتم اے پیغمبر خدا بدرستیکہ من گفتہ ام

شِعْرًا أَثْنَيْتُ فِيهِ عَلَى اللّٰهِ وَمَدَحْتُكَ قَالَ أَمَّا مَا أَثْنَيْتَ

شعری کہ تعریف و ثنا کردہ ام در وے بر خدا اے تعالے و مدح کردہ ام ترا فرمود اما آنچہ کہ ثنای

عَلَى اللّٰهِ تَعَالٰى فَهَاتِهِ وَمَا مَدَحْتَنِي بِهِ فَدَعْهُ فَجَعَلْتُ أَنْشُدُهُ

خدا تعالے کردی در وے پس بیارد بخوان و آنچہ مدح کردہ مرا بآن پس بگذار آن را پس شروع کردم خواندن

فَدَخَلَ رَجُلٌ طُوَالٌ أَقْنٰى فَقَالَ أَمْسِكْ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ هَاتِ

آنرا پس داخل شد و در آمد مرد بزرگ پس گفت آنحضرت بگیر و مخوان پس چون بیرون شد فرمود بیار و بخوان

فَجَعَلْتُ أَنْشُدُهُ فَلَمْ أَلْبَثْ أَنْ عَادَ فَقَالَ لِي أَمْسِكْ فَلَمَّا

پس شروع کردم خواندن آنرا پس درنگ نکردم کہ باز آمد آن مرد پس فرمود آنحضرت مرا کہ مخوان پس چون

خَرَجَ قَالَ هَاتِ قُلْتُ مَنْ هٰذَا يَا نَبِيَّ اللّٰهِ الَّذِي دَخَلَ

بدر رفت گفت آنحضرت بیار شعر خود بخوان گفتم کیست این مرد ای رسول خدا کہ در آمد وے

قُلْتَ أَمْسِكْ فَإِذَا خَرَجَ قُلْتَ هَاتِ قَالَ هٰذَا عُمَرُ

فرمودے مخوان پس ہنگامیکہ بیرون رفت فرمودی بخوان فرمود آنحضرت م کہ این مرد عمر

ابْنُ الْخَطَّابِ وَلَيْسَ مِنَ الْبَاطِلِ فِي شَيْءٍ طب عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ سَرِيعٍ

ابن خطاب است و نیست از باطل ہیچ چیز طب از اسود بن سریع

جماعة اگر نام راوی ہے تو تنوین غلط ہے اگر مراد اس سے جماعت یعنی گروہ ہو تو تنوین ضرور ہے سید خواجہ حسینی کرنولی ۱۲

مَنَاقِبُ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا

در منقبتهاے حضرت ابی بکر صدیق رضا وحضرت عمر فاروق رضی اللہ تعالیٰ عنہما

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَمَا

روایت است از ابوہریرہ رضا از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گفت ابوہریرہ در اثنای

رَجُلٌ يَسُوقُ بَقَرَةً إِذْ أَعْيَى فَرَكِبَهَا فَقَالَتْ إِنَّا لَمْ نُخْلَقْ

آنکہ مردے میراند گاوے را ناگاہ ماندہ شدہ آن مرد پس سوار شد آن مرد آن بقرہ را پس گفت آن بقرہ

لِهٰذَا إِنَّمَا خُلِقْنَا لِحِرَاثَةِ الْأَرْضِ فَقَالَ النَّاسُ سُبْحَانَ اللّٰهِ

برای این یعنی سواری نہ پیدا شدہ ایم مگر برای کشتکاری زمین پس تعجب کردند مردم و گفتند پاکی مر خدا

بَقَرَةٌ تَكَلَّمُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنِّي

کہ گاوے سخن میکند پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس بدرستی من

أُؤْمِنُ بِهِ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَمَا هُمَا ثَمَّ وَقَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ

ایمان می آرم باین کہ حق است و ایمان می آرند ابوبکر و عمر و نبودند ابوبکر و عمر آنجا و گفت ابوہریرہ در اثنای آنکہ

فِي غَنَمٍ لَهُ إِذْ عَدَا الذِّئْبُ عَلَى شَاةٍ مِنْهَا فَأَخَذَهَا

در گوسفندان کہ مر اورا بودند ناگاہ در آمد گرگ بر گوسپندے از گوسپندان پس گرفت آن گرگ آن گوسفند را

فَأَدْرَكَهَا صَاحِبُهَا فَاسْتَنْقَذَهَا فَقَالَ لَهُ الذِّئْبُ مَنْ لَهَا

پس دریافت آن گوسپند را صاحب گوسپند پس باز گردانید از گرگ پس گفت مر او را گرگ پس کیست نگاہبان این گوسفند در روز

يَوْمَ السَّبُعِ يَوْمَ لَا رَاعِيَ لَهَا غَيْرِي فَقَالَ النَّاسُ سُبْحَانَ اللّٰهِ

روزے کہ نیست چراننده مر آن را جز من لیس گفتند مردم از تعجب سبحان اللہ

ذِئْبٌ يَتَكَلَّمُ فَقَالَ أُؤْمِنُ بِهِ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَمَا هُمَا ثَمَّ

گرگے کلام میکند پس فرمود آنحضرت کہ ایمان آوردم باین من و ابوبکر و عمر و حال آنکہ آن ہر دو نبودند آنجا

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ إِنِّي لَوَاقِفٌ فِي قَوْمٍ

متفق علیہ و از ابن عباس رضا مرویست کہ گفت ابن عباس بدرستی من بر آینہ استادہ بودم در گروہی

فَدَعَوْا اللهَ لِعُمَرَ وَقَدْ وُضِعَ عَلَى سَرِيرِهِ إِذَا رَجُلٌ مِنْ خَلْفِي

وفات عمر پس ہمای خیر کردند آن گروه برای عمر و بتحقیق نہاده شده بود عمر بر تخت که برای غسل بعد از موت ناگاه

قَدْ وَضَعَ مِرْفَقَهُ عَلَى مَنْكِبِي يَقُولُ يَرْحَمُكَ اللهُ إِنِّي

در حالیکه بتحقیق نہاد آرنج خود را بر دوش من میگوید آمرزد رحمت کند ترا خدا تعالی خطاب برای عمر است

لَأَرْجُو أَنْ يَجْعَلَكَ اللهُ مَعَ صَاحِبَيْكَ لِأَنِّي كَثِيرًا

بدرستی من آینه امید میدارم که بگرداند ترا خدا تعالی با دو یار تو یعنی آنحضرت و ابو بکر زیرا که من بسیار بودم

مَا كُنْتُ أَسْمَعُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

که مے شنیدم پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم را که میگفت

كُنْتُ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَفَعَلْتُ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَانْطَلَقْتُ

بودم من و ابو بکر و عمر و کردم من و ابو بکر و عمر و روان شدم من

وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَدَخَلْتُ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَخَرَجْتُ وَأَبُو بَكْرٍ

و ابو بکر و عمر و در آمدم من و ابو بکر و عمر و بیرون آمدم من و ابو بکر

وَعُمَرُ فَالْتَفَتُّ فَإِذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رض مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

و عمر پس باز نگریستم من پس ناگاه آن مرد علی مرتضی است رضی اللہ عنہ متفق علیہ

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از ابی سعید خدری رض که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءَوْنَ أَهْلَ عِلِّيِّينَ كَمَا تَرَوْنَ

فرمود که بہشتیان مے بینند اہل علیین را چنانکہ مے بینید شما

الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ فِي أُفُقِ السَّمَاءِ وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ

ستاره سخت روشن را در کرانه آسمان و بدرستی ابو بکر و عمر

مِنْهُمْ وَأَنْعَمَا رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَرَوَى نَحْوَهُ

از ایشانند یعنی اہل علیین و بنہایت رسیده اند در فضل و شرف رواه فی شرح السنة و روا

اَبُوْ دَاؤدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ

یعنی ہم معنی او ابو داؤد و ترمذی و ابن ماجہ وازانس رضہ مرویست گفت. انس کہ فرمود

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَبُوْبَکْرٍ وَعُمَرُ سَیِّدَا کُهُوْلِ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ابو بکر و عمر ہر دو مہتر کہول

اَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْاَوَّلِیْنَ وَالْاٰخِرِیْنَ اِلَّا النَّبِیِّیْنَ وَالْمُرْسَلِیْنَ

بہشتیان اند از پیشینیان و پسینیان مگر انبیا و رسل پس معنی اینست که سید کسانے اند که کہل مردند در دنیا و چون

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَرَوٰی ابْنُ مَاجَةَ عَنْ عَلِیٍّ رض وَعَنْ حُذَیْفَةَ

باشند سید جوانان نیز باشند رواہ ترمذی و ابن ماجہ از علی مرتضی رضہ و از حذیفہ یمانی مرویست

قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اِنِّیْ لَا اَدْرِیْ

را گفت حذیفہ که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکه من در نمی یابم

مَا بَقَائِیْ فِیْکُمْ فَاقْتَدُوْا بِالَّذِیْنَ مِنْ بَعْدِیْ اَبِیْ بَکْرٍ وَعُمَرَ رَوَاهُ

که چیست و چند است زندگانی و ماندن من در میان شما پس متابعت و پیروی کنید بآن دو کس که پس من خلیفه من خوانند

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ

ترمذی و از انس مرویست گفت انس رضہ بود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ لَمْ یَرْفَعْ اَحَدٌ رَاْسَهٗ غَیْرُ اَبِیْ بَکْرٍ وَ

وسلم چون می آمد آمد مسجد را بر نمیداشت ہیچ یکے سر خود را جز ابو بکر و عمر بودند

عُمَرَ یَتَبَسَّمَانِ اِلَیْہِ وَیَتَبَسَّمُ اِلَیْهِمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ

ابو بکر و عمر تبسم میکردند بنگاه کردن بسوی آنحضرت و تبسم میکرد آنحضرت بنظر کردن بسوی ایشان. و این از غایت محبت

ابْنِ عُمَرَ رض اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ خَرَجَ ذَاتَ یَوْمٍ وَ

از ابن عمر رضہ که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بیرون آمد یعنی از حجرہ خود یکروز

دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَاَبُوْبَکْرٍ وَعُمَرُ اَحَدُهُمَا عَنْ یَمِیْنِهٖ وَالْاٰخَرُ عَنْ

در آمد در مسجد و ابو بکر و عمر یکے ازین دو جانب راست آنحضرت بود و دیگر در جانب

شِمَالِهٖ وَهُوَ اٰخِذٌ بِاَيْدِيْهِمَا فَقَالَ هٰكَذَا نُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

چپ وے آنحضرت گیرنده بود دستہای ایشان را پس گفت آنحضرت ہمچنین برانگیختہ شویم روز قیامت

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ حَنْطَبٍ اَنَّ النَّبِيَّ

رواه ترمذی واز عبد الله بن حنطب روایت ست که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاٰى اَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ فَقَالَ هٰذَانِ السَّمْعُ

صلی الله علیه وسلم دید ابوبکر وعمر را پس گفت آنحضرت این دو بمنزله شنوائی

وَالْبَصَرُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مُرْسَلًا وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ

وبینائی یعنے ایشان میان مسلمانان بمثابه گوش وچشم اند نسبت بسائر اعضا در شرف روایت کرد ترمذی از روئے مرسل واز ابی

قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ نَبِيٍّ اِلَّا وَلَهٗ

گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم نیست ہیچ پیغمبرے مگر آنکه اورا

وَزِيْرَانِ مِنْ اَهْلِ السَّمَآءِ وَوَزِيْرَانِ مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ فَاَمَّا وَزِيْرَايَ مِنْ اَهْلِ السَّمَآءِ

دو وزیر است از فرشتگان آسمان که اعانت او میکنند و دو وزیر ست از اہل زمین از یاران او که خدمت ونصرت او

فَجِبْرَئِيْلُ وَمِيْكَائِيْلُ وَاَمَّا وَزِيْرَايَ مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ فَاَبُوْ بَكْرٍ وَعُمَرُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

پس جبرئیل ومیکائیل ست واما دو وزیر من از اہل زمین پس ابوبکر وعمر ست رواه ترمذی وروایت ست

اَبِيْ بَكْرَةَ رضـ اَنَّ رَجُلًا قَالَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از ابوبکره که مردے گفت مر پیغمبر خدا را صلی الله علیه وسلم

رَاَيْتُ كَاَنَّ مِيْزَانًا نَزَلَ مِنَ السَّمَآءِ فَوُزِنْتَ اَنْتَ وَاَبُوْ بَكْرٍ

دیدم یعنے درخواب گویا ترازوے فرود آمده است از آسمان پس برکشیده شده تو وابوبکر

فَرَجَحْتَ اَنْتَ وَوُزِنَ اَبُوْ بَكْرٍ وَعُمَرُ فَرَجَحَ اَبُوْ بَكْرٍ وَوُزِنَ

پس چرب آمده و غالب شده تو در کشیده تو وابوبکر وعمر پس چرب آمده ابوبکر وبرکشیده شده

عُمَرُ وَعُثْمَانُ فَرَجَحَ عُمَرُ ثُمَّ رُفِعَ الْمِيْزَانُ فَاسْتَآءَ لَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ

عمر وعثمان پس چرب آمد عمر برداشته شد ترازو وپس اندوہگین شد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْنِي فَسَاءَهُ ذٰلِكَ فَقَالَ خِلَافَةُ نُبُوَّةٍ

صلی اللہ علیہ وسلم از جہت این رویا کہ آن دو ملمچانکہ راوی تفسیر میکرد پس محزون واندوهگین گردانید آنحضرت را

ثُمَّ يُؤْتِي اللّٰهُ الْمُلْكَ مَنْ يَشَاءُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

پستر میدهد خدا تعالیٰ ملک را هر کرا میخواهد رواه ترمذی و ابوداؤد و روایت است از

ابْنِ مَسْعُودٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَطَّلِعُ عَلَيْكُمْ

عبد اللہ بن مسعود رض کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم خبر داد باصحاب کہ پیدا میشود آید بر شما

رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَاطَّلَعَ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ قَالَ يَطَّلِعُ عَلَيْكُمْ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ

مردی از اہل بہشت پس پیدا شد ابوبکر پستر فرمود آنحضرت ؐ کہ پیدا میشود مردی بر شما از اہل

الْجَنَّةِ فَاطَّلَعَ عُمَرُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ بَيْنَا رَأْسُ رَسُولِ اللّٰهِ

جنت پس پیدا شد عمر رواه ترمذی و روایت ست از عائشہ رض گفت عائشہ در اثنای آنکہ سر مبارک

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حِجْرِي فِي لَيْلَةٍ ضَاحِيَةٍ إِذْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ هَلْ يَكُونُ

صلی اللہ علیہ وسلم در کنار من بود در شب روشن ناگاه گفتم من ای رسول خدا آیا میباشد

لِأَحَدٍ مِنَ الْحَسَنَاتِ عَدَدُ نُجُومِ السَّمَاءِ قَالَ نَعَمْ عُمَرُ قُلْتُ

مر یکے را از نیکیہاے شمار ستارهای آسمان گفت آنحضرت آرے باشد عمر یکے است از انها گفتم

فَأَيْنَ حَسَنَاتُ أَبِي بَكْرٍ قَالَ إِنَّمَا جَمِيعُ حَسَنَاتِ عُمَرَ كَحَسَنَةٍ

کجا اند نیکیہای ابوبکر ای در کدام محل و کدام مرتبہ اند گفت آنحضرت نیستند ہمہ حسنات عمر مگر مانند یک حسنہ

وَاحِدَةٍ مِنْ حَسَنَاتِ أَبِي بَكْرٍ رَوَاهُ رَزِينٌ وَعَنْ ثَابِتٍ

از حسنات ابی بکر یعنے حسنات ابوبکر از ان ہم بیشتر اند رواه رزین و روایت ست از ثابت

الْبُنَانِيِّ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بنانی از انس رض گفت انس رض فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

وَزِيرَايَ مِنْ أَهْلِ السَّمَاءِ جِبْرَئِيلُ وَمِيكَائِيلُ وَوَزِيرَايَ

دو وزیر من از اہل آسمان جبرئیل و میکائیل و دو وزیر من

شنیدن این حکایت پس فرمود یعنی خلافت ابوبکر و عمر خلافت نبوت است کہ در وے اصلا شائبہ ملک و خلاف نیست ۱۲

مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ اَبُوْ بَكْرٍ وَعُمَرُ جمع الجوامع

از اہل زمین ابوبکر و عمر رضی اللہ عنہما از جمع الجوامع

مَنَاقِبُ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ

مناقب حضرت عثمان بن عفان رضی اللہ تعالیٰ عنہ

عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللّٰهِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

از طلحہ بن عبید اللہ روایت ست گفت طلحہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ لِكُلِّ نَبِيٍّ رَفِيْقٌ وَرَفِيْقِيْ يَعْنِيْ فِي الْجَنَّةِ عُثْمَانُ رَوَاهُ

وسلم مر ہر پیغمبر را ہمراہ و یار و مہربانست و رفیق من یعنی در بہشت عثمان ست و قول وی فی الجنۃ کلام

التِّرْمِذِيُّ وَرَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ وَعَنْ

ترمذی و ابن ماجہ از ابوہریرہ و روایت ست از

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ جَاءَ عُثْمَانُ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

عبد الرحمن بن سمرۃ گفت آمد عثمان بسوے آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ بِاَلْفِ دِيْنَارٍ فِيْ كُمِّهٖ حِيْنَ جَهَّزَ جَيْشَ الْعُسْرَةِ فَنَثَرَهَا فِيْ حِجْرِهٖ فَرَاَيْتُ النَّبِيَّ

وسلم بہزار دینار یعنی آورد ہزار دینار در آستین خود ہنگامیکہ ساختگی کرد آنحضرت باسباب جیش عسرت را پس پراگندہ کرد آن دینارہا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَلِّبُهَا فِيْ حِجْرِهٖ وَيَقُوْلُ مَا ضَرَّ عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ الْيَوْمِ مَرَّتَيْنِ رَوَاهُ

صلی اللہ علیہ وسلم را کہ میگردانید آنرا در کنار خود و میگفت زبان نمیکند عثمان را ہر عملے کہ کند و ہر تقصیرے کہ بروے از وی پس امروز

اَحْمَدُ وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ لَمَّا اَمَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

رواہ احمد و روایت ست از انس رضی گفت انس ہنگامیکہ امر کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ بِبَيْعَةِ الرِّضْوَانِ كَانَ عُثْمَانُ رَسُوْلَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وسلم صحابہ را بہ بیعت رضوان بود عثمان رسول و قاصد آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اِلٰى مَكَّةَ فَبَايَعَ النَّاسُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وسلم بسوے اہل مکہ پس بیعت کردند مردمان پس گفت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِنَّ عُثْمَانَ فِيْ حَاجَةِ اللّٰهِ وَحَاجَةِ رَسُوْلِهٖ فَضَرَبَ

وسلم بدرستیکه عثمان در کار خدا و کار رسول اوست پس زد آنحضرت ؐ

بِإِحْدٰى يَدَيْهِ عَلَى الْأُخْرٰى فَكَانَتْ يَدُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

یک دست خود را بر دست دیگر خود یعنی دست خود را نائب دست عثمان گردانید و از جانب عثمان بیعت کرد پس بود

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعُثْمَانَ خَيْرًا مِنْ أَيْدِيْهِمْ لِأَنْفُسِهِمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

علیه وسلم مر عثمان را بهتر از دستهای صحابه مر خودشان را رواه ترمذی

وَعَنْ ثُمَامَةَ بْنِ حَزْنٍ الْقُشَيْرِيِّ قَالَ شَهِدْتُ الدَّارَ

و روایت ست از ثمامه بن حزن قشیری تابعی که از طبقه ثانیه است گفت حاضر شدم سرای عثمان را

حِيْنَ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ عُثْمَانُ فَقَالَ أَنْشُدُكُمُ اللّٰهَ وَالْإِسْلَامَ

هنگامیکه اشراف کرد عثمان برین قوم پس گفت عثمان ذکر میکنم و یاد میدهم شما را خدا را و اسلام را

هَلْ تَعْلَمُوْنَ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمَ الْمَدِيْنَةَ

آیا میدانید شما که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم قدوم آورد بمدینه

وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ يُسْتَعْذَبُ غَيْرَ بِئْرِ رُوْمَةَ فَقَالَ مَنْ يَشْتَرِيْ

و نبود بمدینه آبی که شیرین داشته شود جز آب چاه رومه که الآن بیر جنت میگویند پس گفت آنحضرت کیست که بخرد

بِئْرَ رُوْمَةَ يَجْعَلُ دَلْوَهٗ مَعَ دِلَاءِ الْمُسْلِمِيْنَ بِخَيْرٍ لَهٗ مِنْهَا فِي الْجَنَّةِ

بیر رومه را و بگرداند دلو خود را با دلوهای مسلمانان یعنی وقف گرداند در بدل [illegible]

فَاشْتَرَيْتُهَا مِنْ صُلْبِ مَالِيْ فَأَنْتُمُ الْيَوْمَ تَمْنَعُوْنَنِيْ أَنْ

پس خریدم من بیر رومه را از اصل مال خود [illegible] منع میکنید مرا از

أَشْرَبَ مِنْهَا حَتّٰى أَشْرَبَ مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ قَالُوا اللّٰهُمَّ نَعَمْ

نوشیدن من از آن چاه تا آنکه می نوشم از آب دریا یعنی آب شور [illegible] آری اللهم بار خدایا

فَقَالَ أَنْشُدُكُمُ اللّٰهَ وَالْإِسْلَامَ هَلْ تَعْلَمُوْنَ أَنَّ الْمَسْجِدَ ضَاقَ

تاکید ست پس گفت عثمان سوال میکنم بحق خدا و بحق اسلام آیا میدانید که مسجد تنگ آمد

دست آنحضرت صلی اللہ

بِأَهْلِهٖ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يَّشْتَرِيْ

براہل خود پس گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کیست کہ بخرد

بُقْعَةَ اٰلِ فُلَانٍ فَيَزِيْدُهَا فِي الْمَسْجِدِ بِخَيْرٍ لَّهٗ مِنْهَا فِي الْجَنَّةِ

جائے اولاد فلان را پس بیفزاید آن بقعہ را در مسجد در بدل نیکی کہ مر آن مشتری را باشد بہتر از آن بقعہ در بہشت

فَاشْتَرَيْتُهَا مِنْ صُلْبِ مَالِيْ فَأَنْتُمُ الْيَوْمَ تَمْنَعُوْنَنِيْ أَنْ أُصَلِّيَ

پس خریدم آن بقعہ را از اصل مال خود پس شما امروز منع میکنید مرا از آنکہ بگذارم

فِيْهَا رَكْعَتَيْنِ فَقَالُوا اللّٰهُمَّ نَعَمْ قَالَ أَنْشُدُكُمُ اللّٰهَ وَالْإِسْلَامَ

دران بقعہ دو رکعت پس گفتند آن مردم خداوندا آری میدانیم یعنی تصدیق عثمان کردند گفت عثمان سوال میکنم بخدا

هَلْ تَعْلَمُوْنَ أَنِّيْ جَهَّزْتُ جَيْشَ الْعُسْرَةِ مِنْ مَالِيْ قَالُوا اللّٰهُمَّ

آیا میدانید شما کہ من تجہیز کردم جیش عسرت را از مال خود گفتند آن مردم باسم خدا

نَعَمْ قَالَ أَنْشُدُكُمُ اللّٰهَ وَالْإِسْلَامَ هَلْ تَعْلَمُوْنَ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

برائے تبرک آری گفت عثمان سوال میکنم بخدا و بحق اسلام آیا میدانید کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ عَلٰى ثَبِيْرِ مَكَّةَ وَمَعَهٗ أَبُوْ بَكْرٍ وَّعُمَرُ

صلی اللہ علیہ وسلم استادہ بود بر سر کوہ مکہ و با آنحضرت ابوبکر و عمر

وَأَنَا فَتَحَرَّكَ الْجَبَلُ حَتّٰى تَسَاقَطَتْ حِجَارَتُهٗ بِالْحَضِيْضِ فَرَكَضَهٗ

و من نیز استادہ بودیم پس جنبید آن کوہ تا آنکہ افتاد سنگہائے وے بہ پایان پس زد

بِرِجْلِهٖ قَالَ اسْكُنْ ثَبِيْرُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَّصِدِّيْقٌ وَّشَهِيْدَانِ

آنحضرت کوہ را بپای مبارک گفت آنحضرت آرام گیر ای ثبیر زیرا کہ نیست بر تو مگر پیغمبر و صدیق کہ ابوبکر و دو شہیدان کہ

قَالُوا اللّٰهُمَّ نَعَمْ قَالَ اللّٰهُ أَكْبَرُ شَهِدُوْا وَرَبِّ الْكَعْبَةِ إِنِّيْ

گفتند آن مردم خداوندا آری چنین ست گفت عثمان اللہ اکبر گواہی دادند و سوگند بہ پروردگار کعبہ کہ من

شَهِيْدٌ ثَلٰثًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَالدَّارَقُطْنِيُّ

شہیدم سہ بار گفت این کلمہ را تعجب کرد از اقرار کردن ایشان بر صدق وی و اظہار برکات وی روایت کرد این حدیث را ترمذی

وَعَنْ مُرَّةَ بْنِ كَعْبٍ قَالَ سَمِعْتُ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت است از مره بن کعب رض گفت شنیدم من از آنحضرت صلی الله علیه وسلم

وَسَلَّمَ وَذَكَرَ الْفِتَنَ فَقَرَّبَهَا فَمَرَّ رَجُلٌ مُقَنَّعٌ فِيْ ثَوْبٍ فَقَالَ

وحال آنکه ذکر کرد آنحضرت فتنها را پس نزدیک گردانید آنحضرت فتنها را یعنے گفت که نزدیک است وقوع آن پس گذشت مردی

هٰذَا يَوْمَئِذٍ عَلَى الْهُدٰى فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَإِذَا هُوَ عُثْمَانُ بْنُ

این مرد درین روز که فتنه واقع خواهد شد بر راه راست خواهد بود میگوید پس برخاستم بسوی آن مرد پس ناگاه وی عثمان بن

عَفَّانَ قَالَ فَأَقْبَلْتُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ فَقُلْتُ هٰذَا قَالَ نَعَمْ رَوَاهُ

عفان بود گفت مره پس اقبال آوردم بر آنحضرت بوجه عثمان یعنے نمودم آنحضرت را روی عثمان را پس گفتم این مرد بر هدی خواهد بود در آن

التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنْ عَائِشَةَ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

ترمذی و ابن ماجه و روایت ست از عائشه رض که آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا عُثْمَانُ إِنَّهُ لَعَلَّ اللّٰهَ يُقَمِّصُكَ قَمِيْصًا فَإِنْ

علیه وسلم فرمود ای عثمان بدرستی شان اینست که شاید خدا تعالی بپوشاند ترا پیراهنے عبارت از خلافت ست پس اگر

أَرَادُوْكَ عَلٰى خَلْعِهِ فَلَا تَخْلَعْهُ لَهُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بخواهند و جبر کنند مردم بر بیرون کشیدن آن جامه پس بیرون مکش و معزول مکن خود را از بهر ایشان رواه ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رض قَالَ ذَكَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

و ابن ماجه و روایت ست از ابن عمر رض گفت ابن عمر ذکر کرد پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِتْنَةً فَقَالَ يُقْتَلُ هٰذَا فِيْهَا مَظْلُوْمًا

صلی الله علیه وسلم فتنه را پس گفت آنحضرت کشته میشود این در آن بظلم گفت

لِعُثْمَانَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِيْ سَهْلَةَ مَوْلٰى عُثْمَانَ رض

این را برای عثمان رواه الترمذی و روایت ست از ابی سهله که آزاد کرده عثمان ست رض

قَالَ جَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسِرُّ إِلٰى عُثْمَانَ وَلَوْنُ

گفت شروع کرد آنحضرت صلی الله علیه وسلم که سرگوشی میکرد و آهسته میگفت چیزے بسوے عثمان و لون

عُثْمَانَ يَتَغَيَّرُ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ الدَّارِ قُلْنَا اَلَا نُقَاتِلُ قَالَ لَا

عثمان متغیر میشد پس چون شد روز دار مراد بداری که عثمان دروے محصور شده شهید گشتیم ما آیا جنگ نکنیم گفت

اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَهِدَ اِلَيَّ اَمْرًا فَاَنَا

حکم نمید ہم بجنگ زیراکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پیمان نمودہ است و وصیت کردہ است مرا

صَابِرٌ نَفْسِيْ عَلَيْهِ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ لَمَّا اَمَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بصبر و تحمل پس من صبر کنندہ ام بران عہد و پیمان واز انس رض مرویست ہنگامیکہ امر کرد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبَيْعَةِ الرِّضْوَانِ كَانَ عُثْمَانُ بْنُ

صلی اللہ علیہ وسلم صحابہ را و بلفظ مجہول نیز آمدہ یعنی امر کردہ شد آنحضرت به بیعت رضوان بود عثمان

عَفَّانَ بَعَثَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰى اَهْلِ مَكَّةَ

ابن عفان که فرستادہ بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم او را بسوے اہل مکہ

فَبَايَعَ النَّاسُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ

پس مبایعت کردہ آنحضرت مردم را دست ہمہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم خداوندا

اِنَّ عُثْمَانَ فِيْ حَاجَةِ اللّٰهِ وَحَاجَةِ رَسُوْلِهٖ فَضَرَبَ بِاِحْدٰى

بدرستیکہ عثمان در کار خدا و در کار رسول اوست پس زد آنحضرت یک

يَدَيْهِ عَلَى الْاُخْرٰى وَكَانَتْ يَدُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

دست خود را بر دست دیگر خود یعنی دست خود را دست عثمان گردانید و از جانب عثمان بیعت کرد پس بود دست

وَسَلَّمَ يَعْنِيْ لِعُثْمَانَ خَيْرًا مِّنْ اَيْدِيْهِمْ لِاَنْفُسِهِمْ كَرِ جَمْعُ

وسلم یعنی مر عثمان را بہتر از دستہای صحابہ مر خودشان را و این فضیلت خاص ست مر عثمان را

الْجَوَامِعِ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

واز انس رض مرویست که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ اُدْخِلْتُ الْجَنَّةَ فَنَاوَلَنِيْ جِبْرَئِيْلُ تُفَّاحَةً فَانْفَلَقَتْ

وسلم داخل کردہ و در آوردہ شدم من بہشت را پس داد مرا جبرئیل یک سیب پس بشگفت

آنحضرت صلی اللہ علیہ

فِي يَدِي فَخَرَجَتْ مِنْهَا جَارِيَةٌ كَأَنَّ أَشْفَارَ عَيْنَيْهَا مَقَادِيمُ النُّسُورِ

در دست من وشق شد پس بیرون آمد از آن یک زن نوجوان که گویا پلکهای چشم او مانند پلکهای کرکس است

فَقُلْتُ لَهَا لِمَنْ أَنْتِ قَالَتْ أَنَا لِلْمَقْتُولِ بَعْدَكَ ظُلْمًا عُثْمَانَ بْنِ

پس گفتم من او را برای کیستی تو گفت که من برای آن کسی ام که کشته شود بعد از تو بظلم که عثمان بن

عَفَّانَ كر جمع الجوامع وَعَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رض قَالَ

عفان است در روایت است از اسامه بن زید رض گفت اسامه

بَعَثَنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى مَنْزِلِ عُثْمَانَ رض

که فرستاد مرا آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بسوی خانۂ عثمان رض

بِصَحْفَةٍ فِيهَا لَحْمٌ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ فَإِذَا هُوَ جَالِسٌ مَعَ رُقَيَّةَ

بیک کاسه که در آن گوشت پخته بود پس در آمدم من بر عثمان پس ناگاه دیدم که وے نشسته است با رقیه بنت

مَا رَأَيْتُ زَوْجًا أَحْسَنَ مِنْهُمَا فَجَعَلْتُ مَرَّةً أَنْظُرُ إِلَى وَجْهِ

که ندیدم من هیچ زن و شوی را نیکوتر از عثمان و زوجۂ او پس بودم من یکبار نظر میکنم بسوے روے

عُثْمَانَ وَمَرَّةً إِلَى وَجْهِ رُقَيَّةَ فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ

عثمان و بار دیگر نظر میکردم بسوی چهرۂ رقیه زوجۂ او پس چون باز آمدم بسوے آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِي دَخَلْتَ عَلَيْهِمَا قُلْتُ نَعَمْ قَالَ

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت مرا در آمدے تو اے اسامه بر آن هر دو گفتم آری در آمدم

هَلْ رَأَيْتَ زَوْجًا أَحْسَنَ مِنْهُمَا قُلْتُ لَا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ

آیا دیدی زن و شوی را که بهتر و خوبصورت باشند از ایشان گفت ندیدم گفت اسامه ای رسول خدا

وَقَدْ جَعَلْتُ مَرَّةً أَنْظُرُ إِلَى وَجْهِ رُقَيَّةَ وَمَرَّةً إِلَى وَجْهِ عُثْمَانَ

و بتحقیق بودم من یکبار نظر میکردم بسوے چهرۂ مبارک رقیه و بار ثانی نظر میکردم بسوے روے مبارک

الْبَغَوِيُّ كر جامع وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ رض

روایت کرد این حدیث را بغوی جامع و از انس رض روایت است که عثمان بن عفان رض

مَاتَتْ زَوْجَتُهُ ابْنَةُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَّ

وفات یافت زوجہ او کہ دختر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بود

عَلَيْهِ عُمَرُ فَعَرَضَ عَلَيْهِ بِنْتَهُ فَلَمْ يُجِبْهُ فَمَرَّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ

پس گذشت بروے عمر رضہ پس عرض کرد بروے دختر خود پس جواب داد آنرا عثمان پس گذشت بر عثمان آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أُزَوِّجُكَ خَيْرًا مِّنْ بِنْتِ عُمَرَ

صلی اللہ علیہ وسلم پس فرمود تزویج میکنم برائے تو زنے کہ بہتر است از دختر عمر رضہ

وَيَتَزَوَّجُ ابْنَةَ عُمَرَ خَيْرٌ مِّنْكَ فَتَزَوَّجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و نکاح میکند دختر عمر را آنکہ بہتر ست از تو پس تزویج کرد و بنکاح در آورد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

ابْنَةَ عُمَرَ وَزَوَّجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُثْمَانَ ابْنَتَهُ الثَّانِيَ عَنْ كَرَ

دختر عمر رضہ نکاح کردہ داد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عثمان را دختر خود بار ثانی باین سبب ذو النورین میگویند

بَابُ مَنَاقِبِ هٰؤُلَاءِ الثَّلٰثَةِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ

باب در مناقب اصحاب ثلثہ رضی اللہ عنہم

عَنْ أَنَسٍ رضہ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَعِدَ أُحُدًا وَ

روایت ست از انس رضہ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بر آمد برا حد کہ جبل مشہور است

أَبُوْ بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ فَرَجَفَ بِهِمْ فَضَرَبَهُ بِرِجْلِهِ فَقَالَ

وابو بکر و عمر و عثمان نیز بر آمدند بروے پس جنبید کوہ با ایشان پس زد آنحضرت کوہ را بپائے مبارک خود

اثْبُتْ أُحُدُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيْقٌ وَشَهِيْدَانِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

برجائے خود باش اے احد پس نیست بر تو مگر پیغمبرے و صدیقے و دو شہید رواہ البخاری

وَعَنْ أَبِيْ مُوْسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت ست از ابو موسی اشعری گفت ابو موسی بودم من با آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فِيْ حَائِطٍ مِّنْ حِيْطَانِ الْمَدِيْنَةِ فَجَاءَ رَجُلٌ فَاسْتَفْتَحَ

وسلم در بستانے از بستانہائے مدینہ در جانب مسجد تا پس آمد مردے پس طلب کشادن کرد

فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ فَفَتَحْتُ

در بستان را پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در بکشاے برائے او و بشارت دہ مر او را بہشت پس بکشادم در

لَهُ فَإِذَا أَبُو بَكْرٍ فَبَشَّرْتُهُ بِمَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

برائے او پس ناگاہ ابوبکر است آنرا پس بشارت دادم او را بچیزیکہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

فَحَمِدَ اللهَ ثُمَّ جَاءَ رَجُلٌ فَاسْتَفْتَحَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

پس حمد گفت ابوبکر خدا را پستر آمد مردے پس طلب در کشادن کرد پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ فَفَتَحْتُ لَهُ فَإِذَا عُمَرُ فَأَخْبَرْتُهُ

وسلم بکشائی در برائے او و بشارت دہ او را بہشت پس بکشادم در برائے او پس ناگاہ آنکہ عمر است پس خبر دادم

بِمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَمِدَ اللهَ ثُمَّ اسْتَفْتَحَ

او را بچیزیکہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس حمد گفت عمر خدا را برائے نعمت پستر طلب کرد کشادن در را

رَجُلٌ فَقَالَ لِي افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ عَلَى بَلْوَى تُصِيبُهُ فَإِذَا

مردے پس فرمود مرا بکشاے در برائے او و بشارت دہ او را بہشت بربلائیکہ میرسد او را پس ناگاہ آنکہ

عُثْمَانُ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَمِدَ اللهَ

عثمان ست پس خبر دادم او را بچیزیکہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس شکر گفت

ثُمَّ قَالَ اللهُ الْمُسْتَعَانُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہ قَالَ كُنَّا

عثمان بر بشارت بہشت پستر گفت خدا است طلب یاری کردہ شدہ و بصبر کہ تخریج آن ما متفق علیہ و از ابن عمر رض روایت ست

نَقُولُ وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَيٌّ أَفْضَلُ أُمَّةِ

ابن عمر بودیم ما کہ میگفتیم و حال آنکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم زندہ بود کہ بہترین امت

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

نبی صلی اللہ علیہ وسلم ابوبکر و عمر و عثمان رضی اللہ عنہم اند رواہ الترمذی

وَعَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

و از جابر رض روایت ست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

أُرِيَ اللَّيْلَةَ رَجُلٌ صَالِحٌ كَأَنَّ أَبَا بَكْرٍ نِيطَ بِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

نمودہ شد در خواب امشب مردے صالح یعنی من خواب دیدم کہ گویا ابوبکر در آویختہ و پیوستہ کردہ شد است بہ پیغمبر

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنِيطَ عُمَرُ بِأَبِي بَكْرٍ وَنِيطَ عُثْمَانُ بِعُمَرَ قَالَ جَابِرٌ

علیہ وسلم و در آویختہ و پیوستہ شدہ است عمر بابی بکر و در آویختہ شدہ است عثمان بہ عمر گفت جابر

فَلَمَّا قُمْنَا مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْنَا

چون برخاستیم از پیش پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم گفتیم

أَمَّا الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَّا

اما مردے صالح پس آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ست و اما

نَوْطُ بَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ فَهُمْ وُلَاةُ الْأَمْرِ الَّذِي بَعَثَ اللّٰهُ بِهِ نَبِيَّهُ

در آویختن و پیوستن بعضے از ایشان ببعضے پس آن است کہ ایشان والیان کاریست کہ برانگیختہ و فرستادہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ **وَعَنْ** ثَابِتٍ

صلی اللہ علیہ وسلم در اجرای احکام دین بہمین ترتیب رواہ ابوداؤد و ثابت

الْبُنَانِيِّ عَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ

بنانی روایت میکند از انس رض کہ گفت انس کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گرفت

حَصَيَاتٍ فِي يَدِهِ فَسَبَّحْنَ حَتَّى سَمِعْنَا التَّسْبِيحَ ثُمَّ صَيَّرَهُنَّ

سنگریزہا را در دست خود پس تسبیح کردند سنگریزہا تا آنکہ شنیدیم ما تسبیح شان را پس تر گردانید آن سنگریزہا را

فِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ فَسَبَّحْنَ حَتَّى سَمِعْنَا التَّسْبِيحَ ثُمَّ صَيَّرَهُنَّ فِي يَدِ

در دست ابوبکر پس تسبیح کردند تا آنکہ شنیدیم تسبیح را پس تر دادند آنحضرت سنگریزہا را در دست

عُمَرَ فَسَبَّحْنَ كَمَا سَمِعْنَا التَّسْبِيحَ ثُمَّ صَيَّرَهُنَّ فِي يَدِ عُثْمَانَ

عمر پس تسبیح کردند چنانکہ شنیدیم ما تسبیح کردن شان را پس تر داد و در دست عثمان

فَسَبَّحْنَ حَتَّى سَمِعْنَا التَّسْبِيحَ ثُمَّ صَيَّرَهُنَّ فِي أَيْدِينَا رَجُلًا

سنگریزہا را پس تسبیح کردند تا آنکہ شنیدیم ما تسبیح کردن شان را پس تر گردانیدن سنگریزہا را در دستہای

رَجُلاً فَمَا سَبَّحَتْ حَصَاةٌ مِنْهُنَّ كر جمع الجوامع وَعَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى

مرد پس تسبیح نکرد یک سنگریزه ازان در روایت است از عبد الاعلی

ابْنِ أَبِي الْمُسَاوِرِ عَنِ الْمُخْتَارِ بْنِ فُلْفُلٍ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ

ابن ابی المساور از مختار بن فلفل گفت شنیدم انس بن مالک را که

يَقُولُ خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ وَخَرَجْتُ

میگفت برآمد آنحضرت صلی الله علیه وسلم روزے و بیرون آمدم

مَعَهُ فَدَخَلَ حَائِطًا مِنْ حِيطَانِ الْأَنْصَارِ فَدَخَلْتُ مَعَهُ وَقَالَ

من نیز با آنحضرت پس درآمد آنحضرت بستانے را از بستانهای انصار پس داخل شدم من با آنحضرت و گفت

يَا أَنَسُ أَغْلِقِ الْبَابَ فَإِذَا رَجُلٌ يَقْرَعُ الْبَابَ فَقَالَ يَا أَنَسُ

آنحضرت ای انس بند گردان در بستان را پس ناگاه مردے میکوبد در بستان را پس فرمود اے انس

افْتَحْ لِصَاحِبِ الْبَابِ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ وَأَخْبِرْهُ أَنَّهُ يَلِي أُمَّتِي

بکشا در را برائے صاحب در یعنی برائے کسیکه میکوبد و بشارت ده او را به بهشت و خبر کن ویرا که وی والی

مِنْ بَعْدِي فَذَهَبْتُ أَفْتَحُ لَهُ وَمَا أَدْرِي مَنْ هُوَ فَإِذَا هُوَ

خواهد شد بعد از من پس رفتم که بکشایم در مر او را و نمیدانم من که کیست آنمرد پس ناگاه وے

أَبُو بَكْرٍ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَمِدَ

ابوبکر صدیق ست پس خبر دادم او را بچیزیکه فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس شکر

اللهَ وَدَخَلَ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَرَعَ الْبَابَ فَقَالَ يَا أَنَسُ افْتَحْ

خدا کرد و درآمد پس تر آمد دیگرے پس زد در را پس گفت آنحضرت اے انس بکشا در را

لِصَاحِبِ الْبَابِ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ وَأَخْبِرْهُ أَنَّهُ يَلِي أُمَّتِي مِنْ

برائے صاحب در و بشارت ده او را به بهشت و خبر ده او را که وے والی امت من خواهد شد

بَعْدِ أَبِي بَكْرٍ فَذَهَبْتُ أَفْتَحُ لَهُ وَمَا أَدْرِي مَنْ هُوَ فَإِذَا هُوَ

بعد از ابوبکر پس رفتم که بکشایم در مر او را و حال آنکه نیافته بودم من که کیست آن کس پس ناگاه

عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بی عمر بن خطاب ست پس خبر دادم اورا بچیزیکہ فرمودہ بود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

فَحَمِدَ اللّٰهَ وَدَخَلَ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَرَعَ الْبَابَ فَقَالَ يَا أَنَسُ

پس شکر گفت عمر خدا را برایں نعمت و درآمد پس تر آمد مرد دیگر پس زد در را پس گفت آنحضرت ای انس

افْتَحْ لِصَاحِبِ الْبَابِ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ وَأَخْبِرْهُ أَنَّهُ يَلِي أُمَّتِي

بکشا در برائے صاحب در و بشارت اورا بہشت و خبر دہ اورا کہ وے والی امت من خواہد شد

مِنْ بَعْدِ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَأَنَّهُ سَيَلْقَى مِنْهُمْ بَلَاءً يَبْلُغُونَ دَمَهُ

بعد از ابوبکر و عمر و بدرستیکہ وے قریب ست کہ بیند از ایشان بلائے کہ برسند ایشان خون اورا

فَذَهَبْتُ أَفْتَحُ لَهُ وَمَا أَدْرِي مَنْ هُوَ فَإِذَا هُوَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ

پس رفتم کہ بکشایم در اورا و ندانستم کہ کیست وے پس ناگاہ وے عثمان بن عفان ست

فَفَتَحْتُ لَهُ الْبَابَ وَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پس کشادم در را برائے وے و خبر دادم مر اورا بچیزیکہ فرمودہ بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

فَحَمِدَ اللّٰهَ وَاسْتَرْجَعَ كَرَّ وَعَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ أَنَّ وَفْدَ بَنِي

پس گفت الحمد للہ و انا الیہ راجعون و روایت است از انس رضی اللہ عنہ کہ قاصدان قبیلہ بنی

الْمُصْطَلِقِ قَدِمُوا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا إِلَى

مصطلق آمدند بر آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم پس گفتند بسوے

مَنْ نَدْفَعُ صَدَقَاتِنَا بَعْدَكَ قَالَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ قَالُوا فَإِنْ لَمْ نَجِدْ

کیھے ادا کنیم مال زکوٰۃ را بعد از تو فرمود آنحضرت ادا کنید بسوے ابوبکر گفتند پس اگر نیابیم

أَبَا بَكْرٍ قَالَ إِلَى عُمَرَ قَالُوا فَإِنْ لَمْ نَجِدْ عُمَرَ قَالَ إِلَى عُثْمَانَ

ما ابوبکر را فرمود بسوے عمر گفتند پس اگر نیابیم ما عمر را گفت آنحضرت بسوے عثمان

قَالُوا فَإِنْ لَمْ نَجِدْ عُثْمَانَ قَالَ تَخَيَّرُوا لَكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا بَعْدَ ذٰلِكَ

گفتند پس اگر نیابیم عثمان را گفت اختیار دادہ شدہ مر شمارا در زندگانی دنیا بعد ازین

جمع الجوامع وعن انس رض قال وجهني وفد بني المصطلق

و روایت ست از انس رض گفت انس متوجه کردند مرا قاصدان قبیلهٔ بنی مصطلق

الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا اسأله ان جئنا

بسوے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس گفتند مرا که بپرس از آنحضرت که اگر بیاییم !

في العام المقبل فلم نجدك الى من ندفع صدقاتنا فقلت

در سال آینده پس نیابیم ما ترا بسوے کدام ادا کنیم مالهاے زکوٰة خود را پس گفتم من

له فقال قل لهم يدفعوها الى ابي بكر فقلت لهم فقالوا

مر آنحضرت را پس فرمود که بگو ایشان را که دفع کنند صدقات را بسوی ابوبکر صدیق لهس گفتم من ایشان را پس گفتند

قل له فان لم نجد ابا بكر فقلت له فقال قل لهم يدفعوها

بگو مر آنحضرت را پس اگر نیابیم ابوبکر را نیز پس گفتم من مر آنحضرت را پس فرمود بگو مر ایشان را که ادا نمایند

الى عمر فقلت لهم فقالوا قل له فان نجد عمر فقلت له فقال

بسوے عمر پس گفتم آنهارا پس گفتند بگو آنحضرت را که اگر نیابیم عمر را پس گفتم من آنحضرت را پس فرمود

قل لهم يدفعوها الى عثمان وتبا لكم يوم يقتل عثمان جمع الجوامع

بگو آنهارا که ادا کنند بسوے عثمان و درمی یابد و هلاک گرداند شمارا روزیکه قتل کرده شود عثمان در ان

مناقب علي بن ابي طالب رضي الله تعالى عنه

مناقب حضرت علی بن ابی طالب رضی اللہ تعالےٰ عنہ

عن سعد بن ابي وقاص قال قال رسول الله صلى الله

از سعد بن ابی وقاص که از عشرهٔ مبشره است روایت ست که گفت آنحضرت صلی اللہ

عليه وسلم لعلي انت مني بمنزلة هارون من موسى

علیہ وسلم مر علی مرتضیٰ را که تو مه نسبت از من بجاے ہارون ہستی که نسبت او موسیٰ ست

الا انه لا نبي بعدي متفق عليه وعن زر بن حبيش رض

مگر فرق همین ست که نیست پیغمبر بعد از من و ہارون پیغمبر بود متفق علیہ روایت ست از زر بن جبیش رض

قَالَ قَالَ عَلِيٌّ رض وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَءَ النَّسَمَةَ اِنَّهُ لَعَهِدَ

گفت زر کہ گفت علی رضی یعنی رض سوگند بخدائے کہ بشگافت دانہ را یعنی رویانید او را و پیدا کرد نفس کہ بتحقیق

النَّبِيُّ الْاُمِّيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَيَّ اَنْ لَا يُحِبَّنِيْ اِلَّا مُؤْمِنٌ

پیغمبر امی صلے اللہ علیہ وسلم بسوے من کہ دوست ندارد مرا مگر مومن

وَلَا يُبْغِضَنِيْ اِلَّا مُنَافِقٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رض

و دشمن ندارد مرا مگر منافق پس محبت علی علامات ایمانست رواہ مسلم و روایت است از سہل بن سعد رض

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ لَاُعْطِيَنَّ

کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود روز غزوۂ خیبر البتہ خواہم داد

هٰذِهِ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلًا يَفْتَحُ اللّٰهُ عَلٰى يَدَيْهِ يُحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ

این علم را فردا مردے را کہ بکشاید خدا تعالی یعنی قلعۂ خیبر را بر دست وے و دوست میدارد آنمرد

وَيُحِبُّهُ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ فَلَمَّا اَصْبَحَ النَّاسُ غَدَوْا عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ

و دوست میدارد او را خدا و رسول خدا پس چون صبح کردند مردم یعنی صحابہ بامداد کردند بر پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّهُمْ يَرْجُوْنَ اَنْ يُّعْطَاهَا فَقَالَ اَيْنَ

صلے اللہ علیہ وسلم و آمدند در ملازمت او در حالیکہ ہمہ ایشان امید میدارند کہ دادہ شود رایت بایشان

عَلِيُّ بْنُ اَبِيْ طَالِبٍ رض فَقَالُوْا هُوَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ يَشْتَكِيْ عَيْنَيْهِ

کجاست علی بن ابی طالب رض پس گفتند کہ وی ای رسول اللہ شکایت میکند ہر دو چشم خود را

قَالَ فَاَرْسِلُوْا اِلَيْهِ فَاُتِيَ بِهٖ فَبَصَقَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

یعنی چشمان او درد آمدہ اند گفت آنحضرت پس بفرستید کسے را بسوی او دیر آوردہ شد علی پس آب دہن انداخت

وَسَلَّمَ فِيْ عَيْنَيْهِ فَبَرَاَ حَتّٰى كَاَنْ لَّمْ يَكُنْ بِهٖ وَجَعٌ فَاَعْطَاهُ

وسلم در ہر دو چشم وے پس بہ شد علی رض تا آنکہ گویا نبود بوے درد پس داد آنحضرت علی را

الرَّايَةَ فَقَالَ عَلِيٌّ رض يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اُقَاتِلُهُمْ حَتّٰى يَكُوْنُوْا

رایت پس گفت علی اے رسول خدا جنگ کنم با ایشان تا آنکہ باشند

مِثْلَنَا قَالَ انْفُذْ عَلٰى رِسْلِكَ حَتّٰى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ
مانند ما یعنے مسلمان شوند فرمود آنحضرت برود بگذار بر آہستگی و نرمی خود تا آنکہ فرود آئی در زمین ایشان پستر

اِلَى الْاِسْلَامِ وَاَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللّٰهِ فِيْهِ
بسلمانی و خبر دہ ایشان را بآنچہ واجب ست بر ایشان از حق خدا در اسلام

فَوَاللّٰهِ لَاَنْ يَّهْدِيَ اللّٰهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَّكَ مِنْ اَنْ
پس بخدا سوگند ہر آئینہ اینکہ ہدایت کند خدا تعالیٰ بسبب تو یک مرد را بہتر ست مر ترا از ینکہ باشد

يَّكُوْنَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رضـ
مر ترا چار پایہا ے سرخ کہ لعزد النفس اموال نزد تو است متفق علیہ و روایت ست از عمران بن

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ عَلِيًّا مِنِّيْ وَاَنَا مِنْهُ
کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ علی از من ست و من از علی

وَهُوَ وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ
کنایہ است از کمال اتحاد و علی ولی ہر مسلمان است و دوست و محب و ناصر ست رواہ ترمذی و روایت است از زید

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ
کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہر کس کہ ہستم من مولاے او پس علی نیز

مَوْلَاهُ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْ حُبْشِيِّ بْنِ
مولاے اوست روایت کرد آن را احمد و ترمذی و از حبشی بن

جُنَادَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيٌّ مِنِّيْ
جنادہ کہ دیدہ است آنحضرت را در حجۃ الوداع روایت ست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم علی از من ست

وَاَنَا مِنْ عَلِيٍّ وَلَا يُؤَدِّيْ عَنِّيْ اِلَّا اَنَا اَوْ عَلِيٌّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ
و من از علی ام و ادا نکند حق نگذارد از جانب من ہیچکس مگر من یا علی رواہ الترمذی

وَرَوَاهُ اَحْمَدُ عَنْ اَبِيْ جُنَادَةَ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رضـ قَالَ اٰخٰى
و روایت کرد این حدیث را امام احمد از ابو جنادہ و از ابن عمر رضـ مرویست گفت ابن عمر برادرے داد

رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ اَصْحَابِهٖ فَجَاءَ عَلِيٌّ تَدْمَعُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم میان یاران خود میان ہر دو کس عقد مودت بست پس آمد علی درحالیکہ

عَيْنَاهُ فَقَالَ اٰخَيْتَ بَيْنَ اَصْحَابِكَ وَلَمْ تُوَاخِ بَيْنِيْ وَبَيْنَ

اشک میریزد ہر دو چشم او پس گفت علی برادرے دادی میان یاران خود و برادرے ندادی میان من و میان

اَحَدٍ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْتَ اَخِيْ

ہیچ یکے پس گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم تو برادر منے

فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ

در دنیا و آخرت رواہ الترمذی و روایت ست از انس رض گفت

كَانَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَيْرٌ فَقَالَ اللّٰهُمَّ

انس بود نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پرندہ در روایتے دیگر بریان کردہ شدہ پس گفت آنحضرت

اِئْتِنِيْ بِاَحَبِّ خَلْقِكَ اِلَيْكَ يَاْكُلُ مَعِيْ هٰذَا الطَّيْرَ فَجَاءَهٗ

بیار نزد من دوست داشتہ شدہ ترین خلق بسوے تو کہ بخورد با من این طیر را پس آمد

عَلِيٌّ فَاَكَلَ مَعَهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ

علی آنحضرت را پس خورد آنحضرت با علی مرتضی رواہ الترمذی و از علی مرتضے رض روایت ست گفت کہ فرمود

رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا دَارُ الْحِكْمَةِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم من سرائے حکمت ام و علی در او

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ دَعَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ

و مشہور انا مدینۃ العلم و علی بابہا ست، رواہ ترمذی و روایت ست از جابر رض گفت جابر کہ خواند آنحضرت

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا يَوْمَ الطَّائِفِ فَانْتَجَاهُ فَقَالَ النَّاسُ لَقَدْ

علیہ وسلم علی را در غزوۂ طائف پس راز گفت با وے پس گفتند مردم ہر آئینہ

طَالَ نَجْوَاهُ مَعَ ابْنِ عَمِّهٖ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

دراز شد راز گفتن وے با پسر عم خود پس گفت آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَا انْتَجَيْتُهُ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ انْتَجَاهُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

وسلم من راز نگفته ام با وے از پیش خود لیکن خدا تعالیٰ راز گفته است با وے یعنی امر کرد و ست مرا براز گفتن

اَبِيْ سَعِيْدٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيٍّ

و روایت ست از ابی سعید خدری رض گفت ابو سعید که فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم مر علی را

يَا عَلِيُّ لَا يَحِلُّ لِاَحَدٍ يُجْنِبُ فِيْ هٰذَا الْمَسْجِدِ غَيْرِيْ وَغَيْرُكَ

اے علی روا نیست مر هیچ یکے را که جنب بگذرد درین مسجد جز تو و جز من

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْمُنْذِرِ فَقُلْتُ لِضِرَارِ بْنِ صُرَدٍ مَا مَعْنٰى هٰذَا الْحَدِيْثِ

گفت علی بن منذر پس گفتم من مر ضرار بن صرد را که چیست معنے این حدیث

قَالَ لَا يَحِلُّ لِاَحَدٍ يَسْتَطْرِقُهُ جُنُبًا غَيْرِيْ وَغَيْرُكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

گفت ضرار حلال نیست مر هیچ یکے را که راه سازد او را در حالت جنب جز من و جز تو رواه الترمذی

وَعَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ بَعَثَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و روایت است از ام عطیه انصاریه گفت ام عطیه فرستاد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

وَسَلَّمَ جَيْشًا فِيْهِمْ عَلِيٌّ رض قَالَتْ فَسَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

لشکر را که در ایشان علی بود گفت ام عطیه پس شنیدم آنحضرت را صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ رَافِعٌ يَدَيْهِ يَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ لَا تُمِتْنِيْ حَتّٰى

علیہ وسلم و حال آنکه آنحضرت بردارنده بود هر دو دست خود را بدعا میگفت خداوندا ممیران مرا تا آنکه

تُرِيَنِيْ عَلِيًّا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رض قَالَتْ

بنمائی مرا علی را دلالت دارد بر محبت آنحضرت او را روایت کرد آن را ترمذی و از ام سلمه که از ازواج مطهره

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُحِبُّ عَلِيًّا مُنَافِقٌ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دوست ندارد علی را هر که منافق ست

وَلَا يُبْغِضُهُ مُؤْمِنٌ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَنْهَا قَالَتْ

و دشمن ندارد او را هر که مومن ست رواه احمد و الترمذی و هم از ام سلمه روایت ست

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَبَّ عَلِيًّا فَقَدْ سَبَّنِيْ

کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ دشنام دہد علی را پس تحقیق دشنام داد

رَوَاهُ أَحْمَدُ وَعَنْ عَلِيٍّ رضـ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

مرا از جہت آنکہ لازم می آید از سب اے سب من رواہ احمد وروایت از علی رضـ گفت علی کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فِيْكَ مَثَلٌ مِنْ عِيْسٰى اَبْغَضَتْهُ الْيَهُوْدُ حَتّٰى بَهَتُوْا

وسلم در تو شبیہے ست از عیسیٰ پیغمبر دشمن داشتند او را یہود تا آنکہ دروغ بر بستند

اُمَّهٗ وَاَحَبَّتْهُ النَّصَارٰى حَتّٰى اَنْزَلُوْهُ بِالْمَنْزِلَةِ الَّتِيْ لَيْسَتْ

مادر او را و دوست داشتند او را نصاری تا آنکہ فرود آوردند او را بمنزلہ کہ ثابت نیست کہ او را ابن اللہ

لَهٗ ثُمَّ قَالَ يَهْلِكُ فِيَّ رَجُلَانِ مُحِبٌّ مُفْرِطٌ يُفْرِطُنِيْ بِمَا لَيْسَ

یا ابن اللہ گفتند پس گفت علی مرتضی ہلاک میشوند در من دو از جہت من دو مرد یکے دوستدار از حد درگذرنده مدح

فِيَّ وَمُبْغِضٌ يَحْمِلُهٗ شَنَاٰنِيْ عَلٰى اَنْ يَبْهَتَنِيْ رَوَاهُ اَحْمَدُ

میکند مرا بچیزیکہ نیست در من و دیگر دشمن کہ باعث میشود او را عداوت من بر آنکہ بہتان میکند بر من رواہ احمد

وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ وَزَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ رضـ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

و براء بن عازب و زید بن ارقم روایت میکنند کہ آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا نَزَلَ بِغَدِيْرِ خُمٍّ اَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ رضـ فَقَالَ

صلی اللہ علیہ وسلم چون فرود آمد در وقت رجوع از حجۃ الوداع بموضعے کہ نام آن غدیر خم است گرفت آنحضرت

اَلَسْتُمْ تَعْلَمُوْنَ اَنِّيْ اَوْلٰى بِالْمُؤْمِنِيْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ قَالُوْا بَلٰى قَالَ

آیا نمیدانید کہ من اولی و اقربم بہر مومن از نفس شان گفتند صحابہ بلے فرمود

اَلَسْتُمْ تَعْلَمُوْنَ اَنِّيْ اَوْلٰى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهٖ قَالُوْا بَلٰى فَقَالَ

آیا نمیدانید کہ من اولے و اقربم بہر مومن از نفس او کہ فرمود گفتند آرے پس فرمود

اَللّٰهُمَّ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ اَللّٰهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ

خداوندا کسیکہ ہستم من مولاے او پس علی نیز مولاے اوست خداوندا دوستدار کسی را کہ دوستدار علی را

وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ فَلَقِيَهُ عُمَرُ رضه بَعْدَ ذٰلِكَ فَقَالَ لَهٗ هَنِيْئًا يَا ابْنَ

و دشمن دار کسی را کہ دشمن دارد علی را پس ملاقات کرد علی را عمر بعد از ان پس گفت عمر علی را گوارنده باشی و شاد باشی

اَبِيْ طَالِبٍ اَصْبَحْتَ وَاَمْسَيْتَ مَوْلٰى كُلِّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ رَوَاهُ

ابی طالب صبح کردی و شام کردی و گشتی مولای ہر مومن مرد و زن رواه

اَحْمَدُ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضه اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

احمد و از ابن عباس روایت ست کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

اَمَرَ بِسَدِّ الْاَبْوَابِ اِلَّا بَابَ عَلِيٍّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

امر کرد بستن درہا مگر در علے مرتضے رواه الترمذی و از علی مرتضی رض مرویست

عَلِيٍّ رضه قَالَ كَانَتْ لِيْ مَنْزِلَةٌ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کہ گفت علے بود مرا قدرے و مرتبتے و قربے نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَمْ يَكُنْ لِاَحَدٍ مِنَ الْخَلَائِقِ اٰتِيْهِ بِاَعْلٰى سَحَرٍ فَاَقُوْلُ السَّلَامُ

کہ نبود مر ہیچ یکے را از خلائق کہ مے آمدم من آنحضرت را پیش از سحر پس میگفتم السلام

عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ فَاِنْ تَنَحْنَحَ انْصَرَفْتُ اِلٰى اَهْلِيْ وَاِلَّا دَخَلْتُ

علیک یا نبی اللہ پس اگر تنحنح میکرد آنحضرت باز میگشتم بسوے اہل خود و اگر تنحنح نمی کرد میرسیدم بر آنحضرت

عَلَيْهِ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَعَنْهُ قَالَ كُنْتُ شَاكِيًا فَمَرَّ بِيْ

علیہ رواه نسائی و ہم از علی رض روایت ست گفت بودم من بیمار پس گذشت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَا اَقُوْلُ اللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ

بمن پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم و من میگفتم بجہت شدت مرض خداوندا اگر ہست

اَجَلِيْ قَدْ حَضَرَ فَاَرِحْنِيْ وَاِنْ كَانَ مُتَاَخِّرًا فَارْفَعْنِيْ

اجل من کہ بتحقیق حاضر شده پس آسایش ده مرا و اگر ہست اجل من ہنوز نا رسیده پس فراخ گردان

وَاِنْ كَانَ بَلَاءً فَصَبِّرْنِيْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

زندگانی مرا و اگر ہست این بیماری آزمایش من پس شکیبائی گردان مرا پس گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ كَيْفَ قُلْتَ فَاَعَادَ عَلَيْهِ مَا قَالَ فَضَرَبَهُ بِرِجْلِهِ وَقَالَ

وسلم چگونه گفتے اعاده کن و باز گو پس اعاده کرد علی بر آنحضرت و باز گفت الخ گفته بود پس زد آنحضرت

اَللّٰهُمَّ عَافِهِ اَوِاشْفِهِ شَكَّ الرَّاوِيْ قَالَ فَمَا اشْتَكَيْتُ وَجْعِيْ

تا رسد او را برکت از پاے مبارک وے و گفت آنحضرت خداوندا عافیت بخش او را یا شفا ده او را شک کرد راوی

بَعْدُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض قَالَ كُنْتُ قَاعِدًا عِنْدَ

بعد از ان رواه الترمذی و از انس روایت است گفت انس رض نه بودم من نشسته نزد

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَغَشِيَهُ الْوَحْيُ فَلَمَّا سُرِّيَ

آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم پس پوشید آنحضرت صلعم را وحی پس چونکه افاقه یافته شد

عَنْهُ قَالَ لِيْ يَا اَنَسُ اَتَدْرِيْ مَا جَاءَ بِهِ جِبْرَئِيْلُ مِنْ عِنْدِ

از ان فرمود مرا اے انس آیا میدانی که چه چیز آورد جبرئیل از

صَاحِبِ الْعَرْشِ قُلْتُ بِاَبِيْ وَاُمِّيْ مَا جَاءَكَ بِهِ جِبْرَئِيْلُ مِنْ عِنْدِ

صاحب عرش که حق تعالیٰ است گفتم فداے تو باد پدر و مادر من چه چیز آورده نزد تو جبرئیل ع از نزد

صَاحِبِ الْعَرْشِ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ اَمَرَنِيْ اَنْ اُزَوِّجَ فَاطِمَةَ مِنْ عَلِيٍّ خط کر

صاحب عرش فرمود آنحضرت بدرستیکه خدا تعالیٰ امر کرده است مرا که تزویج کرده دهم فاطمه زهرا را از علی یعنی

مَنَاقِبُ هٰؤُلَاءِ الْاَرْبَعَةِ رض

مناقبہاے آنحضرات چهار یار رضی الله عنهم

عَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از علی مرتضیٰ رض گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم

رَحِمَ اللّٰهُ اَبَا بَكْرٍ زَوَّجَنِيْ ابْنَتَهُ وَحَمَلَنِيْ اِلٰى دَارِ الْهِجْرَةِ

رحمت کند خدا تعالیٰ ابوبکر را نکاح کرده داد مرا دختر خود را بر داشت و سوار کرد مرا بر ناقه بسوے دار الہجرت

وَصَحِبَنِيْ فِي الْغَارِ وَاَعْتَقَ بِلَالًا مِنْ مَالِهِ رَحِمَ اللّٰهُ عُمَرَ

وصحبت داشت مرا در غار و آزاد کرد بلال رض را از مال خود رحمت کند خدا تعالیٰ عمر را

۱۲ بحذف تنعیم

در این دو سطر گفت علی پس بیا نشد بر زبان من ۱۲

یعنی نکاح کرده فاطمه را ۱۲

يَقُوْلُ الْحَقَّ وَاِنْ كَانَ مُرًّا تَرَكَهُ الْحَقُّ وَمَالَهُ مِنْ صَدِيْقٍ رَحِمَ

میگوید حق واگرچه تلخ باشد گزاشته است عمر را حق گوئی وحال آنکه نیست مر او را هیچ دوستی رحمت کند

اللّٰهُ عُثْمَانَ تَسْتَحْيِيْ مِنْهُ الْمَلٰئِكَةُ رَحِمَ اللّٰهُ عَلِيًّا اَللّٰهُمَّ

خدا تعالیٰ عثمان را شرم میدارند و سے فرشتگان رحمت کند خدا تعالیٰ علی را خداوندا

اَدِرِ الْحَقَّ مَعَهٗ حَيْثُ دَارَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض

بگردان حق را با علی جائیکه بگردد علی روایت کرد آن را ترمذی و روایت است از انس رض

قَالَ لَا يَجْتَمِعُ حُبُّ هٰؤُلَاءِ الْاَرْبَعَةِ اِلَّا فِيْ قَلْبِ

گر گفت آنحضرت جمع نشود محبت این چہار مگر در دل

مُؤْمِنٍ اَبُوْ بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ كر

مسلمان این چہار ابو بکر و عمر و عثمان و علی اند

مَنَاقِبُ اَبِيْ مُحَمَّدٍ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللّٰهِ رض

مناقبہا ے ابی محمد طلحہ بن عبید اللہ

عَنْ قَيْسِ بْنِ اَبِيْ حَازِمٍ رض قَالَ رَاَيْتُ يَدَ طَلْحَةَ شَلَّاءَ وَقٰى

روایت است از قیس بن ابی حازم رض گفت دیدم دست طلحہ را شل بجہت آن کہ

بِهَا النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ اُحُدٍ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

نگاہداشت بدان پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم روز احد رواہ البخاری

وَعَنِ الزُّبَيْرِ رض قَالَ كَانَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واز زبیر رض مرویست کہ گفت بود بر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

يَوْمَ اُحُدٍ دِرْعَانِ فَنَهَضَ اِلَى الصَّخْرَةِ فَلَمْ يَسْتَطِعْ فَقَعَدَ

روز غزوہ احد دو زرہ و این بجہت غایت شجاعت بود پس برخاست آنحضرت سوے سنگے

طَلْحَةُ تَحْتَهٗ حَتّٰى اسْتَوٰى عَلَى الصَّخْرَةِ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ

طلحہ زیر آنحضرت با وجود آن خود احتیاط داشت تا آنکہ قرار گرفت آنحضرت بر سنگ گفت شنیدم

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اَوْجَبَ طَلْحَةُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت واجب گردانید طلحہ برائے خود بہشت را روایت کرد آن را ترمذی

وَعَنْ جَابِرٍ رض قَالَ نَظَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از جابر رض روایت است کہ گفت نظر کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اِلٰى طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللّٰهِ قَالَ مَنْ اَحَبَّ اَنْ يَنْظُرَ اِلٰى رَجُلٍ

بسوئے طلحہ بن عبید اللہ گفت آنحضرت کسیکہ دوست دارد کہ نظر کند بسوئے مردے

يَمْشِيْ عَلٰى وَجْهِ الْاَرْضِ وَقَدْ قَضٰى نَحْبَهٗ فَلْيَنْظُرْ اِلٰى هٰذَا

کہ میرود بر زمین وحال آنکہ بتحقیق مردہ است پس باید کہ نظر کند بسوئے طلحہ

وَفِيْ رِوَايَةٍ مَنْ سَرَّهٗ اَنْ يَنْظُرَ اِلٰى شَهِيْدٍ يَمْشِيْ عَلٰى وَجْهِ الْاَرْضِ

و در روایتے آمدہ کسیکہ شاد میگرداند او را کہ نظر کند بسوئے شہید کہ میرود بر روئے زمین

فَلْيَنْظُرْ اِلٰى طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللّٰهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

پس باید کہ نظر کند بسوئے طلحہ بن عبید اللہ روایت کرد آن را ترمذی و از

عَلِيٍّ رض قَالَ سَمِعَتْ اُذُنِيْ مِنْ فِيْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

علی مرتضی رض روایت است کہ گفت شنید گوش من از دہان آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ يَقُوْلُ طَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ جَارَايَ فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

وسلم کہ میگفت طلحہ و زبیر دو ہمسایۂ من است در بہشت رواہ الترمذی

مَنَاقِبُ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

منقبتہائے زبیر بن عوام رض

عَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت جابر رض کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ يَاْتِيْنِيْ بِخَبَرِ الْقَوْمِ يَوْمَ الْاَحْزَابِ قَالَ الزُّبَيْرُ اَنَا فَقَالَ

روز غزوۂ احزاب کیست کہ بیارد مرا خبر قوم کہ قریش یا یہود بنی قریظہ و بنی النضیر کہ جمع شدہ بجنگ آمدہ بودند

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيًّا وَحَوَارِيَّ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستی مر ہر پیغمبر را حواری است و حواری من

الزُّبَيْرُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ الزُّبَيْرِ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

زبیر است متفق علیہ و از زبیر بن العوام روایت است کہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يَأْتِيْ بَنِيْ قُرَيْظَةَ فَيَأْتِيْنِيْ بِخَبَرِهِمْ

صلے اللہ علیہ وسلم کیست کہ بیاید بنی قریظہ را پس بیارد مرا خبر ایشان

فَانْطَلَقْتُ فَلَمَّا رَجَعْتُ جَمَعَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

پس روان شدم من تا بیارم خبر ایشان پس ہنگامیکہ خبر گرفتہ برگشتم جمع کرد برائے من آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ أَبَوَيْهِ فَقَالَ فِدَاكَ أَبِيْ وَأُمِّيْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مَنَاقِبُ

وسلم پدر و مادر خود را پس گفت آنحضرت فدائے تو باد پدر و مادر من متفق علیہ منقبتہا ئے

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ رض عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رض قَالَتْ

عبد الرحمن بن عوف رض روایت است از ام سلمہ رض گفت

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لِأَزْوَاجِهِ

شنیدم من آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم کہ میگفت مر زنان خود را

إِنَّ الَّذِيْ يَحْثُوْ عَلَيْكُنَّ بَعْدِيْ هُوَ الصَّادِقُ الْبَارُّ اَللّٰهُمَّ

بدرستیکہ آنکس کہ بذل کند بر شما از عطیہای خود و نثر کند بر شما بعد از من اوست صادق نیکوکار خداوند

اَسْقِ عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنَ عَوْفٍ مِنْ سَلْسَبِيْلِ الْجَنَّةِ رَوَاهُ أَحْمَدُ

بنوشان عبد الرحمن بن عوف را از چشمہ بہشت رواہ احمد

وَعَنْ أَبِيْ سَلَمَةَ رض أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنَ عَوْفٍ أَوْصٰى

و روایت است از ابو سلمہ رض کہ عبد الرحمن بن عوف رض وصیت کرد

بِحَدِيْقَةٍ لِأُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِيْنَ بِيْعَتْ بِأَرْبَعِمِائَةِ أَلْفٍ رَوَاهُ

بیک بستان مر امہات المومنین را کہ فروختہ شد بچہار صد ہزار رواہ

۱ حواری یعنی مخلص صاف دل و یاری کنندہ و اصل آن از حور است بمعنی سپیدی و ازینجاست حواریون اصحاب عیسی علیہ السلام و بعض گفتہ اند کہ حواریون گازران بودند جامہ سپید میکردند و ایشان را حواری گفتہ اند ۱۲ اشعۃ اللمعات

التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ اَبِي اِسْحٰقَ سَعْدِ بْنِ اَبِي

ترمذی منقبتہاے ابی اسحٰق سعد بن ابی

وَقَّاصٍ رضہ وَاسْمُ اَبِي وَقَّاصٍ مَالِكُ بْنُ

وقاص رضہ واسم پدر وی ابی وقاص مالک بن

وُهَيْبٍ عَنْ عَلِيٍّ رضہ قَالَ مَا سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

وہیب است از مرتضےٰ علی روایت ست کہ نشنیدم آنحضرت را صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَمَعَ اَبَوَيْهِ لِاَحَدٍ اِلَّا لِسَعْدِ بْنِ مَالِكٍ فَاِنِّي

علیہ وسلم کہ جمع کرد مادر وپدر را مر ہیچ یکے را مگر برای سعد بن مالک کہ سعد بن ابی وقاص ست

سَمِعْتُهُ يَقُوْلُ يَوْمَ اُحُدٍ يَا سَعْدُ ارْمِ فِدَاكَ اَبِي وَاُمِّي

شنیدم آنحضرت را روز غزوۂ احد کہ میگفت یعنے سعد را در وقتیکہ تیر می انداخت بکافران

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِي وَقَّاصٍ رضہ قَالَ اِنِّي لَاَوَّلُ

باد پدر و مادر من متفق علیہ واز سعد بن ابی وقاص رضہ مرویست گفت بدرستی من نخست

الْعَرَبِ رَمٰى بِسَهْمٍ فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

از عرب کہ انداخت تیر در راہ خدا و پیش از من ہیچکس تیر در راہ خدا نینداخت متفق علیہ وہم روایت است از

سَعْدِ بْنِ اَبِي وَقَّاصٍ رضہ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

سعد بن ابی وقاص رضہ کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قَالَ يَوْمَئِذٍ يَعْنِي يَوْمَ اُحُدٍ اَللّٰهُمَّ اشْدُدْ رَمْيَتَهٗ وَاَجِبْ

فرمود برای وے دران روز یعنے روز احد خداوندا قوی و استوار گردان تیر اندازی ورا

دَعْوَتَهٗ رَوَاهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

قبول کن دعاے وے را روایت کرد آنرا در شرح سنۃ وہم از سعد بن ابی وقاص روایت است کہ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَللّٰهُمَّ اسْتَجِبْ لِسَعْدٍ اِذَا

صلے اللہ علیہ وسلم فرمود دعا کرد خداوندا قبول و پذیر آن مر سعد را وقتیکہ

دَعَا لَكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ قَالَ

دعا کی [illegible] روایت کیا اس کو ترمذی نے اور قیس بن ابی حازم سے روایت ہے کہا

سَمِعْتُ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ يَقُولُ إِنِّي لَأَوَّلُ رَجُلٍ مِنَ الْعَرَبِ

سنا میں نے سعد بن ابی وقاص کو کہ فرماتے تھے [illegible] عرب

رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَرَأَيْتُنَا نَغْزُو مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ

[illegible] تیر اللہ کی راہ میں [illegible]

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا لَنَا طَعَامٌ إِلَّا الْحُبْلَةُ وَوَرَقُ

[illegible] حضرت صلی اللہ علیہ وسلم [illegible]

السَّمُرِ وَإِنْ كَانَ أَحَدُنَا لَيَضَعُ كَمَا تَضَعُ الشَّاةُ مَا لَهُ خِلْطٌ

[illegible]

ثُمَّ أَصْبَحَتْ بَنُو أَسَدٍ تُعَزِّرُنِي عَلَى الْإِسْلَامِ لَقَدْ خِبْتُ

[illegible]

إِذًا وَضَلَّ عَمَلِي وَكَانُوا وَشَوْا بِهِ إِلَى عُمَرَ وَقَالُوا لَا يُحْسِنُ

[illegible]

يُصَلِّي مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مَنَاقِبُ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو

[illegible] متفق علیہ [illegible] سعید بن زید بن عمرو

بْنِ نُفَيْلٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ أَنَّهُ

بن نفیل [illegible] سعید بن زید بن عمرو بن نفیل [illegible] روایت

قَالَ أَشْهَدُ عَلَى التِّسْعَةِ أَنَّهُمْ فِي الْجَنَّةِ وَلَوْ شَهِدْتُ

[illegible] گواہی [illegible] جنت [illegible]

عَلَى الْعَاشِرِ لَمْ آثَمْ قِيلَ وَكَيْفَ ذَلِكَ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ

[illegible]

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحِرَاءَ فَقَالَ اثْبُتْ حِرَاءُ فَإِنَّهُ لَيْسَ

صلی اللہ علیہ وسلم بر کوہ حرا پس گفت آنحضرت و فتیکہ جنبید کوہ ساکن باش ای کوہ حرا زیرا کہ

عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صِدِّيقٌ أَوْ شَهِيدٌ قِيلَ وَمَنْ هُمْ قَالَ

بر تو مگر پیغمبر یا صدیق یا شہید گفتہ شد وکیست وکدام کسان بودند بر کوہ وچہ نام دارند گفت

رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ

سعید کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و ابو بکر و عمر و عثمان

وَعَلِيٌّ وَطَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ وَسَعْدٌ وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَوْفٍ

و علی و طلحہ و زبیر و سعد و عبد الرحمن بن عوف

قِيلَ فَمَنْ عَاشِرُ قَالَ أَنَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ

گفتہ شد و پرسیدہ شد پس کدام کس بود دہم شان گفت من بودم دہم شان رواہ ترمذی و منقبہای

أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ عَامِرِ بْنِ الْجَرَّاحِ رضـ عَنْ

ابی عبیدہ بن عامر بن جراح رضـ از

أَنَسٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِكُلِّ

انس رضـ مرویست کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہر

أُمَّةٍ أَمِينٌ وَأَمِينُ هٰذِهِ الْأُمَّةِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ

امت را امینی داراست کہ در حقوق خدا و خلق خیانت نکند و امین این امت ابو عبیدہ بن الجراح

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

متفق علیہ و روایت است از ابو ہریرہ رضـ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِعْمَ الرَّجُلُ أَبُو بَكْرٍ نِعْمَ الرَّجُلُ عُمَرُ

صلی اللہ علیہ وسلم چہ خوش مرد یست ابو بکر و خوب مرد است عمر

نِعْمَ الرَّجُلُ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

چہ خوب مرد است ابو عبیدہ بن الجراح روایت کردہ است این حدیث را ترمذی

باب مناقب العشرة رضه عن ابي هريرة رضه ان

این باب ست در منقبتهاے عشرہ مبشرہ رضه روایت است از ابی ہریرہ رضه که

رسول الله صلى الله عليه وسلم كان على حراء هو

آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بود بر کوہ حرا که جبل نور نیز گویند

وابو بكر وعمر وعثمان وعلي وطلحة والزبير فتحركت الصخرة

آنحضرت بود و ابوبکر و عمر و عثمان و علی و طلحہ و زبیر پس جنبید سنگ

فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم اهدأ فما عليك

پس گفت پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم ساکن باش و مجنب پس نیست

الا نبي او صديق او شهيد وزاد بعضهم وسعد بن

بر تو الا پیغمبر یا صدیق یا شہید که عبارت است از علی و عثمان و طلحہ و زبیر که ہمہ شہید شدہ اند و زیادہ کردہ

ابي وقاص ولم يذكر عليا رواه مسلم وعن

بعض سعد بن ابی وقاص و ذکر نکردہ این بعض علے را روایت کرد مسلم و از

عبد الرحمن بن عوف رضه ان النبي صلى الله عليه وسلم

عبد الرحمن بن عوف مرویست که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم

قال ابو بكر في الجنة وعمر في الجنة وعثمان في الجنة وعلي

فرمود که ابوبکر می درآید در جنت و عمر ہم درآید در بہشت و عثمان در بہشت ست و علے

في الجنة وطلحة في الجنة والزبير في الجنة وعبد الرحمن

در بہشت ست و طلحہ در بہشت است و زبیر در بہشت است و عبد الرحمن

في الجنة وسعد بن ابي وقاص في الجنة وسعيد بن زيد

در بہشت ست و سعد بن ابی وقاص در بہشت است و سعید بن زید

في الجنة وابو عبيدة بن الجراح في الجنة رواه الترمذي

در بہشت ست و ابو عبیدہ ابن الجراح در بہشت است روایت کرد آنرا ترمذی

بعض از روات لفظ سعد ۱۲

یکے از وجوہ شہرت و امتیاز این دہ کس آنست که در بشارت جنت این یک حدیث بشارت ایشان واقع شدہ والا بشارت بایشان منحصر نیست ۱۲

وَرَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ عَنْ سَعِيْدِ بْنِ زَيْدٍ مَنَاقِبُ اَبِي الْفَضْلِ

درروایت کرد ابن ماجه از سعید بن زید منقبتها ــــ ی ابی الفضل

عَمِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ الْعَبَّاسُ

عم نبی صلی الله علیه وسلم وآن عباس

ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رض عَنْ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ رَبِيْعَةَ

بن عبد المطلب است روایت است از عبد المطلب پسر ربیعه

اَنَّ الْعَبَّاسَ رض دَخَلَ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن حارث بن عبد المطلب بن هاشم قریشی که عباس در آمد بر آن حضرت صلی الله علیه وسلم

مُغْضَبًا وَاَنَا عِنْدَهٗ فَقَالَ مَا اَغْضَبَكَ قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

در حالت غضب و من نزد آنحضرت بودم پس گفت آنحضرت خطاب بعباس کرده چه چیز در غضب آورد ترا گفت

مَا لَنَا وَلِقُرَيْشٍ اِذَا تَلَاقَوْا بَيْنَهُمْ تَلَاقَوْا بِوُجُوْهٍ مُبْشَرَةٍ

چه حال است ما را و قریش را وقتیکه ملاقات کنند قریش میان خود با ملاقات کنند برویهای تروتازه

وَاِذَا لَقُوْنَا لَقُوْنَا بِغَيْرِ ذٰلِكَ فَغَضِبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و چون پیش آیند ما را که بنی هاشمیم ملاقات میکنند با ما بغیر آن صفت پس در غضب آمد پیغمبر خدا صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى احْمَرَّ وَجْهُهٗ ثُمَّ قَالَ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ

علیه وسلم تا آنکه سرخ گشت روی آنحضرت پستر گفت آنحضرت بخدا سوگند

لَا يَدْخُلُ قَلْبَ رَجُلٍ الْاِيْمَانُ حَتّٰى يُحِبَّكُمْ لِلّٰهِ وَلِرَسُوْلِهٖ ثُمَّ

در نیاید دل هیچ مردے را ایمان تا آنکه دوست دارد شما را برای محبت خدا و رضای او و محبت رسول او

قَالَ اَيُّهَا النَّاسُ مَنْ اٰذٰى عَمِّيْ فَقَدْ اٰذَانِيْ فَاِنَّمَا عَمُّ الرَّجُلِ

پستر فرمود آنحضرت آگاه باشید ای مردم کسیکه آزار کند عم مرا پس تحقیق آزار کند مرا زیرا که نیست عم مرد مگر

صِنْوُ اَبِيْهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ قَالَ

مثل پدر اوست رواه الترمذی و از ابن عباس رضی مرویست گفت فرمود

[illegible]

رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ اَلْعَبَّاسُ مِنِّیْ وَاَنَا مِنْہُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم عباس از من است و من از عباس ام

رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنْہُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ

کنایہ است از اتحاد و یگانگی و محبت رواہ ترمذی و ہم از ابن عباس روایت ست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ

عَلَیْہِ وَسَلَّمَ لِلْعَبَّاسِ اِذَا کَانَ غَدَاۃُ الْاِثْنَیْنِ فَأْتِنِیْ اَنْتَ

علیہ وسلم مر عباس را وقتیکہ باشد بامداد روز دوشنبہ بیا تو

وَوَلَدُکَ حَتّٰی اَدْعُوَ لَکُمْ بِدَعْوَۃٍ یَنْفَعُکَ اللّٰہُ بِہَا

و اولاد تو تا آنکہ دعا کنم مر شمارا بدعائیکہ سودمند گرداند ترا خدا تعالیٰ بآن دعا

وَوَلَدَکَ فَغَدَا وَغَدَوْنَا مَعَہٗ وَاَلْبَسَنَا کِسَاءً ثُمَّ قَالَ

و اولاد ترا پس بامداد کرد عباس و آمدیم نزد آنحضرت و آمدیم بامراہ وے و پوشانید آنحضرت مارا گلیم

اَللّٰہُمَّ اغْفِرْ لِلْعَبَّاسِ وَوَلَدِہٖ مَغْفِرَۃً ظَاہِرَۃً وَّبَاطِنَۃً

خداوندا بیامرز عباس و اولاد اورا آمرزشے آشکارا و نہانے

لَا تُغَادِرُ ذَنْبًا اَللّٰہُمَّ احْفَظْہُ فِیْ وَلَدِہٖ رَوَاہُ التِّرْمِذِیُّ

آمرزشے کہ نگذارد ہیچ گناہ خداوندا نگاہدار اورا در اولاد او رواہ ترمذی

وَزَادَ رَزِیْنٌ وَاجْعَلِ الْخِلَافَۃَ بَاقِیَۃً فِیْ عَقِبِہٖ مَنَاقِبُ

و زیادہ کردہ است رزین کہ یکے از ائمہ حدیث ست در روایت خود و بگردان بادشاہی را در نسل او منقبت ہائے

جَعْفَرِ بْنِ اَبِیْ طَالِبٍ رض عَنِ ابْنِ عُمَرَ رض اَنَّہٗ کَانَ

جعفر بن ابی طالب رض از ابن عمر روایت ست کہ وے بود

اِذَا سَلَّمَ عَلَی ابْنِ جَعْفَرٍ قَالَ السَّلَامُ عَلَیْکَ یَا ابْنَ ذِی

چون سلام میکرد بر عبد اللہ بن جعفر بن ابی طالب میگفت سلام بر تو اے پسر خداوند

الْجَنَاحَیْنِ رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ وَعَنْ اَبِیْ ہُرَیْرَۃَ رض قَالَ

دو بازو و ذو الجناحین لقب جعفر طیار ست روایت کردہ است بخاری و روایت ست از ابی ہریرہ

كَانَ جَعْفَرٌ يُحِبُّ الْمَسَاكِيْنَ وَيَجْلِسُ اِلَيْهِمْ وَيُحَدِّثُهُمْ
بود جعفر بن ابی طالب دوست میداشت مسکینان را و می نشست و میل میکرد با ایشان و سخن میکردند

وَيُحَدِّثُوْنَهُ فَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
ایشان او را پس بود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

يُكَنِّيْهِ بِاَبِي الْمَسَاكِيْنِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ قَالَ
کنیت میکرد جعفر را ابو المساکین یعنی پدر مساکین و مربی ایشان و مہر کنندہ ایشان رواہ ترمذی و ہم از وی روایت

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاَيْتُ جَعْفَرًا
کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دیدم جعفر را

يَطِيْرُ فِي الْجَنَّةِ مَعَ الْمَلَآئِكَةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ
کہ مے پرید در بہشت با فرشتگان رواہ ترمذی و روایت ست

الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ
از براء بن عازب رض کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود

لِجَعْفَرِ بْنِ اَبِيْ طَالِبٍ اَشْبَهْتَ خَلْقِيْ وَخُلُقِيْ وَفِي الْحَدِيْثِ
مر جعفر بن ابے طالب را کہ مشابہ شدہ تو ظاہر پیدائش مرا و سیرت مرا و در حدیث

قِصَّةٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ اَبِيْ مُحَمَّدٍ
قصہ طویل است رواہ ترمذے منقبتہائے ابے محمد

الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ اَبِيْ طَالِبٍ وَالْحُسَيْنِ
حسن بن علی بن ابی طالب و حسین

ابْنِ عَلِيِّ بْنِ اَبِيْ طَالِبٍ عَنْ اُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ
بن علی بن ابی طالب رض از اسامہ بن زید رض

قَالَ طَرَقْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ
مرویست کہ گفت اسامہ آمدم در شب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را در یک شبے

فِي بَعْضِ الْحَاجَةِ فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ

از جہت بعضے حاجتے کہ داشتم پس بیرون آمد آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم وحال آنکہ

مُشْتَمِلٌ عَلٰى شَيْءٍ لَا أَدْرِيْ مَا هُوَ فَلَمَّا فَرَغْتُ مِنْ حَاجَتِيْ

وی فرار گیرندہ است بر چیزے کہ در نمی یابم من کہ چہ چیز است آن چیز پس چون پرداختم من حاجتہ

قُلْتُ مَا هٰذَا الَّذِيْ أَنْتَ مُشْتَمِلٌ عَلَيْهِ فَكَشَفَهُ فَإِذَا الْحَسَنُ

گفتم چیست این چیزے کہ تو در گیرندہ است مر از الیس بکشادہ و برہنہ کرد آن را الیس ناگاہ حسن

وَالْحُسَيْنُ عَلٰى وَرِكَيْهِ فَقَالَ هٰذَانِ ابْنَايَ وَابْنَا ابْنَتِيْ

وحسین بر ہر دو بالائے رانہای اویند پس گفت آنحضرت این ہر دو پسران من اند و پسران دختر

اَللّٰهُمَّ إِنِّيْ أُحِبُّهُمَا فَأَحِبَّهُمَا وَأَحِبَّ مَنْ يُّحِبُّهُمَا رَوَاهُ

خداوندا بدرستیکہ من دوست میدارم این ہر دو را پس دوست دار تو این ہر دو را و دوست دار کسی را

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ سَلْمٰى قَالَتْ دَخَلْتُ عَلٰى أُمِّ سَلَمَةَ

روایت ترمذی و از سلمٰی زوجہ ابو رافع روایت است گفت سلمٰی در آمدم بر ام سلمہ

وَهِيَ تَبْكِيْ فَقُلْتُ مَا يُبْكِيْكِ قَالَتْ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

وحال آنکہ وے میگریید پس گفتم چہ میگریاند ترا یعنی چہ سبب می گریی گفت ام سلمہ دیدم پیغمبر خدا را صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَعْنِيْ فِي الْمَنَامِ وَعَلٰى رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ التُّرَابُ

علیہ وسلم یعنی در خواب وحال آنکہ بر سر و ریش مبارک وے خاک ست

فَقُلْتُ مَا لَكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ شَهِدْتُ قَتْلَ الْحُسَيْنِ

پس گفتم چہ شد و است ترا ای رسول خدا خاک آلودہ شدہ گفت حاضر شدم مقتل حسین را

آنِفًا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ سُئِلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

اکنون روایت ترمذی و از انس رضی روایت است کہ گفت پرسیدہ شد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ أَهْلِ بَيْتِكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ

صلے اللہ علیہ وسلم کہ کدام یکے از اہل بیت تو محبوبتر ہست بسوے تو

قَالَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ وَكَانَ يَقُولُ لِفَاطِمَةَ ادْعِي لِي

فرمود امام حسن وحسین وبود آنحضرت که میگفت مر فاطمه را بخوان و لطلب

ابْنَيَّ فَيَشُمُّهُمَا وَيَضُمُّهُمَا إِلَيْهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

برای من هر دو پسر مرا پس می بوئید هر دو را و چسپانید بخود هر دو را آنحضرت رواه ترمذی و روایت

بُرَيْدَةَ رض قَالَ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُنَا

از بریده رض گفت بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم که خطبه میخواند

إِذْ جَاءَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ وَعَلَيْهِمَا قَمِيصَانِ أَحْمَرَانِ

مارا ناگاه آمدند حسن وحسین وبود برایشان پیراهن سرخ

يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ فَنَزَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

در راه میرفتند هر دو و می لغزیدند هر دو و می افتادند بر زمین چنانکه روش اطفال میباشد پس فرود آمد آنحضرت

مِنَ الْمِنْبَرِ فَحَمَلَهُمَا وَوَضَعَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ صَدَقَ

از منبر پس برداشت آنحضرت هر دو را و نهاد هر دو را در پیش خود پس گفت آنحضرت راست گفته است

اللّٰهُ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ نَظَرْتُ إِلَى هٰذَيْنِ

خدا تعالے نیست اموال شما و اولاد شما مگر فتنه و محل آزمایش نگاه کردم بسوے این

الصَّبِيَّيْنِ يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ فَلَمْ أَصْبِرْ حَتّٰى قَطَعْتُ

هر دو خرد که راه میرفتند و مے رفتند پس صبر نتوانستم کرد تا آنکه بریدم

حَدِيثِي وَرَفَعْتُهُمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ

سخن خود را که در پند و نصیحت امت میکردم و برداشتم ایشان را از جهت تاثیر رقت که در قلب شریف بود

وَعَنْ يَعْلَى بْنِ مُرَّةَ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

و از یعلی بن مره رض مرویست گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُسَيْنٌ مِنِّي وَأَنَا مِنْ حُسَيْنٍ أَحَبَّ اللّٰهُ

علیه وسلم حسین از من ست و من از حسین دوست دارد خدا تعالے

مَنْ أَحَبَّ حُسَيْنًا حُسَيْنٌ سِبْطٌ مِنَ الْأَسْبَاطِ رَوَاهُ

کسے را کہ دوست میدارد حسین را حسین سبط است از اسباط رواہ

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

ترمذی و روایت ست از ابو سعید خدری رض گفت فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ

علیہ وسلم حسن و حسین بہتر و بہتر جوانان اہل

الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ الْبَرَاءِ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ

بہشت اند جوان آنکہ بسن سی وا چہل رسیدہ باشند رواہ ترمذی و روایت است از براء بن عازب گفت براء بن عازب

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَى عَاتِقِهِ يَقُولُ

صلے اللہ علیہ وسلم و حالانکہ حسن بن علی بر دوشش اوست در حالیکہ میگوید

اللّٰهُمَّ إِنِّي أُحِبُّهُ فَأَحِبَّهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

آنحضرت خداوندا بدرستیکہ من دوست میدارم او را پس دوست دار تو او را متفق علیہ و روایت ست از ابی ہریرہ

قَالَ خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي

رض گفت ابو ہریرہ بیرون آمدم ہمراہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم در

طَائِفَةٍ مِنَ النَّهَارِ حَتَّى أَتَى خِبَاءَ فَاطِمَةَ فَقَالَ أَثَمَّ لُكَعُ

پارۂ از روز تا آنکہ آمد آنحضرت خانۂ فاطمہ را پس گفت آنحضرت آیا آنجا کودک ہست کرر فرمود

أَثَمَّ لُكَعُ يَعْنِي حَسَنًا فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ يَسْعَى حَتَّى

میخواہد آنحضرت بہ لکع امام حسن را پس درنگ نکرد آنحضرت تا آنکہ آمد دوید در حالیکہ

اعْتَنَقَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

دست در گردن افگندند ہر یکے ازان یعنے آنحضرت و امام حسن صاحبش را پس گفت آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللّٰهُمَّ إِنِّي أُحِبُّهُ فَأَحِبَّهُ وَأَحِبَّ مَنْ يُحِبُّهُ

علیہ وسلم خداوندا بدرستیکہ من دوست میدارم او را پس دوست بدار تو او را و دوست دار کسے را کہ دوست میدارد او را

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَبِيْ بَكْرَةَ رض قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

متفق علیه واز ابی بکره صحابی رض مرویست گفت دیدم آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ وَالْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ اِلٰى

صلی الله علیه وسلم را بر منبر و حسن بن علی در

جَنْبِهٖ وَهُوَ يُقْبِلُ عَلَى النَّاسِ مَرَّةً وَعَلَيْهِ اُخْرٰى وَيَقُوْلُ

پهلوی آنحضرت بود وحال آنکه آنحضرت روی می آورد بر مردم یک بار و بر حسن بن علی بار دیگر و میگفت

اِنَّ ابْنِيْ هٰذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللّٰهَ اَنْ يُّصْلِحَ بِهٖ بَيْنَ فِئَتَيْنِ

آنحضرت بدرستی پسر من سید است یعنی فائق است بر قوم خود و امید است که خدا صلح دهد بوی میان دو جماعت

عَظِيْمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ اَنَسٍ رض

بزرگ از مسلمانان رواه البخاری و روایت است از انس رض

قَالَ لَمْ يَكُنْ اَحَدٌ اَشْبَهَ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت انس نبود هیچ یکی مانندتر بآنحضرت صلی الله علیه وسلم

مِنَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ وَقَالَ فِي الْحُسَيْنِ رض اَيْضًا كَانَ اَشْبَهَهُمْ

از حسن بن علی و گفت انس رض در امام حسین نیز بود مشابه ترین مردم

بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

به پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم رواه البخاری و از

عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ اَبِيْ نُعْمٍ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عُمَرَ

عبد الرحمن بن نعم بضم نون و سکون عین تابعی زاهد گفت شنیدم من عبد الله بن عمر را رض

وَسَاَلَهٗ رَجُلٌ عَنِ الْمُحْرِمِ قَالَ شُعْبَةُ اَحْسِبُهٗ يَقْتُلُ الذُّبَابَ

و حال آنکه سوال کرده بود او را یعنی از اہل عراق از حکم محرم که میکشد مگس را یعنی اگر محرم مگسے را بکشد

قَالَ اَهْلُ الْعِرَاقِ يَسْاَلُوْنِيْ عَنِ الذُّبَابِ وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ

جزاے آن چیست گفت ابن عمر اہل عراق می پرسند مرا از جزای کشتن مگس و بتحقیق کشته اند پسر

بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم وقال رسول الله

دختر رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم وحال آنکہ گفت آنحضرت

صلى الله عليه وسلم هما ريحاني من الدنيا رواه البخاري

صلے اللہ علیہ وسلم حسن وحسین ہر دو ریحان من اند از دنیا رواہ البخاری

وعن علي رضـ قال الحسن اشبه النبي صلى الله عليه

وروایت است از علی مرتضیٰ گفت امیر المومنین علی حسن مانند است پیغمبر خدا را صلی اللہ علیہ

وسلم ما بين الصدر الى الرأس والحسين اشبه النبي

وسلم درچیزیکہ میان سینہ تا سر است وحسین مشابہ تر است آنحضرت را

صلى الله عليه وسلم ما كان اسفل من ذلك رواه

صلے اللہ علیہ وسلم درچیزیکہ ہست تا پایان تر از سینہ گویا ہر دو شاہزادہ مجموعہ آنحضرت

الترمذي وعن حذيفة رضـ قال قلت لامي

الترمذی واز حذیفہ رضـ روایت است گفت گفتم مر مادر خود را

دعيني اتي النبي صلى الله عليه وسلم فاصلي معه

بگذار مرا واذن دہ کہ بیایم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم پس بگذارم با آنحضرت نماز

المغرب واسأله ان يستغفر لي ولك فاتيت النبي

شام را وطلب کنم از وی کہ طلب آمرزش کند از خدا برای من وبرای تو پس آمدم پیغمبر خدا

صلى الله عليه وسلم فصليت معه المغرب فصلى حتى

صلے اللہ علیہ وسلم را پس گذاردم با آنحضرت نماز مغرب را پس گذارد آنحضرت نوافل را تا آنکہ

صلى العشاء ثم انفتل فتبعته فسمع صوتي فقال من

گذارد نماز خفتن را پس برگشت آنحضرت از نماز وباز گشت بجانب خانہ پس پیروی کردیم آنحضرت

هذا حذيفة قلت نعم قال ما حاجتك غفر الله لك

این حذیفہ است گفتم آری فرمود چیست حاجت تو وچہ میگوئی بیامرزد خدا مر ترا

وَلَا اُمِّكَ اَنَّ هٰذَا مَلَكٌ لَمْ يَنْزِلِ الْاَرْضَ قَطُّ قَبْلَ هٰذِهِ

و مرا در ترا بدرستے این فرشتہ است کہ فرود نیامدہ است بسوئے زمین ہرگز پیش ازین

اللَّيْلَةِ اسْتَأْذَنَ رَبَّهٗ اَنْ يُّسَلِّمَ عَلَيَّ وَيُبَشِّرَنِيْ بِاَنَّ

شب دستورے خواست پروردگار خود را کہ بیاید و سلام کند برمن و خوش خبری دہد مرا بآنکہ

فَاطِمَةَ سَيِّدَةُ نِسَآءِ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَاَنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ

فاطمہ زہرا سیدہ و سردار زنان اہل بہشت اند و بآنکہ حسن و حسین

سَيِّدَا شُبَابِ اَهْلِ الْجَنَّةِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنِ

بہترین و مہتر جوانان اہل بہشت اند رواہ الترمذے و از

ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

ابن عباس رض مرویست گفت بود آنحضرت صلے اللہ علیہ

وَسَلَّمَ حَامِلَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلٰى عَاتِقِهٖ فَقَالَ رَجُلٌ

وسلم بردارندہ حسن رض بن علی رض بر دوش خود پس گفت مردے

نِعْمَ الْمَرْكَبُ رَكِبْتَ يَا غُلَامُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

نیکو مرکبے است کہ سوار شدی تو اے کودک پس فرمود آنحضرت صلے اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنِعْمَ الرَّاكِبُ هُوَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ

علیہ وسلم و نیکو سواریست وے یعنے مرکب خود نیکوست و راکب ہم نیکو است رواہ الترمذی و از

عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ رض قَالَ صَلّٰى اَبُوْ بَكْرٍ رض الْعَصْرَ ثُمَّ خَرَجَ

عقبہ بن حارث روایت است گفت نماز گذارد ابو بکر نماز دیگر را پس تر بیرون آمد

يَمْشِيْ وَمَعَهٗ عَلِيٌّ فَرَاٰى الْحَسَنَ يَلْعَبُ مَعَ الصِّبْيَانِ

ابوبکر در حالیکہ راہ میرفت و با وے علی بود پس دید ابوبکر امام حسن را کہ بازی میکند با کودکان

فَحَمَلَهٗ عَلٰى عَاتِقِهٖ وَقَالَ بِاَبِيْ شَبِيْهٌ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ

پس برداشت ابوبکر حسن را بر دوش و گفت ابوبکر بطریق طیبت سوگند بخورم بہ پدر خود حسن مانند است

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ شِبْهًا بِعَلِيٍّ وَعَلِيٌّ يَضْحَكُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

علیہ وسلم نیست مانند بعلی و علی خندہ میکرد رواہ البخاری

وَعَنْ اَنَسٍ رضہ قَالَ اُتِيَ عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ زِيَادٍ بِرَاْسِ

واز انس رضہ مرویست گفت انس رضہ آوردہ شد نزد عبید اللہ بن زیاد کہ قاتل امام حسین بود

الْحُسَيْنِ فَجُعِلَ فِيْ طَسْتٍ فَجَعَلَ يَنْكُتُ وَقَالَ فِيْ حُسْنِهٖ

حسین را پس گردانیدہ شد سر شریف در طشت پس گشت آن شقی کہ می کاود بچوبے سر مبارک را و گفت در حسن

شَيْئًا قَالَ اَنَسٌ فَقُلْتُ وَاللّٰهِ اِنَّهٗ كَانَ اَشْبَهَهُمْ بِرَسُوْلِ اللّٰهِ

چیزے یعنے گفت بطریق انکار گفت انس پس گفتم من بخدا سوگند بدرستی وی بود مشابہ ترین مردم بپیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ مَخْضُوْبًا بِالْوَسْمَةِ رَوَاهُ

صلے اللہ علیہ وسلم و بود سر مبارک وے رنگ کردہ شدہ بوسمہ کہ نام گیاہے ست رواہ

الْبُخَارِيُّ وَفِيْ رِوَايَةِ التِّرْمِذِيِّ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ زِيَادٍ

بخاری و در روایت ترمذی آمدہ است کہ گفت انس رضہ بودم من نزد ابن زیاد

فَجِيْءَ بِرَاْسِ الْحُسَيْنِ فَجَعَلَ يَضْرِبُ بِقَضِيْبٍ فِيْ اَنْفِهٖ

پس آوردہ شد سر مبارک حضرت امام حسین پس گشت آن ملعون کہ میزد شاخے کہ در دست وے بود در بینی

وَيَقُوْلُ مَا رَاَيْتُ مِثْلَ هٰذَا حُسْنًا فَقُلْتُ اَمَا اِنَّهٗ كَانَ

ومیگوید ندیدہ ام مثل این در حسن پس گفتم آگاہ باش بدرستیکہ وے

مِنْ اَشْبَهِهِمْ بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَنْ

مشابہ ترین مردم بہ پیغمبر خداست صلے اللہ علیہ وسلم و روایت است از

اُمِّ الْفَضْلِ بِنْتِ حَارِثٍ اَنَّهَا دَخَلَتْ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ

ام فضل بنت حارث والدۂ ابن عباس کہ وے در آمد بر پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنِّيْ رَاَيْتُ

صلے اللہ علیہ وسلم پس گفت یا رسول اللہ بدرستیکہ من دیدہ ام

حُلُمًا مُنْكَرًا اللَّيْلَةَ قَالَ وَمَا هُوَ قَالَتْ إِنَّهُ شَدِيدٌ

خوابے بدیدم امشب گفت آنحضرت چیست آن خواب گفت ام فضل بدرستی آن خواب سخت

قَالَ وَمَا هُوَ قَالَتْ رَأَيْتُ كَأَنَّ قِطْعَةً مِّنْ جَسَدِكَ

فرمود چیست آن خواب گفت ام فضل دیدم گویا پارهٔ از بدن تو بریده شده است

قُطِعَتْ وَوُضِعَتْ فِي حِجْرِي فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

ونهاده شده است در کنار من پس فرمود آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَيْتِ خَيْرًا تَلِدُ فَاطِمَةُ إِنْ شَاءَ اللهُ

علیه وسلم دیدی تو اے ام فضل خواب نیک را میزاید فاطمه اگر خواسته است خدا

غُلَامًا يَكُونُ فِي حِجْرِكِ فَوَلَدَتْ فَاطِمَةُ الْحُسَيْنَ

پسرے را که میباشد آن پسر در کنار تو پس زائید فاطمه زهراؓ حسین را

فَكَانَ فِي حِجْرِي كَمَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

پس بود آن مولود در کنار من چنانکه گفته بود پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ فَدَخَلْتُ يَوْمًا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وسلم پس در آمدم روزے بر پیغمبر خدا صلی الله علیه

وَسَلَّمَ فَوَضَعْتُهُ فِي حِجْرِهِ ثُمَّ كَانَتْ مِنِّي الْتِفَاتَةٌ

وسلم پس نهادم آن پسر را در کنار آنحضرت پس تر شد از من نگریستنی بجانبے

فَإِذَا عَيْنَا رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُهْرِقَانِ

پس ناگاه هر دو چشم آنحضرت صلی الله علیه وسلم میریزند

الدُّمُوعَ قَالَتْ فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللهِ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي مَا لَكَ

اشکهارا گفت ام فضل پس گفتم اے پیغمبر خدا پدر و مادر من فدائے تو باد چه شد ترا

قَالَ أَتَانِي جِبْرَئِيلُ فَأَخْبَرَنِي أَنَّ أُمَّتِي سَتَقْتُلُ ابْنِي هٰذَا

گفت آمد مرا جبرئیل کرؑ پس خبر داد مرا که بدرستیکه امت تو نزدیک ست که کشند این پسر را

فَقُلْتُ هٰذَا فَقَالَ نَعَمْ وَاَتَانِيْ بِتُرْبَةٍ مِّنْ تُرْبَتِهٖ حَمْرَاءَ وَعَنْ

پس گفتم بطریق تعجب این پسر را گفت آرے این پسر را وداد مرا جبرئیل خاکی از خاک آن موضع سرخ

ابْنِ عَبَّاسٍ رضـ قَالَ رَاَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْمَا

واز ابن عباس رضـ روایت است گفت ابن عباس دیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم در آنچہ

يَرَى النَّائِمُ ذَاتَ يَوْمٍ بِنِصْفِ النَّهَارِ اَشْعَثَ اَغْبَرَ بِيَدِهٖ

مے بیند خوابندہ یک روزے در نیم روز ژولیدہ موے غبار آلودہ بدست آنحضرت

قَارُوْرَةٌ فِيْهَا دَمٌ فَقُلْتُ بِاَبِيْ اَنْتَ وَاُمِّيْ مَا هٰذَا قَالَ

شیشہ است کہ درو سے خون است پس گفتم پدر و مادر من فدا سے تو باد چیست اینحال گفت

هٰذَا دَمُ الْحُسَيْنِ وَاَصْحَابِهٖ لَمْ اَزَلْ اَلْتَقِطُهٗ مُنْذُ

آنحضرت این خون حسین و یاران او ست ہمیشہ ام کہ مے بر دارم آن را تمام

الْيَوْمِ فَاَحْصِيْ ذٰلِكَ الْوَقْتَ فَاُجِدَ قُتِلَ ذٰلِكَ الْوَقْتَ

امروز پس نگاہ داشتم من این وقت را پس مے یابم کہ کشتہ شد حسین دران وقت

رَوَاهُمَا الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَاَحْمَدُ الْاَخِيْرَ مَا جَاءَ

روایت کرد این ہر دو حدیث را بیہقی در دلائل النبوۃ و روایت نمود احمد حدیث اخیر را آنچہ

فِيْ فَضْلِ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا عَنْ

در فضیلت حضرت فاطمہ زہرہ آمد رضی اللہ تعالے عنہا روایت است

الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ رضـ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از مسور بن مخرمہ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قَالَ فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِّنِّيْ فَمَنْ اَغْضَبَهَا اَغْضَبَنِيْ وَفِيْ رِوَايَةٍ

فرمود کہ فاطمہ گوشت پارۂ من است پس کسیکہ در خشم آورد او را در خشم آرد مرا و در روایتے

يُرِيْبُنِيْ مَا اَرَابَهَا وَيُؤْذِيْنِيْ مَا اٰذَاهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

آمدہ است کہ ناخوش میکرداند مرا چیزیکہ ناخوش میکرداند او را وایذا میکند مرا چیزیکہ آزار میکند ور او

أَنَسٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ حَسْبُكَ مِنْ نِسَاءِ

انس رضہ مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بس است ترا از زنان

الْعَالَمِينَ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَخَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَفَاطِمَةُ

جہانیان شناختن فضائل این چہار زن کہ مریم بنت عمران و خدیجہ بنت خویلد و فاطمہ

بِنْتُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَآسِيَةُ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ

بنت محمد صلی اللہ علیہ وسلم و آسیہ زن فرعون اند

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رض أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

رواہ الترمذی و روایت است از ام سلمہ رض کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا فَاطِمَةَ عَامَ الْفَتْحِ فَنَاجَاهَا فَبَكَتْ ثُمَّ

علیہ وسلم خواند فاطمہ را سال فتح مکہ پس راز گفت بوے پنہانے پس بگریست

حَدَّثَهَا فَضَحِكَتْ فَلَمَّا تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فاطمہ پستر باز سخنے گفت فاطمہ را پس بخندید فاطمہ پس ہنگامیکہ وفات یافت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

سَأَلْتُهَا عَنْ بُكَائِهَا وَضَحِكِهَا قَالَتْ أَخْبَرَنِي رَسُولُ اللهِ

پرسیدم فاطمہ را از گریستن او و از خندۂ او گفت خبر داد مرا آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ يَمُوتُ فَبَكَيْتُ ثُمَّ أَخْبَرَنِي أَنِّي

صلی اللہ علیہ وسلم کہ وی می میرد پس گریہ کردم پستر خبر داد مرا کہ من

سَيِّدَةُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَّا مَرْيَمَ بِنْتَ عِمْرَانَ فَضَحِكْتُ

بہترین زنان بہشتیان ام مگر مریم بنت عمران پس خندہ کردم

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَنَسٍ رض أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

باین بشارت روایت کرد آن را ترمذی و روایت است از انس کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ أَتَى فَاطِمَةَ بِعَبْدٍ قَدْ وَهَبَهُ لَهَا وَعَلَى فَاطِمَةَ ثَوْبٌ

وسلم آمد نزد فاطمہ با غلامیکہ بتحقیق عنایت کردہ بود آنحضرت مر فاطمہ را و بر فاطمہ ثوبے بود

إِذَا قَنَّعَتْ بِهِ رَأْسَهَا لَمْ يَبْلُغْ رِجْلَيْهَا وَإِذَا غَطَّتْ بِهِ
قصیر چون میپوشید بآن ثوب سر خود را میرسید تو ب بهر دو پاے فاطمه را و چون میپوشید
رِجْلَيْهَا لَمْ يَبْلُغْ بِهِ رَأْسَهَا فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
بآن ثوب هر دو قدم خود را نمیرسید سر او را پس هنگامیکه دید آنحضرت صلی الله
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَلْقٰى قَالَ إِنَّهُ لَيْسَ عَلَيْكِ بَأْسٌ إِنَّمَا
علیه وسلم چیزیکه میرسید از مشقت فرمود بدرستیکه نیست بر تو مضایقه جز این نیست که وے
هُوَ أَبُوكِ وَغُلَامُكِ رَوَاهُ أَبُو دَاؤُدَ فِي بَابِ النَّظَرِ إِلَى
یعنے کسیکه حیا میکنی تو از وی پدر تست و غلام تست رواه ابوداؤد در باب نظر کردن بسوے

الْمَخْطُوبَةِ مش بَابُ مَنَاقِبِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ

مخطوبه باب ست در مناقب امهات المومنین ازواج مطهرات حضرت
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَلِيٍّ رضـ قَالَ سَمِعْتُ
سید العالمین صلی الله علیه وسلم از علی مرتضے رضـ مرویست گفت شنیدم
رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ خَيْرُ نِسَائِهَا مَرْيَمُ
آنحضرت را صلی الله علیه وسلم که میگفت بهترین زنان دنیا مریم
بِنْتُ عِمْرَانَ وَخَيْرُ نِسَائِهَا خَدِيْجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ مُتَّفَقٌ
بنت عمران است و بهترین زنان دنیا خدیجه بنت خویلد است متفق
عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ أَبُو كُرَيْبٍ وَأَشَارَ وَكِيعٌ إِلَى السَّمَاءِ
علیه و در روایتے آمده گفت ابوکریب که راوی این حدیث از وکیع است و اشارت کرد وکیع بسوے آسمان
وَالْأَرْضِ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ أَتٰى جِبْرَئِيْلُ النَّبِيَّ
و زمین از برائے بیان معنی دنیا و روایت است از ابوهریره رضـ گفت ابوهریره رضـ آمد جبریل ع آنحضرت
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ
صلی الله علیه وسلم پس گفت یا رسول الله صلی الله علیک

وَسَلَّمَ هٰذِهٖ خَدِیْجَةُ قَدْ اَتَتْ مَعَهَا اِنَاءٌ فِیْهِ اِدَامٌ اَوْ

وسلم این خدیجہ است بتحقیق باوی آوندیست کہ در وے نان خورشی ست یا

طَعَامٌ فَاِذَا اَتَتْكَ فَاقْرَأْ عَلَیْهَا السَّلَامَ مِنْ رَّبِّهَا وَمِنِّیْ

طعامے است پس چوں بیاید خدیجہ ترا پس بخوان بروے سلام از پروردگار وے واز جانب من

وَبَشِّرْهَا بِبَیْتٍ فِی الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ لَاصَخَبَ فِیْهِ وَلَانَصَبَ

ومژده ده خدیجہ را بخانہ در بہشت از قصب نیست در آنجا غوغا ونہ رنج وتعب

مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ مَا غِرْتُ عَلٰی اَحَدٍ

متفق علیہ وروایت است از عائشہ رض گفت عائشہ کہ غیرت نکردم بر ہیچ یکے

مِنْ نِسَاءِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَا غِرْتُ عَلٰی خَدِیْجَةَ

از زنان آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم آنچنانکہ غیرت بردہ ام برخدیجہ

وَمَا رَاَیْتُهَا وَلٰكِنْ كَانَ یُكْثِرُ ذِكْرَهَا وَرُبَّمَا ذَبَحَ الشَّاةَ ثُمَّ

ومن ندیدہ ام خدیجہ را ولیکن بود آنحضرت کہ بسیار میکرد یاد خدیجہ را وبسا کہ ذبح میکرد گوسفند را پستر

یُقَطِّعُهَا اَعْضَاءً ثُمَّ یَبْعَثُهَا فِیْ صَدَائِقِ خَدِیْجَةَ فَرُبَّمَا

پارہ میکرد گوسفند را عضو عضو پستر میفرستاد آنحضرت آن گوسفند را درزنانیکہ دوستان خدیجہ بودند

قُلْتُ لَهٗ كَاَنَّهٗ لَمْ تَكُنْ فِی الدُّنْیَا امْرَاَةٌ اِلَّا خَدِیْجَةُ فَیَقُوْلُ

پس بسا کہ میگفتم مر آنحضرت را گویا کہ نبود در دنیا ہیچ زنے مگر خدیجہ پس میگفت آنحضرت

اِنَّهَا كَانَتْ وَكَانَ لِیْ مِنْهَا وَلَدٌ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ مِنْ فَضْلِ

کہ خدیجہ بود چنین وچنین بطریق ابہام وبود مرا از خدیجہ اولاد متفق علیہ از فضیلت

عَائِشَةَ رض عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ رض اَنَّ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ لِیْ

حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا از ابی سلمہ روایت گفت عائشہ صدیقہ مرا گفت

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَا عَائِشَةُ هٰذَا جِبْرَئِیْلُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم اے عائشہ این جبرئیل ست

يَقْرَأُكِ السَّلَامَ قَالَتْ وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ قَالَتْ وَهُوَ يَرَى

میخواند ترا اسلام گفت عائشه در جواب جبرئیل سلام است و رحمة الله گفت عائشه آنحضرت میدید

مَا لَا أَرَى مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ قَالَ لِي

چیزی را که نمی بینم من و آن شخص جبرئیل است متفق علیه و از عائشه رض مرویست گفت فرمود مرا

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيتُكِ فِي الْمَنَامِ ثَلٰثَ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم نموده شدی تو مرا در خواب سه

لَيَالٍ يَجِيءُ بِكِ الْمَلَكُ فِي سَرَقَةٍ مِنْ حَرِيرٍ فَقَالَ لِي هٰذِهِ امْرَأَتُكَ

شب و می آورد برای من صورت و مثال ترا فرشته در قطعه از جامه ابریشمی پس گفت مرا این زنت

فَكَشَفْتُ عَنْ وَجْهِكِ الثَّوْبَ فَإِذَا أَنْتِ هِيَ فَقُلْتُ إِنْ يَكُنْ

پس برداشتم از صورت تو جامه را پس ناگاه تو اکنون آن صورتے که دیده بودم پس گفتم اگر هست

هٰذَا مِنْ عِنْدِ اللهِ يُمْضِهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ أَبِي مُوسٰى رض

خواب دیدن از پیش خدا و میگذارد خدا تعالی این را متفق علیه و روایت است از ابی موسی اشعری

قَالَ مَا أَشْكَلَ عَلَيْنَا أَصْحَابَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

گفت ابوموسی مشکل نمی شد بما که اصحاب آنحضرت صلی الله علیه وسلم ایم

حَدِيثٌ قَطُّ فَسَأَلْنَا عَائِشَةَ إِلَّا وَجَدْنَا عِنْدَهَا مِنْهُ عِلْمًا

هیچ حدیث هرگز پس پرسیدیم ما عائشه را مگر آنکه می یافتیم نزد عائشه از آن مشکل علمی

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ مُوسَى ابْنِ طَلْحَةَ رض قَالَ مَا رَأَيْتُ

رواه ترمذی و از موسے بن طلحه رض مرویست گفت ندیدم

أَحَدًا أَفْصَحَ مِنْ عَائِشَةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فَصْلٌ

هیچ یکے را فصیح تر از عائشه رواه الترمذی از فضیلت

صَفِيَّةَ رض عَنْ أَنَسٍ رض قَالَ بَلَغَ صَفِيَّةَ أَنَّ حَفْصَةَ قَالَتْ لَهَا

حضرت صفیه رض از انس رض مرویست گفت انس که رسید صفیه را که حفصه گفته مر او را

بِنْتَ يَهُوْدِيٍّ فَبَكَتْ فَدَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

دختر یہودی و بود صفیہ دختر یہودی پس بگریست صفیہ پس درآمد بر صفیہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

وَهِيَ تَبْكِيْ فَقَالَ مَا يُبْكِيْكِ فَقَالَتْ قَالَتْ لِيْ حَفْصَةُ إِنِّيْ ابْنَةُ

وحال آنکہ وی میگریید پس فرمود چہ چیز میگریاند ترا پس گفت صفیہ گفت حفصہ کہ من دختر

يَهُوْدِيٍّ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّكِ لَابْنَةُ نَبِيٍّ

یہودی ام پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ تو ہر آئینہ دختر پیغمبرے

وَإِنَّ عَمَّكِ لَنَبِيٌّ وَإِنَّكِ لَتَحْتَ نَبِيٍّ فَفِيْمَ تَفْخَرُ عَلَيْكِ ثُمَّ قَالَ

وبدرستیکہ عم تو پیغمبر بود وبدرستیکہ تو ای صفیہ زیر پیغمبر و زوجہ من ہستی پس درچہ می نازد حفصہ بر تو پس فرمود

اتَّقِي اللهَ يَا حَفْصَةُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ بَابُ مَنَاقِبِ

بپرہیز اے حفصہ خدا را و بترس از خدا روایت کرد ترمذی و نسائی باب ست در مناقب

أَهْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِضْوَانُ

اہل بیت نبی صلی اللہ علیہ وسلم

اللهِ تَعَالٰى عَلَيْهِمْ أَجْمَعِيْنَ ذٰلِكَ الَّذِيْ يُبَشِّرُ اللهُ

این آن ثوابست کہ مژدہ میدہد خدا

عِبَادَهُ الَّذِيْنَ آمَنُوْا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ

بآن بندگان خود را کہ ایمان آوردند و کارہائے شایستہ کردہ اند بگو نمی طلبم از شما بر تبلیغ

أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى ه عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ

قرآن ہیچ مزدی لیکن باید کہ پیش گیرید دوستی در میان خویشاوندان از ابن عباسؓ مرویست گفت فرمود

رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحِبُّوا اللهَ لِمَا يَغْذُوْكُمْ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دوست دارید خدا را بجہت چیزیکہ خورش میدہد شما را

مِنْ نِعْمَةٍ فَأَحِبُّوْنِيْ لِحُبِّ اللهِ وَأَحِبُّوْا أَهْلَ بَيْتِيْ بِحُبِّيْ رَوَاهُ

از نعمت پس دوست دارید مرا از جہت دوستی خدا و دوست دارید اہل بیت مرا از جہت دوستی من روایت

التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رضہ اَنَّهٗ قَالَ وَهُوَ اٰخِذٌ بِبَابِ

ترمذی واز ابی ذر مرویست که وے گفت در حالیکه گیرنده است در

الْكَعْبَةِ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اَلَا اِنَّ

کعبه را شنیدم پیغمبر را صلی الله علیه وسلم میگفت آنحضرت آگاه باشید که

مَثَلَ اَهْلِ بَيْتِيْ فِيْكُمْ مَثَلُ سَفِيْنَةِ نُوْحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ

مثال اہل بیت من در میان شما مثال کشتی نوح است کسیکه سوار شد کشتی نوح را رستگار شد و کسیکه

عَنْهَا هَلَكَ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ عَائِشَةَ رضہ قَالَتْ خَرَجَ النَّبِيُّ

وسوار نشد آن را هلاک شد رواه احمد و روایت است از عائشه رضہ گفت عائشه رضہ بیرون آمد آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدَاةً وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مُرَحَّلٌ مِنْ شَعْرٍ

صلی الله علیه وسلم در یک بامدادی و حال آنکه بروے گلیمے بود که در روے نقشها بود از موے

اَسْوَدَ فَجَاءَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ رضہ فَاَدْخَلَهٗ ثُمَّ جَاءَ الْحُسَيْنُ رضہ

سیاه پس آمد امام حسن بن علی رضہ پس در آورد آنحضرت او را بستر آمد امام حسین رضہ

فَدَخَلَ مَعَهٗ ثُمَّ جَاءَتْ فَاطِمَةُ رضہ فَاَدْخَلَهَا ثُمَّ جَاءَ عَلِيٌّ

پس در آمد حسین با حسن بستر آمد فاطمه رضہ پس در آورد او را بستر آمد علی رضہ پس در آورد او را

فَاَدْخَلَهٗ ثُمَّ قَالَ اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ

بستر گفت نمی خواهد خدا مگر آنکه دور گرداند از شما پلیدی گناهان را

اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنِ

اے اہل بیت و پاک گرداند شما را پاک کردنی رواه مسلم و روایت است از

الْبَرَاءِ رضہ قَالَ لَمَّا تُوُفِّيَ اِبْرَاهِيْمُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

برار رضہ گفت برا ابن عازب هنگامیکه وفات یافت ابراهیم پسر آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ لَهٗ مُرْضِعًا فِي الْجَنَّةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

علیه وسلم که از ماریه قبطیه بود فرمود آنحضرت که بدرستی مراو را شیر دهنده است در بهشت رواه البخاری و

زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ قَالَ قَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از زید بن ارقم گفت زید استاد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

يَوْمًا فِيْنَا خَطِيْبًا بِمَاءٍ يُدْعٰى خُمًّا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِيْنَةِ فَحَمِدَ اللّٰهَ

بخطبہ روزے میان ما در موضعے کہ خواندہ میشود اورا غدیر خم کہ میان مکہ ومدینہ است پس ستائش گفت خدارا

وَاَثْنٰى عَلَيْهِ وَوَعَظَ وَذَكَّرَ ثُمَّ قَالَ اَمَّا بَعْدُ اَلَا اَيُّهَا النَّاسُ

وسپاس کرد بروے وپند داد ثواب وعقاب خدا یاد داد وپستر گفت آنحضرت اما بعد حمد خدا آگاہ باشید اے مردمان

اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ يُوْشِكُ اَنْ يَاْتِيَنِيْ رَسُوْلُ رَبِّيْ فَاُجِيْبَ

نیستم من مگر آدمی نزدیک است کہ بیاید مرا فرستادہ پروردگار من یعنی ملک الموت اجابت کنم من

وَاَنَا تَارِكٌ فِيْكُمُ الثَّقَلَيْنِ اَوَّلُهُمَا كِتَابُ اللّٰهِ فِيْهِ الْهُدٰى

ومن گذارندہ ام درمیان شما دو متاع نفیس را کتاب اللہ کہ درو ے راہ راست

وَالنُّوْرُ فَخُذُوْا بِكِتَابِ اللّٰهِ وَاسْتَمْسِكُوْا بِهٖ فَحَثَّ عَلٰى

ونور پس چنگ درزنید بکتاب اللہ وعمل کنید بآن پس برانگیخت ما را بر عمل

كِتَابِ اللّٰهِ وَرَغَّبَ فِيْهِ ثُمَّ قَالَ وَاَهْلُ بَيْتِيْ اُذَكِّرُكُمُ اللّٰهَ

کتاب اللہ وترغیب داد بدان پستر فرمود آنحضرت دوم اہل بیت من است یاد میدہانم شمارا خدارا

فِيْ اَهْلِ بَيْتِيْ وَفِيْ رِوَايَةٍ كِتَابُ اللّٰهِ هُوَ حَبْلُ اللّٰهِ مَنِ اتَّبَعَهٗ

درحق اینہا ودر روایتے مدح کتاب اللہ این چنین آمدہ است رسن خداست کسیکہ پیروی کند بدان

كَانَ عَلَى الْهُدٰى وَمَنْ تَرَكَهٗ كَانَ عَلَى الضَّلَالَةِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

باشد براہ راست وکسیکہ بگذارد اورا وتمسک نکند باشد بر گمراہی رواہ مسلم

وَعَنْ جَابِرٍ رضـ قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت است از جابر رضـ گفت جابر دیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ فِيْ حَجَّتِهٖ يَوْمَ عَرَفَةَ وَهُوَ عَلٰى نَاقَتِهِ الْقَصْوَاءِ يَخْطُبُ

وسلم درحج وے کہ حج الوداع بود بروز عرفہ وحال آنکہ آنحضرت بر ناقہ خود کہ نام او قصوا است خطبہ میخواند

فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي تَرَكْتُ فِيكُمْ مَا إِنْ أَخَذْتُمْ

پس شنیدم آنحضرت را که میگفت اے مردم بدرستی من گذارنده ام در شما چیزی را اگر بگیرید

بِهِ لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللّٰهِ وَعِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

آنرا و عمل کنید بدان هرگز گمراه نشوید پس کتاب خدا را و خویشان و نزدیکان من را رواه الترمذی

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

و از زید بن ارقم مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي

وسلم بدرستی من گذارنده ام در شما چیزی که اگر چنگ در زنید شما بدان چیز هرگز گمراه نمیشوید پس از

أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخَرِ كِتَابُ اللّٰهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى

من یکی از آن دو چیز بزرگتر از دیگر است و میگذارم کتاب خدا را و این رسنی است دراز کرده شده و از آسمان

الْأَرْضِ وَعِتْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ

زمین و آویخته و میگذارم عترت خود را که اہل بیت من اند و هرگز جدائی نشوند کتاب اللہ و عترت من از من تا آنکه در آیند

فَانْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُفُونِي فِيهِمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ

پس نظر کنید و فکر نمائید که چگونه خلیفه میشوید تمام مرا در کتاب و عترت رواه الترمذی و هم از وے مرویست

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ

که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود مر علی و فاطمہ و حسن

وَالْحُسَيْنِ أَنَا حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَهُمْ وَسِلْمٌ لِمَنْ سَالَمَهُمْ

و حسین را که من جنگ کننده ام مر کسے را که جنگ کند ایشان را و صلح کننده ام مر کسے را که صلح کند

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ جُمَيْعِ بْنِ عُمَيْرٍ قَالَ دَخَلْتُ مَعَ

ایشان را رواه الترمذی و روایت است از جمیع بن عمیر رض گفت در آمدم همراه

عَمَّتِي عَلَى عَائِشَةَ رض فَسَأَلْتُ أَيُّ النَّاسِ كَانَ أَحَبَّ إِلَى

عمہ خود بر عائشہ رض پس پرسیدم من کدام از آدمیان بود محبوب تر بسوے

رسول الله صلى الله عليه وسلم قالت فاطمة فقيل من

پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم گفت عائشہ فاطمہ بود محبوب ترین مردم نزد آنحضرت ؐ

الرجال قالت زوجها رواه الترمذي مناقب معاذ

پرسیدہ شد از عائشہ از مردان کدام محبوبتر بود گفت زوج او علی کرم اللہ وجہہ رواہ ترمذی در مناقب حضرت معاذ

بن جبل وزيد بن ثابت وابي بن كعب رض

بن جبل وزید بن ثابت و ابی بن کعب رض

عن انس رض قال جمع القرآن على عهد رسول الله صلى الله عليه

روایت است از انس رض گفت کہ جمع کردند قرآن را یعنے یاد گرفتند تمام قرآن را در زمان آنحضرت صلی اللہ علیہ

وسلم اربعة ابي بن كعب ومعاذ بن جبل وزيد بن ثابت و

چہار کس ابی بن کعب و معاذ بن جبل و زید بن ثابت و

ابو زيد قيل لانس من ابو زيد قال احد عمومتي متفق عليه

ابو زید انصاری گفتہ شد مر انس را کہ کیست ابو زید گفت یکے از اعمام من است متفق علیہ

مناقب سلمان الفارسي رض عن ابي هريرة

منقبتہائے حضرت سلمان فارسی رض روایت است از ابی ہریرہ رض

قال كنا جلوسا عند النبي صلى الله عليه وسلم اذ نزلت

گفت ابو ہریرہ بودیم ما نشستہ نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ناگاہ فرود آمد

سورة الجمعة فلما نزلت وآخرين منهم لما يلحقوا بهم

سورہ جمعہ پس چون فرود آمد و رسید این آیہ

قالوا من هؤلاء يا رسول الله قال وفينا سلمان الفارسي

پرسیدند صحابہ یا رسول اللہ کیستند این جماعت گفت و نشستہ بود درمیان ما سلمان فارسی

قال فوضع النبي صلى الله عليه وسلم يده على سلمان

گفت ابو ہریرہ پس نہاد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دست مبارک خود را بر سلمان

ع ترجمہ و مضمون این آیت این است کہ
دیگران ازان جماعت کہ بعد ازان خواہند آمد
خدا تعالیٰ صلی اللہ علیہ وسلم مبعوث کردہ بود
بسوی ایشان کہ ایشان نرسیدہ اند
بکامدہ اند و شریک بودہ
بجماعت اصحاب ۱۲

ثُمَّ قَالَ لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ عِنْدَ الثُّرَيَّا لَنَالَهُ رِجَالٌ مِنْ هٰؤُلَاءِ

پس فرمود اگر می بود ایمان نزد ستارهٔ ثریا هر آئینه میگرفتندی یافتند آن را مردمان ازینها

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مَنَاقِبُ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رض وَكُنْيَتُهُ

متفق علیہ منقبتهاے عمار بن یاسر رض وکنیت آن

أَبُو الْيَقْظَانِ رض عَنْ عَلِيٍّ رض قَالَ اسْتَأْذَنَ عَمَّارٌ عَلَى

ابو الیقظان رض روایت است از علی رض گفت علی مرتضی طلب اذن کرد عمار بن یاسر تا

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ائْذَنُوا لَهُ مَرْحَبًا

درآید بر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت اذن دهید اورا فراخی جاے باد

بِالطَّيِّبِ الْمُطَيَّبِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ

مر پاک بجوهر ذات و پاک کرده شده بتهذیب صفات اخلاق رواه ترمذی و روایت است از عائشہ رض گفت

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا خُيِّرَ عَمَّارٌ بَيْنَ أَمْرَيْنِ

عائشہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم اختیار داده نشد بدست عمار بن یاسر میان دو کار

إِلَّا اخْتَارَ أَشَدَّهُمَا رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رض

مگر آنکه اختیار کرد و برگزیدی سخت ترین آن رواه الترمذی و روایت است از ابی هریره رض

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْشِرْ يَا عَمَّارُ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بشارت باد ترا اے عمار که

تَقْتُلُكَ الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ أَبِي

قتل میکند ترا جماعهٔ باغیان رواه الترمذی منقبتهاے ابی

ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ رض عَنْ أَبِي ذَرٍّ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

ذر غفاری رض مرویست از ابی ذر رض گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَظَلَّتِ الْخَضْرَاءُ وَلَا أَقَلَّتِ الْغَبْرَاءُ

صلی اللہ علیہ وسلم سایہ نکرد آسمان و برنداشت زمین هیچ

مِنْ ذِي لَهْجَةٍ أَصْدَقَ وَلَا أَوْفَى مِنْ أَبِي ذَرٍّ شِبْهِ عِيسَى ابْنِ

خداوند زبان را کہ راست تر و نه وفا کننده تر از ابی ذر و ابی ذر مشابہ است عیسی بن

مَرْيَمَ يَعْنِي فِي الزُّهْدِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ عَبْدِ اللهِ

مریم را یعنی در زہد و تجرد رواه ترمذی　منقبتہا سے عبد اللہ

ابْنِ سَلَامٍ رضـ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رضـ قَالَ مَا سَمِعْتُ

بن سلام رضـ روایت است از سعد بن ابی وقاص رضـ گفت شنیدم

النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لِأَحَدٍ يَمْشِي عَلَى وَجْهِ

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت مر ہیچ یکے را کہ میرود بر

الْأَرْضِ أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَّا لِعَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَامٍ مُتَّفَقٌ

زمین کہ وے از اہل بہشت است بالقطع مگر مر عبد اللہ بن سلام را متفق علیہ

عَلَيْهِ مَنَاقِبُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضـ عَنْ حُذَيْفَةَ

منقبتہا سے عبد اللہ بن مسعود رضـ از حذیفہ رضـ مرویست

قَالَ إِنَّ أَشْبَهَ النَّاسِ دَلًّا وَسَمْتًا وَهَدْيًا بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ

گفت حذیفہ بدرستی کہ مشابہ ترین مردم از روے طریقہ و سیرت و ہدیے بہ پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَابْنُ أُمِّ عَبْدٍ مِنْ حِينِ يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ إِلَى أَنْ

علیہ وسلم ابن ام عبد است یعنی عبد اللہ بن مسعود کہ مادر او کنیت بام عبد میکرد از ہنگامیکہ بیرون می آمد عبد اللہ

يَرْجِعَ إِلَيْهِ لَا نَدْرِي مَا يَصْنَعُ فِي أَهْلِهِ إِذَا خَلَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

کہ باز میگشت بسوے خانۂ خود در نمی یابیم کہ چہ میکند در اہل بیت خود وقتیکہ بخلوت میرود رواہ البخاری

وَعَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضـ قَالَ قَدِمْتُ أَنَا وَأَخِي مِنَ

و روایت است از ابو موسی اشعری رضـ گفت ابو موسی قدوم آوردم من و برادر من

الْيَمَنِ فَمَكَثْنَا حِينًا مَا نُرَى إِلَّا أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ رَجُلٌ

از یمن پس درنگ کردیم چند گاہی در مدینہ گمان نمی بریم ما مگر آنکہ عبد اللہ بن مسعود مرویست

مِنْ أَهْلِ بَيْتِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَا نَرٰى مِنْ دُخُوْلِهٖ

از اہل بیت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم از جہت آنچہ می دیدیم از در آمدن وے

وَدُخُوْلِ أُمِّهٖ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

و در آمدن مادر وے بر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم متفق علیہ

مَنَاقِبُ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رض عَنْ حُذَيْفَةَ رض قَالَ

در منقبتہائے حذیفہ بن الیمان رض مرویست از حذیفہ رض گفت حذیفہ

وَاللّٰهِ مَا أَدْرِيْ أَنَسِيَ أَصْحَابِيْ أَمْ تَنَاسَوْا وَاللّٰهِ مَا تَرَكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

بخدا سوگند در نمی یابم من کہ آیا فراموش کردہ یاران من یا فراموشی می نمایند بخدا سوگند نگذاشت پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ قَائِدِ فِتْنَةٍ إِلٰى أَنْ تَنْقَضِيَ الدُّنْيَا

صلی اللہ علیہ وسلم ہیچ کشندہ فتنہ را تا سپری شدن دنیا این ست

يَبْلُغُ مَنْ مَعَهٗ ثَلٰثَمِائَةٍ فَصَاعِدًا إِلَّا قَدْ سَمَّاهُ لَنَا بِاسْمِهٖ وَاسْمِ

کہ میرسند کسانے را کہ با او بند و تبعیت میکنند عدد سہ صد را و زیادہ از آن مگر بتحقیق ذکر کرد او را

أَبِيْهِ وَاسْمِ قَبِيْلَتِهٖ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَبَابُ الْفِتَنِ مش مَنَاقِبُ

وے ونام پدر او ونام قبیلہ او رواہ ابو داؤد این حدیث در باب فتن مشکات است در منقبتہائے

زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ رض فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنٰكَهَا

زید بن حارثہ رض پس وقتیکہ بانجام رسانید زید از زینب حاجت را نکاح دادیم ترا

لِكَيْ لَا يَكُوْنَ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ حَرَجٌ فِيْ أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا

زینب را تا نباشد بر مسلمانان ہیچ تنگی در نکاح کردن زنان پسر خواندگان خویش

قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُوْلًا وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ

چون بآخر رسانند از ایشان حاجت را وہست مراد خدا البتہ کردنے ومرویست از عبد اللہ

بْنِ عُمَرَ رض قَالَ إِنَّ زَيْدَ بْنَ حَارِثَةَ مَوْلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

بن عمر رض گفت ابن عمر کہ زید بن حارثہ مولے پیغمبر خدا صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا كُنَّا نَدْعُوهُ إِلَّا زَيْدَ بْنَ مُحَمَّدٍ حَتَّى نَزَلَ الْقُرْآنُ

علیہ وسلم نبودیم ما کہ میخواندیم اورا مگر زید بن محمد تا آنکہ فرود آمد قرآن

اُدْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ **مَنَاقِبُ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ**

کہ بخوانید پسر خواندگان را بہ پدران ایشان متفق علیہ در منقبتہائے اسامہ بن زید رضا

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ

روایت است از اسامہ بن زید رض از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ بود

يَأْخُذُهُ وَالْحَسَنَ فَيَقُولُ اللَّهُمَّ أَحِبَّهُمَا فَإِنِّي أُحِبُّهُمَا وَفِي

آنحضرت کہ میگرفت اسامہ را وحسن بن علی را پس میگفت خداوندا دوست دار این دو را زیرا کہ بدرستی من

رِوَايَةٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْخُذُنِي

روایتے دیگر گفت اسامہ بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم میگرفت مرا

فَيُقْعِدُنِي عَلَى فَخِذِهِ وَيُقْعِدُ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ عَلَى فَخِذِهِ الْأُخْرَى

پس می نشاند مرا بر ران خود وے نشاند حسن بن علی را بر ران دیگر خود

ثُمَّ يَضُمُّهُمَا ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ ارْحَمْهُمَا فَإِنِّي أَرْحَمُهُمَا رَوَاهُ

پستر فراہم میکرد ہر دو را پستر میگفت خداوندا مہربانی کن ہر دو را زیرا کہ بدرستی من مہربانی میکنم ہر دو را روایت

الْبُخَارِيُّ وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رض أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

بخاری و در روایت است از عبداللہ بن عمر رض کہ آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ بَعْثًا وَأَمَّرَ عَلَيْهِمْ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ فَطَعَنَ بَعْضُ

علیہ وسلم فرستاد لشکرے را و امیر گردانید بر ان اسامہ بن زید را پس طعن کردند بعض

النَّاسِ فِي إِمَارَتِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مردمان در امارت وے پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

إِنْ كُنْتُمْ تَطْعَنُونَ فِي إِمَارَتِهِ فَقَدْ كُنْتُمْ تَطْعَنُونَ فِي إِمَارَةِ

اگر ہستید شما کہ طعن میکنید در امارت وے پس بتحقیق بودید شما کہ طعن میکردید در امارت

اَبِيْهِ مِنْ قَبْلُ وَايْمُ اللّٰهِ اِنَّهٗ كَانَ لَخَلِيْقًا لِلْاِمَارَةِ وَاِنْ كَانَ لَمِنْ

پدر وی پیش ازین و سوگند خدائے بتحقیق بود پدر وی سزاوار امارت را و بتحقیق بود هر آئینه از

اَحَبِّ النَّاسِ اِلَيَّ وَاِنَّ هٰذَا لَمِنْ اَحَبِّ النَّاسِ اِلَيَّ بَعْدَهٗ مُتَّفَقٌ

محبوب‌ترین مردمان بسوے من و بدرستی این یعنی اسامه نیز از جمله محبوب‌ترین مردم است نزد من بعد از پدر خود متفق

عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ نَحْوُهٗ وَفِيْ اٰخِرِهٖ اُوْصِيْكُمْ بِهٖ فَاِنَّهٗ

علیه و در روایتے از مسلم مانند اینست و در آخر حدیث آورده است وصیت میکنم شمارا باسامه

مِنْ صَالِحِيْكُمْ وَعَنْ عُمَرَ رضـ اَنَّهٗ فَرَضَ لِاُسَامَةَ فِيْ ثَلَاثَةِ

زیراکه وے از جمله صالحان شماست و روایت است از امیر المومنین عمر رضـ که وے اندازه کرد و تعین نمود

اٰلَافٍ وَخَمْسِمِائَةٍ وَفَرَضَ لِعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ فِيْ ثَلَاثَةِ اٰلَافٍ فَقَالَ

هزار و پانصد درهم و تقدیر کرد برائے پسر خود که عبد الله بن عمر است در سه هزار پس گفت

عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ لِاَبِيْهِ لِمَ فَضَّلْتَ اُسَامَةَ عَلَيَّ فَوَاللّٰهِ مَا سَبَقَنِيْ

عبد الله بن عمر مر پدر خود را که چه سبب زیادتی دادی اسامه را بر من پس بخدا سوگند پیشی نگرفته است

اِلٰى مَشْهَدٍ قَالَ لِاَنَّ زَيْدًا كَانَ اَحَبَّ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

از من هیچ مشهدے از مشاهد غزوات گفت عمر رضـ بجهت این فضیلت دادم که زید پدر او بود محبوب‌تر بسوے

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ اَبِيْكَ وَكَانَ اُسَامَةُ اَحَبَّ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

علیه وسلم از پدر تو و بود اسامه محبوب‌تر بسوے آنحضرت صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْكَ فَاٰثَرْتُ حُبَّ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علیه وسلم از تو پس اختیار کردم من محبوب آنحضرت را صلی الله علیه وسلم

عَلٰى حُبِّيْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْ اُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضـ قَالَ

که اسامه است بر محبوب خود که تو ای روایت کرد این حدیث را ترمذی و روایتست از اسامه بن زید رضـ

لَمَّا ثَقُلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَبَطْتُ وَهَبَطَ النَّاسُ

اسامه چون گران شد آنحضرت صلی الله علیه وسلم و بیمار شد فرود آمدم و فرود آمدند مردم

الْمَدِيْنَةَ فَدَخَلْتُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ

مدینہ را پس در آمدم من بر پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم و حال آنکہ

أُصْمِتَ فَلَمْ يَتَكَلَّمْ فَجَعَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضَعُ

بتحقیق خاموش گردانیده شده است پس سخن نکرد آنحضرت پس گشت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ می نہد

يَدَيْهِ عَلَيَّ وَيَرْفَعُهُمَا فَأَعْرِفُ أَنَّهُ يَدْعُوْ لِيْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

ہر دو دست خودش را بر من و بر میدارد او را پس می شناسم و فہمیدم کہ آنحضرتؐ دعا میکند برای من روایت

وَعَنْ عَائِشَةَ رض قَالَتْ أَرَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و روایت است از عائشہ صدیقہ رض گفت عائشہ کہ خواست آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

أَنْ يُنَحِّيَ مُخَاطَ أُسَامَةَ بِيَدِهٖ قَالَتْ عَائِشَةُ دَعْنِيْ حَتّٰى أَنَا الَّذِيْ

کہ دور کند آب بینی اسامہ را بدست مبارک خود گفت عائشہ بگذار مرا تا آنکہ من بکنم این

أَفْعَلُ قَالَ يَا عَائِشَةُ أَحِبِّيْهِ فَإِنِّيْ أُحِبُّهٗ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

کار را فرمود آنحضرتؐ یا عائشہ رض دوست دار اسامہ را زیرا کہ من دوست میدارم او را روایت کرد آنرا ترمذی

مَنَاقِبُ جَرِيْرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ الْبَجَلِيِّ رض عَنْ

در منقبتہا ے جریر بن عبد اللہ البجلی رض روایت است از

جَرِيْرٍ رض قَالَ مَا حَجَبَنِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْذُ

جریر رض گفت باز نداشت و منع نکرد مرا آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از ابتدا ے

أَسْلَمْتُ وَلَا رَاٰنِيْ إِلَّا تَبَسَّمَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ عَبْدِ اللّٰهِ

اسلام من و ندید مرا مگر آنکہ تبسم کرد از شفقت رواه الترمذی در منقبتہا ے عبد اللہ

بْنِ عَبَّاسٍ رض عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض قَالَ ضَمَّنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

بن عباس رضؓ روایت است از ابن عباس رض گفت فراہم آورد و پیوست مرا آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلٰى صَدْرِهٖ فَقَالَ اللّٰهُمَّ عَلِّمْهُ الْحِكْمَةَ وَفِيْ رِوَايَةٍ

علیہ وسلم بسینہ مبارک خود پس فرمود خداوندا تعلیم کن او را علم و حکمت و در روایتے آمده

عَلِّمْهُ الْكِتَابَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْهُ قَالَ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ

کہ فرمود تعلیم کن او را کتاب اللہ کہ شامل جامع علم و حکمت است رواہ البخاری و ہم فرمود ابن عباس کہ آنحضرت

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْخَلَاءَ فَوَضَعْتُ لَهُ وَضُوْءً فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ مَنْ وَضَعَ

علیہ وسلم در آمد متوضا را پس نہادم من برائے آنحضرت آب وضو را پس چون بر آمد آنحضرت از متوضا فرمود کہ نہادہ است

هٰذَا فَأُخْبِرَ فَقَالَ اللّٰهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّيْنِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْهُ

این آب را پس خبر دادہ شد کہ ابن عباس نہادہ است پس دعا کرد آنحضرت و گفت خداوندا دانا گردان او را در دین

أَنَّهُ رَأٰى جِبْرَئِيْلَ مَرَّتَيْنِ وَدَعَا لَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

از ابن عباس است کہ وے دید جبرئیل را دو بار و دعا کرد مر او را آنحضرت صلی اللہ علیہ

وَسَلَّمَ مَرَّتَيْنِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَعَنْهُ أَنَّهُ قَالَ دَعَا لِيْ

وسلم دو بار رواہ الترمذی و ہم از وے مرویست کہ وے گفت دعا کرد مرا

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُؤْتِيَنِيَ اللّٰهُ الْحِكْمَةَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ بدہد مرا خدا تعالی حکمت

مَرَّتَيْنِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه

دو بار روایت کرد ترمذی در منقبتہائے عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہ

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّ فِيْ يَدِيْ

روایت است از عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہ گفت عبد اللہ بن عمر دیدم در خواب گویا در دست من

سَرَقَةً مِنْ حَرِيْرٍ لَا أَهْوِيْ بِهَا إِلٰى مَكَانٍ فِي الْجَنَّةِ إِلَّا طَارَتْ

قطعہ از حریر است قصد نمیکنم بآن قطعہ بسوے مکانے در بہشت مگر آنکہ می پراند

بِيْ إِلَيْهِ فَقَصَصْتُهَا عَلٰى حَفْصَةَ فَقَصَّتْهَا حَفْصَةُ عَلَى النَّبِيِّ

آن سرقہ مرا و میرساند مرا بسوے آن مکان پس قصہ کردم این حال را بر حفصہ پس عرض کرد آن را حفصہ بہ پیغمبر خدا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ أَخَاكِ رَجُلٌ صَالِحٌ أَوْ إِنَّ

صلی اللہ علیہ وسلم پس فرمود آنحضرت بدرستی برادر تو مرد صالح است و این رویائے صالح است

عَبْدُ اللّٰهِ رَجُلٌ صَالِحٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ **مَنَاقِبُ عَبْدِ اللّٰهِ**

کہ عبد اللہ مرد صالح است متفق علیہ در منقبتہاے عبد اللہ

ابْنِ الزُّبَيْرِ رض عَنْ عَائِشَةَ رض اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

بن الزبیر رض روایت است از عائشہ رض کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

رَأَى فِي بَيْتِ الزُّبَيْرِ مِصْبَاحًا فَقَالَ يَا عَائِشَةُ مَا اَرَى اَسْمَاءَ

دید در خانۂ زبیر چراغے راپس فرمود آنحضرت صلعم یا عائشہ نمی بینم اسمارا

اِلَّا قَدْ نُفِسَتْ وَلَا تُسَمُّوْهُ حَتّٰى اُسَمِّيَهُ فَسَمَّاهُ عَبْدَ اللّٰهِ وَحَنَّكَهُ

مگر آنکہ بتحقیق زائیدہ است ونام منہید مولود را تا آنکہ نام نہم من او را پس نام نہاد آنحضرت صلعم او را عبداللہ و

بِتَمْرَةٍ بِيَدِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ **مَنَاقِبُ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رض**

بخرما بدست مبارک خود رواہ الترمذی در منقبتہاے انس بن مالک رض

عَنْ اُمِّ سُلَيْمٍ رض اَنَّهَا قَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَنَسٌ خَادِمُكَ

روایت است از ام سلیم مادر انس کہ وے گفت اے پیغمبر خدا انس خادم تست

اُدْعُ اللّٰهَ لَهُ قَالَ اَللّٰهُمَّ اَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ وَبَارِكْ لَهُ فِيْمَا اَعْطَيْتَهُ

دعا کن مراو را گفت آنحضرت صلعم خداوندا بسیار گردان مال او را و فرزندان او را و برکت و افزونی دہ مراو را

قَالَ اَنَسٌ فَوَاللّٰهِ اِنَّ مَالِيْ لَكَثِيْرٌ وَاِنَّ وَلَدِيْ وَوَلَدَ وَلَدِيْ

گفت انس پس بخدا سوگند مال من بسیار است و بدرستے فرزندان من و فرزندان فرزندان من

لَيَتَعَادُّوْنَ عَلٰى نَحْوِ الْمِائَةِ اَلْيَوْمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ اَنَسِ بْنِ

ہر آئینہ زیادت آمد عدد ایشان برانند صد امروز متفق علیہ واز انس بن

سِيْرِيْنَ قَالَ شَهِدْتُ اَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رض وَحَضَرَهُ الْمَوْتُ فَجَعَلَ

سیرین مرویست گفت حاضر شدم من نزد انس بن مالک رض وحال آنکہ وے در سکرات بود پس شروع کرد

يَقُوْلُ لَقِّنُوْنِيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ فَلَمْ يَزَلْ يَقُوْلُهَا حَتّٰى قُبِضَ

کہ میگفت تلقین کنید مرا کلمۂ طیب لا الہ الا اللہ پس ہمیشہ بود کہ میگفت آن کلمہ را تا آنکہ وفات یافت۔

رَوَاهُ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا فِي الْمُخْتَصَرِ مَنَاقِبُ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ

روایت کردآن ابن ابی الدنیا در مختصر در منقبتہا ے ابی ہریرہ رضـ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

روایت است از ابی ہریرہ رضـ گفت دعا فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اَللّٰهُمَّ حَبِّبْ عُبَيْدَكَ هٰذَا يَعْنِي أَبَا هُرَيْرَةَ وَأُمَّهُ إِلَى عِبَادِكَ

خداوندا محبوب گردان این بندہ خود را یعنی ابوہریرہ را و مادر او را بسوے مسلمانان خود

الْمُؤْمِنِيْنَ وَحَبِّبْ إِلَيْهِمَا الْمُؤْمِنِيْنَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ مَنَاقِبُ

و محبوب گردان بسوے ایشان مسلمانان را رواہ مسلم در منقبتہا ے

مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ رضـ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

معاویہ بن ابی سفیان رضـ مرویست از عبد الرحمن بن

أَبِي عُمَيْرَةَ رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ لِمُعَاوِيَةَ

ابی عمیرہ رضـ از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ آنحضرت فرمود مر معاویہ بن ابی سفیان را

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًّا وَاهْدِ بِهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ

خداوندا گردان او را راہ راست دہندہ و راہ راست نمائیدہ و ہدایت کن مردم را بوے رواہ الترمذی منقبتہا

عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رضـ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

عمرو بن العاص رضـ روایت است از عقبہ بن عامر رضـ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْلَمَ النَّاسُ وَآمَنَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ رَوَاهُ

صلی اللہ علیہ وسلم اسلام آوردند مردم و ایمان آورد عمرو بن العاص رواہ

التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيْدِ رضـ عَنْ

الترمذی در منقبتہا ے خالد بن ولید رضـ روایت است از

أَبِي عُبَيْدَةَ رضـ أَنَّهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابی عبیدہ رضـ کہ وے گفت شنیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

يَقُولُ خَالِدٌ سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَنِعْمَ فَتَى الْعَشِيرَةِ

که میفرمود خالد شمشیر ایست از شمشیر ہا ے خدا ے عز و جل و نیکو جوان قبیله و تبار خود ست

رَوَاهُ أَحْمَدُ مَنَاقِبُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ رضـ عَنْ جَابِرٍ رضـ

رواه احمد در منقبتہا ے سعد بن معاذ رضـ روایت ست از جابر رضـ

قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اهْتَزَّ الْعَرْشُ

گفت شنیدم آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم که میفرمود جنبید عرش

لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ وَفِي رِوَايَةٍ اهْتَزَّ عَرْشُ الرَّحْمٰنِ لِمَوْتِ

از جہت موت سعد بن معاذ و در روایتے آمده که جنبید عرش رحمن از جہت موت

سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنِ الْبَرَاءِ رضـ قَالَ أُهْدِيَتْ

سعد بن معاذ متفق علیہ و روایت ست از براء رضـ گفت برا ے پیشکش فرستاده شد

لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُلَّةُ حَرِيرٍ فَجَعَلَ أَصْحَابُهُ

برا ے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم جامه ابریشمی پس گشتند یاران آنحضرت ؐ

يَمَسُّونَهَا وَيَتَعَجَّبُونَ مِنْ لِينِهَا فَقَالَ أَتَعْجَبُونَ مِنْ لِينِ هٰذِهِ لَمَنَادِيلُ

که مساس میکردند و شگفت میکردند از نرمی او پس فرمود آیا عجب دارید شما از نرمی این حله ہر آئینه رومالہا ے

سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنْهَا وَأَلْيَنُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ

سعد بن معاذ در جنت بہتر ست ازان و نرم تر است متفق علیہ و روایت ست

أَنَسٍ رضـ قَالَ لَمَّا حُمِلَتْ جَنَازَةُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ قَالَ الْمُنَافِقُونَ

از انس رضـ گفت چون برداشته شد جنازه سعد بن معاذ گفتند منافقان

مَا أَخَفَّ جَنَازَتَهُ وَذٰلِكَ لِحُكْمِهِ فِي بَنِي قُرَيْظَةَ فَبَلَغَ ذٰلِكَ

عجب سبک میرود جنازه او و این سبکی جنازه او از جہت حکم کردن اوست در بنی قریظه پس رسید

النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ الْمَلٰئِكَةَ كَانَتْ تَحْمِلُهُ

آن سخن آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم پس فرمود آنحضرت ؐ که فرشتگان برداشته می برند

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ قَيْسِ بْنِ سَعْدِ بْنِ

رواه الترمذی در منقبتہائے قیس بن سعد بن

عُبَادَةَ رضـ عَنْ أَنَسٍ رضـ قَالَ كَانَ قَيْسُ بْنُ سَعْدٍ رضـ مِنَ النَّبِيِّ

عبادہ رضـ روایت ست از انس رضـ گفت انس رضـ کہ بود قیس بن سعد رضـ از آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْزِلَةِ صَاحِبِ الشُّرْطِ مِنَ الْأَمِيْرِ قَالَ

صلی اللہ علیہ وسلم بجائے صاحب شرط یعنے حاکم از امیر گفت

الْأَنْصَارِيُّ يَعْنِيْ مِمَّا يَلِيْ مِنْ أُمُوْرِهٖ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ

انصاری در معنی آن قصد میکر د انس از صاحب شرط از آنچہ متولی میشد از امورویے رواہ ترمذی در منقبتہائے

جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رضـ عَنْ جَابِرٍ رضـ قَالَ اسْتَغْفَرَ لِيْ

جابر بن عبد اللہ رضـ روایت است از جابر رضـ گفت جابر آمرزشش خواست برائے من

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَمْسًا وَّعِشْرِيْنَ مَرَّةً رَوَاهُ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بست و پنج بار رواہ

التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ مُصْعَبِ بْنِ عُمَيْرٍ رضـ عَنْ

ترمذی در منقبتہائے مصعب بن عمیر رضـ روایت ست

خَبَّابِ بْنِ الْأَرَتِّ رضـ قَالَ هَاجَرْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

از خباب بن ارت رضـ گفت، ہجرت کردیم ما با آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

نَبْتَغِيْ وَجْهَ اللّٰهِ تَعَالٰى فَوَقَعَ أَجْرُنَا عَلَى اللّٰهِ فَمِنَّا مَنْ مَضٰى لَمْ يَأْكُلْ

درحالتیکہ طلب میکردیم رضائے خالص ثابت شد ثواب ما بر خدا بفضل وی پس بعضے از ما کسانے اند کہ گذشتند

مِنْ أَجْرِهٖ شَيْئًا مِنْهُمْ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ فَلَمْ يُوْجَدْ

از اجر در دنیا چیزے را از جملۂ ایشان مصعب است کشتہ شد مصعب روز جنگ احد پس یافتہ نشد

لَهٗ مَا يُكَفَّنُ فِيْهِ إِلَّا نَمِرَةٌ فَكُنَّا إِذَا غَطَّيْنَا رَأْسَهٗ خَرَجَتْ رِجْلَاهُ

مراو را جامۂ کہ کفن کردہ شود در وے مگر گلیمی سیاہ پس بودیم ما چون می پوشیدیم سر اورا بیرون می آمدند ہر دو پائے او

وَاِذَا غَطَّيْنَا رِجْلَيْهِ خَرَجَ رَاسُهٗ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وچون بپوشیدیم ہر دو پاے او بیرون می آمد سر او پس گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
غَطُّوْا بِهَا رَاسَهٗ وَاجْعَلُوْا عَلٰى رِجْلَيْهِ مِنَ الْاِذْخِرِ وَمِنَّا مَنْ
بپوشید بآن گلیم سر او را و بگردانید بر ہر دو پاے گیا ہے کہ نام او اذخر است و بعضے از ما
اَيْنَعَتْ لَهٗ ثَمَرَتُهٗ فَهُوَ يَهْدِبُهَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مَنَاقِبُ الْبَرَاءِ
کسے است کہ رسیدہ است مر او را میوہ او پس وے می چیند آن ثمر را متفق علیہ در منقبتہاے براء
ابْنِ مَالِكٍ رضـ عَنْ اَنَسٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
ابن مالک رضـ روایت است از انس رضـ گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمْ مِنْ اَشْعَثَ اَغْبَرَ ذِيْ طِمْرَيْنِ لَا يُؤْبَهُ لَهٗ
علیہ وسلم بسا ژولیدہ موے غبار آلودہ خداوند دو جامہ کہنہ یا گلیم کہنہ اند کہ
لَوْ اَقْسَمَ عَلَى اللّٰهِ لَاَبَرَّهٗ مِنْهُمُ الْبَرَاءُ بْنُ مَالِكٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ
التفات نمودہ نشود مر او را اگر سوگند خورد بر خدا ہر آئینہ راستگو میگرداند او را خدا از جملہ ایشانست براء بن مالک
وَالْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ مَنَاقِبُ اَبِيْ مُوْسٰى
والبیہقی در دلائل النبوۃ در منقبتہاے ابی موسی
الْاَشْعَرِيِّ عَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رضـ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
الاشعری رضـ روایت است از ابو موسی از آنحضرت صلی اللہ علیہ
وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ لَهٗ يَا اَبَا مُوْسٰى لَقَدْ اُعْطِيْتَ مِزْمَارًا مِنْ
وسلم کہ فرمود آنحضرت مر او را اے ابو موسی دادہ شدہ است ترا مزمارے از
مَزَامِيْرِ اٰلِ دَاوٗدَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ مَنَاقِبُ اُبَيِّ بْنِ
مزامیر آل داود رواہ الترمذی در منقبتہاے ابی بن
كَعْبٍ رضـ عَنْ اَنَسٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
کعب رضـ روایت است از انس رضـ گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ

رواہ الترمذی

وَسَلَّمَ لِأُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ إِنَّ اللّٰهَ أَمَرَنِيْ أَنْ أَقْرَأَ عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ

وسلم مر ابی بن کعب را بدرستیکہ خدا کہ امر کردہ است مرا کہ بخوانم بر تو قرآن را

قَالَ اللّٰهُ سَمَّانِيْ لَكَ قَالَ نَعَمْ قَالَ وَقَدْ ذُكِرْتُ عِنْدَ رَبِّ

گفت ابی آیا خدا تعالے برد نام مرا بر آتو فرمود آنحضرت آرے نام ترا برد باز گفت ابی تحقیق آیا ذکر کردہ شدم من نزد

الْعَالَمِيْنَ قَالَ نَعَمْ فَذَرَفَتْ عَيْنَاهُ وَفِيْ رِوَايَةٍ إِنَّ اللّٰهَ

پروردگار جہانیان گفت آنحضرت آرے ذکر کردہ شدی پس اشک ریخت ہر دو چشم او و در روایتے این چنین آمدہ بدرستی خدا

أَمَرَنِيْ أَنْ أَقْرَأَ عَلَيْكَ لَمْ يَكُنِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا قَالَ وَسَمَّانِيْ

امر کردہ مرا کہ بخوانم بر تو سورۂ لم یکن الذین کفروا گفت ابیؓ و نام برد مرا

قَالَ نَعَمْ فَبَكٰى مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ **مَنَاقِبُ أَبِيْ طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيِّ**

فرمود آنحضرتؐ آرے پس گریہ کرد متفق علیہ در منقبتہائے ابی طلحہ انصاری رضؓ

عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضؓ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

مرویست از ابی ہریرہ رضؓ گفت ابی ہریرہ آمد مردے بسوے آنحضرت صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّيْ مَجْهُوْدٌ فَأَرْسَلَ إِلٰى بَعْضِ نِسَائِهٖ

علیہ وسلم پس گفت آمرد بدرستی من رنج و مشقت کشیدہ ام پس فرستاد آنحضرتؐ بسوے بعضے از زنان

فَقَالَتْ وَالَّذِيْ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا عِنْدِيْ إِلَّا مَاءٌ ثُمَّ أَرْسَلَ

پس گفت آن بعض نسا سوگند آن کسیکہ فرستاد ترا براستی نیست نزد من مگر آب پس فرستاد

إِلٰى أُخْرٰى فَقَالَتْ مِثْلَ ذٰلِكَ وَقُلْنَ كُلُّهُنَّ مِثْلَ ذٰلِكَ فَقَالَ

آنحضرتؐ کسے را بسوے زنے دیگر پس گفت آن زن مانند آنچہ گفتہ بود زن نخستین و فرستاد نزد ہمہ زنان خود گفتند

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يُّضَيِّفُهٗ يَرْحَمُهُ اللّٰهُ فَقَامَ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کسیکہ مہمان کند این مرد را رحمت کند او را خدا تعالے پس بایستاد

رَجُلٌ مِّنَ الْأَنْصَارِ يُقَالُ لَهٗ أَبُوْ طَلْحَةَ فَقَالَ أَنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

مردے از انصار کہ گفتہ میشد مر او را ابو طلحہ پس گفت من مہمانی کنم اے پیغمبر خدا

فَانْطَلَقَ بِهٖ إِلٰى رَحْلِهٖ فَقَالَ لِامْرَأَتِهٖ هَلْ عِنْدَكِ شَيْءٌ قَالَتْ

پس برد ابو طلحہ آن مرد را بسوئے خانۂ خود پس گفت ابو طلحہ مر زن خود را آیا ہست نزد تو چیزے از طعام گفت

لَا اِلَّا قُوْتَ صِبْيَانِيْ قَالَ فَعَلِّلِيْهِمْ بِشَيْءٍ وَنَوِّمِيْهِمْ فَاِذَا دَخَلَ ضَيْفُنَا

زن و یکے نیست چیزے مگر قوت فرزندان من گفت ابو طلحہ پس مشغول گردان خوردان را بچیزے و بخوابان ایشان را پس چون درآید مہمان

فَاَرِيْهِ اَنَّا نَاْكُلُ فَاِذَا اَهْوٰى بِيَدِهٖ لِيَاْكُلَ فَقُوْمِيْ اِلَى السِّرَاجِ

پس بنما او را کہ ما میخوریم پس چون بیفگند دست خود را تا بخورد پس بایست تو بسوئے چراغ

كَيْ تُصْلِحِيْهِ فَاَطْفِئِيْهِ فَفَعَلَتْ فَقَعَدُوْا وَاَكَلَ الضَّيْفُ وَبَاتَا

تا اصلاح کنی و بیفروزی چراغ را پس بکش چراغ را پس کردن زن این کار را پس نشستند این ہمہ و خورد مہمان

طَاوِيَيْنِ فَلَمَّا اَصْبَحَا غَدَا عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و شب گذارد ابو طلحہ و زن وے گرسنہ پس چون صبح کرد ابو طلحہ آمد بر آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ عَجِبَ اللّٰهُ اَوْ ضَحِكَ

پس فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ بتحقیق عجب کرد خدا تعالیٰ یا گفت راوی خندہ کرد

اللّٰهُ مِنْ فُلَانٍ وَفُلَانَةٍ وَفِيْ رِوَايَةٍ مِثْلُهٗ وَلَمْ يُسَمِّ اَبَا طَلْحَةَ

خدا یعنی راضی شد از فلان مرد و فلان زن و نام ابو طلحہ و زن او برد و در روایتے دیگر موافق این آمد و نام نبرد راوی ابو طلحہ را

وَفِيْ اٰخِرِهَا فَاَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَيُؤْثِرُوْنَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ

و در آخر این روایت ثانی آمدہ پس فرستاد خدا تعالیٰ این آیت را کہ بر میگزینند بر نفسہائے خود غیر خود را اگرچہ

بِهِمْ خَصَاصَةٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ جَامِعُ الْمَنَاقِبِ عَنْ

باشد بایشان حاجت متفق علیہ جامع منقبتہا مرویست از

اَنَسٍ رض عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَرْحَمُ اُمَّتِيْ بِاُمَّتِيْ

انس رض از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود آنحضرت مہربان ترین امت من با امت من

اَبُوْ بَكْرٍ وَاَشَدُّهُمْ فِيْ اَمْرِ اللّٰهِ عُمَرُ وَاَصْدَقُهُمْ حَيَاءً عُثْمَانُ

ابو بکر است و سخت ترین امت من در کار دین خدا عمر است و صحیح ترین ایشان از روئے حیا عثمان است

وَأَفْرَضُهُمْ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَأَقْرَأُهُمْ أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ وَأَعْلَمُهُمْ

ودانا ترىعلم فرائض ومیراث زید بن ثابت است وخواننده نزد ما بر تر قرآن را ابی بن کعب ست ودانا تر بن است

بِالْحَلَالِ وَالْحَرَامِ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَمِينٌ وَأَمِينُ

بحلال وحرام معاذ بن جبل است وهر امت را امین است وامین

هٰذِهِ الْأُمَّةِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

این امت ابو عبیده بن جراح است روایت کرد این حدیث را احمد و ترمذی

وَرُوِيَ عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ قَتَادَةَ مُرْسَلًا وَفِيْهِ وَأَقْضَاهُمْ عَلِيٌّ

وروایت کرده شده است از معمر از قتاده بطریق ارسال و در حدیث معمر آمده است وقاضی تر و حکم کننده

وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

وروایت است از عبد الله بن عمرو بن عاص رض که آنحضرت صلی الله علیه

وَسَلَّمَ قَالَ اسْتَقْرِئُوا الْقُرْآنَ مِنْ أَرْبَعَةٍ مِنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ

وسلم گفت طلب قرارت قرآن کنید و بیاموزید آن را [illegible] کس از عبد الله بن

مَسْعُوْدٍ وَسَالِمٍ مَوْلٰى أَبِيْ حُذَيْفَةَ وَأُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ وَمُعَاذِ بْنِ

مسعود وسالم که مولے ابی حذیفه است وابی بن کعب ومعاذ بن

جَبَلٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ عَلْقَمَةَ قَالَ قَدِمْتُ الشَّامَ

جبل متفق علیه واز علقمه تابعی مرویست گفت فرود آمدم بشام

فَصَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قُلْتُ اللّٰهُمَّ يَسِّرْ لِيْ جَلِيْسًا صَالِحًا فَأَتَيْتُ

پس گذاردم دو رکعت پس گفتم که خداوندا آسان گردان [illegible] نیک پس آمدم

قَوْمًا فَجَلَسْتُ إِلَيْهِمْ فَإِذَا شَيْخٌ قَدْ جَاءَ حَتّٰى جَلَسَ إِلٰى جَنْبِيْ

گروہے را پس نشستم با ایشان پس ناگاه پیرے [illegible] آمد تا آنکه نشست بپهلوے من

قُلْتُ مَنْ هٰذَا قَالُوْا أَبُو الدَّرْدَاءِ فَقُلْتُ إِنِّيْ دَعَوْتُ اللّٰهَ أَنْ يُيَسِّرَ لِيْ

گفتم کاین کیست گفتند قوم که این ابو دردا است گفتم [illegible] خواندم خدا را که میسر

جَلِيسًا صَالِحًا فَيَسَّرَكَ لِي فَقَالَ مَنْ أَنْتَ قُلْتُ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ

ہمنشین صالح پس میسر گردانید ترا برائے من پس گفت ابو درداء کیستی تو واز کجائی گفتم از اہل کوفہ ام

قَالَ أَوَلَيْسَ عِنْدَكُمْ ابْنُ أُمِّ عَبْدٍ صَاحِبُ النَّعْلَيْنِ وَالْوِسَادَةِ

گفت ابو درداء آیا نیست نزد شما ابن ام عبد یعنے عبداللہ بن مسعود کہ آں صاحب نعلین و بالین

وَالْمِطْهَرَةِ وَفِيكُمُ الَّذِي أَجَارَهُ اللّٰهُ تَعَالَى مِنَ الشَّيْطَانِ عَلَى

وآبدست آں حضرت و در میان شما است آں کسیکہ امان دادہ ست اورا خدا تعالے از شیطان

لِسَانِ نَبِيِّهٖ يَعْنِي عَمَّارًا أَوَلَيْسَ فِيكُمْ صَاحِبُ السِّرِّ الَّذِي

زبان پیغمبر خود یعنے عمار را میخواہد آیا نیست درمیان شما صاحب سر آنحضرت کہ

لَا يَعْلَمُهُ غَيْرُهُ يَعْنِي حُذَيْفَةَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنِ ابْنِ

نمیداند آں سر را جز او و مراد ازین صاحب سر حذیفہ بن الیمان ست رواہ البخاری و روایت است از ابن

مَسْعُودٍ رضہ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اقْتَدُوا بِاللَّذَيْنِ

مسعود رضہ از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم فرمود اقتدا کنید بآن دو کس کہ

مِنْ بَعْدِي مِنْ أَصْحَابِي أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَاهْتَدُوا بِهَدْيِ عَمَّارٍ وَتَمَسَّكُوا

بعد از من خلیفہ خواہند بود از اصحاب من آں دو کس ابوبکر و عمر اند و سیرت پذیر شوید بسیرت و روش عمار بن یاسر و چنگ

بِعَهْدِ ابْنِ أُمِّ عَبْدٍ وَفِي رِوَايَةِ حُذَيْفَةَ مَا حَدَّثَكُمُ ابْنُ مَسْعُودٍ

بہ پیمان ابن ام عبد کہ عبداللہ بن مسعود است و در روایت حذیفہ آمدہ است کہ چیزیکہ حدیث میکند و خبر میدہد

فَصَدِّقُوهُ بَدَلَ وَتَمَسَّكُوا بِعَهْدِ ابْنِ أُمِّ عَبْدٍ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

پس تصدیق کنید او را این عبارت بدل این عبارتست از و تمسکوا تا آخر روایت کرد این حدیث را ترمذی

ابن مسعود

وَعَنْ أَنَسٍ رضہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و از انس رضہ روایت گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

إِنَّ الْجَنَّةَ تَشْتَاقُ إِلَى ثَلٰثَةٍ عَلِيٍّ وَعَمَّارٍ وَسَلْمَانَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ

بدرستیکہ بہشت مشتاق است بسوئے سہ کس کہ ایشاں می آیند علی و عمار و سلمان رواہ الترمذی

وَعَنْ عَلِيٍّ رضى الله عنه قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وروایت است از علی رضا گفت علی رضی الله عنه فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم

اِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ سَبْعَةَ نُجَبَاءَ رُقَبَاءَ وَاُعْطِيْتُ اَنَا اَرْبَعَةَ

بدرستی مر ہر پیغمبر را ہفت کس میبودند از برگزیدہا از اصحاب شان ووادہ شدہ ام من چہاردہ

عَشَرَ قُلْنَا مَنْ هُمْ قَالَ اَنَا وَابْنَايَ وَجَعْفَرٌ وَحَمْزَةُ وَاَبُوْبَكْرٍ وَ

مردگفتیم ما کیستند آن چہاردہ فرمود علی رضی الله عنه آن چہاردہ من ودو فرزندان من یعنی حسن وحسین وجعفر وحمزہ وابوبکر

عُمَرُ وَمُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ وَبِلَالٌ وَسَلْمَانُ وَعَمَّارٌ وَعَبْدُ اللّٰهِ

وعمر ومصعب بن عمیر وبلال وسلمان وعمار وعبد الله

ابْنُ مَسْعُوْدٍ وَاَبُوْذَرٍّ وَالْمِقْدَادُ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بَابُ فَضْلِ

بن مسعود وابوذر ومقداد رضی الله عنهم رواہ الترمذی باب در فضل

اَصْحَابِ الشَّجَرَةِ وَالْبَدْرِ وَالْاُحُدِ لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ

اصحاب شجرہ وبدر واحد ہر آئینہ خوشنود شد خدا

عَنِ الْمُؤْمِنِيْنَ اِذْ يُبَايِعُوْنَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ

از مسلمانان وقتیکہ بیعت میکردند با تو زیر درخت پس دانست آنچہ در دل ایشان ست

فَاَنْزَلَ السَّكِيْنَةَ عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيْبًا وَمَغَانِمَ كَثِيْرَةً

پس فرو آورد اطمینان دل بر ایشان وثواب داد ایشان را فتح نزدیک وغنیمتہا بسیار

يَّاْخُذُوْنَهَا وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدْرٍ

کہ بدست آرند آنہا را وہست خدا غالب باحکمت وہر آئینہ خدا فتح داد شما را روز بدر

وَاَنْتُمْ اَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ اِذْ تَقُوْلُ لِلْمُؤْمِنِيْنَ

وشما خوار بودید پس بترسید از خدا تا بود کہ شکر کنید چون میگفتی بمسلمانان

اَلَنْ يَّكْفِيَكُمْ اَنْ يُّمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلٰثَةِ اٰلَافٍ مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ

آیا کفایت نخواہد کرد شما را کہ امداد کند پروردگار شما بسہ ہزار از فرشتگان

ف نجباء جمع نجیب بمعنی کریم ونفیس وصاحب حسب — ورقباء جمع رقیب بمعنی حفاظت کنندہ ونگاہ کنندہ ۱۲ از لمعات

ف سورہ فتح ع ۱۱ جزو ۲۶

ف سورہ آل عمران ع ۱۳

مُنزَلِينَ ○ بَلَىٰ إِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ

فرود آورده شده بلی اگر صبر کنید و پرهیزگاری نمائید و بیایند کافران بسوی شما

هَٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ

باین جوش خود امداد کند شما را پروردگار شما به پنج هزار کس از فرشتگان نشان کرده

وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِ

و نه ساخت خدا تعالی مدد را مگر برای مژده دادن شما و برای آنکه آرام گیرد دل شما بآن

وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ○ إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ

و نیست فتح مگر از نزدیک خدای غالب استوار کار اگر برسد شما را زخمی پس رسیده است

مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ

جماعهٔ کافران را زخمی مانند آن یعنی در بدر و این حادثه ها میگردانیم آن را در میان مردمان فواید بسیار

إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ

هر آئینه کسانیکه روی گردانیدند از شما روزیکه بهم آمدند هر دو جماعت جز این نیست که لغزانید ایشان را شیطان

بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ○

بشومی بعض آنچه کردند و هر آئینه عفو کرد خدا از ایشان هر آئینه خدا آمرزنده بردبار است

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ

و مرده گمان مکن کسانی را که کشته شدند در راه خدا بلکه زنده اند

عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ○ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ

نزدیک پروردگار خویش روزی داده میشوند شادمان بآنچه عطا کرده است خدا ایشان را از فضل خود

وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

خوشوقت میشوند بسبب آنانکه هنوز بایشان نه پیوسته اند از پس ایشان بسبب آنکه هیچ خوف نیست بر ایشان

وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ○ يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ

و نه ایشان اندوهناک شوند خوشوقت میشوند به نعمت خدا و فضل او و بآنکه خدا ضایع نمی کند

اَجْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ ۝ اَلَّذِيْنَ اسْتَجَابُوْا لِلّٰهِ وَالرَّسُوْلِ مِنْ بَعْدِ مَا اَصَابَهُمُ

مزد مومنان را کسانیکه قبول کردند حکم خدا و رسول را بعد از ان که رسیده بود بایشان

الْقَرْحُ لِلَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا اَجْرٌ عَظِيْمٌ ۝ (اِلٰى) اِنْ كُنْتُمْ

زخم برای آنانکه ازین جماعت نیکو کاری کردند و تقوای کرده اند مزد بزرگ است تا ان کنتم

مُؤْمِنِيْنَ ۝ عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ قَالَ جَاءَ جِبْرِيْلُ اِلَى النَّبِيِّ

مومنین   روایت است از رفاعه بن رافع گفت آمد جبرئیل بسوی آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا تَعُدُّوْنَ اَهْلَ بَدْرٍ فِيْكُمْ قَالَ

صلی الله علیه وسلم گفت در چه مرتبه میدارید و از کدام طائفه میشمارید شما اہل بدر را در میان شما فرمود

مِنْ اَفْضَلِ الْمُسْلِمِيْنَ اَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا قَالَ وَكَذٰلِكَ مَنْ شَهِدَ

آنحضرت ﷺ میشماریم ما در میان خود افضل مسلمانان یا گفت آنحضرت ﷺ در جواب جبرئیل کلمه که مانند این کلمه است گفت

بَدْرًا مِنَ الْمَلٰئِكَةِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ حَفْصَةَ رض قَالَتْ قَالَ

ملائکه میشماریم ما کسی را که حاضر شده است از ملائکه روایت کرد این حدیث را بخاری و روایت است از حفصه گفت حفصه فرمود

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنِّيْ لَاَرْجُوْ اَنْ لَا يَدْخُلَ النَّارَ

آنحضرت صلی الله علیه وسلم بدرستی من هر آئینه امیدی دارم که در نیاید آتش دوزخ را

اِنْ شَاءَ اللّٰهُ اَحَدٌ شَهِدَ بَدْرًا وَالْحُدَيْبِيَةَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَلَيْسَ

اگر خواسته است خدا تعالی هیچ یکی که حاضر شده است بدر را و حدیبیه را گفتم یا رسول الله آیا نیست

قَدْ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَاِنْ مِّنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَا قَالَ فَلَمْ تَسْمَعِيْهِ يَقُوْلُ

که بتحقیق گفته است خدا تعالی و نیست از شما هیچ یکی مگر آنکه در آینده است آتش دوزخ را فرمود پس شنیده تو خدا تعالی

ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِيْنَ اتَّقَوْا وَفِيْ رِوَايَةٍ لَا يَدْخُلُ النَّارَ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ

پس تر رستگاری میدهیم آن کسانی را که تقوی کرده اند و در روایتی آمده که در نمی آید بآتش اگر خواسته است خدا

مِنْ اَصْحَابِ الشَّجَرَةِ اَحَدٌ الَّذِيْنَ بَايَعُوْا تَحْتَهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ

از اصحاب شجره هیچ یکی آن کسانیکه بیعت کردند با آنحضرت زیر شجر رواه مسلم

وَعَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ قَالَ كُنَّا يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ أَلْفًا وَأَرْبَعَمِائَةٍ قَالَ لَنَا
و روایت است از جابر رضی اللہ عنہ گفت جابر بودیم ما روز حدیبیہ یکہزار و چہار صد کس گفت مارا
النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتُمُ الْيَوْمَ خَيْرُ أَهْلِ الْأَرْضِ
پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم شما امروز بہترین اہل زمین اید
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
متفق علیہ واز جابر رضی اللہ عنہ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ
وَسَلَّمَ لَا يَدْخُلُ النَّارَ أَحَدٌ مِمَّنْ بَايَعَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ رَوَاهُ
وسلم در نمی آید بآتش ہیچ یکے از ان کسیکہ بیعت کرد آنحضرت را زیر شجر رواہ
التِّرْمِذِيُّ تَسْمِيَةُ مَنْ سُمِّيَ مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ فِي
الترمذی اسم از اسمہائے اہل بدر در
الْجَامِعِ الْبُخَارِيِّ اَلنَّبِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْهَاشِمِيُّ
جامع البخاری نبی محمد بن عبد اللہ ہاشمی
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ
صلی اللہ علیہ وسلم عبد اللہ بن عثمان ابو بکر صدیق
الْقُرَشِيُّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ الْعَدَوِيُّ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ الْقُرَشِيُّ
قریشی رضی اللہ عنہ عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ کہ از اولاد عدی بن کعب است عثمان بن عفان قریشی رضی اللہ عنہ
خَلَّفَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى ابْنَتِهِ وَضَرَبَ لَهُ بِسَهْمِهِ
وگذاشت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم او را بر دختر خود رقیہ بجہت بیمارداری او و تعین کرد مر او را بہرہ وے از غنیمت
عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ الْهَاشِمِيُّ إِيَاسُ بْنُ بُكَيْرٍ وَبِلَالُ بْنُ رَبَاحٍ مَوْلَى
و علی بن ابی طالب ابن عم پیغمبر ہاشمی و ایاس بن بکیر و بلال بن رباح مولے
أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ وَحَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ الْهَاشِمِيُّ حَاطِبُ بْنُ
ابی بکر الصدیق افضل شہدا حمزہ بن عبد المطلب ہاشمی و حاطب بن

أَبِي بَلْتَعَةَ حَلِيفٌ لِقُرَيْشٍ وَأَبُو حُذَيْفَةَ بْنُ عُقْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ الْقُرَيْشِيِّ حَارِثَةُ
ابی بلتعہ ہم سوگند است مر قریش را وابو حذیفہ بن عتبہ بن ربیعۃ القریشی حارثہ
بْنُ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيُّ قُتِلَ يَوْمَ بَدْرٍ وَهُوَ حَارِثَةُ بْنُ سُرَاقَةَ كَانَ
بن الربیع انصاری کہ کشتہ شد روز بدر و وے حارثہ بن سراقہ است کہ بود در
فِي النَّظَّارَةِ خُبَيْبُ بْنُ عَدِيٍّ الْأَنْصَارِيُّ خُنَيْسُ بْنُ حُذَافَةَ
نظر کنندگان خبیب بن عدی الانصاری خنیس بن حذافہ
السَّهْمِيُّ رَفَاعَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُنْذِرِ رِفَاعَةُ بْنُ رَافِعٍ الْأَنْصَارِيُّ
السہمی ورفاعہ بن عبد المنذر رفاعہ بن رافع انصاری
أَبُو لُبَابَةَ الْأَنْصَارِيُّ الزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ الْقُرَشِيُّ زَيْدُ بْنُ سَهْلٍ
ابو لبابہ انصاری زبیر بن عوام قریشی زید بن سہل
أَبُو طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيُّ أَبُو زَيْدٍ الْأَنْصَارِيُّ سَعْدُ بْنُ مَالِكٍ
ابو طلحہ انصاری ابو زید انصاری سعد بن مالک
الزُّهْرِيُّ سَعْدُ بْنُ خَوْلَةَ الْقُرَشِيُّ سَعْدُ بْنُ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ
زہری سعد بن خولہ القریشی سعد بن زید بن عمرو بن نفیل
الْقُرَشِيُّ سَهْلُ بْنُ حُنَيْفٍ الْأَنْصَارِيُّ ظُهَيْرُ بْنُ رَافِعٍ الْأَنْصَارِيُّ
قریشی سہل بن حنیف انصاری ظہیر بن رافع انصاری
وَأَخُوهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ الْهُذَلِيُّ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَوْفٍ
و برادر او عبد اللہ بن مسعود ہذلی عبد الرحمن بن عوف
الزُّهْرِيُّ عُبَيْدَةُ بْنُ حَارِثٍ الْقُرَشِيُّ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ
الزہری عبیدہ بن حارث قریشی عبادہ بن الصامت
الْأَنْصَارِيُّ عَمْرُو بْنُ عَوْفٍ حَلِيفُ بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ عُقْبَةُ
انصاری عمرو بن عوف حلیف بنی عامر بن لوی عقبہ

ع نظارہ نظر کنندگان جنگ کہ بجائے بلند ایستادہ شوند تا بر احوال دشمن نظر کنند وخبر دہند ۱۲ اشعۃ اللمعات

ابْنُ عَمْرٍو بِالْأَنْصَارِيُّ رضہ عَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ الْعَنْزِيُّ رضہ عَاصِمُ بْنُ ثَابِتِ نِ الْأَنْصَارِيُّ

این عمرو انصاری عامر بن ربیعہ یکے اجداد اوست عاصم بن ثابت انصاری

عُوَيْمُ بْنُ سَاعِدَةَ الْأَنْصَارِيُّ عِتْبَانُ بْنُ مَالِكِ نِ الْأَنْصَارِيُّ

بدریست وعویم بن ساعدہ انصاری بدریست عتبان بن مالک انصاری

قُدَامَةُ بْنُ مَظْعُوْنٍ رضہ قَتَادَةُ بْنُ النُّعْمَانِ الْأَنْصَارِيُّ مُعَاذُ بْنُ

قدامہ بن مظعون قتادہ بن النعمان انصاری معاذ بن

عَمْرِو بْنِ الْجَمُوْحِ مُعَوَّذُ بْنُ عَفْرَاءَ وَأَخُوْهُ مَالِكُ بْنُ رَبِيعَةَ

عمرو بن الجموح معوذ بن عفراء وبرادر او مالک بن ربیعہ

أَبُوْ أُسَيْدِ نِ الْأَنْصَارِيُّ مِسْطَحُ بْنُ أُثَاثَةَ بْنِ عَبَّادِ بْنِ الْمُطَّلِبِ

ابو اسید انصاری مسطح بن اثاثہ بن عباد بن المطلب

ابْنِ عَبْدِ مَنَافٍ مُرَارَةُ بْنُ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيُّ مَعْنُ بْنُ عَدِيِّ

بن عبد مناف مرارہ بن الربیع انصاری معن بن عدی

نِ الْأَنْصَارِيُّ مِقْدَادُ بْنُ عَمْرِو نِ الْكِنْدِيُّ حَلِيفُ بَنِي زُهْرَةَ هِلَالُ

انصاری مقداد بن عمرو الکندی حلیف بنی زہرہ ہلال

ابْنُ أُمَيَّةَ الْأَنْصَارِيُّ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمْ أَجْمَعِيْنَ فَضْلُ

بن امیہ انصاری رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین فضیلت

أُوَيْسِ نِ الْقَرْنِيِّ رضہ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رض أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ

اویس قرنی رضہ از عمر بن خطاب رضہ مرویست کہ آنحضرت

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ رَجُلًا يَأْتِيْكُمْ مِنَ الْيَمَنِ يُقَالُ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ مردے می آید از جانب یمن گفتہ میشود

لَهُ أُوَيْسٌ لَا يَدَعُ بِالْيَمَنِ غَيْرَ أُمٍّ لَهُ قَدْ كَانَ بِهِ بَيَاضٌ فَدَعَا اللهَ

اورا اویس نمیگذارد آن مرد در زمین جز ما درکہ مراد راست بتحقیق بود بوے سفیدی پس دعا کرد خدا

فاذهبه الا موضع الدینار او الدرهم فمن لقیه منکم فلیستغفر لکم

پس دور کرد خدا آن را مگر مقدار دینارے ویا درہمے پس کسیکہ پیش آید او را از شما پس باید کہ طلب آمرزش کند

وفی روایة قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول ان خیر

و در روایتے این چنین آمده است کہ گفت عمر شنیدم پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم را کہ میگفت بدرستی بہترین

التابعین رجل یقال له اویس وله والدة وکان به بیاض فمروه

تابعین مردیست کہ گفتہ میشود مر او را اویس و مر او را مادریست و بود بآن برصے پس امر کنید و درخواہید

فلیستغفر لکم رواه مسلم باب ثواب هذه الامة وکذلک

از وے کہ استغفار کند مر شما را روایت کرد این حدیث را مسلم باب در ثواب این امت و ہمچنین ساختیم

جعلناکم امة وسطا لتکونوا شهداء علی الناس ویکون الرسول

شما را گروہے مختار تا گواہ باشید بر مردمان و تا باشید رسول

علیکم شهیدا کنتم خیر امة اخرجت للناس تامرون بالمعروف

بر شما گواہ ہستید شما بہترین امتے کہ بیرون آوردہ شد برائے مردمان میفرمائید بکار پسندیدہ

وتنهون عن المنکر وتؤمنون بالله ولو امن اهل الکتاب لکان خیرا

و منع میکنید از ناپسندیدہ و ایمان میدارید خدا را و اگر ایمان می آوردند اہل کتاب ہر آئینہ بہتر بودی

لهم الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی ورضیت لکم

ایشان را امروز کامل کردم برائے شما دین شما و تمام کردم بر شما نعمت خود را و اختیار کردم

الاسلام دینا عن ابن عمر رض عن رسول الله صلی الله علیه وسلم

اسلام را دین برائے شما از ابن عمر رض مرویست از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

قال انما اجلکم فی اجل من خلا من الامم ما بین صلوة العصر الی

کہ فرمود آنحضرت نیست مدت عمر شما بنسبت مدت عمر کسانیکہ گذشتہ اند از امتہا مگر مقدار زمانیکہ میان

مغرب الشمس وانما مثلکم ومثل الیهود والنصاری کرجل استعمل

فرو شدن آفتاب ست و نیست قصہ و حال شما نسبت بیہود و نصاری مگر مانند مردی کہ در عمل در آورد

عُمَّالًا فَقَالَ مَنْ يَعْمَلُ لِي إِلَىٰ نِصْفِ النَّهَارِ عَلَىٰ قِيرَاطٍ قِيرَاطٍ فَعَمِلَتِ الْيَهُودُ إِلَىٰ

مزدوران را پس گفت آمزدیست که کار کند برائے من تا نیم روز بر یک یک قیراط پس عمل کردند یهود تا

نِصْفِ النَّهَارِ ثُمَّ قَالَ مَنْ يَعْمَلُ لِي مِنْ نِصْفِ النَّهَارِ إِلَىٰ صَلٰوةِ الْعَصْرِ عَلَىٰ

نیم روز پس گفت آمزدیست که عمل کند مرا از نیم روز تا نماز عصر بر

قِيرَاطٍ قِيرَاطٍ فَعَمِلَتِ النَّصَارٰى مِنْ نِصْفِ النَّهَارِ إِلَىٰ صَلٰوةِ الْعَصْرِ عَلَىٰ

یک یک قیراط پس کار کردند نصاری از نیم روز تا نماز عصر بر

قِيرَاطٍ قِيرَاطٍ ثُمَّ قَالَ مَنْ يَعْمَلُ لِي مِنْ صَلٰوةِ الْعَصْرِ إِلَىٰ مَغْرِبِ الشَّمْسِ

یک یک قیراط پس گفت آمزدیست که عمل کند مرا از نماز عصر تا فرو شدن آفتاب

عَلَىٰ قِيرَاطَيْنِ قِيرَاطَيْنِ أَلَا فَأَنْتُمُ الَّذِينَ تَعْمَلُونَ مِنْ صَلٰوةِ الْعَصْرِ إِلَىٰ مَغْرِبِ

بر دو دو قیراط دانا و آگاه باشید پس شمائید آن کسانیکه عمل میکنند از نماز عصر تا فرو رفتن

الشَّمْسِ أَلَا لَكُمُ الْأَجْرُ مَرَّتَيْنِ فَغَضِبَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى فَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ

آفتاب آگاه باشید که مر شما راست اجر دو چند پس در خشم آمدند یهود و نصاری پس گفتند ما بیشتریم

عَمَلًا وَأَقَلُّ عَطَاءً قَالَ اللّٰهُ تَعَالَىٰ فَهَلْ ظَلَمْتُكُمْ مِنْ حَقِّكُمْ شَيْئًا قَالُوا

از روئے عمل و کمتریم از روی عطا سبب چیست گفت خدا تعالی پس آیا ظلم کردم و کم کردم از حق شما چیزے گفتند

لَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَىٰ فَإِنَّهُ فَضْلِي أُعْطِيهِ مَنْ شِئْتُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَعَنْ

گفت خدا تعالی پس این تضعیف اجر فضل و کرم من است میدهم هر کرا میخواهم روایت کرد این حدیث را بخاری

أَبِي هُرَيْرَةَ رضـ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ مِنْ أَشَدِّ

ابو هریره رضـ مرویست که آنحضرت صلی اللّٰه علیه وسلم فرمود که از سخت ترین

أُمَّتِي لِي حُبًّا نَاسٌ يَكُونُونَ بَعْدِي يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ رَآنِي بِأَهْلِهِ وَمَالِهِ

امت من در محبت داشتن مرا مردمان اند که می باشند و پیدا میشوند پس از من دوست میدارد هر یکے از ایشان

رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ رضـ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

روایت کرد مسلم و روایت است از معاویه رضـ گفت شنیدم من آنحضرت را صلی اللّٰه

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَا يَزَالُ مِنْ أُمَّتِيْ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ بِأَمْرِ اللّٰهِ لَا يَضُرُّهُمْ

علیہ وسلم کہ میفرمود ہمیشہ باشد از امت من گروہے است برپا بر حد او تقویت دین نمیکند ایشان را

مَنْ خَذَلَهُمْ وَلَا مَنْ خَالَفَهُمْ حَتّٰى يَأْتِيَ أَمْرُ اللّٰهِ وَهُوَ عَلٰى ذٰلِكَ

کسیکہ فرو گذارد و یاری ندہد ایشان را و کسیکہ مخالفت ورزد با ایشان تا آنکہ بیاید امر خدا یعنی قیامت و ایشان

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَعَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

متفق علیہ است و از جعفر کہ روایت میکند از پدر خود امام محمد باقر و پدرش از جد خود امام حسین شہید کہ گفت فرمود آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْشِرُوْا وَأَبْشِرُوْا إِنَّمَا مَثَلُ أُمَّتِيْ مَثَلُ الْغَيْثِ

صلے اللہ علیہ وسلم شاد شوند شاد شوند جز این نیست کہ صفت و حال امت من مانند حال و صفت باران است

لَا يُدْرٰى أٰخِرُهٗ خَيْرٌ أَمْ أَوَّلُهٗ أَوْ كَحَدِيْقَةٍ أُطْعِمَ مِنْهَا فَوْجٌ عَامًا

معلوم و مدرک نمیشود کہ آخر این بہتر است یا اول وے یا مانند باغی است کہ خورانیدہ شد از ان قومی یکسالہ

ثُمَّ أُطْعِمَ مِنْهَا فَوْجٌ عَامًا لَعَلَّ أٰخِرَهَا فَوْجًا أَنْ يَكُوْنَ أَعْرَضَهَا

پستر خورانیدہ شد از ان حدیقہ جماعۂ دیگر یسال دگر نزدیک است کہ آخر حدیقہ از روئے فوج ہے زیادہ باشد

عَرْضًا وَأَعْمَقَهَا عُمْقًا وَأَحْسَنَهَا حُسْنًا كَيْفَ تَهْلِكُ أُمَّةٌ أَنَا

در عرض و در عمق و نیکوتر از روے حسن چگونہ ہلاک شود امتے کہ من

أَوَّلُهَا وَالْمَهْدِيُّ وَسَطُهَا وَالْمَسِيْحُ أٰخِرُهَا وَلٰكِنْ بَيْنَ ذٰلِكَ فَيْجٌ

اول او باشم و باشد مہدی میان او و باشد عیسی آخر او ولیکن درمیان آن فوج

أَعْوَجُ لَيْسُوْا مِنِّيْ وَلَا أَنَا مِنْهُمْ رَوَاهُ رَزِيْنٌ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ

کج باشند نیستند آن فوج از من و نہ من از ان ام رواہ رزین و از عمرو بن

شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

شعیب مرویست و از پدرش و او از جد عمرو روایت کردہ اند کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

أَيُّ الْخَلْقِ أَعْجَبُ إِلَيْكُمْ إِيْمَانًا قَالُوا الْمَلَائِكَةُ قَالَ وَمَا لَهُمْ

پرسید کہ کدامی خلق شگفت تر است نزد شما از روے ایمان گفتند فرشتگان اند فرمود آنحضرت چہ میلند

لَا يُؤْمِنُوْنَ وَهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالُوْا فَالنَّبِيُّوْنَ قَالَ وَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ

ایمان نیارند و حال آنکه ایشان نزد خداے خود اند گفتند پس پیغمبران اند فرمود آنحضرت چیست پیغمبران را که ایمان

وَالْوَحْيُ يَنْزِلُ عَلَيْهِمْ قَالُوْا فَنَحْنُ قَالَ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُوْنَ

نیارند و حال آنکه وحی باز آسمان فرود می آید بر ایشان گفتند پس ماییم فرمود و چه مانع است شما را که ایمان نیارید شما

وَاَنَا بَيْنَ اَظْهُرِكُمْ قَالَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و حال آنکه من در میان شما ام گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اِنَّ اَعْجَبَ الْخَلْقِ اِلَيَّ اِيْمَانًا لَقَوْمٌ يَكُوْنُوْنَ مِنْ بَعْدِيْ يَجِدُوْنَ

بدرستی شگفت ترین و قوی ترین خلق نزد من از روے ایمان هر آئینه قومے اند که پیدا میشوند پس از من می یابند

صُحُفًا فِيْهَا كِتَابٌ يُؤْمِنُوْنَ بِمَا فِيْهَا وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ

نامه ها را که در وے نوشته اند احکام دین ایمان می آرند بهمه آنچه در ان صحیفهاست یعنی غائبانه و از عبد الرحمن بن

الْعَلَاءِ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ حَدَّثَنِيْ مَنْ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

علاء حضرمی روایت است گفت حدیث کرد مرا کسیکه شنید آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم

يَقُوْلُ اِنَّهٗ سَيَكُوْنُ فِيْ اٰخِرِ هٰذِهِ الْاُمَّةِ قَوْمٌ لَهُمْ مِثْلُ اَجْرِ اَوَّلِهِمْ

که میگفت بدرستی شان اینست که نزدیک ست که باشد در پسین این امت گروہے که باشد مر ایشان را مانند

يَأْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقَاتِلُوْنَ اَهْلَ الْفِتَنِ رَوَاهُمَا

ایشان که صحابه اند امر میکنند بمشروع که شناخته شده است وجود آن در دین و باز میدارند مردم را از نامشروع و قتال میکنند

الْبَيْهَقِيُّ فِيْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رضـ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ

بیهقی در دلائل النبوة و از ابو امامه رضـ مرویست که آنحضرت

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ طُوْبٰى لِمَنْ رَاٰنِيْ وَطُوْبٰى سَبْعَ مَرَّاتٍ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود خوشی باد مر کسے را که دید مرا و خوشی باد هفت بار

لِمَنْ لَمْ يَرَنِيْ وَاٰمَنَ بِيْ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَعَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ عَنْ

مر کسے را که ندیده مرا و ایمان آورده بمن بیقین رواه احمد و مرویست از معاویه بن قره از

اَبِیْهِ رضـ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِذَا فَسَدَ

پدرش روایت کرده است که فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم وقتیکہ تباہ شوند

اَهْلُ الشَّامِ فَلَا خَیْرَ فِیْكُمْ وَلَا یَزَالُ طَائِفَةٌ مِّنْ اُمَّتِیْ مَنْصُوْرِیْنَ

اہل شام پس نیست نیکی در شما و همیشه اند گروه از امت من یاری داده شده برائے نصرت

لَا یَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتّٰی تَقُوْمَ السَّاعَةُ قَالَ ابْنُ الْمَدِیْنِیِّ

زیان نمیکند ایشان را کسیکه یاری نه دہد ایشان را تا آنکه برپا گردد قیامت گفت ابن المدینی

هُمْ اَهْلُ الْحَدِیْثِ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضـ اَنَّ

که ایشان اصحاب حدیث اند روایت ترمذی و از ابن عباس رضـ مرویست که

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ تَجَاوَزَ عَنْ اُمَّتِیْ

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بدرستیکہ خدا تعالے درگذرانیده است از امت من

الْخَطَاءَ وَالنِّسْیَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوْا عَلَیْهِ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْبَیْهَقِیُّ

خطا و نسیان را و چیزیرا که اکراه کرده شده اند ایشان بران چیز روایت ابن ماجه و بیهقی

وَعَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِیْمٍ عَنْ اَبِیْهِ عَنْ جَدِّهٖ اَنَّهٗ سَمِعَ

و روایت است از بہز بن حکیم از پدرش و از جد بہز که شنید

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ فِیْ قَوْلِهٖ تَعَالٰی

آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم که میفرمود در تفسیر قول خدا تعالی که فرموده است

كُنْتُمْ خَیْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ قَالَ اَنْتُمْ تُتِمُّوْنَ

که بودید شما بهترین امتے که بر آورده شده برائے مردم گفت شما تمام میکنید

سَبْعِیْنَ اُمَّةً اَنْتُمْ خَیْرُهَا وَاَكْرَمُهَا عَلَی اللّٰهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ

هفتاد امت را که شما بهترین آنها و بزرگترین آنهانید نزد خدا روایت ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ وَالدَّارِمِیُّ وَقَالَ التِّرْمِذِیُّ هٰذَا حَدِیْثٌ حَسَنٌ

و ابن ماجه و الدارمی و گفت ترمذی که این حدیث حسن است

وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رض قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ

واز ابوامامہ رض مرویست گفت شنیدم من آنحضرت را

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ وَعَدَنِيْ رَبِّيْ اَنْ يُدْخِلَ

صلی اللہ علیہ وسلم کہ میگفت وعدہ کردہ است از من پروردگار من کہ داخل میکند

الْجَنَّةَ مِنْ اُمَّتِيْ سَبْعِيْنَ اَلْفًا لَاحِسَابَ عَلَيْهِمْ

در بہشت از امت من ہفتاد ہزار کہ نیست حساب بر ایشان

وَلَاعَذَابَ مَعَ كُلِّ اَلْفٍ سَبْعُوْنَ اَلْفًا وَثَلٰثَ

ونہ عذاب در حالیکہ میباشند با ہر ہزار ہفتاد ہزار وسہ

حَثَيَاتٍ مِنْ حَثَيَاتِ رَبِّيْ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ

پری ہر دو دست از ہیں دستہائے پروردگار من روایت کرد این حدیث را احمد و ترمذی

وَابْنُ مَاجَةَ بَابُ الْحِسَابِ مش وَعَنْ سَعْدٍ رض

وابن ماجہ در حساب مشکوۃ ست واز سعد رض

اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِمَسْجِدِ

مرویست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گذشت بمسجد

بَنِيْ مُعَاوِيَةَ دَخَلَ فَرَكَعَ فِيْهِ رَكْعَتَيْنِ وَصَلَّيْنَا مَعَهٗ

بنی معاویہ در آمد آنحضرت م پس بگذارد در آن دو رکعت نماز و گذاردیم ما نیز با آنحضرت م

وَدَعَا رَبَّهٗ طَوِيْلًا ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ سَاَلْتُ رَبِّيْ ثَلٰثًا

ودعا کرد آنحضرت م پروردگار خود را دعائے دراز پس تر برگشت پس فرمود سوال کردم پروردگار خود را سہ چیز

فَاَعْطَانِيْ ثِنْتَيْنِ وَمَنَعَنِيْ وَاحِدَةً سَاَلْتُ رَبِّيْ اَنْ

پس عطا فرمود مرا ازین دو چیز را و نداد مرا یکے از ان سہ یکے آنکہ سوال کردم رب خویش را

لَايُهْلِكَ اُمَّتِيْ بِالسَّنَةِ فَاَعْطَانِيْهَا وَسَاَلْتُ اَنْ

کہ ہلاک نگرداند امت مرا بقحط پس عطا کرد مرا آن را و سوال کردم

لَا يُهْلِكَ أُمَّتِي بِالْغَرَقِ فَأَعْطَانِيهَا وَسَأَلْتُهُ أَنْ لَا يَجْعَلَ

که ہلاک نگرداند امت مرا بغرق شدن پس اجابت کرد آن را نیز و خواستم و سوال کردم که نگرداند

بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ فَمَنَعَنِيهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَعَنْ مَالِكٍ

جنگ ایشان را میان ایشان پس منع کرد رواه مسلم وازمالک

الْأَشْعَرِيِّ رضـ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ

اشعری رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدرستیکہ

عَزَّ وَجَلَّ أَجَارَكُمْ مِنْ ثَلَاثِ خِلَالٍ أَنْ لَا يَدْعُوَ عَلَيْكُمْ

خدا تعالیٰ نگاہداشت شمارا از سہ خصلت یکے اینکہ دعاے بد نکند بر شما

نَبِيُّكُمْ فَتَهْلِكُوا جَمِيعًا وَأَنْ لَا يَظْهَرَ أَهْلُ الْبَاطِلِ عَلَى أَهْلِ

پیغمبر شما پس ہلاک شوید شما ہمہ و دیگر آنکہ غالب نشود خداوند باطل بر صاحب

الْحَقِّ وَأَنْ لَا تَجْتَمِعُوا عَلَى ضَلَالَةٍ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ

حق و سوم آنکہ جمع نشوید شما بر گمراہی روایت کرد این حدیث را ابوداؤد واز

عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ رضـ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عوف بن مالک رضـ مرویست گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

لَنْ يَجْمَعَ اللّٰهُ عَلَى هٰذِهِ الْأُمَّةِ سَيْفَيْنِ سَيْفًا مِنْهَا وَسَيْفًا

ہرگز جمع نخواہد کرد خدا تعالیٰ بر این امت دو شمشیر یکے از ان امت و دیگرے

مِنْ عَدُوِّهَا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَعَنْ أَبِي مُوسٰى رضـ

از دشمنان آن رواہ ابوداؤد واز ابوموسی رضـ مرویست

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُمَّتِي هٰذِهِ

گفت فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم امت من این

أُمَّةٌ مَرْحُومَةٌ لَيْسَ عَلَيْهَا عَذَابٌ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُهَا فِي

امت امت رحم کردہ شدہ است نیست بر این امت عذاب در آخرت عذاب ایشان در

الدُّنْیَا الْفِتَنُ وَالزَّلَازِلُ الْقَتْلُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ

دنیا فتنها و زلزلها و قتل است رواه ابوداود

تَمَّ الْمُجَلَّدُ الثَّانِیْ مِنْ کِتَابِ خَیْرِ الْمَوَاعِظِ فَلْیَتَمَتَّعْ بِهٖ کُلُّ عَالِمٍ وَاعِظٍ

تمام شد جلد دویم از کتاب خیر المواعظ و تمتع برگیرد ازان بر عالم ناصح

خاتمۃ الطبع

الحمد للّٰه العلي العظيم والصلوٰة والسلام على نبيه الكريم وعلى اٰله وصحبه المرشدة الى الصراط المستقيم. که درین زمان خیر و برکت نشان ایں مجموعۂ احادیث صحیحہ و نسخۂ جامعہ روایات معتبرہ کہ مشتمل بر آیات و اخبار و احادیث ترغیب و ترهیب مؤلفہ مولانا عمدۃ الحاج مولوی محمد نواب خان شهید رح ترجمہ مولوی محمد شاہ صاحب سلمہ الواھب کہ گوش غفلت را آویزۂ ہوش ہست در ۱۳۰۲ھ ہجری ماہ ذو الحجہ در مطبع نظامی مطبوع شدہ بود و کمیاب گشتہ اکنون بنظر کثرت اشتیاق شائقین حسب الحکم عالیجناب معلی القاب خیر الحاج مولانا مقتدانا مولوی حافظ محمد انوار اللہ خان صاحب باہتمام مولانا مولوی حافظ محمد ولی الدین صاحب مہتمم مجلس اشاعۃ العلوم در عثمان پریس حیدرآباد دکن بزیور طبع محلی گردید تاکہ تشنہ کامان از زلال مواعظ حسنہ ازو سیراب شوند۔

غلط نامہ خیر المواعظ جلد ثانی

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲	۱۳	درآب	در آبشد	۷۴	۱۸	کردم حم را	کردم حجرا	۱۰۰	۵	فیہما	غیہما
۳	۲	کرویراید	کردیداید	۹۹	۲	تہا	تنہا	۱۶۶	۱۱	لیعذبنہ	لیعذبنہ
۶	۸	اورد	اورود	۱۰۲	۲	برود مسلمان را	برادر مسلمان را	۱۶۸	۵	سیئۃ	سیئۃ
۹	۲	برتو اہل	برادر اہل	۱۰۳	۱۰	ہیزم رواہ	ہیزم را رواہ	۱۶۸	۱۳	کأسا	کأسا
۱۴	۱۹	مسلما بن	مسلم ابن	۱۰۶	۷	آسرنی	آسرنی	۱۹۴	۳	لخیمۃ	لجیمۃ
۱۵	۲	ابی ولود آمدہ	ابی داؤد آمدہ	۱۲۱	۱۴	مرد ابخدا	مرد بخدا	۱۹۷	۹	نیفول	ننقول
؍	۳	وحمدا	وحمدا	۱۲۶	۸	بنماز شغول	بنماز مشغول	۲۰۳	؍	از کسیکہ میگرزند	میگریزد
۱۷	۱۰	مصافحہ میکردیر	مصافحہ میکردید	۱۳۲	۱۷	تتکنہ	تتکنہ	۲۰۷	۵	تثبت	تثبت
۲۲	۸	آدمی خنداند	ادمی خنداند	۱۳۵	۵	ان یزرقہ	ان یزرقہ	۲۰۷	۳	ضمتی	ضمتی
؍	۷	آدمی میراند	ادمی میراند	۱۳۶	۳	متشرح	شرح	۲۱۱	۲۱	[illegible]	[illegible]
[illegible]	۴	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	تثبت	[illegible]	۲۱۶	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	۱۴	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۱۵	کانو	[illegible]	[illegible]	۱	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	امن الجاہلیۃ	من الجاہلیۃ	[illegible]	۱۰	[illegible]	[illegible]	؍	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۲۲۱	۳	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۳	[illegible]	[illegible]	؍	۳	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	؍	۹	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۱	[illegible]	[illegible]
[illegible]	۱۱	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	کاسنکی	[illegible]	؍	۱۵	[illegible]	[illegible]
۶۹	۵	علی فم	علی فم	۱۴۸	۷	فاسأل	فاسأل	۲۴۵	۱۰	[illegible]	[illegible]
۷۰	۱۲	نشتنم	نشستم	۱۵۱	۷	احدا	احدا	۲۵۰	۱۵	[illegible]	[illegible]
؍	۲۲	کشادہ مارا	کشادہ مارا	۱۵۷	۷	اذنیت	اذنبت	۲۵۱	۷	قبر	[illegible]

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۰۳	۷	لیصیبنّ	بأقصی								
۲۵۷	۱۳	[illegible]	[illegible]	۳۰۱	ـ	بن خزاشن	بن خزاشن				
		اخیجابِ	إضحیان	ـ	۵	حاسر	حاسر				
۲۰۵	۱۲	فیتخمنت	کیتحنث	ـ	۱۲	باووفی	باوفی				
۲۸۷	۱	دخنة الجیمی	دخنة القابی	ـ	۲۱	[illegible]	[illegible]				
۲۸۹	۱۰	لشاشته	بشاشته	ـ	ـ	الهم	اللهم				
۲۹۵	۵	فرحب	فرحب	۳۰۲	۲۰	[illegible]	[illegible]				
۳۰۳	۱	بتتنه	بتتنه	۳۰۳	۱	حسن خیل	حسن خیل				
۳۱۳	۱۱	بإصبعه	بإصبعه	۳۰۹	۱۳	صعصعة	صعصعة				
۳۴۳	۳	الدارمی	الدارقنی	۳۰۰	۵	فهدا لله	فقد الله				
۳۴۴	حاشیه ۳	بین وجه	باین وبه	۳۰۵	۲۱	من	من				
۳۵۵	۱۷	أشتم	أشتم	۳۵۰	۱	فأخبرته	فأخبرته				
۳۵۸	۳	آللّهُ	آللّه	ـ	۳	[illegible]	[illegible]				
ـ	ـ	إذ	إذ	۳۵۰	۵	لا تعجل	لا تعجل				
۳۶۴	۲	إلی	إلی	۳۶۹	۲۱	تسمعت	لسمعت				
۳۷۵	۵	ما یجده	ما یجده	۳۷۰	۱۱	تو فی	تو فی				
ـ	۱۲	[illegible]	[illegible]	۳۷۸	۵	ابو الیقظان	ابو الیقظان				
۳۷۸	حاشیه	عمن	عطن	۳۸۰	۵	تشبحه	تشبیحه				
۳۸۱	۵	غلاشة	زایشة								
۳۸۳	۱۳	آقنی	آقنی								
۳۸۵	۱۵	رها کردو گسفند	ها کرده گوسفند								
۳۸۶	۱۶	می درآمد آمد	می درآمد								
۳۸۹	۲	مردید	مرددید								
۳۸۰	۸	ولیست	راولیست								

بشارت

اہل اسلام کو بشارت دیجاتی ہے کہ حضرت مولٰنا مولوی حاجی حافظ محمد انوار اللہ صاحب قبلہ کی تصانیف جنکی بحسب اقتضاے زمانہ نہایت سخت ضرورت ہے دفتر مجلس اشاعۃ العلوم حیدرآباد دکن سے روانہ کیجاسکتی ہیں۔

انوار احمدی اس میں نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم کے فضائل اور درود شریف کے فضائل اور صحابہ کرام وغیرہم کے آداب اور چند ضروری مسائل بہ نہایت محققانہ بیان کیا گیا ہے جنکی عموماً اہل اسلام کو ضرورت ہے جو اپنی خوبی و پسندیدگی کے باعث ہاتوں ہاتھ تقسیم ہو چکی تھی۔ اب پھر شائقین کے تقاضے پر مکرر طبع کی گئی ہے قیمت ۱۲/

کتاب العقل - اس میں عقل کی حقیقت کہولدی گئی ہے کہ دینی ابواب میں کہانتک چلسکتی ہے اور حکمت قدیمہ و فلسفہ جدیدہ کا اثر جن مسائل پر پڑہتا تھا اُن کے جوابات عقلی نہایت محققانہ انداز سے دے گئے ہیں قیمت کاغذ چکنا ۱۲/ کاغذ کُھرا ۸/

افادۃ الافہام - ہر دو حصہ یہ کتاب مرزا غلام احمد صاحب قادیانی کے ازالۃ الاوہام کا جواب ہے نہایت ہی محققانہ و مہذبانہ طرز سے جواب دئے گئے ہیں جنکے ضمن میں کئی دینی ضروری مسائل کے تحقیقات اور نیز بہت سے تاریخی حالات مندرج ہیں اس کتاب کے دیکھنے سے مذہب قادیانی کے مفاسد سے بخوبی آگاہی ہو جاتی ہے کاغذ چکنا عہ کُھرا ۸/۔

مقاصد الاسلام - ہر ہفت حصہ جن میں اخلاق تمدن فقہ کلام فلسفہ اسلام اور تصوف وغیرہ مضامین پر نہایت محققانہ اور دلکش طرز پہ بحث کی گئی ہے۔

حقیقۃ الفقہ - ہر دو حصہ اس میں محققین ومحدثین کے فرائض منصبی اُنکے کارنامے اور حدیث وفقہ واجتہاد کی ضرورت نہایت مدلل طور پر ثابت کی گئی ہے خصوصاً امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ کی جانفشانیاں اور فضائل جو اکابر محدثین کے اقوال سے ثابت ہیں نہایت شرح وبسط سے لکھے گئے ہیں قیمت عہ۔

انوار الحق - مولوی حسن علی صاحب لکچرار کی تائید الحق جو مرزا صاحب قادیانی کی تائید میں لکھی گئی ہے اسکے جواب میں محققانہ رسالہ لکھا گیا ہے اس کا انداز بیان دیکھنے سے معلوم ہوگا کہ کس قدر دلچسپ ہے قیمت ۶/

المشتہر

حافظ محمد ولی الدین مہتمم مجلس اشاعۃ العلوم حیدرآباد دکن محلہ شبلی گنج